

ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

1910

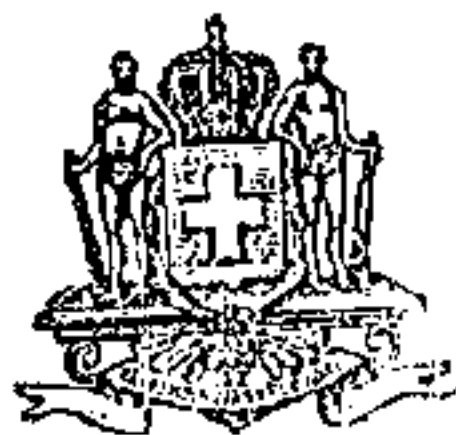
ΕΤΟΣ Γ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΚΑΡΑΪΩΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1909

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως,
τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Διευθυντὰς τῶν Διδασκαλείων καὶ Ἐμπορικῶν Σχολῶν, τοὺς Σχολάρχας καὶ Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων τοῦ Κράτους.

ΤΟΙΣ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΙΣ

Ἡ ὡς οἶόν τε ἀπηκριβωμένη καὶ ἀσφαλὴς γνῶσις τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν κατ'αὐτὴν εἶναι ἀνάγκη, ἥς ἡ σημασία οὐδένα λανθάνει. Καὶ πᾶς μὲν Ἕλληγ πολίτης δεόν νὰ γινώσκῃ κατὰ βάθος τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ κατ'αὐτὴν, πολλῶ δὲ μᾶλλον οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ σπουδάζουσα νεολαία, ἡ ἐλπίς αὐτῆ καὶ τὸ ἔργισμα τοῦ μέλλοντος.

Ταῦτα φρονοῦντες καὶ προαιρούμενοι νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν πληρεστέραν καὶ σαφεστέραν γνῶσιν τῶν τῆς Μακεδονίας, ἥς τὴν τε χώραν καὶ τὸν λαὸν δοῦν βαθύτερον γνωρίσωμεν, τοσοῦτω μᾶλλον θὰ ἀγαπήσωμεν, ἔγνωμεν ἵνα θερμῶς συστήσωμεν ὑμῖν τὴν συνημμένην ἀγγελίαν τοῦ Μακεδονικοῦ συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» (μετονομασθέντος νῦν εἰς Παμμακεδονικόν) περὶ ἐκδόσεως Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου, οὗ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν εὐρυτάτην διάδοσιν κρινομεν συντελεστικωτάτην πρὸς τὸν σκοπόν.

Ἡ ὑπὲρ παντὸς ἐγγενοῦς προαίρεσις τῶν λειτουργῶν τῆς παιδείας τυγχάνει γνωστὴ κατ'ἀκολούθῃαν πεποιθᾶμεν τῇ φιλατιμῶ καὶ ἀποτελεσματικῇ ὑμῶν καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς ἐνεργεσίᾳ πρὸς σύστασιν τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» τοῖς βουλομένοις ν'ἀποκτήσωσι τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1907.

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσης

«Δεῖ μαρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι
καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων».

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
 ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
 (1908—1910)

ΤΩΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΙ

<i>Πρόεδρος.</i>	ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΛΙΟΣ, λυκειαρχης.
<i>Ἀντιπρόεδρος.</i>	ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ, καθηγητής.
<i>Γενικὸς Γραμματεὺς.</i>	ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ, ἰατρός.
<i>Ἐιδικὸς Γραμματεὺς.</i>	ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, δικηγόρος.
»	ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΑΛΑΣ, φοιτ. τῆς Φιλ.
<i>Ταμίας</i>	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΡΑΚΤΙΒΑΝ, ἔμπορος.
<i>Ἐφορος τῆς Βιβλιοθ.</i>	ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, δικηγόρος.
<i>Κοσμήτωρ</i>	ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, ὑπολοχαγός.

Σύμβουλοι

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, ἰατρός.
ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ, ἐργολήπτης.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, μεταλλειολόγος.
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΟΥΜΠΙΩΤΗΣ, λοχαγός.
ΖΗΣΗΣ ΖΑΜΑΝΗΣ, καθηγητής.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, ἰατρός.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, καθηγητής.
ΚΩΝΣΤ. ΝΟΥΣΚΛΑΗΣ, ἱερεὺς.
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ, ἰατρός.
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΔΑΖΑΡΟΥ, δικηγόρος.

Ὁ Παμμακεδονικὸς Σύλλογος προελθὼν ἐκ τῆς συνενώσεως πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις Μακεδόν. Σωματείων, ἐπιδιώκει τὴν συνένωσιν πάντων τῶν παροικούντων ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Πειραιεῖ Μακεδόνων εἰς κοινὴν τινα ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας μέριμναν, ἥτις πρὸς τισιν ἄλλοις ἀποβλέπει καὶ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ μάλλον γνωστὴν τὴν περιμάχητον χώραν καὶ ἀναπτύξῃ ζωηρὸν τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον. Ὡς ἐν δὲ τῶν πρὸς τοῦτο συντελεστικῶν μέσων ἐθεώρησε καὶ τὴν κατ' ἔτος ἔκδοσιν ἡμερολογίου, ἐν ᾧ ἐκτίθενται πλὴν ἄλλων αἱ ὕλικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις, ἃς κέκτηται ὁ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμός.

Καὶ τὸ νῦν ἐκδιδόμενον ἡμερολόγιον τοῦτο, τρίτον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον στοιχεῖ. Καὶ ἐν αὐτῷ δηλαδὴ ὡς καὶ ἐν τοῖς ἡμερολογίοις τῶν δύο προηγηθέντων ἐτῶν ὁ ἀναγνώστης θέλει ἴδῃ, ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμὸς συντεταγμένος εἰς κοινότητας αὐτοτελεῖς καὶ ἀκμαίας ζῆ πιστὸς εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ φυλετικὰς αὐτοῦ παραδόσεις, παιδεύεται ἐν τῇ πατρίᾳ αὐτοῦ γλώσση καὶ ἔχει ζωηρότατα ἀνεπτυγμένον τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ συναίσθημα ὑπεραμυνόμενος θαραλέως καὶ σθεναρῶς, ὅταν ζητῶσι ν' ἀμφισβητήσωσιν ἢ διὰ τῆς βίας ν' ἀλλοιώσωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, ὅπως κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους χάριν πολιτικῶν σκοπῶν ἐπεχειρήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς μορφώσεως, τῆς δραστηριότητος, τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ ἐν τῶν ζωτικωτάτων στοιχείων τῆς χώρας.

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Τὸ Τριφύδιον ἄρχεται τῇ 7 Φεβρ.
 Ἡ Ἀπόκρισις ἄρχεται τῇ 21 Φεβρ.
 Ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστή ἄρχεται τῇ
 1 Μαρτίου.
 Τῶν Βαΐων 11 Ἀπριλλίου.
 Μεγάλη Παρασκευὴ 16 Ἀπριλλίου.
 Τὸ Ἅγιον Πάσχα 18 Ἀπριλλίου.
 Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς 23 Ἀπριλ.

Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ 25 Ἀπριλλίου.
 Τῆς Ἀναλήψεως 27 Μαΐου, Πέμπτη
 Τῆς Πεντηκοστῆς 6 Ἰουνίου, Κυρ.
 Τῆς Ἁγίας Τριάδος 7 Ἰουνίου, Δευ-
 τέρα.
 Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων 13 Ἰουν.
 Ἡ Τεσσαρακοστή τῶν Ἁγίων Ἀ-
 πιστόλων ἄρχεται τῇ 14 Ἰουν.

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἰανουάριος.—Πρῶτον Τέταρτον 5. Πανσέληνος 12. Τελευταίον Τέταρτον 20. Νέα Σελήνη 28.
Φεβρουάριος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 19. Νέα Σελήνη 26.
Μάρτιος.—Πρ. Τέταρτον 5. Πανσέληνος 12. Τελ. Τέταρτον 21. Νέα Σελήνη 27.
Ἀπρίλιος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 19. Νέα Σελήνη 26.
Μαῖος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 18. Νέα Σελήνη 25.
Ἰούνιος.—Πρ. Τέταρτον 1. Πανσέληνος 9. Τελ. Τέταρτον 17. Νέα Σελήνη 23.
Ἰούλιος.—Πρ. Τέταρτον 1. Πανσέληνος 9. Τελ. Τέταρτον 16. Νέα Σελήνη 23. Πρ. Τέταρτον 31.
Αὐγουστος.—Πανσέληνος 7. Τελ. Τέταρτον 14. Νέα Σελήνη 21. Πρ. Τέταρτον 29.
Σεπτέμβριος.—Πανσέληνος 6. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 20. Πρ. Τέταρτον 28.
Ὀκτώβριος.—Πανσέληνος 5. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 20. Πρ. Τέταρτον 28.
Νοέμβριος.—Πανσέληνος 4. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 18. Πρ. Τέταρτον 26.
Δεκέμβριος.—Πανσέληνος 3. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 18. Πρ. Τέταρτον 26.

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910

- 1) Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἥλιου ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 26 Ἀπριλλίου.
- 2) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 11 Μαΐου.
- 3) Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἥλιου ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 20 Ὀκτωβρίου.
- 4) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3—4 Νοεμβρίου ἀρατὴ ἐν Ἑλλάδι εἴσοδος εἰς τὴν σκιάν 0 ὥρ. 18', 9" π. μ. Ἐξοδος ἐκ τῆς σκιάς 3 ὥρ. 32', 6".

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΤΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλίου ἀνατολὴ	δύσις		Ἡλίου ἀνατολὴ	δύσις	
1.	7,25	4,53	1.	7,18	5,01
10.	7,20	5,04	10.	7,14	5,11
20.	7,11	5,16	20.	7,06	5,22

Ἐχει ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ νύξ 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν ὕδρον

	Π.	Ν.		
†	1	14	Παρ.	Ἡ ΠΕΡΙΤΟΜΗ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βασιλείου τοῦ Μ. Ἀγία.
	2	15	Σάβ.	Σιλβέστρου Πάπα Ῥώμης καὶ Θεοδοῦτος μάρτυρος.
	3	16	Κυρ.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γουρδίου μάρτυρος.
	4	17	Δευτ.	Ἡ Σύναξις τῶν Ὁ' Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου Ὁσ.
	5	18	Τρ.	Παραμονὴ τῶν Φώτων Θεοπέμπτου Θεωῶ. Νησιελα
†	6	19	Τετ.	ΤΑ ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. Ἀγία.
†	7	20	Πεμ.	Ἡ Σύναξις Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀγία.
	8	21	Παρ.	Δομνίκης τῆς δούλας καὶ Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
	9	22	Σάβ.	Πολυεύκτιον μάρτυρος καὶ Εὐσταθίου τοῦ θαυματ.
	10	23	Κυρ.	Γρηγορίου ἐπισκ. Νύσσης καὶ Δομετιανοῦ τοῦ Ὁσ.
	11	24	Δευτ.	Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου καὶ Ἀγαπίου Ἀρχιε.
	12	25	Τρ.	Τατιανῆς μάρτυρος.
	13	26	Τετ.	Ερμούλου, Στρατονίκου καὶ Ἀγνῆς τῶν Μαρτύρων.
	14	27	Πέμ.	Τῶν ἐν Σιῶ καὶ Ραϊθῶ ἀναιρεθέντων Πατέρων.
	15	28	Παρ.	Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου καὶ Παύλου τοῦ Θηβαίου.
	16	29	Σάβ.	Ἡ προσκύνησις τῆς Ἀλύσκας Πέτρου τοῦ Ἀποστ.
	17	30	Κυρ.	Τοῦ δούλου Ἀπριωνίου τοῦ Μεγάλου. Ἀχιλλᾶ τοῦ δσ.
	18	31	Δευτ.	Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου Πατριάρχων Ἀλεξανδρείας
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ				
	19	1	Τρίτη	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
	20	2	Τετ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου τοῦ δούλου καὶ Θεοφύτου.
	21	3	Πέμ.	Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Νεοφύτου μάρτυρος.
	22	4	Παρ.	Γιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
	23	5	Σάβ.	Κλήμεντος Ἱερομάρι. καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
	24	6	Κυρ.	Ξένης τῆς δούλας.
	25	7	Δευτ.	Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
	26	8	Τρίτη	Ξενοφάντος καὶ τῶν ὄντων αὐτοῦ.
	27	9	Τετ.	Ἡ ἀνακομ. τοῦ λειψ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου.
	28	10	Πέμ.	Ἐφραίμ τοῦ Σύρου. Χάριτος μάρτυρος.
	29	11	Παρ.	Ἀνακομιδῆ λειψ. Γρηγορίου ἱερομ. καὶ Ἰγνατίου ἱερομ., τῶν ἐν Σαμοσατίσι 7. μαρτύρων.
†	30	12	Σάβ.	Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μ., Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου. Ἀγία.
	31	13	Κυρ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΥΣΤΡΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ήλιου ανατολή	δύσις		Ήλιου ανατολή	δύσις	
1. 6,57	5,31		1. 6,53	5,36	
10. 6,45	5,42		10. 6,42	5,45	
20. 6,30	5,53		20. 6,29	5,55	

*Έχει ημέρας 23.—*Η ημέρα έχει ώρας 11, ή νύξ 13.

*Ο ήλιος εις τούς Ίχθύς.

Π.	Ν.		
1	14	Δευτ.	Τρύφωνος μάρτ. και 'Αναστασιου Νεομάρ. Ναυπλιέως.
2	15	Τρίτη	*Η 'Υπαπαντή του Κυρ. ημών 'Ιησοῦ Χρ. 'Αργία.
3	16	Τετάρ	Συμεών του Θεοδόχου και 'Αννης της Προφήτιδος.
4	17	Πέμ.	'Ισιδώρου του Πηλουσιώτου.
5	18	Παρ.	'Αγάθης μάρτ., Πολυεύκτου Πατριάρχου
6	19	Σάβ.	Βουκόλου επισκόπου Σμύρνης.
7	20	Κυρ.	'Αρχή Τριφδ. Παρθενίου επισκ. Λαμυράκου και Λουκά του όσιου.
8	21	Δευτ.	Θεοδώρου Στρατηγ., Ζυχαριου Προφ., Μάρθας μάρτ.
9	22	Τρίτη	Νικηφόρου μάρτ., Παγκρατιου επισκόπου.
10	23	Τετάρ	Χαραλάμπους, Ιερομάρτυρος.
11	24	Πέμ.	Βλασιου Ιερομάρτυρος, Θεοδώρας Αγγούστης.
12	25	Παρ.	Μελετιου αρχιεπισκόπου 'Αντιοχείας του Μεγάλου.
13	26	Σάβ.	Μαρτινιανου του Όσιου.
14	27	Κυρ.	Αδξεντιου του Όσιου.
15	28	Δευτ.	'Ονησιμου του 'Αποστ. και Εύσεβιου του Όσιου.

ΜΑΡΤΙΟΣ

16	1	Τρίτη	Παρφίλλου μάρτυρ. και των σὺν αὐτῶ.
17	2	Τετάρ	Τῆς ἁγίας Μαρίας.
18	3	Πέμ.	Λέοντος Πάπα Ρώμης.
19	4	Παρ.	'Αρχιπικου, Φιλήμονος, 'Απφίας 'Αποστ. και Φιλοθέης.
20	5	Σάβ.	Λέοντος επισκόπου Κατάνης.
21	6	Κυρ.	*Η 'Απόκρισις. Τιμοθέου του ἐν Συμβόλοις και Εὐσταθίου Πατριάρχου 'Αντιοχείας.
22	7	Δευτ.	Τῶν ἐν Εὐγενείοις Μαρτύρων.
23	8	Τρίτη	Πολυκάρπου επισκ., Πολυχρονίου όσιου.
24	9	Τετάρ	'Η α' και β' εὐρεσις τῆς Τιμίας κεφαλῆς του Προδρομου.
25	10	Πέμ.	Ταρασιου αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
26	11	Παρ.	Πορφυριου επισκόπου Γάζης.
27	12	Σάβ.	Προκοπίου του Όμολογητου.
28	13	Κυρ.	Τῆς Τυρινῆς, Βασιλείου του Όμολογητου.

ΜΑΡΤΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΞΑΝΤΙΚΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ήλιου ανατολή	δύσις		Ήλιου ανατολή	δύσις	
1. 6,15	6,05		1. 6,10	6,04	
10. 5,58	6,14		10. 6,02	6,13	
20. 5,43	6,24		20. 5,46	6,21	

*Έχει ημέρας 31.—*Η ημέρα έχει ώρας 12, ή νύξ 12.

*Ο ήλιος εις τόν Κριόν.

Π.	Ν.		
1	14	Δευτ.	Καθαρά Δευτέρα. Εὐδοκίας όσιου., Σωφρονιου μ.
2	15	Τρίτη	'Ιουλιου του Συγκλ., Εὐθαλλίου, Εὐθαλλίας μαρτύρων.
3	16	Τετάρ	Εὐτροπιου, Κλεονίκου και Βασιλάκου μαρτύρων.
4	17	Πέμ.	Γερασίμου του όσιου του ἐν 'Ιορδάνη.
5	18	Παρ.	Κόνωνος, 'Αρχελάου, Εὐλογίου, Εὐλαμπιου μαρτύρων.
6	19	Σάβ.	Τῶν ψυχῶν. Τῶν ἐν 'Αμορίῳ 42 μαρτ.
7	20	Κυρ.	Τῆς 'Ορθοδοξίας. Α' τῶν Νηστειῶν. Βασιλέως επισκ. Χερσῶνος μετὰ τῶν λοιπῶν Ιερομ.
8	21	Δευτ.	Θεοφυλάκτου επισκ. Νικομηδείας.
9	22	Τρίτη	Τῶν ἐν Σεβαστείῳ 40 μαρτύρων.
10	23	Τετάρ	Κοδράτου μάρτυρος και τῶν σὺν αὐτῶ.
11	24	Πέμ.	Σωφρονιου αρχιεπισκόπου 'Ιεροσολύμων.
12	25	Παρ.	Θεοφάνους του όμολογητου.
13	26	Σάβ.	'Ανακ. Δειφάνου Νικηφόρου αρχιεπισκ. Κων/πόλεως.
14	27	Κυρ.	Β' τῶν Νηστειῶν. Βενεδίκτου του Όσιου.
15	28	Δευτ.	'Αγαπίου μάρτυρος και τῶν σὺν αὐτῶ.
16	29	Τρίτη	Σαβίνου μάρτ. και Χριστοδοϋλου.
17	30	Τετάρ	'Αλεξίου του 'Ανθρόπου του Θεου.
18	31	Πέμ.	Κυρίλλου αρχιεπισκόπου 'Ιεροσολύμων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

19	1	Παρ.	Χρυσάνθου και Δαρείας μαρτύρων.
20	2	Σάβ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ του 'Αγ. Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
21	3	Κυρ.	Γ' τῶν Νηστειῶν. Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. 'Ιουκάβου όσιου του όμολογητου.
22	4	Δευτ.	Βασιλείου Ιερομάρτ. επισκόπ. 'Αγκύρας.
23	5	Τρίτη	Νίκωνος όσιου., και τῶν 199 μαθητῶν αὐτου.
24	6	Τετάρ	Ζυχαριου του όσιου.
25	7	Πέμ.	*Ο Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου. 'Αργία.
26	8	Παρ.	'Η Σύναξις του 'Αρχαγγέλου Γαβριήλ.
27	9	Σάβ.	Ματρώνης τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
28	10	Κυρ.	Δ' τῶν Νηστειῶν. 'Ιλαρίωνος του νέου.
29	11	Δευτ.	Μάρκου επισκ. 'Αρεθουσίτων, Κυρίλλου του διακόνου.
30	12	Τρίτη	'Ιωάννου του Συγγραφέως τῆς Κλίμακος, του όσιου.
31	13	Τετάρ	'Υπατιου Ιερομ. επισκόπου Γαγγρῶν και 'Ακακίου.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	δύσις		Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	5,22	6,37	1.	5,29
10.	5,11	6,46	10.	5,17
20.	4,57	6,55	20.	5,04

Ἐχει ἡμέρας 30.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἢ νύξ 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ταῦρον.

Π.	Ν.	
1	14	Πέμ. Μαρτῖνος δάσας τῆς Αἰγυπτίας.
2	15	Παρ. Τίτου δούλου τοῦ θαυματουργοῦ.
3	16	Σάβ. Νικήτα ἡγουμ. τῆς μονῆς Μηδικίου, Ἰωσήφ ὀμνογράφου.
4	17	Κυρ. Ε' τῶν Νηστ. Γεωργίου τοῦ ἐν Μαλεῶ καὶ Πλάτωνος.
5	18	Δευτ. Κλαυδίου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
6	19	Τρίτη Εὐτυχίου Κωνσταντινουπόλεως.
7	20	Τετάρ. Καλλιοπίου μάρτ. καὶ Γεωρ. ἐπισκόπου Μιτυλήνης.
8	21	Πέμ. Ἡρωδίου τοῦ Ἀποστόλου.
9	22	Παρ. Εὐτυχίου μάρτυρος.
10	23	Σάβ. Τοῦ Λαζάρου, Τερεντίου μάρτυρος.
†	11	24 Κυρ. Τῶν Βαΐων, Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου.
12	25	Δευτ. Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου.
13	26	Τρίτη Μαρτίνου Πάπα Ῥώμης.
14	27	Τετάρ. Ἀριστάρχου, Πούδη, Τροφίμου τῶν Ἀποστόλων.
15	28	Πέμ. Κοῦρακιος μάρτυρος καὶ Λεωνίδου.
16	29	Παρ. Ἀγάπης, Εὐφρόνης καὶ Χιονίας μαρτύρων.
17	30	Σάβ. Συμεῶν τοῦ ἐν Περιοίδι.

ΜΑΪΟΣ

†	18	1	Κυρ. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Ἰωάννου τοῦ δούλου καὶ Ἰωάννου νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.
	19	2	Δευτ. Παφνουτίου ἱερομάρτ. καὶ Τρύφωνος.
	20	3	Τρίτη Θεοδώρου τοῦ Τριχινῆ.
	21	4	Τετάρ. Ἰανουαρίου ἱερομάρτ. καὶ Ἀλεξάνδρου βασιλέως.
	22	5	Πέμ. Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
†	23	6	Παρ. Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Ἀργία.
	24	7	Σάβ. Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργ. καὶ Σάββα τοῦ στρατηλάτ.
†	25	8	Κυρ. Τοῦ Θωμᾶ τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου καὶ εὐαγγελ. Μάρκου.
	26	9	Δευτ. Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασειας.
	27	10	Τρίτη Συμεῶν ἱερομάρτ. συγγενοῦς τοῦ Κυρίου.
	28	11	Τετάρ. Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτ., Μίμνωνος τοῦ θαυματουργ.
	29	12	Πέμ. Ἰωάννου καὶ Σωσιπάτρου τῶν Ἀποστόλων.
	30	13	Παρ. Ἰακώβου τοῦ Ἀποστ. ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΪΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΑΙΣΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	δύσις		Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	4,45	7,08	1.	4,53
10.	4,37	7,16	10.	4,47
20.	4,31	7,24	20.	4,42

Ἐχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἢ νύξ 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Διδύμους.

Π.	Ν.	
1	14	Σάβ. Τερεμίου τοῦ προφήτου.
2	15	Κυρ. Τῶν Μυροφόρων. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἀθανασίου τοῦ Μεγ.
3	16	Δευτ. Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων.
4	17	Τρίτη Πελαγίας τῆς ἁσιομάρτυρος.
5	18	Τετάρ. Εὐφρόνης τῆς Μεγαλομάρτυρος.
6	19	Πέμ. Ἰωβ τοῦ πολυάθλου.
7	20	Παρ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Σταυροῦ.
8	21	Σάβ. Τοῦ ἁγ. Ἀποστ. καὶ εὐαγγελιστ. Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου.
9	22	Κυρ. Τοῦ Παραλύτου. Ἰσαίου τοῦ προφ. καὶ Χριστοφοροῦ Μάρτυρος.
10	23	Δευτ. Σίμωνος Ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.
11	24	Τρίτη Ἐγκαίνια τῆς Κων/πόλεως καὶ Μωκίου ἱερομάρτ.
†	12	25 Τετάρ. Τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, Γερμανοῦ ἁγ. Κων/πόλεως καὶ Ἐπιφανίου ἐπισκόπ. Κύπρου.
13	26	Πέμ. Γλυκερίας μάρτυρος καὶ Σεργίου.
14	27	Παρ. Ἰσιδώρου μάρτυρος τοῦ ἐν Χίῳ.
15	28	Σάβ. Παρομίλου ὁσ. τοῦ Μεγ. καὶ Ἀχιλλίου Λαρίσης.
16	29	Κυρ. Τῆς Σαμαρείτιδος, Θεοδώρου ὁσ. τοῦ Ἁγιασμένου.
17	30	Δευτ. Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουλλίας τῶν Ἀποστόλων.
18	31	Τρίτη Πέτρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.

ΙΟΥΝΙΟΣ

	19	1	Τετάρ. Πατρικίου Προύσης, ἱερομάρτυρος.
	20	2	Πέμ. Θαλλελαίου μάρτυρος.
†	21	3	Παρ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἱσαποστόλων. Ἀργία.
	22	4	Σάβ. Βασιλίκου μάρτυρος.
	23	5	Κυρ. Τοῦ Τυφλοῦ, Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων.
	24	6	Δευτ. Συμεῶν τοῦ ἐν τῷ Θανμαστῷ ὄρει.
	25	7	Τρίτη γ' εὐρεσις τῆς τιμ. Κεφ. Ἰωάν. τοῦ Προδρόμου.
	26	8	Τετάρ. Κάριου τοῦ Ἀποστόλου.
†	27	9	Πέμ. Τῆς Ἀναλήψεως. Ἐλλαδίου ἱερομάρτυρος.
	28	10	Παρ. Εὐτυχίου ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
	29	11	Σάβ. Θεοδοσίας μάρτυρος.
	30	12	Κυρ. Ἰσαακίου ἐκ τῆς Μονῆς Δαλμάτιον.
	31	13	Δευτ. Ἐρμείου μάρτυρος.

ΙΟΥΝΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΑΝΕΜΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ		ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	4,28	7,34	
10.	4,29	7,34	
20.	4,34	7,34	

Ἐχει ἡμέρας 30.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 16, ἢ νύξ 9.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Κυρκίον.

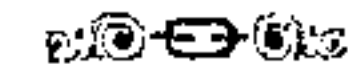
Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
† 1	14	Τρίτη	Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ Φιλοσόφου.
2	15	Τετάρ	Νικηφόρου ὁμολογητοῦ.
3	16	Πέμ.	Λουκιλλιανῶ μάρτυρος.
4	17	Παρ.	Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
5	18	Σάβ.	Δωροθέου ἐπισκόπου Τύρου.
† 6	19	Κυρ.	τῆς Πεντηκοστῆς. Ἰλαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
† 7	20	Δευτ.	τῆς ἁγίας Τριάδος. Θεοδοῦτου ἱερομάρ. τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ.
8	21	Τρίτη	Ἀνακομιδῆ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ τῆς ἁγίας Καλλιόπης.
9	22	Τετάρ	Κυρίλλου ἀρχιεπισκ. Ἀλεξανδρείας.
10	23	Πέμ.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.
11	24	Παρ.	Βαρδοβλασίου καὶ Βαρνάβα Ἀποστόλων.
12	25	Σάβ.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τῶν ἁγίων.
† 13	26	Κυρ.	τῶν ἁγίων Πάντων. Ἀκυλίνης μάρτυρος.
14	27	Δευτ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφ. καὶ Μεθοδίου ἀρχιεπ. Κ)πόλεως.
15	28	Τρίτη	Ἀμώς τοῦ προφήτου.
16	29	Τετάρ	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος.
17	30	Πέμ.	Ἰσαύρου, Μαρουίλ, Σεβέλ καὶ Ἰσμαήλ μαρτύρων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

18	1	Παρ.	Λεοντίου μάρτυρος καὶ Θεοδοῦλου.
19	2	Σάβ.	Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου. Παΐσιου τοῦ Μεγάλου.
20	3	Κυρ.	Μεθοδίου ἐπισκόπου Ταύρων.
21	4	Δευτ.	Ἰουλιανῶ τοῦ Ταρσέως.
22	5	Τρίτη	Εὐσεβίου ἱερομάρ. ἐπισκόπου Σαμοσαίων.
23	6	Τετάρ	Ἀργυρίνης μάρτυρος καὶ Ἀριστοκλέους.
24	7	Πέμ.	Τὸ Γενέθλιον τοῦ Ἡροδ. καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
25	8	Παρ.	Φαβριανίας ὁσιομάρτυρος.
26	9	Σάβ.	Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
27	10	Κυρ.	Σαμπῶν τοῦ Σενοδόχου.
28	11	Δευτ.	Ἡ Ἀνακ. τῶν λειψ. Κύρου καὶ Ἰωάν. τῶν Ἀναργύρων.
† 29	12	Τρίτη	τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.
† 30	13	Τετάρ	Ἡ Σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΛΩΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ		ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	4,41	7,30	
10.	4,48	7,23	
20.	4,58	7,14	

Ἐχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἢ νύξ 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα.

Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
1	14	Πέμ.	τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανῶ.
2	15	Παρ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμ. εἰσθ. τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις.
3	16	Σάβ.	Ἰακίνθου μάρτυρος καὶ Διομήδους.
4	17	Κυρ.	Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
5	18	Δευτ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄφω ὁσίου καὶ Λαμπαδοῦ τοῦ θαυματουργοῦ.
6	19	Τρίτη	Σισώη ὁσίου τοῦ Μεγάλου.
7	20	Τετάρ	Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος. Εὐαγγέλου.
8	21	Πέμ.	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
9	22	Παρ.	Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομενίας.
10	23	Σάβ.	τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας 45 Μαρτύρων.
11	24	Κυρ.	Εὐφημίας, μεγαλομάρτυρος, ὅτε τὸν ὄρον ἐπεκύρωσε.
12	25	Δευτ.	Πρόκλου καὶ Παρίου μαρτ., Βερνίκης μάρτυρος.
13	26	Τρίτη	Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
14	27	Τετάρ	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης.
15	28	Πέμ.	Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων.
16	29	Παρ.	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
17	30	Σάβ.	Μαρίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
18	31	Κυρ.	Αἰμιλιανῶ καὶ Οὐαλεντίνης μαρτύρων.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

19	1	Δευτ.	Μακρίνης καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
† 20	2	Τρίτη	τοῦ ἁγ. ἐνδόξου προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεοβίτου.
21	3	Τετάρ	Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, Ἰωάν. στυγασκητοῦ του.
22	4	Πέμ.	Μαρίας Μυροφόρου τῆς Μαγδαληνῆς.
23	5	Παρ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου.
24	6	Σάβ.	Χρηστίνης μεγαλομάρτυρος.
25	7	Κυρ.	Ἡ Κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης.
26	8	Δευτ.	τῶν ἁγίων Παρασκευῆς καὶ Ἐρμούλου.
† 27	9	Τρίτη	τοῦ ἁγίου μεγαλομ. καὶ ἱαματικοῦ Παντελεήμονος.
28	10	Τετάρ	Προχώρα καὶ Νικάνορος τῶν Ἀποστόλων.
29	11	Πέμ.	Καλλινίκου καὶ Θεοδότῆς μαρτύρων.
30	12	Παρ.	Σόλλα, Σιλουανοῦ, Κρήσκεντος, Ἀνδρονίκου τῶν Ἀποστόλων ἐκ τῶν 70.
31	13	Σάβ.	Εὐδοκίμου τοῦ δικαίου.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλίου ἀνατολή	δύσις		Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	
1.	5,10	6,59	1.	5,16	6,52
10.	5,18	6,46	10.	5,24	6,40
20.	5,28	6,31	20.	5,33	6,26

Ἔχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 19, ἢ νύξ 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον.

Π.	Ν.		
1	14	Κυρ.	Ἡ πρόσδος τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ ἡ μνήμη τῶν 7 Μακαβαίων Παίδων κλπ.
2	15	Δευτ.	Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψ. τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.
3	16	Τρίτη	Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν δούλων.
4	17	Τετάρ	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων ἐπὶ Παίδων.
5	18	Πέμ.	Εὐδοκίου καὶ Νόγας μαρτύρων.
†	6	Παρ.	Ἡ μεταμόρφ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία.
7	20	Σάβ.	Δομετίου διοικητοῦ καὶ Ἀσιερίου.
8	21	Κυρ.	Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου τοῦ ὁμολ. καὶ Μύρωνος.
9	22	Δευτ.	Ματθαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Τρίτη	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ Ἰππολύτου.
11	24	Τετάρ	Εὐπλου μάρτυρος τοῦ Διακόνου.
12	25	Πέμ.	Φωτίου καὶ Ἀνικητοῦ μαρτύρων.
13	26	Παρ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐδοκίας, Εὐφροσύνης.
14	27	Σάβ.	Μιχαίου τοῦ προφήτου.
†	15	Κυρ.	Ἡ Κοίμησις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἀργία.
16	29	Δευτ.	Τοῦ ἁγίου Μανδηλλίου, Διομήδους μάρτυρος.
17	30	Τρίτη	Μύρωνος καὶ Στράτωνος μαρτύρων.
18	31	Τετάρ	Φλόρον καὶ Λαύρον μαρτύρων.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

19	1	Πέμ.	Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου μάρτυρος.
20	2	Παρ.	Σαμουὴλ τοῦ προφ. καὶ τῶν ἐν Βιζύῃ τριάκοντα ἑπτὰ μ.
21	3	Σάβ.	Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
22	4	Κυρ.	Ἀγαθορίκου μάρτυρος καὶ Εὐρηναίου
23	5	Δευτ.	Λούπον μάρτυρος καὶ Καλλιπικίου.
24	6	Τρίτη	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος.
25	7	Τετάρ	Τῶν Ἀπιστ. Βαρθολομαίου καὶ Τίτου ἐπισκ. Κρήτης.
26	8	Πέμ.	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
27	9	Παρ.	Ποιμένος τοῦ δούλου.
28	10	Σάβ.	Μωυσέως δούλου τοῦ Αἰθίοπος.
†	29	Κυρ.	Ἡ ἀποκομὴ τῆς τιμ. Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμ. (Νηστεία).
30	12	Δευτ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου ἀρχιεπισκ. Κηρύλλου
31	13	Τρίτη	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλίου ἀνατολή	δύσις		Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	
1.	5,40	6,11	1.	5,43	6,07
10.	5,41	5,55	10.	5,51	5,53
20.	6,00	5,38	20.	6,00	5,38

Ἔχει ἡμέρας 30.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12, ἢ νύξ 12.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ζυγόν.

Π.	Ν.		
1	14	Τετάρ	Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου. Συμείων τοῦ Στυλίου καὶ Σίναξιν τῆς Θεοτόκου τῶν Μισηρῶν.
2	15	Πέμ.	Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.
3	16	Παρ.	Ἀνθίμου Νικομηδείας ἱερομάρτυρος.
4	17	Σάβ.	Βαβύλα Ἀντιοχείας ἱερομ. καὶ Μωυσέως τοῦ προφ.
5	18	Κυρ.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
6	19	Δευτ.	Ἡ ἀνάμνησις θαύμ. τοῦ Ταξιάρχ. Μιχαὴλ ἐν Χώναις.
7	20	Τρίτη	Προέβητα τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Σώζαντος μ.
†	8	Τετάρ	Τὸ γεννέθλιον τῆς Θεοτόκου.
9	22	Πέμ.	Τῶν Θεοπατέρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης.
10	23	Παρ.	Μηροδώρου, Μητροδώρου καὶ Νυμφοδώρου μαρτύρων.
11	24	Σάβ.	Θεοδώρας τῆς δούλης, Εὐσταθίας μάρτυρος.
12	25	Κυρ.	Ἀντονόμου ἱερομάρτυρος.
13	26	Δευτ.	Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρασιᾶς, Κορνηλίου Ἐκατ.
†	14	Τρίτη	Ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμ. καὶ Ζωοπι. Σταυροῦ. Ἀργία
15	28	Τετάρ	Νικήτα μάρτυρος. Φιλοθέου δούλου.
16	29	Πέμ.	Εὐφροσύνης μεγαλομάρτυρος
17	30	Παρ.	Σοφίας καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς Πισκως, Ἐλπίδος Ἀγάνης.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

18	1	Σάβ.	Εὐμενίου ἐπισκόπου, Ἀριάδνης μάρτυρος.
19	2	Κυρ.	Τροφίμου μάρτυρος, Σαββατίου, Δορυμέδοντος.
20	3	Δευτ.	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος.
21	4	Τρίτη	Κυδράτου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
22	5	Τετάρ	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
23	6	Πέμ.	Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου, Πολυξένης τῆς δούλης.
24	7	Παρ.	Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
25	8	Σάβ.	Εὐφροσύνης τῆς δούλης.
26	9	Κυρ.	Ἡ Μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολ. καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
27	10	Δευτ.	Καλλιστράτου μάρτυρος.
28	11	Τρίτη	Χαρίτωνος τοῦ ὁμολογητοῦ. Βαρδῆ τοῦ προφ.
29	12	Τετάρ	Κυριακοῦ τοῦ Ἀναχωρητοῦ.
30	13	Πέμ.	Γρηγορίου ἱερομάρτυρος ἐπισκ. τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΗΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	6,11	5,21	
10.	6,21	5,07	
20.	6,33	4,54	

"Ἐχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11, ἢ νύξ 13.

ἽΟ ἥλιος εἰς τὸν Σκορπιόν.

Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
1	14	Παρ.	Ἀναρίου τοῦ ἀποστ. καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Μελεποδοῦ.
2	15	Σάβ.	Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης μάρτυρος.
3	16	Κυρ.	Διονυσίου ἱερομάρτυρος τοῦ Ἀρεοπαγίτου.
4	17	Δευτ.	Ἰεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
5	18	Τρίτη	Χαριτίνης μάρτυρος.
6	19	Τετάρ	Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου.
7	20	Πέμ.	Σκευίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων. Πολυχρονίου.
8	21	Παρ.	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
9	22	Σάβ.	Ἰακώβου Ἀλφαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Κυρ.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων.
11	24	Δευτ.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Θεοφάνους τοῦ ὁσίου.
12	25	Τρίτη	Πρόβου, Ταράζι καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.
13	26	Τετάρ	Κάρπου, Παύλου, Ἀγαθοδώρου καὶ Ἀγαθονίκης μ.
14	27	Πέμ.	Τῶν Ἀγ. Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Ζ' Οἴκουμ. Συν.
15	28	Παρ.	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
16	29	Σάβ.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ μάρτυρος.
17	30	Κυρ.	Ἰσηὲ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου τοῦ ὁσιομάρτυρος.
18	31	Δευτ.	Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

19	1	Τρίτη	Ἰωὴλ τοῦ προφήτου, Οὐάρ ν μάρτυρος.
20	2	Τετάρ	Ἀρτεμίου μεγαλομ. καὶ Γερασίμου ὁσ. τοῦ νέου.
21	3	Πέμ.	Ἰλαρίωνος τοῦ Μεγάλου.
22	4	Παρ.	Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ.
23	5	Σάβ.	Ἰακώβου Ἀποστ. τοῦ Ἀδελφοθέου α' ἐπισκ. Ἱερουσολ.
24	6	Κυρ.	Ἀρέθα μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
25	7	Δευτ.	Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου μαρτύρων.
26	8	Τρίτη	Τοῦ ἁγ. μεγαλ. Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου. Ἀργλα
27	9	Τετάρ	Νέστορος μάρτυρος.
28	10	Πέμ.	Στεφάνου τοῦ Σαβαίτου.
29	11	Παρ.	Ἀγαστασίας τῆς Ῥωμαίας καὶ Ἀβραμίου τοῦ ὁσίου.
30	12	Σάβ.	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μαρτύρων.
31	13	Κυρ.	Στάχου, Ἀπελλοῦ, Ἀριστοβούλου καὶ Ναρκισσοῦ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΗΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	Ἡλίου ἀνατολή	δύσις
1.	6,48	4,41	
10.	6,58	4,34	
20.	7,19	4,30	

"Ἐχει ἡμέρας 30.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ νύξ 14.

ἽΟ ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην.

Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
1	14	Δευτ.	Τῶν ἁγ. καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.
2	15	Τρίτη	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
3	16	Τετάρ	Ἀκερμιᾶ μάρτυρος.
4	17	Πέμ.	Ἰωαννικίου ὁσίου τοῦ Μεγάλου, Νικάνδρου.
5	18	Παρ.	Γαλακτιῶνος καὶ Ἐπιστήμης μαρτύρων.
6	19	Σάβ.	Παύλου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.
7	20	Κυρ.	Τῶν ἐν Μελυτινῇ 33 μ., Λαζάρου ὁσίου τοῦ θαυματουργ.
8	21	Δευτ.	Ἡ Σύναξ. τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ.
9	22	Τρίτη	Ὀρησιφόρου καὶ Πορφυρίου μαρτύρων.
10	23	Τετάρ	Τῶν ἐκ τῶν 70 ἁγ. Ὀλυμπᾶ, Ῥεδιῶνος, Ἐράστου.
11	24	Πέμ.	Μητᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου μαρτύρ., Στεφανίδος μάρτ. καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.
12	25	Παρ.	Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νεῖλου τοῦ ὁσίου.
13	26	Σάβ.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
14	27	Κυρ.	Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου.
15	28	Δευτ.	Γουρία Σαρμωνᾶ καὶ Ἀβίβου μαρτύρων.
16	29	Τρίτη	Ματθαίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
17	30	Τετάρ	Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

18	1	Πέμ.	Πλάτωνος καὶ Ῥωμανοῦ μαρτύρων.
19	2	Παρ.	Ἀβδίου τοῦ προφήτου καὶ Βαβλαῦμ μάρτυρος.
20	3	Σάβ.	Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Περύλλου Κιπόμεως.
21	4	Κυρ.	Τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.
22	5	Δευτ.	Φιλήμονος τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀρχιππεν.
23	6	Τρίτη	Γρηγορίου ἀρχ. Ἀκρυγατίνων καὶ Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.
24	7	Τετάρ	Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης.
25	8	Πέμ.	Αἰκατερίνης Μεγαλομάρτυρος. Μεθκουρίου μάρτ.
26	9	Παρ.	Ἀλυπίου, Νίκανος μ. καὶ τοῦ ὁσ. Στυλιανοῦ τοῦ Παφλ.
27	10	Σάβ.	Ἰακώβου μεγαλομάρτυρος τοῦ Πέρου.
28	11	Κυρ.	Στεφάνου ὁσιομάρτυρος τοῦ νέου.
29	12	Δευτ.	Παραμόνου, Φιλουμένου μ. Οὔρβανου ἐπισκ. Μανεδονίας.
30	13	Τρίτη	Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΥΔΗΝΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλίου ἀνατολή	δύσις		Ἡλίου ἀνατολή	δύσις	
1.	7,19	4,31	1.	7,10	4,39
10.	7,24	4,34	10.	7,16	4,43
20.	7,27	4,41	20.	7,19	4,50

Ἔχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9, ἢ νύξ 15.
Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Αἰγίοπερον.

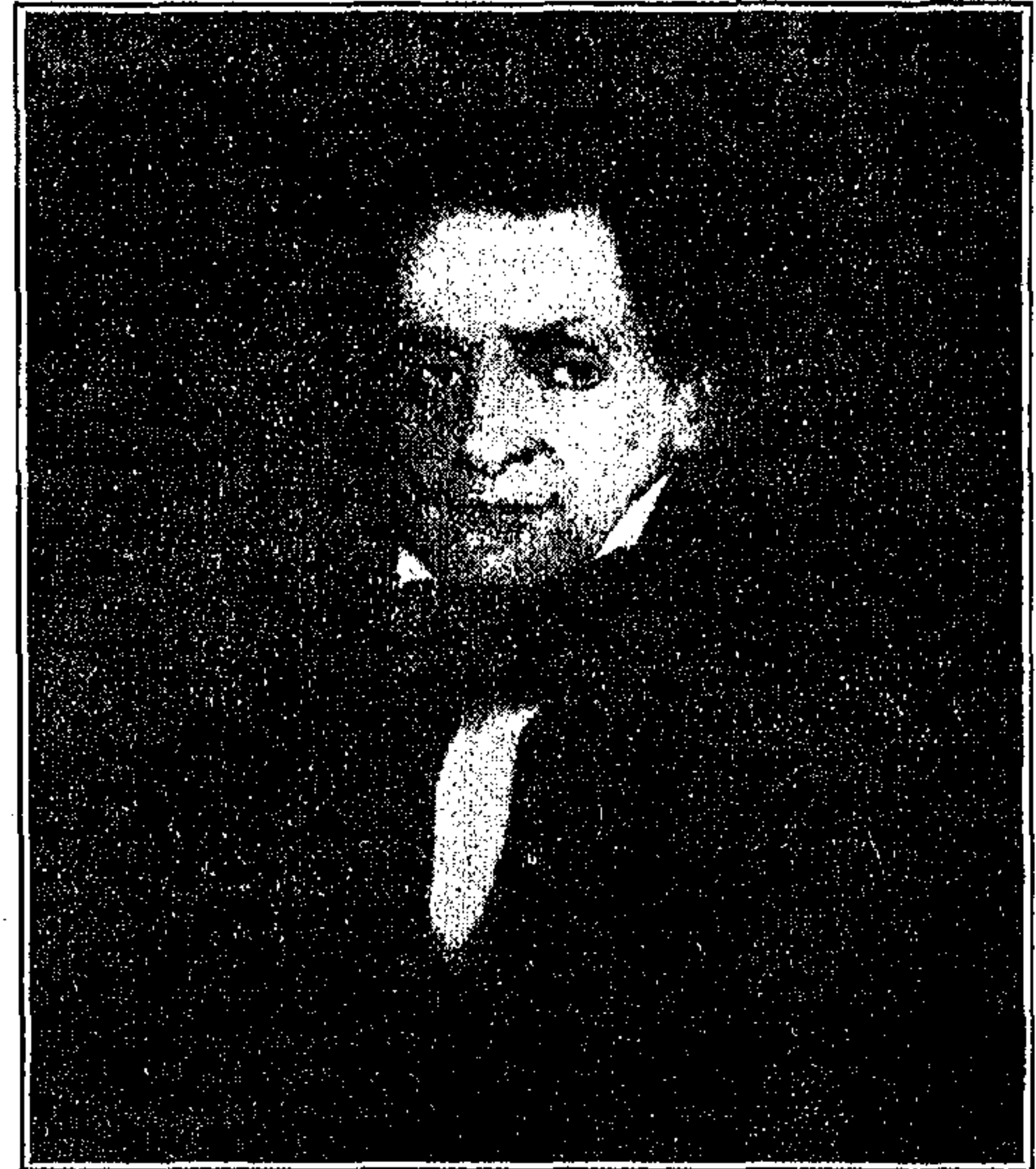
Π.	Ν.	
1	14	Τετάρ. Ναοῦμ τοῦ προφήτου. Φιλαρέτου δούλου.
2	15	Πέμ. Ἀββακούμ τοῦ προφήτου.
3	16	Παρ. Σοφρονίου τοῦ προφ. Ἀγγελλικῆς Νεομάρτυρος.
4	17	Σάβ. Βαρβάρας μεγαλομ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
5	18	Κυρ. Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου. Διογένους.
6	19	Δευτ. Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Ἀνκίας τοῦ θαυματουργοῦ.
7	20	Τρίτη Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
8	21	Τετάρ. Παταπίου τοῦ δούλου. Σωσθένους ἀποστόλου.
9	22	Πέμ. Ἡ Σύλληψις τῆς Ἁγίας Ἀννης.
10	23	Παρ. Μηνᾶ, Ἐρμολόγου καὶ Ἐδγράφου τῶν μαρτύρων.
11	24	Σάβ. Δανιὴλ τοῦ Στυλίου.
12	25	Κυρ. Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμηθοῦντος τοῦ θαυματουργοῦ.
13	26	Δευτ. Εὐστρατίου καὶ Ἀγκίας μαρτύρων.
14	27	Τρίτη Θύρσον, Καλλινίκου, Φιλήμονος μαρτύρων.
15	28	Τετάρ. Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
16	29	Πέμ. Ἀγγαίου προφήτου. Θεοφανοῦς βασιλίσσης.
17	30	Παρ. Δανιὴλ προφήτου καὶ τοῦ ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ζακυνθίου ἀρχ. Αἰγίνης.
18	31	Σάβ. Σεβαστιανοῦ καὶ Ζωῆς μαρτύρων.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

19	1	Κυρ. Βονιφατίου μάρτυρος. Ἀγλαίας δούλας.
20	2	Δευτ. Ἰγνατίου ἱερ. μάρτυρος τοῦ Θεοφύρου.
21	3	Τρίτη Ἰουλιανῆς καὶ Θεμιστοκλέους μαρτύρων.
22	4	Τετάρ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίδας.
23	5	Πέμ. Τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
24	6	Παρ. Ἐδγεντίας δαιομάρτυρος.
25	7	Σάβ. Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
26	8	Κυρ. Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου.
27	9	Δευτ. Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ Πρωτομάρτυρος.
28	10	Τρίτη Τῶν Ἁγίων Διαμυρῶν μαρτύρων.
29	11	Τετάρ. Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναρ. 14,000 Νηπίων
30	12	Πεμ. Ἀνσολας δαιομάρτυρος τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
31	13	Παρ. Μελάνης τῆς δούλας.

Ο ΒΑΡΩΝΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΕΛΛΙΟΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου Μπέλλιου ὀλίγον εἶνε γνωστὸν ἐν τοῖς Ἑλλησιν· εἶνε μόνον γνωστὸν τὸ φερώνυμον αὐτοῦ Βελ-

ΒΑΡΩΝΟΣ Κ. ΜΠΕΛΛΙΟΣ

λειον κληροδότημα καὶ τοῦτο μᾶλλον εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων. Ἀλλὰ ὅποιος ἐγένετο ὁ ἀνὴρ, ὅποια καὶ

ὅποσα ἴδια ὑπὲρ τῆς φιλικῆς αὐτῷ γενετικῆς Μακεδονίας ἐποίησε, ταῦτα ἀγνοοῦνται ὑπὸ τῶν πλείστων.

Ὁ μακαρίτης Δημήτριος Βικέλας, ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Βελλιείου κληροδοτήματος Ἐπιτροπῆς, ζῶν εἶχε προτείνει, ὅπως ἀναλάβῃ αὕτη τὴν ἐκδῶσιν τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδεξαμένη τὴν πρότασιν ταύτην ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν σύνταξιν τῆς βιογραφίας ταύτης. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ μετ' ὀλίγον ἐπεληθὼν θάνατος τοῦ ἀοιδίου ἀνδρὸς ἐματαίωσε τὴν εὐγενῆ ταύτην ἐπιθυμίαν του. Ἐνεκα τούτου ὁ Παμμακεδονικὸς Σύλλογος, ὅστις ἐν τῷ κατ' ἔτος ἐκδιδομένῳ Ἡμερολογίῳ αὐτοῦ ἀναστήλωνει τὰς εἰκόνας πάντων τῶν ἀποικομένων ἐπιλέκτων τέκνων τῆς Μακεδονικῆς πατρίδος, τὰ ὅποια ἀπετύπωσαν διὰ τοῦ χαρακῆρος αὐτῶν καὶ οἷον ἐνεσάρκωσαν τὰ ἰδεώδη αὐτῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ περιλάβῃ ἐν αὐτῷ καὶ συναρμολογήσῃ εἰς ὅλον καὶ τὰ περὶ τοῦ εὐγενεστάτου τούτου Μακεδόνα περισωθέντα σημειώματα. Λέγομεν δὲ σημειώματα, διότι ἐλάχιστα περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ γνωρίζομεν. Τὰ ἀκόλουθα ἐγράφησαν τὰ μὲν κατὰ βραχείας τινὰς σημειώσεις, δοθείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλ. Τομπάζη, τὰ δὲ παρελήφθησαν ἐκ τινος βιβλιαρίου ἐν Βιέννῃ ἐν ἔτει 1838 ἐκδομένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Δ. καὶ Ν. Ἀργυριαδῶν καὶ ἐπιγραφομένου «Πρακτικὰ τοῦ εὐγενεστάτου Βασιλέως Κυρίου Κωνσταντίνου Μπέλλιου Μακεδόνα».

Ὁ Κωνσταντῖνος Μπέλλιος ἐγεννήθη ἐν Βλάτση τῆς Μακεδονίας τῇ 7 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1772, ἦτοι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Βασ. ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τῆς τόσοσ ὀλέθριον τέλος σχούσης ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ, τῆς προκληθείσης, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῶν Ῥώσων διὰ τῶν καταπλευσασῶν τότε εἰς τὴν μεσόγειον μοιρῶν τοῦ στόλου αὐτῶν. Τί ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπηγγέλλετο ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ ἠκμαζε τότε τὸ ἐμπόριον ἴδιον τὸ πρὸς τὰς χώρας τῆς Αὐστριακῆς Μοναρχίας κατὰ ξηρὰν διεξαγόμενον. Κοινότητες, ὡς ἡ Μοσχόπολις, ἡ Σιάτιστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Κλεισοῦρα, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι καὶ τὸ Μελένικον, εἶχον πλείστους ἐμπορικοὺς οἴκους.

Ἐκ τινος π. χ. ἀναφορᾶς τῶν προκρίτων Μελενίκου πρὸς τὸν Σουλτᾶνον Μαχμούτ, ἐκλιπαροῦντων τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ δι-

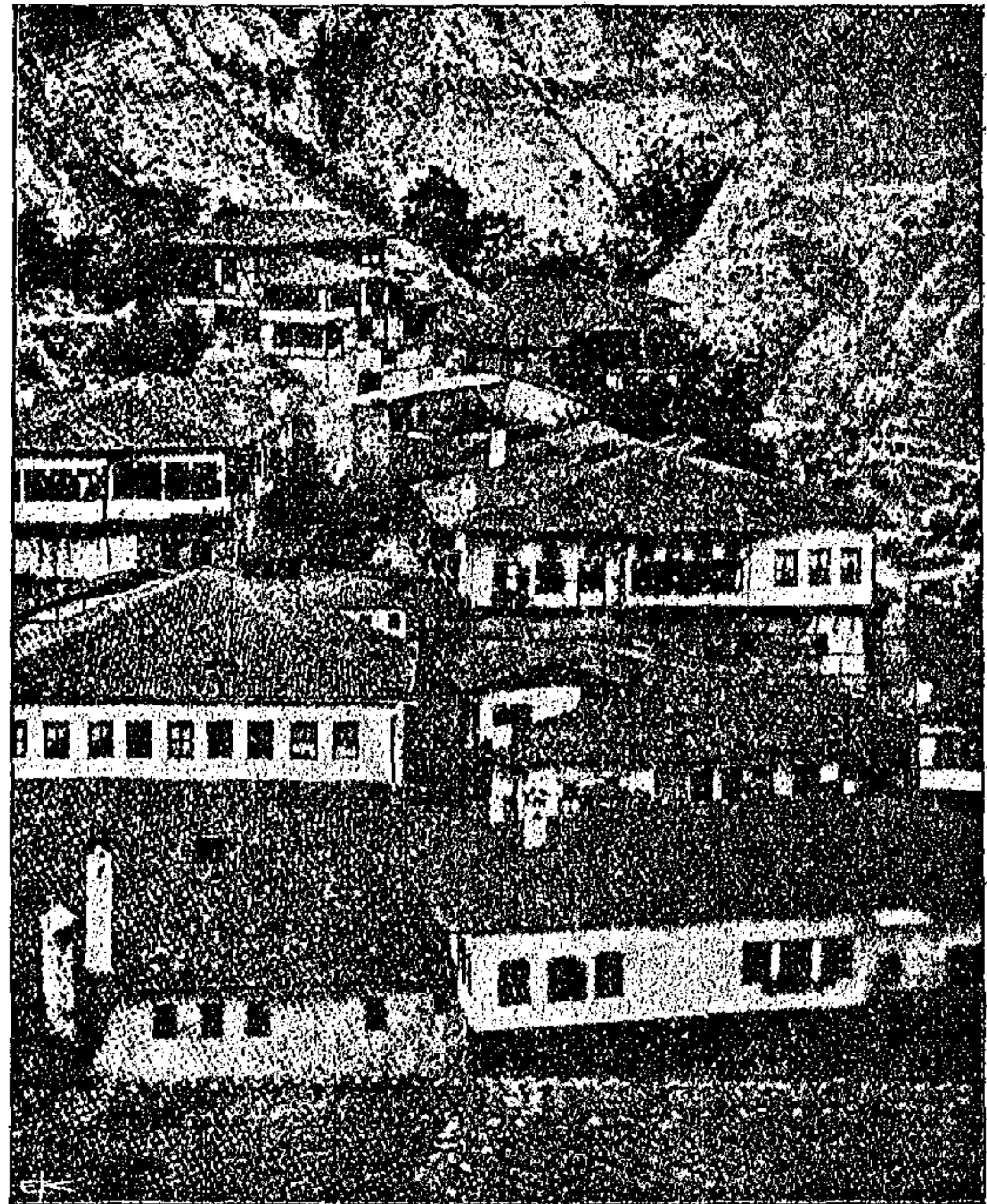
οικητοῦ αὐτῶν ἔνεκα τῶν ἀφορητῶν αὐτοῦ πιέσεων, συμπεριλαμβανομένης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τετραδίοις τοῦ ἱατροῦ Α. Παλλατίδου τοῖς ἀποκειμένοις ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ, μανθάνομεν, ὅτι ἐκ τῆς μακεδονικῆς ταύτης πολίχνης ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν ὑπὲρ τοὺς 120 ἐμπόρους. Δὲν εἶνε ἀπίθανον λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Κ. Μπέλλιου ἦτο ἐμπορικὴ καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἐνσηκηνάντων τότε ἀνὰ πάσας τὰς ἑλλην. χώρας δεινῶν μετὰ τὸ ἀποτυχὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἠναγκάσθη καὶ αὕτη, ὅπως καὶ πλείστα ἄλλαι, νὰ μεταναστεύσῃ. Διότι οἱ Τουρκαλβανοί, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο κατηρέπωσαν καὶ ἠρήμωσαν τότε τὴν Πελοπόννησον καὶ πλείστα δεινὰ ἐπήνεγκον ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐποίουν ληστροικὰς ἐπιδρομὰς πρὸς ἀρπαγὴν καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ τέως τόσοσ ἀνθηρὰ Μοσχόπολις ἔνεκα τούτων ἐγκατελείφθη τότε ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἡ δὲ Σιάτιστα ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον σωθεῖσα μόνον διὰ τῆς ἡρωικῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀμύνης (1).

Τούτων λοιπὸν τῶν ἐκγαταλιπόντων τὴν γενέτειραν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετοικησάντων ἦτο, φαίνεται, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Μπέλλιου. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ πρὸς τὴν νὰ ἦτο ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγκατεστημένη καὶ δὴ καὶ τῶν γνωστῶν καὶ ὀνομαστῶν, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ μεμαρτυρημένον γεγονός ὅτι ἀπὸ τοῦ 1802 ἠκολούθησαν εἰς Βουκουρέστιον αὐτὸς τε καὶ ὁ ἀδελφὸς του Στέφανος τὸν Ἰωάννην Καρατζᾶν, τὸν ἀπὸ τοῦ 1812 - 1818 ἡγεμονεύσαντα τῆς Βλαχίας· διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι, ὡς ἴσως ἐπίσημοι Φαναριῶται μετέβαινον εἰς τὰς παριστρίας ἡγεμονίας, ἵνα καταλάβωσιν ἐν αὐταῖς ἀνωτέρας διοικητικὰς θέσεις, συνωδεύοντο πάντοτε ὑπὸ πολλῶν φίλων καὶ συγγενῶν· ὡς φίλοι δὲ καὶ οἰκεῖοι τῆς οἰκογενείας Καρατζᾶ νὰ μετέβησαν καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς π. ἑκατονταετηρίδος εἰς Βουκουρέστιον, τὸ ὅποσον διὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων εἶχε καταστῆ σπουδαιότατον κέντρον Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἀδελφὸς Στέφανος παρέμεινε διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ὑπῆρξε τῶν διακεκριμένων μελῶν τῆς αὐτόθι Ἑλληνικῆς παροικίας, ἀνεληθὼν καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου τῆς Δικαιοσύνης, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος μετόκησεν εἰς Βιέννην.

1) Ἰδὲ σελ. 141 καὶ ἐξῆς.

Ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι βιβλιαρίῳ τῶν ἀδελφῶν Ἀργυριαδῶν δημοσιεύεται σὺν ἄλλοις καὶ ὀνομαστικὸς κατάλογος συνδρομητῶν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὲρ ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν Νέᾳ Πέλλῃ· ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ ταύτῳ ἀναγινώσκομεν ἀναγεγραμμένα καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ ἄρχοντος Ἁγα 1) Ἀλεξάνδρου Μπέλλιου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Στεφάνου, Βάρβου, Κωνσταντίνου καὶ Γεωργίου, καὶ τοῦ ἄρχοντος Καμινάρη 2) Δημητρίου Μπέλλιου. Ταῦτα φαίνονται ἡμῖν δυσσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ κ. Τομπάζη γεγραμμένα· πλὴν μόνον ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ μεταβάντες εἰς Βουκουρέστιον Μπέλλιοι δὲν εἶνε δύο, ἀλλὰ τρεῖς, ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τρίτος, οὗ τὸ ὄνομα ἀγνοοῦμεν, καὶ ὅτι ὁ Στέφανος, ὁ καὶ Λογοθέτης· τῆς Δικαιοσύνης γενόμενος, δὲν ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὅπως τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ, υἱὸς δὲ καὶ οὗτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μετὰ ταῦτα γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπιτετραμμένου τῆς Βλαχίας ἐν Βιέννῃ, ὁ δ' ἐν τῷ καταλόγῳ μνημονευόμενος Δημήτριος ἦτο ἴσως υἱὸς τοῦ τρίτου ἀδελφοῦ, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ πάππου.

Ἐν Βιέννῃ εἰς ἣν, ὡς εἴπομεν, μετόκησεν ὁ Κωνστ. Μπέλλιος, ὑπῆρχε τότε ἑλληνικὴ παροικία πολυπληθῆς καὶ ἀπμαία εἰς πλοῦτον, εἰς φιλομουσίαν καὶ φιλογένειαν τῶν μελῶν αὐτῆς· καὶ ἀπετελεῖτο μὲν ἕξ Ἑλλήνων ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ τῶν νήσων, ἀλλ' ἐπικρατέστερον ἐν αὐτῇ ἦτο τὸ μακεδονικὸν στοιχεῖον. Φεύγοντες τὴν ἀφόρητον τῆς πατρίδος κατάστασιν ἤλθον ἐνταῦθα οἱ Ἕλληγες οὗτοι ἀμαθεῖς καὶ ἀπειροὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἡθῶν τοῦ τόπου· ἀλλὰ τυχόντες προστασίας καὶ ἀτελειῶν τινῶν ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ Βου, τοῦ υἱοῦ τῆς πολλῆς Μαρίας Θηρεσίας, διὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν ἰδιοφυίας καὶ εὐφυίας, διὰ τῆς εὐστοχίας ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι καὶ διὰ τῆς λιτότητος περὶ τὸν βίον κατώρθωσαν κατὰ μικρὸν, ἐπωφεληθέντες δεξιῶς καὶ τὰς τότε ἐκτάκτους περιστάσεις, νὰ δημιουργήσωσι με-

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ

Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

1) Σημ. Ἀξίωμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας. Ἰδ. Δ. Φωτεινοῦ Ἱστορίαν τῆς Βλαχίας Τ. 3. Σελ. 488.

2) Περὶ τοῦ ἀξιώματος ταύτου Ἰδ. Φωτεινοῦ Τ. 3. σελ. 495.

γάλους και περιωνύμους ἐμπορικούς, βιομηχανικούς και τραπεζικούς οἴκους· εὐλαβούμενοι δὲ τὸ πάτριον θρησκευμα και τὴν μητρικὴν γλῶσσαν ὡς παλλάδιον ἐξ οὐρανοῦ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν καταπεσόν, και θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἄγκυραν σωτηρίας τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτῶν (1) ἔσπευσαν ἐκ τῶν πρώτων νὰ ιδρύσωσιν ἐκκλησίαν και σχολεῖον. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐνταῦθα εἶτε ὡς διδάσκαλοι εἶτε ὡς ἱερεῖς εἰργάσθησαν και συνέγραψαν τὰ σοφὰ αὐτῶν συγγράμματα κλεινοὶ τοῦ γένους διδάσκαλοι, ὁ Κ. Κούμας, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς και ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἵνα τοὺς ἐξοχωτάτους μόνον αὐτῶν μνημονεύσωμεν. Οὐ μόνον δὲ πάμπολλα βιβλία ἐπιστημονικὰ και διδακτικὰ και λαϊκὰ πρὸς χρῆσιν τῶν πολλῶν ἐντεῦθεν διεσκορπιζοντο πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ και ἐφημερίδες πολιτικαὶ και ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἐνταῦθα ἐξεδίδοντο. Δὲν θὰ εἴπωμεν δ' ὑπερβολὴν, ἐὰν χαρακτηρίσωμεν τὴν ἐν Βιέννῃ τότε Ἑλληνικὴν Παροικίαν ὡς τὴν πνευματικὴν ἐστίαν, ἐξ ἧς οὐ μόνον τὸ φῶς τῆς ἡμερώσεως διεδίδετο τότε ἀνὰ πάσας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἀλλὰ και τὸ πῦρ τῆς φιλοπατρίας ἐξήπτετο και ὑπεθάλλετο.

Ποῖον τὸ ἔργον, εἰς ὃ κυρίως ἠσχολήθη ἐλθὼν ἐνταῦθα ὁ Μπέλλιος, ἀγνοοῦμεν. Ὅτι ὅμως τάχιστα ἐγένετο ὀνομαστότατος και γνωριμώτατος ἀποδεικνύει ὁ τίτλος τοῦ Βαρώνου, ὃν ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἵνα τιμήσῃ τὸν ἄνδρα ἀμείβων εὐγενεῖς αὐτοῦ πράξεις. Ἀλλὰ πότε και διὰ τίνας εἰδικούς λόγους ἐγένετο τοῦτο ἀγνοοῦμεν ὡσαύτως. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον ἤδη ἐν ἔτει 1827, ὡς συνάγεται ἐκ τινος ἀποδείξεως πληρωμῆς διακοσίων φιορινίων, ὑπογραφομένης ὑπὸ τῆς ἐξάδος τῶν Γραικῶν και Βλάχων και δημοσιευομένης ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Ἀργυριαδῶν, τὰ ὅποια ἔδωκεν ὁ Μπέλλιος «κατὰ προαίρεσιν χριστιανικὴν διὰ τοὺς ἐν Γραικίᾳ ἐν πενία, δυστυχία και σκλαβία διακειμένους συναδέλφους μας και ὁμογενεῖς χριστιανούς Γραικούς», ὡς λέγεται ἐν αὐτῷ. Ὅτι δὲ πλὴν τοῦ κερδῶν Ἑρμοῦ, ὃν πιθανῶς ἐθεράπευσεν, ἦτο και ἀνὴρ λόγιος και φιλόβιβλος, ἀποδεικνύει και ἡ ἐκ δύο περίπου χιλιάδων τόμων βιβλιοθήκη αὐτοῦ, ἀποτελουμένη ἐξ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων,

1) Α. Παλλατίδου. Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλλην. Κοινοτήτος. Ἐν Βιέννῃ 1845.

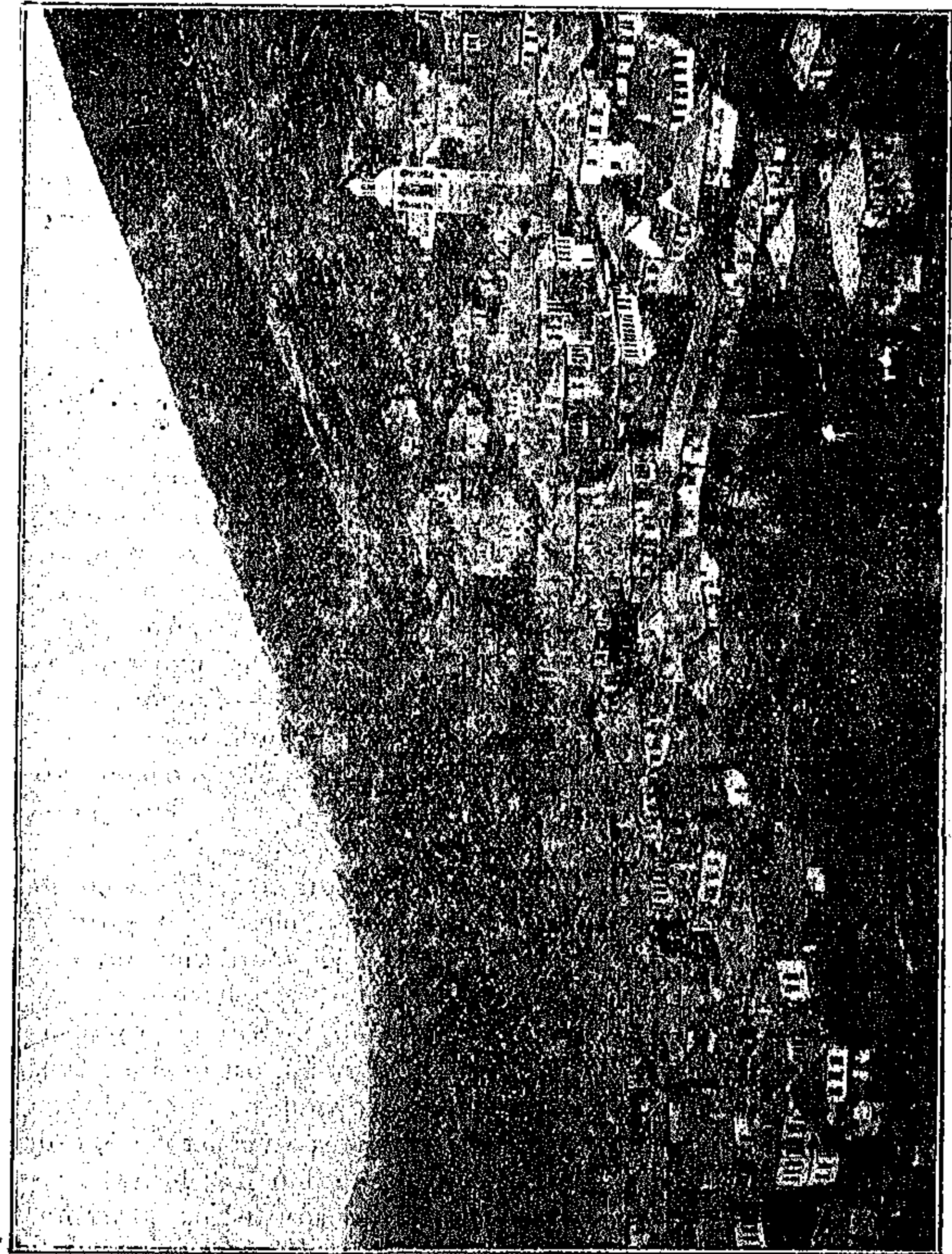
Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, λεξικῶν τινῶν εἰδικῶν και πολλῶν ἄλλων ποικίλης ὕλης βιβλίων γαλλικῶν και γερμανικῶν, τὰ ὅποια βραδύτερον προώρισε διὰ τὴν ἐν Νέᾳ Πελλῇ ιδρυθησομένην σχολὴν. Τὰ βιβλία ταῦτα οὐδέποτε ἐφθάσαν εἰς τὸν τελικὸν αὐτῶν προορισμόν, ἀπόκεινται δ' ὡς ἐμάθομεν, ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ὅτε δὲ μετὰ τινα ἔτη ἡ Ἑλλάς ἀνεκηρύχθη εἰς Βασίλειον ἐλεύθερον, κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ μὲν ἵνα πληρῶσῃ εὐγενῆ πόθον, ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἠσιάνετο, νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν αἵματοβαφῆ και ἐνδοξον γῆν, τὸ δὲ ἵνα μελετήσῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ πράγματα και ἴδη ἐὰν δύναται ὀριστικῶς νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ. Τὸ σχέδιον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεως φαίνεται ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀψηχόλει τὸν νοῦν αὐτοῦ, διότι πρὶν κατέλθῃ εἰς αὐτὴν εἶχεν ἀγοράσῃ ἐν Ἀθήναις οἰκίαν και ἄλλα ἀκίνητα. Εἰς Ἀθήνας ἦλθε πιθανῶς κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 1836, διότι ἡ ἐν Βιέννῃ συνταχθεῖσα Διαθήκη αὐτοῦ φέρει ἡμερομηνίαν 9 Δεκεμβρίου 1835. Ἀλλ' ἐλθὼν ἐνταῦθα δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ μακρὸν χρόνον· διότι ἤδη τὸν Μάϊον τοῦ 1837 εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν Βουκουρεστίῳ πλησίον τῶν συγγενῶν του, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ αὐτόθι Ἑλληνοσ Προξένου Σακελλαρίου, εὐχαριστοῦντος ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν δωρεὰν σιδηροῦ κιβωτίου χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πτωχοῦ τότε ταμείου τοῦ Κράτους. Ὀλίγον δὲ και ἐνταῦθα διατρίψας χρόνον ἐπανέρχεται εἰς Βιέννην, ὅπου ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους εὐρίσκεται. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου οὐδὲν πλέον περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν.

Ἀρτισύστατον ἦτο ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν χρόνον ἐπισκέφθη αὐτὰς, διὰ γενναίας χορηγίας τοῦ Λουδοβίκου, τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, τοῦ πατρὸς τοῦ ἀειμνήστου Ὀθωνος, και διὰ συνδρομῶν ὁμογενῶν και ξένων φιλελλήνων, τὸ δημοτικὸν Νοσοκομεῖον ἡ «Ἑλπίς». Θέλων νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς ἐνδεεῖς πάσχοντας συμπολίτας αὐτοῦ, ἅμα δὲ και νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν και ἀνάπτυξιν τοῦ πολλῶν δεομένου ἔτι φιλανθρωπικοῦ τούτου ιδρύματος, ἔδωρῆσατο εἰς αὐτὸ πᾶσαν τὴν ἐν Ἀθήναις ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν. Τὴν δωρεὰν ταύτην ἀνήγγειλε διὰ τῆς ἀκολούθου αὐτοῦ ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Δημαρχίαν Ἀθηναίων.

«Ἡ ἐλευθερία και ἀνεξαρτησία τῆς φίλης μου Ἑλλάδος, ἦν και ὡς πατρίδα μου θεωρῶ και σέβομαι, καίτοι ἐν Μακεδονίᾳ γεννηθεῖς, ἦσαν δι' ἐμὲ τὰ πλέον ἠδύτερα ἀντικείμενα· αἰετοτε-

ηυχόμην ἀπὸ καρδίας ὑπὲρ τῆς στερεώσεως καὶ εὐδαιμονίας αὐ-
τῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὴ ἢ Πατρίς, ἢ ἴσον ἢ θεία Πρόνοια
ἔσωσεν, εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἔχει με-
γάλην χρεῖαν τῶν εἰλικρινῶν τέκνων τῆς καὶ ὑπὲρ Αὐτῆς εὐ φρο-
νούντων καὶ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς εὐχομένων, ὡς ἤδη καὶ
προσωπικῶς πληροφοροῦμαι, καὶ ἔπειδὴ ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς
καὶ ὁμόθησκοι ὀφείλουσι καὶ πραγματικῶς κατὰ δύνάμιν νὰ
συντρέξωσι καὶ νὰ φανῶσι λυσιτελεῖς πρὸς αὐτήν, διὰ τοῦτο καὶ γὰρ,
ὁ ἤδη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμενος προσφέρω
ἐπὶ τὸ παρὸν τῇ φιλιότητι μοι Ἑλλάδι τὰ ἑξῆς ἐνταῦθα πρὸ χρό-
νων ἀγορασθέντα κτήματά μου μετὰ τὰς ἀκολουθίους διατάξεις.»
Ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα ἡ ἀπαρίθμησις τῶν κτημάτων τούτων,
τὰ ὁποῖα εἶνε 1) Μία οἰκία διώροφος παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς
Ἀκροπόλεως κειμένη. 2) Μέγα οἰκόπεδον καταντικρὸν αὐτῆς. 3)
Κῆπος δέκα στρεμμάτων ἐν Σεπολίοις καὶ ἄμπελος συνεχομένη
μετ' αὐτοῦ τεσσάρων στρεμμάτων. 4) Οἰκόπεδον δύο καὶ ἡμίσεος
στρεμμάτων ἐν Γερανίῳ. 5) Εἰς μετρητὰ 3323 γρόσια, — ὀρίζεται
δὲ ὅπως ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν χρη-
μάτων συντηρῆται ὀρισμένος ἀριθμὸς κλινῶν κυρίως μὲν πρὸς
περίθαλψιν ἐνδεῶν ἀσθενῶν Μακεδόνων, εἶτα δὲ καὶ οἰουδήποτε
ὁμογενοῦς πάσχοντος. «Αὐτὰ τὰ κρεββάτια θέλουν ὀνομασθῆναι
κρεββάτια τῶν ἀσθεῖων τοῦ Μπαρῶνου Κωνταντίνου Μπέλλιου τοῦ Μακεδόνα».

Διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ἥτις ὑπελογίσθη εἰς 50,000 δρ., πο-
σὸν σχετικῶς μέγα διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὁ Μπέλλιος ἐγένε-
νετο οὐ μόνον τῶν πρώτων εὐεργετῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ
φιλανθρωπικοῦ τούτου ἰδρύματος. Ἀλλὰ παραδόξως ἡ διάταξις
περὶ ἰδρύσεως κλινῶν, φερουσῶν τὸ ὄνομα τοῦ διαθέτου, δὲν ἐτη-
ρήθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν τηρεῖται καὶ ἡ συναφὴς αὐτῇ διά-
ταξις τῆς κατὰ προτίμησιν προσλήψεως ἐνδεῶν Μακεδόνων εἰς
αὐτάς. Ἐν πράξει τοῦ Δημ. Συμβουλίου τῆς 29 Δεκεμβρίου 1839
λέγεται μὲν «ἔπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἤδη ἀνεγειρόμενον
δημοτικὸν Νοσοκομεῖον δὲν ἐτελείωσεν, αἱ περὶ κλινῶν Διατά-
ξεις τοῦ Βαρῶνος Κου Κ. Μπέλλιου θέλουν τεθῆναι ἀμέσως εἰς
ἐνέργειαν εἰς τὸ ὑπάρχον προσωρινὸν Δ. Νοσοκομεῖον»· ἀλλ' ἀπὸ
τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Νοσοκομείου ἐν τῷ νέῳ οἰκο-
δομήματι ἐλησμονήθη, φαίνεται, ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Δ. Συμ-
βουλίου.

ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 406ῳ φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηναῖς» τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναγινώσκομεν: «Ὁ Κοσ. Κ. Μπέλλιος κινούμενος ἀπὸ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκέπτηται τὸ νοσοκομεῖόν μας καὶ νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν καλλιτέρευσίν του. Ἰδὼν προχθὲς ὅτι οἱ ἀσθενεῖς δὲν εἶχον σκεπάσματα, ἀλλ' οὔτε τὴν ἀναγκαίαν καὶ κατάλληλον τροφήν των, ἔδωκεν ἀπὸ τὰ παλαιὰ εἰσοδήματα τῶν ἀφιερωμάτων του 600 δρ., διὰ νὰ ἀγορασθῶσι τὰ ἀναγκαῖα σκεπάσματα, στρώματα κ.τ.λ. Ὁ Ἰατρός, ὅστις παρέλαβε τὰ χρήματα ταῦτα, ἐλησμόνησε, φαίνεται, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Κοσ. Μπέλλιον ὅτι εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν ἤθελεν ἔχει προμηθευμένον τὸ Νοσοκομεῖον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα. Ὄθεν καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐπιστρέψας εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ὁ Κοσ. Μπέλλιος, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς ἀσθενεῖς, δὲν εἶδεν ἐκπληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἱατροῦ καθ' ὅλα, καὶ τὸ χεῖριστον ἐλυπήθη κατάκαρδα, ὅταν εἶδεν ἀσθενῆ ἡμιθανῆ κοιτώμενον εἰς τὴν θύραν τοῦ Νοσοκομείου καὶ περιμένοντα τὸν ἱατρὸν νὰ ἔλθῃ καὶ τῷ συγχωρήσῃ τὴν εἰσοδον, ἔφριξε δὲ καὶ ὅταν ἐρωτήσας πότε ἔρχεται ὁ ἱατρός, ἔμαθεν ὅτι κάποτε καὶ τρεῖς ἡμέραι περνώσι καὶ δὲν πατᾶ ἐκεῖ.» Καὶ ἐγένετο μὲν ἀναίρεσις τῆς καταγγελίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, προβαλομένου ἀσθένειαν ὡς λόγον τῆς ἀπουσίας καὶ ἀνεπάρκειαν τοῦ οἰκοδομήματος διὰ τὴν περίθαλψιν πολλῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ὡς χαρακτηριστικὸν τῶν προσώπων καὶ τῆς χαώδους ἔτι καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἶνε ἀξιωματικῶς νευτον.

Ἐν τῷ Δημ. Συμβουλίῳ ἐγένετο πρότασις πολιτογραφίσεως τοῦ Μπέλλιου διὰ τὴν γενναίαν του ταύτην δωρεάν. Δημοτικὸς τις Σύμβουλος τῶν τότε ἀγορευῶν ὑπὲρ τῆς προτάσεως σὺν ἄλλοις εἶπε καὶ ταῦτα: «Ἐπαινοῦντες, Κύριοι, τὸν Κοσ. Μπέλλιον ἐπαινοῦμεν καὶ συσταίνομεν τὸν δῆμόν μας μᾶλλον εἰς τὸν φωτισμένον κόσμον, ὅστις ἐπειθυμοῦσε νὰ πιστεύῃ, ὅτι αἱ πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων Δυνάμεων πολιτογραφίσεις μας πρέπει νὰ ἔχωσι κάποιαν ἀξίαν, ὅταν τὰς δέχονται ἄνθρωποι, ὅποιοι εἶνε ὁ Κοσ. Ἀρμανσβέργ, ὁ Κοσ. Κόβελ καὶ ὁ Κοσ. Μπέλλιος.» Ἐὰν ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἐὰν ὁ Κοσ. Μπέλλιος ἐγένετο ἐπίτιμος πολίτης Ἀθηναίων δὲν γνωρίζομεν· γνωρίζομεν μόνον ὅτι οἱ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀντιπολιτευόμενοι ἔλαβον ἀφορμὴν ἐκ τούτου νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τινον μὴ αὐτοχθόνων δημοτι-

κῶν Συμβούλων καὶ νὰ ἀμφισβητήσωσιν εἰς τὸ Δ. Συμβούλιον τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφίσεως ὡς ἀνήκον μόνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, οὕτω δὲ νὰ ἀμφισβητήσωσι καὶ τὸ νόμιμον τῆς χορηγείσεως εἰς τοὺς ξένους Ἀρμανσβέργ, Μάουρερ, Ἀβελ, Κόβελ κ.τ.λ. πολιτείας. Ἡ δὲ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς Ὀθων, θέλων νὰ τιμῆσιν τὸν ἄνδρα διὰ τὴν δωρεάν ταύτην καὶ τὴν πολλαχῶς δεικνυομένην φιλοπατρίαν του ἐκάλεσεν εἰς δεῖπνον καὶ ἐν αὐτῷ ἰδίᾳ χειρὶ ἀνήρτησεν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Β. τάγματος τοῦ Σωτήρος: ὁ δὲ Κοσ. Μπέλλιος χάριτας ἀποδίδων διὰ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς μὲν τὸν βασιλέα ἔδωρήσατο ἀρχαίαν πολύτιμον βυζαντινὴν σπάθην, ὀκτακοσίων περιπτου ἐτῶν, ὡς γράφουσιν αἱ τότε ἐφημερίδες, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο ἐγκεχαραγμένη ἡ εἰκὼν τοῦ Δαυΐδ: «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με» καὶ παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην διεκρίνετο χρυσοχάρακτος ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ τὴν Α. Μ. τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν προσήνεγκε λαμπρὰν καὶ σπανίαν ἔκδοσιν τοῦ Ὀμήρου. Ταῦτα εἶνε, εἶπερ τι καὶ ἄλλο, χαρακτηριστικὰ καὶ δεικνύουσιν ὅποια ὠραῖα πατριωτικὰ ὄνειρα ἔπτερούγιζον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρός. Τὸ Βυζάντιον κεκαθαρμένον καὶ ἐξηγνισμένον ἀπὸ τῶν ὄυπων αὐτοῦ ἀπετέλει τὸ ἰδεῶδες πάντων τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους, τῶν ἀποτολμησάντων τὸ τιτάνειον ἀληθῶς ἔργον τῆς δημιουργίας ἐλευθέρως πατρίδος.

Τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ εὐγενοῦς Μακεδόνοιο κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι βραχεῖαν αὐτοῦ διατριβὴν ἀπησχόλει πρὸ παντὸς ἡ τύχη τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τὸ τραγικὸν τέλος τῆς Ναούσης καὶ τῆς Κασσάνδρας δὲν κατέθεσαν τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀπλαρχηγῶν εἶχον ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα καθ' ὅλην τὴν ἑπταετίαν, ἣδη δὲ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐνδεεῖς καὶ ἀνέστιοι διετέλουν· πλὴν δ' αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ μέγα πλῆθος ἄλλων, οἵτινες κατορθώσαντες νὰ διαφύγωσι τὴν μάχαιραν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν εἶχον καταφύγη ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄσυλον. Ὁ βασιλεὺς Ὀθων εἶχε δείξῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τῇ δὲ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ εἶχεν ἐγκριθῆ, ὅπως συνοικισθῶσιν ἐν Λοκρίδι καὶ ἀποτελέσωσιν ἴδιον δῆμον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τοῦ Μακεδονικοῦ Βασιλείου. Εἶχε δὲ καταρτισθῆ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπεία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Α. Πολυζωΐδου, Γ. Χρυσίδου, Γ.

Ἀθανασίου καὶ Θεοφάνους Σιατιστέως, καὶ τῇ φροντίδι αὐτῆς εἶχον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον συνοικισθῆναι περὶ τὰς ἐβδομήκοντα οἰκογενείας· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ πλεῖστοι ἄλλαι ἀκόμη, περὶ ὧν ἔπρεπε νὰ ληφθῆναι φροντίς. Ἡ οἰκτρὰ τύχη μετὰ τὸσαῦτα παθήματα καὶ ἀγῶνας εἶχε διαθήσῃ, φαίνεται, σφόδρα συμπαθῶς πρὸς αὐτοὺς τὸν Κον Μπέλλιον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοια ἐν ταῖς διατάξεσι τοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν Νοσοκομεῖον κληροδοτήματος. Ἦδη παρηκολούθει μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος τὰ τοῦ ἀρξαμένου συνοικισμοῦ, ἤθελε δ' ὡς τάχιστα νὰ ἰδρυθῆναι ἐν τῇ Νέᾳ Πέλλῃ σχολεῖον καὶ ἐκκλησία. Εἰς τὸ ἰδρυθησόμενον δὲ τοῦτο σχολεῖον διαπιστεύεται τὴν πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην «μέχρις ὅτου φθάσῃ ἡ Μακεδονία εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ συστήσῃ σχολεῖα καὶ νὰ λάβῃ χρεῖαν αὐτῶν»· τότε δὲ ὁ δῆμος τῆς Νέας Πέλλης «ὀφείλει νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Μακεδονίας», ὡς ἐν ταῖς διατάξεσι τῆς περὶ τῆς ἀφιερώσεως τῶν βιβλίων συμβολαιογραφικῆς πράξεως λέγεται. Καὶ ὑπὲρ τῆς ταχείας ἰδρύσεως ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ λαμβάνει μέριμναν καὶ ἀποστέλλει ἐκ συνδρομῶν, ὡς αὐτὸς ἐποίησε παρὰ τοῖς ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Βιέννῃ Ἑλλησι, περὶ τὰ ἑξακόσια φλωρία αὐστριακά, ὡς ἐκ τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου τῶν συνδρομητῶν συνάγεται. Καὶ αἱ τελευταῖαι δ' αὐτοῦ σκέψεις καὶ νοουθετήσεις πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς του ἐν Ἑλλάδι συμπολίτας Μακεδόνας ἀπευθύνονται· ἀπερχόμενος δηλ. ἐντεῦθεν γράφει πρὸς αὐτοὺς συμβουλεύων νὰ συναχθῶσι πάντες εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν, νὰ ἀγαπῶσι καὶ συντρέχωσιν ἀλλήλους ὡς ἀδελφοί, νὰ εἶνε ἐν γένει νομοταγεῖς, «ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ ὑμᾶς ὡς τέκνα ἀγαπῶντα βασιλέα Ὁθωνα οὐ μόνον σέβας, ἀλλὰ καὶ λατρείαν νὰ φέρητε· νὰ διαμείνητε, ὡς μέχρι τοῦδε καὶ ὡς Σᾶς ἐκτίμησα, πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς Α. Μ. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀρχαῖος χαρακτῆρ τῶν Μακεδόνων, αὐτὸν ἀνεκάλυψα καὶ εἰς ὑμᾶς, αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ ἀφήσητε κληρονομίαν καὶ εἰς τὰ τέκνα Σας, εἰς τὰ ὅποια χρεωστεῖτε νὰ ἐμπνεύσητε κλίσιν πρὸς τὴν σπουδὴν, ἥτις μόνη ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον».

Ἄλλ' ἐν Ἑλλάδι διατρίβων ὁ Μπέλλιος ἔδειξε πλεῖστον ἐνδιαφέρον καὶ ὑπὲρ ἄλλων πραγμάτων. Τότε τὸ πρῶτον ἰδρύετο ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ μετᾶσχῃ, ἀναλαβὼν μάλιστα κατὰ παράκλησιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ συλλέξῃ καὶ συνδρομὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῷ ἔξωτε-

ρικῷ. Ὅπερ δὲ σπουδαιότερον, ὑπῆρξε καὶ ἐκ τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τὸ ἰδιαιτέρον εὐχαριστήριον ἔγγραφο, ὅπερ ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν

Ἡ ἐν Κοζανῇ ὁδὸς μοναστηρίου

καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία, ἐνόμισεν ὅτι ὄφειλε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν περὶ τούτου. ἔξηγεῖται καὶ αἰτιολογεῖται μόνον διὰ τῆς ἑξαιρέτως ἐνεργοῦ συμμετοχῆς αὐτοῦ περὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἑταιρείας. Ἀλλὰ καὶ αἱ σύγχρονοι ἐφημερίδες κάμνουν λόγον περὶ τούτου. Οὕτω π. χ. ἡ ἐφημερίς «Ἀναγεννη-

θεΐσα Ἑλλάς» ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 55ῳ φύλλῳ περὶ αὐτῆς γράφει «Ὁ αὐτὸς (Κ. Μπέλλιος) ζητεῖ νὰ συστήσῃ Ἑταιρίαν περὶ Ἀρχαιοτήτων καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ διὰ συνδρομητῶν, τοὺς ὁποίους θέλει εὔρη ἐκτὸς τοῦ Κράτους» (1).

1). Τὸ ἀξιοσημεῖωτον τοῦτο διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφον ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα, παραλαμβάνοντες ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῶν Ἀργυριαδῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀρ. $\frac{\text{Πρ. 10520}}{\Delta. 768}$

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας.

Πρὸς τὸν Κύριον Βαρῶνον Κωνσταντῖνον Μπέλλιον.

Ἡ Κυβέρνησις μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐπληροφόρηθη τὸν εὐγενῆ σκοπὸν τῶν συστησάντων τὴν Ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἐταιρίαν καὶ ἐγγραφέντων ὡς μελῶν αὐτῆς καὶ ἐκφράζει πρὸς ὑμᾶς ἰδίως, Κε Βαρῶνε, τὴν εὐαρέστησίν της, διότι καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀξιεπαίνως ἐδώσατε δείγματα τοῦ ὑπὲρ τῶν σπουδαιοτάτων συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος εὐγενοῦς ζήλου σας· ὅχι δὲ μόνον ἐνέκρινεν αὐτὴν κατὰ τὸν καθυποβληθέντα διοργανισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐμψυχώσῃ αὐτὴν διέταξε τὰ ἀκόλουθα.

α') Ὁ ἔφορος τοῦ Κ. Μουσείου θέλει συνεννοεῖσθαι μετὰ τῆς Ἑταιρείας περὶ τῶν Ἀρχαιολογικῶν αὐτῆς ἐργασιῶν, καὶ ὅσας τις πρὸς αὐτῆς καὶ αἰδημάσαι ἀσχολίαι τῇ ἀφίνουσιν καιρὸν ὑπόλοιπον, ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν διεύθυνσιν τινῶν ἐκ τῶν ἐργασιῶν της, δίδων μετέπειτα λόγον εἰς αὐτὴν τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως, ἣτις τυχόν ἐπὶ τούτῳ ἤθελε τῷ ἐμπιστευθῆ.

β') Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ θέλει διευθύνει διὰ τῶν συμβουλῶν της τὴν Ἑταιρίαν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ Ἐφόρου τοῦ Κ. Μουσείου, ὅσας τις τὸ ζήτησιν ἢ ἐφορίαν.

γ') Ἐπιτρέπεται εἰς τὰ μέλη τῆς ἐφορίας ἢ εἴσοδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Βιβλιοθήκης.

δ') Ἀριθμὸς 100 ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος θέλει δίδεσθαι χάριν εἰς τὴν Ἑταιρίαν διὰ νὰ διανεμηταί εἰς τὰ μέλη της.

ε') Τὰ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνευρισκόμενα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλου καταγράφεσθαι εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Μουσείου ὡς ἀπροσφερόμενα ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Μπέλλιος πρὶν κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε συντάξῃ ἐν Βιέννῃ τὴν Διαθήκην αὐτοῦ, δι' ἧς διέτασσε τοὺς κληρονόμους του, ὅπως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀποστείλωσιν εἰς τὴν Βαυαρικὴν Κυβέρνησιν φιορίνια ἀργυρᾶ 30,000, ἵνα ἐκ τοῦ τόκου αὐτῶν σπουδάζωσι δύο νέοι Μακεδόνες ἐπὶ ἕξ ἔτη «ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου ἐπιστήμας καὶ ὑψηλὰ μαθήματα». Τῶν δύο τούτων Μακεδόνων ὁ εἰς ἔπρεπε νὰ εἶνε συγγενὴς του ἐκ Βλάτσης· ἐν ἧ δ' ἂν περιστάσει δὲν θὰ ὑπῆρχε συγγενὴς του ἢ καὶ ἄλλος τις ἐκ Μακεδονίας νέος ἐπαρκῶς παρεσκευασμένος πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν «Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δικαιούται νὰ ἀποστέλλῃ δύο νέους ἐκ τῶν φαμιλιῶν ἐκείνων, αἵτινες τὸ αἷμά των διὰ τὴν ἔλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος χύσαντες καὶ τὴν παρουσίαν τους θυσιάσαντες δὲν ἔχουν κατάστασιν νὰ ἀναθρέψουν, παιδεύσουν καὶ σπουδάσουν τὰ τέκνα των». Ὡς ὅρον δ' ἀπαράβατον τοῦ διορισμοῦ τῶν ὑποτρόφων καὶ ὑποχρέωσιν αὐτῶν ἱερὰν θέτει «νὰ δουλεύουν τὴν Ἑλλάδα κατὰ δύναμιν» μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτῶν· «διότι τοῦτο τὸ ληγᾶτον γίνεται διὰ τὸν μέγαν ζῆλον, ὃν ἔχω, νὰ φανῶ κατὰ λυσιτελεῖς τῆς πατρίδος μου Ἑλλάδος, ἢν μὴ δυνηθεῖς κατ' ἄλλον τρόπον νὰ δουλεύσω, τὴν δουλεύω κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ μέσον.» Θέλει δὲ οἱ νέοι οὗτοι νὰ λέγονται «καὶ θεοὶ υἱοὶ τοῦ Κ. Μπέλλiou», καὶ ἐντέλλεται αὐτοῖς «νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ σέβωνται τὴν φίλην μας καὶ ποτε

στ') Ἡ ἑτησία σύνοψις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας θέλει τυπόμεσθαι ἀνεξόδως εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν.

ζ') Τὸ ὄνομα ἐκάστου διαμείναντος μέλους τῆς Ἑταιρείας εἰς διάστημα τριετίας θέλει ἐγγράφεσθαι εἰς στήλην λιθίνην εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐθν. Μουσείου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 11 Μαΐου 1887.

*Ὁ Γραμματεὺς
Ι. ΡΙΖΟΣ*

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην νομίζομεν ὅτι ὁ κ. Υπουργὸς τῆς Παιδείας ἔγραψε πρὸς τὸν κ. Μπέλλιον μακρὰν εὐρισκόμενον τῶν Ἀθηνῶν μνήμων τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ἀθήναις διατριβῆς αὐτοῦ καὶ ἵνα πληρώσῃ εὐλογον ἐνδιαφέρον αὐτοῦ. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καββαδία συντεταγμένῃ ἱστορίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας δὲν λέγεται τι περὶ τούτου.

ἐνδοξον πατρίδα Μακεδονίαν.» Διατάσσει δὲ πρὸς τούτοις τὸ κληροδοτήμα τοῦτο «να μείνη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Πρωσίας, ἕως ὅτου ἔλθῃ τὸ Βασίλειον τὸ ἑλληνικὸν εἰς τοιαύτην εὐδαίμονα κατάστασιν, ὥστε οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ ἔχωσι χρεῖαν νὰ τρέχουν εἰς γαίας ἄλλοδαπὰς διὰ νὰ κυνηγῶσι τὰς ἀπὸ τῆς πατρίδος τῶν φυγαδευθείσας Μούσας», ὁπότε θὰ δικαιούται ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ παραλάβῃ τὸ χρῆμα τοῦτο καὶ νὰ διατηρῇ πλείους τῶν δύο ὑποτρόφους ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν τὸ ἐξ αὐτοῦ εἰσόδημα ἐπιτρέπει τοῦτο. Μετὰ δὲ τὴν ἐξ Ἀθηναίων εἰς Βιέννην ἐπάνοδόν του διὰ νέου Κωδικέλλου τροποποιεῖ αὐτήν, ὁρίζων ὅπως ὁ εἰς τῶν δύο ὑποτρόφων εἶνε ἐκ τῶν ἐν Νέᾳ Πέλλῃ συνοικισθέντων Μακεδόνων.

Διὰ τοῦ χρήματος τούτου παραληφθέντος βραδύτερον παρὰ τῆς Βαυαρικῆς Κυβερνήσεως ἠγοράσθησαν ὄγδοήκοντα πέντε μετοχαὶ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, αἵτινες κατὰ τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἀξίαν ἀντιπροσωπεύουσι κεφάλαιον 425,000 περίπου δραχμῶν· ἀνετέθη δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπὴν, μετονομασθεῖσαν ἤδη «Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ ἐπὶ τοῦ Βελλεῖου κληροδοτήματος» τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν ὑποτρόφων. Χάριν δὲ περιεργείας σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι διορισθεὶς ὑπότροφος ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας Ἀθ. Ρουσόπουλος· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1850 διορίζονται περισσότεροι τῶν δύο ὑπότροφοι. Ἐσπούδασαν δὲ μέχρι τοῦ ἔτους 1908 διὰ τῶν χρημάτων τοῦ κληροδοτήματος τούτου 354 νέοι Μακεδόνες. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διορίζοντο ὑπότροφοι καὶ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ δὴ καὶ ἐπὶ ἀόριστον χρόνον· οὕτω δ' Ἀθ. Ρουσόπουλος διορισθεὶς πρὸ τοῦ 1856 ἐξηκολούθησεν ὡς ὑπότροφος μέχρι τοῦ 1852· ἔπειτα ὁ χρόνος τῆς ὑποτροφίας περιορίσθη εἰς τέσσαρα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνεκρίθη νὰ προσλαμβάνονται ὑπότροφοι μόνον ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων διὰ τὰς Πανεπιστημιακὰς αὐτῶν σπουδὰς. Διὰ νέου δὲ Β. Δ. τοῦ ἔτους 1899 ἐπετράπη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ τὸν διορισμὸν δύο ὑποτρόφων καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τριετίαν ἐκ τῶν ἀριστούχων διδασκόντων τῆς φιλολογίας καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν καὶ εὐδόκιμον διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν ἔχόντων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν φιλολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν αὐτῶν σπουδῶν. Τὸ διάταγμα τροποποιηθὲν μετ' ὀλίγον παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς

τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ τὴν εἰς Γερμανίαν ἀποστολὴν καὶ διδασκόντων τῶν φυσικομαθηματικῶν.

Ταῦτα εἶνε γνωστὰ ἡμῖν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τοῦ Κ. Μπέλλιου, ἱκανὰ πάντως νὰ δείξωσιν, ὅτι ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας τοῦ νῦν ἐλευθέρου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἐμπλεὲς ὑψηλοῦ ἐθνικοῦ κρονήματος καὶ τῆς θερμῆς ἐκείνης φιλοπατρίας, ἧς ἐνεφεροῦντο τότε οἱ θέσαντες τὴν φαινήν τῆς ἐλευθερίας κρηπίδα. Τὸ δὲ γεγονός· ὅτι περὶ τὰς τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ἑκατοντάδας νέων Μακεδόνων ἐπαιδεύθησαν μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ κληροδοτήματος ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν ὡς τὸν μέγιστον τῶν εὐεργετῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον συντελέσαντα εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἀναγέννησιν.

Ἐν ἐπιλόγῳ δὲ μέρει τῆς βραχείας ταύτης σκιαγραφίας τοῦ ἀνδρός καὶ οἷον κατακλείδα αὐτῆς ἀναδημοσιεύομεν τὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης εὕρισκομένους λογίους Μακεδόνας ἔκκλησιν περὶ μεταφράσεως τῆς ἱστορίας τοῦ Flaché, Geschichte Makedoniens 2 T. Leipzig 1832-4 ὡς καὶ ταύτην ἐξόχως χαρακτηριστικὴν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ἡ ἔκκλησις αὕτη ἔχουσα ὧδε μάτην ἐγένετο.

*Πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης
εὕρισκομένους Λογίους Μακεδόνας.*

Ὁ Κύριος Λουδοβίκος Φλάθης, Δόκτωρ ἔξοχος τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ τῆς Λειψίας πανεπιστημίῳ, καταφλεγόμενος ἀπὸ ἱερὸν ζῆλον τοῦ νὰ γένη κοινωφελὴς κατεφρόνησε γενναίως τοὺς πολυχρονίους κόπους καὶ ἀφθόνους ἰδρωτάς καὶ ἐπεχείρησεν ἰδιαιτέραν Ἱστορίαν γενικὴν τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν περιρῆμων Βασιλέων τῆς, τὴν ὅποιαν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τύπον κατὰ τὸ 1834 ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας εἰς τόμους δύο εἰς δον.

Ὁ ἐν τοῖς μάλιστα φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος οὗτος ἀνὴρ ἠθέλησε διὰ ταύτης τῆς πολυμόχθου πράξεώς του νὰ γένη συντελής ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του, τοὺς φιλομούσους, λέγω, καὶ φιλλέληνας Γερμανούς, ἐξομαλίζων αὐτοῖς τὰς ἀπαντωμένας συνήθως εἰς πᾶσαν Ἱστορίαν ἀκανθώδεις τρίβους μὲ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν ὅλων τῶν πράξεων τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐξαιρέτως πρὸς τοὺς Μακεδόνας

μέγας εὐεργέτης καὶ ὑμνητὴς ἀφιλοπρόσωπος τῶν προγόνων των. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἱστορίας ταύτης βλέπει πᾶς τις ἀκριβῆ ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ καιροὺς Ἡρωϊκῶν πράξεων τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ, πληροφορεῖται τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίππου καὶ τέλος τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, τοῦ ἐκδικηθέντος τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνου ἐκτείναντος τὸ κράτος της καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν τότε ἐγνωσμένην Ἀσίαν, ἥτις πρὶν τῶν λαμπρῶν τοῦ Ἡρώος ἡμερῶν ἠτοιμάζετο νὰ δέσῃ μ' ἀλύτους ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ταύτην τὴν Ἱστορίαν ὡς ἀναγκαίαν συνιστῶ εἰς τὴν φιλογενειάν σας, ᾧ εὐαίσθητος Νεολαία τῆς Ἑλλάδος! καὶ διὰ τῆς παρουσίας μου προσκαλῶ τὸν δυνατὸν εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς διαλέκτους (ὅστις ἐξ ὑμῶν θελήσῃ νὰ καταβάλλῃ πόνους), νὰ μεταφράσῃ ταύτην εἰς τὴν γλῶσσάν μας διὰ νὰ ἔχωσι πλέον Ἱστορίαν οἱ Μακεδόνες. Ὁ προαιρούμενος λοιπὸν καὶ γνωρίζων ἑαυτὸν ἄξιον ἄς διευθυνθῆ ὑπὸς με τὸν ἐξοδεύοντα διὰ τοῦ τύπου ἔξοδα δι' ἰδιαιτέρας του ἐπιστολῆς.

Πολὺ θέλει μὲ εὐφράνει ἂν πληροφορηθῶ καὶ διὰ πείρας πράγμα, τὸ ὁποῖον εὐχομαι καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι τῶν Μουσῶν ἐρασταὶ Μακεδόνες προτιμῶσι τὸ κοινὸν ἀπὸ τὸ ἴδιόν των συμφέρον.

Τὰ δὲ βιβλία θέλουσι διανεμεσθαι δωρεὰ παρ' ἐμοῦ τοῖς φιλότατοις μοι συμπατριώταις Μακεδόσιν.

Ἐρρωσθε. Ὁ συμπατριώτης σας

Μπορῶνος ΚΩΝΣΤ. ΜΠΕΛΛΙΟΣ

Ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀγουσιον τοῦ 1909.

I. ΔΕΛΛΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΝΑΒΑΥΖΟΝΤΟΣ

Πολλοὶ τῶν ἁγίων τῆς ὁρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας φέρουσι τὸ ἐπώνυμον *μυροβλύτης*, τούτων δ' ἐπιφανέστατος εἶναι ὁ ἑνδοξὸς μεγαλομάρτυς Δημήτριος ὁ πολιοῦχος τῶν Θεσσαλονικέων. Ἡθέλησα μετ' εὐλαθείας νὰ ἐρευνήσω ἠπιῶν τι ἦν τὸ θαυμασίον τοῦτο φαινόμενον, τὸ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ ἁγίου τελούμενον, καὶ κατέφυγον εἰς αὐτόπτας μάρτυρας, καὶ δὴ πρῶτιστα καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης Εὐστάθιον, ἄνδρα τῶν καθ' ἑαυτὸν σοφώτατον τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν χριστιανικὴν σοφίαν καὶ ἰθύναντα τοὺς οἴκους τῆς Μητροπόλεως ταύτης ἐπὶ εἰκοσαετίαν (1174 — 1194).

Ὁ παλὺς λοιπὸν Εὐστάθιος ἐν τῷ ἐγκωμιαστικῷ αὐτοῦ λόγῳ εἰς τὸν ἁγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον ἀνακοινοῦται ἡμῖν, ὅτι φέρεται λόγος ποεσβυτικός, καθ' ὃν ὁ ἀθλητὴς καὶ μεγαλομάρτυς Δημήτριος ἔλαχε θεῶθεν γέρας τὴν τοῦ μύρου ἐκβλυσιν διὰ τὸ καθαρὸν τοῦ βίου καὶ τὸν ἔλεον, ἐν οἷς ὑπερλίαν διέπρεπεν.

Τὸ μύρον ἀνέβρυσεν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ μάρτυρος, συνανέβλυξε δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ αἷμα· πολλάκις δὲ ἦν τοσοῦτον δαψιλές, ὥστε ὁ τάφος δὲν ἔστεγεν αὐτό, ἀλλ' ὑπερῆχεϊτο καὶ ἔτρεχεν ἔξω καὶ εἰς τὰ τοῦ τάφου προτεμενίσματα, καὶ πράγματα παρείχεν εἰς τοὺς θέλοντας ν' ἀντλήσιν αὐτό. Ἐὰν δὲ καὶ ἀντληθὲν ἐνετίθετο εἰς ἀλάβαστρον, δὲν ἤθελε νὰ μίνη καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ἐκβλύζον προέρρεεν, ὥστε ἐπληροῦντο καὶ ἄλλα σκεύη, ἐξ ὧν πάλιν ἀνέβρυσεν τὸ ὅμοιον ἀγαθόν, ἐκ τούτων κλῖνον εἰς ἕτερα, πηγαῖα καὶ ταῦτα καλὰ ἐκ διαδοχῆς πληθυνόμενα. Τὸ θαῦμα ταῦτα, λέγει ὁ Εὐστάθιος, πάντες πρό τε χειρῶν πρό τε ὀφθαλμῶν ἔχουσι καὶ εἰς πᾶσαν γῆν διακηρυκεύεται.

Τὸ μύρον τοῦτο, κατὰ τὸν Εὐστάθιον, ἐνήργει κατὰ παντοίων παθῶν· κατέπαυε τὰς ὀδύνας προσφερόμενον· τὰ τραύματα δι' αὐτοῦ ἐπιχρίόμενα ἐθεραπεύοντο καὶ ἐκουλοῦντο. Ἀλλὰ καὶ ὡς ὄπλο ἐναντίον τῶν ἐθνεῶν τοῦ Θεοῦ ἐχρησίμειον τὸ τε μύρον καὶ

τὸ συναναβλύζον αὐτῷ αἷμα. Πολλοὶ φέροντες τοιαῦτα ἐγκόλπια ἠσθάνοντο τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξερχομένην δύναμιν σκέπουσιν καὶ προφυλάττουσαν αὐτούς. Βέλος ἐκτοξευθὲν κατ' αὐτῶν ἐπέλασε καὶ ἤθελε νὰ φαύσῃ καὶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ διαμπερὲς νὰ περάσῃ· ἀλλ' ἀπεπλάγχθη καὶ κενὸν ἀνέκαμψεν· ἱματισμὸς δὲ ἀπαλὸς στέγων ὑπὸ κόλπῳ τὸν τοῦ μάρτυρος Θεσαυρόν, ἀνεπιβούλευτος τοῖς βάλλουσιν ἔμεινεν.

Καὶ οὕτως, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Εὐσταθίος, ὁ διὰ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν πολύτρωτος μάρτυς, δι' ὅσων ἔπαθε, βοηθεῖ τοῖς ἐν τραίμασι κινδυνεύουσιν, οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ καταστρέφει τοὺς τὰς τοιαύτας πληγὰς ἐπιφέροντας καὶ τὰς τε βουλάς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν εἰς ἀπρακτὸν ἀποκαθιστᾷ. Γνωρίζουσι ταῦτα, λέγει, καὶ οἱ πολέμιοι βάρβαροι, τὰ τε ἄλλα φύλα καὶ οἱ Ἄγαρηνοί, καὶ τὸν ἀσώματον ἀρωγὸν τοῦτον τρίμουςι καὶ ἰλεοῦνται καὶ μειλίγμικτα ἐξευρίσκουσιν, ἀνακαλούμενοι λόγοις εὐκτηρίαις, καὶ ἀναθήμασι ὑποῖα οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ ἐπινοήσωσι, τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἁγίου ἀπεικονίζοντες καὶ πάντα ποιῶντες πρὸς ἐξιλέωσιν αὐτοῦ.

Τὸ μύρον τοῦτο ἀνέβρυσεν κατ' ἐξοχὴν δαψιλέστατον ἐν ἡμέραις καινῆς συμφορᾶς ὡς ἐξ ἀνάου πηγῆς ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου. Κατὰ τὴν φοβεράν ἔλυσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν ἐκ Σικελίας ἐπιδρομόντων Νορμανδῶν τῷ 1185 οἱ πολέμιοι οὗτοι τὸ ἐκ τῆς σοροῦ τοῦ ἐν Θαύμασι καὶ ἐν μάρτυρι διαβροῆτου Δημητρίου ἀναδιδόμενον μύρον κηδῆσι καὶ λέβησι ἀρυόμενοι ταῖς τῶν ἰχθύων λοπάσι ἐνέχεον καὶ τὸ τοῦ ποδὸς σκύτος (τὰ ὑποδήματα) ταῖς μυραλοιφαῖς ἐλίπαινον καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας, ὅσας, τὸ ἔλαιον παρέχει, χύδην καὶ ἀσώτως ἐκίχρηστο. Τὸ δὲ ὡς ἀπὸ πηγῆς προϊόν ἀκενώτου ἢ ἐξ ἀβύσσου ἀναβάλλον ἀπέρρεε πλησμιώτερον καὶ ὑπερῆξεχεῖτο καινοπρεπῶς, ὡς καὶ τοὺς βροχάρους αὐτοὺς διὰ θαύματος τίθεσθαι τὸ ὀρώμενον καὶ τὴν χάριν ἐκπεπλήχθη τοῦ Χριστομάρτυρος, ἣν Θεόθεν εἴληχεν». Ταῦτα ἱστορεῖ ὁ Νικήτας Ἀχομινᾶτος (Χωνιάτης) σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Εὐσταθίου, παρὰ τούτου πάντως τὴν εἶδησιν ἀρυόμενος.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Ἀναγνώστης, αὐτόπτης γενόμενος τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1430, λέγει ἐν τῇ Διηγῆσει αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸν καθ' ἡμῶν ὡσπερ θῆρες λυττήσαντες ἄγριοι (οἱ Τούρκοι) ἀνέτρεψαν καὶ τὴν μυροδόχον τιμίαν λάρνακα τοῦ τροπαιούχου μάρτυρος δυοῖν ἔνεκα, καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν οὐκ

ὀλίγου κόσμου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων, καὶ τῶν ὑγείας παρεκτικῶν μύρων. Καὶ ἄλλοι μὲν τοῦ κόσμου μόνον τὸν μεγαλομάρτυρα ἀπεγύμνωσαν, ἄλλοι δὲ φθονήσαντες ἡμᾶς διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν μύρων καὶ τὰς ἐκ τούτων ἰάσεις ἠθέλησαν καὶ ταῦτα ν' ἀποστερήσωσιν ἡμᾶς, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀπολαύωμεν αὐτῶν, ὡς ἅκιστος ἕκαστος ἤθελε λάβει ἀνάγκην. Ὅθεν καὶ καταρρίψαντες τὰς ἐπὶ τοῦ τάφου μαρμάρους ἔσπευδον νὰ ἐκκενώσωσι τὴν λάρνακα τῶν μύρων καὶ νὰ ἐκβάλωσι τὸ ἱερόν καὶ θεῖον λείψανον τοῦ μάρτυρος· διότι ἐνόμιζον ὅτι οὕτω θὰ ἐπετύγγανον τοῦ σκοποῦ καὶ θὰ κατέλειπον ἡμᾶς ἐνδεεῖς τῶν ἀκενώτων μύρων· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Ἐξήντησαν τὸ μύρον ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐφ' ἰκανὰς ἡμέρας· καὶ οἱ μὲν εὕρισκον γελοῖόν πως τὸ πρᾶγμα, οἱ δὲ τῶν ἄλλων φρονιμώτεροι ἐπεμελούντο νὰ κομίζωσι τὸ μύρον πρὸς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαθείας· διότι εἶχον ἀκούσει παρὰ τῶν πεπειραμένων ὅτι ἦτο τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων δραστηριώτερον καθ' οἴουδ' ἕποτε πάθους. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδύναντο ν' ἀποξηράνωσι τὴν τῶν μύρων πηγὴν, καίπερ πολὺν ὑπὲρ τούτου τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι».

Ὁ νῦν ἐπισκεπτόμενος τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου(1) εἰς τουρκικὸν τέμενος μεταβεβλημένον οὐδὲν τῶν εἰς τὴν ἐκβλυσιν τοῦ θείου μύρου ἀναφερομένων δύναται νὰ παρατηρήσῃ. Ἐν δὲ πού φυλάσσεται ἐν Θεσσαλονίκῃ μύρον ἐκ τῆς πολυχεύμονος ἐκείνης πηγῆς, μένει παντελῶς ἄδηλον· ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδὲν περὶ τούτου ἤκουσα. Μύρον τιμίον φυλάσσεται ἐν Ἀγίῳ ὄρει, καὶ δὴ ἐν ταῖς μοναῖς Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ Ξηροποτάμου, ἐν δὲ τῇ τῆς Σίμωνος Πέτρως καὶ αἷμα τοῦ μεγαλομάρτυρος, ὡς ἱστορεῖ ὁ ἐξοχώτατος ἱατρὸς Ἰωάννης Κερμηνός, ὁ ἐκδούς τὸ «Προσκυνητᾶριον τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἀθωνος» ἐν ἔτει 1701.

Δ. Ι. Ο.

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 25. Αὐτόθι τοῦ 1909 σελ. 13 καὶ ἐξῆς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Τὸ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον θεωρεῖ χρέος του νὰ ἐνασχολῆται τόσον περὶ τῶν Μακεδόνων ὅσον καὶ περὶ τῶν μοχθούντων ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας· ἔχει λοιπὸν διπλοῦν καθήκον ν' ἀφιερῶσιν ἄλλας σελίδας εἰς τὴν μνήμην τοῦ Δημητρίου Βικέλα, ὅστις ἦτο συνάμα εἰς τῶν διαπρεπεστέρων ἀνδρῶν, οἷς ἔδωκεν ἡ Μακεδο-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

νία εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ εἰς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἰργασθησαν περισσότερο χάριν τῆς Μακεδονίας.

Καὶ περὶ μὲν τῆς Μακεδονικῆς καταγωγῆς τοῦ Βικέλα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν πολλά, διότι ἡ οἰκογένειά του εἶναι ἀρκούντως γνωστὴ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἦτο ἡ διαπρεπεστέρα οἰκογένεια τῆς Βεργίας. Ὁ Κουζινερός, ὁ περίφημος Γάλλος νομισματολόγος καὶ ἀκαδημαϊκός, ὅστις περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἐχρημάτισεν ἐπὶ τόσα ἔτη Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας

ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὁμιλεῖ ἐν τῷ διτόμῳ πολυτιμοτάτῳ αὐτοῦ ἔργῳ (Voyage de Macedoine) περὶ τοῦ πάππου τοῦ Δ. Βικέλα· «Ἦτο, λέγει, ὁ σημαντικώτερος ἄνθρωπος τῆς Βεργίας, διαπρέπων διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων του, ὡς καὶ διὰ τὴν φιλομάθειάν του, τὴν φιλοξενίαν του καὶ τὸ ἄκρως συμβιβαστικὸν τοῦ χαρακτῆρός του». Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἡ ὁμοιότης του μὲ τὸν ἔργονόν του δὲν ἦτο μικρά.

Ἀνοικυῶς, ὡς διηγεῖται παρακατιῶν ὁ Κουζινερός, ὁ μέγας πλοῦτος τοῦ Βικέλα ἐκίνησε τὴν πλεονεξίαν τῶν Τούρκων, οἵτινες κατώρθωσαν διὰ ποικίλων συκοφαντιῶν νὰ θέσωσι χεῖρα ἐπὶ τοῦ

μεγαλειτέρου μέρους τῆς περιουσίας του. Ὀλίγον βραδύτερον ἢ ὅλη οἰκογένεια ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Βέργοιαν, ὅπου αὐξεται ὁμως εἰσέτι ὁ μεγαλοπρεπῆς αὐτῆς οἶκος.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐμπορεύετο, ὁ πατὴρ τοῦ Βικέλα κατέφυγε κατὰ τὴν ἐπανόστασιν εἰς Σύρον. Ἐκεῖ ἐγεννήθη τῷ 1835 ὁ ἡμέτερος Δημήτριος. Ἡ μήτηρ του, τὸ γένος Μελά, τῆς μεγάλης Ἡπειρωτικῆς οἰκογενείας ἦτο οὐχὶ μόνον ἔνθους πατριώτης ἀλλὰ καὶ γυνὴ μορφώσεως ἐκτάκτου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἄξιον δ' ἀναγραφῆς εἶναι ὅτι αὕτη ἀποστηθίζουσα εἰς τὸ τέκνον της τὰ ποιήματα τοῦ Φερραίου, τοῦ Βηλαρά καὶ τοῦ Σούτσου, τῷ ἐτέπνευσε τὴν ἀγάπην τῆς ποιήσεως καὶ τὸ ἐπόισε μὲ τὴν ὀρθὴν ἄλλως τε ἰδέαν δι' ὃ Κερδῶος Ἐρμῆς, δι' ὃν ἦτο προσωρισμένος, δὲν ἀποκλείει τὴν καλλιέργειαν τοῦ Λογίου. Τὸ περιβάλλον ἄλλως τε ἦτο τότε ἐν Σύρῳ ἐξαιρετικόν. Ἡ Ἐρμούπολις ἦτο κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἡ μᾶλλον προηγμένη ὑπὸ ἔποιν πολιτισμοῦ καὶ πλούτου πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ παρουσία τοῦ ἐνθουσιώδους λυκείάρχου Ἐυαγγελίδου δὲν σιτειέλεσεν ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ὑποδαύσῃ τὰ φιλόμυσα αἰσθημάτων τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Κυκλάδων συγκεντρωθέντων ἀπανταχόθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ προσφύγων. Ὁ Ἐυαγγελίδης ὠθήσθη τοὺς μαθητὰς του εἰς ἔκδοσιν χειρογράφου περιοδικοῦ, οὗ τὴν διεύθυνσιν εἶχον δύο μαθηταί, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι τὴν σήμερον τὰ γνωστότερα μετὰ τῶν λογογράφων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ Δ. Βικέλας καὶ ὁ Ἐμμ. Ροῖδης. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ Βικέλας ἐπεχείρησε νὰ μεταφράσῃ τὴν **Ἐσθήρ** τοῦ Πακίνα, ὁ Ἐυαγγελίδης, ὅπως ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν, τῷ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διοργανώσῃ παράστασιν τῆς μεταφράσεώς του καὶ ἐκράτησε τὴν ὑπόσχεσίν του. Τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως καὶ τινα ἄλλα ἔμμετρα ἔργα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Σύρῳ τῷ 1851. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο μόλις δεκαεξαετής.

Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ὁ νέος ποιητὴς ἀναχωρῶν διὰ Λονδίνον εἰσήρχει εἰς τὸ κατάστημα τοῦ θελου του Μελά, οὗ καὶ παρέμεινε σὺντροφος μέχρι οὗ ἀπεσφύθη τῆς ἐμπορίας, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1876.

Εἰκοσιπενταετῆς διαμονὴ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἰδίως ἐν τῇ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν διαπλάσσονται αἱ ἰδέαι καὶ τὸ ἦθος, δὲν ἠδύνατο εἰ μὴ νὰ ἔχη ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν· ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ μορφῇ ὁ αἰσθητικὸς ἀνὴρ εἶχε τι τὸ ἀγγλικόν, ὅπερ διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἄλλ' ἢ ἐπιρροὴ ὑπῆρξε βαθυτέρα. Πρῶτον φιλολογικῶς ἡ μοῦσά

τον ταχέως προσέλαβε τὴν σφραγίδα τῆς διδακτικῆς σχολῆς τοῦ *Wodsworth*, αἱ δὲ κυριώτερά του μεταφράσεις εἶναι ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ. Δεύτερον κοινωνικῶς ὅλαι αἱ κοινωφελεῖς ἐργασίαι, εἰς ἃς ἀφιέρωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς, ἐμορφώθησαν κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀγγλικῶν συλλόγων τῶν προσδοκῶντων πολλῶν πλεονα ἐκ τῆς προσωπικῆς πρωτοβουλίας ἢ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας.

Ἄλλ' ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονὴ τοῦ Βικέλα ὑπῆρξε κυρίως σπουδαία διὰ τὴν οὐσιώδη τροπὴν, ἣν ἔδωκεν εἰς τὰς μελέτας του καὶ τὴν ἐν γένει του δρασίαν. Διὰ τὰ ἐννοηθῆναι τοῦτο καλλίτερον, ἀνάγκη τὰ ἐπιθυμηθῆναι τις ποῖαι ἦσαν αἱ διαθέσεις τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐν Λονδίῳ διαμονὴν τοῦ συγγραφέως τοῦ **Μουκῆ Λάρα**.

Ἡ κρατοῦσα τότε ἰδέα ἦτο τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου μόνον οἱ Ἕλληγες ἐλογίζοντο ἱκανοὶ νὰ θίξωσι τὸ δόγμα τοῦτο, κατ' αὐτῶν ἐστρέφοντο οἱ κεραυνοὶ τοῦ Πάλμερστον καὶ τὰ βέλη παντὸς σχεδὸν δημοσιογραφικοῦ καλάμου. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὀθων φιλόπατρις καὶ ἐπιμελής, ἀλλὰ μετριώτατος διπλωμάτης, ἐξηρένιζεν ἀντὶ νὰ καταπραῦνη τὴν Ἀγγλικὴν μῆνιν. Καὶ ἐπὶ τινὰ μὲν χρόνον ἡ προστασία τῆς Γαλλίας ἀντεστάθμιζε κάπως τὴν ὀξύτητα τῆς Ἀγγλικῆς ὀργῆς, ἀν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὰ Παρκερικά, δηλαδὴ τὸν πρῶτον ἀποκλεισμόν. Ἀπ' ἧς ὅμως ὁ Ναπολέων ὁ Γ' ἀνεληθὼν εἰς τὸν θρόνον προσῆλθε καὶ αὐτὸς ἐνεργεικώτατος συνεργὸς εἰς τὴν φιλοτουρκικὴν Ἀγγλικὴν Πολιτικὴν, ὁ ἀνθελληνισμὸς ὑποκαιόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀπογοητεύσεως, ἣτις ἦτο ἡ φυσικὴ συνέπεια τοῦ ῥωμαντικοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ 1830, δὲν ἐγνώριζεν ὄρια. Αἱ ἐκστρατεῖαι εἰς Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν ἀπετύγχανον οἰκτρῶς. οἱ σύμμαχοι κατελάμβανον τὸν Πειραιᾶ, καὶ βροχὴ λιβέλλων καὶ συκοφαντιῶν ἐπιπτε κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ἡμῶν ἔθνους. Οἱ γνωστότεροι τῶν λιβέλλων τούτων ὑπῆρξαν ἡ **Σύγχρονος Ἑλλάς** καὶ ὁ **Βασιλεὺς τῶν Ὀρέων**, ἀμφότερα ἔργα γαλλικά. Οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἔσχον ἀνθελληνικὸν συγγραφέα τῆς περιωπῆς καὶ τῆς εὐφυΐας τοῦ Ἀβου, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τὸ ἀνθελληνικὸν αἰσθημα εἶχε σταθερωτέραν βάσιν· διὰ τοῦτο δέ, εἰ καὶ ἦγον βίαιοι, ὅμως ἦσαν συστηματικώτεροι εἰς τὰς ἐπιθέσεις των, καὶ ὁ Βικέλας συχνὰ μοι ἔλεγε μετὰ πόσης θλίψεως ἀνεγίνωσκε τὰς πικρὰς παραιτηρήσεις ἢ τὰς περιφρονητικὰς φράσεις, αἵτινες κατὰ

κανόνα, οὕτως εἰπεῖν, συνώδενον πᾶσαν ἐν τοῖς ἑφημερίοι μνείαν περὶ Ἑλλάδος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ τότε εἰσέτι νεώτατος Μακεδὼν ἠοθάνθη δι' ἃς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ περιορίζηται εἰς καθαρῶς φιλολογικὴν ἐργασίαν, δι' ἣν παρὰ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ὤφειλε νὰ καλλιεργήσῃ τὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύνατο ν' ἀντιπεξέλθῃ κατὰ τῶν κατὰ τῆς πατρίδος του λεγομένων ἢ γραφομένων. Τὸν ἀγῶνα ἀνέλαβε καὶ ἀρχὰς διὰ διατριβῶν εἰς τὰς ἑφημερίδας, δι' ἀνακοινώσεων εἰς τὴν Βασιλικὴν Στρωματικὴν Ἐταιρείαν, ἧς ἐπέτυχεν νὰ γίνῃ μέλος (1), τέλος δὲ καὶ διὰ συστηματικώτερων μελετῶν ὡς τὴν περὶ Βυζαντινῶν. Διότι ἐκ τῶν πρώτων εἶχε κατανοήσῃ ὅτι αἱ φοβερὰ προκαταλήψεις, αἵτινες ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν ἐκράτουν ἐν τῇ Δύσει περὶ τῶν ἡμετέρων ἀμέσων προγόνων, ἦσαν ἐπιβλαβέσταται διὰ τὸ μέλλον τοῦ μικροῦ βασιλείου.

Ἄλλ' ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς οὐδέποτε εἶναι τυφλὸς καὶ πάντες οἱ ἀληθεῖς πατριῶται ἐπίουν, ὅτι, ἐὰν ὁ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ μισελληνισμὸς ἐπήγαγεν ἐξ ἐγωϊστικῶν συμφερόντων, οὐχ ἦτιον ἔδιδον εἰς αὐτὸν τροφήν ἢ ἐν Ἑλλάδι κακοδιοικήσεις καὶ τινὰ ἐλαττώματα, ἅτινα ἐγέννησεν, ὡς εἰκός, μακραίων δουλεία. Ὁ Βικέλας ἀντελήφθη λοιπὸν σαφῶς ὅτι, ἐὰν οἱ λόγοι καὶ διατριβαὶ δὲν σιεροῦνται χρησιμότητος, ἢ μόνη πραγματικῶς ἐναργῆς ἀπάντησις εἰς τοὺς Εὐρωπαίους κατακριτὰς εἶναι ἢ ἀπάντησις δι' ἔργων. Ἀπεφάσιον λοιπὸν μόλις συλλέξῃ τ' ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν ὀπωσθήποτε ἀνέτως νὰ ἀποσυσφῆ τοῦ ἐμπορίου καὶ νὰ ἔλθῃ ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἐπιτοπίως ἐργαζόμενος συντελέσῃ κατὰ τὸ ἐνδὸν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐφάνη πραγματοποιήσιμον ἀπὸ τοῦ 1876.

Ἄλλὰ βάσκανος τύχη τὸν ἀνάγκασεν νὰ διαμείνῃ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἶχε περὶ τὸ 1867 νυμφευθῆ κόρην τῆς διαπρεποῦς καὶ σεβαστῆς οἰκογενείας Γεραλοπούλου, ἣτις ἀπειτέλει ἕνα

1) Θὰ ἦτο ἄδικον νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόνος ὁ Βικέλας ἠγωνίσθη τὸν ἀγαθὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ Στέφανος Ξένος καὶ ὁ Δρακᾶτος Παπανικολάου εἶχον πρὸ αὐτοῦ ἐκτελέσῃ πλέον ἢ τὸ καθῆκόν των. Μετὰ δὲ τὸ 1867 ἀνεφάνη ὁ κ. Γ. Γεννάδιος, ὅστις πρὶν εἶναι ἀσπασθῆναι τὸ διπλωματικὸν στάδιον, εἰς ὃ τὸσον ἐμελλε νὰ διατρέψῃ, ἔγραψεν ἐκτὸς σιρᾶς μακρῶν ἀρθρῶν ἢ διατριβῶν καὶ τὴν μακρὰν περὶ τῶν ἀηλυσιακῶν μελέτην, ἣν ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

τῶν κυριωτέρων πυρήνων τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς ἐν Λονδίῳ καὶ ἐξ ἧς εἶχον ἤδη λάβη συζύγους καὶ δύο ἄλλοι γνωστοὶ ἐπὶ φιλοπατρίᾳ Ἕλληνες, ὁ Βασίλειος Μελάς καὶ ὁ κ. Μαρίνος Κοργιαλένιος. Ὁ γάμος του, προῖδν ἔρωτος, οὐ ἀνευρίσκει τις ἴχνη εἰς τὰ ποιήματά του, ἦτο τοσοῦτον μᾶλλον εὐτυχῆς, καθ' ὅσον ἡ σύζυγός του συνεμερίζειο τελείως τὰ πατριωτικά του ὄνειρα.

Ἄλλ', ὡς παρατηρήθη τοσάκις, ἡ τελεία εὐδαιμονία δὲν εἶναι τῶν ἐπιγείων, αἴφνης δὲ ἡ νέα γυνὴ ταραχθεῖσα ἐκ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ πατρὸς τῆς, ἔδειξε σημεῖα διανοητικῆς διαταράξεως. Ἡ ἀσθένεια εἶχεν ἠπίαν μορφήν, ἐπιστεύθη δ' ὅτι ἡ Παρισινὴ ἐπιστήμη ἠδύνατο νὰ τὴν ἰάνη. Συνεπῶς ὁ Βικέλας παραλαβὼν τὴν γραῖαν μητέρα του ἀποκατέστη ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτεύουσῃ. Καὶ αἱ μὲν ἐλπίδες του ἀπεδείχθησαν φροῦδαι, ἀλλ' ἡ ἐν Παρισίοις εἰκοσαετῆς διαμονὴ του ὑπῆρξεν ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως ἡ γονιμωτέρα περίοδος τῆς ζωῆς του. Ἐκεῖ συνεγράφησαν ὁ **Λουκῆς Ἄραξ** καὶ πάντα τ' ἄλλα του μυθιοτορήματα καὶ διηγήματα, ἐκεῖ μετεφράσθησαν τ' ἀριστουργήματα τοῦ Σαικοπήρου, ἐκεῖ ἐξεδόθη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Κας Ἀδάμ ἡ περὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως πραγματεία, ἐκεῖ τέλος εἶδον τὸ φῶς αἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν καὶ διπλωματικῶν μελετῶν, αἵτινες συναπειτέλεσαν τὴν *Grèce Byzantine et moderne*.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ἀριστούργημα τοῦ συγγραφέως, συνοψίζει θαυμασίως τὴν ἐν Παρισίοις δρᾶσιν τοῦ Βικέλα, τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ γνωστὴν καὶ ἀγαπητὴν τὴν Ἑλλάδα. Σπανίως τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξετέθησαν ὑπὸ ἑναργετέραν, καίπερ μετριοπαθῆ, μορφήν ἢ εἰς τὰ δύο τρία διπλωματικά δοκίμια, ἐν οἷς συνοψίζονται αἱ ἐξωτερικοὶ περιπέτειαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1830. Τόσον δ' ἐπιτυχῶς εἰργάζεται ὁ Βικέλας, τόσον πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἦσαν αἱ σχέσεις του, ὥστε ὁ περίφημος Γάλλος ποιητῆς Sully-Prudhomme τὸν εἶχεν ἐπινομάσει «ἡμιεπίσημον πρόσβυν τῆς Ἑλλάδος». Εἶθε οἱ ἐπλοημοὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐργασθῶν μετ' ἴσης δεξιότητος καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Ἡ ἔξοχος θέσις, ἣν ὁ Βικέλας ταχέως κατέλαβεν ἐν Παρισίοις, ἐξωτερικεύειο καὶ διὰ τῶν τιμῶν, ἃς τῷ ἐπεδαίριλλον ἢ τε γαλλικῇ Κυβέρνησι καὶ τὰ σοφὰ σωματεῖα. Ἐν ᾧ ἡ πρώτη τῷ ἔδιδε τὸν χρυσοῦν σταυρόν, ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν τὸν ἀνεκήρυσσε Πρόεδρόν του, τὰ δὲ σπουδαιότερα τῶν περιοδικῶν, ὡς ἡ **Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων**, ἐπεδίωκον τὴν συνερ-

γασίαν του. Σπανίαν πρόσθετον ἠθικὴν ἱκανοποίησιν ἀπειτέλει ἡ ἐγκαρδιότης, μεθ' ἧς ἐγίνειο δεκτὸς εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς καὶ ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους. Δύναται τις νὰ εἴπῃ χωρὶς ὑπερβολῆν, ὅτι οὐδεὶς ξένος εἶχε πολιτογραφηθῆ εἰς τὰς ὑψηλὰς παρισινὰς σφαιρας μετὰ τοιαύτης προθυμίας καὶ ταχύτητος, μεθ' ὅσης αὐτός. Ἐν τούτοις ὄλαι αἱ τιμαὶ καὶ ὄλαι αἱ περιποιήσεις δὲν τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σχεδίου. Ἐξηκολούθει προεσβύων ἐν ἔργασίᾳ ἐξωτερικῇ, ὅσον ἐπιτυχῆ καὶ ἂν τὴν φαντασθῆ τις, εἶναι μηδὲν ἀπέναντι ἐργασίας ἐπιτοπίου διὰ τοῦτο μόλις ἐλύθησαν οἱ λυπηροὶ δεσμοί, οἵτινες τὸν ἐκράτουν ἐν Παρισίοις, μόλις ἀπεβίωσεν ἡ σύζυγός του, ἐγκατέλειπε τὰ πάντα διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἑλλάδα.

* *

Αἱ ὑπηρεσίαι, ἃς προσήνεγκεν εἰς τὴν Πατρίδα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ βίου του, εἶναι τόσον μεγάλαι καὶ τόσον πρόσφαται, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ τὰς ὑπομνήσωμεν. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων; τίς δὲν γνωρίζει τὸν Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων, τὸ Σχολεῖον τῶν Τυφλῶν, τὴν Σεβαστοπούλειον Σχολήν; Δίδων ὁ ἴδιος πλεόν ἢ ὅ,τι τῷ ἐπέτρεπεν ἡ μικρὰ του περιουσία ἤξευρε νὰ προκαλῆ δωρεὰς καὶ ἤξευρε πῶς νὰ διαθέτῃ τὰ δωρούμενα χρήματα.

Ἐξ ἄλλου, ὅπως ἄλλοτε ἦτο ἐν Παρισίοις ἡμιεπίσημος Πρόσβυν τῆς Ἑλλάδος, οὕτω κατέστη ἐν Ἑλλάδι ἡμιεπίσημος ἀντιπρόσωπος τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπερίγραπτος δ' ἦτο ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐπιτηδειότης, μεθ' ἧς κατήχει πάντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἐρχομένους.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ὀλιγώτερον γνωστόν, εἶναι ἡ δρᾶσις του ὡς μέλους τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπικούρου τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπῆς. Ὁ Βικέλας οὐδέποτε ἐλησμόνει οὔτε ὅτι ἦτο Μακεδών, οὔτε ὅτι ἡ τύχη τοῦ ὄλου Ἑλληνισμοῦ παίζεται ἐν Μακεδονίᾳ. Εἰργάζετο ἐνδελεχῶς καὶ ἀδιακόπως, ἀλλ' εἰργάζετο καὶ ἄνευ περιττῶν διαφημίσεων. Διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἡ ἐργασία του ὑπῆρξε συνάμα ὀλιγώτερον γνωστὴ, ἀλλὰ καὶ πλεόν καρποφόρος.

A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Πολλάκις μέχρι τοῦδε παρετηρήθη, ὅτι κατὰ τινα περίεργον τύχην οὐχὶ μία Ἑλληνὶς πόλις ἢ μία Ἑλληνὶς χώρα ἐξηκολούθησε κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας νὰ ἡγεμονεύῃ πάσης τῆς Ἑλλάδος, ὅπως λ. γ. οἱ Παρίσιοι τῆς Γαλλίας, τὸ Λονδῖνον τῆς Ἀγγλίας, ἡ Μόσχα τὸ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἡ Πετρούπολις τῆς Ρωσίας κλπ., ἀλλ' ὅτι ἐκ περιτροπῆς πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνίδες χώραι ἐφιλοτιμήθησαν τρόπον τινὰ ἢ νὰ ἡγεμονεύσωσιν ἢ πάντως νὰ συντελέσωσι μεγάλως εἰς εὐκλειαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οὕτως ἐκ τῶν Μυκηνῶν μεταβαίνει ἡ ἡγεμονία τὸ πάλαι εἰς τὴν Σπάρτην, κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα ἐπανερχεται ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Σπάρτην, ὅθεν μεθίσταται εἰς τὰς Θήβας, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· σβεσθεῖσα δὲ ἐκεῖ πρὸς καιρὸν ἀνέτειλεν αὐθις ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε μετ' αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν ἡ Τρίπολις, τὸ Μεσολόγγιον καὶ πρὸ πάντων αἱ τρεῖς ἄσημοι τὸ πάλαι νῆσοι Ἰδρα, Σπέτται καὶ Ψαρά, βραδύτερον ἐπανελάβον τὴν ἀρχὴν αἱ Ἀθηναῖοι, καὶ σήμερον μεσουρανεῖ ὁ ἥλιος τοῦ Ἀρχαδίου καὶ τῆς Κρήτης.

Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον παραχθεῖσα μεγάλη καὶ εὐκλεὴς ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖ τινὰς ἐντεῦθεν προσπαθοῦσι ν' ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτῆς μέρη τινὰ καὶ οὕτω σμικρύνωσιν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν διατείνονται ὅτι ὁ Ὅμηρος διηγεῖται ἡμῖν μύθους, οὐχὶ ἀληθεῖς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας· ἄλλοι διιτχυρίζονται ὅτι οἱ Περσικοὶ πόλεμοι δὲν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι, ὅποιους περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ μικροὶ καὶ ἀσήμαντοι, ἀψιμαχίαι τινές· ἄλλοι διδάσκουσιν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο Σλαῦος καὶ οἱ Μακεδόνες τοῦ Ἀρχελάου, τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, συγγενεῖς τῶν Ἰλλυριῶν· ἄλλοι ἐπιμένουσι διδάσκοντες ὅτι ἡ Βυζαντιακὴ αυτοκρατορία ἦν ἀπλοῦν Κράτος ὅπως ἡ νῦν Αὐστρία, ἢτοι ψηφιδωτὸν τι ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ λαῶν συγκείμενον, οὐχὶ δὲ Ἑλληνικόν. Καὶ τέλος

ἄλλοι πάλιν πιστεύουσιν ὅτι τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 δὲν ἐπολέμησε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀλλ' Ἀλβανοί. Τοιοῦτοτρόπως, ὡς βλέπετε, τὰ πάντα σχεδὸν προσβάλλονται καὶ οὐδὲν θέλουσι νὰ ἀφήσωσιν ἡμῖν.

Καταλείποντες εἰς ἄλλους νὰ ἐξελέγξωσι τὰς ἄλλας διιτχυρίσεις, θὰ περιορισθῶμεν εἰς σύντομον ἀναίρεσιν τῶν λεχθέντων περὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

Τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα προσάγουσιν οἱ διδάσκοντες, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι, εἶναι πρῶτον μαρτυρίαι ἀρχαίων συγγραφέων, δεύτερον τεκμήριά τινα ἐκ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἀμφότερα κατ' ἐμὴν πεποίθησιν πλημμελῆ. Διότι πρῶτον, ὀνομάζουσι μὲν τοὺς Μακεδόνας βαρβάρους καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' ὡς γνωστὸν, τὸ ὄνομα Ἕλληνας προσέλαβεν ἐνωρὶς ἄλλην παρὰ τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν· τοῦτο λέγει διαρρήδην ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ § 50 ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν (ἡ πόλις ἡμῖν) μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας. Δηλαδή Ἕλληνες κατήντησε νὰ λέγωνται μᾶλλον οἱ πεπολιτισμένοι, οἱ ἐξημερωμένοι, οἱ ζῶντες ἐν ἐλευθέρῃ πολιτείᾳ καὶ ἐλευθέρως πολιτευόμενοι, οἱ καλλιεργοῦντες τὰς καλὰς τέχνας κττ. ἢ οἱ ἡμιόλωστοι καὶ ἡμιθεοὶ. Δῆλον ἄρα ὅτι οὔτε τοῦ Θουκυδίδου οὔτε τοῦ Δημοσθένους οὔτε ἄλλου οἰουδῆποτε αἱ μαρτυρίαι περὶ τοῦ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι σημαίνουσι τι. Ὁ Θουκυδίδης ὀνομάζει καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς Εὐρυτάνας καὶ τοὺς Μολοσσούς Χάονας βαρβάρους, προστίθῃσι μάλιστα ὅτι οἱ Εὐρυτάνες ἦσαν, ὡς ἐλέγετο, ἀγνωστότατοι γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι (Γ' 94). Καὶ ὅμως ἡμεῖς σήμερον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἠπείρου ἐπιστάμεθα ἀκριβέστατα, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι ἐθνολογικῶς ἦσαν Ἕλληνες γνήσιοι ὅπως καὶ οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Τὸ αὐτὸ ἄρα δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ ἀληθεύῃ καὶ περὶ τῶν Μακεδόνων, ἐν ἄλλοθεν ἐξευρεθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον αἱ εἰς τὸν πολιτισμὸν οὐχὶ εἰς τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ἀναφερόμεναι τιαυταὶ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι νὰ παραπείσωσιν ἡμᾶς.

Ὅπως δὲ αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι, οὕτως ἐξελέγχονται ἀσθενῆ καὶ ἀσύστατα καὶ τὰ τεκμήρια, ὅσα λαμβάνονται ἐκ τῆς διαλέκτου τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀλλοτρίας καταγωγῆς αὐτῶν. Τὰ τεκμήρια ταῦτα εἶναι τὰ μέσα β, γ, δ ἀντὶ τῶν δα-

σίων φ, χ, θ, ἤτοι Βίλιππος, κεβαλά, Γαιέας, Δάροων, ἀντὶ Φίλιππος, κεφαλή, Χαιτέας, Θάροων. Ἐπειδὴ δηλονότι καὶ ἐν ἄλλαις βορείαις γλώσσαις ὁμοίως τὰ μέσα b, g, d ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Ἰαπετικῶν δασίων bh, gh, dh εὐρίσκονται, συνήχθη τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς συγγενείας μὲν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου πρὸς αὐτάς, ἀλλοτριότητος δὲ αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο συνήχθη κατεσπευσμένως καὶ δὴ πλημμελῶς· διότι εὐκόλως ἀποδείκνυται ὅτι τὰ μέσα b, g, d τῶν βορείων γλωσσῶν προῆλθον ὄντως ἀμέσως κατ' εὐθεΐαν ἀπὸ τῶν παλαιῶν bh, gh, dh, τὰ δὲ μέσα β, γ, δ τῶν Μακεδόνων οὐχ οὕτως ἀλλ' ἀπὸ τῶν τραπέντων ἤδη πρότερον ἐν Ἑλλάδι εἰς ph, kh, th. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἀνομοίωσις, ὅπου παρ' ἄλλοις ἐνεφανίσθη, παρέχει μέσα b, g, d, παρὰ δὲ τοῖς Μακεδόσι π, κ, τ· ἤτοι ἐκ τοῦ ἀρχαίου bhebhūa οἱ Ἰνδοὶ ἔκαμον διὰ μιᾶς babhūna μετὰ τοῦ h ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐκ δὲ τοῦ ghebhala οἱ Μακεδόνες πρῶτον KHePHalá, ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες, ἔπειτα κατ' ἀνομοίωσιν KePHalá — κεφαλά, ὡσαύτως ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες· ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα κεβαλά. Ἄν ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος συνήπτετο πρὸς τὰς βορείους γλώσσας, θὰ εἶχε γεβαλά οὐχὶ κεβαλά. Τὴν ἐκ τῆς ἱστορικῆς φωνητικῆς συναγομένην ταύτην ἀπόδειξιν, ἔχουσαν αὐτὸ τοῦτο μαθητικῶν θεωρήματος ἀξίαν καὶ δύναμιν, οὐδεὶς γνήσιος ἐπιστήμων δύναται ν' ἀποκρούσῃ. Κατ' ἀλήθειαν ἔρα οὐδεμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην τὰ τεκμήρια ταῦτα ἐμφαίνουσι συγγένειαν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου πρὸς τὰς βορείας γλώσσας οὐδ' ἀλλοτριότητά τινά αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς. (Πρβλ. περὶ τούτου πλείονα ἐν ταῖς Γλωσσολογικαῖς Μελέταις Α' 87 κ. ἐξ.)

Ἀπέναντι δὲ τῶν πλημμελῶν τούτων μαρτυριῶν καὶ τεκμηρίων δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἄλλας, ἱστορικὰς καὶ γλωσσικὰς μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις, ὧν τὸ κῦρος καὶ τὴν δύναμιν οὐδεὶς θέλει δυνήθῃ ποτε νὰ διασεισῇ.

Οὕτω πρὸς τὰς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου καὶ Δημοσθένους ἀντιτάσσεται πρῶτον ἡ ἔμμεσος μὲν ἀλλὰ σαφῆς λίαν μαρτυρία τοῦ Εὐριπίδου, ἔπειτα δὲ ἡ ῥητὴ μαρτυρία σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ αὕτη ἐν καιρῷ, ὅτε ψυχολογικῶς δὲν ἠδύνατο νὰ λέγῃ ἄλλο τι ἢ ὅ,τι ὄντως ἐνδομύχως καὶ ἐν τῷ βάθει τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἠσθάνετο. Ὅτε δηλ. μικρὸν μετὰ τὸ 406 ἐδιδάχθη ἐν Μακεδονίᾳ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου ἡ Ἰφιγένεια ἐν

Αὐλίδι, τότε ἐνώπιον τῶν Μακεδόνων ἐκηρύττετο διὰ τοῦ στόματος τῆς Ἰφιγένειας (στ. 1399—1400), «βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός, ἀλλ' οὐ βαρβάρους, μήτερ, Ἑλλήνων· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ δοῦλον, τὸ δ' ἐλεύθερον». Οἱ λόγοι οὗτοι θὰ ἦσαν ἀπρεπέστατοι καὶ ὑβριστικώτατοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἂν οὗτοι ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ἄλλο τι ἢ Ἕλληνας, καὶ βεβχίως δὲν θὰ ἐλέγοντο. Ἀκριβῶς δ' ὅμως ἐπειδὴ ἐλέχθησαν ἐνώπιον αὐτῶν, δηλοῦται σαφῶς ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἕλληνας. Τοιαύτην ἄρα περὶ ἑαυτῶν εἶχον οἱ Μακεδόνες γνώμην πολὺ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα. Τὴν δὲ γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου μανθάνομεν ἐκ τοῦδε τοῦ γεγονότος. Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἐν τῇ ἐρητῇ τῶν Ἰσθμίων ὁ Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν ὅτι τοῦ λοιποῦ πάντες οἱ Ἕλληνες ἔμελλον νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι, οἱ ἐκεῖ πανταχόθεν συνηθροισμένοι Ἕλληνες συνεζήτουν καὶ ἐφρόνουν ὅτι «εἰ τὸ Μαραθῶνιόν τις ἔργον ἀφέλοι καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν καὶ Πλαταιᾶς καὶ Θερμοπύλας κατὰ τὰ πρὸς Εὐρυμέδοντα καὶ τὰ περὶ Κύπρον ἔργα, πάσας τὰς μάχας ἡ Ἑλλάς ἐπὶ δουλείᾳ μεμάχηται πρὸς αὐτὴν καὶ πᾶν τρόπαιον αὐτῆς συμφορὰ καὶ ὄνειδος ἐπ' αὐτὴν ἔσσηκε, τὰ πλεῖστα κακία καὶ φιλονικία περιτραπέισις. Ἄλλοφυλοι δ' ἄνδρες (δηλ. οἱ Ῥωμαῖοι)...» Δηλαδή οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐν τῇ στιγμῇ τῆς διαχύσεως ἔβλεπον καθαρώτατα καὶ ὠμολόγουν παρρησίᾳ ὅτι μόνον οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐγένοντο πρὸς ἄλλοφύλους καὶ βαρβάρους, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ δὴ καὶ οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἦσαν ἐμφύλιοι, ἐν ἄλλαις λόγοις ὅτι καὶ οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες. Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν ἐξέφρασε ταῦτα δικηγῶρος τις ῥήτωρ ἢ πολιτικός ἔχων τινὰ συμφέροντα, ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, αὐτὸ τοῦτο ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, ἣτις δὲν ἠδύνατο ν' ἀπατάται ἢ ψεύδεται («Ἄλλας μαρτυρίας ἰδὲ ἐν Γλωσσολ. Μελέτ. σελ. 62—82).

Πρὸς δὲ τὰ γλωσσικὰ τεκμήρια τὰ ἐκ τῶν μέσων β, γ, δ ἀντὶ τῶν δασίων φ, χ, θ πλημμελῶς, ὡς εἶδομεν, συναγόμενα ἀντιτάσσεται τὸ μέγα καὶ βαρυσήμαντον φαινόμενον, ὅτι πάντες οἱ χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, δι' ὧν αὕτη ἀντιδιαστέλλεται καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῶν ἄλλων συγγειῶν γλωσσῶν, εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ. Οὕτω λ. χ.

α') Τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως s, φωνήεντος ἐπομένου, ἐτρέπη εἰς

δασείαν, πρβλ. *ἐλάνη*=λαμπάς, *Ἄρπαλος*, *Ἄδαϊος*, *Ἀλιάκμων*, *ἄμαθος*, *ἐρκίτας*.

β') Τὸ j διετέθη αὐτόθι ὅπως καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλληνικῇ, *Πέλλα*, *Τύρισσα*, *σάρισα*, *βρενδία*, *δανῶν*.

γ') Τὰ διπλά ξ καὶ ψ ἐμφανίζονται ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν λέξεων, *Ξανδικός*, *ψηρός*.

δ') Τὸ F ἐξέπεσεν ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, *πυλαυρός*, *Λᾶγος*, *Ἄνθεμοῦς*, ἀντὶ *Πυλα-Γορός*, *Λά Γαγος*, *ἌνθεμοΓεντις*.

ε') Ἡ ἐπένθεσις (καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τροπὴ τοῦ μ εἰς ν) ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, *Κοῖνος*, *ἐπιδειπνίς*.

ς') Ἡ ἀνάπτυξις πλήρους αρ ἢ ρα ἐκ τοῦ συνεσταλμένου αρ, *Δάρρων*, *Ἀρσέας*, *Κράττερος*, *δάρυλλος*.

ζ') Τὸ τελικόν —μ ἐτρέπη εἰς —ν, *ἀρκόν*=*σχολήν*.

η') Ἀρσενικὰ εἰς —τας ὀνόματα, ἃ μόνον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γινώσκονται, πρβλ. *Ἀμύντας*, *ἐρκίτας*, *Φιλώτας*, τὰ ἐθνικὰ *Ὀρέσαι*, *Κυρρηῖται* κλπ.

θ') Ὁ καὶ σπουδαιότατον ὅτι τοὺς ὑπερωϊκοὺς Ἰαπετικούς φθόγγους q κλπ. εὐρίσκωμεν καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ τετραμμένους εἰς π, τ κλπ. ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, πρβλ. *Πέτρα*, *Εὐρώπα*, *Πρεπέλαος*, *Κοπρία*, *Τιμανορίδας*.

ι') Τοὺς παλαιοὺς Ἰαπετικούς φθόγγους κ' κλπ. εὐρίσκωμεν καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἔχοντας ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐν ταῖς γλώσσαις τῶν Θρακῶν, Φρυγῶν, Σλαύων, Λιθουανῶν, πρβλ. *Αἰγαί*, *καθαρόν*, *ἀκρέα*, *Βάλακρος* κλπ.

ια') Ἡ ἀνομοίωσις τῶν δασείων εἶναι ἀλλοτρία τῶν βορείων γλωσσῶν, ἰδίᾳ δὲ τῇ Ἑλληνικῇ, ἐκ τούτου κεβαλὰ ἐν Μακεδονίᾳ ὅπως *κέχυμαι*, *κίχρημι*, *τίθημι*, *πέφυκα* κλπ. (ἄλλους τινὰς χαρακτηρισ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὧν μετέχει ἐπ' ἴσης ἡ Μακεδονική, ἰδὲ ἐνθα ἀνωτ. σελ. 93 κέξ.).

Καὶ ἂν δέ τις τῶν χαρακτήρων τούτων, ὡς ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσιν ἐμφανιζόμενος ἤθελε τυχόν κριθῆ ἀσθενέστερός πως, ἀλλὰ τὸ σύνολον τούτων, ἀμοιβαίως ὑποστηριζομένων, εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὥστε οὐδεὶς ἀληθῆς ἐπιστήμων, ἥτοι οὐδεὶς σεβόμενος καὶ τιμῶν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πολιτικόν ἢ ἄλλο συμφέρον δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀκαταγώνιστον δυνάμιν αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς πάντες ὁμολογοῦσι σήμερον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οὕτω λ. χ. καὶ ὁ πολλοῦ λόγου ἄξιος τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασιν Otto Hoffmann ἀπο-

δέχεται καὶ ἀποδεικνύει τὸν Ἑλληνισμόν τῶν Μακεδόνων καὶ ὁ φίλος καθηγητῆς κ. Wilhelm Schmid ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἐπανεκδοὺς τὴν Ἑλλην. γραμματολογίαν τοῦ W. Christ λέγει διαρρήδην ἐν Β' σελ. 2 σημ. 2 «ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἑλληνικὸν φύλον... εἶναι βεβαίως σήμερον καθολικῶς ἀνεγνωρισμένον».

Οὕτως ἀπεδείχθη καὶ πάλιν τὸ ἀληθές τῆς δοξασίας τοῦ Πολυβίου ὅτι τοσοῦτον ἰσχυρόν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀλήθεια ὥστε, εἰ καὶ πολύμορφαι μοχθηραὶ δυνάμεις καταπολεμοῦσιν αὐτήν, αὕτη ἀνεπαισθήτως νικά καὶ ἐμφανίζεται πᾶσιν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Σ ΤΟΥΣ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τῶν ἀηδονιῶν τὸ λάλημα,
τῶν λουλουδιῶν τὸ μῦρο
σκορπίστηκαν τριγύρω
ἔς τὸ ὠραῖό σας κορμί.

Κ' ἡ δόξα σᾶς στεφάνωσε
μ' ἀμάραντα στεφάνια
κι' ἀπάνω ἔς τὰ οὐράνια
σᾶς ὑψωσε ἡ τιμή...

Λεβέντικαις κι' ἀγναῖς ψυχαῖς
χωρὶς κακία καὶ φθόνο,
γιὰ τὴν Πατρίδα μόνο
νοιώσατε τὴ ζωή,

Κ' ἦρθατε μ' ὄνειρα γι' Αὐτὴ
τὸ αἷμά σας νὰ χύσετε,
κοντὰ ἔς Αὐτὴ ν' ἀφήσετε
καὶ τὴ στερνή πνοή.

Ἀπὸ τὴν προσεχῶς ἐκδοθησομένην
συλλογὴν «Ματωμέναις Δάφναις»

ΓΕΩΡΓ. Θ. ΚΕΛΕΠΟΥΡΗΣ

ΦΑΕΪΝΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΕΡΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ⁽¹⁾

«Οὐ γάρ, ὡσπερ οἱ πολλοί, πανταχόθεν
συνειλεγμένοι καὶ ἐτέρους ἐκβαλόντες τὴν
ἀλλοτριαν ἔκρησαν, ἀλλ' αὐτόχθονες ὄντες
τὴν αὐτὴν ἐκέκτηντο καὶ μητέρα καὶ
πατρίδα.»

(Λυσίου Ἐπιτάφ. 17).

Φράγκοι καὶ Βούλγαροι ὠργιάζον ἐναμίλλως ἐν ταῖς Ἑλληνι-
καῖς χώραις μετὰ τὴν ἐν τῇ Βασιλίδι τῶν πόλεων κατὰ τὸ 1204
ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀπλήστου Φραγκικῆς Δεσποτείας. Καὶ οἱ μὲν
Μακεδόνες μετὰ τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι
μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ οἰκούντων ἐν τῷ ὑπὸ τὸν μετριοπαθῆ Μαρ-
κήσιον Βονιράτιον βασιλείῳ τῆς Θεσσαλονίκης ἔζων ὑπὸ πολλῶν
εὐνοϊκωτέρους ὄρους ἢ οἱ Θράκες καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀδριανουπολίται
ὑπὸ τὴν πτέρναν τοῦ Βαλδουίνου ἐν τῷ κράτει τῶν Ἐνετῶν, δει-
νῶς αὐτοὺς καταπιεζόντων. Δι' ὃ οἱ τελευταῖοι λησιμονοῦντες ὅσα
ἔπαθον ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἦλθον εἰς συνεννόησιν πρὸς
τὸν ἡγεμόνα ἐκείνων Ἰωαννίτην προσφέροντες αὐτῷ τὸ Αὐτο-
κρατορικὸν στέμμα, ἐπὶ τῷ ὄρω ἵνα συνεργασθῆ μετ' αὐτῶν εἰς
τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἀλλ' οἱ
δεῖλαιοι οὗτοι Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως καπνὸν αὐτοὶ
φρεύγοντες πῦρ ἐνέβαλον ἄκοντες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ δὴ
εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀσυνειδήτως εἰσαγαγόντες ἀντὶ συμμάχων
καὶ λυτρωτῶν ἐμπρηστὰς καὶ καταστροφεῖς. Ἀποτέλεσμα δὲ οἴκτι-
στον τῆς σφαλερᾶς καὶ οὐλομένης ταύτης πολιτικῆς τῶν ὁμογενῶν
τούτων ὑπῆρξεν ἡ τρομερὰ καὶ τρισβάρβαρος καταστροφή τῆς
περιφανοῦς πόλεως τῶν Σερρῶν, ὧν αὐτόχρημα hostile agratum

καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια ἔσκαψε. Δὲν ἀφῆκε λίθον ἐπὶ λίθῳ ἐν τῇ
κλεινῇ καὶ ἀφνειῷ Μακεδονικῇ πόλει ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος Βούλ-
γαρος καὶ εἰς ἄλλην γῆν Μαδιάμ αὐτὴν μετέβαλεν, ἀγρίως ἐκδι-
κούμενος ὅσα οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἔπαθον ἐν Σέρραις. Ἐν ἔτει
976 μ. Χ. ὑπὸ τὰ τεῖχη τῶν Σερρῶν ὁ υἱὸς τοῦ Βοεβόδα τοῦ
Τυρνόβου Σίσμαν Μωϋσῆς δεινὴν μετὰ τῶν ὀρδῶν του ἔπαθε
πανωλεθρίαν. Αἱ Σέρραι ὑπῆρξαν ἡ τὰ μάλιστα εὐνοουμένη πό-
λις Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, κρατερώτατα ὀχυρωθεῖσαι
ὑπ' αὐτοῦ, καὶ προσφιλὲς αὐτοῦ φοῖτημα, τρεῖς δεχθεῖσαι τὴν ἐπί-
σκεψίν του. Ἐν Σέρραις ἔλαβεν ὁ ἦρωσ οὗτος τοῦ μεσαιωνικοῦ
Ἑλληνισμοῦ τὰ πρῶτα ἀθλα καὶ τοὺς πρῶτους στεφάνους τῶν
τεσσαρακονταετῶν κατὰ τῶν προγόνων τοῦ Ἰωαννίτη ἀγώνων
του. Τὰς Σέρρας ἐξέλεξεν ὁ ἀείμνητος ἐκεῖνος Μακεδὼν Αὐτο-
κράτωρ ὡς ἔνδοξον καὶ τετιμημένον ἔδαφος, ἐνθα συντετριμμένη
καὶ λιπόψυχος ἡ Βουλγαρία παραδιδούσα αὐτῷ τὰς κλεῖς τῶν
φρουρῶν της ἐν ἔτει 1018 νὰ κλίνῃ τὸ γόνυ καὶ τὸν αἰχένα
πρὸ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἰσχύος τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας,
ἅπερ ὁ ἔστεμμένος Μακεδὼν ἐξεπροσώπει. Αἱ Σέρραι ἔπρεπε νὰ
ἐκλίπωσιν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἔλεγεν ὁ Ἰωαννίτης, διότι
ἦσαν ὁ ὀχυρώτερος προμαχὼν τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν ὁμοφύ-
λων του, ὅπως ἡ Φιλιππούπολις προπύργιον τῆς Θράκης, κοινω-
νὸς ἕνεκα τούτου γενομένη καὶ ἐκείνη τῆς σκληρᾶς τύχης τῶν
Σερρῶν. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἀντεκδικού-
μενος τὸν Βουλγαροκτόνον, ἑαυτὸν μὲν Ρωμαιοκτόνον ἀπεκάλει,
ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων προσφωῶς Σκυλλογιάννης ἐπωνομάσθη.
Δυστυχῶς δὲν ἠτύχησαν αἱ Σέρραι νὰ ἔχωσιν, ὡς ἡ γείτων Θεσ-
σαλονίκη, ἕνα Εὐστάθιον, ἕνα Καμενιάτην, ὅστις αὐτόπτης μάρτυς
γενόμενος νὰ παραδώσῃ τοῖς ἐπιγιγνομένοις λεπτομερείαις περὶ τῆς
μοναδικῆς καὶ ἀνοικτίρμονος ἐκείνης καταστροφῆς αὐτῶν ὁ Νικ.
Χωνιάτης (Βασίλ. Θεοδ. Λασκάρεως) ἐν πολλῇ συντομίᾳ ἀφη-
γεῖται περὶ ταύτης ὅτι: «ὁ Ἰωαννίτης ἐλθὼν εἰς Σέρρας συγ-
κροτεῖ πόλεμον πρὸς τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους Λατίνους καὶ μετὰ
πολλὴν αἱματοχυσίαν νικᾷ· διότι οἱ Λατῖνοι δεχθέντες κατὰ πρῶ-
τον αὐτὸν μεθ' ὅλης τῆς πολεμικῆς ἀκριβείας ἔτοιμοι εἰς μάχην
ἐκ παρατάξεως, πλείστους μὲν Βουλγάρους ἐτραυμάτισαν, ὑστερον
ὅμως νικηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν
πόλιν, τῆς ὁποίας δὲν ἐπρόφθασαν νὰ κλείσωσι τὰς πύλας. Οἱ
περὶ τὸν Ἰωαννίτην τότε εἰσβαλόντες εἰς τὴν πόλιν παραδίδουσιν

1) Περὶ Σερρῶν ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 251 καὶ ἐξῆς.
Αὐτόθι τοῦ 1909 σελ. 142 καὶ ἐξῆς.

Περὶ Μελενίκου ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

αὐτὴν εἰς τὰς φλόγας καὶ ἐκ θεμελίων κατακρημνίζουσι μετὰ τῶν τειχῶν. Καὶ ὅσοι μὲν Λατῖνοι συνελήφθησαν, προήχθησαν δέσμοιοι εἰς τὸν Ἰωαννίτην, ἄλλοι διεσώθησαν ὅπως ἠδυνήθησαν, καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Ἰωαννίτης ἐπεμψε κήρυκα πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὑπισχνούμενος ὅτι θ' ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἂν παραδώσωσι τὸ φρούριον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι, ἐλπίζοντες βοήθειαν παρὰ τοῦ Μαρκεσιίου Βονιφατίου, οὐδεμίαν εἰς τὰς προτάσεις ἔδοσαν ἀκρόασιν. Ὄθεν ὁ Ἰωαννίτης παρεσκεύασε κλίμακας καὶ ἔστησε μηχανὴν μεγάλην ἐπὶ τινος λόφου κειμένου ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως (1), δι' ἧς προσέβαλε τὰ τείχη. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνθίσταντο μὲν ἐρρωμένως προβάλλοντες ἀπὸ τῶν τειχῶν πάντα τὰ ἀμυντικά, ἰδόντες ὅμως τὸν ἐχθρὸν ὡς πῦρ περικυκλοῦντα τὸ τεῖχος, ἀποκλείσαντα δὲ πᾶσαν ἔξοδον, ἀπεφάσισαν νὰ παραδώσωσι τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ἀξιοπρεπῆ ἔξοδον μετὰ τῶν ὄπλων καὶ ἵππων τῶν. Ἀπορρίψαντος δὲ τοῦ Ἰωαννίτη τὴν πρότασιν ταύτην παρεκάλεσαν νὰ τοὺς ἀποστείλῃ ὑπὸ ὄδηγους μέχρι τῶν Παιονικῶν ὄρεων. Καὶ οὕτως ὄρων γενομένων ὁ Ἰωαννίτης κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἀκίνδυνον τὴν ἔξοδον».

Γεώργιος δὲ ὁ Ἀκροπολίτης ἀφηγούμενος τὴν κατὰ τὸ 1245 μ. Χ. ἀνάκτησιν τῶν Σερρῶν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, ὃν αὐτοπροσώπως ὡς ὑπουργὸς παρηκολούθει ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, βραχέα λέγων πολλὰ διδάσκει περὶ τῆς Βανδαλικῆς τῆς πόλεως ἐρημώσεως. «Ἐπεὶ δὲ αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειπεν, ὡς κόμη τότε ἐτύγχανεν» (Annales 44, 80). Οὐδεμίαν μεταγενεστέραν ταύτης καταστροφὴν τῶν Σερρῶν μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία. Οἱ Καταλᾶνοι ὑπὸ τοῦ Ροκαφόρτε τῷ 1307 πλὴν ληστρικῶν πράξεων οὐδεμίαν βλάβην προὔξενησαν εἰς τὰ κτίρια τῆς πόλεως. Ὁ Κράλης τῶν Σέρβων Δουσιὰν διὰ συνθήκης καταλαβὼν τὴν πόλιν παρὰ τῆς ἀντιπάλου τοῦ Καντακουζηνοῦ μερίδος τῶν Παλαιολόγων, εἰσῆλθε μετ' εὐλαβείας εἰς αὐτὴν ἡμέρᾳ

Κυριακῇ, κατ' εὐθείαν διευθυνθεὶς εἰς τὸν ἐτι σωζόμενον Μητροπολιτικὸν ναόν, ἵνα λειτουργηθῇ. Ἐξαιρέσει δὲ τοῦ σφετερισμοῦ πλουσιῶν Ἑλληνικῶν κτημάτων οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο. Οἱ Τοῦρκοι διὰ συνθήκης ὡσαύτως καταλαβόντες τὰς Σέρρας παρὰ τῶν Σέρβων ἐν ἔτει 1373 ἐσεβάσθησαν τοὺς ναοὺς καὶ καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια τῆς πόλεως, ἔξω τοῦ τείχους ἐγκαθιδρυθέντες.

Δύο ἔτη κατ' ἀρχὰς ἔμεινεν ἡ ἐρημωθεῖσα πόλις τῶν Σερρῶν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Βουλγάρων, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 1206—1208. Ἀπὸ τοῦ 1208 ἐπανέρχεται αὐτὴ εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 1215, ὅποτε ἀναλαμβάνει τὴν πάτριον ἐλευθερίαν μέχρι τοῦ 1230 ὑπὸ τὸν Δεσπότην τῆς Ἑλλάδος Θεόδωρον τὸν Κομνηνὸν τὸν εἶτα Αὐτοκράτορα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν κατατρόπωσαντα ἐν Σέρραις τὰς ἠνωμένας δυνάμεις τῶν Φράγκων ἐν ἔτει 1224. Κατὰ δὲ τὸ 1230 περιέρχονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βουλγάρου Ἀσάν, διατελέσασαι ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1245.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ σωτήριον τοῦτο ἔτος 1245 ἐπανατέλλει ἐν Σέρραις ὁ ἐπὶ τινὰ χρόνον ὑπὸ ζοφερῶν νεφῶν ἐπισκιασθεὶς Ἑλληνικὸς ἥλιος καὶ ἔκτοτε συνεχῶς ἐπὶ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα ἡ πολυπαθὴς πόλις, ἐπανευροῦσα τὴν φιλόστοργον μητρικὴν ἀγκάλην, ἀναζῆ καὶ ἀνακύπτει εἰς τὸ φῶς τῆς πατρῴου ἐλευθερίας, ἀνηβῶσα καὶ ἀναθάλλουσα ὑπὸ τὸ θάλπος τῆς πατρικῆς στοργῆς τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων (1245—1346). Ἐλευθερωτῆς δὲ τῶν Σερρῶν καὶ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων ἀπὸ τῶν Βουλγάρων εἶνε ὁ μεγαλεπήβολος καὶ ἐν συνέσει ἀτρόμητος Ἑλλην Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης. Τὰ κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βατάτση περιγράφει ἐκτενῶς Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης, ὑπουργὸς τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, παρακολουθήσας τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν συμβάντων γενόμενος. Καὶ ἐκ μὲν τῆς περὶ τῆς ἀνακτιήσεως τῶν Σερρῶν ἀφηγήσεως, διεξοδικῆς οὔσης, σταχυολογοῦμεν αὐτολεξεί τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα, ἐκ δὲ τῆς περὶ τῆς τοῦ Μελενίκου παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα τῆς θαυμασίας δημηγορίας τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν τότε κατοίκων τοῦ Μελενίκου Νικολάου τοῦ Μαγκλαβίτου, ἧτις εἶνε ἡ ἱερωτέρα, νομιμωτέρα καὶ ἐντονωτέρα διαμαρτυρία τῆς ἐκπαλαί Ἑλληνικωτάτης ταύτης πόλεως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ἀξιώσεων, ἀπαγγελθεῖσα ἐν πλή-

1) Ὁ λόφος οὗτος εἶνε ὁ ὑπερῶνος τοῦ ναοῦ τῆς Πανηγύας τῆς Ἡλιοκάλου ὑψούμενος.

ρει Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μελενίκου, καὶ δὴ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς τυραννίας.

1) Τὰ κυριώτερα τῆς περὶ τῆς ἀνακτήσεως τῶν Σερρῶν ἀφηγήσεως Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου.

«Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς (ὁ Βατάτης) φθάνει τὴν Φιλίππου (1) παραμείψας τὴν Χριστούπολιν, κἀκεῖσε σκέψιν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν μετ' αὐτοῦ Λογάδων εἰ δεῖ προσβαλεῖν τοῖς τῶν Βουλγάρων καὶ χειρώσασθαι τινα τῶν παρ' αὐτοῖς κρατουμένων καὶ εἰ εὐχερὲς ἔστιν ἄλῶναι ἡμῖν τὸ τῶν Σερρῶν ἄστυ.

. Τὸ δὲ τῶν Σερρῶν ἄστυ, ᾧ πρώτως προσβαλεῖν ἔδει, ἀμαχον μὲν ἔστιν ἐκ τοῦ ὑπερκεισθαι τῆς γῆς, κυκλωθῆναι δὲ τοσοῦτω στρατεύματι οὐκ ἐπιβλήδον ἔστιν. Ἐλεπόλει δὲ στήναι κατ' αὐτοῦ τῶν ἀμηχάνων καθέστηκεν. Προσβαλεῖν δὲ καὶ μετὰ πείραν ἀποκρουσθῆναι, αἰδῶς μὲν ὑπάρχει τῷ κράτει τῆς τῶν Ρωμαίων ἀρχῆς, φήμη γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις πάνυ πολλή. Ταῦτα συνεβούλευον οἱ τὸν βασιλέα ἐγχειρήσεως ἀποτρέποντες. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν μέγαν Δομέστικον ὁ λόγος μοι προϊστόρησε, τάναντία μᾶλλον τῷ βασιλεῖ συνεβούλευε καὶ ἀποπειρᾶσθαι χρῆ τοῦ ἄστεως τῶν Σερρῶν, καὶ εἰ μὲν κρατήσομεν κέρδος ἐσχήκαμεν οὐ μικρὸν καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων ταπεινωθήσονται Ἔδοξε τῷ βασιλεῖ ἄριστα βεβουλεύσθαι τὸν Μέγαν Δομέστικον. Καὶ τῆς πρὸς τὰς Σέρρας φερούσης, ὡς εἶχεν ἦψατο, σχεδὸν δὲ ἐκεῖσε γενόμενος ἐπήξατό τε τὰς σκηνὰς καὶ κατ' αὐτῶν ἐστρατοπεδεύσατο, οὐκ οὖν μὲν μετ' ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ, οὐ γὰρ ἠὺμοίρει τοιούτου, καθὼς προειρήκαμεν, στρατηγία δὲ καὶ μεθοδεύμασιν ἐπειράτο τοῦ ἄστεως. Ἐπεὶ δὲ αἱ Σέρραι πάσαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειπεν, ὡς κώμη τότε ἐτύγχανε, τῆς Ἀκροπόλεως μόνης περιτετειχισμένης καὶ ἠὺτρεπισμένης δέξασθαι πόλεμον, ἧς φύλαξ ἦν ἀνὴρ Βούλγαρος Δραγωτᾶς τὴν κλήσιν. Ἐπεὶ γοῦν ἡ κάτω πόλις ἀτείχιστος ἦν (λίθοις γὰρ καὶ μόνοις ἀσβέστου δίχα καὶ μὴ

ἀνηγμένοις εἰς ὕψος τὰ τεθραυσμένα τάχα περιεγράγοντο) τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις δουλεύοντας, οὓς καὶ Ἰζουλούκωνας ἢ χυδαία γλῶσσα κατονομάζει συναθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατῆσαι ταύτης ἠρέθισεν, ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον, οἱ καὶ οἰκοθῆν ἐκινουῦντο πρὸς τὸ εὐπορῆσαι τῶν χρειωδῶν. Ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν χώραν εὐεπίβατον, τὰ τόξα λαβόντες ἔτι δὲ καὶ σπάθας καὶ τινὰς σανίδας αὐτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας, καὶ ταῦτα προβιβλημένοι, τὸ ἀρεῖκόν ἀλαλάξαντες χωροῦσι κατὰ τῆς χώρας αὐτοβοεῖ καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις ἐντὸς ἐγένοντο. Οἱ δὲ γε ἐντὸς (Βούλγαροι στρατιῶται) ὅσοι μὴ ἐπεφθάρκεσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν ἰκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἐξήρκεσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁ κρατῶν τοῦ ἄστεως Δραγωτᾶς τὴν κάτω χώραν εἶδεν ἀλοῦσαν, ἀνὴρ Βούλγαρος καὶ ἠκιστα πεπαιδευμένος ἄστει χρονίως φυλάττειν, μαθὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ Δεσπότη αὐτοῦ (Καλλιμάνη) θάνατον, τύχῃ ἀγαθῇ οὐ διὰ μακροῦ καρτερήσας διαπρесеβύεται πρὸς βασιλέα καὶ τὸ μὲν ἄστυ εὐθύς τὸν βασιλέα ἐφήμιζεν ἄλουργόν οὖν γλαῖναν ὁ Δραγωτᾶς χρυσίῳ συνυφασμένην ἐνεδέδυτο καὶ στατήρων πλῆθος χρυσῶν ἐδέδεκτο. Ὑποσχέσεις γοῦν ὑπὲρ τοῦ Μελενίκου μάλα λαμπρὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπεποίητο ὑπεράγαν ἀληθεῖς.

2) Τὰ κυριώτερα ἐκ τῆς θαυμασίας δημηγορίας τοῦ ἐπιφανοῦς Μελενικίου Νικολάου τοῦ Μαγκλαβίτου. Τὸ Μελένικον δέχεται ἐν πομπῇ τὸν ἐλευθερωτὴν αὐτοῦ Ἀυτοκράτορα.

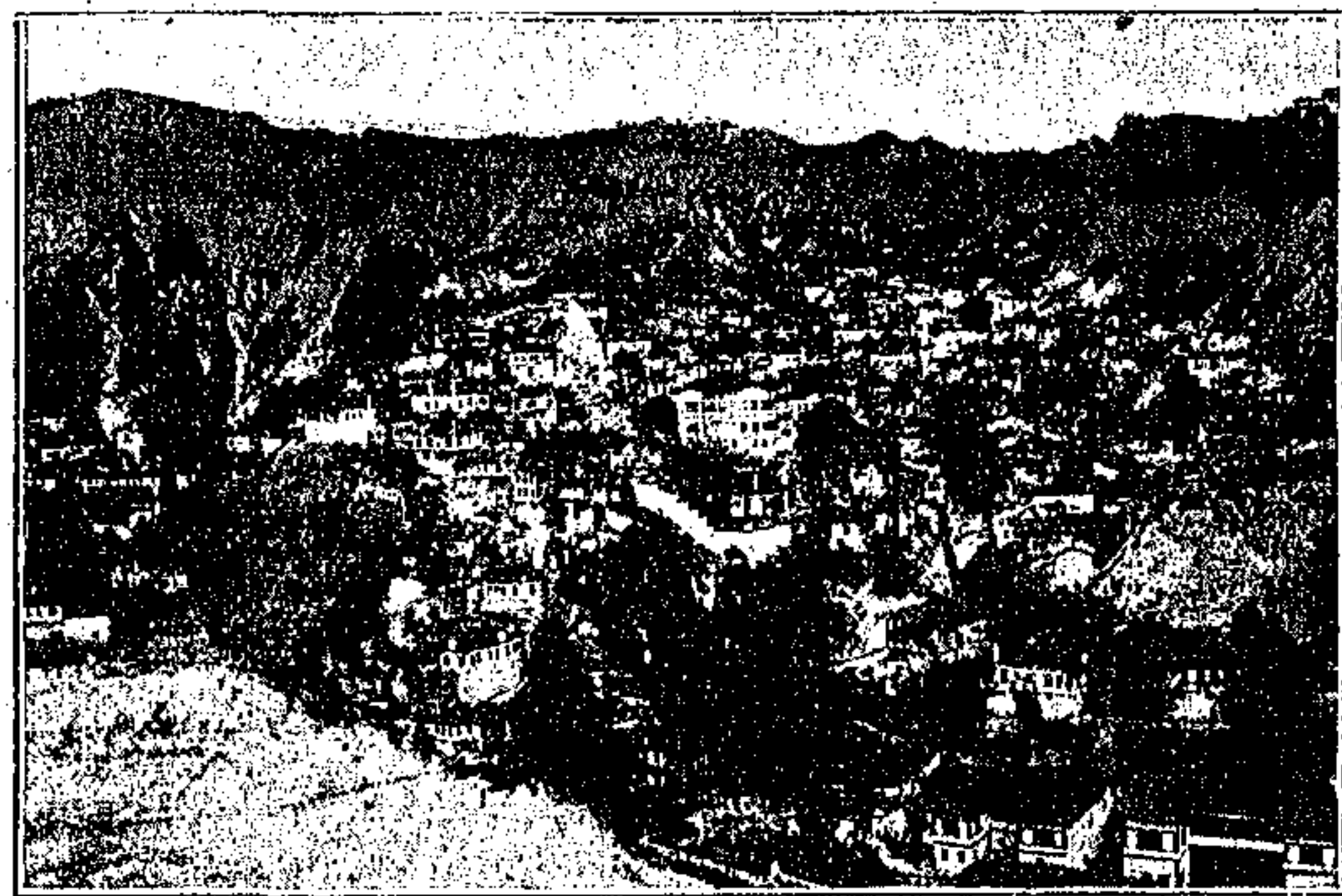
«Πάντα γοῦν ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Δραγωτᾶς καὶ εἰς δέλεαρ ὑποβεβλημένος ἀπῆει· ἐπεὶ δὲ φθάνει εἰς Μελένικον, πάντα προὔπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται, καὶ σφῶς αὐτοὺς διεγείρει προδοῦναι τὸ ἄστυ τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος εἰς ἦν τῶν ἐπικρανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτορσιν, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετείαις συμμεταβάλλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωτᾶ φωράσας καὶ γνοὺς ὡς δυνηθεῖν ἂν τὰ ὑπεσχημένα τῷ βασιλεῖ διαπράξασθαι, τοῦ πλῆθους τὸ πλεῖον ὑπαγαγὼν, τοῦ κρύφα λέγειν ἀποστάς, εἰς τὸ φανερόν τοῖς πᾶσιν ὑπέθετο τὰ συνοίσοντα εἰρηκῶς ὡς «ἡμῖν μὲν ἐγένετο προσταλαιπωρῆσαι τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλλιμάνου ἀρχῇ . . . Ἐπεὶ δὲ πρόκειται ὑμῖν βρεφύλλιον ἄλλο εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν, παντὸς ἂν ἀνοηταίνοντος χεῖρους φανείημεν, εἰ πάλιν

1) Τοὺς ἀρχαίους Φιλίππους.

πρὸς δυσπραγίας ἄλλας ἐπιδοίημεν αὐτούς, ἀδέσποτοι τὸν πάντα βίον διατελεῖν αἰρούμενοι, ὑφ' οὗ πολλά τε καὶ μείζω τὰ δεινὰ φύεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ὁ τῶν Ρωμαίων προσήγγισεν, δεῖ αὐτῷ ἑαυτοὺς ἐγχειρίσασθαι δεσπότη πιστῷ καὶ εἰδοῦτι ἄνδρα ἠδὲ κακὸν ἠδὲ καὶ ἐσθλὸν καὶ δίκαιον ἐν ἡμῶν ἔκπαλαι σχόντι. ΟΤΕ ΓΑΡ ΗΜΕΤΕΡΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΙ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΡΟΣΗΚΕΙ ΑΡΧΗΙ. ΠΛΕΟΝΕΚΤΙΚΩΤΕΡΟΝ ΓΑΡ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΤΟΙΣ ΠΡΑΓΜΑΣΙ ΧΡΗΣΑΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ ΓΕΓΕΝΗΝΤΑΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΣ. ΗΜΕΙΣ ΔΕ ΠΑΝΤΕΣ ΕΚ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΟΡΜΩΜΕΘΑ ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΙ. ΑΛΛΩΣ ΤΕ Ο ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΝ ΗΜΙΝ ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ. . . . Τούτων οὖν ἀπάντων χάριν τὰ πολλὰ τῶν λεγομένων καταλιπόντας ἐπ' αὐτὸν χρῆσθαι καὶ τὸν αὐχένα ὑποκλῖναι· χρηστὸς γὰρ ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν καὶ πολλῷ κουφότερος τῶν ξένων τῶν ἔτι διατελούντων ἐν μείραξιν». Ταῦτ' εἰρηκῶς πέπειμε πάντα ἀμογητεῖ καὶ πολλῶν ἀτερ πραγμάτων γενέσθαι τοῦ βασιλέως. Καὶ δὴ πρέσβεις τινὰς τῶν συνεποίκων στείλαντες, τάχα μὲν κρύφα, μᾶλλον δὲ γνωσκόμενους τοῖς πλείοσι, συμβάσεις μετὰ τοῦ βασιλέως πεποίηνται. Χρυσόβουλλος γοῦν τῷ βασιλεῖ τῶν ἡτημένων σφίσι περιληπτικὸς γεγενημένος καὶ δεδομένος τοῖς πρέσβεσι, τοῖς τοῦ Μελενίκου ἀποσταλῆναι προσετέταχει οἰκήτορσι. *Καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ὁμοθυμαδὸν πάντες συνειλεγμένοι, ὅσοι τε τῶν προὔχόντων, ὅσοι τῶν ἐν στρατείᾳ κατειλεγμένων καὶ ὅσοι κρείττονες ἄλλοι τῶν οἰκητόρων, πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, σκηνοῦμενοι περὶ τόπον Λαβίσδαν, οὕτω πως ὀνομαζόμενον, ἄνδρες εὐσταλεῖς τε καὶ ἐντιμοὶ καὶ μόνης θεᾶς αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄξιοι, ὑπὲρ πεντακοσίους τυγχάνοντες»* (Γεωργ. Ἀκροπολίτου Annales 44, 80—82).

Τὴν ἀνωτέρω σπουδαιότητα περικοπήν τοῦ Ἀκροπολίτου χρυσοῖς γράμμασιν οἱ Μελενίκιοι δέον νὰ χαράξωσιν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν καὶ τοῖς σχολείοις καὶ τοῖς οἰκοῖς καὶ εἰς μυρία νὰ δώσωσιν ἀντίτυπα ἀπανταχοῦ, ὅπου τὸ δηλητήριο τῆς Σλαυϊκῆς διαβολῆς ἔχει ὑπεισδύσει. Εἶνε τὸ τιμιώτερον χρυσόβουλλον καὶ ἡ ἱερωτέρα περγαμηνὴ τῆς μηδέποτε κυμανθείσης ἢ κλονισθείσης Ἑλληνικότητος αὐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅλων τῶν διαβαλλο-

μένων Μακεδονικῶν πόλεων, ἀφοῦ ἡ μόνη χρονικὴ περίοδος, ἐφ' ἧς οἱ Βούλγαροι δύνανται νὰ στηρίζωσι τὰς περὶ ἐκβουλγαρισμοῦ δῆθεν τῆς Μακεδονίας συκοφαντίας των, οἱ ζοφεροὶ δηλονότι χρόνοι τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς, ἀποδεικνύουσι τοὺς Ἕλληνας κατοίκους αὐτῆς ἔτι μᾶλλον στερωῶς ἐχομένους τῶν πατρίων καὶ ὡς χουρὸν ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθέντας, διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν εὐφημιῶν τῶν Σερραίων πρὸς τὸν Βατάτσην, ἵνα τὰ προγενέστερα παθαλίπω, διὰ τῶν ἀθανάτων λόγων τοῦ Μαγκλαβίτου ἐν Μελενίκῳ, διὰ τῆς ἐκπάγλου ἐκείνης καὶ ἐπιβαλλούσης πομπῆς

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ (ἰδὲ καὶ σελ. 23).

πεντακοσίων εὐσταλῶν ἐπισήμων Μελενικίων, σπυρσάντων εἰς Λαβίσδαν πρὸς τὸν πατέρα βασιλέα, ἵνα ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν καὶ προσκαλέσωσιν εἰς τὴν ἐφ' ἱκανὸν βουλγαροκρατηθεῖσαν πόλιν των, ἐν ᾗ εἰσέτι ἐν Μελενίκῳ παρῆν ὁ Βούλγαρος ἄρχων Λιτοβόης Νικόλαος «κατάκοιτος, ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδύσι τῇ κλίνῃ προσπεπαταλευμένος!»

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον ν' ἀνοίξωμεν τοῖς ἐπιεικέσιν ἀναγνώσταις ἑτέραν λαμπρὰν σελίδα τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, γνωρίζουσαν ἡμῶν

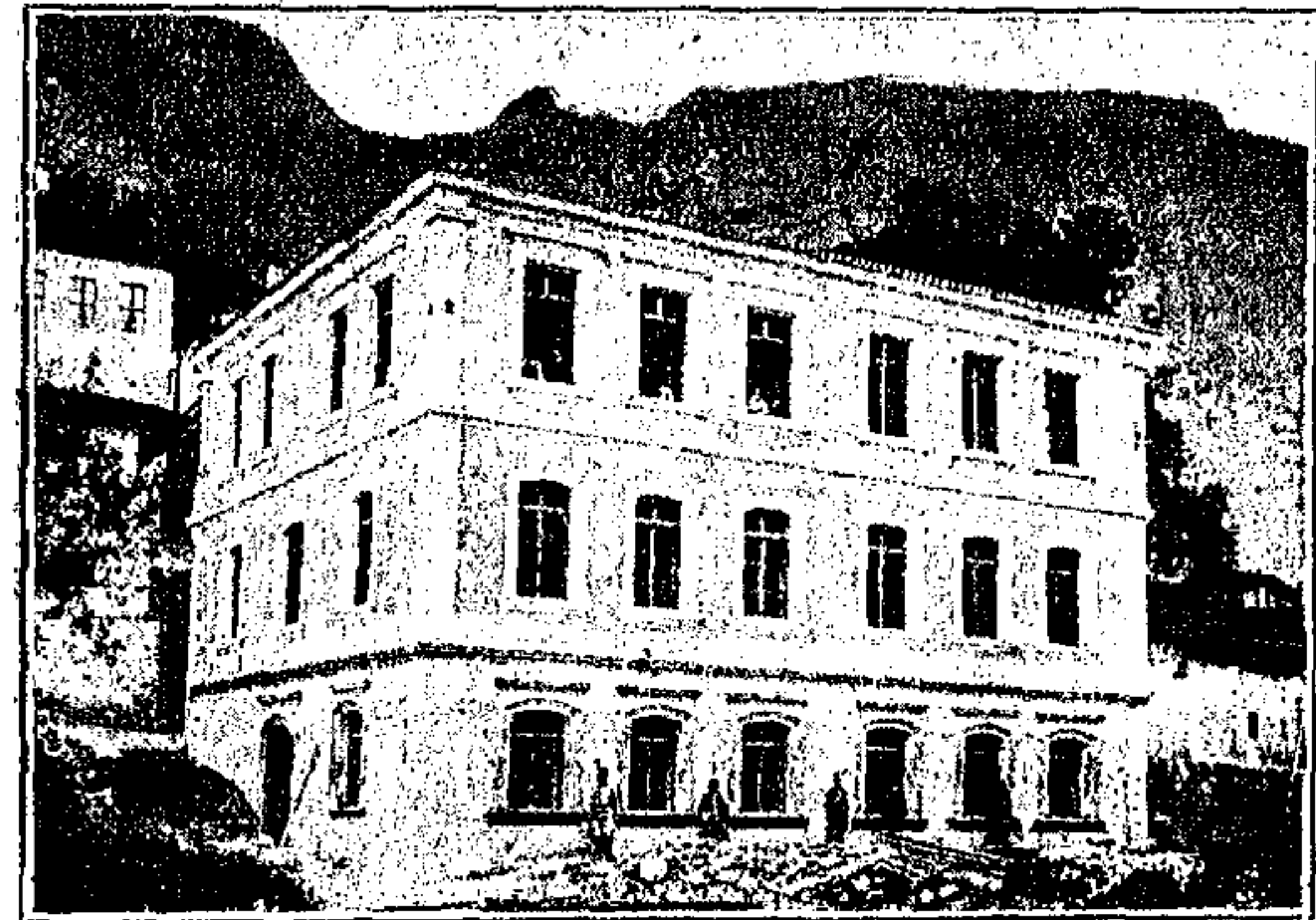
περιφανή νίκην τοῦ ἀνταξίου υἱοῦ τοῦ Βατάτση κατὰ τῶν αὐτῶν πολεμίων οὐ μακρὰν τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου.

3) Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Ροπέλι νίκη Θεοδώρου Δούκα τοῦ Λιτκάρεως. Θάνατος τοῦ Δραγωτά.

Τὸν ἐλευθερωτὴν Βατάτσην διεδέξατο ὁ ἀντάξιος αὐτοῦ υἱὸς Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρις (1255 — 1259), ὅστις κατετρόπωσε τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ αὐθις εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβαλόντας Βουλγάρους καὶ ἠνάγκασε νὰ περισταλῶσιν ἐντὸς τῶν προτέρων αὐτῶν ὁρίων. Τὰ κατὰ τὴν ἐν Ροπελίῳ νίκη ἀφηγεῖται ὁ Ἀκροπολίτης ὡδε :

«Ὁ Δραγωτᾶς μὴ εὐρίσκων τὰ πλούσια φιλοδομήματα τοῦ Αὐτοκράτορος Βατάτση ἀνάλογα τῶν ὑπηρεσιῶν, ὡς παρέσχεν αὐτῷ διὰ τῆς προδοσίας τῶν ὁμοφύλων του ἐν Σέρραις καὶ Μελενίκῳ, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἀπεστάτησε, συναγαγὼν δὲ βουλγαρικὸν συρφετὸν καὶ ἀποκλείσας τὸ Μελενικὸν προσεπάθει νὰ καταλάβῃ αὐτό. Ἦσαν δὲ τότε Ἑλληγες φρούραχοι τοῦ Μελενίκου Θεόδωρος ὁ Νεσιτόγγος καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀγγελός, δεξιότατοι ἀμφοτέρω περὶ τὴν φρούρησιν καὶ ἄμυναν. Οἱ Μελενίκιοι ἔχοντες ἀφθονὰ τὰ ἐπιτήδεια ἔστενοχωροῦντο μόνον ἐκ λειψυδρίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκλείπει τελείως, ἠμύνοντο γενναίως καὶ ἔβαλλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη, λίθους καὶ ἄλλα. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Δούκας ὁρμᾶται ἐκ τῆς πέραν τῆς Ροδόπης Τζεπαίνης καὶ φθάνει μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος εἰς Σέρρας, ἐντὸς δώδεκα μόνον ἡμερῶν διανύσας τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα, καίτοι ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ βαρέως ὀπλισμένον στρατεύμα ὡς εἰς τὰς ἐκ παρατάξεως μάχας, μεθ' ὑπὸςυγίων καὶ ὄλων τῶν ἀποσκευῶν. Διανυκτερεύσας ἐν Σέρραις τὴν ἐπαύριον λίαν πρωΐ ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του πρὸς βορρᾶν, ἰδὼν δὲ τὴν στενοπορίαν τοῦ Ροπελίου, διέταξε τοὺς πεζοὺς καὶ τοξοφόρους νὰ προπορεύωνται. Ἡ δὲ στενοπορία αὕτη εἶνε κλεισώρεια, δι' ἧς ῥέει ὁ Στρυμὼν συγκλειόμενος ὑπὸ δύο βουνῶν τόσοσ στενὴ, ὥστε μόλις νὰ δύναται νὰ διέλθῃ μία ἄμαξα. Ἐφυλάσσετο δὲ αὕτη ὑπὸ εὐαρίθμου μὲν βουλγαρικοῦ ἱππικοῦ, ὑπὸ πολλῶν δὲ πεζῶν· εἶχον δὲ κατασκευάσει οὔτοι ἐνταῦθα καὶ πύλας κλειόμενας μὲ σύρτας ὀπισθεν καὶ μὲ βαρέα κλειθρα. Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν μαθὼν ταῦτα ἔρχεται μετὰ σπου-

δῆς εἰς τὴν κλεισώρειαν καὶ ἀποχωρίσας μοῖραν πεζικοῦ ἰσχυρὰν διέταξε νὰ ἀναβαίῃ τὸ ὄρος, ἵνα κτυπῆ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοὺς ἐχθροὺς. Ἦτο δὲ τὸ ὄρος σύνδενδρον μὲν βατὸν ὕμωσ. Τὸ δὲ ἱππικὸν προσέταξε νὰ μάχηται εἰς τὰς πύλας. Οἱ Βούλγαροι κτυπώμενοι ἄνωθεν, βλέποντες δὲ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς σταδίου ἀπ' αὐτῶν τὴν μάχην εἰς τὰς πύλας καὶ ἐν ἀπελπιστικῇ θέσει τὰ καθ' ἑαυτοὺς, ἐτόσπησαν εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ ἐρονεύθησαν πολλοί. Ὅσοι δὲ διέ-

ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

φυγον τὴν μάχαιραν ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἀναγγέλλοντες τὰ συμβάντα. Οἱ δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ταραχθέντες ἔξ ὄσων ἤκουσαν ἔφρευγεν ἕκαστος, ὅπως ἠδύνατο. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο νυξ σκοτεινὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυγῆς καὶ ὁ τόπος δύσβατος καὶ αἱ ὁδοὶ δυσδιάκριτοι ἕνεκα τοῦ σκότους, ἄλλοι μὲν ἐπιπτον ἀπὸ τῶν ἵππων, ἄλλοι δὲ ἐρχόμενοι ὀπισθεν κατεπάτουσαν αὐτοὺς καὶ ἐφθειρον· ἄλλοι δὲ ἐπιπτον ἀπὸ τῶν ἐφιππίων εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ ἄλλοι ἄλλως εὕρισκον οἰκτρὸν θάνατον, εἰς τρόπον ὥστε ὀλίγοι ἐπρόφθασαν νὰ σωθῶσιν εἰς τόπους ὑπὸ Βουλγάρων κατεχομένους. Τότε καὶ ὁ Δραγωτᾶς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀπιστίας

συνετρίβη ὑπὸ τὰ πατήματα τῶν ἵππων εἰς ἄμορφον ὄγκον μεταβληθεὶς καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξέπνευσεν. Τὴν αὐτὴν νύκτα ἦλθεν ὁ νικηφόρος βασιλεὺς εἰς τὸ οὐ μακρὰν κείμενον Μελένικον, οἱ δὲ Μελενίκιοι ὑπεδέξαντο αὐτὸν ἐν κρότοις καὶ εὐφημίαις ὀνομάζοντες αὐτὸν *ταχύπτερον ἄετόν*. Ἐκ Μελενίκου ὁ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, διαβὰς δὲ τὸν Ἄξιόν μετέβη εἰς Βοδενά, Πρίλαπον, Βελεσσόν, Νεάπολιν καὶ Στρούμπιτσαν, ὅθεν πάλιν ἦλθεν εἰς Σέρρας ἐνθα ἐδέχθη γράμματα ἐξ Ἀσίας τοῦ Δομεστίκου Μουζάλωνος».

Ἡ ὀνομασία τῆς ἱστορικῆς ταύτης στενοπορίας τοῦ Ροπελίου διεσώθη ἐν τῷ νῦν ὑπάρχοντι ὁμωνύμῳ χωρίῳ Ροπέλι, ὅθεν ἔνεκα τῆς ἀνίσου θερμάνσεως τῶν πέραν καὶ ἐντεῦθεν τῆς κλεισώρειας μᾶλλον ἀναπεπταμένων τόπων, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν σφοδρότατος καὶ δριμύτατος μὲν ἐν χειμῶνι ἄνεμος, αὐχμηρότατος δὲ καὶ ἀνθυγιεινὸς ἐν θέρει, Ροπέλης ὡσαύτως ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν ὀνομαζόμενος, Σερριώτης δὲ ἐν τῇ τῆς Δράμας καὶ Θρασιᾶς ἐν Ζίχνη.

Ἐν Σέρραις τῇ 15 Ἰουνίου 1909.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Λαντοῦρα θέλ' οὐ λύκους. (1)

Ἡ κύρη ἢ Θουμαῆ ἀπ' τοῦν ὕπνου 'ς τοῦ φαεῖ. (2)

Ἡμεῖς ἰλοῦμι 'τς δώδικα κ' ἡμᾶς οἱ δικαπέντι. (3)

Τάμπρουσ(ι)νὸ τοῦ τσάκ(ι) τοῦ τηροῦμι,
τοῦ οὔπισ(ι)νὸ δὲν τοῦ τηροῦμι. (4)

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

1) Λαντοῦρα=σύγχυσις. Ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ δυσχερῶν περιστάσεων τῶν ἄλλων.

2) Ἐπὶ τῶν οὐδὲν ἄλλο διαλογιζομένων ἢ ὕπνον καὶ φαγητόν.

3) Ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ σκώψωσιν, αὐτῶν ὄντων χειρόνων.

4) Τσάκκι=διστάκι, πήρξ. Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ.

Ο ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

Ὁ Ἡλίας Φαρμάκης Κούντουρας ἐκ Βλάτσης εἶνε τῶν ἡρωικωτέρων μορφῶν τοῦ ἀμυντικοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἐν ἔτει 1905 νεαρῶτατος μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατέλιπε τὰ ἐδῶλια τοῦ

ΗΛΙΑΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

φοιτητοῦ καὶ ἔσπευσεν εἰς τὰς φωνὰς τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος αὐτοῦ, καταταχθεὶς ὡς ὀπλίτης ἀπλοῦς τὸ πρῶτον εἰς τὸ σῶμα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Βέργα. Ἀλλ' ἡ ἐπίδειχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀνδρεία καὶ τόλμη ἐν τῷ παρὰ τὸ Μουρίκι συμπλοκῇ ἀμέσως ἀνέδειξεν

αὐτόν· διότι ὀλίγους μετὰ ταῦτα μῆνας εὐρίσκομεν αὐτόν ὡς ὀπλαρχηγὸν δρῶντα ἐν Κορσετίοις καὶ πολλάκις μαχόμενον πρὸς Βουλγάρους κομιτατζήδες καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν. Ἡ ἐν τῇ παρὰ τὴν Πρεκοπάναν ἰδίᾳ συμπλοκῇ παράτολμος αὐτοῦ γενναιότης παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ εἰς αὐτόν τὴν ζώην.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος μεταβαίνει εἰς Μουρτζοβον· τολμηρὸς ἐν ταῖς ἀποφάσεσι, ριψοκίνδυνος κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἦτο, καὶ ἀμείλικτος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος του εἶχε καταστῆ λίαν ἐπίφοβος. Ἐνεκα τούτου ἐγένετο καὶ ὁ σκοπὸς συντόνου καταδιώξεως. Προδοθεὶς περιεκυκλώθη εἰς τὸ Πεταλίκι τοῦ Κάμπου· καὶ τὸ μὲν Σῶμα αὐτοῦ ὄλον, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ συναρχηγοῦ αὐτοῦ Κράμπα ἐξαιρουμένου, ἐξώλοθρεύθη, ἀλλ' αὐτὸς κατῴρθωσε διασχίσας τὰς τάξεις τῶν πολεμίων νὰ σωθῇ. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα χρόνον καὶ πάλιν εὐρίσκομεν αὐτόν ἀρχηγὸν Σώματος καὶ δρῶντα ἐν Μουρτζοβῶ, ἐν Κορσετίοις καὶ ἐν Περιστερίῳ μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1908.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος κατέθηκεν, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ αὐτὸς τὰ ὄπλα καὶ διαλύσας τὸ Σῶμα αὐτοῦ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα ἔζη εἰρηνικῶς καὶ ὡς ἰδιώτης. Ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας, ὑπὲρ ὧν οὕτω γενναίως ἠγωνίσθη, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς εἰσηγήσεις ἄλλων, ἐπιτηδείως γενομένας εἰς αὐτόν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐμμονῆς αὐτοῦ εἰς τὰ προσφιλῆ ἰδεώδη ἐπικίνδυνος θεωρηθεὶς ἐτέθη ἐκ ποδῶν διὰ δολοφονίας. Μίσθαρονοι δυστυχῶς ἡμογενεῖς φιλοξενούντες αὐτόν ἐν Λουσνίτση ἐδολοφόνησαν ἀνάνδρως κατὰ τὴν 21-ην 10βρίου τοῦ 1908. Οὕτω ὁ τσακίς ριψοκινδυνεύσας καὶ σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τῶν σφαιρῶν τῶν πολεμίων ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ θῦμα καταπτύστου ἐπιβουλῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἡ βασίλισσα τῆς Κερίας Ἀδα ἐφιλοτιμεῖτο νὰ πέμψῃ καθ' ἐκάστην πρὸς αὐτόν ὄψα καὶ πέμματα παρεσκευασμένα πολυτελῶς διὰ μαγεύρων καὶ τεχνιῶν, εἶπεν ὅτι αὐτὸς ἔχει κρείττονας ὀψοποιούς πρὸς μὲν τὸ ἀριστον τὴν νυκτοπορίαν, πρὸς δὲ τὸ δεῖπνον τὴν ὀλιγαριστίαν.

(Πλούταρχου).

Η ΜΗΛΟΒΙΣΤΑ

Κατὰ τὴν στροφὴν αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν τὸ γνωστὸν ὄρος Περιστερίον σχηματίζει ἀλῶνα, οὗ τὸ μὲν βάθος ὀλίγον διαφέρει τοῦ τῆς Λυγκησιίδος, εἰς ἣν καταλήγει, τὸ δὲ μῆκος ὑπερβαίνει τὰ δέκα πέντε χιλιόμετρα. Ἐνὸς τῆς τερπνῆς ταύτης κοιλάδος ἀκριβῶς, ὅπου

ΜΗΛΟΒΙΣΤΑ

συρρέουσι τρεῖς ποτάμια, τὸ πρῶτον ἐκ τῆς κυρίας θαυμασίως θαλασσῆς κοιλάδος, τὸ δεύτερον ἐκ μικρᾶς χλοερᾶς κοιλάδος, καὶ τὸ τρίτον ἐκ κρημνώδους χαράδρας, κεῖται ἡ κομόπολις **Μηλόβιστα**, μόλις ἀπέχουσα τέσσαρα χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Λυγκησιίδος ἀποτελοῦσης οὕτως εἰπεῖν τὴν δυομικτὴν προέκτασιν τῆς Πελαγονίας κατὰ τὸ νότιον μέρος ἦτοι κατὰ τὴν βορείαν πρόσοψιν τοῦ Περιστερίου.

Ἡ ἐγγύριος παράδοσις ἀνακριβῶς μεταφέρει τὴν ἔδραν τῆς κομόπολεως πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ὀλίγον βορειοανατολικώτερον

παρὰ τὸ κράσπεδον τῆς Λυγκησιδὸς παρὰ τὴν ὁδὸν, ἡμῖς, διερχομένην δυτικώτερον τοῦ ὑπὸ Τουρκαλβανῶν οἰκουμένου χωρίου Κάζιανη, ἄγει πρὸς τὸ Διαβατὸν καὶ τὴν Πρόσπαν. Ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς παραδόσεως ταύτης ἔγκειται ἐν τούτῳ δι' συνάπτει καὶ ταυτίζει τὴν νῦν Μηλόβισταν μετὰ τῆς Μεσαιωνικῆς. Ἡ θέσις τῆς Μηλοβίστης καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἦτο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, τῷ πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῆς ὄρειας περικλειστώ, ὕπου καὶ νῦν. Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς Λυγκησιτικῆς πεδιάδος, ὅπου ἡ παράδοσις ἐσφαλμένως τοποθετεῖ τὴν Μεσαιωνικὴν Μηλόβισταν, ὑπῆρχον ἀναμφοβητήτως ἄγροὶ καὶ ἄλλαι περιφρακτοὶ γαῖαι τῶν κατοίκων τῆς Μηλοβίστης, ἐπομένως καὶ συνοικισμὸς τις αὐτῶν. Ἡ ἀπώλεια λοιπὸν τῶν γαιῶν τούτων καὶ ἡ σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀπαλλοτριώσεις ἀπὸ τοῦ πεδινοῦ τούτου τμήματος παρέσχεν ἀφορμὴν ἐσφαλμένης δοξασίας.

Οἱ κάτοικοι, Ἑλληνόβλαχοι ὄντες, κατεῖχον ταύτην τὴν ἐπικαιροτάτην καὶ προσφυεσιτάτην διὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν χώραν· τὰ κρησφύγετα ἀνὰ τὰ πελώρια δάση καὶ τὸ «οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος» ἐξησφάλιζον τοὺς κατοίκους ἀρκούντως ἀπὸ τῶν ὀλεθρῶν ἐπιδρομῶν.

Αἱ διηγῆσεις περὶ ἐνοκλήσεως τῆς βροιτολοιοῦ πανώλους εἰσι σπαρακτικαί, ἀλλ' ἡ πρόσκαιρος μετακίνησις τῶν κατοίκων ἐπὶ τοπίων ὄρεινότερων οὐδαμῶς διασεῖει τὴν περὶ τοποθεσίας, παραμεινάσης, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τῆς αὐτῆς, δοξασίαν.

Περικλειστος ἐντὸς ὑψηλοῦ ὄρεινοῦ ἔρκους ἡ Μηλόβιστα καὶ πανταχοῦ προσβλέπουσα τὰς φρίκην ἐμπνεούσας χαράδρας τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ νῦν ὑπὸ δρυμῶν καλυπτομένων ὄρεινῶν κλιτύων, διότι καὶ ἡ ἐξοδος τοῦ ποταμοῦ σκολιὰ οὐσα οἶονεὶ συμπλησιάζει τὰ ἐκτερωθέν ὄρη καὶ ποιεῖ ἀθέατον τὴν πεδιάδα, ἀπετέλει ὁμοίως καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μακεδονίας καθ' ἑαυτὴν αὐτοτελεῖ ἑλληνοβλαχικὴν κοινότητα, ἔχουσαν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν δικαιοδοσίαν ὑπερβαίνουσαν τὰ νῦν ὄρια αὐτῆς. Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων διετέλουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ διοίκησιν αὐτῆς δύο Μοναστήρια, τὸ παρὰ τὸ χωρίον Σλίμνιτσα ἐν Πρόσπα ἱκανῶς ἀρχαῖον μοναστήριον τῆς Παναγίας, καὶ τὸ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, κείμενον ἐπὶ ὄρεινῆς τοποθεσίας εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τῆς Μηλοβίστης. Ἀμφότερα ταῦτα κείμενα ἐκτὸς τῶν ὄριων τῆς Μηλοβίστης κατελήφθησαν ἐσχάτως ὑπὸ τῶν ἀπο-

σκιρτησάντων ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας σχισματικῶν Βουλγάρων.

Τὰς γλωσσικὰς διαφορὰς ἔχει κοινὰς μετ' ἄλλων τινῶν μεμακρυσμένων ἑλληνοβλαχικῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ νῦν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ὁμογλώσσων γειτονικῶν κωμοπόλεων συντελέσθη σχεδὸν πλήρης ἀφομοίωσις τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ὥστε καὶ εἴ τι πρὸ τοῦ 1800 διέσωζεν ἀρχαῖκὸν καὶ ἐπιχωριάζον σχεδὸν συναπωλέσθη.

Ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ κινήσει ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν ἡ Μηλόβιστα ὑπολειφθεῖσα ἐσταδιοδρομήσασκε βραδέως. Νὰν κέκτηται τοῦλάχιστον διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν τοποθεσίαν μεγαλοπρεπῆ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἔσχε τρία· καὶ καθ' ὃν τρόπον ἐκ κληροδοτήσεων περιήλθον αὐτῇ δύο ἐκπαιδευτικὰ κτίρια, ἡδύνατο γὰρ ἔχει καὶ πόρους ἱκανοὺς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν· μαθητὰς πλὴν τῶν διακοσίων περίπου ἐξ αὐτῆς τῆς κοινότητος προσερχομένων ἡδύνατο γὰρ προσελκύσει οὐκ ὀλίγους καὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἐξ ὧν αὐθορμήτως προσήρχοντο πρὶν ἐπιπολάσει τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα· ἀλλὰ τὴν προνομιούχον ταύτην θέσιν οἱ διέποντες τὰ τῆς Μηλοβίστης καίτοι ἐγκαίρως κατενόησαν, δὲν ἠδυνήθησαν γὰρ ὑπερνικήσασκε τὰς ἀναφυέσας πολυειδεῖς δυσχερείας καὶ γὰρ διασώσωσι τὸ κῦρος τῆς κωμοπόλεως, καθιστῶντες αὐτὴν ἐκπαιδευτικὸν κέντρον.

Ἦδη διανύει κρίσιμον περίοδον. Ἐξήκοντα εὐπορώτεροι οἰκογένειαι ἐξεπατριόθησαν οἰκοῦσαι ἐν Μοναστηρίῳ ἢ ὕπου· ἀλλαχοῦ ἔχουσι τὰς ἐργασίας των· αἱ λοιπαὶ 450 οἰκογένειαι μένουσιν εἰς τὰς ἐστίας των πέμπουσαι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων περίπου 150 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας· οἱ ρουμανίζοντες ὀλίγοι ὄντες ἀποτελοῦσιν ἰδίαν κοινότητα· πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνισχυόμενοι συνειτάρασον καὶ οὗτοι οὐκ ὀλίγον τὰ πράγματα.

Μικρὰ ἀγορὰ γίνεται ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος· αἱ οἰκίαι διώροφοι σχεδὸν πᾶσαι κεῖνται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῶν ποταμίων· τὸ ἔδαφος εἶναι ὀλίγον ὑγρὸν ἀλλὰ οὐχὶ πολὺ ἀνώμαλον· οἱ κῆποι πολλοὶ ὄντες ἄλλοτε ἤδη σπανίζουσιν· αἱ ὁδοὶ εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον λιθόστρωτοι.

Γ. ΧΡΙΣΤΙΑΔΗΣ

ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ *Macedonian Folklore* by G. F. Abbot)

Α'. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΟΚΕΤΟΝ

Αἱ ἱεροτελεστίαι καὶ αἱ ἐθιμοτυπία, αἰτινες προηγοῦνται καὶ συνοδεύουσι τὴν ἄφιξιν τοῦ Μακεδόνοσ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἰς τὸν σπουδαστὴν τῶν λαϊκῶν παραδόσεωσ. Εὐθύσ ὡσ παρουσιασθῶσι τὰ πρῶτα συμπτώματα «τῆσ γέννασ», δίδεται μεγάλη προσοχή, ὅπωσ ἀποκρυφθῆ τὸ γεγονός εἰς τοὺσ γείτονασ, ἄλλωσ ὑπάρχει φόβοσ πολλῶν κακῶν, ἐνεκεν τῆσ ἐπιδράσεωσ τοῦ βασιάνου ὀφθαλμοῦ τῶν κακοθελητῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ μαῖα προσκαλεῖται λίαν κρυφῶσ καὶ ὑπὸ ψευδῆ πρόφασιν. Κατὰ τὸν τοκετὸν τὸ ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὀπολοῦ ἢ λεχῶσ πίνει, εἶναι μεμιγμένον μὲ χόρτον ὑπομαζόμενον τῆσ «Παναγιᾶσ τὸ χέρι». Δηλαδὴ ἐκ τοῦ χόρτου τούτου ἔλπιουσι ἐντὸσ λαγῆγου πλήρουσ ὕδατοσ, ἔξ οὗ ἢ λεχῶσ πίνει.

Τὸ χόρτον τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἐν ἐκ τῶν πολλῶν, αἵτινα ἔχουσι κατὰ τὴν λαϊκὴν δεισιδαιμονίαν μαγικὴν δύναμιν ἐναντίον τοῦ κακοῦ.

Εὐθύσ ὡσ γεννηθῆ τὸ παιδίον, οἱ ὑπηρέται ἢ τὰ παιδία τῆσ οἰκογενείασ τρέχουσι εἰς τὰ διάφορα συγγενικά καὶ φιλικὰ σπλτια, ὅπωσ ἀναγγαλλωσι τὸ εὐχάριστον γεγονός, διὰ τὸ ὄποιον λαμβάνουσι ἀμοιβήν, ἣτισ ὀνομάζεται «ο(υ)χαρήμια». Ἡ μαῖα ἔπειτα ἀναρτᾷ ἕνα λοβὸν σκοροῦδου καὶ χρυσοῦν δακτύλιον ἢ νόμισμα ἐκ τῆσ κόμησ τῆσ μητρός, — στολισμὸσ φυλαττόμενοσ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρασ — ὡσ καὶ ἐπὶ τοῦ νεογεννήτου βρέφουσ πρὸσ ἀπόκρουσιν τοῦ βασιάνου ὀφθαλμοῦ.

Ἐρυθρὰ κλωστή «γένμα» δένεται ἐπίσῃ ἐπὶ τῆσ θύρασ τοῦ δωματίου ὡσ σύμβολον, ὅτι τὸ κακὸν ἐδέθη καὶ εἶναι ἀνίκανον νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό. Ἡ πρᾶξισ αὕτη εἰς Μελένικον εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν «δένουν τὴν Ἄρμενον». Ἡ λέξισ Ἄρμενοσ ἔχει σκοτεινὴν σημασίαν· φαίνεται ὅμωσ ὅτι μεταχειρίζοντι αὐτὴν πρὸσ παράστασιν προσώπου· ἀλλὰ ποία ἢ γυνή αὕτη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύρω. «Κάμνομεν αὐτὸ, γιὰ νὰ μὴν ἀρμενζασθῆ ἢ λεχοῦσα» ἦτο ἢ ἀπάντησισ, ἣν ἐλάμβανον κατὰ τὰσ διαφόρουσ ἐρωτήσεισ μου.

Τὴν ἡμέραν ἔρχεται καὶ ὁ ἱερὸσ μὲ τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ «διαβάξει τὸ νερό», διὰ τοῦ ὀπολοῦ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν περιβρέχεται ἢ κλίνῃ τῆσ λεχοῦσ.

Τὰ μέλη τῆσ οἰκογενείασ, ὅπου ὑπάρχει λεχῶ, ἐξερχόμενα τῆσ οἰκίασ, ἐπανέρχονται εἰς αὐτὴν πρὸ τῆσ δύσεωσ τοῦ ἡλίου, ἄλλωσ πρέπει νὰ ὑποστῶσι κάθαρσιν. Ὅμοιωσ οὐδεὶσ ἐπισκέπτῃσ δύνεται νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπίσκεψίν του πέρα τῆσ δύσεωσ τοῦ ἡλίου. Ἐὰν δὲ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ παραμείνῃ, ἔλπει κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐπὶ τῆσ λεχοῦσ λωρδα ἐκ τοῦ ἐνδύματοσ του, ἐκχόμενοσ καλὴν νύκτα.

Ἐφ' ὄλον τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον ἢ λεχῶ οὐδὲ μίαν στιγμὴν μένει μόνῃ, ἀλλὰ ἡμέραν καὶ νύκτα φυλάσσειαι εἴτε ὑπὸ τῆσ μαίασ εἴτε ὑπὸ φίλων, ἐκ φόβου μήπωσ «ἀρμενζασθῆ», οὐδὲ ἐπιτρέπεται νὰ φέρωσι εἰς τὸ δωμάτιον τῆσ λεχοῦσ ἄλλο πλὴν τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχονοιοσ φωτίσ.

Ὅλαι αὐται αἱ προφυλάξεισ φαίνονται ὅτι ἔχουσι ἕνα καὶ μόνον σκοπόν, νὰ παρεμποδίσουσι «τὸσ νεράιδεσ» ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπαγάωσι τὸ βρέφοσ ἢ βλάψωσι ὅπωσ δῆποτε τὴν μητέρα του.

Ἡ τάσισ αὕτη πρὸσ ἀπαγωγήν βρεφῶν παρατηρεῖται ὅτι ἀποδίδεται καὶ εἰς τὰσ ἀρχαίασ Νύμφασ, διότι ἐπὶ πολλῶν τάφων μικρῆσ ἡλικίασ παιδίων ἀναφέρεται ὅτι ταῦτα ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν Νυμφῶν. Ὁ Ἡούχιωσ ἐπίσῃσ παρσιτῆ τὴν Γελλῶ ὡσ δαίμονα, φημιζόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὡσ ἀπαγωγέα τῶν παιδίων.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρασ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖσ φέρουσι εἰς τὴν λεχῶ «λαλαγκέταισ ἢ λαγκέταισ (τηγανταίσ) καὶ γλυκὸ σπιλάφι». Κατὰ τὰσ τρεῖσ πρῶτασ ἡμέρασ μικρὰ διὰ τραπεζομανθῆλον κεκαλυμμένη τράπεζα τίθεται κάτωθεν τῆσ καρδίησ, ἣτισ καλεῖται πρὸ τῆσ Παναγίασ. Ἐπὶ τῆσ τραπέζησ ταύτησ τίθεται ἄρτοσ, ἄλασ καὶ νομισματι. Τὴν τρίτην ἡμέραν κόρη, τῆσ ὀποίασ ὅτε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ζῶσι, παρασκευάζει μίαν κολούραν μὲ μέλι, τὴν ὀποίαν πρὸσ τὴν ἑσπέραν θέτει ἐπὶ τῆσ μικρῆσ τραπέζησ, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ βρέφουσ. Ὅμοιωσ ἐπὶ τῆσ τραπέζησ τίθεται καὶ εἰς καθρέπτῃσ καὶ τινα χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ ἀντικείμενα, ὡσ καὶ κάτωθεν τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ βρέφουσ. Τὰ δῶρα ταῦτα εἶναι προωρισμένα διὰ τὰσ Μοῖρασ, αἵτινες περιμένονται νὰ ἔλθωσι τὴν νύκτα καὶ νὰ ἐπιδαμνιεύσωσι εἰς τὸ βρέφοσ τὴν τύχην του. Τὸ γλυκὸ πλακούντιον τίθεται πρὸσ ἐξιλέωσιν τῶν θεῶν, ἐνῶ ὁ καθρέπτῃσ σημαίνει ὠραιότητα, τὰ δὲ χρήματα καὶ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα δηλοῦσι πλοῦτον. Ὅμοιωσ τὸ φῶσ καλεῖται καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἵνα δυνηθῶσι αἱ Μοῖραι νὰ εὕρωσι ταχέωσ τὸ λίκνον. Τὴν πρῶταν ἢ μαῖα διαμοιράζει μεταξὺ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τῆσ λεχοῦσ τὸ πλακούντιον, ὅπερ τρώγεται ἐντὸσ τοῦ δωματίου, μὴ ἐπιτρέπουσα μηδὲ φιχλον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ δωματίου, ἐκ φόβου μήπωσ παραπέση εἰς τὰσ χεῖρασ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινεσ δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι αὐτὸ πρὸσ παρασκευὴν μαγείασ. Ὅμοιωσ παρατηρεῖται ὅτι καὶ ὁ Γερμανὸσ χωρικὸσ κατὰ τὰσ μεταξὺ τῆσ γεννήσεωσ καὶ βαπτίσεωσ ἡμέρασ οὐδὲν ἀντικείμενον δανελζει ἐκτὸσ τῆσ οἰκίασ, διὰ τὸν φόβον μήπωσ μαγεύσωσι τὸ ἀβάπτιστον ἔτι βρέφοσ, — ἰδέα, τῆσ ὀποίασ πλεῖστα παραδείγματα δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἐν Μακεδονίᾳ.

Αἱ τρεῖς Μοῖραι

Ἡ περὶ ὑπάρξεως τῶν Μοιρῶν πλοῖς καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐπίσκεψις τοῦ νεογεννηθέντος βρέφους εἶναι δεισιδαιμονία, αἰτινες πρὸ πολλοῦ ἐγεννήθησαν καὶ παραχοῦ διεδόθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὕτω καὶ σήμερον αἱ Μοῖραι παρουσιάζονται τρεῖς τὸν ἀριθμόν. Τὰ ὀνόματα τῶν Μοιρῶν ἐλησμονήθησαν, ἀλλ' αὐταὶ ἀκόμη περιγράφονται ὡς φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν ἄιρακτον καὶ νῆμα, ἐπὶ τοῦ ὀποίου νήθεται ἡ τύχη τοῦ βρέφους. Ἡ ἰδίᾳ αὕτη περιγράφεται ἅπαν γραφικῶς εἰς τὸ ἐπόμενον δημῶδες διόστιχον :

Ἡ Μοῖρα τοῦ σὲ μοίρανε ἀδράχτ' εἶχ' ἀσημένιο
Καὶ νῆμα ἀπὸ μάλαμα καὶ μοίρανε καὶ σένα :

Οἱ φημιζόμενοι διὰ καλὴν τύχην πιστεύουσι ὅτι τὴν χάριν ταύτην ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς αἱ Μοῖραι διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός :

Ἡ μοῖρά μου με βάπτισε μετὸ δεξιῆς τῆς χέρι.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ διὰ τὸν κακόμοιρον ὑπάρχει τὸ ἐξῆς ἐητόν :

Ἡ μοῖρά μου με βάπτισε μετὸ ζερβῆς τῆς χέρι.

Εἶναι παράδοξον ὅτι εἰς τὰς φράσεις ταύτας ἡ δωρεὰ αὕτη ἀναφέρεται ὡς «βάπτισμα». Ἀναμφιβόλως ἐχρησκόμεθα πρὸ συγχύσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρίας, ὅπερ πολλάκις παρατηρεῖται.

Τὸ ἀκόλουθον παράπονον, ὅπερ ἤκουσα εἰς Μελένικον, ἐκφράζει τὴν αὐτὴν δεισιδαιμονίαν :

Μοῖρά μου καυμένη,
Καυμένη Μοῖρα !
Δέ με μοίρανε καλὰ
Σὰν τοῦ κόσμου τὰ παιδιά !

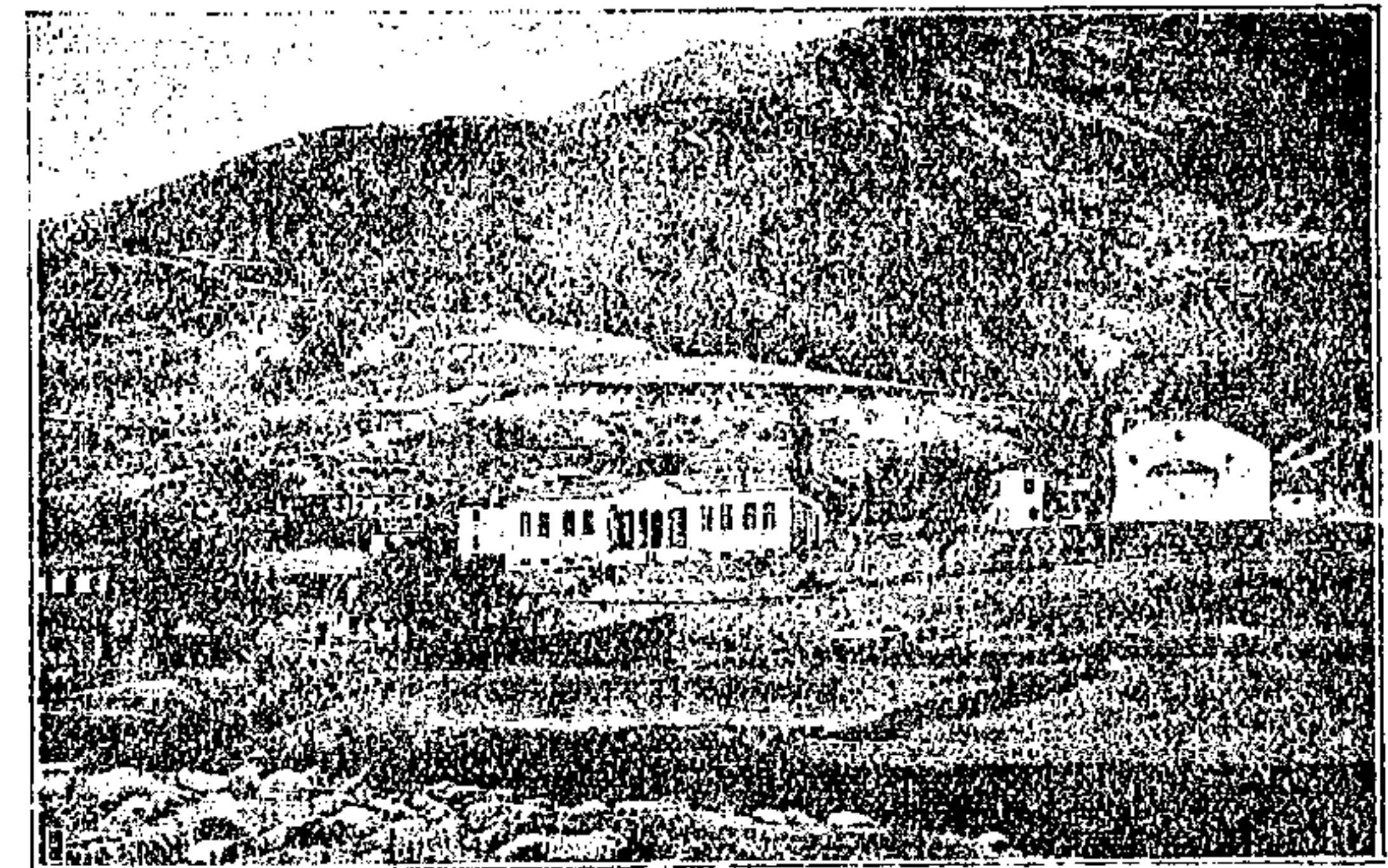
Παρόμοιαι αἰσθήματα ὑπάρχουσι ἄφθονα περὶ τε καὶ ἑμιστρα. Δημιώδης δὲ τις παροιμία λέγει «ὅπου ὁ φτωχὸς κ' ἡ Μοῖρά του» ἐκ τούτου δὲ ἐπιτεταὶ ὅτι σχεδὸν αἱ περισσότεραι παροιμίαι τοῦ λαοῦ εἶναι λείψανα τῆς ἀρχαίας μυθολογίας.

Ἡ εἰς τὴν ὑπάρξιν τῶν τριῶν Μοιρῶν πλοῖς ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Κοντσαβλάχοις φαίνεται ὅμως ὅτι οὗτοι παρέλαβον ταύτην παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως δὴποτε ἡ ὑπ' αὐτῶν διδομένη ὀνομασία «Μίρε» εἶναι ἐντελῶς ἑλληνική. Οἱ Ἄλβανοι πιστεύουσι εἰς τὰς Μοῖρας καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὰς Fatī, ὅπερ προέκυψεν ἐκ τῆς Λατινικῆς. Ὁ Hahn ὅμως εἰς Ἄλβανικὴν τι διήγημα εἰσάγει αὐτὰς ὑπὸ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα Μοῖραι (Μοερεν).

Τὸ ἐπόμενον διήγημα δεικνύει σαφῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγη τις τὰς ἀποφάσεις τῶν Μοιρῶν, τῶν σκληρῶν καὶ ἀδυσωπήτων τούτων θυγατέρων τῆς φρικτῆς Ἀνάγκης.

Τὸ παραμῦθον τοῦ Νάιντις.

Μιὰ βολὰ κ' ἔταν καιρὸ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πολὺ πλούσιος. Εἶχε σπέντια, εἰδήματα (γοικοκυριό), ἀρνιά, κατοικία, καὶ τί δὲν εἶχεν ; ἀπὸ ἅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου· ἔς τὸ σπέντι τ' ὡς κ' οἱ πέτεινοι ἔγεννοῦσαν αὐγά, ποῦ λέει κ' ὁ λόγος. Μὰ τί τὰ θές ; ἦταν σφιχτός, τζεγκενές. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔτυχε νάρθῃ σὲ μιὰ πολιτεία μεγάλη, σὰν νὰ λέμε ἔς τὴ Σαλονίκη, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἔσοδειαστῇ, δὲ ἠέλησε νὰ κονέψη ἔς τὴ λοκάντα, μήτε πάησε (ὑπῆγε) σὲ κανένα τραγοῦ τ' ἀρχοντικό, γιὰ νὰ μὴν λάχη κ' ὑποχρεωθῇ. Μόνο κόνεψε ἔς ἕνα φτωχοῦ τὴν καλύβα, καλὴ ὥρα σὺν τῇ θῆκῃ μας. Τὸ σπέντι τ' ἦταν

ΝΙΖΟΠΟΛΙΣ

(χωριὸν παρὰ τὸ Μοναστήριον).

μονάχα ἕνας ὄντας (δωμάτιον) τραγοῦ κ' ὁ δοξάτος, καὶ τὸν ἔβαλαν νὰ κοιμηθῇ σὲ μιὰ γωνιά· ὁ δοῦλος τ' ἀπόμεινε ὄξου ἔς τὴν αὐλὴν ἀντάμα μετὰ τὰ πράματα. Τοῦ φτωχοῦ ἡ γυναῖκα εἶχε ἑλευτερωθῇ ἔδω καὶ τρεῖς ἡμέραις ἔγενσε ἕνα παιδί ποῦταν τριῶν ἡμερῶν, ὄντας ἤρθε αὐτὸς ὁ πλούσιος. Ἔτσι ποῦ λές, ἠπάγισαν τὸ βράδυ, ὁ μουσαφίρης σὲ μιὰ κόχη (γωνία τοῦ σπιτιοῦ) κ' ἡ λεχοῦσα μετὰ τὸν ἀντρα τ' ἔς τὴν ἄλλη. Αὐτοὶ τοὺς ἤπηρε ὑπνος ἀγλήγορα καὶ κοιμοῦνταν μιὰ χαρὰ, γιὰ τὸς φτωχοὺς γκαηλέδες (φροντίδας) δὲν ἔχουν. Μὰ ὁ πλούσιος δὲν τὸν ἔπαιρνε ὑπνος· ἔγυρνε ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριάς, ἔγυρνε ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ συλλογιόταν καὶ λογάριζε τὸ βιό του.

'Κεῖ ποῦ 'συλλογιόυνταν, ἄξαφνα γλέπει κι' ἀνοίγ' ἡ πόρτα καὶ 'σέβκαν (εἰσ-
ἤλθον) μέσα τρεῖς γυναῖκες ντυμένες 'ς τὰ ἄσπρα. Ἡ μιὰ ἦταν πειὸ 'ψηλὴ
καὶ πειὸ ἔμορφη 'πὸ τ'ς ἄλλαις. Ἦταν ἢ τρεῖς Μοίραις, ποῦ μοιράζουσι τὸ
παιδί τῇ τρίτῃ μέρᾳ ὕστερὸς ἀφοῦ γενθῆ. Ἔτσι ποῦ λέει, 'σέβκαν μέσα 'ς τὸν
ὄντα καὶ 'στάθηκαν 'κεῖ 'ποῦ 'κοιμοῦνταν τὸ μωρὸ, κ' ἡ μεγαλύτερη 'πὸ τῆς
Μοίραις τὸ ἔγγιξε μὲ τὸ δάχτυλό τ'ς καὶ λέει. «Τί νὰ τὸ μοιράσουμε ;» Λέν
ἡ ἄλλαις: «Νὰ τὸ μοιράσουμε νὰ γένη κληρονόμος 'ς αὐτὸν τὸν πλούσιο 'ποῦ
'ναὶ πλαγιασμένος 'κεῖ πέρα 'ς τὴν κόχη». «Ταμάμ» (ἀκριβῶς αὐτὸ) λέν ἢ
ἄλλαις, καὶ τὸ 'μοίρασαν κ' ὕστερὸς 'γένκαν ἄφανταις.

Ὁ πλούσιος τ' ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ 'τρόμαξε, κι' ἀπ' τὸ φόβο τ' δέ
'μποροῦσε νὰ σφαλιξῆ μάτι. Σκώθηκε καὶ 'σουλιατξάριξε πάνου κάτω 'ς τὸν
ὄντα ὡς τὸ πρῶτ'. Ἀμα ἔφεξε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα καὶ 'σκώθηκε ὁ φτωχὸς 'πὸ
τὸ γιατάκι τ', τότε τὸν λέει ὁ ξένος : «Ἐγὼ φεύγω σήμερις γιὰ τὸ χωριό 'μ'.
παιδιὰ 'θὰ μ' δὲν ἔχω. Ἄν στέργῃς νὰ μὲ δώσῃς τὸ 'θκό 'σ τὸ μωρὸ, 'γὼ
κ' ἡ γυναῖκά μ' θὰ τ' ἀναθρέψουμε σὺν νᾶναι παιδί μας. Σεῖς εἶστε νέοι
πρῶτα ὁ Θεὸς θὰ κάνει κι' ἄλλα».

Τότες ὁ φτωχὸς ἔκραξε τῇ γυναῖκά τ' νὰ 'διῆ τί λέει καὶ 'κείνη. Ἡ γυ-
ναῖκα τ' πρῶτα δὲν ἤθελε, γιὰτι ποιά μάνα δίνει τὸ μικρὸ τ'ς ; μὰ ὕστερὸς
ἀπ' τὰ πολλά, γιὰ νὰ μὴν κόψουν τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ, λέει «Καλά», κ'
ἔστρεξε νὰ τὸ δώσ', ἄν καὶ τ' ἀγαποῦσε, σὺν παιδί τ'ς ποῦταν. Τότες τὸ 'βύ-
λαξε καλὰ καλὰ, ὡς ποῦ 'χόρτασε γάλα, τῶντσε μὲ τὰ πειὸ καλλίτερα ῥοῦχα
ποῦχε, τὸ 'φίλησε σταυρωτὰ 'ς τὸ γέφυρο κι' ὁ πλούσιος τὸ 'πῆρε 'ς τὰ χέ-
ρια τ', σελλῶν' τὴ φοράδα τ' καὶ τὸν ξεπροβόδισαν (προέπεμψαν) καὶ πάει 'ς
τὸ καλὸ μαζὺ μὲ τὸ δοῦλό τ'.

Ὦντας 'βγῆκαν ὄξου 'πὸ τὴ πολιτεία κ' ἔφτυσαν 'ς ἕνα μέρος ἔρημο μέσα
'στὰ γεννήματα—ἦταν καλοκαίρι—σταματᾷ τὴ φοράδα τ' καὶ λέει τὸ δοῦλό
τ': «πάρε αὐτὸ τὸ μωρὸ καὶ νὰ τὸ σκοτώσῃς μὲ μιὰ πέτρα». Ὁ δοῦλός τ' 'ς
τὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νὰ τὸ κἀνῃ, γιὰτι ἦταν ἄνθρωπος θεοφοβούμενος, μὰ
ὕστερὸς θέλοντας μὴ θέλοντας τὸν ἄκουσε τὸν ἀφέντη τ' καὶ τὸ 'πῆρε τὸ μωρὸ.
Μὰ ἀντὶς νὰ χτυπήσῃ τὸ παιδί χτυπάει τὴ γῆς μὲ τὴ πέτρα, καὶ τὸ ἀφεντικό
τ' 'θάρρεψε πῶς 'βάρεσε τὸ παιδί. Τότες ἄξαφνα ἔκανε σὺν νᾶειδε κἀποιον
'πὸ μακροῦ μὰ καὶ δυνὸ πλαλάει 'ς τ' ἀλόγατο, σὺν νᾶταν τᾶχιτες τρομα-
σμένος, κι' ἀπὸ 'δῶ πᾶν κ' οἱ ἄλλοι. Ἔτσι ποῦ λέει, τὸ μωρὸ ἀπόμνε κοιμι-
σμένο μὲς 'ς τὰ στάχνα.

Τώρα ν' ἀφήσουμε τὸν πλούσιο καὶ νὰ πιάσουμε τὸ παιδί. Τὰ χωράφια
'κεῖνα ἦταν 'πὸ ἕνα πλούσιο τζιφληκᾶ. αὐτὸς ὁ πλούσιος δὲν εἶχε παιδί 'θκό
τ' κι' ἔλου περικαλοῦσαν τὸν Θεὸ κι' αὐτὸς κ' ἡ γυναῖκά τ' νὰ τοὺς δώσῃ
ἕνα παιδί. Ἦθελαν ναῦρονν κανένα ψυχοπαίδι, μπέλε (ἴσως) καὶ τοὺς λυ-
πηθῆ ὁ Θεός. Ἐκείνη τῇ βραδείᾳ ἔτυχε νὰ σεργιανίξῃ αὐτὸς ὁ πλούσιος στὰ
χωράφια καὶ ἄκουσε τὸ μωρὸ πᾶκλαιγς : 'Στάθηκε καὶ λέει 'πὸ μέσα τ' : «Τί
νᾶναι αὐτό ; τσακάλι δὲν 'ναὶ, σκυλὶ δὲν 'ναὶ. Ἄς πᾶω νὰ 'διῶ». Καὶ πα-
λίνοντας κατὰ τὴ φωνὴ 'πὸ γάλια γάλια 'βρίσκει τὸ μωρὸ, κι' ἄμα τῶειδε 'ξε-

πάστηκε. Μὰ γλέποντας αὐτὸ τόσο ἔμορφο καὶ παστρικό καὶ παχουλὸ, τὸ
'λιμπόστηκε καὶ τὸ 'πῆρε 'ς τὴν ἀγκαλιά τ' καὶ τὸ πᾶσε 'ς τὴν γυναῖκά τ'. Διὲ
τὶ 'βρήκα 'ς τὸ χωράφι, γυναῖκα,» τῇ λέει «ἔμεῖς παιδί 'γυρεύαμε κι' ὁ Θεὸς
παιδί μᾶς ἔστειλε». Ἡ γυναῖκά τ' δὲ τὸν 'πίστεψε. «Ἄιντε 'πὸ δῶ ποῖος
'ξέρει σὺ μὲ ποιά τῶκαρες αὐτὸ τὸ παιδί μὰ ἄς εἶναι δὲ 'μὲ μέλει ὡς τὸ
φυλάξουμε.»

Τὸ 'φύλαξαν καὶ τῶφεραν μιὰ παραμάνα γιὰ νὰ τὸ βυζάξῃ, κι' ἄμα 'τρά-
νεψε τὸ 'σπούδαξαν. Καὶ τὸ παιδί ποῦταν σωϊκό, 'πρόκοψε καὶ τ'ς ἀγαποῦσε
πολύ, κι' αὐτοὶ τ' ἀγαποῦσαν καὶ τῶλεγαν Νάιντις, σὺν νὰ λέμε εὐρεσιμὶδ.

Τώρα νᾶρθομε 'ς τὸν πλούσιο. Πέρασαν χρόνια κάμποσα κι' ὁ Νάιντις
'γένκε δεκάξ δεκαεφτά χρονῶ. Τότες μιὰ μέρα νὰ σον κ' ἔρχεται 'ς τὸ χωριὸ
'κεῖνος ὁ κακὸς ὁ πλούσιος, ὁ τζεγκενές, 'ποῦ 'πάσκιε νὰ τὸν χᾶσῃ, κ' ἔτσι,
τῶφερε ἡ τύχη νὰ καταλύσῃ 'ς τὸ σπῆτι ποῦταν ὁ Νάιντις. Ἄκουσε 'ποῦ τοῦ
'φώναξαν Νάιντις καὶ παρεξενεύτηκε μὲ τ' ὄνομα. Ῥωτάει τὴ γυναῖκα «Δὲ
μὲ λέει, κυρά, γιὰτι τὸν φωνάζετε ἔτσι ;» «Τὸν 'βγάλουμε Νάιντις, γιὰτι, νὰ σε
'πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶναι γυιὸς μας τὸν 'βρήκε ὁ ἄντρας μου στὸ χωράφι,
μὲς 'στὰ γεννήματα 'δῶ καὶ δεκαεφτά χρόνια. Μῆεις ἄλλα παιδιὰ δὲν εἶχαμε
κ' ἔτσι τὸν ἀναθρέψαμε καὶ τὸν ἀγαποῦμε σὺν παιδί μας, καὶ 'κεῖνος μᾶς
ἀγαπάει πολύ».

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ πλούσιος 'πικράθηκε κατὰκαρδα, γιὰτι 'κατάλαβε πῶς
ἦταν τὸ παιδί, 'ποῦ 'πρόσταξε τὸ δοῦλό του νὰ τὸ χᾶλόσῃ. Τώρα τί νὰ κἀνῃ ;
Συλλογιέται 'πο' δῶ, συλλογιέται 'πο' κει. Στὰ ὕστερινά τὸν ἤρθε μιὰ τεύση.
Γυρῶζει καὶ λέει πῶς ἔχει νὰ στείλῃ μιὰ γραφὴ 'ς τὸ χωριὸ τ' καὶ θέλει ἕνα
μπιστεμένο ἄνθρωπο νὰ τὴν 'πάῃ.

«Μπα, νὰ στείλουμε τὸν Νάιντις», τὸν λέν.

Ἐτοίμασαν τὸν Νάιντις μιὰ πουγάτσα καὶ φαγιά, καὶ 'σέλλωσε τ' ἀλό-
γατό τ' γιὰ νὰ πᾶ. Ὁ πλούσιος τὸν ἔδωκε μιὰ γραφὴ γιὰ τὴ γυναῖκά τ' καὶ
τὴν ἔλεγε μέσα 'ς τὴ γραφὴ αὐτὴ νὰ τὸν στείλῃ ἄπάνου 'ς τὰ βουνά, 'ποῦ
ἔβουσαν τὰ πρόβατά τ' καὶ νὰ παραγγείλῃ τοὺς τσομπαναρέους νὰ τὸν κομμα-
τιάσουν καὶ νὰ τὸν γκορημνίσουν μέσα 'ς ἕνα πηγάδι. Ὁ Νάιντις 'πῆρε τὴ
γραφὴ δίχως καμμιὰ 'ποιφία, 'καθαλλέκεψε καὶ 'κίνησε νὰ πᾶ. Πρὶν νὰ
κινήσῃ, ἡ μάνα του τὸν ὀρμήνεψε νὰ μὴν λάχῃ καὶ πῆν νερὸ ἀποσταμένος, κ'
ὕστερὸς τὸν 'φίλησε καὶ τὸν εἶπε τὸ κατευόδιο.

Ἔστὸν δρόμο ποῦ 'πάεινε, φτάνει σὲ μιὰ βρύση ἀπὸ κάτω πῶνα δέντρο
καὶ 'ξεκαθαλλέκεψε γιὰ νὰ ξεποστᾷσῃ ψίχα (ὀλίγον) κ' ὕστερὸς νὰ πῆν νερὸ,
κατὰ πῶς τὸν ὀρμήνεψε ἡ μάνα τ', γιὰτι ἦταν διαρασμένος. Ἐκεῖ ποῦ 'κά-
θουνταν 'ς τὸν ἴσκιο, νὰ σον καὶ περνάει ἕνας γέρος μὲ μακροῦ ἄσπρα γέ-
νια καὶ τὸν λέει : «Ποῦ ὦρα καλὴ, γυιὲ μου ;» «Ὦρα καλὴ, παπποῦ παλίνω
'στὸ τάδε τὸ χωριὸ μὲ μιὰ γραφὴ γιὰ τὸν τῆδε». «Δόσε μού τη νὰ τὴ 'διῶ
αὐτὴ τὴ γραφὴ, γιὰτι θαρρῶ πῶς τὸν 'ξέρω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο». Τὸ παιδί
τὸν δίνει τὴ γραφὴ, κι' ὁ γέρος 'πέρασε τὸ χέρι του 'πὸ πάνου καὶ τὴ 'γύ-
ρισε πίσου, κ' ὕστερὸς πάει 'ς τὴ δουλειά τ'.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογούμε, ἀνάβραδα ἀνάβραδα φτάνει ὁ Νάϊντις 'ς τὸ σπίτι τοῦ πλούσιου. *Κεῖ ποῦ *ξεπέξενε κυτιάζει ἀπάνου 'ς τὸ παραθύρι καὶ γλέπει ἕνα κορίτσι ἔμορφο σὰν τὸ φεγγάρι. *Αὐγε σβύσε τὸν μπῆκε μεράκι (ἀμέσως τὴν ἠγάπησε). *Ἦταν ἡ κόρη τοῦ πλούσιου, γιὰτ' εἶχε *πῆ ψάματα πῶς δὲν εἶχε παιδιὰ· εἶχε μιὰ κόρη κ' ἕνα παλληκάρι. *Ὁ Νάϊντις *σέβκε (εἰσηλθε) μέσα 'ς τὸ σπίτι κ' ἡ γυναῖκα τοῦ πλούσιου τὸν *δέχθηκε κατὰ πῶς ἔπραπε. *Καλῶς ὠρίσες· *Καλῶς οὐς *βρήκαμε. Τὴν δίνει τὴ γραφή καὶ *κείνη τὴ *διάβασε κ' ἔγραψε μέσα «Νὰ πάρης αὐτὸν τὸν νεῖο καὶ τὴ κόρη μας καὶ νὰ κράξῃς ἕνα παπᾶ καὶ τὰ τοὺς στεφανώσης τ' ἀγληγορώτερο. *Ἐγὼ θάρῃω 'ς ὄχτῶν *μέραις καὶ πρέπει νὰ *βρῶ τὸ πρᾶμα τελειωμένο».

*Ἄμα *διάβασε τὴ γραφή, ἔκανε *κείνη κατὰ πῶς τὴν παράγγειλεν ὁ ἄντρας τ' 'ς· κράζει τὸν παπᾶ καὶ μιὰ καὶ δυὸ τοὺς στεφανώνει. *Ἔκαναν γάμους, χαρὰς μὲ χοροὺς καὶ μὲ παιχνίδια ὡς τὰ ξημερώματα.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογούμε, ὅποτερσις *π ὄχτῶν *μέραις νὰ σου κ' ἔρχεται πλοῦς ὁ πλούσιος, καὶ *κεῖ *πεῦ *ξεπέξενε 'ς τὴ πόρτα σκῶνει τὰ μάτια τ', καὶ τί νὰ διῆ! τὴ θυγατέρα τ' *ποῦ *στέκοιταν σιμὰ 'ς τὸν Νάϊντις ἀπάνου 'ς τὰ κάγκελλα. Τότες τοῦ ἦρθε μιὰ ζάλη σὰν τοβλᾶς καὶ πέφτει χάμου. Πλαλοῦν, κράζουν γιὰ τοὺς καὶ μὲ τὰ πολλὰ τὸν φέρουν 'ς τὸν λογαριασμό. «Τι ἔπαθες, ἄντρα μ' ;» τὸν ῥωτᾷ ἡ γυναῖκά τ'. «*Ἄς, τίποτες, ἀπόστασα 'ς τὸν δρόμο κ' ὁ ἥλιος μὲ *βάρωσε 'ς τὸ κεφάλι,» λέει *κεῖνος· «μὰ γιὰτ' δὲν ἔκανες κατὰ πῶς σὲ παράγγειλα μέσα 'ς τὴ γραφή ;» «Πῶς δὲ *τόκανα· νὰ ἡ γραφή σ'· *διὲ τί μ' ἔγραψες».

Τὴ παίρνει τὴ γραφή καὶ τὴ διαβάζει. *Ἐθάρρησε πῶς *νειρεύονταν· τρίβει τὰ μάτια τ' καλὰ καλὰ καὶ δὲ *μποροῦσε νὰ καταλάβῃ πῶς *γένκε αὐτὸ τὸ πρᾶμα, γιὰτ' τὸ γράμμα ἦταν θκό τ'. Τότες λέει «Καλὰ, δὲν πειράζει. Ἄδριο τὸ πρῶτ', γλυκειοῖς χαρὰς τὰ τὸν σκώσης τὸν Νάϊντις καὶ νὰ τὸν στέλλῃς ἀπάνου 'ς τὰ πρῶτα μὲ μιὰ γραφή, *ποῦ θὰ σὲ δώσω.» Κ' ἔκατσε κ' ἔγραψε 'ς τὸς τσομπανάρεις κατὰ πῶς καὶ πρῶτα.

Τὴν ἄλλη τὸ πρῶτ' ταχύνημα (τὰ χαράγματα) *σκώθηκε ἡ γυναῖκά τ' καὶ *πῆγε νὰ ξυπνήσῃ τὸν Νάϊντις. Μὰ ἄμα *σέβκε 'ς τὸν ὄντᾶ καὶ τὸν εἶδε *ποῦ *κοιμοῦνταν γλυκὰ μέσ' τὴ κόψη τ' 'ς τὴν ἀγκαλιά, *λυπήθηκε νὰ τὸν *ξυπνήσῃ καὶ τὸν ἄφκε νὰ χορτάσῃ τὸν ἕπνο ἀκόμα καμμιά ὥρα. Πάει 'ς τὸ γυιό τ' 'ς καὶ τοῦ λέει «Κοιμᾶσαι, παιδί μ' ;» «*Ὁχι, μάνα μ'», «*Σήκειν νὰ καβαλλικένης καὶ νὰ πῆς αὐτὴ τὴ γραφή 'ς τοὺς τσομπάνους *ποῦ βόσκουν τὰ πρῶτα». Σηκώνεται τὸ παιδί, καβαλλικεύει, παίρνει τὴ γραφή καὶ *κείνησ.

*Υστερσις ἀπὸ κάμψωση ὥρα σηκώνεται κ' ὁ ἄντρας τ' 'ς καὶ τὴ ῥωτᾷ «Τὸν ἔστειλες ;» «Τὸν *λυπήθηκα νὰ τὸν ξυπνήσω τὸν Νάϊντις,» λέει *κείνη· «μὰ μὴ νοιάζεσαι, ἄντρα μ'· ἡ γραφή πάησε μὲ τὸ γυιό μας». «Τι ἔκανες, βρε γυναῖκα !» φωνάζει *κεῖνος, καὶ μιὰ καὶ δυὸ σὰν νὰ τὸν *πῆρε μιὰ ἀναλαστή,* τρέχει ὄξου γιὰ νὰ τὸν προσφτάσῃ. Ἡ γυναῖκά τ' *θάρρησε πῶς τὸν ἦρθε πάλι ἀχαμνὰ σὰν καὶ χτὲς καὶ τρέχει κατὰ πόδι τ'.

Φτάνοντας 'ς τὸ βουνὸ *βρήκε πῶς οἱ τσομπάνοι τὸν εἶχαν χαλάσῃ τὸν

γυιό καὶ τὸν εἶχαν ῥίξῃ μέσ' 'ς τὸ πηγάδι, κ' ἀπ' τὴ πύκτου τ' κ' ἀπ' τὸ ἄχτι τ' πέφτει κ' αὐτὸς μέσα καὶ χάνεται. Ἡ γυναῖκα γλέποντας τὸν ἄντρα τ' 'ς *ποῦ *πεσε μέσ' 'ς τὸ πηγάδι τᾶχασε καὶ ῥίγγεται καὶ *κείνη μέσα καὶ *πέθανε κ' αὐτὴ. Κ' ἔτσι ἀπόμνε ὁ Νάϊντις κληρονόμος.

Αὐτὸ δὲν *ναὶ παραμῦθι. Εἶναι πρᾶμα ποῦ *γένκε καὶ δείχνει πῶς τὴ Μοῦρα τ' κανέναις δὲ μπορεῖ νὰ τὴ ξεφύγῃ.(1)

Β'. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΒΑΠΤΙΣΙΝ

*Ὅταν ἡ δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν, — κυρίως κατὰ τὴν Κυριακὴν — γίνονται τὰ «βαπτίσια». *Ἀπ' οὗ συναθροισθῆ ὄλο «τὸ συγγενολόγι» εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων, τότε ἔρχεται ἐκεῖ καὶ ὁ ἀνάδοχος (νουνός, κουμπάρος, καληγάτας) συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων φίλων του. Τὸ καθῆκον τοῦ ἀναδόχου παρὰ τοῖς χωρικοῖς τῆς Μακεδονίας δὲν θεωρεῖται ἀπηλλαγμένον φροντίδων. Τὸ σέβας, ὅπερ τρέφουσι πρὸς αὐτὸν οἱ βαπτιστικοί, εἶναι μεγαλειετρον τοῦ σεβασμοῦ, ὃν δεικνύουσι πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, ἢ δὲ κατὰ τὰρα τοῦ ἀναδόχου εἶναι φοβερωτέρα τῆς κατὰρας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναδόχου εἶναι κληρονομικόν, ὁ δὲ ἀνάδοχος ἢ ὁ διάδοχος αὐτοῦ θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κουμπάρος κατὰ τὸν γάμον τοῦ βαπτιστικοῦ του. Σπανιώτατα προσκαλεῖται νέος ἀνάδοχος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰάν τὸ νεογεννηθὲν βρέφος ἀσθενήσῃ ἀμέσως, ὁ δὲ ἀνάδοχος τῆς οἰκογενείας ζῆ πολὺ μακρὸν τοῦ χωρίου, ἢ ἐνόσηται εἰς ταξείδιον, τότε φίλος ἢ συγγενὴς του ἀναπληροῖ αὐτόν. Ἡ ἀθέτησις τοῦ κανόνος ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐκ φόβου μήπως τὸ βρέφος ἀποθάνῃ ἀβάπτιστον. Ἀλλ' εἰάν τὸ βρέφος ζήσῃ κατόπιν, ὁ τακτικὸς ἀνάδοχος προσκαλεῖται εἰς συμπόσιον, ὅποτε παρακαλεῖται νὰ δώσῃ εἰς τὸ βρέφος τὴν εὐχὴν του. Ἀλλ' ὁμοίως προσδοκᾶται οἰκοθὲν νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἀνάδοχος τὸ ἀξίωμα του τοῦτο, εἰάν νομίσῃ ὅτι ἔχει «ἄτυχο χέρι». Ἐν περιπτώσει δ' ἐπιμονῆς του, οἱ γονεῖς ἀπαιτοῦναι νὰ ὑποδείξῃ ἀναπληρωτήν. Τόσον δὲ μεγάλη σημασία δίδεται εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην συγγένειαν τοῦ ἀναδόχου καὶ τῶν βαπτιστικῶν του, ὥστε γάμος μεταξὺ νέου καὶ νέας, οἵτινες ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἀνάδοχον, θεωρεῖται αἰμομιξία — εἶνε ἐν Χριστῷ ἀδελφοί. — Οὐδὲ μεταξὺ τῆς οἰκογενείας τοῦ βαπτιστικοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀναδόχου ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιγαμία, καθότι ἡ συγγένειά των θεωρεῖται ὡς ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀνηγορευμένους περὶ γάμον βαθμούς. Ὁ ἀνάδοχος καὶ ὁ πατήρ τοῦ βαπτιστικοῦ καλοῦνται «Σύντεκνοι», ἢ δὲ μεταξὺ αὐτῶν συγγένεια θεωρεῖται ἀδελφική. Αἱ παρατηρήσεις αὗται θέλουσι βοηθήσει τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ καλ-

1) Ἡ τελευταία γνώμη ὅτι «τὴ μοῦρα τ' κανέναις δὲ μπορεῖ νὰ τὴ ξεφύγῃ» εἶναι ἀναπαράστασις τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου πρὸ 3000 ἐτῶν ἐξενεχθείσης : αμοῦραν δ' οὗ τινὰ φημι παφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν. Ἰλ. Ζ'. 488.

λίτερον τὴν θέσιν, ἣν πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἀνάδοχος κατὰ τὴν ἐπομένην τελετὴν.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν συνέλθουσιν ἅπαντες, μεταβαλνουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πάντων προπορεύεται ἡ μαῖα, ἣτις φέρει ἐπὶ τῶν χειρῶν της τὸ βρέφος, ὅπερ εἶναι ἐνδεδυμένον τὸν ἄριστον στολισμὸν καὶ κεκαλυμμένον διὰ λεπτῆς σκέπης. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ὁ ἀνάδοχος ἀπαλλάττει τοῦ βάρους τὴν μαῖαν· ὅλοι δὲ πορεύονται πρὸς τὴν κολυμβήθραν. Μετὰ μικρὰν προσευχὴν, ὁ ἱερεὺς ἐρωτᾷ τὸν ἀνάδοχον ποῖον ὄνομα θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸ βρέφος, οἱ δὲ παριστάμενοι ἀνυπομόνως περιμένοναι ν' ἀκούσωσιν αὐτό. Εὐθὺς δὲ ὡς λεχθῆ τοῦτο, τὰ παριστάμενα παῖδια ἐν μεγίστῃ σπουδῇ τρέχουσι πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μικροῦ, ὅπως τὸ ἀναγγεῖλωσιν εἰς τοὺς γονεῖς. Τὰ παῖδια ταῦτα γίνονται δεκτὰ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις ἀκούων τὸ ὄνομα ῥίπτει πρὸς αὐτὰ τεμάχια ζαχαρέως, τὰ ὅποια προσκαθοῦσι τίς πρῶτος νὰ συλλέξῃ. Τὸ δίδόμενον εἰς τὸν βαπτιζόμενον ὄνομα συνήθως εἶναι τὸ τοῦ ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς πάππου του. Ἐντοτε τὸ ὄνομα εἶναι συγγενοῦς τινος ἢ τοῦ ἀγίου τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν γίνεται ἡ βάπτισις. Πάντοτε ὅμως ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἀναδόχους νὰ δώσωσιν ὅποιον δῆποτε αὐτοὶ θελήσωσιν ὄνομα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως. Ἐκ τούτου λοιπὸν προέρχεται ἡ ἀνυπομονησία τῶν παρισταμένων μέχρις ὅτου δοθῆ τὸ ὄνομα.

Ἄφ' οὗ τελειώσῃ ἡ βάπτισις, ὁ ἀνάδοχος διανομῶν εἰς τὰ παρόντα παῖδια καὶ ἐν γένει εἰς ὅλους τοὺς παρισταμένους σῦκα, νομίσματα ἢ εἰς τινὰς μᾶλλον ἐξηγουσιμένους ἐπαρχίας, εὐθὺνὰ ματάλλια μὲ κορδέλλαν ὡς «μαρτυριάτικα» ὅτι παρευρέθησαν εἰς τὴν βάπτισιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ ἀναμνηστικὰ ταῦτα καλοῦνται «μαρτυριά». Ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἡ συνοδεία ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα τὸν ἱερέα ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ συγχαίρει τοὺς γονεῖς ἐνδομήνῃ αὐτοῖς διὰ τῶν ἐξῆς: «Νὰ σᾶς ζήσῃ, νὰ προσκόψῃ κ.τ.λ.». Ὁ ἀνάδοχος, ὅστις φέρει τὸ βρέφος οἰκᾶς, δίδει αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα λέγων τὰ ἐξῆς: «Στὸ παραδίδω σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θὰ στὸ ζήτησω ὅτὸν ἄλλο. Φύλαξ' το καλὰ ἀπὸ φωτιά, νερὸ καὶ ἀπὸ κάθε κακό».

Κατόπιν ἄρχεται ἡ διασκέδασις. Ἡ μαῖα, ἣτις καθ' ὅλην τὴν τελετὴν εἶναι ἡ κυρία τῆς ὑποδοχῆς, λαμβάνει μίαν μεγάλην κολούραν, ἡ ὅποια εἶναι ἀλειμμένη μὲ μέλι καὶ κεκαλυμμένη μὲ σησάμι καὶ ἀμύγδαλα. Θέτει ἐπ' αὐτῆς ὄλιγα καρύδια καὶ κατόπιν φέρουσα αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, περιπατεῖ βραδέως, πέριξ τραπέζης φωνάζουσα ἰζουχού! Μιζουχού! μέχρις ὅτου πέσωσιν ὅλα τὰ καρύδια, ἅτινα ἐν ἀμίλλῃ συλλέγουσι τὰ παριστάμενα παῖδια. Τότε ἡ κολούρα τίθεται ἐπὶ τῆς τραπέζης, κόπτεται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ τρώγεται.

Ἐξαγνισμός.

Τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους ἡ μήτηρ ὄν τῆ μαῖα, ἣτις φέρει τὸ μικρὸν εἰς τὴν ἀγκάλην της, ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα λάβῃ τὴν εὐλογία τοῦ ἱερέως (γὰρ νὰ σαρανίσῃ). Μόνον μετὰ τὴν

ἡμέραν ταύτην, οὐχὶ δὲ καὶ προηγουμένως εἶναι ἐλευθέρω νὰ παρακολουθῆ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ των ἐπισκέπτονται τὸν ἀνάδοχον καὶ τοὺς πλησιέστερους συγγενεῖς. Ἐκάστη οἰκοδέσποινα θέτουσα ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους ἐν αὐγᾷ, ζάχαριν ἢ πλακούντιον, εὐχεται τὰ ἐξῆς: «Νὰ ζήσῃς, μικρό μου, νὰ γεράσῃς, νὰ γίνῃς μ' ἄσπρα μαλλιά καὶ

ΤΥΠΟΙ ΝΙΖΟΠΟΛΕΩΣ

φρύδια, μ' ἄσπρα γένεια καὶ μουστάκια» ἄφ' οὗ δὲ θέσῃ τεμάχιον ζαχαρέως εἰς τὸ στόμα τοῦ μικροῦ, δίδει τὰ ἐπιλοιπα τῶν δώρων εἰς τὴν μητέρα.

Αἱ περὶ γεννήσεως δεισιδαιμονίαι.

Ἐὰν ἡ εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν εὐρισκομένη γυνὴ πάσχη ἐξ ὑπερβολικῆς ἐπιθυμίας πράγματός τινος, ὅπερ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτήσῃ, αἱ φιλαι της περιέρχονται τρεῖς διαφόρους οἰκίας, συλλέγουσιν ἄρτον καὶ διάφορα ἄλλα φαγώσιμα καὶ ἀναγκάζουσι τὴν πάσχουσαν νὰ γευθῆ ταῦτα. Διὰ τούτων ὑποτίθεται ὅτι θὰ θεραπευθῆ ἡ γυνή.

“Όταν μήτηρ τις «δὲ στρέγει παιδιὰ», τὸ μόνον σωτήριον δι’ αὐτὴν μέσον εἶναι γὰ λάβῃ τὸ τελευταῖον γεννηθὲν καὶ ἴσῃ αὐτὸ εἰς τὸν δρόμον. Φίλος τις μετὰ προειδοποίησιν λαμβάνει τὸ μικρὸν καὶ τὸ ἐνδύει νέα ἐνδύματα. Μετά τινος δὲ ἡμέρας τὸ ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητέρα, ἥτις ἐπὶ τρία ἔτη τὸ ἐνδύει με ἐνδύματα, ἵτινα τῇ δίδουσι φίλαι καὶ συγγενεῖς. Ἐνλοτε ἐκτὸς τούτου, τρυπῶσι τὸ δεξιὸν οὖς τοῦ μικροῦ καὶ διαπερῶσιν ἀργυροῦν σκουλαρίκι, τὸ ὁποῖον πρέπει γὰ φέρῃ καθ’ ὅλην τὴν ζωὴν.

Εἰς Λακκοβλίκια γίνεται τὸ ἑξῆς: Ἐὰν ἐκλειρῇ ὁποσδήποτε ὁ οἰκογενειακὸς ἀνάδοχος, ἡ μάτα λαμβάνει τὸ νεογεννηθὲν βρέφος καὶ ἴσῃ αὐτὸ εἰς τὸν δρόμον. Ὁ πρῶτος ἐκεῖθεν διερχόμενος εἶναι ὑποχρεωμένος γὰ δεχθῆν γὰ γίνῃ ἀνάδοχος τοῦ μικροῦ.

Ἐὰν μετὰ τὰ τοιαῦτα μέτρα τὸ βρέφος ἀποθάνῃ, ἡ μήτηρ γεννᾷ τὸ ἐπόμενον τέκνον τῆς ἐν ξένη οἰκίᾳ, περιτριγυρισμένη ὑφ’ ὄλων τῶν συγγενῶν τῆς. Ἐνθὺς ὡς τὸ βρέφος γεννηθῆ, ἡ μάτα θέτει αὐτὸ εἰς μέγα μανδύλιον, καὶ τὸ περιφέρει ἐντὸς τοῦ δωματίου φωνάζουσα «παιδὶ πουλῶ». Μία ἐκ τῶν παρισταμένων γυναικῶν τὸ ἀγοράζει ἀντὶ ὀλίγων ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ τὸ ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητέρα. Ἐπειτα τεσσαράκοντα «πρωτοστέρφανοι» γυναῖκες συνεισφέρουσι ἐκάστη ἀργυροῦν νόμισμα. Τὰ συλλεγόμενα νομίσματα, κερμῶσιν ἐκ κλωστής ἐν εἰδει στεφάνης, διὰ τῆς ὁποίας περῶσι τὸ βρέφος· βραδύτερον τὴν ἀργυρῶν ταύτην στεφάνην μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλο «στολίδι», τὸ ὁποῖον φέρει τὸ βρέφος καθ’ ὅλην τὴν ζωὴν.

Ἄλλη δεισιδαιμονία σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν γέννησιν εἶναι ἡ ἑξῆς: Αἱ ἔγγνοι γυναῖκες δὲν ὑφαίνουσι αὐτὴ νήθουσι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Συμεῶν (Ψεβ. β) ἐκ φόβου μήπως τὸ μικρὸν γεννηθῆ «σημαδιακὸ». Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη ὑπὸ τὸν παρόντα τύπον προέκυψε ἐκ τῆς φαντασιώδους ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Συμεῶν καὶ τῆς λέξεως «σημάδι», καὶ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰδεῶν ἐκείνων, αἵτινες δὲν βασίζονται ἐπὶ ἄλλου τιγὸς ἢ ἐπὶ λάθους ἐτυμολογικοῦ.

Εἰς τὴν γυναῖκα, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον τέκνον ἀπέθανε, δὲν ἐπιτρέπεται ἢ εἰς κηδεῖαν συμμετοχῆ.

Ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ οὕτω καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐὰν τὸ παιδί γεννηθῆ μετ’ αὐτῆς «τοῖστα» (σκέπη), θεωρεῖται εὐτυχές. Ἡ σέπη κόπτεται εἰς τεμάχια, ἅτινα ἐν εἰδει κριμηλίῳ φέρει ὁ πατὴρ περὶ τὸν λαιμόν.

Ὁ βασκανος ὀφθαλμὸς.

Οὐδεμία δεισιδαιμονία εἶναι τοσοῦτο διαδεδομένη, ὅσον ἡ πλῆσις ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς δύναται γὰ προσεξήσῃ κακόν. Εἶναι δ’ αὕτη κοινὴ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἀραβίας, τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς Μοῦρς «Moors».

Τὴν ἰδέαν ταύτην εὐρλοκομεν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν κατωτέρων τάξεων τῆς Ἰσπανίας, — καὶ κυρίως τῆς Ἀρδαλουσίας — πρὸς δὲ τούτοις ἠκούσαμεν

λεγόμενον, ὅτι ἐν τῶν κακουργημάτων, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἰτανοὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην κατηγγέλλοντο, ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ βασκανοῦ αὐτῶν ὀφθαλμοῦ. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ οἱ ἐπισκεφθέντες τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος γνωρίζουσιν ὅτι ἀκόμη καὶ σήμερον δὲν ἐξερωζώθη ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ τὸ μάτιασμα. Ὁ φόβος τῆς γελοιοποιήσεως ἀναγκάζει πολλὰκις τὸν Ἀγγλον χωρῶν γὰ καλύψῃ τὴν ἐν ἑαυτῷ ἐρωζωμένην ταύτην πίστιν, ὑπάρχουσαν ὅμως περιστάσεις, καθ’ ἃς ἡ ἀπόκρυψις δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ, καὶ τότε παρουσιάζεται ἡ δεισιδαιμονία ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀσχημίᾳ.

Ἡ ἀρχαιότης τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς. Μετὰ βεβαιότητος δύναται τις ν’ ἀνατρέξῃ μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων παραδόσεων τῶν Ἑβραίων, αἵτινες ἀναφέρονται ἐν Ταλμυδ. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι φαίνονται ὅτι ἐδανείσθησαν τὴν δοξασίαν ταύτην κατὰ ἀρχαίαν τιμὴν ἐποχὴν. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ὑπαιγιμοὶ μεταξὺ τῶν κλασικῶν, οἵτινες δεικνύουσι τὸν τε φόβον ἐκ τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὰ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς βασκανίας μέσα, ἅτινα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ σημερινά. Ὁ Ὀμηρος τῇ ἀληθεῖσι οἰωπῆ τὸ θέμα τοῦτο, οὐδὲν δὲ ἀναφέρει περὶ μαγείας, ἐξαγνισμοῦ κ.τ.λ. Τὰς δεισιδαιμονίας ὅμως ταύτας, ἃς ἀπέφυγε ὁ Ὀμηρος δι’ ἕνα ἢ δι’ ἄλλον λόγον, εὐλόγομεν ἀναφερομένας ὑπὸ ἄλλων ἐπικῶν ποιητῶν, ὡς τοῦ τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος, τῆς Κυπρίδας κ.τ.λ.

Ἐν Μακεδονίᾳ ἡ δεισιδαιμονία αὕτη ὑπάρχει καὶ εἶναι λίαν διαδεδομένη. Ὅχι μόνον ἀνθρώποι ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῷα καὶ τὰ ἄψυχα πρᾶγματα εἶναι δυνατὸν γὰ μαρανθῶσιν ἀπὸ τοῦ «κακοῦ μάτι». Τὸ μάτιασμα εἶναι τρομερώτερον, ὅταν τὸ ἀντικείμενον εὐρλοκῆται ἐν λίαν ἀνθηρῶ καταστάσει. Τὸ λίαν ὑγιές καὶ εὐτραφέ; παιδίον, ὁ ὠραῖος ἵππος, ὁ ἀνθηρὸς κῆπος, ἡ νέα οἰκία, ὅλα ταῦτα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ δὲν προκύπτει πάντοτε ἐξ ἐκουσίας κακίας. Ὁ λίαν ἀθῶρος καὶ ἐκ κυλῆς θελήσεως θαυμασμὸς δύναται γὰ ἐπιφέρει κακὸν ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο οἱ ἀνθρώποι ἀποφεύγουσι τοιαύτας ἐκδηλώσεις.

Μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν ἐν χρῆσει καλῶν μεθόδων πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων, τῶν προκλυπτόντων ἐκ μεγάλου θαυμασμοῦ, εἶναι ἡ διὰ πένσεως εἰς τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ διήγειρε τὸν θαυμασμόν. Ὁ ποιμὴν κατὰ τὸν Θεόκριτον ἀκολουθῶν τὰς ὀδηγίας σοφοῦ γέροντος, ἔπνυσε «τρὶς εἰς τὸν κόλπον του», ἵνα ἀπαλλάξῃ ἐαυτὸν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ.

Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μόνον σωτήριον φάρμακον ἐναντιον τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλαχού. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν τις τύχῃ γὰ θαυμάσῃ ὠραῖον παιδίον, θέλων γὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον, πτύει εὐθὺς τρὶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτου καὶ λέγει συγχρόνως: «Νὰ σὲ φτύσω γὰ μὴ βασκανθῆς».

Ἐπίσης, ἐὰν τις καταληφθῆ ὑπὸ αἰφνιδίου φόβου, πτύει τρὶς, ὡς ἔκαμε καὶ ὁ ποιμὴν τοῦ Θεόκριτου. Τὸ «Ψύσε ἴς τὸν κόλπον σου!» εἶναι κοινὴ ἐκ-

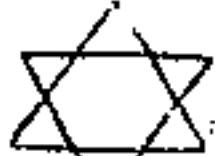
φρασις λεγομένη πολλάκις εἰρωνικῶς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἔχουσι μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς ὠραιότητός των.

Πολλὰ καὶ διάφοροι εἶναι αἱ προφυλάξεις, αἵτινες συνιστῶνται καὶ εἰς χυμῶν τίθενται ἐναντίον τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ. Ἄλλ' ἢ κοινότερα, — ἴσως διότι εἶναι εὐθνή — ὄλων εἶναι τὸ σκόροdon. Εἰς λοβὸς τοῦ δυσώδους τούτου φυτοῦ ῥάπτειται ἐπὶ τῆς «σκούφιας» τοῦ νεογεννήτου, ὀλύκληρος δὲ δρμαθὸς κρέμαται ἐξωθεν τῆς νεοδητήτου οἰκίας ἢ ἐπὶ δένδρον, οὔτινος οἱ κλώνες εἶναι πλήρεις ὀπωρικῶν. Τὴν ἔκφρασιν «σκόρδα ἔς τὰ μάτια σου» πολλάκις μεταχειρίζεται ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου ἢ ἡ μάτα πρὸς ἐκείνον, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ ὀίψῃ βλέμμα ἐπὶ τοῦ βρέφους χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἐκ παραδόσεως ἀντιφάρμακον.

Ἄλλα ἐν χρήσει πράγματα πρὸς προφύλαξιν τῶν μικρῶν εἶναι μικρὸς σταυρὸς, κυρίως ἐκ κέρματος ἑνοκέρατος κατεσκευασμένος (μονόκερο), χρυσοῦν νόμισμα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου (Κωνσταντινάτο), καὶ τὸ «κεντρὶ τοῦ πετεινοῦ». Ὅλα ταῦτα τὰ ἑτερογενῆ προφυλακτικὰ προσράπτονται ἐπὶ τοῦ καλίσματος τῆς κεφαλῆς τοῦ βρέφους. Ἄλλα καὶ τότε ἀκόμη τὸ βρέφος δὲν θεωρεῖται ἀπηλλογμένον πάσης μαγείας. Λιὸ καὶ ἄλλαι περαιτέρω προφυλάξεις λαμβάνονται· παρασκευάζεται ἀργυροῦν «φυλαχτό», ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται βάμβαξ ληφθεὶς ἐξ ἐγκαινίων ἐκκλησίας καὶ, ἐὰν εἶναι δυνατόν, τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ, «Τὸ τίμιον ξύλον». Ὁ φύλαξ οὗτος κρέμαται ὑπὸ τὴν μασχάλην τοῦ μικροῦ.

Τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέσα, εἰς ἃ καταφεύγει ἡ μήτηρ γυνὴ τῆς Μακεδονίας, δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν πρὸς τὰ ἐν χρήσει ἐν διαφόροις ἄλλαις χώραις.

Τὸ κέρας τοῦ ἑνοκέρατος, ἐπὶ παραδείγματι, μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἐλαφόμενος, τὸ ὁποῖον ἐν Ἰσπανίᾳ θεωρεῖται ὡς ἐξαιρετικὸς φύλαξ. Τὰ φυλαχτὰ ἐπίσης ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Μοῦρς τῆς Βαρβαρίας καὶ τῆς Ἰουδαίας. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Τουρκίας ἐπίσης φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τεμάχια χάρτου, ἔχοντα τὸ σχῆμα τῆς σφραγίδος τοῦ Δαυὶδ (magen-

David). Τὸ ἐξάγραμμον τοῦτο σχῆμα θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς σύμβολον τοῦ Παντοδυνάμου, τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀστρολόγους ὑπὸ τὸ ὄνομα

Μακρόκοσμος, ἐν ᾧ τὸ πεντάγραμμον εἶναι μυστικὸν σημεῖον τῶν

ἀνθρώπων ἢ τοῦ Μικροκόσμου. Τὸ πρῶτον τῶν σχημάτων τούτων κεντᾶται ἐπὶ ὑφασμάτων καὶ πολλάκις χαράσσεται ἐπὶ τῶν θυρῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ. Τὸ πεντάγραμμον ἐπίσης εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Οἱ Τοῦρκοι ὡσαύτως ἐδαρτοθησαν αὐτὸ καὶ ἔχουσιν εἰς τὰ φυλακτικὰ τῶν (Χαμαῖλι) ἢ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τζαμιῶν.

Ἄλλ' ὡς ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ βρέφος. Ἐνίοτε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνω-

τέρω περιγραφεῖσα παγοπλία, δὲν θεωρεῖται λίαν ἰσχυρὰ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ κακοῦ. Ἐὰν τὸ βρέφος ἀσθενήσῃ αἰφνιδίως, ἢ κακοδιαθεσία του ἀποδίδεται ἀμέσως εἰς τὸν βασκάνον ὀφθαλμόν. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀμφιβολία τις, γίνεται τὸ ἑξῆς: Ὁ ἐκ ἑνοκέρατος σταυρὸς ἢ θαλάσσιον κογχύλιον ῥίπτεται ἐντὸς δοχείου πλήρους ὕδατος. Ἐὰν — ὡς πολλάκις συμβαίνει — πομηόλυγες ὑποῦνται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἐπιβεβαιοῦνται, ὅτι τὸ παιδίον «Ματιάσθημε». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ῥάλνουσι τὸ παιδίον μὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἢ ἀναγκάζουσιν αὐτὸ νὰ πῆθῃ ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ῥίπτεται ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Τότε δὲ «διασταυρώνουν τὸ παιδί». Εἰς τινα μέρη τὸ ὕδωρ, ὅπερ μεταχειρίζονται, εἶναι ἐκ τοῦ «βωβοῦ νεροῦ», ἰ. ε. εἶναι ὕδωρ, ὅπερ ἐν πλήρει σιωπῇ ἐλήφθη ἐκ τῆς πηγῆς.

Ἄφοῦ λοιπὸν διαβεβαιωθῇ τὸ αἴτιον τῆς ἀσθενείας, ἀμέσως ἄρχεται ἡ θεραπεία. Ὅπως τὰ «φυλαχτὰ», οὕτω καὶ ἡ θεραπεία εἶναι διαφόρου φύσεως. Ἴνα γενικώτερον εἰπωμεν, δύναται νὰ παρασταθῇ αὐτὴ ὡς ὁ δι' ὕδατος καὶ πυρὸς καθαρμός. Ἐνίοτε τὸ τοιοῦτο θεωρεῖται ὡς ἐθνικὴ παράδοσις· ὁσάκις τὸ ἀνθρώπου, ὅστις ὑποτίθεται ὅτι ἐβάσκαρε τὸν πάσχοντα, ἀναμειγμένον μὲ ὕδωρ δίδεται εἰς αὐτὸν πρὸς πόσιν. Ράκος ἐξ ἀνδύματος τοῦ «ματιάσαντος» λαμβανόμενον καίεται καὶ καπνίζεται ὁ πάσχων. Ἐὰν ὁ ἔνοχος δὲν εὗρεθῇ ἢ βραδύνη νὰ θεραπευθῇ τὸ κακόν, ὁ πάσχων φέρεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν βασκανίαν. Ἐὰν καὶ ἡ θεραπεία ἀποτύχῃ, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν θυμιατήριον μὲ λιβάνι, ὁ δὲ πατήρ τοῦ βρέφους, κρατῶν αὐτὸ ἀνὰ χεῖρας πηδᾷ τρεῖς ἄνωθεν τοῦ καπνοῦ.

Καλὴ ἐγγύησις ἐναντίον τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων μαγειῶν θεωρεῖται καὶ τὸ νὰ φορῇ τις τι τῶν ἐνδυμάτων του ἀνάποδα.

Οἱ ἵπποι, αἱ ἡμίονοι κτλ. προφυλάττονται διὰ προσδέσεως κυανῶν κόμβων κομβολογίου εἰς τὴν οὐρὰν ἢ τὴν χεῖρα.

Αἱ οἰκίαι προφυλάττονται κατὰ τῆς βασκανίας οὐ μόνον διὰ τοῦ σκορόdon, ὅπερ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναρτήσεως πετάλου ἀνωθεν τῆς θύρας, ὅπερ σὺνήθης καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ τοιοῦτο λέγεται ὅτι «σπᾶνει τὸ μάτι». Ὅταν τεθῇ ἡ στέγη ἐπὶ τῆς οἰκίας, οἱ κτίσται ἠρώουσι δύο δοκοὺς, ἐπὶ ἑκατέρω τῶν ὁποίων σχηματίζουσι σταυροὺς ἐκ χόρτων. Τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν συνδέουσι διὰ σχοινίου, ἐκ τοῦ ὁποίου κρεμῶσι τὰ μανδήλια καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ὁ ἰδιοκτήτης καὶ οἱ γείτονες εὐαρεστούμενοι δωροῦνται εἰς αὐτοὺς. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης θέτουσι μίαν ξυλλήνην παλάμην εἰς μίαν γωνίαν τῆς οἰκίας καὶ ἐξ αὐτῆς κρεμῶσι σκόροdon ἢ πεπαιωμένον ὑπόδημα.

Οἱ ἄγροι, αἱ ἄμπελοι, αἱ κῆποι κτλ. προφυλάττονται διὰ τῆς ἀναρτήσεως κεφαλῆς ζῆρου ἐπὶ πασάλου. Τὸ τοιοῦτον ὠφελεῖ διττῶς, πρῶτον ἀποκρούει τὸ ἐκ τῆς βασκανίας κακόν, καὶ δεύτερον φοβίζει τὰ πτηνὰ. Παρομοίᾳ σὺνήθειᾳ ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἄλλα ἡ σὺνήθεια αὕτη δὲν περιορίζεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκκληρονόμησαν αὐτὴν παρὰ τῶν προγόνων των εἶναι

κοινή και εις τούς Βουλγάρους, οἵτινες θεωροῦσι τὸν σκελετὸν τοῦτον ὡς προσδοφόρον σημεῖον.

Ὡς παρατηρήθη ἤδη, ὁ ὀφθαλμὸς δὲν βασκανεῖ πάντοτε ἐκουσίως. Πολλὰκις ἢ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ βασκανία εἶναι ἀποτέλεσμα ελλικρινοῦς θαυμασμοῦ, ὅστις προκαλεῖ τὴν κατὰ τοῦ θαυμαζομένου ἀντικειμένου ὀργὴν τῆς θεᾶς (Τὸ θεῖον πᾶν ἐὼν φθονερόν). Διὰ τοῦτο ὁ Μακεδὼν ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν κομπαστικῶν ἐκφράσεων. «Μὴ λὲς μεγάλο λόγο» εἶναι κοινοτάτη ρῆσις, ἣτις ὑπομιμνήσκει εἰς ἡμᾶς τὸν χορὸν τῶν γερόντων τῆς τραγωδίας (*Αντιγόνη 1350)

μεγάλοι δὲ λόγοι
μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
ἀποτίσαντες
γῆρας τὸ φθονεῖν ἐδίδαξαν.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπίσης ἐκφράζουσι τὸν αὐτὸν φόβον διὰ τοῦ ρητοῦ: «Βουγιούκ λοκμά Γέ, Βουγιούκ σεί σοϊλέμε» «μεγάλῃ χαψιᾷ φάγε, μεγάλο λόγο μὴ λὲς».

Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀπογαλακτισθέντες ἴπαξ, ἤρχισαν νὰ βυζάνωσι πάλιν, εἶναι ἰδίως πεπρωτισμένοι μὲ θάσκανον ὀφθαλμόν. Προσπαθοῦσι δὲ οἷτοι παντοιοτρόπως νὰ κρύψωσι τὸ μυστικόν, ἢ, ἐὰν ἀποκαλυθῶσι, προσπαθοῦσι νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακόν πύοντες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ ποιούμενοι χρῆσιν τοῦ γνωστοῦ τύπου. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι μεταξὺ τούτων, οἵτινες μεγάλως εὐχαριστοῦνται νὰ ἐπιδεικνύωσι τὴν χάριν των ταύτην. Ἦκουσα περὶ πολλῶν κατορθωμάτων μιᾶς κυρίας ἐκ Θεσσαλονίκης: λέγεται ὅτι μιαν ἡμέραν, καθήμενη εἰς τὸ παράθυρον εἶδε νέον διερχόμενον ἔφιππον, ὅστις ἐφαίνετο τόσον ὑπερήφανος δι' ἑαυτὸν καὶ τὸν ἵππον του, ὥστε ἐκείνη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ τὸν ταπεινώσῃ μετὰ ἐν δὲ τρομερὸν βλέμμα της καὶ τὴν ἐκφράσιν «Α! τί ὠραῖος ἱππεύς», εὐθύς καὶ ἱππος καὶ ἱππεύς ἔπεσον εἰς τὰ γόνατά των.

Ἄλλοτε πάλιν λέγεται ὅτι εἶδεν ὑπηρέτην φέροντα πῆταν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Τὸ κόκκινον χρώμα καὶ ἡ δειλαστικὴ ὄσμη τῆς πῆτας παρεκίνησαν τὴν φοβεράν κυρίαν νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμόν της. Τοῦτο καὶ μόνον ἤρκεσε νὰ καταπέσῃ ἢ πῆτα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπηρετοῦ καὶ νὰ καταστραφῇ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 15 Νομβρίου 1908.

ΖΗΣΗΣ Μ. ΚΟΤΙΩΝΗΣ

ΤΟ ΠΟΤΗΡΙ ΤΟΥ ΚΡΟΥΜΜ

Ὁ Χαγᾶνος Κρούμμ ὁ βούλαρος,
βασίληᾶς αἱματογέρης,
λέει γελῶντας εἰς ἓνα σκλάβο του:
—Τὸ ποτήρι μου νὰ φέρῃς!

Εἶχε κράξει στὸ τραπέζι του
τοὺς ἀρχόντους τοὺς Σκλαβίνους
τρῶει καὶ πίνει ὡς τὰ μεσάνυκτα
καὶ παινιέται μπρὸς ᾗς ἐκείνους.

Κι' ὅπου στρέφει τ' ἄγριο μάτι του,
ἢ χαρὰ τὸν πλημμυρίζει
βλέπει φόνους καὶ φαντάσματα
κ' αἷμα ἀνθρώπινο μυρίζει.

Κ' οἱ Σκλαβίνοι, ἀρχόντοι βάρβαροι,
πῶχουν γύρω του καθίσει,
τὸν θεωροῦν μὲ μάτια κόκκινα—
λὲς καὶ μ' αἷμα ἔχουν μεθύσει.

Φέρνει ὁ σκλάβος τὸ ποτήρι του
ὁ Χαγᾶνος Κρούμμ τὸ παίρνει,
τὸ γεμίζει μόνος ξέχειλα
καὶ στὰ χεῖλη του τὸ φέρνει.

Νεκρικὴ ἡσυχία ἀπλώθηκε. . .
Ὡς κ' οἱ βάρβαροι Σκλαβίνοι,
ὄρνεα ἀρτέρωτα κι' ἀνήμερα,
ἀνατοίχιασαν κ' ἐκεῖνοι.

— «Τὸ ποτήρι αὐτὸ ποῦ βλέπετε,
 »χρυσικοῦ τρανοῦ μαστόρου,
 »εἶνε—ἀκοῦτε καὶ γελάσετε—
 »τὸ κρανίον τοῦ Νικηφόρου!

«Κι' ὅσο πίνω ἐδῶ στὸ καύκαλον
 »καὶ τὴ δίψα μου ὅσο σβύνω,
 »τόσο ἡ ὄρεξι μ' ἀνοίγεται
 »τὸ αἷμα τῶν Γραικῶν γὰ πίνω».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΠΑΓΕΤΩΔΗΣ
 ΠΑΧΝΗ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

ΑΙ ΕΝ ΕΤΕΙ 1859 ΚΑΙ 1908

ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΛΕΣΧΑΙ (1)

Ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου παρίσταται ἐκάστοτε ἡ πεποιθήσις ὅτι οὗτος μεμονωμένος ζῶν, πεπερασμένος ἐν μέσῳ ὄντων πεπερασμένων δὲν δύναται γὰρ ἐκπληρῶσαι τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν προσωπικόν, πολιτικόν ἢ καὶ ἔθνικόν ἄλλως ἢ μόνον διὰ τῆς τῶν ἄλλων συμβολῆς· ὁ νόμος οὗτος ἐπιφάνεται πανταχοῦ ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ κεῖται ἡ κατὰ συνείδησιν καὶ ἐλευθερίαν συμπλήρωσις τῶν ἀνθρώπων δι' ἀλλήλων.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐξερχομένη τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς ἀτομικότητος ἀναγεννᾶται διὰ τῆς κοινωνίας λαμβάνουσα τὸ βάπτισμα νέου βίου· ἀνευ τῆς συμμετοχῆς πρὸς τινὰ σκοπὸν πολλῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων, ἀνευ τῆς συμβολῆς τῆς ἐκάστου ἰδιοφυΐας φυσικῆς καὶ πνευματικῆς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ἐργασίαν οὐδὲν γενναῖον γὰρ δημιουργηθῆ δύναται.

Ἀπὸ τῆς ἀκαταμαχῆτου ταύτης ἀρχῆς ἠρμώμενοι καὶ τινες φιλοπάτριδες καὶ ἔντιμοι πολῖται τῆς τε πόλεως τοῦ Μοναστηρίου (2) ὡς καὶ τῶν πλησίον τούτου κειμένων καθαρῶς Ἑλληνικῶν

1) ΣΗΜ. Ἡ ἐκθεσις αὕτη ὡς καὶ ἡ ἐπομένη «Μία κηδεῖα ἐν Μοναστηρίῳ» ἀποσταλεῖσα ἡμῖν κέρυσιν ἐκ Μοναστηρίου δὲν ἐγένετο δυνατόν γὰρ δημοσιεῦσθαι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ π. ἔτους. Ἐνομίσαμεν δὲ ὅτι ἔπρεπε γὰρ δημοσιεύσωμεν αὐτὴν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ ἔτους τούτου, τὸ μὲν διότι πραγματεύεται περὶ πράγματος λίαν ἐνδιαφέροντος καὶ δεικνύοντος ὑπόσον ἀκμαῖος καὶ ὀργῶν ἦτο ἀνέκαθεν ὁ ἐν Μοναστηρίῳ ἑλληνισμός, τὸ δὲ καὶ διότι καταδεικνύει ὁπόσων καὶ ὑποίων ἐλπίδων ἐνέπλησεν ἡ γενναῖα πολιτικὴ μεταβολὴ τὸ ἐμογενὲς ἡμῶν στοιχεῖον ἐλπίδων λίαν τυχέως ἐλεγχθεῖσων φρούδων ὑπὸ τοῦ ἔθνικου σωδενισμοῦ τῆς κρατούσης πολιτικῆς μερίδος ἐν Τουρκίᾳ.

2) Ἰδε Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 157 καὶ ἐξῆς.

χωρίων Μεγαρόβου (1) και Γυρνόβου ἴδρυσαν ἐν ἔτει 1859 εἰσηγήσει καὶ πρωτοβουλία τοῦ ἐξ Ἀργοστολίου τῆς Κεφαλληνίας παρεπιδημοῦντος τότε ἐνταῦθα Ἕλληνας μὲν τὸ γένος, Ἀγγλοῦ δὲ τὴν ὑπηκοότητα. Σταμάτη Παπύρη σύλλογον ἦ, ὡς ἀπεκάλουν τότε τοῦτον, κατάστημα δημοτικόν, ὅπερ διατηρούμενον διὰ τῆς ἐτησίας συνδρομῆς τῶν τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν διωκεῖτο ὑπὸ τριμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου συνφθὰ ταῖς διατάξεσι τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς προσυνταχθέντος ὑφ' ἀπάντων δὲ εἶτα τῶν μελῶν ἐν γενικῇ συνελεύσει ἐπιψηφισθέντος κανονισμοῦ.

Σκοπὸς τοῦ συλλόγου ἦτο ἐνθὲν μὲν ἡ ἠθικοποίησις τῶν πολιτῶν, ἐνθὲν δὲ ἡ πάσῃ δυνάμει καταπολέμησις παντός, ἐπιδιώκοντος τὴν διάσπασιν τοῦ ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς περιχώροις Ὀρθόδοξου Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Διὸ ἐπετρέπετο μὲν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ εἰς πάντα ἀλλόθρησκον καὶ ἀλλοεθνῆ ἢ εἰς τὸν σύλλογον ἐλευθέρως εἰσοδος, ἀλλ' ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς καὶ ἡ ἐγγραφή αὐτῶν ὡς τακτικῶν τοῦ συλλόγου μελῶν.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἴδρυσίν του ὁ ἐν λόγῳ σύλλογος ἀπέκτησε καὶ πλούσιαν βιβλιοθήκην καταρτισθεῖσαν ἐκ διαφόρων βιβλίων, ἅτινα οὐ μόνον τὰ τακτικά καὶ πλεῖστα ἀντεπιστέλλοντα αὐτοῦ μέλη ἐδώρησαντο, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μὴ ὄντες μέλη, ὡς ὁ τότε ἐνταῦθα πρῶτος τῆς Ἀγγλίας κ. Κάλβερε Μπλόνδ δωρήσας δωδεκάτομον ἱστορίαν τοῦ ὀθωμαν. κράτους γαλλιστί γεγραμμένην, τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦτε διοικητικοῦ τοῦ συλλόγου συμβουλίου ὡς καὶ τοῦ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τούτου πρωτοστατοῦντος Σταμάτη Παπύρη κατηρτίσθη καὶ πλούσιον ἀναγνωστήριον, ἐν ᾧ πλὴν τῶν διαφόρων καὶ ποικίλων Ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων εὕρισκέτις μίαν Γαλλικὴν καὶ μίαν Γερμανικὴν τοιαύτην.

Τοιοῦτός τις ὢν ὁ ἐν λόγῳ σύλλογος καὶ πάνυ ἐπιτυχῶς ἀνταποκριθεὶς πρὸς τὸν δι' ὃν ἰδρύθη σκοπὸν ἐξηκολούθησεν εὐδοκίμως λειτουργῶν μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1862, ὑπὸτε διελύθη ὡς ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἐπεισοδίου.

Εἰς τὸν τότε τὰς ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας περιοδεύοντα καὶ εἰς Μοναστήριον ἐλθόντα πρωθυπουργὸν Ἀχμέτ Πασάν, Κύπριον τὴν πατρίδα, ἐπεδόθη ἐκ μέρους τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Δέσχης αἰτήσεις ἐλληνιστί γεγραμμένη, φέρουσα τριάκοντα

τρεῖς σφραγίδας ἀπασῶν τῶν ἐνταῦθα συντεχνιῶν, δι' ἧς ὁ οὐπὼ ὑπὸ τῶν προπαγανδῶν διασαλευθεὶς τὴν συνείδησιν Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς διεμαρτύρετο ἐναντίον ἀπιφάσεώς τινος τῶν ἐνταῦθα δικαστηρίων, καταδικαζούσης ἀδίκως ἑμογενῆ τινα ὀνόματι Ἀναστάσιον εἰς θάνατον, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι οὗτος ἐν καταστάσει ἀμύνης διατελῶν ἐφόνευσεν Ὀθωμανόν τινα.

Ἡ λίαν φιλοφρόνως γενομένη ἐπίδοσις τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἧς καὶ τὸ ὕψος τὰ μάλιστα ἄθρὸν ἦν, τοσοῦτο παρώργισε τὸν ῥηθέντα πρωθυπουργόν, ὥστε, ἀφ' οὗ οὗτος ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὸ μέλλον λειτουργίαν τοῦ συλλόγου, ἀναχωρῶν ἐντεῦθεν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς δῆθεν πρωταιτίου τοῦ «ἀνυπάρχτου» κινήματος καὶ θ' ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων συμπολιτῶν μας, οὓς καὶ ὀδηγήσας εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέπεμψεν εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου τοῦ κράτους συμβουλίου ὡς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας.

Μετὰ τὴν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον διαρκέσασαν δῆθεν διαδικασίαν, καθ' ἣν τὰ πάνδεινα οἱ δυστυχεῖς ὑπόδικοι ὑπέστησαν, ἀσθενήσαντες ἐν ταῖς φυλακαῖς, οἱ μὲν ἠθιώθησαν, τρεῖς δ' αὐτῶν κατεδικάσθησαν εἰς ἐξορίαν, ἀπισταλέντες σιδηροδέσμοι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κασταμονῆς.

Καὶ διὰ τί; διότι ἐτόλμησαν νὰ διατυπώσωσι παράπονα κατὰ τῆς καταφώρου ἀδικίας, ἣν διέπραττον τότε αἱ ἐνταῦθα ἀπολυταρχικαὶ ἀρχαί, καὶ διότι ἐτόλμησαν νὰ ἰδρύσωσι σύλλογον, σκοπὸν καὶ πρόγραμμα διαγεγραμμένον ἔχοντα τὴν ἠθικὴν μὀρφωσιν καὶ διάπλασιν τῶν ἑμογενῶν μας!

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ ἀπολυταρχίας καὶ ἐν ἔτει 1862. Νῦν δὲ, ὁπότε διὰ τῆς κατὰ τὴν 10ην Ἰουλίου, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν γενναίων τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἀξιωματικῶν, ἐπελεύσεως μεταπολιτεύσεως τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα ἀντικατέστη διὰ τοῦ συνταγματικοῦ τοιοῦτου, τῆς τελειοτάτης ταύτης πολιτικῆς ἐμφανείας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἅτε ἐν αὐτῇ εὕρισκόντων τὴν θέσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας (ἐννοῶ πάντοτε, ἐὰν εἰλικρινῶς καὶ προσηκόντως ἐφαρμοσθῇ τὸ σύνταγμα), νῦν λέγω, ὁπότε ὁ λαὸς μορφούμενος θέλει διεκδικήσει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ λόγῳ ἀριθμοῦ καὶ λόγῳ δυνάμεων μετοχὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν, νῦν, ὁπότε δυνάμει αὐτοῦ τούτου τοῦ σταντάγματος ἐπιτρέπεται πλέον ἢ ἴδρυσιν πολιτικῶν συλλόγων καὶ δὲν ἐξορίζονται πλέον εἰς Κασταμονὴν οἱ ἴδρυται καὶ τὰ μέλη παρεμοίων ἐκπολιτιστικῶν ἰδρυμάτων, καὶ ἡ

1) Ἴδε Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 227 καὶ ἐξῆς.

ἡμετέρα κοινότης ἀπὸ τῆς αὐτῆς πάντοτε ὀρμωμένη ἀρχῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τ.ἔ., ἀφ' ἧς ὠρμήθησαν καὶ οἱ ἐν ἔτει 1859, τὸν ὡς ἄνω ἐν σκιαγραφίᾳ περιγραφέντα σύλλογον ἰδρύσαντες σεβαστοὶ ἡμῶν πρόγονοι, ἐν ἄλλοις λόγοις, τῆς ἀρχῆς, τῆς ἀνάγκης, τῆς συμβουλῆς τῶν ἐκάστου δυνάμεων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πρὸς ἐπίτευξιν οἰουδήποτε σκοποῦ ἰδρύσαν ἐνταῦθα σύλλογον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλληνικὴ Λέσχη».

Σκοπὸς ταύτης εἶναι, ὡς τοῦτο ῥητῶς ἐν ὠρισμένοις τοῦ κανονισμοῦ ἔρθροις ἀναφέρεται, οὐ μόνον ἡ προαγωγή τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν τῶν ὁμογενῶν τοῦ τόπου συμφερόντων καὶ ἡ πολιτικὴ μόρφωσις αὐτῶν συμφώνως τῷ Συντάγματι, ἀλλὰ καὶ ἡ μελέτη τῶν μέσων τῶν συντελούντων εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν διάφορων βιοτικῶν ἐπαγγελμάτων, τεχνῶν, ἐμπορίου, γεωργίας, βιομηχανίας κ.τ.λ.

Πόροι τῆς Λέσχης εἶναι ἡ συνδρομὴ, ἣν ἐτησίως καταβάλλουσι τὰ τακτικὰ αὐτῆς μέλη, καὶ αἱ ἐφ' ἅπαξ καὶ ἐτήσιαι ἐπιχορηγήσεις τῶν Συντεχνιῶν καὶ τῶν Σταυρῶν τῶν συνοικιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτήτος, ἔτι δὲ καὶ οἱ κατ' ἐγκρισιν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἑκτακτοὶ πόροι, λ. χ. αἱ πρόσδοσις ἐκ συναυλιῶν, ἐκδρομῶν, ἐσπερίδων κ.τ.τ.

Ἡ τῆς Λέσχης διοίκησις εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς ἐννεαμελῆς διοικητικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον κατὰ τὸ ἀπὸ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1908 ἀρξάμενον πρῶτον συλλογικὸν τῆς Λέσχης ἔτος ἐκ τῶν κ. κ. Ν. Νικαρούση, προέδρου, Κ. Ματσάλη, ἰατροῦ, ἀντιπροέδρου, Πέτρου Γραικοῦ, ταμίου τῆς Τραπεζῆς «Ἀνατολῆς», γενικοῦ γραμματέως, Μ. Σόντη, ἐμποροῦ, ταμίου, Π. Νάκα, καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν, εἰδικοῦ γραμματέως, Κ. Μακρῆ, δικηγόρου, ἐφόρου, Δημ. Βαφειάδου, ἰατροῦ, Ν. Τσιγκαρᾶ, δικηγόρου, καὶ Σπυρ. Δρύμα, ἐμποροῦ, συμβούλων.

Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ διεξαγωγὴν καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Λέσχης συγκροτοῦνται καὶ τρεῖς διαρκεῖς ἐπιτροπαί, ἡ ἐκπαιδευτικὴ, ἡ δημοσιογραφικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ, γεωργικὴ καὶ ἡ βιομηχανικὴ τοιαύτη.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῆ 22 Νοεμβρίου 1908.

ΚΛΕΙΤΟΣ

ΜΙΑ ΚΗΔΕΙΑ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

Τὰ ἔθνη, ὡς καὶ τὰ ἄτομα, ἔχουσι ἐν τῷ βίῳ αἰετῶν στιγμὰς, αἰνεῖς ἀσκοῦσι τοσαύτην ῥοπὴν ἐπὶ τὸν μετέπειτα βίον, ὅστε ἀδύνατον νὰ μεταβάλη τις τὴν ἀγαθὴν ἢ κακὴν τῶν ἐπίδρασιν.

Καὶ δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Μοναστηριώτας μία ἱστορικὴ στιγμὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ 11 Ἰουνίου 1904.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἐνταῦθα Ῥουμανικὴ προπαγάνδα ἔλαβεν ἄφθονον τὸ ἐκ Βουκουρεστίου χρυσοῖον τῆς καὶ εὐρίσκειτο εἰς πυρετώδη κίνησιν ἐξαγορᾶς συνειδήσεων πρὸς ἀπεμπόλησιν τῶν πατρίων. Ἡ ἔκρουθμος τοῦ τόπου κατάστασις ἐνέπνευσε τοῖς παρὰ τὴν Δουμποβίτσαν διπλωμάταις τὴν ἐλπίδα τῆς εὐκόλου πλέον κατακτήσεως τοῦ χρυσομάλλου δέρας, τῆς ἀριστοκρατικωτέρας τῶν Ἑλληνοβλαχικῶν, τῆς μητροπόλεως οὕτως εἰπεῖν τῶν Κουτσοβλάχων, τοῦ Μοναστηρίου. Αἰτὶ δαπάνης 14000 λιρῶν ἐπέτυχον τὴν ἀνέγερσιν παραυναγωγῆς καταναλώσαντες τὰς χιλίας μὲν εἰς ἀγορὰν καὶ οἰκοδόμησιν, τὸ ὑπόλοιπον δὲ τῶν χρημάτων ἐς θεῶν. Προσφοραὶ χρηματικαὶ ἄδρα, θέσεις καὶ οὐλοεῖς, τιμαὶ καὶ παράσημα, ὅλα τὰ μέσα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς παραπλάνησιν τῶν δυστυχῶν κατοίκων. Ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τῶν ἡμετέρων ἦτο οἰκτρὰ. Ἡ ψευδεπανάστασις τῶν Βουλγάρων ἐκραγεῖσα, οἱ φόβοι τῶν ἀπροστατευτῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων μας, αἱ δηλώσεις καὶ οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν πέριξ χωρίων καὶ βπαύλεων, αἱ ἐν τῇ πόλει δολοφονίαι, αἱ καταθλιπτικαὶ φορολογίαι, πρὸ παντὸς δὲ ἡ ἀνεξήγητος δι' ἡμᾶς ἀδυναμία τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεπῶς ἡ ἐγκατάλειψις μας εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν τύχην μας, εἶχον δημιουργήσει περὶ ἡμᾶς μιαν ἀτιμόφαρον πνιγηρὰν, πρὸ τῆς ὁποίας ἐλιποψύχουν πάντες καὶ αὐτοὶ οἱ θαρραλέωτεροι ἐξ ἡμῶν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξέλεξαν καὶ οἱ Ῥουμῶνοι καὶ τῇ συμπράξει τῶν πάντοτε ὑποστηρικτῶν τῶν Βουλγάρων καὶ τῇ ἠρωγῇ τῆς ἀπολυταρχικῆς Κυβερνήσεως ἐνέτειναν ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν, ἵνα καὶ τὸ κτύπημα ὑπάρξῃ ἰσχυρότερον καὶ ἡ διάσπασις τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ μεγαλειότερα. Καὶ αἱ ἀφορμαὶ δὲν ἔλειπον.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἄνω ἡμερομηνίας εἶχεν ἀποθάνει Ἕλλη-
νόβλαχος τις Χρῆστος ὄνοματι, καταγόμενος ἐκ τοῦ μίαν ὥ-
ραν ἀπέχοντος Ἑλληνικωταίου Τυρνόβου (1). Ὁ δυστυχὴς ὄλλ-
γας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐνοσηλεύειο, τῇ ἐγγράφῳ πρὸς
τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν αἰτήσῃ του, ὡς ὁμογενὴς καὶ ἄπορος, εἰς
τὸ ἱερὸν ἡμῶν νοσοκομεῖον «Ὁ Εὐαγγελισμός», ὅτε ἀπεσπάρθη ἐ-
κεῖθεν παρὰ τοῦ φιλοσοφίου ἀδελφοῦ του, ὅστις οὐ μόνον
τοῦτον δὲν ἦτο εἰς θέσιν γὰρ περιθάλψῃ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν γὰρ δια-
θρέψῃ ἠδυνάτει, ὅτε πενέστατος ὢν. Ἠναγκάσθη ὅμως γὰρ τὸν
παραλάβῃ ἀπειληθεὶς παρὰ τῶν ῥουμουνιζόντων διὰ τῆς στερήσεως
τῆς παρεχομένης αὐτῷ ἐργασίας. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ τοῦ νο-
σοκομείου ἐξοδὸν του ὁ Χρῆστος ἀπέθανεν. Οἱ Ὀφθαλμοὶ ! πλήρεις
χαρᾶς ! Ἦτο ὁ πρῶτος νεκρὸς, ὃν θὰ ἐκήδευον διὰ τοῦ ἐξωμότου
ἱερέως Παπᾶ Τόδη, θὰ ἐθριάμβευον, θὰ ἐξηντέλιζον τὸν Ἕλλη-
νισμὸν τοῦ Μοναστηρίου ! Προπαρασκευάσθησαν διὰ μεγαλοπρεπῆ
κηδείαν. Στέφανοι ἠτοιμάσθησαν, λόγοι συνεισάχθησαν, πάντες ἐτέ-
θησαν εἰς κίνησιν καὶ νόμοι ἀνεδιφρήθησαν, δι' ὧν ἀπεδείκνυον
ὅτι δικαίωμα ἐπὶ τοῦ πτώματος ἔχει ὁ ἀδελφὸς ὡς κληρονόμος,
ὅστις ὡς Ῥουμοῦνον τὸν παρέδιδε δι' αὐτῶν γὰρ ταῦτα. Εἰς μάτην
διεμαρτυρήθη ἡ Μητρόπολις πρὸς τὸν Νομάρχην καὶ πρὸς τὸν
Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν. Ὁ τελευταῖος εἶτε ἐκ πολλῶν ἀσχολιῶν
εἶτε σκοπίμως ἤρηξε ν' ἀπαντήσῃ. Τὸ δὲ Νομαρχιακὸν Συμβού-
λιον (Ἰδαρὲ-Μετζλισί) συνελθὼν εἰς συνδιάσκεψιν, κατὰ πλειονο-
ψηφίαν ἐπέδικασε τοῖς Ῥουμοῦνοις τὸν νεκρὸν, καὶ οὕτω ὁ Μητρο-
πολίτης ἀπεχώρησε τοῦ Συμβουλίου ἐξαντλήσας καὶ τὴν τελευταίαν
του διαμαρτυρίαν εἰς μάτην. Ἡ ὥρα παρήργετο, ἐνύκτωνε καὶ
μόνον περὶ τοὺς δύο μουσικοὺς συνδέσμους τῆς πόλεως συγκεν-
τρωμένοι οἱ πολῖται συνεσκέπταντο τὸ κρῖσιμον τῶν περιστάσεων
καὶ ἀποφάσεις ἀνελάμβανον σοβαράς. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀδίκου ἀ-
ποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως μία ὑπελείπειτο ὁδὸς, ἡ τῆς βίας, καὶ
ταύτην ἀπεφάσισαν γὰρ ἀκολουθήσωσιν. Ἀπεφασίσθη γὰρ διαμαρ-
τυρηθῶσιν εἰς πάνδημον συλλαλητήριον καὶ γὰρ παρεμποδισθῆ διὰ
τῆς βίας ἢ ἐκτέλεισις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰδαρὲ Μετζλισί. Ἐπιτροπὴ
πολιτῶν γύκιωρ μεταβᾶσα εἰς τὴν Μητρόπολιν ἐδήλωσε τῷ Μη-
τροπολίτῃ δι' αὐριον θὰ γείνη διαμαρτύρησις ἐν μεγάλῃ διαδηλώ-

1) Ἰδὲ Μακεν. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 224 καὶ ἐξῆς.

σει καὶ θὰ ἐμποδισθῆ ἢ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ καὶ διὰ τῆς βίας ἀκόμη.

Ἐπισημένος ὁ Μητροπολίτης πρὸ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως
τοὺς καθικέτευσε ν' ἀπόσχωσι καὶ γὰρ ἀναμείνωσι τὴν ἀπάντησιν
τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἧτις ἴσως ἦτο εὐνοϊκὴ. Ὁ λαὸς ὅ-
μως, ὅστις ἔμαθε τὴν ἀνδρικήν αὐτὴν ἀπόφασιν, ἐνθους ἐτάχθη
ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἐπομένην ὄλη ἡ ἀγορὰ ἐκλείσθη καὶ ὄλοι συνε-
κεντρώθησαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ νεκροῦ, καταλαβόντες ὄλας τὰς
παρόδους. Καὶ ἐβλεπέ τις γὰρ συρρέωσι πάσης τάξεως καὶ πάσης
ἡλικίας ἄνθρωποι εἰς τὴν διαδήλωσιν αὐτήν. Ὁ ῥουμουνιζὼν ἱερεὺς
καὶ 5—10 ὁμόφρονες εὗρισκοντο ἤδη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ νεκροῦ.

Ἀμαξά ἐπιχειρήσασα γὰρ διασχίσῃ τὸ πλῆθος καὶ μεταβῆ εἰς
τοῦ νεκροῦ ἠμποδίσθη καὶ ὁ ἐν αὐτῇ στέφανος διηρηπάγη πρὸ αὐ-
τοῦ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ εἰς μύρια κατασχισθεὶς τεμάχια. Τὴν
ἰδίαν τύχην ἔσχε καὶ δευτέρω τοιαύτη. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει δὲ τῆς
νεκροφόρου ἀμάξης, ἦν παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐδανεισθησαν τὸ
πλῆθος ὁρμήσαν κατεξέσχισε τὰ φάλαρα καὶ τὰ κοσμήματα καὶ ἀ-
ποξεῦξαν τοὺς ἵππους ἔβουρεν αὐτὴν μακρὰν. Ὁ Διευθυντὴς τῆς
ἀστυνομίας μετὰ ἐφιππιῶν καὶ πεζῶν χωροφυλάκων ἠδυνάτει γὰρ
κρατήσῃ τὴν τάξιν· οὐδεὶς ἠδύνατο γὰρ συγκρατήσῃ τοὺς ἡμετέρους.
Ὁ λαὸς εἶχε μεθύσει. . . Οἱ γνωρίζοντες τὴν ἀπολυταρχικὴν Τουρ-
κίαν, οἱ γνωρίζοντες κατὰ ποῖον ἢ πῶς τὸν τρόπον ἐπέβαλλεν ἡ
Ἀρχὴ τὰς ἀποφάσεις καὶ διατάξεις της, οἱ γνωρίζοντες τὸ Μονα-
στήριον εἰς ποίαν ἦτο τότε κατάστασιν, ἐκείνοι μόνοι δύνανται γὰρ
ἐκτιμήσωσι τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος.

Διαδήλωσις ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἀντίστασις κατ' ἀποφάσεως τοῦ
Ἰδαρὲ !! Αὐτόχρομα αὐτοκτονία !

Γενναϊότης ὅμως καὶ αὐτάπαρρησις ἠνωμένα ἠγήγησαν τὸν
μέγιστον τῶν κινδύνων. Καὶ ἦτο πλέον καιρὸς. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκ
μέρους τῶν Βουλγάρων ἐξουθενήσεις, οἱ χλευασμοὶ πρὸς τὸ αἶσθη-
μά μας τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικόν, ἐν τέλει δὲ καὶ παρ' αὐτῶν
τῶν ψευδοῤουμοῦνων οἱ ἐμπαιγμοὶ ἐκέντριον βαθύτατα τὴν ψυ-
χὴν ἡμῶν καὶ ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐξηγέρθημεν.

Τύχη ἀγαθὴ ! Ἡ ψυχὴ, ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἧτις ὀρθοδοῦσα
ἔως χθὲς ἐκοιμᾶτο, ἀφυπνίσθη καὶ ἀφυπνίσθη ἐντρομος ἐπὶ τῇ θεᾷ
τοῦ βαράθρου, εἰς ὃ εὗρισκετο, ἀφυπνίσθη διὰ γὰρ μὴ κοιμηθῆ
πλέον ποτέ.

Ὁ Διοικητὴς μαθὼν τὰ γινόμενα ἔστειλεν ἐπὶ τόπου τὸν φρού-
ραρχον, ὅστις ἐκτιμήσας δεόντως τὴν κατάστασιν καὶ τὰ πνεύματα

τῷ ἐδήλωσεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὀλοκλήρου τάγματος, διὰ τὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Νομαρχ. Συμβουλίου.

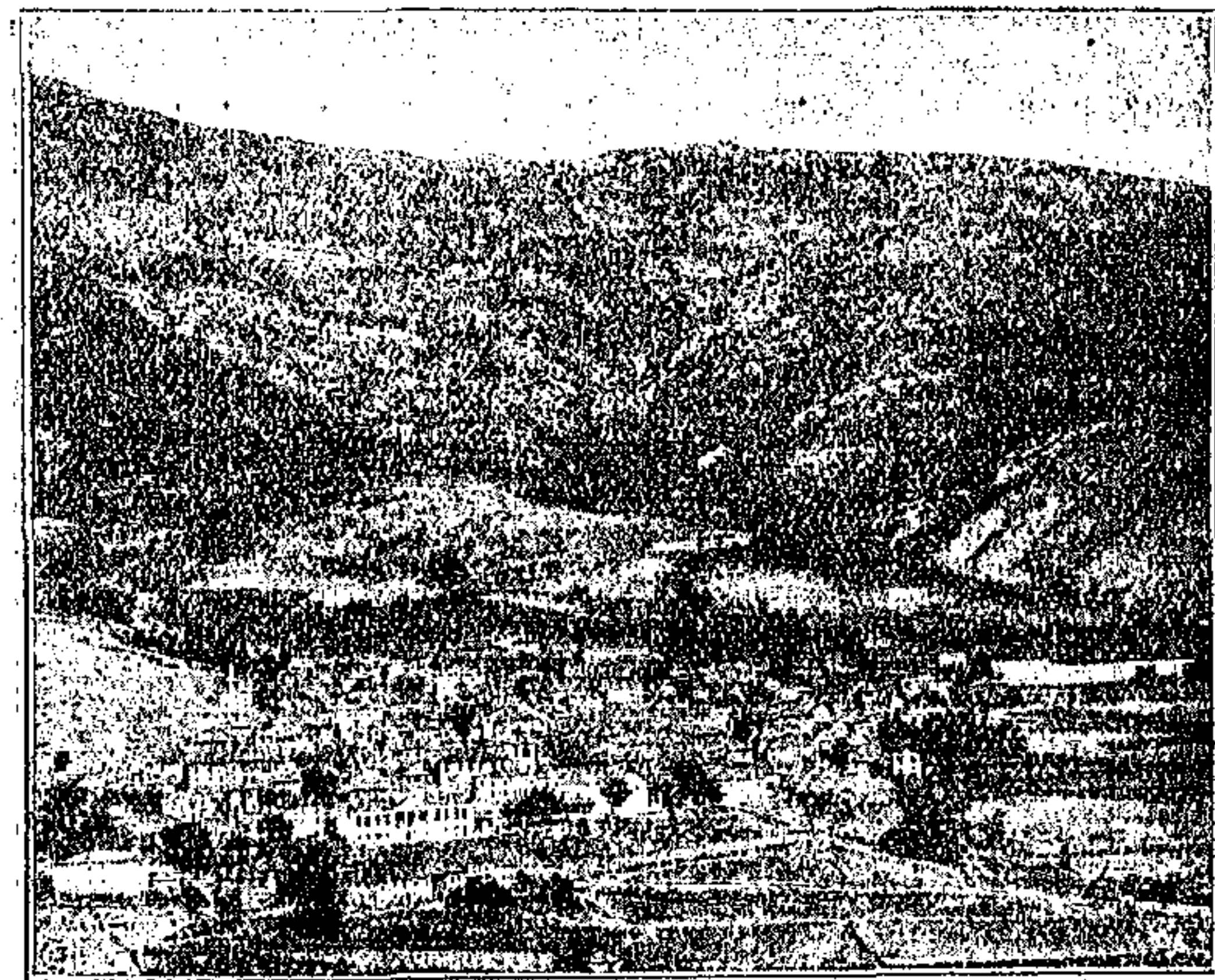
Συγκαλεῖ λοιπὸν ὁ Βαλῆς εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν τὸ Ν. Συμβούλιον περὶ τῶν ληπιέων μέτρων καὶ ἀναθέτει εἰς ἐπιτροπὴν, ὅπως συμβουλευσῇ τὸν λαὸν καὶ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα. Προσηλθε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ μάταιαι αἱ συμβουλαὶ τῆς ὀλαδος ἔβρα καὶ ἐζήτει τὰ τῷ ἀπονεμηθῆ δικαιοσύνη. Τρωθεὶς εἰς τὸ θρησκευτικὸν του αἰτήμα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐκφορὰν διὰ Ῥουμούνου ἱερέως. Μία ἐπέλασις τῆς ἐφίππου χωροφυλακῆς, ὅπως διαλύσῃ τὸ πλῆθος, ἀπεκρούσθη γενναίως. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἡμετέρων ὁ κατόπιν ἀνάνδρος δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Νικόλαος Μαρκόπουλος, ὡς λέων ἠμύνετο καταρρίψας μὲ τὸ περιστροφον εἰς χεῖρας ἵππον καὶ ἀναβάτην. . . . Τὸ τί κατόπιν ἔγεινε δὲν περιγράφεται. Γενικὴ ἔφοδος τῶν χωροφυλάκων ἀνσαιτάωσε τὸν κόσμον καὶ μετεκίνησεν ὅλον ἐκεῖνον τὸν ὄγκον. Πατεῖς με πατῶ σε. Ἐν τούτοις οἱ ἰδιόκοι μας δὲν ἀπεχώρουν μένοντες πάντοτε κύριοι τοῦ πεδίου. Τὰ πράγματα ἦσαν εἰς τὸ ὀξὺ αὐτὸ σημεῖον, ὅτε αἴφνης ἐνεφανίσθη δευτέρα ἐπιτροπὴ ἐκ μέρους τοῦ Βαλῆ, ἣν ἀνήγγειλε τῷ λαῷ ὅτι κατὰ τηλεγραφικὴν ἐντολήν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Χιλμῆ Πασῆ ὁ νεκρὸς εἰς οὐδένα θὰ ἀποδοθῆ ἀλλὰ θὰ ταφῆ ἄνευ πομπῆς. Τὸ πλῆθος εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα πεισθὲν διελύθη. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐνωρὶς ὁ πολὺπλαγκτος νεκρὸς ἐναποτεθεὶς ἐπὶ κάρρου τῆς Δημαρχίας καὶ τῆ συνοδείᾳ δύο χωροφυλάκων ἐφέρετο μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς μέρος τῶν νεκροταφείων. Λάκκος ἀνορυχθεὶς ὑπὸ τοῦ καρραγωγέως ἐδέχθη τὸ σῶμά του ἄνευ οὐδεμιᾶς θρησκευτικῆς πομπῆς, ἀπαλλάξας οὕτως ἡμᾶς καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφόν του περαιτέρω φροντίδων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὴν ἐπομένην ἀμέσως ἡ ἀστυνομία προέβη εἰς ἀθρόας συλλήψεις τῶν ἡμετέρων, προφυλακίσασα «ἐπιστάσει» καθηγητὰς καὶ ἐμπόρους, ἰατροὺς καὶ δικηγόρους καὶ λοιποὺς, ὅσους κατέδιδεν ἡ Ῥουμανικὴ προπαγάνδα, καὶ μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας δικάσασα ἠθώωσεν αὐτοὺς κατόπιν ἀλλὰ τὸ μέγα ἐθνικὸν κέρδος ἀπεκλήθη, ὀλαδος ἀνένηψεν, ἐφρονηματίσθη μέχρι φανατισμοῦ καὶ διωργάνωσε κατόπιν τὴν ἄμυναν, τὴν περιφημον ἄμυνάν του, ὅφ' ἣς κατασυνειρτίβησαν αἱ βουλγαρικαὶ βιαιοπραγίαι καὶ ὀμότητες καὶ ἣν εἰς ἐδόξασε τὸ Μοναστήριον ἀνὰ σύμπαντα τὸν Ἑλληνομακρόν.

Ἴδὸν διατὶ θεὸν μετ' ὑπερηφανείας τὰ ἀναμνηστικώμεθα τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης ὡς ὄντως ἱστορικῆς. Ἦτο ἡ πρώτη ἔμπρακτος διαμαρτυρία μας. Ἐδίδετο τὸ πρῶτον μάθημα τῶν δυνάμεων μας καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς καὶ εἰς τοὺς ταγοὺς ἡμῶν, εἰς οὓς ἦτο ἐμπειστευμένον τὸ μέλλον ἡμῶν. Δόξα τῷ Θεῷ, ἀφυσπνίσθημεν ὅλοι καὶ μαζὺ μὲ ἡμᾶς καὶ αὐτοὶ καὶ εἴμεθα σήμερον εἰς θέσιν τὰ λεγώμεθα Ἑλληνας καὶ Ἑλληνας Μακεδόνες.

Ἐν Μοναστηρίῳ κατὰ Νοέμβριον 1908.

ΠΕΡΔΙΚΚΑΣ ΓΡΑΝΙΚΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΝΙΖΟΠΟΛΕΩΣ

Κώμη ἑλληνομακρόν κειμένη ἐπὶ τοῦ Βαροῦντος (Περιστερίου) ὄρους καὶ δυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου, ἔχει 2,500 Ἑλληνομακεδόνας καὶ διατηρεῖ ἑλληνομακρόν σχολεῖον. (Ἴδὲ καὶ σελ 77.)

ΠΕΤΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ο ΚΡΕΜΑΣΘΕΙΣ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ

Ὀλόξανθος καὶ ῥοδοκόκκινος μὲ δύο μεγάλους γλαυκοὺς ὀφθαλμούς, ἀντανακλῶντας τὸ πῦρ καὶ τὴν ἀγνότητα παρθένου ψυχῆς, μεσαίου ἀναστήματος καὶ ἀμύστακος ὁ μόλις εικοσαετής Ἀπολλώνιος ἦρος ὑπέστη τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Μοναστηρίῳ ἐκ γονέων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὸ αἷμα καὶ τὴν πυρίτιδα. Ὀλίγα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν καὶ ἀκαλούθως φρόνιμα καὶ ἡσυχὰ ἐβοήθει τὸν γέροντα πατέρα εἰς τὸ μικροκατάστημά του.

Ὅτε ὅμως ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1904 ἤρχισε νὰ πνέῃ ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ζεῖδωρος ζέφυρος τῆς ἐλευθερίας, συγκλονῶν ἐκ βάθρων τὴν Μακεδονικὴν ψυχὴν καὶ κράζων αὐτὴν εἰς δράσιν καὶ ἐκδίκησιν, ὁ μικρὸς Πέτρος ἐν τῷ πυρετῷ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀπέρριψε μακρὰν τὴν ποδιὰν τοῦ μικρεμπόρου καὶ ἀφωσιώθη ἔκτοτε ὀλοψύχως εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐπὶ ἓνα χειμῶνα ὑπηρετήσε θαυμάσια ὡς διδάσκαλος εἰς τι χωρίον τοῦ Περιστεριοῦ· νύκτα τινὰ μάλιστα ἀπέκρουσεν ἐνόπλιως ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ χωρίου τοῦ περιδοήτου βοεβόδα Ναοῦμ.

Ἄλλ' ὅτε μὲ τὰ ἄνθη καὶ τὰ δῶρα τοῦ Μαΐου τοῦ 1905 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Περιστέρνι τὸ πρῶτον ἑλλήν. σῶμα, ὁ κληρωτὸς διδάσκαλος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ ἀφήσας σχολεῖον καὶ μαθητὰς ἠκολούθησεν αὐτό, παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του. Ὑπηρετήσεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ σώματα τοῦ Καραβίτη, Μακροῦ, Βάρδα, μετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς συμφορὰς των καὶ συνεμερίσθη μετ' αὐτῶν τὸ ψῦχος καὶ τὴν πείναν τῶν ὁρέων καὶ τὴν μούχλαν καὶ ἀσφυξίαν τῶν κρυπτῶν.

Τέλος τὸν χειμῶνα τοῦ 1908 εἰς ἀμοιβὴν τῆς δράσεώς του ἀνεκηρύχθη ὀπλαρχηγός· ἔκτοτε μέχρι τέλους ἠγωνίσθη ἐν τῇ ἰδίᾳ περιφερείᾳ, γνωστὸς μᾶλλον ὑπὸ τὸ ὄνομα δάσκαλος ἐκ τῆς ἑφημέρου διδασκαλίας του, λατρευόμενος ὑπὸ πάντων, πασίγνωστος καὶ οἰκεῖος εἰς ὅλα τὰ χωρία.

Πλὴν ψεῦ! ἡ ποιντικὴ αὕτη ζωὴ τῶν ὀνείρων καὶ τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν, ἵτις τόσον αἰσίως τὸν Μαΐον τοῦ 1905 ἤρχισεν, ἐμελλε πάλιν τὸν Μαΐον οἰκτρῶς νὰ καταλήξῃ. Τὴν 21 Μαΐου τοῦ 1908

συνελήφθη ἐν Βουκόδῳ ἐντὸς κρυψάνας μετὰ τριῶν ἄλλων ὀπαδῶν. Μετὰ ἓνα μῆνα ἀλυσιδετος ἤχθη ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου δικαστηρίου Μοναστηρίου. Ἡ διαδικασία του ὑπῆρξε σύντομος. Κατηγορήθη ἐπὶ ὀπλαρχηγία καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Παρ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τῶν Νεοτούρκων, μολοντί εἶχε πνεύσῃ ἤδη πυρίνη αὔρα τῆς ἐλευθερίας, σαρώσασα ἀρκετὰ ἐκ τῶν τεράτων τῆς τυραννίας, τὴν πρωίαν τῆς 25 Ἰουνίου εὐρέθη αἰωρούμενος ἐν μέσῳ σειρᾶς λογγῶν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης μεταξὺ σταθμοῦ καὶ στρατῶνων λεύκης, τοῦ ἐθνικοῦ τούτου Γολγοθᾶ, τῆς νέας πλατάνου τῶν Ἰωαννίνων τοῦ Ἀλλῆ πασᾶ.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ἠλπίζεις ποτε, ἄμοιρε Πέτρε, τὴν ὥραν, καθ' ἣν πλήρης ὀνείρων καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀπεχαιρέτας τὸν κόσμον καὶ ἠκολούθεις τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχαίου κλέφτου, ὅτι τοιοῦτο τέλος σὲ ἀνέμενε; Πῶς ἢ Τουρκικὴ σφαῖρα, ἵτις κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ρακόδου ἐπλήγωσε τὸν πόδα σου, δὲν ἐλοξοδρομεῖ ὀλίγον νὰ πλήξῃ τότε τὴν καρδίαν σου; Ὑπῆρξεν ἀτυχῆς ὅπως ὁ ἀρχαιότερός του Κώτας, (1).

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 132.

ὅστις κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ μαρτυρίου του ἔθραυσε τὰς χειροπέδας καὶ ἐσώθη, πάλιν συνελήφθη πάλιν ὑπὸ ἄλλης περιπόλου.

Μετὰ τὴν μνηστιαίαν ἀγωνίαν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τὴν δεκαήμερον κόλασιν τῶν Τουρκικῶν δουλαπιῶν, τὰ ὁποῖα ἤξιζον χιλίους ὁμοῦ θανάτους, οἱ ἄγριοι δῆμιοί του τὸ μεσονύκτιον ἐρεβώδους νυκτός διέκοψαν τὸν ἄϋπνον ὕπνον του καὶ τὸν ἀπήγαγον ἔξω τοῦ δουλαπιῶ.

Ἐνόησε τὸν προορισμὸν του, ἐνόησεν ὅτι ἐσύρετο ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν, καὶ πρὶν ἐξέλθῃ τῶν φυλακῶν, ἐν ᾧ διήρχετο ἐν μέσῳ λογχῶν τὸ προαύλιον, ἀνεφώνησεν ἐν βροντῶδες «γείά σας» πρὸς τοὺς κοιμωμένους συναδέλφους καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τοὺς ἔξω συναγωνιστάς. Ναι, ὕστατον καὶ φορικιαστικὸν γείά σας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντήχησαν θρηνωδῶς οἱ θόλοι τῶν φυλακῶν, ἐν τελευταῖον «χαίρετε», τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ συνταράξῃ τὰ γλυκὰ ὄνειρα τῶν καθευδόντων καὶ νὰ τοῖς ὑποδείξῃ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔμελλε κατὰ ἓνα νὰ ἐλαττωθῇ, ἀνεφώνησε!

Καθ' ὁδὸν ἡ θλιβερὰ συνοδεία ἐσταμάτησεν εἰς τὴν σκιάν τῶν δένδρων ἐνεφανίσθη μεταξὺ δύο βαθμοφόρων γηραιὸς λευίτης. Ἀπὸ τὰς τρεμοῦσας χεῖράς του, γονυκλινῆς καὶ ὀπισθάγκωνα δεμένος ὁ ἐτοιμοθάνατος ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς τελευταίας εὐχαριστίας τοῦ ἔθνους. Ὁ τάλας! ἀνηράγη ἐκ τῆς κλίνης του ὑπὸ σπασμοφόρων, ὅπως μεταδώσῃ θάρος καὶ παρηγορίαν εἰς τὸν κατάδικον, ἐν ᾧ αὐτὸς εἶχε μεγαλυτέραν ἀνάγκην αὐτῶν.

Πλὴν ὁ ἱερεὺς ταχέως ἀπεπέμψθη καὶ ἔμεινε μόνος ἐν τῷ μέσῳ τῶν δημίων. Δὲν ὑπάρχει πλέον ὀφθαλμὸς νὰ ὑγραθῇ εἰς τὴν συμφορὰν οὔτε καρδία νὰ πάλλῃ στὸ πάθημά του· δὲν ἔχει οὐδὲ ἐν πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὸν μύχιον πόνον του, νὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν θέλησίν του.

Οἱ περὶ αὐτὸν μένουσιν ἀπαθείς καὶ ψυχρότεροι τοῦ σιδήρου ἢ ἐκστομίζουσιν ὕδρεις καὶ ἐμπαιγμοὺς πλέον διαπεραστικοὺς τῶν λογχῶν των.

Ἄλλ' ἢ ἡρεμία τῆς ψυχῆς του πλέον δὲν ἀντέσχε καὶ τὴν τελευταίαν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ ἴδιος διεπέρα τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ ἀπαισίου βρόχου, ἢ ἀγανάκτησις ὑπερεξεχείλισεν εἰς ὕδριν κατ' αὐτῶν, εἰς κατάραν τῆς φυλῆς των.

Ἐρρόδιζεν ἡδὴ ἢ αὐγὴ, ὅτε ἐγλυκοχάραζε διὰ τὴν ψυχὴν του ἢ αὐγὴ ἄλλου κόσμου, ἐν ᾧ ἐψιθύριζεν ἢ λεύκη τὸ ὕστατον νανούρισμα τῆς καὶ ἐδόμβουν εἰς τὰ ὦτά του οἱ τελευταῖοι ἐμπαιγμοὶ τῶν δημίων καὶ αἱ ὑλακαὶ τῶν κυνῶν τοῦ στρατῶνος.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ θάνατον δὲν τὸν ἀφήκαν ἡσυχον. Μετὰ πολὺ-

ρον αἰώρησιν κατεβίβασαν τὸ πτώμα καὶ ἀντίκαταστήσαντες ἱερεῖς καὶ λαμπάδα....διὰ τῶν λογχῶν των, μετέφερον αὐτὸ εἰς τὸ νεκροταφεῖον σκοποῦντες ἀπὸ δημίους νὰ μεταβληθοῦν εἰς...νεκροθάπτας!! Ἐνταῦθα ὅμως εὐρέθησαν ἀπέναντι ὀλοκλήρου στρατιᾶς γυναικῶν, ἧτις ἐγένετο κυρία αὐτοῦ καὶ μετὰ δακρῶν καὶ ἀνθέων ἐνεταφίασε τὸν χιονώδη νεκρὸν τοῦ λογάδος τῆς πόλεως.

Καὶ οὕτως ἐκλείσει τὴν σειρὰν ἐκείνην τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων, τοῦ ἡμιθέου Κώτα, τοῦ Ὀλυμπίου Διαμάντη, τοῦ Καμηλάκη. Καὶ αὐτοὶ μετὰ βίον ὀλοκλήρον κινδύνων καὶ μαχῶν ἀπέθανον τὸν διὰ τοῦ σχοινίου τοῦ μεγάλου πατριάρχου θάνατον τοῦ ληστοῦ, βυθίζοντες εἰς τὸ πένθος ὀλοκλήρον πόλιν καὶ παρέχοντες εὐχάριστον θέαμα εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐχθροὺς. Καταλείπων μητέρα καὶ ἀδελφὴν νύτύχησε τοῦλάχιστον Ὀπέτρος νὰ συμπεριληφθῇ αὐτὸς ὁ λεπτοφυῆς κρῖνος μετὰ τῶν δρυῶν ἐκείνων κλάδων, τὸ ἀκακοῦρνι, μετὰ τοὺς γερολύκους τῶν ὀρέων, νύτύχησε νὰ εἶνε αὐτὸς τὸ ὕστατον θῦμα γλυκοχαραζούσης αὐγῆς εἰς τὸν δαίμονα τοῦ σκότους, τὸ τελευταῖον θῦμα τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης εἰς τὸν Ἄρην τοῦ σπαραγμοῦ καὶ τῆς ἀδελφοκτονίας.

Ἐν Μοναστηρίῳ κατὰ Σεπτέμβριον 1908.

Γ. ΜΟΔΗΣ

Ὁ Φίλιππος, ἐπειδὴ συνελήφθησαν πολλοὶ αἰχμάλωτοι, ἐπώλε αὐτοὺς μετὰ τὸν χιτῶνα ἀνασηκωμένον ἀπρεσιῶς καθήμενος. Εἰς λοιπὸν ἐκ τῶν πωλοῦμένων ἀνεβόησε: Νὰ με λυσιθῆς, Φίλιππε, διότι εἶμαι στρατικὸς σου φίλος. Ἐπειδὴ δὲ ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος, πόθεν, ὦ ἀνθρώπε, ἔγινες καὶ πῶς; Θά σοι τὸ εἶπω, ἀπεκρίθη πλησιάσας. Ἐφ' οὗ λοιπὸν ἤχηθῃ πλησίον, καταβίβασον, εἶπεν, ὀλίγον κατωτέρω τὴν χλαμύδα, διότι ἀσχημονεῖς οὕτω καθήμενος. Καὶ ὁ Φίλιππος, Ἄφετε αὐτόν, εἶπεν, διότι ἀληθῶς ἦτο εὔνοος καὶ φίλος χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω.

(Πλουτάρχου).

Ὁ Φίλιππος ἔλεγεν, ὅτι προτιμότερον εἶναι στρατόπεδον ἐλάφων μετέοντα στρατηγὸν ἢ στρατόπεδον λέοντων μετὰ στρατηγὸν ἔλαφον.

(Πλουτάρχου)

ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

(Ίστορικά σημειώσεις).

Ὁ Δημήτριος Γκογκολάκης ἢ Μητρούσης (1) κατήγετο ἐκ τοῦ πλησίον τῶν Σερρῶν βουλγαροφώνου χωρίου Χομόνδος. Ἄνὴρ σπαινωτάτης ψυχικῆς καὶ σωματικῆς δυνάμεως ἐξήσκει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Ἐὐ μόνον τοῦ ὄνειρον ἦτο ἡ πατρὶς, καὶ ἂν καὶ ὡς Μακεδῶν ἐμίσει τοὺς Βουλγάρους, ὅμως αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ ἐστρέφοντο κυρίως πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ἐπαχθοῦς τῆς σκλαβιᾶς ζυγοῦ. Ἐπόθει τὴν ἀναγέννησιν μιᾶς μεγάλης Μακεδονικῆς καὶ Ἑλληνικῆς πατρίδος. Ἡ ἰδέα αὕτη τόσον εἶχε ριζωθῆ ἐν τῇ ψυχῇ του κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη τῆς δράσεώς του, ὥστε καθίστα αὐτὸν ἀδιάφορον πρὸς πᾶν ἄλλο πέραν αὐτοῦ συμβαῖνον. Ἐπανειλημμένως τὸ Βουλγαρικὸν κομιτάτον ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν ἄλλ' ἀπέτυχεν. Ἡμέραν τινα Βουλγαρικὴ συμμορία πληροφορηθεῖσα τὴν ἀπουσίαν του εἰσέρχεται εἰς τὸ χωρίον του καὶ πολιορκεῖ τὴν οἰκίαν του... Τὴν ἐσπέραν ἐπανελθὼν οὗτος ἐκ τοῦ ἀγροῦ εὕρισκει ἅπασαν τὴν οἰκογένειάν του κατακρεουργημένην. Ἡ συμφορὰ ἦτο μέγιστη. Ἐκφρων ὁ Μητρούσης ἐγκαταλείπει αὐτοστιγμὴ τὸν οἶκόν του καὶ ἐν μέσῳ σφοδρότατης καταγίδος τρέπεται εἰς τὰ ὄρη. Οὐδὲν πλὴν τὸν συνέδεε μετὰ τοῦ κόσμου τούτου. Ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν πατρίδα. Ψελλίζων μόλις Ἑλληνικὰς τινὰς λέξεις σπεύδει εἰς συνάντησιν τοῦ ὑπάρχοντος Γραγγῆ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ τὸν κατατάξῃ εἰς τὸ σῶμα του. Ὁ Γραγγῆς δέχεται, καὶ ἰδοὺ ὁ Μητρούσης μετὰ τινὰ καιρὸν παίζει κύριον πρόσωπον εἰς τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καρατζάκιοι, ἐνθα πλεῖστα τῶν δολοφόνων τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του ἐκρύπτοντο. Μετὰ ταῦτα συγκροτήσας σῶμα ἐκ τεσσάρων ἀνδρῶν, ὧν δύο συγχωρεῖται του, Γιοβάνης, φίλτατος παιδικὸς του

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1908 ἐν σελ. 335 καὶ ἐξῆς.

φίλος, Θεόδωρος, καὶ δύο ξένοι, Νίκος Παναγιώτου (1) καὶ Μιχαήλ, τίθεται ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ περιφήμου ἐπὶ κακουργίᾳ Βουλγάρου ἀρχικομιτατζῆ Ἀραμπαζτῆ ζητῶν πληροφορίας περὶ τῆς διευθύνσεως ἐκείνου εἰσέρχεται μετὰ τοῦ σώματός του τὴν ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς, 13ης Ἰουλίου 1907, εἰς Σέρρας καὶ καταλύει εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐκ Στεφανινῶν παπᾶ Θανάση, ἐφημερίου τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν τῇ συνοικίᾳ Κάτω Καμενίκη. Δυστυχῶς προδίδεται ὑπὸ τοῦ βουλγαρίζοντος Ντίγκου, τοῦ μετὰ ταῦτα διὰ χειρὸς τοῦ παλληκαριοῦ Νάσου πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Σέρραις ἀποτίσαντος δίκην τοῦ κακουργήματός του, καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ ἀπειροπληθοῦς Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ὄχλου Τούρκων καὶ Ἀθιγγάνων ὠπλισμένων διὰ μαχαιρῶν καὶ πιστολῶν, συρρευσάντων αὐτόσε ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς πόλεως, ὅπως δώσωσι χεῖρα βοήθειας εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ φοβεροῦ Γκιαούρ. Καλεῖται ἐπανειλημμένως εἰς παράδοσιν τῶν ὄπλων του. Ἡ φωνὴ του ἀντηγεῖ καθαρωτάτη καὶ ἀτάραχος. Σκυλιὰ! ἀμέσως, κατακέφαλα... Ἐλάτε! Καὶ πετῶν ἀπὸ τοῦ στόματός του τὸ ἀνημμένον του σιγάρων ῥίπτεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν... Μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει αἰμοσταζῶν ἀλλὰ γαλήνιος ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας πλησίον τῶν τεσσάρων αὐτοῦ συντρόφων. Ἀνάπτει δεῦτερον σιγάρων καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐχθρὸς ἐξώθεν ὠρύεται. Ἡ θύρα τοῦ περιβόλου ἐξεπίτηδες μένει ἀνοικτὴ, οὐδεὶς ὅμως τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ ἐκ τῶν ἐχθρῶν. Ἐξαίφνης, ἄγνωστον πῶς, πυρπολεῖται ἡ οἰκία τοῦ παπᾶ Θανάση. Τότε ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τῶν πανταχόθεν καταρρεόντων ἐρειπίων πίπτει ὁ Θεόδωρος βληθεὶς τὸ μέτωπον ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας. Ἀλλὰ τότε ἐκτυλίσσεται μεγάλη συγκινητικωτάτη σκηνή. Οἱ λοιποὶ τέσσαρες πρὸς στιγμὴν λησμονοῦντες τὸ κρίσιμον τῆς θέσεώς των γονατίζουσι πρὸ τοῦ πτώματος τοῦ φίλου των καὶ ἀσπαζόμενοι τὰ ἄνευ πνοῆς χεῖλη του ῥίπτουσιν αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ, ἵνα μὴ τὸ πτώμα του περιπέσῃ εἰς χεῖρας ἀνιέρους. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Μιχαήλ.

Ἦδη οἱ Τούρκοι περικυκλώνουσι αὐτοὺς πανταχόθεν. Συνάπτεται ἀληθῆς γιγαντομαχία, καθ' ἣν τρεῖς καὶ μόνοι ἀγωνίζονται ἐναντίον μυριάδων. Ἀληθῆς ἱεροτελεστία τῆς παλληκαριᾶς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος! Βαρέως πληγωμένοι ὁ Γιοβάνης καὶ ὁ Νίκος συλλαμβάνονται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀμφότεροι ἔλαβον τὸν

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 362.

δι' ἀγγλόνης μαρτυρικὸν στέφανον ἐν Σέρραις τῇ 3ῃ Δ)βρίου 1907
ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ. Ὁ δὲ Μητρούσης ; . . . Τὸ πτώμα αὐτοῦ διά-
τρητον ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν παραληφθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων
ἐτάφη τὴν ἐπομένην πρωΐαν, ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ τόπου τῆς συμ-
πλοκῆς παρουσίᾳ ἑνὸς καὶ μόνου γέροντος ἱερέως.

Κοιμᾶται ἤδη τὸν αἰώνιον ὕπνον σὲ μιᾷ ἔρημῃ γωνιᾷ τῆς γλυ-
κυτάτης του πατρίδος.

Οὐδεὶς σταυρὸς, οὐδὲν ἄνθος ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Ἵψηλὰ χόρτα καὶ ἄγρια φυτὰ ἐκάλυψαν τὸ μέρος, εἰς τὸ ὑποῖον
κοίτεται ὁ ἀθάνατος ἦρω.

Ῥιγοῦν εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ζεφύρου, καὶ ἡ καρδία εἰς
τὴν θεᾶν αὐτῶν.

Ἐν Μονάχῳ, 24 Δεκεμβρίου 1908.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

“ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ,”

✱

Γλυκὰ σιγασβύνει τῆς μέρας τ' ἀστέρι,
Δροσαῖτο φυσάει σιγὰ τὸ ἀγέρι,
Προβάλλει θαμπὸ τὸ ἀθῶο φεγγάρι,
Θρηνεῖ στὸ λειβάδι τῆς νύχτας πουλί,
Βαθειὰ στὸ χορτάρι ὁ γρούλλος λαλεῖ,
Στενάζει γλυκειὰ εὐωδιὰ τὸ θυμάρι.

⊖

Βουβὸ καταβαίνει βαρειὰ τὸ σκοτάδι,
Μακρὰ ἕνας πύργος, ἀρχαῖο δημάδι,
Σκοτίδ' ἀνταμώνει μαζῆ κ' ἔρημία...
Στὴ μαύρη ψηλὰ τ' οὐρανοῦ ἀγκαλιὰ
Τὰ σύννεφα, σκόρπια τοῦ Ἄδου πουλιά,
Πετοῦνε ἀργὰ σὰν φαντάσματα κρύα.

⊖

Καὶ παίζουν τ' ἀστέρια.. Μιὰ φέγγουν, μιὰ σβύνουν.
Μακρὰ κάτι φῶτα τῆ λάμπη τους χύνουν·
Βροντᾶ... Λὲς θεορὶδὸ λαβωμένο μουγγρίζει
Τοῦ χάρου τὸ βῆμα ποῦ νοιώθει κοντά.
Μιλεῖ τὸ κουδοῦνι τ' ἀρνιοῦ ποῦ βοσκᾶ·
Ἀστράφτει !... Γοργὸ τὸ πουλί φτερουγίζει.

⊖

Κ' ἐκεῖ στὸ βουνὸ τὸ κατάγλωρο πέρα
Στενάζει μιὰ βρούσι, θρηνεῖ μιὰ φλογέρα·
Καυμένος βοσκὸς ! ...Σκόρπια γύρω ἀφίνει
Τ' ἀρνάκια νὰ βόσκουν καὶ χάμω θωρεῖ.
Στὸν τάφον ἐκείνης ἢ σκέψις του σβεῖ·
Ἄχ ! μόνος του ἦταν γραμμένο νὰ μείνη.

⊖

Ψυχὴ δὲν τηρᾶς ζωντανὴ στὸ χωράφι.
 Νομίζεις πῶς εἶνε τ' αὐλάκια του τάφοι!
 Μονάχα στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, κοπάδι
 Ἀνθρώπινες πέντε ἢ ἕξη σκιές,
 Μὲ βῆμα γοργὸ προχωροῦνε βουβές
 Καὶ σβύνουν στῆς νύχτας τὸ μαῦρο σκότάδι.

Ποιοὶ νᾶνε ;... Ἀπλοῖ χωρικοί. Κουρασμένοι
 Γυρνοῦν ἀπ' τὴν τόση δουλειά τους σκυμμένοι.
 Δὲν λένε τραγούδια σὰν πρῶτα μὲ χάρι.
 Θαρρεῖς ἀπὸ λείψανο κάποιο γυρνοῦν
 Κι' ἀνήσυχτοι κάποτε πίσω τηροῦν
 Μὴ λάξη ὁ νεκρὸς κατὰ πόδι τοὺς πάρη!...

Τραβοῦν στὸ χωρὶό τους ποῦ φαίνεται πέρα.
 Θυμοῦνται γονηούς, ἀδελφὴ, θυγατέρα.
 Γυναῖκες ποῦ μένουν στὸ σπίτι τους μόνες.
 Γνωρίζουν ἢ λάμια πῶς μένει λυτὴ,
 Πῶς κάπου θὲ νᾶνε κρυμμένη ἐκεῖ,
 Πῶς σχίζει δ' ἔτ' εὖρη... Φτωχοὶ Μακεδόνες!

Καὶ τρέχουν, πλαλοῦνε. Ἀγέρας, ἀντάρα!
 Ἄχ! τρέμ' ἢ καρδοῦλα τοῦ κάθε, κατάρρα!
 Μὴν εὖρη τὸ σπίτι του στάχτη, ῥημάδι...
 Καὶ μέσα στὲς σκόρπιες τὲς πέτρες σκυφτὸς
 Τοῦ κάκου θὰ κλαίη πικρὰ μοναχός,
 Ἐνῶ θὲ νὰ σκιάζη κοράκια κοπάδι.

Καὶ ξάφνω ἀπ' τοῦ δρόμου τὴν ἄκρη τὴν ἄλλη
 Μὲ βῆμα ἔλαφρὸ κάποιος ἄλλος προβάλλει.
 Τριγύρω του κάτι τρανὸ φτερουγίζει.
 Θαρρῆεις πῶς στὸ διάβα του ὅλα μαζῆ
 Αἰσθάνονται, βλέπουν, λαβαίνουν ζωή.
 Περνάει, κι' ἀγνὸ μεγαλεῖο σ' ἐγγίζει..

Τὴ σκλάβα πατρίδα του ἔχει θρησκεία,
 Τὰ δυὸ τὰ παιδιὰ του ἐλπίδα, λατρεία,
 Τὸ Βούλγαρο μῖσος, μεγάλο ἀμάχη,
 Καὶ κάποιον ἀκόμα μαζῆ μὲ αὐτόν.
 Συγχίζεσθε ;... Παύω κ' ἐγὼ τὸ λοιπόν.
 Θὰ νοιώσητε «ποιόν» σὲ λιγάκι μονάχοι...

Οἱ Βούλγαροι τρέμουν καὶ «φεῦγα νὰ φύγω»,
 Ἄν μόνο τὸν πάρη τὸ μάτι τους λίγο,
 Ἄν μόνο τ' αὐτί τους σχεδὸν τὸν ἀκούση.
 Κοπάδι σπυργίτσια μπροστὰ σ' αἰτό.
 Μὴ τύχη τοῦ κάμουν κανένα κακό ;
 Κακὸ νὰ τοῦ κάμουν ; Αὐτοῦ ; τοῦ Μητρούση !...

Καὶ ὅμως μπορεῖ τὸ κακὸ νὰ πετάξη
 Ἐκεῖ ποῦ κι' αὐτὸ τὸ πουλί δὲν θὰ φτάξη.
 Μπορεῖ τόσο μέσα στὴ γῆς νὰ τρυπώση
 Ποῦ σκέψι Σατὰν νὰ μὴν ἔχη χωθῆ.
 Μπορεῖ καὶ σ' ἀγγέλου φτερά νὰ κρυφθῆ...
 Μητρούση, φυλάξου τὸν Βούλγαρο !... Γνωσι.

Ὡς τόσο τὴ στρατά του ἐκεῖνος πηγαίνει.
 Βιάζεται. Κάποιος αὐτὸν θὰ προσμένει.
 Κι' ἀνήσυχος θίχνει ψηλὰ μιὰ ματιά του.
 Θὰ βρέξη, καὶ πάει στὸ σπίτι ἀργά.
 Ὡς τότες ἐδούλευε—χέρια γερά—
 Ἀκούραστα σκάφτοντας στὰ κτήματά του.

Σὲ κάποιο χωράφι τὴ μέρα ἐκείνη,
 Στ' ὠραῖο βουνὸ ἐκεῖ κάτω ποῦ σβύνει,
 Χτυπῶντας τὴν τσάπα στὸ χῶμα, χαρά του!
 Κυττάζει πῶς κάτι ἀγγίζει σκληρό.
 Στὴν ἄκρη τὸ χῶμα τραβᾷ στὸ λεπτό
 Καὶ βρίσκει μιὰ κάτασπρη πλάκ' ἀπὸ κάτου.

Τὴν πλάνει γερὰ μὲ τὰ δρό, τὴν ταράζει,
 Μὲ δύναμι πέρα ἐκεῖ τὴν πετάζει,
 Κ' ἐμπρὸς του ἕνας λάκκος φαρδύς ξεπροβάλλει.
 Στὸ βάθος του λάμπανε, τί τυχερό!
 Παμπάλαια ὄπλα, χρυσάφι ἄγνό.
 Ἀκίνητος στάθηκε, τούρχεται ζάλη...

Ἄ ! τ' ἦτανε πάλι καὶ τοῦτο ! Νὰ σκάψη
 Κι' ἀνέλπιστα τάφο παληὸ νὰ ξεθάψη ;
 Αὐτὸ πῆτε τ' εἶνε ; αὐτὸ τί σημαίνει ;
 Γιατί ὄχι ἄλλος, κι' αὐτὸς νὰ τὸ βρῆ ; ...
 Τί, τάχα δὲν εἶνε φωνὴ μυστικὴ,
 Εὐχὴ ποῦ ἢ πατρίδα τοῦ στέλν' ἢ καυμένη ;

Καὶ ὁ νοῦς του σὲ χρόνια παληὰ φτερουγίζει.
 Τί ἤμασταν πρῶταί καὶ τώρα... Λυγίζει
 Στὴ σκέψι αὐτὴ τὸ ἀτρόμητο γόνα'
 Κι' αὐτὸς ποῦ ὡς τότε δὲ δάκρυσσε μιά,
 Θρηνεῖ σὰν παιδὶ μεγαλεῖα παληὰ
 Στὸν τάφον ἐνὸς στρατηγοῦ Μακεδύνα...

Ἄχ ! πῶς νὰ μὴ κλάψη, τὴ δόξα ἐκεῖνος !...
 Αὐτὸς καταφρόν', ἀλυσίδα σὰν κτῆνος.
 Ἐκεῖνος παλάτι θεόρατο χτίζει,
 Αὐτὸς στὰ ῥημάδια του μέσα γυρνᾷ.
 Τὸν κόσμο ἐκεῖνος κερδίζει, νικᾷ,
 Κι' αὐτὸς μιά μικροῦλα γωνιὰ δὲν ὀρρίζει...

Ἄχ ! ἄδικη μοῖρα ! Τὸν ἕνα καθίζεις
 Ψηλὰ στὰ οὐράνια, τὸν ἄλλο κρημνίζεις
 Βαθειὰ σὲ μιὰ μαύρη σὰν Ἄδης χαράδα.
 Καὶ ὅμως τὸ ξέρουνε κι' οὐρανὸς
 Οἱ δρό τους πῶς εἶνε πατέρας καὶ γυιός.
 Ἔτσ' εἶνε τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἢ ἀράδα.

Κοντὰ στὸν τρανὸ Γρανικὸ Βαβυλῶνα.
 Στεφάνι θανάτου σὲ Νίκης κορῶνα,
 Καὶ Ῥώμη ἐκεῖ ποῦ ἢ Πέλλα ἐχάθη.
 Ὡϊμένα ! Γὰ ἕνα θεὸ Περικλῆ
 Μονάχα Λιμίλιος Παῦλος ἄρκεῖ.
 Γὰ ἕναν Ἀλέξαντρο Μετέλλου σπάθη !...

Τὴ μιὰ φῶς, Ἀθήνα, τὴν ἄλλη ῥημάδι.
 Λαὸς τὴ μιὰ μέγας, τὴν ἄλλη κοπάδι.
 Τὴ μιὰ Παρθενῶνας, τὴν ἄλλη ἕνα τρίμμα.
 Βυζάντιο τὴ μιὰ, τὴν ἄλλη σια.
 Τὴ μιὰ μεγαλεῖο, τὴ μιὰ λευτεριά.
 Τὴν ἄλλη σκοτίδα, σκλαβιά, χάρος, μνήμα

Ὡς τόσο, στὸν τάφο ἀπάνω γυρμένος
 Τὰ κόκκαλα βλέπει στὸ βάθος κλαμμένος.
 Κυττάζει σ' ἐκεῖνα τὴ μαύρη του μοῖρα.
 Τί λέγω ! κι' αὐτὴ τὴ δική μας μαζῆ...
 Δὲν ἦταν νὰ ἔπαιρναν λίγο ζωὴ
 Σ' αὐτὰ τὰ δλόπικρα χρόνια τὰ στεῖρα ;

Κ' ἐκεῖ ποῦ αὐτὰ κι' ἄλλα τέτοια δοκιέται,
 Μὲ δύναμι νά σου ἀπ' τὸ μνήμα πετῆται
 Σὰ φλόγα θεόρατη, κάποιος, κρατῶντας
 Σπαθί, ποῦ θαμπώνει, στὸ χέρι βαρὺ.
 Ὀλόχρυσά ὄπλα π' ἀστράφτουν φορεῖ,
 Κυττάζεις χιλιάδες ἐκεῖνον κυττώντας ! ..

Ἐστάθηκε λίγο, σηκώνει τὸ χέρι.
 Ἀμέσως ἀπ' ὄλα τριγύρω τὰ μέρη,
 Πὸ πάνω, ἀπὸ κάτω, ἀπὸ πέρ', ἀπ' τὰ πλάγια
 Προβάλλουν χιλιάδες καβάλλα, πεζῆ.
 Ἀπίστευτο ! Τόσοι, δὲν κάνουν βοή.
 Θαρρεῖς πῶς τοὺς ἔχουνε ὄλους τους μάγια . . .

Σὰ σύννεφα γύρω πλακώνουν σ' ἐκεῖνον
 Βαρεῖα τοῦρανοῦ τὴν ἀγκάλη π' ἀφίνουν
 Κ' ἐκεῖ στοῦ βουνοῦ τὴν κορφὴ φτερουζίγουν.
 Σὰν κύματα κάτασπρα τ' ἄττια κυλοῦν,
 Ἴὰ μάτι' ἀστραπὲς καὶ φοβέρα σκορποῦν,
 Μαλλιά στὸν ἀγέρα μακρὰ κυματίζουν.

Καὶ λάμπουνε λόγγες ἀπ' ὅλα τὰ μέρια,
 Σπαθιά ποῦ ψηλὰ τὰ κρατοῦν μύρια χέρια.
 Φωνὴ ἀντηγᾶ σὰ βροντὴ σὲ λιγάκι!
 «Ἀλέξαντρε, χαῖρε, τρανὲ Βασιλεῦ!»
 Ἡ σάλπιγξ βαρεῖ — Ἐλελεῦ. ἔλελεῦ!
 Κ' ἔμπρὸς ὅλοι ἐκεῖνοι χυμοῦνε σὰ δράκοι...

Στὸ χῶμα τὸ μαῦρ' ὁ Μητρούσης γυρμένος
 Κυττάζει ψηλὰ σιωπηλός, θαμπωμένος.
 Ποῦ πᾶνε; ῥωτᾶ μοναχός· τί θὰ γείνη;
 Καὶ μία φωνὴ τ' ἀπαντᾶ μυστική:
 «Τὸν τύραννο τρέχουν νὰ διώξουν γοργοί,
 »Τ' Ἀλέξαντρου σκλάβα ἢ γῆ δὲ θὰ μείνη...»

Ἐλεύθερη πάλι αὐτὴ ὅπως πρῶτα!
 Σοφίας στὸν κόσμον ποῦ ἐσκόρπισε φῶτα,
 Ποῦ γύρω χαρίζει τὴ θεία μας γλῶσσα,
 Ποῦ δείχνει τὸν Ἕλληνα μόνη αὐτὴ
 Μ' ἀνθρώπινη ὄχι μὲ Πλάστου μορφή,
 Γλυκὰ ποῦ σκεπάζει μονάχη σὰν κλῶσσα

Αὐτῆς τῆς φυλῆς μας τ' ἀγνὸ μεγαλεῖο...
 Ἐλεύθερη πάλι; Ἄχι! ὄνειρο θεῖο!
 Θ' ἀνθίσῃ ξανά τ' Ἀλεξάντρου ὁ θρόνος;
 Ἐλεύθερη! δλάκαιρος τρέμει, μὲ μιὰ
 Πετιέται ὀρθός, τὸ μαχαῖρι τραβᾶ,
 Χυμάει μὲ λύσσα καὶ βρίσκεται... μόνος!..

Ψηλὰ ὁ ἀγέρας δὴδὸ σύννεφα σέρνει,
 Μακρὰ κάτι ὀξίες παιγνιδίζοντας γέρνει,
 Κοπάδι ἀρνάκια τραβοῦνε στὴ στάνη.
 Ἀκόμα τὸ γόνα του τρέμει, κ' ἐκεῖ
 Στὰ στήθια του πάει ἡ καρδιά του σφυρί.
 Πῶς! ὄνειρο ἦταν μονάχα καὶ πλάνη;..

Καὶ τώρα τὸ δρόμο του ἴσα τραβάει,
 Κι' ὁ νοῦς του δῶ πέρα κ' ἐκεῖ ἀπετάει.
 Ἡ κάμπια ποῦ τρώει τὸ φύλλο εἶνε φύλλο;
 Ὁ Βούλγαρος, εἶναι ποτὲ δυνατόν,
 Μπορεῖ τάχα νᾶνε κι' αὐτὸς Μακεδών;
 Τὸ ζοῦδι ποῦ τρώει τὸ μῆλο εἶνε μῆλο;

Αὐτὰ συλλογιῶντας στὴ θύρα του φτάνει —
 Καὶ στέκει. Ν' ἀνοίξῃ τὸ χέρι του βάνει,
 Κ' ἡ θύρα στὰ φύλλα της μόνη γυρίζει.
 Τὴ ξέχασαν, λέγει, γιὰ δὲς, ἀνοιχτή!
 Τὴν ἴδια στιγμή ἀστραπὴ δυνατὴ
 Καὶ φύσημ' ἀγέρα τρελλοῦ τὸν ξαφνίζει.

Στὸ σπῖτι του μέσα τὸ πόδι του βάνει,
 Ἐνῶ τὸ σταυρό του ἀγρήγορα κάνει.
 Σκοτάδι! Γιατί τὸ λυχνάρι δὲν καίει;
 Θὰ σβύστηκε μόνον του... Σὰν τί νὰ πῆ.
 Γυναῖκα, φωνάζει κανένας, σιωπῆ...
 Ποῖός ξέρει ποῦ εἶνέ τη, μπαίνοντας λέγει.

Μὰ ξάφνου τὰ πόδια του νοιώθει πῶς βρέχει.
 Ἦ πάλι;.. Ἡ στάμνα νὰ ξέρης θὰ τρέχῃ
 Καὶ τέτοιο τρανὸ θὰ κατάφερε ῥέμμα...
 Τὸ χέρι του σκύφτοντας βάνει, κυττᾶ
 Ἀστράφτει, βροντᾶ στὸ λεπτὸ δυνατά.
 Κατάρρα!.. Στὰ δρό του τὰ δάχτυλα αἶμα!..

Τί τρέχει ; ποιὸς δράκος τὰ δόντια του τρίζει ;
 Ποιὸ μαῦρο ἀγρίμι, ποιὸ τέρας μουγγρίζει ;
 Τριγύρω του ποιὸς περπατεῖ, ποιὸς πετάει
 Χωρὶς ν' ἀγροικιέται ποδάρι, φτερό ;
 Τί τρέχει ; τί κρώζουν κοράκια σωρό ;
 Ποιὸ χέρι κρυφὰ κρυερὸ τὸν κρατάει ; . .

Ἀνάφτει τὸ λύγνο του λέγοντας κάτι.
 Θεέ μου ! καὶ φῶς ἄς μὴν εἶχε καὶ μάτι !
 Σιμὰ στὰ παιδιὰ του τὰ δαδὸ ξαπλωμένη
 Τῆ μαύρη του ἀγάπη μπροστά του θωρεῖ.
 Κι' αὐτὰ πεθαμμένα, κ' ἐκείνη νεκρή . . .
 Ἐν ἄχ ! ψιθυρίζει κι' ὁ λύγνος του σβένει.

Καὶ τότε ἀπ' τὸ σπίτι του ἔξω χυμάει
 Θαρρεῖ πῶς ὁ Ἄδης μπροστά του πηδάει,
 Θαρρεῖ πῶς στὰ πόδια του κἄποιος μὲ βία
 Καὶ νύχια καὶ δόντια τοῦ μπήγει σουβλί.
 Ποῦ πάει ; . . Δὲν ξέρει ! Μονάχα πλαλεῖ . . .
 Ἡ κόλασι ἐμπρός του καὶ πίσω ἐρημία . . .

Πετᾶ, καὶ πετοῦνε μαζῆ του μὲ λαύρα
 Σωροὶ νυχτερίδες, τὰ σύννεφα μαῦρα.
 Ἡ πρώτη σταξιά τῆς βροχῆς χάμω στάζει,
 Τὸ πρῶτό του δάκρυ κυλᾶ φλογερό.
 Ἡ μόρα ξεσπάνει, κακὸ φοβερό,
 Βροντάει καὶ βρέχει . . . θρηνεῖ καὶ στενάζει . . .

«Θηρία ! π'ἀλύπητα αἶμα καὶ πόνο
 »Καὶ φρίκη σκορπάτε τριγύρω σας μόνο—
 »Θηρία ! ποῦ κάθε καλὸ καὶ ὠραῖο
 »Φαρμάκι καὶ λύπη γιὰ σᾶς καὶ καῦμός —
 »Θηρία ! ποῦ μόνη χαρὰ ὁ χαμός,
 »Κι' ἂν κλαίω, τῆ μοῖρα τῆ μαύρη σας κλαίω !

»Θηρία ! . . ποῦ ὁ χάρος, τὸ μνήμα, ἡ λαχάρα
 »Βαθειὰ σᾶς εὐφραίνει, ποῦ ἡ κρούα κατάρρα
 »Στ' αὐτιά σας γλυκεῖα μουσικὴ φτερουγίζει,
 »Ἡ εὐχὴ μου τριγύρω σὲ σᾶς θὰ πετᾶ . . .
 »Τοῦ ἄλλου ἡ χαρὰ νὰ σᾶς ζώνη σφιχτά,
 »Μπροστά σας τὸ γέλοιο τοῦ ἄλλου ν' ἀνθίζη ! . .

»Νὰ βρῆτε τὸν Ἄδη βαθειὰ στὴν καρδιά σας,
 »Τὰ λούλουδα νᾶνε ὀχλὲς στὴ ματιά σας,
 »Τὴν ἀνοιξὶ μπρός σας θολοῦρα νὰ δῆτε . . .
 »Στὰ δόντια, στὰ νύχια σας κάποιος, μπροστά
 »Ποτὲ νὰ μὴν πέση, καὶ μόνοι σ' αὐτὰ
 »Τὰ μαῦρά σας σπλάγγνα βαρετὰ νὰ ῥιχτῆτε . . .

»Θηρία ! Νὰ μὴ βλέπετε ἄλλο τριγύρω
 »Παρὰ ἐρημία καὶ τᾶπειρο στείρο !
 »Τὸ θάνατο χίλιες φορές νὰ ζητᾶτε,
 »Καὶ μόνη ἡ ξένη εὐτυχία, αὐτῆ,
 »Ἄργα νὰ τὸν δώση σὲ σᾶς γελαστή
 »Μ' αὐτὸ τὸ μαχαῖρι ποῦ χάρο σκορπάτε !

»ὦ ! Βούλγαρε ! Τρέμε τὴν κρούα τὴν μόρα .
 »Ποῦ κρύβ' ἡ καρδιά μου ἡ ἄχαρη τώρα !
 »Ἐρομάρ' ἂν σὲ σπρώξῃ μπροστά μου ἡ μοῖρα . . .
 »Προτίμα λαρύγγι, γοργὰ νὰ κρυφτῆς,
 »Ἐρανοῦ καρχαρίου παρὰ νὰ ῥιχτῆς
 »Στὸ δρόμο μου . . . Θρῆμμα στὸ χέρι σὲ πῆρα ! »

Βουνὰ καὶ λαγκάδια ὁ ἄμοιρος πέρνει.
 Ἡ κτίσι ὡς κάτω στὸν πόνο του γέρνει.
 Κι' ὁ Βούλγαρος μπρός στὸ σπαθὶ του λυγᾶει.
 «Μητρούση, λυπήσου ! . . Τί, χάρος γυρνᾶ ; »
 Δὲν ἔχει περὶ ἔλεος, χάρι . . . Περνᾶ . . .
 Κορμὶ ματωμένο στὴ γῆ σπαρταράει . . .

Κι' ἀκούραστος πάντοτε ἴσα τραβάει.
 Στὸ διάβα του ἀγέρι οὐράνιο φυσάει.
 Ἡ λάμψη μπροστά του ἢ πρώτη ῥοδίζει
 Μιᾶς θείας ἀγούλας, ὦμέ! μακρυνῆς.
 Ψυχὴ μου! ἀπὸ μᾶς θὰ τῆ δῆ λές κανεῖς,
 Ἡ ῥόδα στὸν τάφο μας ἄχ! θὰ σκορπίζη; . .

Ἐχθρὸς μία μέρα μυρμηγκι τὸν ζώνει.
 Νὰ φύγη; Ποτέ. Μένει αὐτοῦ, ξεσπαθώνει.
 Ζυγώστε τον τώρα, ἔμπρὸς σὰν τολμᾶτε. . .
 Στὰ βᾶθη του σμίγουν χαρὰ καὶ θυμός.
 «Μητρούση! Τὰ ὄπλα νὰ ῥίξης καιρός».
 «Σκυλιά! Κατακέφαλ' ἀμέσως, ἐλάτε. . .»

Μιὰ γύρω τὸ πλῆθος κυττάζει μ' ἀμάχη—
 Καὶ μιὰ τὸ μαχαῖρι στὸ μαῦρο σελάχι.
 Καὶ τότε μ' ἀμέτροτη λύσσα χυμάει,
 Καὶ τότε ὄ,τ' εὖρη σπαράζει, τρουπᾶ,
 Καὶ τότε δαγκώνει, ξεσχίζει, χτυπᾶ,
 Καὶ τότε τρομάρα καὶ φρίκη σκορπᾶει.

Τὸ μαῦρο σπαθί του σὰ φεῖδι σφυρίζει
 Κι' ἀκούραστα πέφτει βαρὺ κι' ἀφανίζει.
 Τί πόρα! φοβέρα καὶ φρίκη γιομάτη
 Ποῦ αἶμα καὶ πόνο σκορπίζει φριχτή.
 Κομμένα κεφάλια π' ἀσπαίρουν πατεῖ,
 Π' ἀνοίγουν καὶ κλείουνε στόμα καὶ μάτι. . .

Χτυπάει, σπαράζει, κι' ἀμέτροτοι μένουν.
 Ἄχ! τόσοι προβάλλουν ὅσοι ἄλλοι πεθαίνουν.
 Τὸν σφίγγουν. Ξεφεύγει λαχτάρα σκορπῶντας.
 Ἦδὲ πίσω τὸν παίρνουν μὲ μάτι φωτιά.
 Ξεφεύγει. Τὸν φτάνουν. . . Τί ἄδου θεριά!
 Σηκώνονται, πέφτουν, μαζῆ του πετῶντας. . .

Καὶ πίσω του κάποτε στρέφει ἀκόμα. . .
 Τρομάρα! . . . καὶ πάλι ἔμπρὸς, ἄχ! στὸ χῶμα
 Ἀφίνοντας βήματα μ' αἶμα π' ἀχνίζει. . .
 Βαρεῖα καταπόδι του ὄλοι χυμοῦν.
 Λές σκόνη καὶ φύλλα ξηρὰ πῶς πετοῦν
 Στὸν ἔρημο δρόμο, βορῆιᾶς σὰ σφυρίζει. . .

Ἀπόστασε, πέφτει. Σηκώνεται, κάνει
 Διὰ βήματα. Λές ἀπὸ χάρου δρεπᾶνι
 Ἀχτιδα ζωῆς πῶς ν' ἀρπάξη ζητάει. . .
 Μὰ ξάφνου μπροστά του κρημνὸς φοβερός. . .
 Μητρούση! ἓνα βῆμα. . . Μητρούση! ἔμπρὸς!
 Διὰ τρεῖς ἀγκαλιάζει. Πηδᾶ, σβύνει, . . πάει. . .

**Ἐν Μονάχῳ 20 Δεκεμβρίου 1908. Μεσονύκτιον.*

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

**Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο μέγας ἐν τοῖς πράγμασι, νήφων καὶ μὴ μεθυ-
 σθεὶς μηδὲ βανχευθεὶς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς ἄλ-
 λοι, οἵτινες μικρὸν μεταλαβόντες καὶ γευσάμενοι αὐτῆς δὲν δύνανται
 νὰ εἶναι κύριοι ἑαυτῶν. Ὁ Κλεῖτος ἐν Ἀμοργῷ τρεῖς ἢ τέσσαρας Ἑλ-
 ληνικὰς ἀνατρέψας τριήρεις, ἀνηγορεύθη Ποσειδῶν καὶ τρῆλαιναν ἐκρά-
 τει. Ὁ δὲ Δημήτριος, εἰς ὃν ἡ τύχη μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ἀλεξάν-
 δρου δυνάμεως προσέβηκεν, ἔχαιρε καλούμενος καταιβάτης, καὶ αἰ πό-
 λεις πρὸς αὐτὸν δὲν ἔπεμπαν πρέσβεις ἀλλὰ θεωροῦς (ὡς πρὸς θεὸν)
 καὶ τὰς ἀποκρίσεις αὐτοῦ ὠνόμαζον χρησμούς. Ὁ Λυσίμαχος κατα-
 σχῶν τὰ περὶ τὴν Θράκην, ὥσπερ ἐσχατίας τινος τῆς βασιλείας εἰς
 τοσαύτην ὑπεροφίαν κατήντησε καὶ θρασύτητα, ὥστε νὰ εἴπη: Τώρα
 ἔρχονται πρὸς ἐμὲ οἱ Βυζάντιοι, ὅτι διὰ τῆς λόγῃς ἐγγίξω τὸν οὐ-
 ρανόν. Παρὼν δὲ Πασιάδης ὁ Βυζάντιος. Ἄς ὑπάγωμεν, εἶπε, μήπως
 τρουπήση διὰ τῆς ἐπιδορατίδος τὸν οὐρανόν.*

(Πλουτάρχου).

ΒΕΛΕΣΣΑ

Πόλις κειμένη νοτιανατολικῶς τῶν Σκοπίων διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ. Αἱ ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου συνοικίαι συνδέονται διὰ γεφυράς. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 6000, ἐξ ὧν 2000 εἶναι Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἑλληνομακεδόνας καὶ Σχισματικοί.

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

(Ἀδόμενος ἐν Μακεδονίᾳ).

Σὰν τέτοια ὥρα ἔστὸ βουνὸ ὁ Παῦλος πληγωμένος
εἰς τὸ νερὸ ἐνὸς αὐλακιοῦ ἦταν ἐξαπλωμένος.
Γιὰ σύρε, Δῆμο μου πιστέ, ἔστην ποθητὴ πηγὴ μου
καὶ φέρε μου κρῦο νερὸ νὰ πλύνω τὴν πληγὴ μου.
Δὲν κλαίω τὴ λαβωματιὰ, δὲν κλαίω καὶ τὸ βόλι,
μόν' κλαίω ποῦ θ' ἀφήσω πλειὰ τὴ συντροφιά μου ὄλη.
Σταλαγματιὰ τὸ αἷμά μου, γιὰ σὲ Πατρίς τὸ χύνω
γιὰ νᾶχης δόξα καὶ τιμὴ, νὰ λάμπης ἔσαν τὸν κρῖνο.

(Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συγγραφῆς τοῦ κ. Ἀστερίου «εἰς τὴν Μακεδονίαν»).

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΟΣΝΙΤΣΑΝΗΣ

(Μάϊος 1906).

— ο ο ο ο ο —

Μάϊος. Μετὰ τὴν νεκρικὴν τοῦ χειμῶνος σιγὴν καὶ τὴν νάρκην καὶ ἀργίαν, ὑπὸ τὰς ὁποίας διετέλεσεν ἡ φύσις ἐπὶ πέντε περίπου μῆνας, ἤρχισεν ἤδη μετὰ τῶν ζωογόνων τοῦ ἡλίου τῆς ἀνοιξέως ἀκτίνων καὶ ἡ κίνησις, ἡ ἐργασία καὶ δράσις. Μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν κινήσεων, αἱ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἐθνικαὶ κινήσεις καὶ προετοιμασίαι, — αἵτινες κατὰ τὴν περι' ἧς ὁ λόγος ἐποχὴν ἀπετέλουσαν τὸ φλέγον τῆς ἡμέρας ζήτημα, ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ διεξαγομένου κρισίμου κατὰ τῶν ἐκ Σόφιας κομιτατζήδων ἀγῶνος, — ἦσαν τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς ὅλης κινήσεως καὶ ἐργασίας. Ὁ κόσμος, καὶ δὴ ὁ Ἑλληνικὸς, ἀνησυχῶς ἀνέμενε τὴν ἀνοιξὴν διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ δράσις τῶν Ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδίψων ἐκδικήσιν κατὰ τῶν τὴν φρίκην καὶ τοὺς στεναγμοὺς ἀνά τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν δαψιλῶς διασπειράντων Κομιτατζήδων. Τὰ ἐπὶ τῶν βουνῶν παλαιὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν ἐξένιζον ἤδη τὰ ἀνταρτικὰ σώματα καὶ ἡ ἀναθάλλουσα φύσις ἐμειδία, ἐνῶ τὰ πεῦκα καὶ ἡ ὄξυρὰ δὲν ἐβογγαῦσαν παράπονα, ἀλλὰ χαρὰν καὶ αὔραν ἐλευθερίας ἔστελλον πρὸς τοὺς ἐκ τῶν σφαγῶν καὶ τῆς σκληρᾶς δουλείας πολλὰ ὑπομειναντας Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ ΝΔ. Μακεδονίᾳ, ἐπὶ τῆς ὄρειας τῶν Βοϊῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν δειράδος τῶν Ὀντρων, τῆς ΒΔυτικῶς διευθυνομένης μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος μεταξὺ τοῦ Καζᾶ Καστορίας καὶ Ἀνασελίτσης, ἐπὶ λόφου, ὅπου εἶχον μείνῃ τὰ εἰρηπια τῆς κατὰ Ζηκόβισταν Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου πυρποληθείσης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1905 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῶν Καστανοχωρίων, ἐστάθμευεν ἀπὸ δύο ἡμερῶν τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀλήστου μνήμης ἀρχηγοῦ Λίτσα (Ἀντωνίου Βλαχάκη) (1) ἀνταρτικόν σῶμα, ἑτοιμον καὶ ἀνυ-

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 352 καὶ ἐξῆς.

πόμονον νὰ δράσῃ ἡρωϊκῶς ἐν εὐθέτῳ περιστάσει. Λημέρι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων! πόσα δὲν συνελάμβανεν ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου; Ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ σώματος ἐν προφανεῖ συγκινήσει ἔβλεπον τὸ ἑναπομείναν μέρος τοῦ κτιρίου τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τῆς κυρίας εἰσόδου εἰκὼν τοῦ Ἁγίου ἠυλόγει μετὰ μειδιάματος αὐτοὺς εἰσερχομένους, διὰ νὰ προσευχηθῶσιν εἰς τὸν ἱερόν ἐκεῖνον χῶρον, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικόν ἀπετέλει προσκύνημα πλέον. Τὸ προπύργιον τοῦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τοῖς Καστανοχωρίοις παντοιοτρόπως εἶχεν ἀντιστῆ εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων καὶ τὰ διαβήματα αὐτῶν πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν καὶ τῶν ὀλίγων περιχώρων Ζηκοβίστης, Λιμπισιόβου καὶ Λουτσιστής, ὅθεν ἡ λύσσα τῶν μισθάρων ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Τὰ καρπούλια (οἱ σκοποί) καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅθεν εὐρύτατος διανοίγεται ὄριζων, μετ' εὐχαριστήσεως μὲν ἔβλεπον πρὸς νότον τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὅθεν εἶχον ἐκκινήσει, μετὰ θάρρους δὲ καὶ αὐτοπεποιθήσεως ἠτένιζον τὰ πρὸς Βορρᾶν, ὅπου ἔμελλον νὰ διεκδικήσωσι τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον. Εἶναι νύξ! Ὁ ἑναστros οὐρανός καὶ ἡ τῆς νυκτὸς σιωπὴ μυστηριώδη περιέχουν σιγὴν πέριξ, θρησκευτικῆς εὐλαθείας πρόξενον, ἡ ὁποία μετὰ τοῦ ψιθυρισμοῦ τῶν ὑπὸ τῆς ἐσπερινῆς αὔρας σειομένων φύλλων, τῶν δένδρων, τῶν συνομιλιῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος, τῶν ἠχηρῶν γελῶτων καὶ τῶν σοβαρῶν περὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας σκέψεων, ἀπετέλουν μοναδικὴν ἁρμονίαν. Τὰ πέριξ ὄλονεν ἐσκοτίζοντο καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ σώματος, ἀφοῦ ἔφαγον τὰ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων προσφερθέντα αὐτοῖς φαγητά, κατεκλίθησαν. Μόνον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος Λίτσας μετὰ τοῦ ὑπαρχηγοῦ Πετροπούλακη ἠγρύπνουν, διότι ἀναπόδραστος ἦτο ἀνάγκη πρὸς συγκρότησιν πολεμικοῦ συμβουλίου διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπιχειρήσιν τοῦ σώματος.

«Οἱ ἐντόπιοι ἀπεπλανήθησαν, ἔλεγεν ὁ ἀρχηγός· δὲν πταίουν· θὰ τιμωρήσωμεν τοὺς ἀνάνδρους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπώλησαν τὴν συνείδησίν των, εἴτε κομιτατζήδες εἶναι οὗτοι, εἴτε αὐτόχθονες πρωταίτιοι τῆς καταστάσεως. Θὰ ἐπιτεθῶμεν αὔριον κατὰ τῆς Ὁσνίτσανης, τοῦ κέντρου τῶν κομιτατζήδων ἐν τοῖς Καστανοχωρίοις. Σκοπὸς εἶναι νὰ δράσωμεν ἡρωϊκῶς καὶ οὐχὶ νὰ ἀπρακτῶμεν περιφερόμενοι ἀπὸ λημέρι εἰς λημέρι. Οἱ κομιτατζήδες, Μητροβλάχος, Κυριάζος κ.λπ. θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο εἰς Ὁσνίτσανην καθ' ἄς πληροφορίας ἔχω· ἐπομένως εὐθετώτερος καιρὸς δὲν θὰ ξαναέλ-

θῆ τοῦ νὰ τοὺς ἐπιτύχωμεν. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς πολὺ ὀλίγα ἐμπόδια ἠμπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ, διότι μόνον τέσσαρας ὥρας μετὰ τὴν συμπλοκὴν θὰ δυνηθῆ νὰ φθάσῃ, ἐνεκα τῆς ἀποστάσεως τῆς Καστορίας, Χρουπίστης καὶ Λιαψίστης. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν στρατὸν τῶν Ὀντρων δυνάμεθα νὰ τὸν ἀπασχολήσωμεν εὐκόλως, ὅπως ἐκάμαμεν καὶ εἰς Σταρίτσανην, ἡ ὁποία μόλις ἠμίσειαν ὥραν ἀπέχει ἀπὸ Χρουπίστην».

Ἀποφασίσας ὁ ἀρχηγὸς νὰ πλήξῃ αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἀλιάκμονος ὄχθης, ἔμενεν ἀμετάπειστος ὑπὸ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν ὀπλαρχηγῶν καὶ ἐγχωρίων, οἱ ὁποῖοι διετεινόντο ὅτι ἡ μελετωμένη πράξις θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, διότι τὸ σῶμα εἶχε δύο ἡμέρας εἰς αὐτὸ τὸ λημέρι, καὶ τοῦτο πιθανὸν νὰ εἶχε γίνῃ γνωστὸν εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ Τούρκους. Ἡ σιδηρὰ αὐτοῦ θέλησις καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπραξίας στενοχωρία τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἠθέλον νὰ δοξάσωσι τὰ ὄπλα των οὐχὶ πάντοτε ἐνεδρεύοντες καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς μαχόμενοι, ὡς οἱ κομιτατζήδες, κατίσχυσαν τῶν προτεινομένων ἐνστάσεων.

Ἠρχίσαν ἤδη ν' ἀνταλλάσσωσι σκέψεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς ὑποχωρήσεως. Ὁ Ντῆνος θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς ὀδηγὸς πρὸς ἀκριβῆ κατάληψιν τῶν ἐπικαίρων θέσεων ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος. Ὁ Καπετὰν Βαγγέλης Βλάχος μὲ τὰ παλληκάρια του θ' ἀνεχώρει ἐνωρίτερον καὶ θὰ κατελάμβανε τὴν πρὸ τῶν στρατιωτικῶν σκηνῶν εἰς τὰ Ὀντρα θέσιν, ὅπου θὰ προῦκάλει μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους στρατιώτας περὶ τὴν 3 1/2 ὥραν τῆς πρωΐας, ἐνῶ τὸ λοιπὸν σῶμα θ' ἀνελάμβανε τὴν πορείαν κατὰ τὴν 3ην ὥραν τῆς πρωΐας, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Ὁσνίτσανην περὶ τὴν 4 1/2. Ἡ ὠρισμένη στιγμή ἐφθασεν ἤδη καὶ ὁ Καπετὰν Βαγγέλης ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἄνδρες ἐν σπουδῇ ἠτοιμάζοντο καὶ μετ' ὀλίγον ἔλαβον τὴν εἰς Ὁσνίτσανην ἄγουσαν, ὅπου ἐφθασαν κατὰ τὰ χαράγματα. Ἡ Ὁσνίτσανη ἐντὸς μικροῦ λεκανοπεδίου περιβαλλομένου ὑπὸ λόφων πανταχόθεν πλήν τοῦ βορείου μέρους, ὅπου ῥυαξ τις διευθύνει τὰ ὕδατα αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα, ἐν νεκρικῇ διήγῃ σιγῇ, διότι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῆς οὐδεὶς ὑπῆρχεν, καθόσον ὅλοι οἱ οἰκογένειαι εἶχον συγκεντρωθῆ κατὰ διαταγὴν τῶν κομιτατζήδων εἰς δύο οἰκίας.

Ὁ καπετὰν Ἀκύλλας κατέλαβε τὸν πρὸς τὰ ΒΔ. λόφον, ὁ δὲ Λούκας καὶ οἱ λοιποὶ τὰ λοιπὰ μέρη, ὅτε ἐδόθη καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ καπετὰν Βαγγέλη διὰ πυροβολισμοῦ κατὰ

τῶν στρατιωτικῶν σκηνῶν. Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν θὰ ἐγί-
νετο ἡ ὑποχώρησις διὰ μέσου τῶν ὄντρων, τῶν ἄπολων ἢ κορυφῆ
εἶναι ἐπίπεδος καὶ συνδέεται μετὰ τῆς λοιπῆς τῶν Βοϊῶν ὄροσει-
ρας. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν οἱ ἐντὸς τοῦ χωρίου Ἑλληνομακεδό-
νες ἀντάρται μετὰ τοῦ καπετάν Ἀκύλλα θὰ προεπορεύοντο, ἐνῶ
ὁ καπετάν Λούκας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν θὰ διετῆρει τὴν θέσιν του
ἀπασχολῶν τὸν Τουρκικὸν στρατὸν τῶν ὄντρων, ὅστις βεβαίως
ἄμα ἀντελαμβάνετο τὰ ὀπισθεν του γιγνόμενα, θὰ ἄφινε τὸν κα-
πετάν Βαγγέλην καὶ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὰς σκηνάς.

Ἡ κρίσιμος στιγμή ἔφθασε· μετὰ τὸν πρὸ τῶν Τουρκικῶν σκη-
νῶν πυροβολισμὸν καὶ ἐκρηξὴν μιᾶς χειροβομβίδας, ἐκπεπληγμένοι
οἱ Τούρκοι στρατιῶται ἔλαβον τὰ ὄπλα τρίβοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς
των καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ὁ κρότος τῶν ὄπλων. Ὁ-
μοβροντία ὅμως πυροβόλων ὑπεδέχθη αὐτοὺς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ
λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην, ἐνῶ εἰς τὰς σκηνάς των μόνον οἱ ἀ-
σθενεῖς των εἶχον μείνῃ. Μετὰ τὴν τρίτην ἐκκένωσιν τῶν ὄπλων τὸ
σῶμα τοῦ καπετάν Βαγγέλη ἤρχισε νὰ βαδίζῃ πρὸς τὰ ὄντρα, αἱ
δὲ Τούρκοι στρατιῶται καταδιώκοντες αὐτὸ ἀπεμακρύνθησαν ἀρ-
κούντως ἀπὸ τὰς σκηνάς των. Οἱ εἰς Ὀσνίτσανην ἐπελήφθη-
σαν ἤδη τῆς ἐκκαθάρσεως τοῦ σπηλιότου μέρους ἀπὸ τοῦ ὄ-
λου ἐθνικοῦ σώματος. Τὰ Μάνλιχερ διὰ τοῦ πυρός των παντοῦ δι-
ελάλουν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, ἐνῶ αἱ βόμβαι
διέσπειρον τὴν φρίκην. Ὁ καπνὸς καὶ ὁ κονιορτὸς τῶν καιομένων
οἰκιῶν διηυθύνοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ὡς ἐκ θυσιᾶς πρὸς ἐξιλέωσιν
τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν. Τὸ πῦρ ἐξήγνιζε τὰς ψυχὰς
καὶ τὸν τόπον, τὸ πῦρ ἱκανοποιεῖ τόσας ἀθώας ψυχὰς προῶως ἀ-
ποσπασθείσας ἀπὸ τὸν ἐπίγειον κόσμον, τὸ πῦρ φανερὰ καὶ οὐχὶ ἐν πα-
ραθύστῳ (ὡς τὸ ἐγχειρίδιον τῶν κομιτατζήδων) διεκήρυττεν ὅτι οἱ
Ἕλληνες ποτὲ δὲν θὰ ἄφινον ἀτιμώρητον τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱε-
ρῶν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των. Ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρ-
χῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ ἀπέναντι πρὸς Α. ἐπὶ λόφου ἐνεκαινιά-
ζετο ἤδη καὶ ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὸ φοβερὸν ἄγος, ὅπερ προσῆψεν
αὐτῷ ὁ ἀπαίσιος κομιτατζῆς Κωνστάντος τῆ 8ῃ 9)βρίου 1904
διὰ τῆς κατακρεουργήσεως τοῦ ἐκ Νιστημίου Λάμπρου Φώτη, εὐ-
λαβεστάτου χριστιανοῦ καὶ γνησίου Ἑλληνοῦ. Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀ-
γίου Ἀθανασίου, τὰ θύματα τοῦ Λιμπισιόβου, οἱ Ὀσνιτσιῶται
Δημήτριος καὶ Ντῆνος Τζεγλήνας μαρτυρήσαντες πρὸ τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ὀσνίτσανης ὑπὸ τὰ ἐγχειρίδια τοῦ Κωνστάντου καὶ Μή.

τροῦ Βλάχου ἐνώπιον ὄλων τῶν Ὀσνιτσιωτῶν, ἐνώπιον τῶν συγγε-
νῶν των, ἐνώπιον τῶν φίλων των, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον αὐτοὺς σφα-
γιαζομένους περίτρομοι, ἐδίψων ἐκδίκησιν, διότι ἔπεσον θύματα τῆς
οἰκογενειακῆς τιμῆς, τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας των. Ταῦτα
τὰ κακουργήματα λοιπὸν ὑπῆγεν εἰς Ὀσνίτσανην τὸ ὑπὸ τὸν μα-
καρίτην Λίτσαν σῶμα οὐχὶ νὰ ἀνταποδώσῃ, ἀλλ' ὅπως ἐκτελέσῃ
μετὰ τοῦ πατριωτικοῦ του καθήκοντος καὶ τὰς διαταγὰς τῆς Θέ-
μιδος, ἡ ὁποία οὐδαμοῦ τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων ἐθεραπεύετο.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ῥητῶς ἀπηγορεύθη τοῖς ὀπλίταις ἡ σφαγὴ
γυναικοπαίδων καὶ ὁ ἐμπρησμὸς οἰκιῶν, ὅθεν δὲν θὰ ἐπυροβολοῦντο.
Ἐκ τεσσάρων ὅμως οἰκιῶν ἐπυροβολήθησαν καὶ ἡ μάχη ἔλαβε πλέαν
τὴν τελευταίαν ἐκ τοῦ συστάδην τροπῆν. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς τῶν οἰ-
κιῶν κατηδαφίσθησαν, ἔμεινεν ὅμως ἡ τετάρτη, ὅπου καὶ κομιτα-
τζῆδες καὶ κάτοικοι Βούλγαροι ὠχυρώθησαν. Ἀκράτητος ὁ ἀρχη-
γὸς μετὰ τοῦ Πετροπουλάκη ἐπετέθη κατ' αὐτῆς καὶ διὰ σφοδροῦ
πυρός εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἐπέτρεψε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ
παράθυρα. Οἱ ἐντὸς τῆς οἰκίας Βούλγαροι βλέποντες τοὺς ἐπερχο-
μένους ἀντάρτας ἔρριψαν ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος καὶ τὰς τελευ-
ταίας βόμβας των καὶ ἀπεγνωσμένοι ἤρχισαν νὰ σκέπτονται περὶ
τῆς τύχης των, διότι ἡ ἐπίθεσις ὄλονεν καθίστατο ἐντανωτέρα καὶ
ἐκ τῶν ἀνταρτῶν οὐδεὶς εἶχε πάθῃ τι. Ὅτε ὁ ἀρχηγὸς ἀνυπο-
μονῶν ζητεῖ βόμβαν, ἣν τοποθετεῖ εἰς πολεμίστραν τινὰ τῆς οἰ-
κίας, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν παρατυχόντων Οἰκονόμου καὶ Πε-
τροπουλάκη, οἱ ὁποῖοι παρεκίνουν αὐτὸν νὰ μὴ ριψοκινδυνεύσῃ τόσον
ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ σώματος. Περιφρονῶν τὸν θάνατον λαμβάνει τὴν βόμ-
βαν καὶ τὴν τοποθετεῖ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν πολεμίστραν, ἀλλ' ἐ-
πειδὴ αὕτη ἦτο στενὴ, ἐδέησε νὰ ἀνοιχθῇ ὀλίγον. Ἡ στιγμή ὅμως
τῆς ἐκπυρσοκρυτήσεως τῆς βόμβας εἶχε φθάσῃ, σύριγμα δ' ἀπαί-
σιον προανήγγειλε τὸν ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα φοβερὸν κρότον.
Μαῦρος καπνὸς μετὰ κονιορτοῦ ἐσκέπασε τοὺς ἄνδρας, ἐνῶ ὁ τε ἀρ-
χηγὸς καὶ ὁ Πετροπουλάκης λιπόθυμοι ἐκ τῶν τραυμάτων κατέ-
κειντο. Οἱ παριστάμενοι ὀπλίται ἰδόντες αὐτοὺς εἰς τοιαύτην κα-
τάστασιν ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων των ἔφερον αὐτοὺς
ἐξω τοῦ χωρίου, ὅπου ὁ μὲν Λίτσας ὄλως ἀπαθῆς, μειδιῶν, ἐξέ-
πνευσεν, ἀφοῦ προηγουμένως παρήγγειλε νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀμέσως
διὰ Ζουπάνιον, ὁ δὲ Πετροπουλάκης φέρων φοβερὰ ἐγκαύματα καὶ
πληγὰς ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ ἐκ Καστανεῶν καταφύτου ὑψιπέδου
ἐξῶθεν τοῦ χωρίου εἰς κούφωμα καστανέας καὶ ἐσκεπάσθη μὲ τὴν

κάππαν του μέχρις αὐτὸν παραλάβωσιν. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς, ὃν αἰσχροὺς προδότας πρὸ δύο ἡμερῶν εἶχε πληροφορήσει περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε θετικῶς καὶ λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ σώματος, ἀσκοπῶς παρεμόνευεν εἰς τὰ πλησίον χωρία καὶ εὐθύς ὡς ἀντελήφθη τῶν εἰς Ὀσνίτσανην συμβαινόντων, ἔτρεξε καὶ ἀπὸ μιᾶς ἡδὴ ὥρας ἐμάχετο μὲ τὰ καραούλια τῶν ἀνταρτῶν. Οἱ ἀντάρται ὅμως ἀπαρηγόρητοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη(1) οὐδόλως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὸν κίνδυνον καὶ μετὰ μεγάλης ὀρμῆς ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐνῶ συγχρόνως μέρος αὐτῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ καπετὰν Λούκα κατέθραυσε δι' ἀξινῶν τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, τὰς ὁποίας παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ καὶ κατηδάφισε παντελῶς τὴν οἰκίαν, ἧπου εἶχε φονευθῆ ὁ ἀρχηγός. Οἱ ἐντὸς τῆς οἰκίας κομιτατζήδες ἐκρύβησαν εἰς τὰς ὑπ' αὐτὴν ὑπονόμους.

Τρεῖς περίπου ὥραι εἶχον παρέλθῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μάχης, καὶ οἱ ἄνδρες, ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τῶν, συνεκεντρώθησαν ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου—ἐφ' οὗ καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Λίτσα ἀνεβίβασαν—πρὸς ὑποχώρησιν. Τὰ καραούλια διὰ σφοδροῦ πυρὸς διηυκόλυνον τὴν ὑποχώρησιν, μολονότι οἱ Τούρκοι στρατιῶται καὶ οἱ ἐκ τῶν περίξ προσδραμόντες χωρικοὶ τοιοῦτοι ἦσαν τριπλάσιαι τῶν ἀνταρτῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν. Μετὰ μικρὰν λοιπὸν συνεννόησιν αἱ ὀπλαρχηγοὶ ἤρξαντο ὑποχωροῦντες, ἀφοῦ ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ μὲν προεπορεύθησαν οἱ μάλλον ὠκύποδες καὶ οἱ ὀδηγοὶ (σκοπὸν ἔχοντες νὰ προκαταλάβωσι τὸ μεταξύ Γραποτουστίου καὶ Κλεπίστιος στενόν), ἐνῶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς προϊστάτο ὁ καπετὰν Λούκας ὡς λέων μαχόμενος πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας στρατιώτας. Εἶχον ἀπομακρυνθῆ πλέον τοῦ πεδίου τῆς μάχης τρία περίπου χιλιόμετρα ΝΔ. εἰς Βεδυλούστιον (ὁπόθεν θὰ διηυθύνοντο πρὸς Ν. εἰς Κλεπίστιον καὶ τὰ Βόια (Παληοκρημίνι), ὅτε ὀκτῶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος Πετροπουλάκη ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ὀσνίτσανην, διὰ νὰ παραλάβωσι τὸν ὀπλαρχηγόν των. Μάτην οἱ σύντροφοὶ των παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, διότι ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι στρατιῶται εἶχον καταλάβῃ ἡδὴ τὰ ὑπὲρ τὴν Ὀσνί-

τσανην ὑψώματα. «Ὁρκίσθημεν» εἶπον καὶ ἀνεχώρησαν. Δὲν ἐπρόφθασαν ὅμως νὰ προχωρήσωσι δύο χιλιόμετρα καὶ χάλια σφαιρῶν ἔρριψεν αὐτοὺς ἄπνους. «Θεὸς συχωρέση τους, εἴθε νὰ γλυτώσωσιν» ἐφώνησαν δακρύνοντες οἱ σύντροφοὶ των καὶ ἐξεκίνησαν. Ὀκτακόσιοι στρατιῶται καὶ ἐγγύριοι Τούρκοι εἶχον καταλάβῃ τὰ πρὸς τὴν Ὀσνίτσανην ὑψώματα τοῦ Λιμπισιόβου καὶ ἐπυροβόλουν ἀδιακόπως πρὸς τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν ὑποχωροῦντας ἀντάρτας, ἐνῶ ἄλλοι πεντακόσιοι ἐκ μέρους τοῦ Δισλάπου ἔτρεχον πρὸς τὸ Τραποτούστιον, ὅπως διακόψωσι τὴν πρὸς τὰ Ὀντρα πορείαν.

Ὅθεν πᾶσα ἀναβολὴ ἢ καθυστέρησις κατὰ τὴν πορείαν ἦτο ἡδὴ καὶ βῆμα πρὸς τὸν τάφον, καὶ διὰ τοῦτο δρομαῖοι διήλθον τὴν λοφοσειρᾶν μέχρι τοῦ Βεδυλουστίου καὶ κατήρχοντο εἰς Τραποτούστιον, ὅπου εὐτυχῶς ἐγκαίρως εἶχον καταληφθῆ τὰ στενά πρὸς τὸ Κλεπίστιον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἡδὴ τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα ἐβάδιζεν ἐκτὸς κινδύνου πρὸς τὸ 3)4 τῆς ὥρας ἀπέχον χωρίον Κλεπίστι. Αἱ ζημίαι δὲ θὰ περιωρίζοντο μέχρι τοῦδε, ἂν ἐνταῦθα δὲν ἀπεχωρίζοντο τρεῖς μὲν κουρασμένοι, κρυβέντες εἰς τὰ παρακείμενα δάση, ὅπου καὶ ἐφονεύθησαν (μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ ὀπλίτης Σωτήρης φέρων τὸν σάκκον, τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὸ τηλεσκοπίον τοῦ ἀρχηγοῦ, ἅτινα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ὡς καὶ τὰ τοῦ Πετροπουλάκη), ἕτεροι δὲ τρεῖς παραπλανηθέντες εἰς τὸ Τουρκικὸν χωρίον Γσάριστα, ὅπου συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Οἱ λοιποὶ ὠδεύον πρὸς τὸ Κλεπίστι ἡσύχως πλέον, διότι ὁ καπετὰν Μπέλλος μακρὰν διανύσας ἀπόστασιν εἶχε φθάσῃ εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος στενωποὺς καὶ ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ἀνακόψωσι τὴν ὀρμὴν των. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Τούρκων ἦσαν περισσότεραι κατὰ πολὺ, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς ἀγγαρείας τριάκοντα ζώων τὴν ἐπομένην νύκτα πρὸς μεταφορὰν τῶν νεκρῶν καὶ πληγωμένων καὶ τοῦ χάριν ἐκδικήσεως φονευθέντος παρὰ τὸ Κλεπίστι μυλωθροῦ μετὰ δύο συντρόφων του ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν.

Ἡδὴ ὁ ἥλιος ἔδυεν, ἀφοῦ μειδιῶν ἐνέπνευσε θάρρος πρὸς τοὺς ἀναξιπαθόντας βροτοὺς καὶ ἐχαιρέτισε τοὺς ἐθνομάρτυρας διὰ λαμπροῦ φωτοστεφάνου. Οἱ ἀντάρται, ἀφοῦ ἀνῆλθον εἰς τινὰ τῶν κορυφῶν τοῦ Βοῖου καὶ ἔρριψαν δύο-τρεῖς τουφεκιαῖς, τὸ μὲν διὰ νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς τυχόν παραπλανηθέντας συντρόφους των, τὸ δὲ διὰ νὰ χαιρετίσωσι τὰς πρὸς τὸν οὐρανὸν διευθυνομένας ψυχὰς τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Α. Πετροπουλάκη, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ λημέρι διὰ νὰ ἡσυχάσωσι. Τοὺς γέλωτας τῆς προτεραίας διεδέχθη ἡ μελαγ-

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1908 ἐν σελ. 342.

χολία, τὰς ἀστερολογίας οἱ στεναγμοὶ καὶ τὴν χαρὰν ἢ λύπην ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν πολυτίμων συντρόφων. Ἀφοῦ ἔφαγον τὸν ξηρὸν τῶν ἄρτων κατεκλίθησαν, ἀλλὰ οὐδεὶς ἐκοιμήτο, διότι ἕκαστος ἐσυλλογίζετο τοὺς ἀποθανόντας συντρόφους καὶ ἐσκέπτετο πῶς πληρέστερον νὰ ικανοποιήσῃ τὰς ψυχὰς των. Ὁ καπετὰν Σούλιος, ἀπαρηγόρητος διότι δὲν παρευρέθη εἰς τὴν μάχην, προέτεινεν ἀμέσως τὴν ἐπομένην νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Ἐζερέτς. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν κουρασμένοι ἄρκετά, ἀνεβλήθη ἡ ἐπιχείρησις αὕτη διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἀμέσως μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἡ νύξ προεχώρει ἤδη καὶ τὰ δένδρα ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν τῆς σελήνης φῶς περιλύπως ἐκλίνουν τὰς κορυφὰς των ἕνεκα τῆς ἐσπερινῆς αὔρας. Τὸν θόρυβον τῆς ἡμέρας διεδέχθη ἡ ἡρεμία τῆς νυκτός, ἣτις ἦτο νύξ μυρίων συλλογισμῶν, πόνου καὶ ὀδύνης τῶν ἀπολεσάντων γενναῖον προστάτην Καστανοχωρίων. Πάντες ἔλυποῦντο καὶ ἐθρήνουν τοὺς ἀνδρείως πεσόντας. Μόνον δὲ οἱ νυκτοκλέπται, οἵτινες μετὰ τῶν σαρκοφάγων ὀρνέων ἐν ἀπαισίῳ συνδυασμῷ παρακολουθοῦσι συνήθως τὰ πεδία τῆς μάχης, διετάρασσον κατὰ τὴν ἀπαφράδα ἐκείνην νύκτα τὴν ἡσυχίαν τοῦ περιβάλλοντος τὰ μαρτυρικὰ σώματα. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Νικόλαος Βλάχος, ἡδηγὸς τῶν κομιταδζήδων καὶ κάτοικος τῆς Ὀσνιτσάνης, ὑπὸ τὴν παχειάν των καστανεῶν σκιάν, ἔρπων ἐφρόντιζε νὰ εὔρη σῶμά τι διὰ νὰ λάβῃ τὰ ἐνδύματά του, ὅτε εὔρεθη πρὸ τοῦ ἐντός τοῦ κουφώματος τῆς καστανεῆς Λ. Πετροπουλάκη. Ὁ Πετροπουλάκης ἐνόμιζεν ὅτι ἐτελειώσαν ἤδη τὰ δεινὰ του καὶ ἀνασηκωθείς προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ καὶ τὸν παραλάβῃ. Οὗτος ὅμως τρέμων ἐκ τοῦ φόβου του ἐξηφανίσθη καὶ ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον συνοδευόμενος ὑπὸ τεσσάρων κομιταδζήδων, οἵτινες ὡς τίγρεις ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Πετροπουλάκη, ὃν εἶχον καταλίπη πλέον αἱ δυνάμεις του. Ἐν τούτοις ὅμως συγκεντρώσας αὐτὰς ἐπυροβόλησε καὶ ἐπλήγωσεν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὅτε οἱ λοιποὶ κομιταδζήδες ἀντικυροβολήσαντες ἀφήκαν αὐτὸν ἄπνουν. Ἐνῶ δὲ ἐψυχομάχει πλέον ὁ ἥρωϊς, αὐτοὶ διὰ τῶν ἀξινῶν κατέκοπτον τὰς σάρκας του. Ἀφήρσαν τὴν δεξιάν αὐτοῦ, τὰ ἐνδύματά του, ἕνα σταυρὸν καὶ μίαν μικρὰν τῆς Θεοτόκου εἰκόνα αἱματοβαφῆ, καὶ ἀφοῦ ἐσκέπασαν ἐντός λάκκου διὰ ξηρῶν φύλλων καὶ χόρτων τὰ σώματα τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη, ἀπῆλθον διὰ νὰ συγχαρῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων των. Ἀλλ' ἡ χαρὰ των ὀλίγας ἡμέρας διήρκεσε, διότι ἐκυλίσθησαν εἰς τὸν βόρ-

βορον τῆς Μαγγίλας αἱ κεφαλαίων ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν βρυφαίαν.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ πρόκοιτοι τῶν Ἑλληνοφώνων χωρίων Βεδουλουστίου, Τσικαλουχωρίου κλπ. ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς. Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις τὰ κατὰ τὴν κηδείαν ἐκείνων, καθ' ἣν ὅλα τὰ χωρία εἶχον ἐρημωθῆ κυριολεκτικῶς, διότι οἱ κάτοικοι των ἀθροῖσι ἔσπευδον νὰ κλαύσωσι καὶ θαυμάσωσι τοὺς ἡρωϊκῶς πεσόντας. Δέκα καὶ ἐξ σώματα τιτάνων κατέκειντο πληγωμένα καὶ αἰμόφυρτα ἐνθυμίζοντα τὴν Μεγ. Παρασκευὴν, ὅτε ἐορτάζεται καὶ ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ὀρθῆνοι δὲ καὶ τὰ δάκρυα τῶν γυναικῶν ζωηρότεραν ἀνκπαρίστων τὴν εἰκόνα τῆς ἀποκαθηλώσεως τοῦ μεγάλου Σωτῆρος.

Ὀκτῶ λοιπὸν ἱερεῖς, ὧν πρόιστατο ὁ τοῦ Ἁγίου Καστορίας Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Στέργιος Παναγιωτίδης, ἀνεγίνωσκον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν συγχάκις διακοπτόμενοι ὑπὸ λυγμῶν. Αἱ γυναῖκες δὲ τῶν πέριξ εἶχον φέρῃ τὰ πολυτιμότερά των ὑφάσματα, δι' ὧν ἐσαββάνωσαν τὰ σώματα τῶν ἔθνομαρτύρων. Ὁ ἐπικήδειος ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Ἀρχιερατ. ἐπιτρόπου, ὅλων δὲ τὰ σώματα ἐροίγησαν κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἱερέων φράσιν «Αἰώνια ἡ μνήμη» καὶ πάντες ὡς δι' ἐνὸς στόματος ἀνεφώνησαν «Βούλγαρος νὰ μὴ μείνη!».

Οἱ ὀπλίται πάντες (ἐκτός τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη, οἵτινες ἐτάφησαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Βεδουλουστίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου) ἐτάφησαν εἰς τὸ πλησίον τοῦ Βεδουλουστίου δάσος ἐκ καστανεῶν ἐπὶ περιόπτου θέσεως, ὅθεν νὰ προσανατολίζωνται πρὸς τὴν μεγάλην πατρίδα. Οἱ δὲ τάφοι των ἀνηγέρθησαν εὐπρεπεῖς κατὰ τὸ δυνατόν καὶ κατ' ἔτος τελοῦνται μνημόσυνα δι' ἐπιβλητικῆς ἐορτῆς. Ἡ μνήμη τῶν ἔθνομαρτύρων ἄληστος θὰ μείνη ἐν γενεαῖς γενεῶν, διότι ζωηρότατα ἐνετυπώθη εἰς τὸν νοῦν τῶν Καστανοχωρητῶν ἡ ἰδέα ὅτι ὑπῆρξαν οἱ ἥρωες καὶ προστάται τοῦ τόπου.

Ἐν Καστανοχωρίοις τῆς Μακεδονίας 1909.

Γ. Π. Π.

ΓΡΕΒΕΝΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΔΟΥΜΠΑΣ

Κατὰ τὴν νεωτέραν περίοδον τῆς μακροαίωτος Ἱστορίας τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν Γένους παχεῖα ἀγλὸς ἐπεκάθητο ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὀρίζοντος αὐτοῦ. Ὁχραί τινες μόνον ἀναμνήσεις τῆς ἄλλοτε ἐνδόξου καὶ ποικίλης ἐθνικῆς δράσεως περιεσφίζοντο. Τὴν ἀσέλγητον καὶ μελάμπειλον γύκτια τοῦ ἐνεστῶτος διεφώτιζε τὸ σέλας τὸ ἐκπεμπόμενον ἐκ τῶν λαμπρῶν παραδόσεων περὶ τοῦ ἀθανάτου παρελθόντος, ἀποτελουσῶν τὴν ζῶσαν καὶ ἀκατάβλητον περὶ ἐθνικῆς ἀναβιώσεως πίστιν. Ἔσται τῶν παραδόσεων τούτων ἐχρησόμενον πενιχρὰ καὶ ἀπόκεντρα ἐνδιαιτήματα, ἐν οἷς πρεσβύτεροί τινες, ἀνεπαρκέστατα καὶ γλισχρότατα διαθέτοντες μέσα, ἀφανῶς καὶ ἀθορύβως, καὶ οἶονεὶ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου φεύγοντες, μετελαμπάδενον εἰς τοὺς νεωτέρους τὰ τῆς πατρίου Ἱστορίας καὶ Παιδείας. Τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ξαντῶν σειρᾷ καὶ οἰοῦτω παιδευόμενοι εἰς τοὺς διαδόχους τῶν ἑξακολουθητικῶς ἔπραττον.

Ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου ἐπαισθητοτέρα παρέστη ἡ ἀνάγκη τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν στενῶν καὶ κεκρυμμένων, οὔτως εἰπεῖν, ἐκείνων ἐσιῶν εἰς ἤόμους ἐκπρεπεστέρους καὶ εὐρυχωροτέρους, καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν διὰ τῶν μέσων, τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὴν μᾶλλον ἀνετον καὶ μᾶλλον τελεσφόρον λειτουργίαν αὐτῶν. Οὔτω δὲ εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ πατρίου ἐδάφους ἀνεφάνησαν Σχολεῖα ἱκανά, ἐν οἷς ἐδίδασκον σεβαστοὶ—καὶ ἐν τινὶ μέτρῳ πολυμαθεῖς ἄνδρες—τὴν ἐκάστοτε νεολαίαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα—πρὸ πάντων—μετὰ τῆς τότε ἐπιχωριαζούσης ἐγκυκλίου παιδεύσεως. Ἡ δὲ τῶν γνώσεων μετάδοσις διενηργεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν διὰ ζώσης διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ διδακτικῶν βιβλίων, ὧν τὰ πλεῖστα αὐτοὶ οὔτοι οἱ διδάσκοντες συνέτασσον.

Ἡ προμήθεια τῆς ὕλης καὶ τῶν μέσων τῆς ἀντιωτέρας λειτουργίας τῶν Σχολείων, κατὰ τοὺς παρελθόντας δύο μάλιστα αἰῶνας, ἐγένετο μὲν καὶ ὑπὸ τῶν Κοινοτήτων διὰ τινῶν Κοινοτικῶν προσόδων, ἀλλ' ἰδίως διὰ τῆς γενναιοδώρου προσφορᾶς βαρυσήμαντων Κεφαλαίων, δι' ὧν τὰ Σχολεῖα ἐπροίκιζον ἄνδρες μεγάλοι.

ψυχοι και καρδιαν διαφλεγομένην ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς διαδόσεως τῶν ἐθνικῶν γραμμῶν και ἰδεῶν φέροντες. Οὗτοι, ἐξ ἰδίων, εἰς σύστασιν ἢ ἀνέγερσιν Σχολικῶν οἰκοδομημάτων και εἰς ἐκτύπωσιν διδακτικῶν ἐγχειριδίων και ἄλλων βιβλίων και δὴ και εἰς μισθοδοσίαν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ ἀφύθονον δαπάνην διέθετον. Ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι και ἄμεσοι ἐργάται τῆς ἐθνικῆς ἀναπλάσεως, οἱ διδάσκαλοι, οἱ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μωρίας πενίας και ἐνδείας καταιρηνχόμενοι, ὀρθῶς παραβάλλονται πρὸς φωτοφόρους λύχνους, κατὰ πολλῶν μείζονα λόγον δικαιοῦνται τὰ προσαγορευόμενα ἐθνικὰ εὐεργέται οἱ τὸ ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους ἐπιχέοντες μεγαλόδωροι και ἐλευθέριοι ἄνδρες.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων τὴν μεγαλόφρονα ἐθελοθυσίαν ὀφείλεται, κατὰ μέγιστον λόγον, ἡ περισσῶς τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας παιδείσεως και ἡ ἀνὰ εὐρυτέρας ἐκτάσεις διάδοσις αὐτῆς κατὰ τοὺς προηγηθέντας σκιερούς και χαλεπούς χρόνους. Δὲν εἶναι ὅμως ἄδικον τὰ διακριθῶσιν οἱ σεμνοὶ τοῦ ἔθνους εὐεργέται εἰς δύο τάξεις. Ἡ πρώτη τούτων θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες παρὰ πάντα τὸν βίον, ἐξακολουθοῦντες τὰ σχηματίζουσι μὲν κατ' ἀρχὰς δι' ἐργασίας συντόνου, δι' αὐστηρῶς δὲ οἰκονομίας τὰ ἐπαυξάνουσι κατόπιν τὰς βάσεις τῆς ἰδιωτικῆς τῶν περιουσίας, κατώρθωσαν τὰ ἀποτελέσωσι κεφάλαια ἐπαρκῆ πρὸς σύστασιν ἢ διατήρησιν τῶν Σχολείων τῆς ἰδιαίτης γενεθλίου τῶν χώρας, ἐν συνόλω προσενεχθέντα και διατεθέντα ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ. Ἡ δευτέρα τάξις θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες κατ' ὅλην τὴν ζωὴν τῶν διετέλεσαν προσφέροντες μὲν ἐράνους σπουδαίους εἰς τὰς ἐκάστοτε παρισταμένας διαφορούς ἐθνικὰς ἀνάγκας, διαθέτοντες δὲ οὐκ εὐκαιτηρόνητα ποσὰ εἰς τὰς ὑλικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀεὶ προϊούσης πνευματικῆς προόδου τοῦ ἔθνους, και συνάπτοντες μετὰ τῆς τοιαύτης ὑλικῆς προσφορᾶς και θερμότατον ἐνδιαφέρον περὶ τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων ἐν γένει. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς ἄνδρας, ὅσοι τὴν φιλότιμον ἐθνικὴν δρᾶσιν συνεμέτρησαν πρὸς τὸν ἑαυτῶν βίον, ἀδιαλείπτως συνεισφέροντες εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζόμενας ἀνάγκας τῆς πατρίδος, τῆς τε ἰδιαίτης και τῆς ἐν γένει, και ἀδιαλείπτως ἐκδηλοῦντες τὸ ἀεὶ θάλλον και μηδέποτε ἀποσβεννύμενον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς προόδου και ἀκμῆς τῆς πατρῴου χώρας, ἀνήκει και ὁ περιώνυμος ἐμπορικὸς οἶκος Δούμπα, ὁ ἐν Βιέννῃ δρᾶσας και ζηλωτὴν ἀκμὴν ἐκεῖ ἐπιδείξας.

Γνωστὴ εἶναι ἡ τραγικὴ συμφορὰ τῆς παρὰ τὴν Κορυτσάν Μοσχοπόλεως (ἢ Βοσκοπόλεως), (1) ἡμῖς, κατὰ τὴν ΙΖ' και ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα θανασιῶς ἀκμάσασα ὑπὸ ἐμπορικὴν και δὴ και ἐκπαιδευτικὴν ἔποψιν, ἐξήγειρε τὸν φθόνον και τὴν πλεονεκτικὴν διάθεσιν τῶν πέριξ Τουρκαλβανῶν, οἵτινες ληστρικῶς ἐπιδραμόντες κατέστρεψαν και ἐδήλωσαν αὐτήν.

Τῶν κατοίκων αὐτῆς διασκορπισθέντων ἄλλων ἀλλαχοῦ, ἀπομοιρα αὐτῶν προσέφυγεν εἰς τὴν ὀρεινὴν κωμόπολιν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας Βλάτιον. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγετο και ἡ βραδύτερον εἰς πανελλήνιον κλέος ἀρθεῖσα οἰκογένεια Δούμπα. Μετὰ τινα ἔτη ἡ οἰκογένεια αὕτη μετέβη εἰς Σέρρας, ἐνθα κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ χρυσοχοϊκοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπορίζετο τὰ τοῦ βίου ἐφόδια. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ Σέρραι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐγένοντο κέντρον ἐμπορικῆς δράσεως και ἰδίως τῆς πωλήσεως βάμβακος — και ὑφασμάτων ἐνταῦθα κατασκευαζομένων — εἰς τὰς Ἀυστριακὰς ἀγοράς, ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τοὺς ἐμπορικὸν πνεῦμα ἔχοντας ἀδελφοὺς Δούμπα τὰ τραπῶσιν ἀνάλογον ὁδόν, ἀγοράζοντες και μεταπωλοῦντες βάμβακα ἐν Βιέννῃ, ἐνθα συνέστησαν Κατάστημα, ἀξιοθὲν βραδύτερον εὐρείας ὑπολήψεως.

Εἰς τὴν εὐλογητὴν ταύτην γενεὰν ἀνήκων ὁ Θεόδωρος Δούμπας, υἱὸς ἐγένετο τοῦ Νικολάου Δούμπα(2) ἀνδρὸς φέροντος καρδίαν ἀγαθῶν συναισθημάτων μετὴν και γενναίων προαιρέσεων ἐμπεφορημένην. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶδεν ὁ Θεόδωρος τὸ πρῶτον ἐν Βλάτιον μεταξὺ τοῦ 1818 και 1820. Ὅποια σπέρματα δ' ἀρετῶν ἐνέκλειε τὸ στήθος αὐτοῦ, ὑπεφαίνετο ἐξ αὐτῆς ἤδη τῆς παιδικῆς ἡλικίας — τῆς ἡλικίας τῆς ἀθρότητας, ἀφελείας και ἀμεριμνησίας. — Ἐκτοτε ὑπεδηλοῦτο ὅτι εὐσέβεια, φιλοπατρία και μεγαλοφροσύνη ἐμελλον τὰ ὑπάρξουσι τὰ στοιχεῖα τοῦ βραδύτερον ἐκφανέντος λαμπροῦ χαρακτήρος αὐτοῦ.

Τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διέδραμεν ὁ Θεόδωρος τὸ μὲν ἐν Σέρραις, ἐνθα μετεπέμψατο αὐτὸν ὁ πατήρ του ἄγοντα τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος, τὸ δὲ ἐν Βιέννῃ. Τὰς μὲν προκαταρκτικὰς σπουδὰς ἐτέλεσεν ἐν Σέρραις, τὰς δ' εὐρυτέρας σπουδὰς διήνυσεν ἐν τῇ Ἀυστριακῇ πρωτεύουσῃ. Κατ' αὐτὸ δὲ ἤδη τὸ νεαρὸν τοῦ βίου

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 48 και 288.

2) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 270 και ἐξῆς.

στάδιον ἤρχισαν νὰ ἐξελίσσωται ἐν τῷ Θεοδώρῳ εὐανθεῖς καὶ εὐ-
 χροοὶ αἱ κάλυκες τῶν τέως ἐν σπέρματι καὶ λεληθότως ἐγκεκλεισμέ-
 νων ἀγαθῶν ἰδιοτήτων. Φύσις εὐγενῆς καὶ εὐαισθητος, φύσις νηφά-
 λιος καὶ σώφρων, πρὸς μίαν μόνην ἡδονὴν ἀκατάσχετος ἔρρεπε,
 τὴν θεσπεσίαν ἐκείνην καὶ ἄρρητον ἡδονήν, ἣν ἐντροφῶσιν ὅσοι συν-
 αισθάνονται ὅτι κατώρθωσαν ἢ δάκρυα κλαιόντων ὀφθαλμῶν νὰ
 ἀπομάξωσιν, ἢ τὸ βάρος πασχούσης καρδίας νὰ ἄρῳσιν, ἢ τὴν θέ-
 σιν δυστυχούντων ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ κρεῖττον νὰ μεταβάλωσιν. Οἰ-
 κογενειῶν τὴν ἐσχάτην πενομένων πενίαν τὰς θύρας—ἐν τῷ μέσῳ
 τῆς οἰκτροτάτης ἀπογνώσεως—συνέβαινε νὰ κρούσῃ αὐτεπάγγελτος
 προσερχομένη εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀξιοδακρύτων θυμάτων τῆς δυστυ-
 χίας χεῖρ εὐεργετικῆ. Ἡ παραμυθητικὴ αὐτῆ συνδρομὴ, ἐξ ἀγνώ-
 στου πηγῆς ἀπορρέουσα εἰς τοὺς ἀξιωμένους αὐτῆς, ἐφαίνεται ὡς
 ἐπικουρία, διὰ παρηγόρου Ἀγγέλου οὐρανόθεν ἀποστελλομένη. Ἡ
 ἄγνωστος πηγὴ τῆς ἐλεήμονος προσφορᾶς ἦτο ἡ ἀγαθοεργὸς χεῖρ
 τοῦ νεανίου Θεοδώρου Δούμπα.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1850 διετέλεσε σταθερῶς διαμένων ἐν Βιέννῃ,
 ἐνθα πλησίον τοῦ θείου του Ἀστερίου Δούμπα τὸν Ἐμπολαῖον
 Ἐρμῆν θεραπεύων εὐδόκιμον ἐμπορικὴν δρᾶσιν μετήρχειτο. Τὸ
 στάδιον τοῦτο τοῦ βίου του εἶναι ὁμολογουμένως τὸ ἐκπρεπέστερον
 καὶ εὐκλέστερον. Ἀγλαοί, ὠριμοὶ καὶ καλλίμορφοι κατὰ τοῦτο ἔξε-
 φάνησαν οἱ τῶν γενναίων αὐτοῦ διαθέσεων καρποί. Κατὰ τὸ στά-
 διον τοῦτο διέπρεψε καὶ ὡς ἀρχηγὸς οἰκογενείας χρησιῆς καὶ λόγου
 ἀξίας καὶ ὡς πατριώτης ἀκραιφνέστατος.

Εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον εἰσῆλθε κατὰ τὸ 1853, συζευχθεὶς
 τὴν πολλοῖς κεκοσμημένην πλεονεκτήμασι Νίαν Βράνια, Ἑλληνίδα,
 ἐκ Καστορίας καταγομένην καὶ τοῦ Ἀρσακείου ἀπόφοιτον. Τοσαύ-
 τὴν δὲ στοργὴν καὶ τηλικαύτην ἀφοσίωσιν ἢ εὐπαιδεύτος καὶ Ἑλ-
 ληνοπρεπῶς μεμορφωμένη Νίνα διέτρεφε πρὸς τὸν προσφιλέστατον
 σύζυγόν της Θεόδωρον, ὥστε ἐξ ἀρχῆς ἔτι τοῦ συζυγικοῦ βίου της
 ἐν ἡλικίᾳ νεαρᾷ καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐπὶ φιληθόνῳ εὐζωίᾳ περιβοήτου
 Βιέννης, χαίρειν εἰποῦσα εἰς τὰς τέρψεις καὶ διασκεδάσεις τοῦ κό-
 σμου τούτου, μίαν μόνην εὐχαριστοῖν, πάσης ἄλλης ἐκ τοῦ παρα-
 χρῆμα ἡδονῆς καὶ πάσης ἄλλης ψυχαγωγίας ὑπερέραν ἀδιαλείπτως
 ἐπεζήτει. Δι' αὐτὴν ὑψίστη ἠθικὴ ἀπόλαυσις ὑπῆρχε τὸ νὰ καθιστᾷ
 ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον φαιδρᾶς, εὐθύμους καὶ ἀλύπους τὰς
 ἡμέρας τοῦ ἀγαπητοῦ συζύγου της, πάσχοντος—δυστυχῶς—ἐκ χρο-
 νίου νοσήματος, ἀληθῆς κοινωνὸς τοῦ παθήματος γενομένη.

Πάντων τῶν συναισθημάτων τοῦ Θεοδώρου ἐν εὐκρινεῖα συμ-
 μετέχουσα ἢ πολύτιμος ὄντως σύζυγός του καὶ πασῶν τῶν φρον-
 τίδων αὐτοῦ ἀντιποιουμένη, ἰδιαιτάτα συνεμερίζετο τὴν σύντονον αὐ-
 τοῦ μέριμναν περὶ ἀντικειμένου, οὕτινος κατ' ἐθνοβλαβῆ ἀτυχίαν,
 οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ παροικούντων ὁμογενῶν ἀργῶς καὶ
 ἀνειμένως ἐπιμέλονται, ἢ τέλεον ἀδιαφοροῦσι, περὶ Ἑλληνικῆς
 δηλ. ἐκπαιδεύσεως καὶ ἑλληνοπρεποῦς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἰδίων
 τέκνων, Ἀστερίου, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου, διδασκομένων
 πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ προσαρτῶσιν εἰς τὴν καθημερινὴν προσευχὴν
 τὴν φράσιν ταύτην «Θεέ / φύλαττε τὴν πατρίδα ἡμῶν Ἑλλάδα».

Συμπαθὲς τὸ βλέμμα στρέφων ἀείποτε πρὸς τὸν πάτριον ὄρι-
 ζοντα καὶ διηνεκῶς ποθῶν νὰ ἐπισκεφθῆ τὰς Σέρρας ἰδίως, ἐκω-
 λύειτο πάντοτε καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ κατατρώγοντος αὐτὸν σπου-
 δαίου καρδιακοῦ νοσήματος. Ἄλλ' οὐδὲν ἤτιον καὶ μακρόθεν ἐκή-
 δευτο ἐνθέρμως περὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ταύτην. Παραλειπομένων
 τῶν ἰδιωτικῶν πρὸς Σερραλοὺς εὐεργεσιῶν, ἀξία μνείας εἶναι ἡ
 πρὸς τὸν ἐν Σέρραις διατρίβοντα καὶ ἐν τῇ τάξει τῶν προὔχοντων
 κατελεγμένον ἐξάδελφόν του Στέριον Δούρον ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἢ ἀνα-
 φερομένη εἰς τὴν κατὰ τὸ 1849 ἐνοκήψασαν ἐν Σέρραις πανώ-
 λευθρον ἐκείνην καὶ ἱστορικὴν πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τὸ
 πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀμήχανον θέσιν τοὺς δυστυχεῖς
 κατοίκους περιεργαγοῦσαν.—«Κακὸς ἄγγελος, φίλε Στέριε, ὁ ὑστερι-
 νὸς ταχυδρόμος σας. Ἀσυνειθλοῦς ἀπὸ τοιαῦτα δυστυχήματα εἰς
 Σέρρας μᾶς ἔκαμε τόσῳ μεγαλειέραν ἐντύπωσιν. Τὸ συμβᾶν ὅμως
 κακὸν εἶναι τόσον σημαντικόν, ὥστε καὶ τώρα ἀκόμη δὲν ἔμπο-
 ροῦμεν νὰ τὸ κατανοήσωμεν. Δὲν ἔμποροῦμεν νὰ ζυγίσωμεν τὴν
 βαρῦτητά του καὶ τὰ ἀποτελέσματά του. Τί τὸ ὄφελος ὅμως καὶ ἂν
 ἔμποροῦσαμεν; ἠθέλαμεν ἰατροῦσαι ὅλας τὰς πληγὰς ἢ κἂν μετριά-
 σει τοὺς πόνους; Εἴμεθα ἱκανοί; Τὸ ἄλλο, ὅπερ δυνάμεθα, θὰ
 κάμωμεν. Ἄς εἶναι καὶ σταγῶν εἰς τὴν θάλασσαν». Τοιαῦτα μὲν
 ἔγραφεν ὁ ἀοίδιμος, ἢ δὲ μνημονευομένη μικρὰ σταγῶν ἦτο οὐχὶ
 εὐκαταφρόνητος συνδρομὴ πρὸς τὰ πολὺκλαυστα θύματα τοῦ κα-
 ταστροφικοῦ πυρός.

Ἄλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ μέριμναν ἀπησχόλουν τὰ φιλανθρω-
 πικά καὶ ἐκπαιδευτικά Καταστήματα τῆς Μακεδονίας ἐν γένει καὶ
 μάλιστα τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰς τοὺς δύο τούτους
 ἄξονας τῆς φιλοπατρῆδος δράσεως αὐτοῦ στρεφόμενον κυρίως τὸν
 ἑαυτοῦ βίον ἐτελεύτησε τῇ 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1880. Τῆς φιλοπά-

τριδος αὐτοῦ μερίμνης ἔστωσαν τὰ ἐξῆς ἀναγραφόμενα ποσὰ συγκεκριμένα, οὕτως εἰπεῖν, δείγματα:

Α') Ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Σερρών. (1)

α') Συνεισφορά εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἐξ 80 λιρῶν καὶ φαρμάκων δωρεὰν προσφορά.

β') Συνεισφορά εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ὡσαύτως ἐκ γρσο. 30500, κεφαλαίου, οὗτως οἱ τόκοι εἰσπράττονται καθ' ἑξαμηνίαν.

γ') Τῇ 8ῃ Ἀπριλλίου τοῦ 1875 ἐδώρησατο ὄλους τοὺς τόμους τῶν Γεωπονικῶν τοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ Καθηγητοῦ τῆς Βοτανικῆς Θ. Ὁρφανίδου, ὡς καὶ ἄλλα κοινωφελῆ συγγράμματα πρὸς καλλωπισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης.

δ') Δωρεὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐξ οἰκήματος πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου Παρθεναγωγείου.

ε') Συνεισφορά τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐκ λιρῶν 250 διὰ τὰ Σχολεῖα καὶ 8000 φιορινίων μετρητῶν διὰ τὸ ἀνεγερθὲν Νηπιαγωγεῖον.

στ') Κληροδότημα (τοῦ Θ.Ν. Δούμπα) ὑπὲρ τῶν ἠνωτέρων Σχολείων Σερρῶν ἐκ φράγκων 25000, κατατεθειμένων εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Ἑλλ. Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Β') Ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης.

Κληροδότημα τοῦ αὐτοῦ ἐκ δραχμῶν 40000 εἰς Ἑλληνικὰ χρεώγραφα, κατατεθειμένα ὡσαύτως εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν Ἐκκλησίαν, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τῶν Ἑλλ. Ἐκπαιδευτηρίων Θεσσαλονίκης.

Γ') Ὑπὲρ τῶν Συλλόγων.

τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, τοῦ ἐν Σέρραις Φιλεκπαιδευτικοῦ καὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ τοιοῦτου.

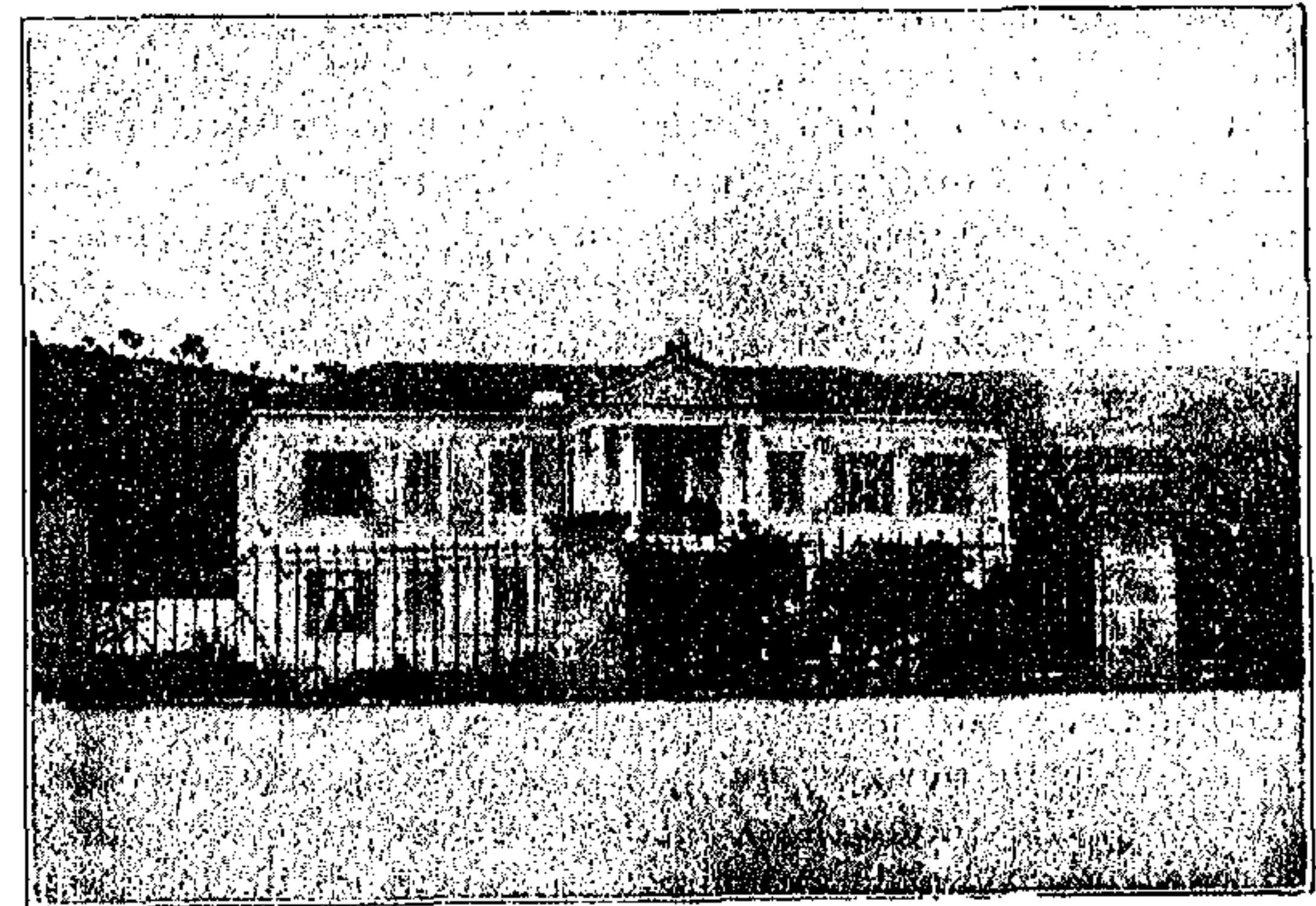
Αἱ γενναῖαι δωρεαί, ἅς ἐτησίως διέθετε πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ υποστήριξιν τοῦ ὑπὸ τῶν σωματείων τούτων ἐπιδιωκομένου ἔθνικοῦ σκοποῦ, εὐλογον καὶ δικαίαν ἀφορμὴν παρεῖχον, ἵνα ἐπισημῶς ἐν ταῖς ἐπετείοις αὐτῶν ἐκθέσει μέγας δωρητῆς καὶ εὐεργέτης ἀνακηρύσσεται.

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 254 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 142 καὶ ἐξῆς.

Ἐν γένει εἰπεῖν, ὁ αἰόδιμος Θεόδωρος Δούμπα ἀνήκει εἰς τὴν θαυμαστὴν φάλαγγα τῶν φιλοπατρίδων ὁμογενῶν, οἵτινες, ἐπιζητήσαντες καὶ εὐρόντες τὴν τύχην εἰς Εὐρωπαϊκὰς μεγαλόπολεις, δὲν παρεούρθησαν ὑπὸ τῶν δελεασμάτων καὶ μαγανειῶν τῆς Κίρκης τοῦ ὑλόφρονος καὶ ἀπολαυστικοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ λησμονήσωσι τὴν πτωχὴν καὶ ταλαίπωρον γενέτειραν, ἀλλὰ τὸν βίον διήνυσαν, ἐνθερμον διηνεκῶς τὸ πρὸς τὴν πατριὸν γῆν ἐνδιαφέρον τρέφοντες καὶ ἔτοιμοι πάντοτε νὰ προσενέγκωσι τὴν δυνατὴν συνδρομὴν ὑπὲρ αὐτῆς: Δικαίως ἄρα θάλλει καὶ εὐλογεῖται αἰεὶ τὸ σεπτὸν καὶ τιμημένον αὐτῶν ὄνομα, ἀγῆρω δόξαν περιβεβλημένον.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 30 Ἀπριλλίου 1909

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Οἰκία Κωνστ. Δ. Ἀρλίζη, βουλευτοῦ Σερβίων καὶ Κοζάνης, δωρηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τῇ πατρίδι τοῦ Κοζάνη, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Νοσοκομεῖον τῆς Ἑλλ. Κοινότητος.

Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 308.

ΧΡΟΥΠΙΣΤΑ

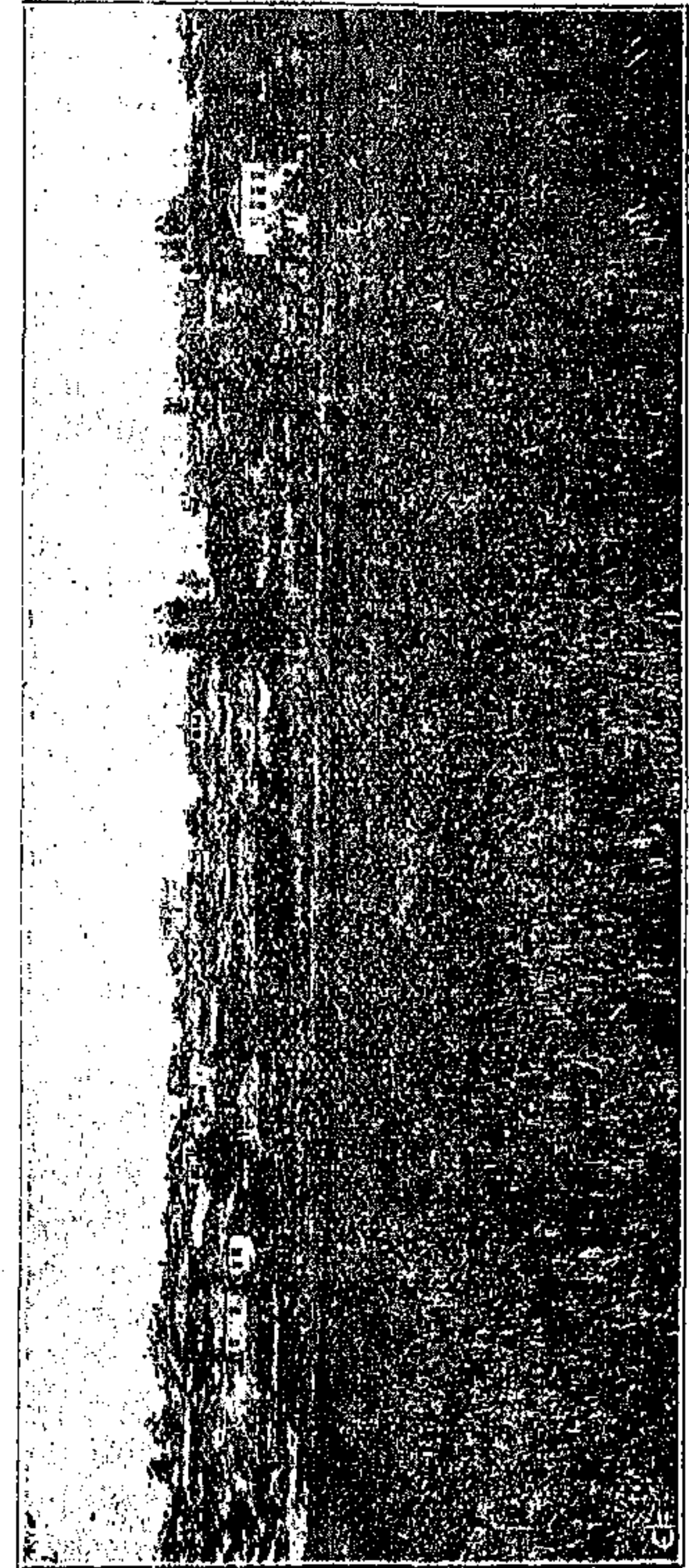

Ἡ *Χρούπιστα* εἶνε πόλις τῆς μεσημβρινοδυτικῆς Μακεδονίας, κειμένη δύο ὥρας μακρὰν καὶ μεσημβρινῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως Κέλετρον (Καστορία) (1) ἐπὶ εὐρείας καὶ εὐφόρου πεδιάδος καὶ περιβρεχομένη μεσημβρινῶς ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμωνος ποταμοῦ· κατοικεῖται δὲ ὑπὸ μικτοῦ πληθυσμοῦ ἐξ Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν, ἦτοι τὸ ἐν πέμπτον τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐξ Ὀθωμανῶν Κονιαρικῆς καταγωγῆς, τὰ δὲ τέσσαρα πέμπτα ἐκ Χριστιανῶν· σύμπας δὲ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς πέντε περίπου χιλιάδας κατοίκων, οἵτινες ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καστορίας. Ἐδρεύει δὲ ἐν τῇ πόλει ὡς ὑποδιοικητῆς Μουδίσσης, διοικῶν ἤδη τὸν Ναιῖγὲν τῆς πρόην ὁμωνύμου Ἐπαρχίας Χρουπίστης.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης γνωρίζουσι νὰ ὁμιλῶσι πρὸς ἀλλήλους πέντε διαλέκτους, ἦτοι τὴν Τουρκικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Κουτσοβλαχικὴν, τὴν Βουλγαρικὴν καὶ τὴν Ἀλβανικὴν. Διακρίνονται δὲ οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως Χρουπίστης πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῶν διαλέκτων αὐτῶν, ὡς θεωροῦσιν ὡς μητρικὰς γλώσσας, τοῦτέστιν ἀπὸ τριακονταπενταετίας περίπου παρεισέφρησε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλεως Χρουπίστης φανατικὴ φυλετικὴ διάκρισις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔκτοτε διακρίνονται εἰς Χριστιανοὺς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, Κουτσοβλαχικῆς καταγωγῆς καὶ εἰς Χριστιανοὺς Βουλγαροφώνους· οἱ δὲ ὑπάρχοντες ὀλίγοι Ἀλβανόφωνοι μετὰ τῶν ἑλληνοφρονοῦντων Κουτσοβλάχων καὶ μερικῶν βουλγαροφώνων ἑλληνοφρονοῦντων ἀποτελοῦσι μετὰ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς Χριστιανῶν τὴν Ἑλληνικὴν Παροικίαν τῆς Χρουπίστης, συχνάζουσιν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ἀναγνωρίζουσι τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡς κεφαλὴν τῆς

Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπομένως ὑπάγονται εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Καστορίας.

Ἐχει δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Παροικία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρείαν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν μνημην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκπαλαι μέχρι τοῦ 1890 ἐσύχναζον πάντες οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἄνευ φυλετικῆς διακρίσεως ἕνεκα ἑλλείψεως ἄλλης Ἐκκλησίας. Ἐφρόντιζον δὲ ἀπὸ τοῦ 1870 περίπου οἱ τε βλαχόφωνοι καὶ οἱ βουλγαρόφωνοι κάτοικοι τῆς Χρουπίστης περὶ ἀνεγέρσεως ἰδιαιτέρων Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως ἐκκλησιαζόνται ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ κατορθώσωσιν.

ΧΡΟΥΠΙΣΤΑ

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 265 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 288.

Ἡ Ἑλληνικὴ Παροικία Χρουπίστης διατηρεῖ ἀπὸ τοῦ 1870,

ιδίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1876 Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον ἐν καλῇ καταστάσει. Συχνάζουσι δὲ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ κοράσια τῆς πόλεως ἀνευ φυλετικῆς διακρίσεως καὶ διδάσκονται Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ διάφορα χειροτεχνήματα ὑπὸ δύο διδασκαλισσῶν. Αἱ μαθήτριάι ἀνερχόμεναι εἰς 100 περίπου διαιροῦνται εἰς τέσσαρας τάξεις καὶ προσδεύουσι θαυμασίως. Προσέτι δὲ διατηρεῖ ἀρρεναγωγεῖον πεντατάξιον, ἐν ᾧ συχνάζουσι τακτικῶς περὶ τοὺς 120 μαθητὰς, διδασκομένους ὑπὸ τριῶν διδασκάλων Ἑλληνικὰ γράμματα. Πρὸς ἀνωτέραν δὲ ἀνάπτυξιν πέμπουσιν οἱ εὐπορώτεροι τὰ ἑαυτῶν τέκνα τινὲς μὲν εἰς τὸ Σχολαρχεῖον τῆς πόλεως Καστορίας, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ ἐν Τσοτυλίῳ Σχολεῖα τῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἔχουσι κλίσιν μᾶλλον εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ εἰς τὰς ἐπιστήμας, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε.

Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης κατοικοῦντες βλαχόφωνοι κατάγονται ἐκ τῶν χωρίων Γράμμου καὶ Σαμαρίνης, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶνε ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης καὶ διαχειμάζουσιν οἰκογενειακῶς ἐν αὐτῇ· διατηροῦσι δὲ οἱ πλείονες τούτων ἀπὸ κοινοῦ ἐνταῦθα ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ πλέον Ῥουμουρικὸν Σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑφ' ἐνὸς διδασκάλου, πληρωνομένου ὑπὸ τοῦ Ῥουμουρικοῦ Κομιτάτου, ἵνα διδάσκη ὀλίγους βλαχόπαιδας τὰ Ῥουμουρικά γράμματα.

Ἀπὸ τοῦ 1890 κατώρθωσαν οἱ Κουτσόβλαχοι οὗτοι γ' ἀνεγείρωσιν ἐντὸς τῆς Χρουπίστης ἰδιαιτέραν Ἐκκλησίαν εἰς μνήμην τῆς λεγομένης Φανερωμένης Παναγίας τῆς Γράμμοστας, ἐν ἣ ἔκκλησιάζονται οἱ πλείονες τῶν Κουτσοβλάχων καὶ βουλγαροφώνων κατοίκων. Ἱεροουργεῖ δὲ ἐν τῇ βλαχικῇ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ ἑλληνοιστὶ εἰς Ἱερεὺς ἐκ τοῦ χωρίου Γράμμου, ὅστις δὲν γνωρίζει τὴν Ῥουμουρικὴν γλῶσσαν. Ἀναγνωρίζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡς κεφαλὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· συνεπῶς ὑπάγονται θρησκευτικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Καστορίας.

Οἱ δὲ βουλγαρόφωνοι κάτοικοι διατηροῦσι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας βουλγαρικὸν Σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑφ' ἐνὸς διδασκάλου, πληρωνομένου ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, διὰ νὰ διδάσκη ὀλίγους βουλγαροφώνους παῖδας βουλγαρικὰ γράμματα. Ἐκκλησίαν δὲ κατώρθωσαν εἰσέτι νὰ ἀνεγείρωσι· διὸ ἀναγκάζονται οἱ φανατικώτερον βουλγαρίζοντες ἐξ

αὐτῶν νὰ ἐκκλησιάζονται εἰς τὴν βλαχικὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς Σχιματικοὶ δὲ βουλγαρίζοντες ἐδέχθησαν ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸν Κομιτάτον Σχιματικὸν Ἱερέα, ἵνα ἀγιάζη τὰς οἰκίας αὐτῶν διὸ ἀναγνωρίζουσιν ὡς κεφαλὴν τῆς θρησκείας αὐτῶν τὸν βούλγαρον Ἐξαρχον καὶ τὸν Παπατέρον τῆς Καστορίας.

Ἐκεῖνο δὲ, ὅπερ δέον νὰ σημειωθῇ καλῶς, εἶνε τὸ ἑξῆς, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν Παροικίαν τῆς πόλεως Χρουπίστης Χριστιανοὶ κάτοικοι πρωτεύουσι καὶ προϊστάνται ἐν πᾶσι καὶ ἐπὶ πάντων, τούτέστιν εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά καὶ τὰ Σχολικά, εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν· διὸ καὶ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἀλλογλώσσους συμπολίτας αὐτῶν καὶ ἀποτελοῦσι μικρὸν μὲν, ἀλλὰ καλὸν κέντρον Ἑλληνισμοῦ, ὅπερ βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐξαπλώνει τὰς ἐθνικὰς πτέρυγας αὐτοῦ, ἰδίως διὰ τοῦ Παρθεναγωγείου, οὐ μόνον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ περικείμενα χωρία, τὰ πλείονα τῶν ὁποίων εἶνε βουλγαρόφωνα.

Τὸ ἔδαφος τῆς περιφερείας τῆς πόλεως Χρουπίστης καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χωρίων εἶνε ἐπίπεδον καὶ εὐφορον, τὸ δὲ κλίμα ὑγιεινόν. Τινὲς μὲν τῶν κατοίκων καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἀμπελοργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν σηροτροφίαν, τὴν κηπουρικὴν, τὴν καπνοφυτεῖαν, τὴν κεραμοποιίαν· τινὲς δὲ εἶνε ῥάπται, ἄλλοι δὲ βαφεῖς καὶ τινες χρυσοχόοι· ἄλλοι δὲ ταξειδεύουσιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην ὡς μυλωθροὶ καὶ κεραμοπλάσται· οἱ δὲ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι καὶ εὐπορώτεροι καταγίνονται εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅπερ κατ' ἔτος αὐξάνει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Προϊόντα τῆς πόλεως Χρουπίστης καὶ τῶν παρ' αὐτὴν χωρίων εἶνε διάφοροι δημητριακοὶ καρποί, οἶον σίτος, σήκαλη, κριθή, βρώμη, ἀραβόσιτος, ρόβι, φασούλια, βούτυρον, τυρός, μέλι, κουκούλι, οἶνος, ῥακή, βελέντζες (ἐγχώριοι τάπητες), δέρματα, ὀπωρικά διάφορα, καπνὸς ἀξιοσύστατος, πέπονες καὶ ὑδροπέπονες καὶ λαχανικὰ ἄφθονα. Πάντα δὲ ταῦτα πωλοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Χρουπίστης, ἥτις, κατὰ πᾶσαν Τρίτην τῆς ἐβδομάδος γινομένη ἔκπαλαι, εἶνε ἤδη μία ἀπὸ τὰς καλλιτέρας ἀγορὰς τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ πωλοῦνται καὶ ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα.

Τὰ δὲ ἐν ἀκμῇ διατηρούμενα πλούσια ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ τὰ παντοπωλεῖα τῆς πόλεως Χρουπίστης προμηθεύονται τὰ

πλείστα ἐμπορεύματα ἐκ τῶν μεγάλων καταστημάτων τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐν Χρουπίστῃ ὑπάρχουσι δύο Ἐπιστήμονες Ἴατροι καὶ Φαρμακοποιὸς Ἐπιστήμων, ὅστις διευθύνει ἰδιόκτητον Φαρμακεῖον, καλῶς κατηρτισμένον. Προσέτι δὲ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ πολλοὶ ξενῶνες (χάνια), φουῖνοι, καρφεῖα, κρεοπωλεῖα καὶ ἰχθυοπωλεῖα.

Ἡ δὲ φυσικὴ τοποθεσία τῆς πόλεως εἶνε τοιαύτη, ὥστε δίδει ἐλπίδας εὐρυτέρου καὶ καλλιτέρου μέλλοντος· διότι κεῖται ἐπὶ εὐρείας καὶ εὐφόρου πεδιάδος μὲ εὐκρασίαν ἀτμοσφαιρικὴν, αἱ δὲ ἔξωθεν ὁδοὶ πανταχόθεν διασταυροῦνται ἐν αὐτῇ.

Ἡ Χρούπιστα ἔκπαλαι μέχρι τοῦ 1880 ὑπῆρξεν Ἔδρα ὁμωνύμου Ἐπαρχίας, ἔχουσα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς 36 χωρία Χριστιανικὰ καὶ τουρκικὰ, μὲ ὑποδιοικητὴν Μουδίσην, καὶ πλήρεις πολιτικὸν Δικαστήσιον καὶ ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1870 οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἤρξαντο συσχεπτόμενοι, Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ ἐκ συμφώνου, περὶ εὐρυτέρου μέλλοντος τῆς Ἐπαρχίας αὐτῶν, καὶ ἐφρόντιζον ἤδη καὶ δεόντως ἐνήργησαν παρὰ ταῖς ἀρμοδίαις ἀνωτέραις διοικητικαῖς Ἀρχαῖς τοῦ Κράτους, ἵνα κατορθώσωσιν, ὥστε νὰ διορισθῇ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ἀνώτερος Διοικητής, ἦτοι Καϊμακάμης (Ἐπαρχος), ὅπερ θὰ ἀπέβαινε πρὸς μέγα ὄφελος τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας ταύτης. Τὰς ἐνεργείας δὲ αὐτῶν ἐνέτεινον οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης μετὰ τὴν ῥυμοτομίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Βαρόσι Μαχαλά καὶ τὸν κατὰ πάντα ἔξωραϊσμόν τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1884, ὁπότε ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἤρξατο αὐξάνων καταπληκτικῶς· ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασαν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἀντιπράξεως τῶν Καστοριέων. Ἐὰν οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἠθέλον κατορθώσαι νὰ διορισθῇ Καϊμακάμης ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ὡς Διοικητής τῆς Ἐπαρχίας, ἠθέλον διατηρηθῇ ἐν αὐτῇ τὸ τε πολιτικὸν Δικαστήριον καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον, ἡ δὲ ἀκεραιότης τῆς Ἐπαρχίας αὐτῶν ἠθέλε μείνει ἀθικτος, τὰ δὲ συμφέροντα αὐτῆς θὰ προώδευον θαυμασίως.

Τὰς ἐνεργείας ταύτας τῶν Χρουπισταίων ἐγκαίρως μαθόντες οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Καστορίας, ἐφρόντισαν παντὶ σθένει νὰ ματαιώσωσιν αὐτάς· διότι οἱ Βέηδες καὶ οἱ Προύχοντες τῆς Καστορίας πλουσιώτεροι καὶ ἰσχυρότεροι πολιτικῶς ὄντες τῶν Χρουπισταίων, καὶ προῖδόντες ὅτι, διοριζομένου Καϊμακάμη ἐν τῇ Χρουπίστῃ, ἔμελλον βαθμηδὸν νὰ βλαφθῶσι κατὰ τι τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι, ἐφρόντισαν δραστηρίως, ἵνα ματαιώσω-

σιν ὀριστικῶς τὰς ἐνεργείας ταύτας τῶν κατοίκων τῆς Χρουπίστης.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐνήργησαν δραστηρίως καὶ ταχέως, ἵνα διαμελίσωσι τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Χρουπίστης ὡς ἀκολουθῶς: προεκάλεσαν Σουλτανικὰ Φερμάνια, διὰ τῶν ὁποίων:

α') Ἀφῆρσαν ὀκτὼ χωρία ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης καὶ προσήρτησαν αὐτὰ εἰς τὴν τῆς Καστορίας, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι κεῖνται πλησιέστερον εἰς αὐτήν· ἔπραξαν δὲ τοῦτο πρὸς εὐκολίαν δῆθεν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

β') Διῆρσαν τὰ ἀπομείναντα χωρία τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης εἰς δύο ἀνισα τμήματα, καὶ ἀπετέλεσαν δύο Ναχιέδες (διοικητικὰς Ἀστυνομίας), ἔξ ὧν ὁ μείζων ἔχει ἤδη Ἐδραν τὴν πόλιν Χρούπισταν, εἰς ὃν ὑπάγονται δεκαοκτὼ χωρία, ὁ δὲ μικρότερος Ναϊγὲς ἔχει Ἐδραν τὴν Κώμην Βουρβουσκόν, εἰς ὃν ὑπάγονται δέκα χωρία.

Συνεπεῖα δὲ τῆς διαμελίσεως ταύτης τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης ἀφῆρσαν ἔξ αὐτῆς τὸ τε πολιτικὸν Δικαστήριον καὶ τὸ ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον καὶ τὰ συνεχώνευσαν μετὰ τῶν τῆς Καστορίας. Ἐπέτρεψαν δὲ ἵνα σχηματισθῇ ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης Μπελεδιὲς (Δημαρχεῖον). Οὕτω δὲ κατώρθωσαν οἱ Καστοριεῖς, ὥστε νὰ σμικρύνωσι πολὺ τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν τῆς Χρουπίστης, διὰ νὰ μὴ δύναται αὕτη εἰς τὸ μέλλον νὰ ἔχη ἀξιώσεις Ἐπαρχίας καὶ διορισμοῦ Καϊμακάμη ἐν τῇ πόλει.

Ἡ Χρούπιστα χαρακτηρισθεῖσα ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου, τῇ ὑποδείξει καὶ τῇ θερμῇ συστάσει τοῦ Ρεγέτζπασα, Μοιράρχου τοῦ ἐν Λιαψίστῃ στρατοῦ, ὡς κεντρικὴ στρατηγικὴ θέσις, ἐγένετο ἀπὸ 23 ἐτῶν Ἐδρα ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ στρατοῦ καὶ μιᾶς ὕλης ἱππικοῦ, χάριν ἀσφαλείας τῆς χώρας. Πρὸς κατοικίαν δὲ αὐτῶν κατεσκευάσθη στρατῶν διὰ τὸ πεζικὸν τῷ 1885 παρὰ τὸ Ἰζαμίον τῆς Χρουπίστης. Τῷ δὲ 1887 ἐγένετο ἕτερος στρατῶν τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως· πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ στρατῶνος τούτου ἐγένετο στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον μετὰ 45 κλινῶν διὰ τοὺς ἀρρώστους στρατιώτας, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν οἱ στρατιωτικοὶ Ἴατροί, ὁ Φαρμακοποιὸς καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ Νοσοκομεῖου· ἔμπροσθεν δὲ αὐτῶν ὑπάρχει κήπος δενδροφυτευμένος.

Ἀμα δὲ τῇ ἐγκαταστάσει τοῦ στρατοῦ τούτου ἐν Χρουπίστῃ, ἀμέσως ἐγένετο καὶ Γραφεῖον Ταχυδρομείου καὶ Τηλεγραφείου, ἅπερ συνεδέθησαν πρὸς βορρᾶν μὲν διὰ τῶν Τηλεγραφείων Κα-

στορίας και Φλωρίνης με τὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βιλαετίου (τοῦ Μοναστηρίου), πρὸς δυσμὰς δὲ διὰ τῶν Τηλεγραφεῶν Καστορίας και Βιχλίστης με τὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Μουτσαριφλικίου (Νομαρχίας) τῆς Κορυθαῖας· πρὸς μεσημβρίαν δὲ συνεδέθη τὸ Τηλεγραφεῖον Χρουπίστης με τὰ Τηλεγραφεῖα Λιαψίστης, Γρεβενῶν, Σιατίστης, Κοζάνης, Σερβίων και Ἰλασσῶνος.

Ἡ Χρούπιστα μόλις ἀριθμεῖ βίον 4 αἰῶνων ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς· τὸ ἱστορικὸν δὲ αὐτῆς ἔχει ὡς ἑξῆς: Περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος μ. Χ. Βέηδες τινες προνομιοῦχοι ἐκ τῶν Σπαχίδων, Κονιαρικῆς καταγωγῆς, μετέβησαν μετὰ πολυαριθμοῦ κουστωδίας και θεραπείας αὐτῶν και ἐγκατεστάθησαν δύο ὥρας πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως Καστορίας ἐπὶ εὐρείας και εὐφόρου πεδιάδος, ἀκριβῶς δὲ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην βαθέος τινὸς ξηροῦ ῥυακίου, ὅπερ οἱ ἐπήλυδες οὗτοι Ὀθωμανοὶ ἐκάλεσαν *Δερὲ*, ἔξ οὗ ἔλαβον και οἱ ἴδιοι τὴν ἐπωνυμίαν *Δερὲ-Βέηδες*.

Ἡ πρώτη ἐγκατάστασις αὐτῶν ἐκεῖσε ἐγένετο διὰ πλινθοκτίστων ἰσογείων οἰκιῶν δι' ἔλλειψιν λίθων· ἐγκατεστάθησαν δὲ ἐπὶ τηδὲ δεξιόθεν και πλησίον τοῦ ξηροῦ τούτου ῥυακίου, διότι εἰς τὸ βάθος τῆς κοίτης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, πηγάζει ἐκ πολλῶν σημείων ἀφθονον και διαυγέστατον και ὑγιεινὸν πόσιμον ὕδωρ, οὗτινος εἶχον ἀνάγκην.

Ἡ ἀφθονωτέρα δὲ τῶν πηγῶν τούτων καλεῖται Ντώλτσα, ἔξ ἧς ὑδρεύονται οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης. Ὑπάρχει δὲ και ἄλλη πηγή, ἔξ ἧς ἀφθονον και διαυγὲς ὕδωρ ἀναβρῦει· κειμένη αὕτη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἀνατολικῆς συνοικίας μέχρι τοῦ 1887.

Οἱ Δερὲ-Βέηδες, ὡς κτίτορες και πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως, ὠνόμασαν αὐτὴν Χρούπισταν· εἶνε δὲ ἄγνωστον πόθεν ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ὅπως πᾶσαι αἱ τουρκικαὶ πόλεις, οὕτω και ἡ Χρούπιστα ἐκτίσθη ἄνευ σχεδίου, με δρόμους σκοληκοειδεῖς και ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ. Ὄθεν κατὰ τὸ 1884 τῇ προτάσει μου ἀπεράσισε τὸ Μπελεδιὲ τῆς Χρουπίστης, οὗτινος ἀπετέλουν μέρος, ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ δοκίμου Μηχανικοῦ τὴν ῥυμοτομίαν τῆς τε ἀγορᾶς και τῆς χριστιανικῆς συνοικίας Βαρόσι-Μαχαλάς. Οὕτω δὲ κατεσκευάσθησαν εὐθεῖαι ὁδοὶ δέκα μέτρων τὸ πλάτος ἐν τῇ ἀγορᾷ και πέντε μέχρις ἐπὶ τῷ Βαρόσι Μαχαλά· εἰς δὲ τὸ μέσον τῶν

δδῶν τούτων κατεσκευάσθησαν ὑπόνομοι βαθεῖς και πλατεῖς, ἵνα μὴ μόνον τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς εἰσέρχονται εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ και τὰ περιττώματα τῶν ἀποπάτων ἐκ τῶν οἰκιῶν ῥίπτονται και παρασύρονται ἐν καιρῷ βροχῆς και φέρονται ἐκτὸς και μακρὰν τῆς πόλεως. Μετὰ δὲ τὴν ῥυμοτομίαν ταύτην ἀνοικοδομήθησαν νέα και μεγαλοπρεπῆ καταστήματα και νέα οἰκίαι· οὕτω δὲ κατέστη ἡ πόλις ζηλευτὴ εἰς πάντα ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν ξένον· οἱ δὲ κάτοικοι τῶν περιχώρων, ἰδίως δὲ οἱ εὐπορώτεροι, ἤρξαντο συγκεντρούμενοι και οἰκογενειακῶς ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης, ἔξ οὗ ἠύξησεν ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς καταπληκτικῶς.

Ἐν Κατακλαρίῳ Θεσσαλίας 1908.

Δ. Κ. ΡΟΥΦΟΣ
(ἐκ Βουρβουτσικοῦ)

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἐπειδὴ οἱ φίλοι του ἠγανάκτουν, διότι οἱ Πελοποννήσιοι καιπερ εὐεργετηθέντες συρίττουσιν αὐτὸν ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις, Τί θά με κάμωσιν, εἶπεν, ἐὰν κακοποιηθῶσιν ὑπ' ἐμοῦ;

(Πλουτάρχου)

Ὁ Φίλιππος κοιμηθεὶς ἐν ἐκστρατείᾳ περισσότερον χρόνον, εἶτα ἐξυπνήσας, Ἀσφαλῶς, εἶπεν, ἐκάθευδον· διότι ἠγγρύπνει ὁ Ἀντίπατρος.

(Πλουτάρχου)

Ὁ Φίλιππος, διε αὐτὸς μὲν ἐκάθευδε τὴν ἡμέραν, οἱ δὲ ἠθροισμένοι ἐξωθεν Ἕλληνας ἠγανάκτουν και παρεπονοῦντο, ὁ Παρμενίων εἶπε· Μὴ θαυμάζετε, ἂν καθεύδει ὁ Φίλιππος· διότι, διε ὑμεῖς ἐκαθεύδετε, ἐκεῖνος ἠγγρύπνει.

(Πλουτάρχου)

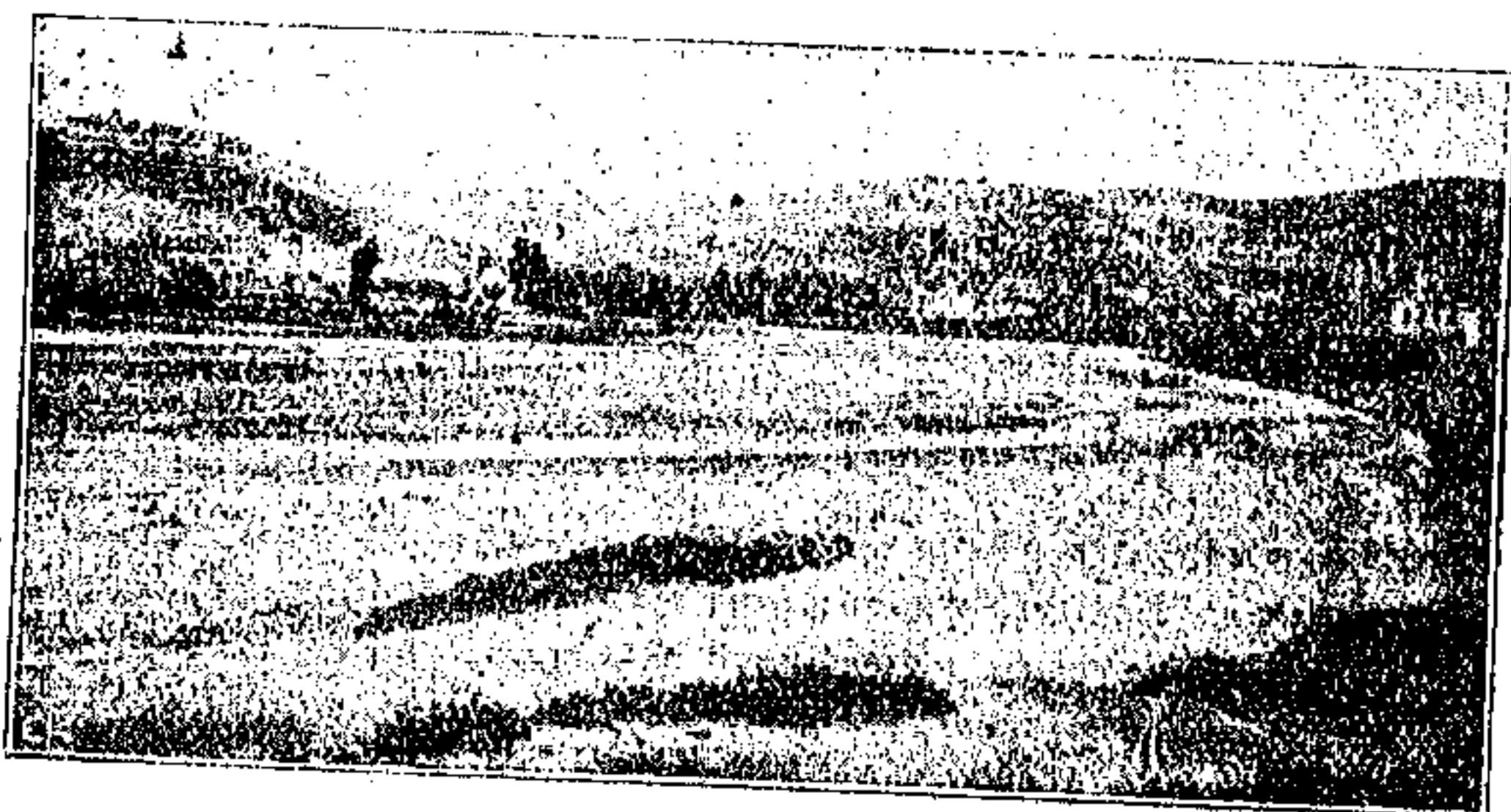
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

(Ἀδόμενος καὶ ἐν Θράκῃ).

[Κατὰ τὸν Νεοτουρκικὸν τῆς ἐλευθερίας (χορευίτ)]

- Ἀπορῶ, Μακεδονία, πῶς ἔχεις ὑπομονή,
ὅταν βλέπῃς τὰ παιδιὰ σου μέρα νύκτα ἔστῃ σφαγή.
- Τί νὰ κάμω ἢ καὶ μένη, εἶμαι ἀλύσοδετὴ
καὶ δὲν εἶμαι ἐλευθέρα ὅπως ζώσω τὸ σπαθί.
- Βούλγαρο σὰν ἀπαντήσω θὰ τοῦ πάρω τὴ ζωὴ
καὶ τὸ αἷμά του θὰ χύσω σὰν ποτάμι κατὰ γῆ.
- Τὸ σπαθί μου εἶναι μαῦρο κ' ἔχει ἀνάγκη νὰ βαφῆ
εἰς τὸ αἷμα τῶν Βουλγάρων κ' ὕστερα νὰ δοξασθῆ.
- Μὴ φοβεῖσθε, Μακεδόνες, καὶ δὲν εἶσθε μοναχοί·
ἔκ παντοῦ τὰ Ἑλληνοπαῖδια σᾶς ἐρχόνται βοηθοί.

Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ κ. ΑΣΤΕΡΙΟΥ «εἰς τὴν Μακεδονίαν.»

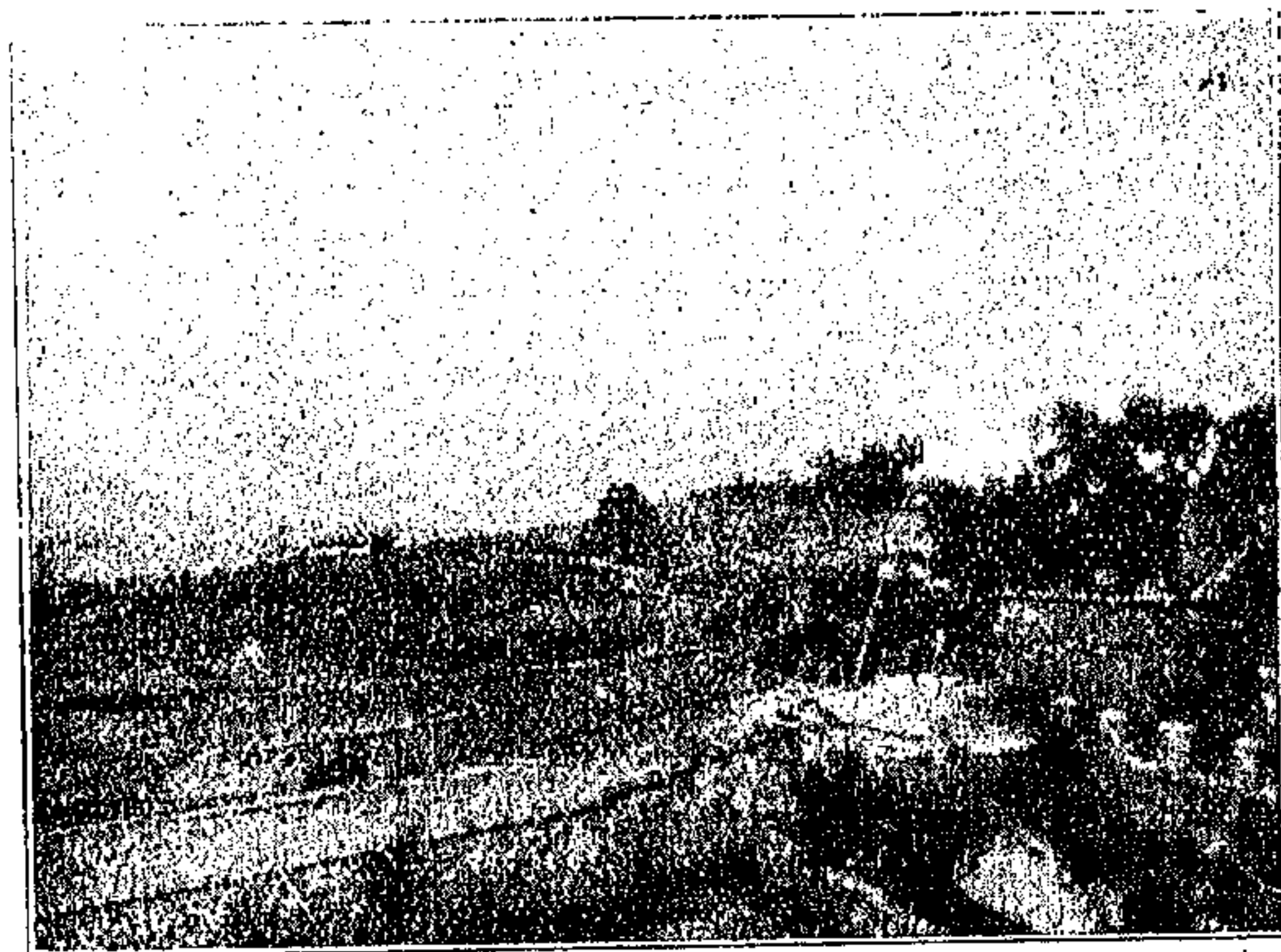

ΕΛΑΣΣΩΝ

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Δίκαιον καὶ πρὸς πόν εἶναι νὰ γίνῃ μικρὸς καὶ περὶ τῆς ἑλληνοκρατίας Σια-
τίστης λόγος ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου ὡς πολλὰ συμ-
βαλλομένης εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῆς πατρίδος ἀνάγκας.

Ἐπὶ τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Σινάσκου, προϊούσης πρὸς νότον, σχηματίζεται δια-

ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

σφᾶξ τις, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτισμένη ἡ Σιάτιστα ἀμφιθεατρικῶς.
Ἡ διασφᾶξ αὕτη ἀπολήγει εἰς στενὴν πεδιάδα, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ ἐτέρας ὁρο-
σειρᾶς, τῆς τοῦ Μπουρλίνου, τὸ λεγόμενον «μπουγάκι». Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος
τῆς διασφᾶγος ἀποτελοῦσι τὰς δύο εἰς Σιάτισταν εἰσοόδους, ὡς τρίτης χρησι-
μενύσης μιᾶς ἄλλης διασφᾶγος, καθέτων εἰς τὴν πρώτην καὶ διευθυνημένης
πρὸς δυσμᾶς. Ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων μερῶν ἡ Σιάτιστα εἶναι δυσπρόσιτος
καὶ σχεδὸν εἶπεν ἀπρόσιτος, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ αὐτὴν σημεῖον στρατηγικὸν
ἀξιόλογον. Κεῖται εἰς τὰ Ν Δ. τῆς Μακεδονίας, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ
τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης περὶ τοῦ 870 μέτρ. καὶ
κατοικεῖται ὑπὸ 8,000 κατοίκων, πάντων Ἑλλήνων τὸ γένος. Τὸ κλίμα αὐτῆς

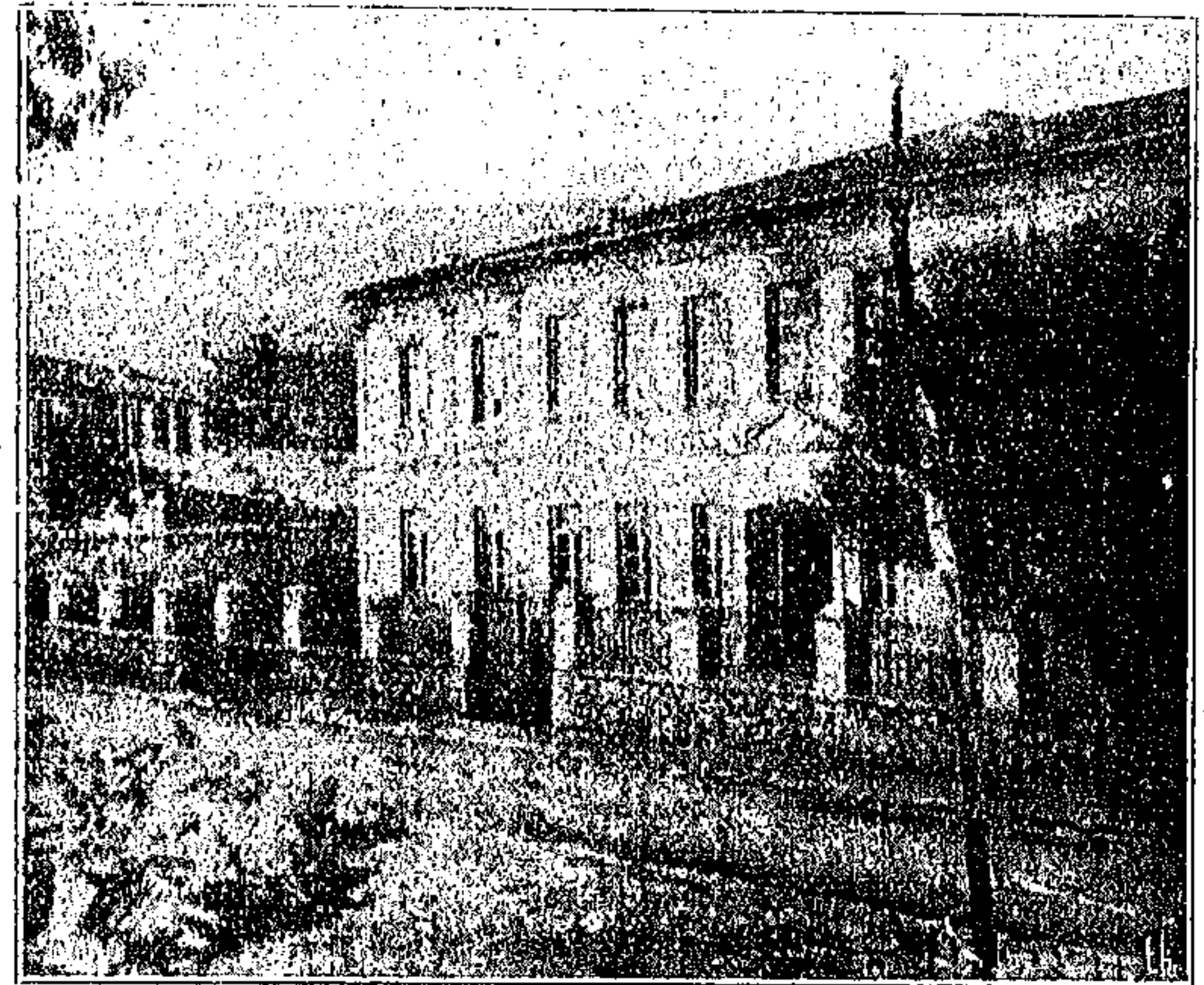
είναι ξηρόν και ὑγιεινόν, στερεῖται δ' ὀμῶς ὑδάτων ποσῶν καλῶν και φυ-
 τείας. Τὰ ὑπερκείμενα αὐτῆς ὄρη Βέλια και Κουρλί, ὧν τὰ πετρώματα ἀπο-
 τελοῦνται ἐξ ἀσβεστολίθων, εἶναι κατάξηρα, κατάλληλα μόνον πρὸς νομὴν
 ποιμνίων. Καθ' ἑκάστην Δευτέραν και Πέμπτην τελείται ἀγορά, εἰς ἣν μετα-
 φέρονται ἐκ τῶν πέριξ ἄλευρά ἰλιως, λαχανικὰ και ξυλεῖα, ὧν πάντων στε-
 ρεῖται σχεδόν καθ' ὅλοκληρίαν ἡ Σιάτιστα. Διὰ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑψου-
 μένου λόφου τοῦ Προφήτου Ἑλλίου (κ. Ἀϊλιῶς) διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα
 ἰσοπληθῆ περὶπου τμήματα, τὴν Χώραν και τὴν Γεράνειαν.

Ἡ Σιάτιστα ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἶναι ἕδρα ἀρχιερέως, διοικητικῶς δὲ
 εἶναι ἕδρα μουδίου, ὑπαγομένη εἰς τὸ καῖμακαμλίκι Ἀγασελίτης (Λειψί-
 σης) και κατ' ἀγιοδοσίαν τῆς διοικήσεως κλίμακα εἰς τὸ μουτσαριφλίκι Σερ-
 βίων και εἰς τὴν νομαρχίαν Μοναστηρίου. Ἡ Σιάτιστα πρὸ τοῦ 1600 μ. Χ.
 ὑπῆγετο εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀρχίδος. Κατὰ τὸ 1639
 ἀναγράφεται μητροπολίτης Σισανίου Παρθένιος τις, ὅστις δὲν δύναται νὰ
 θεωρηθῆ ὡς ὁ πρῶτος μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης· κατὰ δὲ τὸ ἔτος
 1647 μνημονεύεται ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως ἀρχιερεὺς τις Δανιήλ, ὑπὸ
 τοῦ ὀνόμου ἐκτίσθη ὁ παλαιὸς μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν
 τῇ Χώρᾳ, ἀνακαινιαθεὶς κατόπιν ἐκ θεμελίων τῷ 1801. Ἀπὸ τοῦ 1686—1746
 Μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας Σισανίου ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Σιατίστης καταγόμενος
 Ζωσιμῆς, ἀνὴρ λόγιος, ὅστις ἐχρημάτισεν ἀναλλὰξ και Πατριάρχης Ἀρχίδος,
 τιλοφορούμενος πρὸςδρος και Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης· πρῶτον
 δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀρχιερέως τούτου παρατηροῦμεν ὅτι προσετέθη εἰς τὴν ἐπωνυ-
 μίαν τῆς ἐπαρχίας και τὸ Σιατίστης. Κατὰ δὲ τὸ 1767 διελύθη και ἡ Ἰου-
 σινιανὴ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀρχίδος, πατριαρχεύοντος ἐν τῷ οἰκουμένικῳ θρόνῳ
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ κυρίου Σαμουήλ, ἀρχιεπισκοπεύοντος τότε Ἀρχί-
 δος Ἀρσενίου και ἀρχιερατεύοντος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σισανίου και Σιατίστης
 Νικηφόρου.

Ἡ Σιάτιστα ἀνεκαθεν συνετῆρει λαμπρὰς σχολὰς, σήμερον δὲ ἔχει δύο (2)
 νηπιαγωγεία, δύο (2) παρθεναγωγεία, τὸ μὲν τετρατάξιον, τὸ δὲ ἑξατάξιον,
 δύο (2) ἀστικάς σχολὰς ἑξατάξιους ἀρρένων και ἐν (1) Γυμνάσιον ἑξατάξιον.
 Καὶ εἰς μὲν τὰ νηπιαγωγεία φοιτῶσι 180 παιδία, εἰς τὰ παρθεναγωγεία 150,
 μαθήτριά, εἰς τὰς ἀστικάς σχολὰς 450 και εἰς τὸ Γυμνάσιον 90 μαθηταί. Καὶ
 τὰ μὲν παρθεναγωγεία, αἱ ἀστικάι σχολαὶ και τὸ ἕτερον τῶν νηπιαγωγείων
 συντηροῦνται διὰ τῶν προσόδων τῶν ναῶν και τῶν κοινοτικῶν κτημάτων τῶν
 δύο συνοικιῶν και διὰ τῶν τόκων χρημάτων, κατατεθειμένων εἰς Τράπεζας
 ὑπὸ τῶν εὐεργετῶν τῆς κοινότητος Ν. Σαμαρᾶ και Θωμᾶ Γκερεχτέ, τὸ δ'
 ἕτερον νηπιαγωγείον, τὸ και Ἰωαννίδειον καλούμενον, διὰ τοῦ κληροδοτή-
 ματος τοῦ ἀειμνήστου Δ. Ἰωαννίδου, και τὸ Γυμνάσιον ἐκ κληροδοτήματος
 μεγατίμου ἀνδρὸς και μεγίστου τῆς πατρίδος μας εὐεργέτου, τοῦ Ἰωάν. Μιχ.
 Τραμπαντζῆ. Αἰώνιον μνημεῖον τῆς φιλοπατρίας και φιλογενείας τοῦ Τραμ-
 παντζῆ κεῖται τὸ κτίριον τοῦ Γυμνασίου, οὗ ἡ ἀνοικοδόμησις γενομένη δαπά-
 ναις τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς, ἀπεπερατώθη τῷ 1888. Διὰ δὲ τοῦ κληροδοτήμα-

τος τοῦ ὠσαύτως μεγάλου τῆς πατρίδος μας εὐεργέτου Δ. Ἰωαννίδου πρόκει-
 ται λίαν προσεχῶς ν' ἀνεγερθῆ κτίριον νηπιαγωγείου. Εἰς τὰ ἀνωτέρω σχο-
 λεία δύναται νὰ συγκαταριθμηθῆ και ἡ νυκτερινὴ σχολὴ τῶν ἀδύρων και τῶν
 μὴ εὐμοιρησάντων παιδείας τινός, ἀριθμῶσα περὶ τοὺς 80 μαθητάς, ἧς τὴν
 συντήρησιν ἔχει ὁ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος ἰδρυθεὶς Ἑθνικὸς
 τῶν Σιατιστέων Σύλλογος.

Ἡ Σιάτιστα εἶναι κομποπολις νέα, συνοικισθεῖσα πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς

ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΕΝ ΣΙΑΤΙΣΤῃ.

τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος. Δύναται νὰ πιστώσῃ τοῦτο ἡ παντελής ἔλλειψις
 και τοῦ εὐλαχίστου ἀρχαιολογικοῦ λειψάνου και τῶν ἐσχάτων ἀκόμη βυζαντια-
 κῶν χρόνων. Ἀδυνατεῖ τις και ὡς χωρὶον ἀκόμη ἀξιόλογον νὰ θεωρήσῃ τὴν
 Σιάτισταν πρὸ τούτου τοῦ χρόνου διὰ τὸν προεκτεθέντα λόγον. Ἡ κτίσις τῆς
 Σιατίστης ἐγένετο ὑπὸ περιστάσεις, ἃς ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη και ὁ φόβος, ἡ δὲ
 τοποθεσία της και πολλαὶ τοπωνυμιαὶ μᾶς ἐνισχύουν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι
 πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ὁ τόπος, ἐν ᾧ εἶναι νῦν ἐκτισμένη ἡ πόλις, ἐχρησίμευεν
 ὡς χειμᾶδιον εἰς ποιμένας. Τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύει και ἡ πρώτη ὀνο-
 μασία τῆς Σιατίστης. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς μηνῆς Ζαβέρδας (Ζάμπουλενια) ἡ Σιά-

τιστα καλεῖται «Καλύβια», ἡτις ὀνομασία δίδεται εἰς πάντα τὰ χωρία, τὰ συνοικιζόμενα ὑπὸ ποιμένων, οἵτινες συνήθως ἀντὶ οἰκιῶν πηγνύουσι ἀπλᾶς καλύβας (1). Τὰ περίξ χωρία τότε δεινῶς λεηλατούμενα ὑπὸ τῶν ἀρπακτικῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπὸ τῶν τότε μεταναστευσάντων Κονιάρων (*Κονιάρων) οὐδεμιᾶς ἐτύγγανον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως προστασίας. Οἱ εὐπορώτεροι λοιπὸν τῶν χωρίων τούτων, ἅτινα εἶναι τὸ Παλαιόκαστρον, τὸ Ἐξαρχον, ἡ Σαρακίνα, ἡ Πάρασκευή, τὸ Καστράκι, τὸ Πέτροβον (τῶν δύο τούτων μὴ σφριζομένων ἤδη), ἡ Καισάρεια, τὸ Παλαιοχώριον, ἡ Πέλικα, ἡ Τραπεζίτσα, ἡ Παναρέτη, ἡ Κίναμη, τὸ Κωντοικόν, τὸ Δρένοβον κ. ἄ. ἤρχισαν νὰ κτίζωσιν οἰκίας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὡς εἰς μέρος ἀσφαλές, ὄχυρόν φύσει καὶ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν φοβερῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ μεταναστεύσαντες ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀρηθέντων χωρίων, πάντες Ἕλληνες ἀμιγεῖς, ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς πόλεως, συνέζων ἐν ὁμονοίᾳ φροντίζοντες περὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀποκρούσεως τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἤρξαντο μετρεχόμενοι τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον μόνον ἠδύνατο νὰ παράσχη πλοῦτον εἰς τὴν ἀπόκεντρον καὶ ὀρεινὴν Σιάτισταν, τῆς γεωργίας μὴ εὐδοκίμουσῆς διὰ τὴν τραχύτητα τοῦ ἐδάφους. Βραδύτερον ἢ Σιάτιστα ἐδέχθη μετανάστας καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ δὴ ἐκ τῆς Μοσχοπόλεως, τοῦ Σουλίου (ὡς δηλοῖ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας Παπασουλιάτου) καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς Πελοποννήσου (ὡς δεικνύει τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Μωραΐτης). Μεινέροντο δὲ οἱ κάτοικοι τὸ ἐμπόριον τοῦ κρῶκκου, δάτις ἦτο ἄφθονος εἰς τὰ μέρη ταῦτα, τῶν δερμάτων καὶ τῶν ἐρυθρῶν νημάτων, ἅτινα μετέφερον εἰς διαφόρους τῆς Ἑσπερίας πόλεις, ὡς εἰς Βιέννην, Βουδαπέστην, Βενετίαν, Τεργέστην κ. ἄ., εἰσῆγον δὲ εἰς Σιάτισταν ἐκεῖθεν ὑφάσματα διάφορα μεταξωτά, ἐριοῦχα πολύχρωμα, ἀγγεῖα ἐκ πορσελάνης καὶ κρυστάλλου, κάτοπτρα εὐμεγέθη μὲ πλαίσια κεκρυτωμένα καὶ τέχνης ξυλογλυπτικῆς ἐξόχου, γυναικεῖα κοσμήματα πολύτιμα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ ὧν καὶ νῦν ἔτι διατηροῦνται τινὰ ὡς κειμήλια ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἀπογόνων. Οὕτω ἢ Σιάτιστα διὰ τοῦ ἐμπορίου τούτου κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως πλείστου τῆς Μακεδονίας μέρους καὶ τῆς Ἡπείρου. Τὸ Μοναστήριον καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μακεδονίας, σημαντικαὶ σήμερον, ἐποιοῦντο προμηθείας τῶν ἐμπορευμάτων τῆς ἀλλοδαπῆς ἐκ τῆς Σιατίσσης καὶ τῆς Κλεισοῦρας, ἡτις ἐκτὸς τῆς Σιατίσσης ἀπετέλει ἕτερον ἐμπορικὸν κέντρον σπουδαῖον τῆς Μακεδονίας. Πρὸ τοῦ 1880 ἠρθῆναι ἴσως ἢ Σιάτιστα 400 ἐμπορικῶν οἰκῶν, διενεργούντων ἐκτεταμένον ἐμπόριον μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Βενετίας. Οὐκ ὀλίγαι δὲ οἰκογένειαι ἐκ Σιατίσσης ἐγκατέστησαν εἰς διαφόρους τῆς Αὐστρίας πόλεις ἀκόμη πρὸ τοῦ 1700 καὶ ἴδρυσαν ἐμπορικῶν οἰκῶν εἰς τὰς τότε ἀκμαζούσας Ἑλληνικὰς κοινότητας ἐν Αὐστρίᾳ, ἐνθα καὶ Γυμνάσια

1) Ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλλοτε ἐκαλεῖτο ἢ Σιάτιστα «Ἀρμούτ-κιοῦ», διότι ἢ πρὸς Ν. μικρὰ πεδιάς τῆς Σιατίσσης ἦτο μεστὴ ἀπιδεῶν.

Ἑλληνικὰ ὑπῆρχον, ἐν οἷς ἐξεπαιδεύοντο ἑλληνοπρεπῶς οἱ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἀνατολῆς καταφεύγοντες τότε εἰς Αὐστρίαν. Νῦν δ' ὁμῶς καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστρίας ἐξέλιπον καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἐξεγερμανίσθησαν ἢ μᾶλλον ἐξεσλαβίσθησαν διὰ τὸ ὁμόθηρον αὐτῶν.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπῆρξε διὰ τὴν Σιάτισταν ὁ χειροῖς οἶων τῆς ἀκμῆς καὶ εὐδαιμονίας τῆς ἀπόδειξις δὲ καὶ λείψανα τῆς εὐδαιμονίας ταύτης εἶναι αἱ παρμεγέθεις σφριζόμεναι οἰκίαι, ἀνάγουσαι τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ τὸ ὄνομα, δι' οὗ πάντες οἱ περιόικοι ἐκάλουν τότε τὴν Σιάτισταν «Φλωροχώρι». Αἱ σφριζόμεναι τοιαῦται οἰκίαι, τριάκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἔχουσι πᾶσαι τὸν αὐτὸν ἀρχιτεκτονικὸν ὄρθμὸν, τὸ αὐτὸ μέγεθος, τὸ αὐτὸ ὕψος, χρησιμεύουσαι συγχρόνως μὲ τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους, μὲ τὰς πολυμήστρας καὶ μὲ τοὺς εἰς τὰς γωνίας ἀνυψουμένους πύργους, ὡς φρούρια κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν Ἀλβανῶν. Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν καὶ ἡ διάρρησις τῆς πόλεως εἰς μεγάλα τμήματα, κοινὴν ἔχοντα μίαν μεγάλην πύλην, ἀρκούντως πρὸς ταῖς ἄλλοις μαρτυρεῖ περὶ τῶν φόβων καὶ κινδύνων, οὓς διέτρεχον οἱ Σιατιστεῖς κατὰ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους τῆς σκλαβιάς καὶ τρομοκρατίας χρόνους.

Ἡ ἀκμὴ αὕτη τῆς Σιατίσσης διετηρήθη μέχρι τοῦ 1810 περίπου, ὅπότε ἤρξατο ὀλίγον παρακμάζουσα· ἀλλὰ τὴν παρακμὴν ταύτην ἀνέκοψε μικρὸν ἢ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων ἀφ' ἐνός, ἐξ ὧν παρήγντο καὶ παράγεται οἶνος μέλας καὶ ξανθὸς ποιότητος ἐξαιρετοῦ, καταναλισκόμενος εἰς τὴν νότιον Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ἡπείρον, καὶ ἡ γουναρική τέχνη ἀφ' ἐτέρου.

Ἡ Σιάτιστα πολλάκις ἐκινδύνευσε ἐκ τῶν ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν, ἀλλὰ πάντοτε κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ γενναίως αὐτά.

Περὶ τῶν ἀλβανικῶν τούτων ἐπιδρομῶν οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγράφη, κατ' ἀκολουθίαν μέλλει νὰ γραφῇ περὶ αὐτῶν θ' ἀναφέρηται μόνον εἰς τὴν Σιάτισταν καὶ θὰ ἔχη ὡς ὀδηγὸν τὰς προφορικὰς παραδόσεις, αἵτινες εἶναι πολὺ συγκεχυμέναι, καὶ τὰ δημοτικὰ ἔπη, τὰς μόνας ἴσως ἀμνησθεῖς πηγὰς, ἃς δύναται τις νὰ παρουσιάσῃ περὶ τῶν κατὰ τὴν Σιατίσσης ἐπιδρομῶν τούτων.

Τῶν Ἀλβανῶν ἀναφέρονται 4 ἐπιδρομαί, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐγένετο τῷ 1784 ὑπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς Γκαβογιάτσοον καὶ Βεΐτσην καὶ ὑπὸ τὸν χριστιανὸν Ἀλβανὸν Σταμούλην. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐπιδρομὴν ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ἔπος : (1).

Ἐπιὸ Ἀϊθανάσι τὴν αὐλήν
 χροσὸν πολλὰκις στέκει κί λαλεῖ.
 ἀηδουνολαλεῖ κί λέει
 τοῦν κιορὸ ποθ θέλ' νὰ εὐρη.

1) Τὸ ἔπος τοῦτο ὡς καὶ τὸ κατωτέρω ἀναφερόμενον ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐμῆς συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίσσης, τῆς βραβευθείσης κατὰ τὸν βον διαγωνισμὸν τῆς γλωσσικῆς ἐταιρείας ἐν Ἀθήναις.

'Στὰ τρι' 'Αλώνια βάλαν τή βουλή
 'γὰ Σταμούλη τοῦ σκυλλί,
 μέσ' 'ς τή Σιάτιστα γὰ πάνον
 τρεῖς ἀρχόντισσις γὰ πάρουν,
 τή Γιδάγια γὰ πατήσουν
 κι ἄρχουντα γὰ μὴν ἀφήσουν.
 'Στοῦ Γριβινὸ 'γουμάτισαν
 κι 'ς τοῦ γιουφύρ' σταμάτησαν
 μέσ' 'ς τὴν ἄκρα 'π τοῦ γιουφύρι
 ἔστησαν χρυσὸ τζιαντίρι.
 'Ανοιξαν τὰ μπαϊράκια τους,
 δὲν ξέρουν τὰ φαρμάκια τους,
 θὰ ὑρῶσουν λαβενμένοι,
 δὲν τοῦ ξέρουν οἱ καυμένοι
 «Κυρὰ Σαννούκου, πὲς τῆς Βαΐας σου
 γὰ διώξ' τοὺς φυλαχτάδες.
 Διώξτί τους γὰ πᾶν 'ικεῖθι
 γὰ πατήσουμι τοῦ σπιτι.»
 «Δὲ σᾶς φοβοῦμι, σκυλλαρβαντιάδισ,
 ἔχου τὰ σπῆττα μου 'ψηλά,
 μὲ μουλίβι σκιπαομένα
 κι μὲ μάρμαρου σιρουμένα.
 Κάτου 'ς τοῦ Μπούνου μαχαλά
 μάστι φκέλλια κι τουαπιά,
 οὔρι κι 'ς τοῦν Κορυδογιάννη
 γὰ τοῦ πάρτι τοῦ τιγάνι.»

Κατὰ τὸ παρατιθέμενον λοιπὸν δημοτικὸν ἔσμα, ἠδόμενον καὶ σήμερον, καὶ
 κατὰ τὰς προφορικὰς πάντοτε παραδόσεις, οἱ ὑπὸ τοὺς προεκτεθέντας ἀρχηγούς
 Ἄλβανοι ἐκίνησαν ἀπὸ τὸ περὶ τὰ Γρεβενὰ χωρίον Τριτὸ Ἀλώνια καὶ δια-
 βάντες τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ γέφυραν, ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν
 ἀπέναντι ὄχθην. Ἡ ἐν τῷ ἔσματι ἀναφερομένη ἡρωὶς Σαννούκου (1) καὶ ἡ
 βοηθὸς τῆς Βαΐα δὲν εἶναι βεβαίως ἡ σχοῦσα τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀποκρού-
 σεως, ἀλλ' ἡ προθύμως παρασχοῦσα τὴν ὀχυρωτάτην οἰκίαν τῆς, τὴν κειμέ-
 νην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἔμελλον γὰ διαβῶσιν οἱ Ἄλβανοί, πρὸς ἀπόκρούσιν

1) Τὸ ὄνομα εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἄννα. Ὁ Βουτυρᾶς ἐν τῷ λεξικῷ
 Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας ἐν λέξει «Σιάτιστα» τὴν ἡρωίδα ταύτην καλεῖ Σο-
 φρίσαν, ὡς διὰ πλημμελῆ ἀναγωγὴν τοῦ ὑποκοριστικοῦ τούτου εἰς ἀρχικὸν
 Σοφία.

τῶν ἐπιδρομέων, καὶ ἡ διὰ τῆς παραχωρήσεως πάντων τῶν μολυβδίνων σκευῶν
 τῆς τοῖς ἀμυνομένοις πρὸς κατασκευὴν σφαιρῶν καὶ διὰ τῶν παροτρύνσεων
 ἀποβῆσα ἀληθῆς ἡρωὶς καὶ ὑπὸ τοῦ παρακειμένου δημοτικοῦ ἔσματος ὑμνη-
 θείσα. Τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀποκρούσεως ἔλαβεν ὁ λαμπρὸς τῆς Σιατίστης
 προσιῶς Δογροθέτης, ὅστις 500 μόνον ἀντάταξε Σιατιστεῖς κατὰ τῶν 3000
 ἐπιδρομόντων Ἄλβανῶν. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἀρνηθέντες γὰ λάβωσι ποσὸν τι χρη-

Κωδωνοστάσιον τοῦ ἐν Σιατίστῃ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

ματικόν, προσερχθὲν αὐτοῖς, ἐβράδιον κατὰ τῆς Σιατίστης, ἀλλὰ τὸ πυκνὸν
 πῦρ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς κυρᾶς Σαννούκου καὶ ἄλλης ἀπέναντι αὐτῆς ὀχυρω-
 θέτων Σιατιστέων τοὺς ἠγάγκασε γὰ ἀποχωρήσασαι μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας
 εἰς ἄνδρας καὶ γὰ τραπῶσιν εἰς δεινὴν δῆλωσιν τῶν περὶ τὴν Σιάτισταν χω-
 ρίων. Δόλος τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὑπῆρξεν ὁ πλοῦτος τῆς

Σιατιστής, ὅστις πάντοτε προσελλκυσσε τὸ φθονερόν καὶ ἀρπακτικὸν ὄμμα τῶν Ἀλβανῶν.

Εἰς τὴν β' καὶ γ' ἐπιδρομῇ, τὰς γενομένας τῷ 1827 ὑπὸ τοὺς Ἀλβανούς Τραφίλ-Μπούζη καὶ Ἀσλάν-βεη, ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ἔπος:

Δὲν εἶν' ἰδῶ τὰ Τρίκαλα (Τραφίλ κ' Ἀσλάν-μπει), δὲν εἶν' ἡ Ἀλασσῶνα,
δὲν εἶν' ἡ μαύρη Κοζάνη νὰ κάμης ὅ,τι θέλῃς.

Ἰδῶ τοὺ λέγονν Σιάτιστα, τοὺ λέν κιφαλουχώρι.

Ὡς ποῦν' οὗ Νιόπλιου ζουγτανός ἡ Σιάτιστα δὲν φουβᾶτι,

ἔχει τρακόσιους 'ς τοῦ σπαθὶ κ' χίλους 'ς τοῦ ντουφέκι

κ' τὰ μπουγάζια πιάσανι, πιάσαν τὰ καραούλια.

Δὲν σᾶς φουβᾶτ', Ἀρβανιτὰ κ' ἰσᾶς βρὲ βρουμουμπέηδες,

ἔχει τοὺ Νιόπλιου ἀρχηγὸ κ' ὄλα τὰ παλληκάρια.

Ὡς ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἔπους φαίνεται καὶ ὡς ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ, οἱ περὶ τοὺς Τραφίλ καὶ Ἀσλάν-βεη Ἀλβανοὶ ἐπιδρομῆς εἶχον ἐπιδράμει καὶ διαρπάσει τὰ Τρίκαλα, τὴν Ἀλασσῶνα καὶ τὴν Κοζάνην καὶ μόνον εἰς τὰς κατὰ τῆς Σιατιστῆς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀπέτυχον. Προηγῆθη ἡ ὑπὸ τὸν Τραφίλ-Μπούζη ἐπιδρομῇ, ἣτις φαίνεται ὅτι δὲν θὰ εἶχε καλὴν ἔκβασιν διὰ τὴν Σιάτισταν καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τῆς παραδόσεως φρουρούμενον πολὺ αὐτῶν πλῆθος (9000) καὶ διὰ τὴν ἀποθράσυσιν τῶν διὰ τὴν διαρπαγὴν τριῶν μεγάλων πόλεων, ἂν μὴ ἐν τοῖς πράγμασιν ἦτο ὁ πολὺς Γ. Νιόπλιος, (1) ὅστις τὸ ὄνομα μετ' εὐλαβείας πολλῆς φέρεται εἰς τὴν μνήμην τῶν Σιατιστέων, ἐξ ὧν οἱ προεστώτεροι ἐξ ἀντιλήψεως γινώσκουσι τὴν ἐξειδικιασμένην σύνεσιν καὶ τὴν ἀκραν φιλοπατρίαν τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Νιόπλιου συμπέπει ἀπὸ τοῦ 1800—1830 περίπου, καθ' ὃν χρόνον ἐγένοντο αἱ δύο αὐταὶ ἐπιδρομαί. Χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ λαμπροῦ προσοτοῦ τῆς, ὅστις δὲν εἶχε νὰ παρατάξῃ εἰ μὴ 400 μόνον ἀνδρας καὶ δὴ ἀτελῶς καὶ ἑλλιπῶς ἐφωδιασμένους, διότι μόνον ἐξ κοιλόγραμμα πυρρίδος εἶχον, ἐσώθη καὶ τότε ἡ Σιάτιστα, ἀποκρούσασα τοὺς ἐπιδρομῆς. Ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἡμέρας συρῆπτοντο ἀψιμαχίαι παρὰ τὴν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ γέφυραν Πασῶ-Κιοπροουσοῦ, καταλλήλως ὀχυρωθεῖσαν, καθ' ἣς πολλὰς ὑπέστησαν ζημίας οἱ Ἀλβανοί. Τέλος ἀπεχώρησαν διευθυνόμενοι εἰς Βιτώλια.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέρχεται ὁ Ἀλβανὸς ἀποστάτης Ἀσλάν-μπέης, ἄγων

1) Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι Ρούση, τὸ δὲ παρὸν ὄνομα ἔλαβον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Γ. Ρούση, ἰατροφιλοσόφου, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταυίου, ὁπερ ἀπέμεινε τῷ ἀνδρὶ διὰ τὴν πολυμαθεῖάν του τὸν τίτλον εὐγενείας, «nobilitas», οὗ παραφθορὰ εἶναι τὸ Νιόπλιος, καὶ οὐχὶ ὡς τινες ἀνήγαγον τὸ Νιόπλιος εἰς ἀρχικὸν Νεόπουλος (ἴδε Acta Gymnas. Patavini).

κατὰ τὴν παράδοσιν 6000 Ἀλβανῶν. Τὴν Σιάτισταν προήσπισε καὶ πάλιν ὁ Νιόπλιος διὰ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου, δηλαδὴ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς γέφυρας Πασῶ-Κιοπροουσοῦ ὑπὸ 800 ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἤδη προσετέθησαν καὶ 100 Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν ἐκ Καστορίας ἐλθόντα Ὀθωμανὸν βέην Σαχίν. Ὁ Ἀσλάν γινώσκων τὴν τύχην τοῦ Τραφίλ δὲν ἐπεχείρησεν ἔφοδον, ἀλλ' ἐμείνεν ἀντιμέτωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπὶ 12 ἡμέρας καὶ νύκτας, καθ' ἣς τὸ στρατόπεδόν του δεινῶς διηρπάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπιχειρήσεις κατόπιν νὰ διαρπάσῃ ἀγέλας βοῶν καὶ προβάτων, γεμομένας εἰς τοὺς κάτωθεν τῆς Σιατιστῆς δυτικὸν λόφους, καὶ ἀποτυχῶν διηρθύθη εἰς τὰ Βιτώλια, ἐνθα ἐπαθε παντελῆ καταστροφὴν, φονευθεὶς καὶ ὁ ἴδιος ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ-πασῶ.

Τετάρτη ἐπιδρομὴ ἐγένετο μετὰ τινα ἔτη ὑπὸ τὸν Ἀλβανὸν Καχριμάν-μπει, ἔγγονον τοῦ Γκαβογιάτσου, ὅστις ἠθέλε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πάππον του καὶ ἤγε 400 Ἀλβανούς. Ἡναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἀπρακτος, διότι εὗρε τὴν πόλιν ὀχυρωμένην καὶ τοὺς Σιατιστεῖς ἐτοίμους πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνδύξου πατρίδος αὐτῶν.

Ὡς πέμπτη ἐπιδρομὴ θεωρεῖται ἡ τῶν Γκέγκιδων ἢ Γκεκῶν, γενομένη κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τῆ 5 Ὀκτωβρίου 1877. Κατὰ τὴν φορὰν ταύτην οἱ ἐπιδρομῆς ἐπαθον παντελῆ καταστροφὴν, διότι ὁ στρατὸς τῆς Ἀνασελίτης τῆ βοηθεία τῶν Σιατιστέων ἐξώντωσεν αὐτούς, ἀνερχομένους εἰς 80, ἐν μιᾷ νυκτί. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον πολλὰ τοιαῦτα στίφη Τόσκιδων ἢ Γκεκῶν ἐπέδραμον πολλὰς τῆς Μακεδονίας πόλεις ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι μετέβαινον ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὸ πεδλὸν τοῦ πολέμου, ἢ κατ' ἄλλους κατὰ παρακίνησιν τοῦ Ἀσρβίς-πασῶ, ὅστις, φοβούμενος ἐξέγερσιν περὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας, παρώρμησε τὰ στίφη ταῦτα εἰς τρομοκράτησιν τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν κέντρων τῆς Μακεδονίας. Ἐν τοιοῦτον στίφος ὑπὸ τὸν Μπαϊράμ-ἀγᾶν ἐπέδραμε καὶ τὴν Σιάτισταν, ἣν ἔπωσε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ταύτην, καθ' ἣν οἱ ἐπιδρομῆς ἀπροσδοκῆτως εἶχον εἰσελθεῖ εἰς αὐτήν, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ σύνεσις τοῦ Νικολάου Ρούζιου, ὅστις ταχύτατα καὶ ἀποτελεσματικώτατα ἐνήργησε ν' ἀποσταλῇ ἐκ Λευκίνας βοήθεια στρατιωτικὴ καὶ νὰ δοθῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἄδεια τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἐπιδρομῆων.

Ὡς ἐλθόμεν νῦν νὰ ἴδωμεν καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς πόλεως κατὰ τὸν ἱερόν τοῦ 1821 ἀγῶνα. Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ τὴν Σιάτισταν ἀπεφάσισε ν' ἀναμελεθῇ εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα, εἶναι ὁ Γεώργιος Νιόπλιος. Ἐν συνειροῇσει μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν Ζαφειράκι, Καρατάσου, Γάτζου κ. ἄ, ὡς καὶ τῶν προκρίτων διαφόρων πόλεων, ὡς τοῦ ἐκ Καστορίας Ἰωάννου Βαρβαρέσκου, τοῦ ἐκ Βοδενῶν Παραγιώτου Ναοῦμ καὶ ἄλλων, συνηλθον εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν Δοβρᾶ, ἐνθα ἔλαβον τὰς ἐπομένας ἀποφάσεις: Ὡς δριμητήρια τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος νὰ χρησιμεύσωσι α) ἡ Νάουσα, ἣτις διὰ τὸ ὀχυρόν καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς ἦτο καταλληλοτάτη πρὸς τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀντίστασιν, β) ἡ ἐκ γύσεως ὀχυρωτάτη καὶ δυσπρόσιτος Καστανεά, ἡ παρὰ τὴν πολλήν Κολυντρὸν κειμένη καὶ γ) ἡ ἐπίσης στρατηγικὴν θέσιν ἔχουσα Σιά-

τιστα. Ὅτι δ' ὁμοῦς ἔπεσον ἡ ἀτυχῆς Νάουσα καὶ δεινὴν ὑπέστη καταστροφὴν (τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1822), ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἰωαννίνων Χουρσίτ-πασᾶς διέταξε τὸν Μαξούτην Σρόπουλιν, ἐπίσημον Ἀλβανόν, νὰ καταλάβῃ ἐπιδρομικῶς τὴν Σιάτισταν, Βλάτην, Κλεισοῦμαν, Σέλιτσαν κ. ἄ., ὑποπεύσας καὶ τῶν μερῶν τούτων ὁμοίαν ἐπανάστασιν. Ὁ Σρόπουλις ἄγων 2000 περίπου Ἀλβανούς μετὰ δεινὴν δῆωσιν τῶν περιχώρων τῆς Σιατίστης ἐφθάσε πρὸ αὐτῆς καὶ διενοεῖτο νὰ εἰσελθῇ. Ὁ Νικόπλιος, συσκεφθεὶς μετὰ τῶν προκρίτων, ἀπεφάσισε : α) εἰ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα νὰ καταλάβωσιν, αὐτοῦ ἡγουμένου, τὰς διόδους, δι' ὧν ἦτο δυνατὴ ἡ εἰσοδος τοῦ Σρόπουλι, καὶ β) δι' ἀπεσταλμένων νὰ παρακαλέσωσι τὸν τοπάρχην Καστορίας, εἰς ὃν ὑπήγετο καὶ ἡ Σιάτιστα, νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Χουρσίτ πασᾶ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τῆς πόλεως, ὑπασχούμενοι αὐτῷ ὅτι οὐδόλως θέλει ταραχθῆ. Τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἀνήγγειλαν τῷ Ἀλβανῷ, προσθέσαντες εἰς αὐτὰς ὅτι θὰ ἀπήντα ἀντίστασιν ἀπεγνωσμένην, εἰς ἐπεχείρει εἰσοδὸν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Σρόπουλις οὐδὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἀρέμεινεν ἀπάντησιν τοῦ Χουρσίτ Πασᾶ, ἧτις φθάσασα τέλος τὸν ἐκάλεε παρ' αὐτῷ. Ὁ Ἀλβανὸς φεύγων ἐτράπη εἰς δευτέραν δεινὴν δῆωσιν τῶν περιχώρων τῆς Σιατίστης.

Ὅπως ὑπὸ πολεμικὴν ἔποιν οὕτω καὶ ὑπὸ πνευματικὴν ἡ Σιάτιστα κατέχει ἐπιφανεσιτάτην θέσιν μετὰ τῶν νεοφανῶν πόλεων, δικαιοῦσα οὕτω τοὺς λόγους Γάλλου τινὸς περιηγητι.ῦ, ὅστις ἄριστα διαγνοὺς τὴν ἐν ἀμφοτέροις, πολεμικαῖς καὶ παιδείᾳ, ἐπισημότητα τῆς Σιατίστης, λέγει ἐν μεταφράσει τάδε : « Ἡ πόλις αὕτη εἶναι καθ' ὅλοκληράν Ἑλληνική. Εἰς 8000 ψυχῶν δὲν ὑπάρχει οὔτε μουδλῆς οὔτε καδῆς οὔτε χωροφύλακες. Οἱ Τούρκοι τὴν γνωρίζουν ἐξ ἀκοῆς ἢ ἂν τύχῃ νὰ διέλθωσιν αὐτήν. Ὅμιλοῦσι καθαρὰ Ἑλληνικά. Πῶς αὕτη ἡ ἐξάλειψις ; πῶς ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἐλευθέρη ἐν τῷ μέσῳ Τούρκων ; Πῶς πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσωμεν ; εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ δεσπότη ἢ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποτεταγμένου ; καὶ εἰς τὰ δύο. Οἱ ἐντίμοι οὔτοι κάτοικοι ἔχουσιν ἡθὴ εὐγενῆ, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς παράδειγμα εἰς πάντα χριστιανικὸν πληθυσμόν. Σέβονται τοὺς νόμους. Ὀπλοποιεῖ τοὺς διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀφαιρέσατέ τοὺς τὰ ὅπλα καὶ θὰ ἔχητε μίαν πόλιν ὡς τὰς Κυδωνίας, μίαν νέαν Κασσάνδραν ».

Ἄνδρας διακριθέντας ἐπὶ παιδείᾳ ἔχει ἡ Σιάτιστα νὰ ἐπιδείξῃ πολλούς, ἐν οἷς τὸν :

Γεώργιον Ζαβίραν, γεννηθέντα ἐν Σιατίστῃ τῇ 28 Μαΐου τοῦ 1744. Κυρίως ὁ Ζαβίρας ἠσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ὁ χρόνος δ' ὑπολειπόμενος ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἀσχολιῶν ἐδαπανᾶτο ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου καὶ φιλοπονωτάτου ἀνδρὸς πρὸς συγγραφὴν διαφόρων συγγραμμάτων. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν του συγγραμμάτων ἀξιολογώτατον εἶναι ἡ « Νέα Ἑλλάς », ἧτις εἶναι ἱστορικὴ τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, τῶν ἀκμασάντων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Κρέμου ἡ « Νέα Ἑλλάς » ἐν Ἀθήναις. Ἀπέθανεν ἐν Πέστῃ τῇ 28 Αὐγούστου 1804.

ΘΕΟΔΩΡ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ

Τὸν Κωνσταντῖνον Ζαβίρα, ἀδελφὸν τοῦ Γεωργίου, ὡσαύτως λόγιον, ὅστις τῷ 1787 ἐν Πέστη διατρέψων ἐδαπάνησε καὶ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως δύο συγγραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὸν Δημήτριον Καρακάσην, γεννηθέντα ἐν Σιατίστῃ τῷ 1734. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς ἐν Σιατίστῃ προσελήφθη ὡς γραμματεὺς τοῦ Μητροπολίτου Ἰρεβενδῶν Γρηγορίου. Τῷ 1752 ἀπεδήμησεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς ἐκμάθησιν γλωσσῶν. Τῷ 1760 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Βιέννῃ, ἠσκήθη εἰς τὰ ἐκεῖ νοσοκομεῖα. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Λάρισα καὶ ἐκεῖθεν προσε- κλήθη εἰς Σιάτισταν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Συζευχθεὶς δ' ἐν Κοζάνῃ, ἐν ἣ διέτριψεν ἐπὶ τινα καιρὸν, ἀπῆλθεν εἰς Κραϊόβαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκου- ρέστιον, ἔνθα διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἰατρὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ νοσο- κομείου τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος, διετέλεσε μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ. Καὶ συγ- γραμματα ἔγραψεν ἀρκετὰ ὁ Καρακάσης.

Τὸν Γεώργιον Παπαζοῦλου ἢ ἤτιον ὀρθῶς Παπαζώλην, γεννηθέντα ἐν Σιατίστῃ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλὰ μὴ εὐρῶν τὴν τύχην εὖνον, ἀπε- δήμησεν εἰς Ῥωσίαν, ἔνθα συνεσχέτη πρὸς τὸν Γρηγόριον Ὀρλώφ, με- γάλως τότε ἰσχύοντα παρὰ τῇ αὐτοκρατορίᾳ Αἰκατερίνῃ τῇ Β' καὶ προήχθη εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ. Αὐτὸς ἀνεδέχθη τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐπα- ραστίας ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης, περιοδεύσας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ κατηγή- σασ τὸν κλῆρον καὶ τοὺς προκρίτους. Ἐγραψε καὶ δύο στρατιωτικὰ συγγράμ- ματα.

Τὸν Γεώργιον Ῥούσην, σύγχρονον περὶ τοῦ ἀδελφῶν Ζαβίρα. Περι- βεβλημένος παιδείαν μεγάλην κατέλαβεν ἐν τῷ ἀκμάζοντι τότε Πανεπιστη- μίῳ τοῦ Παταύλου ἔδραν καθηγητικὴν. Ἦτο ἰατροφιλόσοφος, διὰ δὲ τὴν με- γάλην του πολυμαθειαν τὸ Πανεπιστήμιον ἔδωκεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐγγε- νοῦς «nobilis», ὡς φαίνεται ἐν τῷ διπλώματι, τῷ κειμένῳ ἐν τῷ αἰκῷ τῶν ἀπογόνων του. Εἶναι πάππος τοῦ μετὰ ταῦτα εὐκλεοῦς τῆς πατρὸς μας προεστοῦ Γ. Νιόπλου, οὕτως ὀνομασθέντος ἐκ τοῦ «nobilis», ὅπερ ὄνομα καὶ μέχρι σήμερον φέρουσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ.

Τὸν Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, ἐκδόντα ἐν Βιέννῃ τῷ 1773 τὸ περὶ Σχε- δῶν σύγγραμμα τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Μανουήλου Μοσχοπούλου.

Τὸν Κωνσταντῖνον Δούκα, ἐκδόντα τῷ 1820 στοιχεῖα ἀριθμητικῆς.

Τὸν Δημήτριον Τσιαχτίρη, ἐκδόντα ἔγχειρίδιον ὑγιεινῆς τῷ 1870.

Τὸν Ἀργύριον Παπαρρίζου, διευθυντὴν τῶν ἐκπαιδευτηρίων Σιατίστης, οὗ οἱ μαθηταί, ὅσοι δ' ἀοιδίμος Φωτιάδης ἐκ Σερρών, μετὰ βάντες εἰς Εὐρώπην ἐθανμάσθησαν ὑπὸ τῶν ξένων διὰ τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γνώσεϊ των. Αὐτὸς δ' Φωτιάδης, βλέπων τὴν πενιχρότητα τῶν σχολείων τῆς πατρὸς του, συμβουλεύει τοὺς Σερραίους νὰ προσλάβωσιν ὡς διευθυντὴν τῶν σχολείων των τὸν ἐλλογιμώτατον Ἀργύριον Παπαρρίζου. (1)

Τὸν Θωμᾶν Δημητριάδην, ἀκμάσαντα περὶ τὸ 1775 καὶ διακριθέντα καὶ ἐπὶ τῇ εἰς τὰ γράμματα ἐπιδόσει του καὶ ἐπὶ ἐμπορίᾳ. Ὁ λογιώτατος ἐκ Κα- στορίας Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ ἰταλικῇ γραμμα- τικῇ ἀφιερῶν αὐτῷ τὸ ἐξῆς ἠρωελεγεῖον :

Τεῦ γόνον ἔμμεν τόνδε φαιγὸν πείθομαι ἄνδρα,
Σιάτιστα πανάριστε, κλέος Ἑλλάδος ὦ.
πολλοὺς γὰρ σὺ προήνεγκας ἀνέρας περιπύστους,
ἐξ ὧν εἰς καὶ ὁ ταύτης γενέτης τελέθει,
ἐμπορίας οὐκ ἀμυδρὸν ἄστρον καὶ θιασώτης
Μουσῶν, Θωμᾶς Δημητριάδου πάϊς, δν
αἰθέρος δ' κράντωρ, ὑγιᾶ καὶ ἀπήμονα σώσαι,
ἐμπορίας εἰς κῆδος, λογίμων τε κλέος.

Ἄνδρας διακριθέντας ἐπὶ ἐμπορίᾳ καὶ καλῇ διοικήσει τῶν κοινῶν τῆς πα- τρίδος μας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Σιάτιστα τοὺς ἀναγεγραμμένους ἀνωθεν τῶν πυλῶν τῶν ναῶν, τῶν οἰκοδομηθέντων κατὰ τὰ ἔτη 1677, 1701, 1709 κτ.λ. Τοιοῦτοι εἶναι : ὁ ἀρχιερατεύσας ἐν αὐτῇ πόλει Ἀχιρίδων Ζωσιμᾶς, Ἐμμ. Νεράντζης, Τριαντάφυλλος καὶ Δημήτριος Χατζιμιχάκου, Χατζιμιχάηλ, Νιό- πλιος, Ἰωάν. Τορουντζας, Λασπᾶς, Ζηγοῦρης, Σφίλιας, Μιχαὴλ Παπαγεωρ- γίου, Ἀθαν. καὶ Γεώργ. Μανούσου, ὁ ἱερὸς Θεόδωρος, Χατζιωάννης, Πα- σιώτας, Γ. Ζήση, Μπήτορας, Λιώντας, Μιχ. Τραμπαντζής, Μωραΐτης, Ἀλέ- ξιος Λαζάρου, Ρίζος ἱερὸς καὶ υἱὸς του Ἀργύριος, Παπαγόρας, Λογοθέ- της, Νικόλ. καὶ Θεόδ. Πέου καὶ ἄλλοι.

Μεγάλοι τῆς πατρὸς μας εὐεργεταί εἶναι ὁ :

Θεόδωρος Κ. Μανούση. Ὁ Γεώργιος Μανούσης, πάππος του, εἶχε δύο υἱοὺς, τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Ἀθανάσιον. Ἐκ τοῦ Κωνσταντῖνου τούτου ἐγεννήθη ὁ Θ. Μανούση καὶ ἡ ἀδελφὴ του μακαρίτις Καλλιγᾶ. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανε τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Τεργέστῃ καὶ Βιέννῃ καὶ κατελθὼν εἰς Ἀθήνας διορίσθη καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανε- πιστημίου τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἔδρᾳ ταύτῃ ὑπῆρξε προκατόχος τοῦ Παπαρρηγοπούλου. Ἀνάστημά τοῦ Θ. Μανούση ἦτο ὁ μα- καρίτης Δ. Βερναρδάκης, ᾧ καὶ οἰκίαν ἔδωκῆσαν τῶν ὁ πνευματικὸς πα- τῆρ του. Τάσσεται μετὰ τῶν μεγάλων τῆς πατρὸς μας εὐεργετῶν. Διὰ δια- θήκης δρῖζει, ἵνα δύο γένοι τελειόφοιτοι τοῦ Σχολαρχείου σπουδάζωσιν ἐν Ἀθή- ναις καὶ ἐκεῖθεν ἀποπέλλωσιν εἰς Εὐρώπην. Πρὸς τοῦτο ἀρκοῦσιν αἱ πρό- σοδοι οἰκίας ἐν Ἀθήναις. Ὡσαύτως δρῖζει, ἵνα δύο ἄπορα καὶ ὀρφανὰ τῆς πατρὸς μας τέκνα μανθάνωσι βιοποριστικὸν τι ἐπάγγελμα ἐν τῷ ἐν Ἀθή- ναις Ὀρφανοτροφίῳ Χατζικώστα. Ἐδωρήσαντο δὲ τῇ πατρίδι μας τὴν ἔσο- χον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, ἱστορικὴν ἰδίαν, συνισταμένην ἐξ ἱκανῶν χιλιάδων τόμων καὶ τοποθετημένην νῦν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Τραμπαντζελοῦ Γυμνασίου. Ἄν ἡ πατρίς μας ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ ἐντεθῆεν ἀφθονοῖ ἐπιστημόνων, ἰατρῶν, θεολόγων, φιλολόγων κτλ., τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰ φιλοπάτριδα αἰσθήματα

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 147.

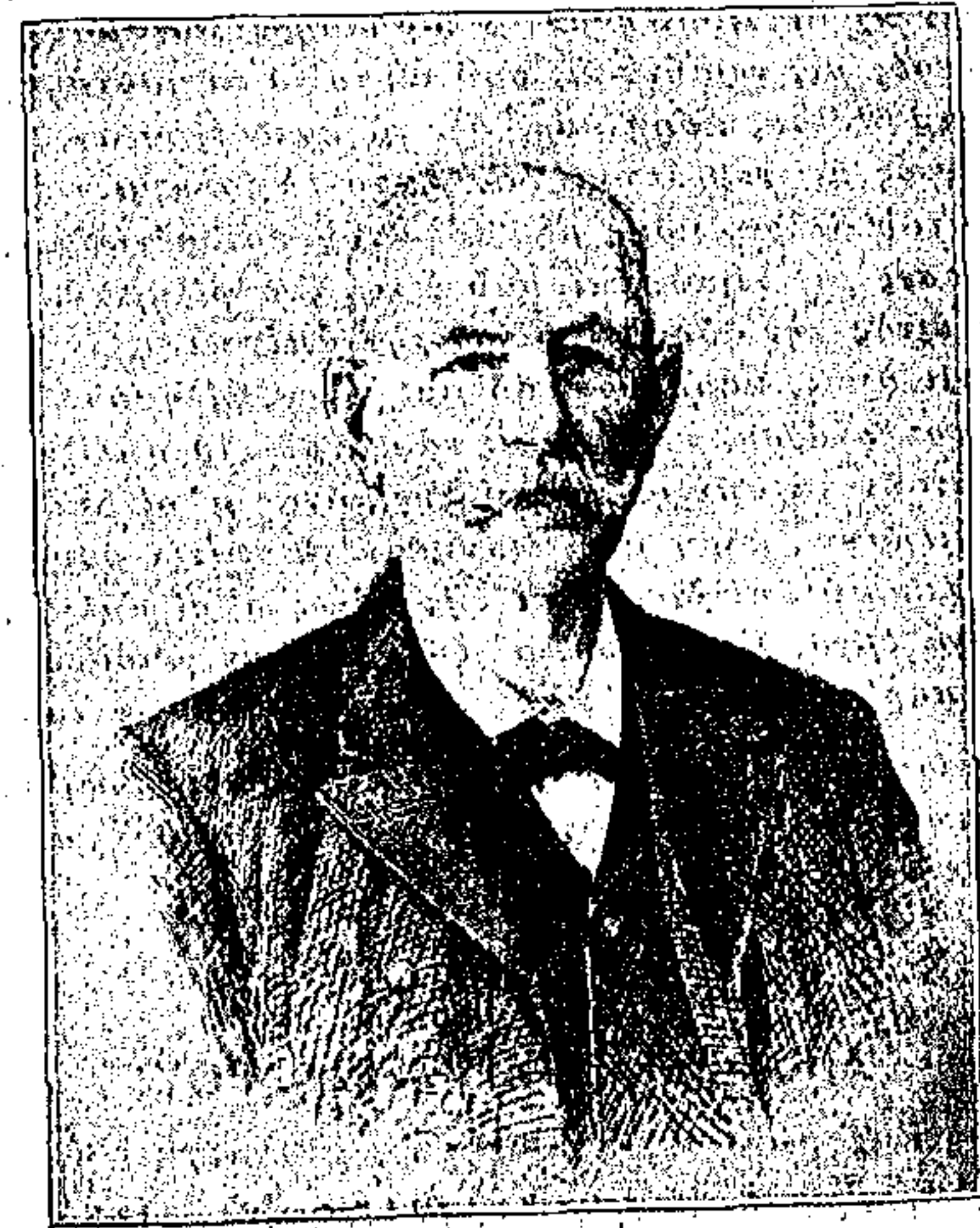
τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἡ δὲ βιβλιοθήκη θὰ κεῖται αἰωνία ἀγάμνησις τοῦ ὀνόματός του καὶ θὰ ἐπισπᾷ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Ἰωάννης Μιχ. Τραμπαντζῆς, ὅστις διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων μεγάλην ἐκτήσατο περιουσίαν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ὑπῆρξε μέγας εὐεργέτης τῷ μόνον τῆς Κοινότητός μας ἀλλὰ καὶ πολλῶν οἰκογενειῶν, συνδεομένων ὁπωσδήποτε δι' οἰκογενειακῶν δεσμῶν μετ' αὐτοῦ. Ἡ διὰ διαθήκης καταλειπομένη μεγάλη κληρονομία διαμφισβητηθεῖσα ἀπεσπάσθη τέλος διὰ πολλῶν ἐνεργειῶν τοῦ δικηγόρου τῶν κληρονόμων κ. Ζήση Ἀλεξίου Σιατιστέως. Κατὰ τὸ 1888 ἀπεπερατώθη ἡ ἀνάγεσις κτιρίου Γυμνασίου, γενομένη δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός. Τὸ Τραμπαντζεῖον Γυμνάσιον συντηρεῖται διὰ τῶν τόκων τῶν χρημάτων, δι' ὧν ἐφρόντισεν ὁ μεγάλτος ἀνὴρ νὰ προικοδοτήσῃ αὐτό. Ἀνεξάλειπτον θὰ εἶναι ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν μαθητῶν Σιατιστέων τὸ ὄνομα τοῦ Τραμπαντζῆ καὶ πάντες οἱ ἀπολαύσαντες τῶν γαμάτων τῆς παιδείας ἐν τῷ Γυμνασίῳ θὰ εἶναι ἕσσει ἐγγνώμονες τῷ φιλοπάτριδι ἀνδρὶ.

Νικόλαος Λαζάρου ἢ Σαμαρᾶς. Ἐγεννήθη τῇ 21 Ἰουλίου 1838 ἐν Σιατιστῇ ἐκ γονέων ἀπόρων. Μόρφωσιν ἔσχε μικράν, ἐπὶ πενταετίαν μόνον διδάχθεις τὰ ἐγκύκλια μαθήματα τῆς πατρίδος μας κατὰ τὴν τότε ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον. Τῷ 1849 προσλήφθη ἐν Σιατιστῇ ὡς ἐργάτης παρὰ τινι σιουροποιῷ, τῷ δὲ 1853 ἀνεχώρησεν εἰς Βαλιγράδιον, ἐνθα παρὰ τῷ ἀδελφῷ του Γεωργίῳ ἐργασθεὶς ἐπ' ὀλίγα ἔτη ὡς σιουροποιός, ἀπεσπάσθη αὐτοῦ καὶ ἐπέδλωξεν ἴδιαν ἐργασίαν, μεταφορὰν καὶ πώλησιν εἰδῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις ἐργασία πολλὰ προσέβρισεν αὐτῷ κέρδη. Ἄγαμος ὢν ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἢ διὰ διαθήκης ἐκληροδότησε τὸ ποσὸν τῶν 170,000 φρ., ἐκ τῶν τόκων τῶν ὀλίγων ᾤριξεν, ἕνα 3,000 φρ. ἐτησίως δαπανῶνται πρὸς διανομὴν ἀλεύρων τοῖς πτωχοῖς, 2,000 πρὸς ἀποκατάστασιν 2 ἀπόρων κορασίων, 1000 πρὸς ἀγορὰν βιβλίων, ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων διὰ τὰ πτωχὰ τέκνα τῆς πατρίδος του καὶ τὸ ὑπόλοιπον πρὸς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων (ἀστικῶν σχολῶν) Σιατιστῆς. Δυστυχῶς ἡ εὐγενὴς θέλησις τοῦ διαθέτου δὲν ἐξετελέσθη, διότι ἐκ τοῦ ἄνω ποσοῦ μόνον 28000 φρ. ἐξεκαθαρίσθησαν ἐνεκα τῆς κακοηθείας τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης, οἵτινες διήρπασαν τὴν περιουσίαν τοῦ εὐεργέτου.

Δημήτριος Ἰωαννίδης, γεννηθεὶς ἐν Σιατιστῇ περὶ τὸ 1840 καὶ ἀποθανὼν ἐν Θεσσαλονικῇ τῷ 1907. Ἐπιδοθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον, ἐνωρὶς εἶασεν αὐτὸ χάρις τραπεῖς εἰς τὸν ἐμπορικὸν κλάδον, ἐξ οὗ ἱκανὴν ἐκτήσατο περιουσίαν. Διὰ διαθήκης παρέχει τῇ Κοινότητι Σιατιστῆς ἐφάπαξ 270 λίρας καὶ τὸ γήπεδον πρὸς ἀνάγεσιν νηπιαγωγείου καὶ κοινοτικοῦ φαρμακείου, καθ' ἕκαστον δ' ἔτος ἐκ τῶν τόκων τῶν χρημάτων του καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων του 25 λίρας διὰ τὴν μισθοδοσίαν μιᾶς νηπιαγωγού, 25 δι' ἕνα ἰατρὸν τῶν πτωχῶν, 10 δι' ἀγορὰν φαρμάκων χάρις τῶν πτωχῶν, παρασχὼν ἐφάπαξ 50 λίρας διὰ πλήρωσιν τοῦ φαρμακείου, καὶ 25 δι' ἀγορὰν ἀλεύρων χάρις τῶν πτωχῶν. Ἐκ τῶν περισσευμάτων συνίστησι τὴν σύστασιν ἐπαγγελματικῆς σχολῆς ἐν Σιατιστῇ. Ἡ δια-

θήκη εὐρίσκεται εἰσέτι ἐν τῷ ἐκτελεσθῆ. Ἄλλαν προσεχῶς ἀνεγείρεται ἐπὶ τοῦ γηπέδου τῆς πατρικῆς τοῦ οἴκλου τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ κοινοτικὸν φαρμακεῖον. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω παρέχεται διὰ τῆς διαθήκης ποσὸν τι, ἵνα χρησιμοποιηθῇ πρὸς ὑπανδρείαν πτωχῶν κορασίων τῆς πατρίδος μας.

Ι. ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΗΣ

Μέγας εὐεργέτης Σιατιστῆς.

Μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς πατρίδος μας κατατακτέος καὶ ὁ **Θωμᾶς Γκερεχτέ**, ὅστις ζῶν μὲν ἐδωρήσατο διὰ τὰ σχολεῖα 400 λίρας, ἀποθανὼν δὲ κατέλιπεν ἐτέρας 400 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ ἄλλοι, οἵτινες παλυνθεῖς εὐεργέτησαν τὴν πατρίδα ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε.

Α. Τ. ΔΑΖΑΡΟΥ δ. φ.

καθηγητῆς τοῦ ἐν Τσοτυλίῳ Γυμνασίου.

ΚΟΡΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑ

"Αγούρους ἀπ' τὴν Ἀγιά, κόρη ἀπ' τὴν Ἀνατουλή,
 πάρισαν κὶ ἀνταμώθησαν ἔς τοῦ σιδηρουπόταμου.
 «Πέρασές με, νερούτσι, σοῦ δίνου τὰ παπούτσια μου».
 «Δὲν τὰ θέλου, κόρη μου, δὲν τὰ καταδέχουμι».
 «Πέρασές με, νερούτσι, σοῦ δίνου τὸ ζουνάρι.»
 «Δὲν τοῦ θέλου, κόρη μου, δὲν τοῦ καταδέχουμι».
 «Πέρασές με, νερούτσι, σοῦ δίνου ἕνα φίλημα».
 "Σὰν ἀίτῳς τὴν ἀδραξιν, πέρα τὴν ἀπέταξιν».
 «Ἄγνι ἄγνι, κόρη μου, δὲ μάς τώρα φίλημα».
 «Στάσου στάσου, νερούτσι, νὰ φανοῦν τὰ σπίτζα μας,
 νὰ φανοῦν τὰ σπίτζα μας κὶ τῆς μάνας μ' οἱ ἀλλές».
 «Ἄιντι ἄιντι, κόρη μου, φάνηκαν τὰ σπίτζα σου,
 φάνηκαν τὰ σπίτζα σου κὶ τῆς μάνας σ' οἱ ἀλλές».
 «Ἐβγα ἔβγα, μάνα μου, σ' φέρνου ἕναν γάϊδαρον,
 ἔβγα πὰρ' τουν ποῦ τ' αὐτί, σύρι δέσ' τουν ἔς τοῦ παθνί».

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἑταιρείας βραβεύσεως κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

"Ὁ Ἀλέξανδρος, παῖς ἀκόμη ὢν, βλέπων τὰ πολλὰ κατορθώματα
 τοῦ Φιλίππου δὲν ἔχαιρεν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς συνιρόφους του ἔλεγεν:
 Εἰς ἐμὲ οὐδὲν θ' ἀφήσῃ ὁ πατήρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ παῖδες ἔλεγον ὅτι
 ταῦτα διὰ σὲ ἀποκτᾷ, εἶπε: Τί δὲ ὄφελος, εἴαν ἔχω μὲν πολλὰ, πράξω
 δὲ οὐδέν.

Ἐπειδὴ δ' Ἀλέξανδρος ἔκαιεν ἀφειδῶς τὸ θυμίαμα εἰς τοὺς
 θεοὺς καὶ τὸν λιβανωτὸν, παρῶν Δεωνίδας ὁ παιδαγωγός, Τόσον δα-
 ψιλῶς, εἶπεν, ὦ παῖ, νὰ καίῃς τὸ θυμίαμα, ὅταν γίνῃς κύριος τῆς
 παραγωγῆς τὸν λιβανωτὸν χώρας. "Ὅτε λοιπὸν ἔγεινε κύριος ταύτης,
 ἐπεμψεν ἐμιστολήν πρὸς αὐτὸν λέγουσαν. Σοὶ ἔχω ἀποστείλει ἑκατὸν
 τάλαντα λιβανωτοῦ καὶ κασίας, ἵνα μὴ φειδωλεύῃσαι πλέον πρὸς τοὺς
 θεοὺς, γνωρίζων ὅτι καὶ τῆς ἀρωματοφόρου χώρας κύριοι εἴμεθα.

(Πλουτάρχου)

ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΛΛΟΦΥΛΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ

Οὐδεμίαν ἴσως ἄλλη πόλις τῆς Εὐρώπης ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τοσοῦτον
 πλῆθος καὶ τοσαύτην ποικιλίαν σχολείων (ἀναλόγως τοῦ πληθυ-
 σμοῦ αὐτῆς) ὅσῃν ἡ Θεσσαλονίκη. Ἡ αἰτία τούτου εἶναι, νομίζομεν,
 εἰς πάντας καταφανής. Αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι τῶν τελευταίων
 δεκαετηρίδων καὶ αἱ κρατοῦσαι ἐν Μακεδονίᾳ, ἧς κέντρον περι-
 φανές εἶναι ἡ πόλις αὕτη, φυλετικαὶ συνθήκαι ἐδημιούργησαν καὶ
 τὴν ἀφθονίαν τῶν σχολείων, τὰ ὅποια ἐπιχειροῦμεν νὰ καταγρά-
 ψωμεν ἐνταῦθα, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν σχολείων τῆς κρατούσης φυ-
 λῆς, τῶν τουρκικῶν.

Α' ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ

1) Ἰδαδιέ (Προπαρασκευαστικὴ Σχολή). — Τὰ Ἰδαδιέ ἰδρύθησαν,
 τὰ πλεῖστα, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἐπὶ τοῦ νῦν Σουλτάνου (1),
 ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπαίδευσις ἔλαβεν, ὡς γνωστὸν, παρὰ ταῖς Τούρ-
 κοῖς ἐπίδοσιν μεγάλην. Ἰδρύθησαν δὲ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν
 Νομῶν καὶ σκοποῦσι κυρίως τὴν μέρψωσιν διοικητικῶν ὑπαλλήλων.
 Οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν δικαιοῦνται νὰ καταλάβωσι θέσεις διοικητι-
 κάς, νὰ διορισθῶσι δὲ καὶ δόκιμοι ὑπάλληλοι εἰς ὅλα τὰ ἐν Κων-
 πόλει Ἰπουργεῖα ἀνευ ἐξετάσεων. Τὰ Ἰδαδιέ συντηροῦνται ὑπὸ
 τοῦ δημοσίου.

Τὸ ἐν Θεσσαλονικῃ Ἰδαδιέ ἰδρύθη πρὸ 21 ἐτῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ
 Χαμηδιέ πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τῆς πόλεως. Ἐγταῦθα ὑφύεται
 τὸ μεγαλοπρεπέστατον κατάλευκον οἰκοδόμημα τοῦ Σχολείου
 τούτου, ἐν ᾧ λειτουργεῖ, μακρόθεν ὁρῶμενον καὶ περιόπτον.

Μαθητὰς δὲ ἔχει ἐσωτερικοὺς μὲν 300—οἱ ἐσωτερικοὶ μαθηταὶ
 πληρώνουσιν ὡς διδασκτρα ἅμα καὶ τροφίμα λίρας ὀθωμανικᾶς 12
 ἑτησίως—, ἐξ ὧν 150 ὡς ἄποροι οὐδὲν πληρώνουσιν. Οἱ δὲ ἐξωτε-

1) Ἐγράφησαν ταῦτα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1908.

ρικοί ἀνέρχονται εἰς 230 καὶ φοιτῶσιν ὅλοι ἀνεξαιρέτως δωρεάν. Ὡστε ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 530. Ἐκ τούτων 93 εἶνε Χριστιανοὶ (Ἕλληνες 41, Βούλγαροι 38, Σέρβοι 14), ἅπαντες ἐσωτερικοί. Εἰς τούτους δέον νὰ προστεθῶσι καὶ 2 Ἕλληνες ἐξωτερικοί. Φοιτῶσι δὲ εἰς τὸ Ἰδαδιὲ καὶ 4 Ἑβραῖοι ἐσωτερικοί, 6 δὲ ἐξωτερικοί.

Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου εἶναι ὁ Φαήκ Ἐφφέντης, ἀπόφοιτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολῆς τοῦ Γαλατᾶ Σερᾶί, ὅστις ἔχει ὡς ὑποδιευθυντὴν τὸν Σαήτ Ἐφφέντην. Τὸ λοιπὸν διδάσκον προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐξ 20 διδασκάλων καὶ καθηγητῶν τακτικῶν — τουτέστι δίκαιτων ἐντὸς τοῦ Σχολείου, ἐπιτηρούντων δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς — καὶ ἐκτάκτων (ἐκτακτοὶ καθηγηταὶ καλοῦνται οἱ μὴ κατοικοῦντες ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ μὴ ἔχοντες καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μαθητῶν ὡς καθήκον). Εἶναι γλῶσσαι διδάσκονται ἢ Γαλλικὴ, ἢ Ἑλληνικὴ, ἢ Βουλγαρικὴ. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἢ μία κατ' ἐκλογὴν εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Τὸ Πρόγραμμα τοῦ Ἰδαδιὲ, διηρημένον εἰς 7 τάξεις, εἶναι περίπου ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ἡμετέρων γυμνασίων. Περιέχει δ' ἡμῶς πρὸς τούτοις τὸ μάθημα τῆς Γεωπονίας (Γεωργικαὶ Γνώσεις), ὡς καὶ Στοιχεῖά τινα τῆς νομικῆς Ἐπιστήμης, χρήσιμα εἰς τοὺς ἀποφοίτους, οἵτινες διορίζονται διοικητικοὶ καὶ ὑπουργικοὶ ὑπάλληλοι, τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς Μηχανικῆς καὶ τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας.

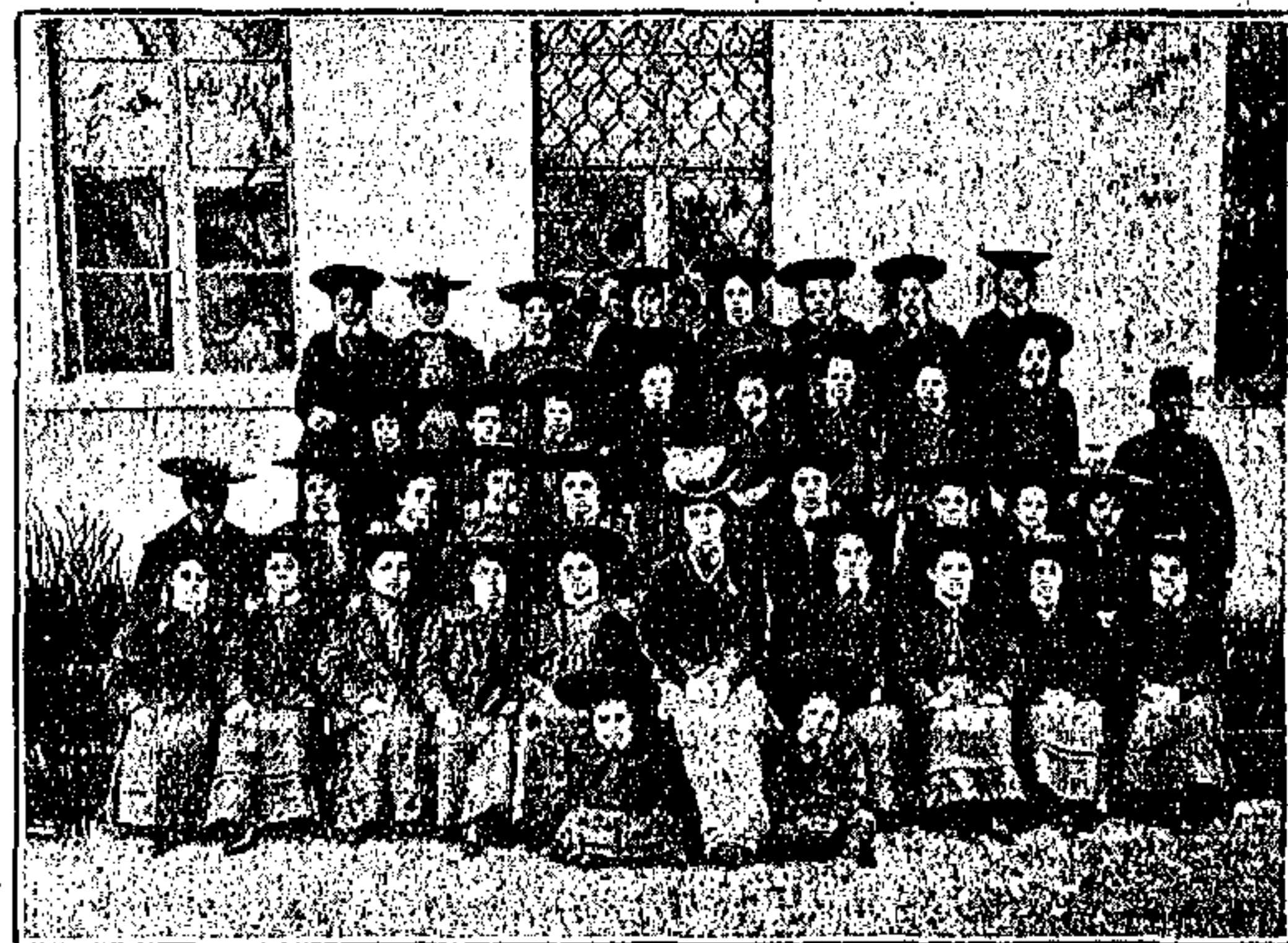
Αὐξάνει δὲ τοσούτον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου τούτου, ὥστε ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ δι' ἐγγράφου τῆς πρὸς τὸ Ἰπουργεῖον τῆς Παιδείας συνιστᾷ καὶ πάλιν τὴν εὐρυσίαν τοῦ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐπὶ τὸ εὐρύτερον διασκευασθέντος οἰκοδομήματος τῆς Σχολῆς.

2) **Ῥουσιδιὲ** (ἡμιγυμνάσιον). — Τὰ Ῥουσιδιὲ εἶναι κυβερνητικὰ Σχολεῖα, ἰδρυθέντα ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ἀζίζ. Λειτουργοῦσι δὲ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν διοικήσεων (Μουτέσαριφλικίων) καὶ ἔχουσι συνήθως 5 τάξεις. Λειτουργοῦσι δὲ ἐν Μακεδονίᾳ Ῥουσιδιὲ, πλὴν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐν Σέρραις, καὶ ἐν Δράμᾳ, περιλαμβάνοντα 6 τάξεις. Οἱ ἀπόφοιτοὶ αὐτῶν δικαιούσιντ' ἢ κατὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν ἕκτην τάξιν τοῦ Ἰδαδιὲ τῶν Νομῶν.

Καὶ εἰς τὰς ἑδρας τῶν ὑποδιοικήσεων (Καζάδων) λειτουργοῦσιν ἐπίσης Ῥουσιδιὲ, ἅτινα δ' ἡμῶς περιέχουσι μόνον 4 τάξεις. Ἐχουσι

δὲ καθόλου τὰ Σχολεῖα ταῦτα πρόγραμμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν 5 (4) ταξίων τῶν Ἰδαδιὲ.

Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ῥουσιδιὲ λειτουργεῖ παρὰ τὸ Ἰζαμίον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν τῷ Ἰσάκ Πασί Μαχαλεσσῆ. Ἐχει δὲ ἐξαι-

Ἑλληνικὸν Οἰκοτροφεῖον θηλέων Θεσσαλονίκης.

ρητικῶς μόνον 3 τάξεις καὶ μαθητὰς ὅλους ἐξωτερικοὺς 93, ἐκ τῶν ὁποίων 5 εἶνε Χριστιανοί.

3) **Τετσαρέτ Μεντεμπεή** (Ἐμπορικὸν Σχολεῖον). — Τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἰδρύσεν ὁ Ῥαμῆ Μπέης, ὅτε Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ Βιλαετίου Θεσσαλονίκης ἦτο ὁ Χασάν Φεχμῆ Πασσᾶς. Λειτουργεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἰσαῦς Μοναστήρ. Εἶναι πλήρης ἀστικὴ σχολὴ μετὰ δύο ἀνωτέρων ἐμπορικῶν τάξεων. Ἐχει δηλονότι ἐν τῷ συνόλῳ τάξεις 8, ἢ κατ' ἄλλην εἶδησιν 9. Οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς 124, ἐξ ὧν 34 ἐσωτερικοί. Καθηγητὰς καὶ διδασκάλους ἔχει ἐν τῷ συνόλῳ 20.

4) **Δαρούλ Μουαλιμίν** (Διδασκαλεῖον). — Λειτουργεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἰσαῦς Μοναστήρ, σκοπεῖ τὴν μόρφωσιν δημοδιδά-

σκάλων, ἔχει μαθητὰς 55 καὶ διευθυντὴν τὸν Ἰσμαὶλ Μπαχὴρ ἐφφέντην.

5) **Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ τῶν Ὀρφανῶν** (Σελανικ Χαμηδιέ Μεκτεμπή Σαναή τ. ἔ. τῶν τεχνῶν). — Ἰδρύθη πρὸ 32 ἐτῶν καὶ δέχεται ὡς μαθητὰς κυρίως ὄρφανούς Ὀθωμανούς ἀλλὰ καὶ Χριστιανούς. Διδάσκεται δὲ ἐν αὐτῷ ἡτυπογραφία, ἡ λιθογραφία, ἡ ξυλουργικὴ, ἡ ὑφαντικὴ, ἡ ὑπαδηματοποιΐα, ἡ ραπτικὴ καὶ ἡ λεπτουργικὴ.

Λειτουργεῖ παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἔχει 155 μαθητὰς, ἐξ ὧν 9 μόνον ἐξωτερικούς. Ἡ φοίτησις ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ εἶναι πενταετής.

6) **Σελμιέ** (Σελίμιον Σχολεῖον, οὕτω καλούμενον ὡς κείμενον πλησίον τοῦ Τζαμίου Σελμιέ). — Εἶναι ἀστικὴ σχολή, περιέχουσα τάξεις 8 καὶ μαθητὰς 100, ἐξ ὧν 15 σπουδάζουσι δωρεάν. Ἰδρύθη πρὸ 14 ἐτῶν.

7) **Χαμηδιέ**. — Κεῖται παρὰ τὸ Διοικητήριον καὶ πλησίον τοῦ Πιλάν Μερμέρ (Μαρμάρινος ἀρχαία στήλη) καὶ εἶναι παρθεναγωγεῖον. Μαθητρίαις ἔχει 100, ἰδρύθη δὲ ἐπὶ τοῦ νῦν Σουλτάνου.

8) **Ἰνὰς Ρουσιδιέ Μεκτεμπή**. — Παρθεναγωγεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσι 176 μαθητρίαι.

9) **Σχολὴ Ἀλῆ Πασιά**. — Εἶναι ἀρρεναγωγεῖον ἄμα καὶ παρθεναγωγεῖον, κεῖται δὲ παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ εἶναι τετρατάξιος Δημοτικὴ Σχολὴ ἔχουσα 154 μαθητὰς καὶ 134 μαθητρίαις.

10) **Σχολὴ Μουσταφᾶ Πασσᾶ** (Παρὰ τὸ Τζαμίον Μουσταφᾶ Πασσᾶ). — Εἶναι δημοτικὴ Σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων, ἔχουσα 75 μαθητὰς καὶ 84 μαθητρίαις.

11) **Ραβδάϊ Σιμπιάν** (Κῆπος Παίδων). — Κεῖται παρὰ τὸν Λευκὸν Πύργον καὶ πλησίον τῆς ἐνορίας τῆς Ἀγίας Τριάδος, εἶναι δὲ Δημοτικὴ Σχολὴ ἔχουσα 96 μαθητὰς καὶ 130 μαθητρίαις.

12) **Γιαδινιὰρ Χαμηδιέ**. — (Ἐνθύμιον τοῦ Χαμλίτ). Εἶναι Δημοτικὴ σχολὴ παρὰ τὸ Τσαούς Μοναστήρ, ἔχουσα 142 μαθητρίαις καὶ 117 μαθητὰς.

13) **Σχολεῖον Ζιχνῆ Πασσᾶ**. — Κεῖται πλησίον τοῦ ΓεδῆΚουλέ, εἶναι δημοτικὴ Σχολὴ καὶ ἔχει 220 μαθητὰς καὶ μαθητρίαις.

14) **Ὀσμανιέ Μεκτεμπή**. — Εἶναι δημοτικὴ σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων, ἔχουσα 66 μαθητὰς καὶ 148 μαθητρίαις.

15) **Σχολὴ Χασάν Φεχμῆ Πασσᾶ**. — Ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς ταύ-

της εἶνε ὁ ἐξ οὗ φέρει τὸ ὄνομα τῆς Βαλῆς Θεσσαλονίκης Χασάν Φεχμῆς, ὁ 300 λίρας διὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς χορηγήσας. Εἶνε δημοτικὴ σχολὴ θηλέων καὶ ἔχει 160 μαθητρίαις.

16) **Χαδικάη Ἰοφάν** (Κῆπος γνώσεων) — Νηπιαγωγεῖον μεσὰ 68 νηπίων.

17) **Τσιναρλή Ἰπιταγῆ Μεκτεμπή** (Νηπιαγωγεῖον Τσιναρλή). — ἔχει νήπια 77 ἀρρενα καὶ 55 θήλεια.

18) **Ἀκτσέ Μές Τσιτ Μεκτεμπή** (Σχολὴ τοῦ τεμένους Ἀκτσέ). — Νηπιαγωγεῖον ἔχον 60 παῖδας καὶ 172 κοράσια.

19) **Καλέ-ι-Μπαλά**. — Μετὰ 65 παίδων καὶ 40 κορασίων.

20) **Νομικὴ Σχολή**. — Ἰδρύθη μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ σκοπεῖ κυρίως τὴν μόρφωσιν ὑπαλλήλων διοικητικῶν καὶ πρὸ πάντων δικαστικῶν, ὧν ἔχουσι ἀπόλυτον ἀνάγκην οἱ Νομοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἰδίᾳ δὲ οἱ τρεῖς τῆς Μακεδονίας Νομοί.

Εἰς τὴν νομικὴν Σχολὴν δικαιοῦνται νὰ καταταχθῶσιν, ἄνευ ἐξετάσεων, οἱ ἀπόφοιτοὶ τοῦ Ἰδαδῆ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπόφοιτοὶ τοῦ Γυμνασίου μετ' εὐδόκιμον δοκιμασίαν εἰς τὸ μάθημα τῆς Τουρκικῆς ἀλληλογραφίας (Κιτααπέτ). Λειτουργεῖ δὲ ἐν τῷ Διοικητηρίῳ καὶ ἔχει φοιτητὰς 365, ἐξ ὧν 5 Βούλγαροι καὶ 10 Ἕλληνες.

Διευθυντὴς αὐτῆς διορίσθη ὁ Ἀζμῆ Μπέης. Καθηγητὴς δ' αὐτῆς εἶναι ὁ Χακῆμ, Πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν, Ὀρθοσκευτικὸς ὑπάλληλος τῶν Τούρκων, διδάσκων κληρονομικὸν δίκαιον, ὁ Τεφῆκ Μπέης, δικηγόρος (εἰσαγωγὴν δικαίου καὶ ποινικόν), ὁ Ἀτῆλ Μπέης (οἰκογενειακὸν δίκαιον), ὁ Σερμέτ ἐφφέντης, δικηγόρος (διεθνές) καὶ ὁ Νουρρῆ Μπέης, πρῶτος Γραμματεὺς τοῦ Χιλμῆ Πασσᾶ (τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ) (διοικητικόν).

21) **Ἀστυνομικὴ Σχολή**. — Τῆς Σχολῆς ταύτης τὰ μαθήματα ἤρχισαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν οἰκοδομήματι πρὸς τοῦτο ἰδρυθέντι παρὰ τοὺς στρατῶνας.

Διευθυντὴς αὐτῆς εἶναι ὁ Bureau Μπέης (Βέλγος ἀξιωματικὸς ἐν ὑπηρεσίᾳ τουρκικῇ).

Ἡ Σχολὴ ἔχει δύο τάξεις. Ἐν τῇ μιᾷ ἐξ αὐτῶν κατατάσσονται οἱ θέλοντες νὰ γίνωσιν ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ οἱ προωρισμένοι νὰ γίνωσιν ἀστυνόμοι ἢ ὑπαστυνόμοι.

Τὰ μαθήματα διαρκοῦσι μόνον πέντε μῆνας. Ἐνεκα τούτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους θὰ ἀπολυθῶσιν οἱ μαθηταὶ αὐτῆς (15 ἀστυνόμοι καὶ 50 ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι).

Οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς διατῶνται ἐντὸς αὐτῆς δαπάνῃ τοῦ κράτους, λαμβάνουσι δὲ καὶ μισθὸν 300 Γρ. κατὰ μῆνα.

22) **Πρακτικὴ Γεωργικὴ Σχολὴ (Χαμηδιὲ Ζιραάτ ἀμελιγιάτ Μεκτεμπε)**. — Λειτουργεῖ 2 1/2 ὥρας μακρὰν καὶ Νοτιοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ φοίτησις παρέχεται δωρεάν καὶ εἶναι τριετής. Πληρῶνεται μάλιστα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ μισθὸς μηνιαῖος 10 γροσιῶν εἰς τοὺς μαθητάς.

Διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Σουάτ Μπέη.

Μαθητάς ἔχει περὶ τοὺς 80, ἐξ ὧν 18 Ἕλληνες.

23) **Σχολὴ Χωροφυλακῆς (Ζαντάρμα Μεκτεμπε)**. — Λειτουργεῖ παρὰ τοὺς στρατῶνας πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως. Ἐπόπτης αὐτῆς εἶναι Γερμανὸς ταγματάρχης. Ἐχει μαθητάς 140. Φοίτησις ἐξάμηνος.

24) **Στρατιωτικὴ Σχολὴ (Μεκτεμπε Ἰδαδιὲ βέ Ρουσδιὲ Ἀσκερὶ τ.β. Γυμνάσιον καὶ Ἀστικὴ Σχολὴ Στρατιωτικῆ)**. — Λειτουργεῖ παρὰ τὸ Διοικητήριον, ἰδρυθῆναι δὲ πρὸ 22 ἐτῶν. Ἐχει 5 τάξεις (2 τοῦ Γυμνασίου καὶ 3 ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς 3 ἀνωτέρας τάξεις ἀστικῆς Σχολῆς). — Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ παράσχῃ γνώσεις ἐγκυκλοπαιδικάς, νὰ μεταδώσῃ δὲ συγχρόνως καὶ γνώσεις στρατιωτικάς, ὥστε οἱ τελειόφοιτοι αὐτῆς φοιτῶντες τρεῖς ἀκόμη ἔτη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Κων)πόλεως ἐξέρχονται καὶ κατατάσσονται εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικοί.

Ἐχει μαθητάς 144 καὶ ἀποφοιτήσαντας μέχρι τοῦδε καὶ καταταχθέντας εἰς τὸν στρατὸν 450.

25) **Φεϊζιὲ Μεκτεμπε (Σχολεῖον Φεϊζιὲ)**. — Εἶναι ἰδιωτικὴ Σχολὴ τῶν Ντανμίδων (οὕτω καλοῦνται ἐν Θεσσαλονίκῃ οἱ ἐξ Ἑβραίων Τούρκοι), ἰδρυθεῖσα πρὸ 24 ἐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς Δημοτικὴ Σχολὴ μὲ 5 τάξεις καὶ μὲ Νηπιαγωγεῖον, ἔπειτα δὲ ὡς Ἀστικὴ Σχολὴ μὲ 7 τάξεις καὶ μὲ 2 Γυμνασιακάς.

Τὸ Φεϊζιὲ εἶναι διηρημένον εἰς τὸ τμήμα τῶν ἀρρένων μετὰ μαθητῶν 430 καὶ εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον μετὰ μαθητριῶν 270 (705 ἐν τῷ συνόλῳ).

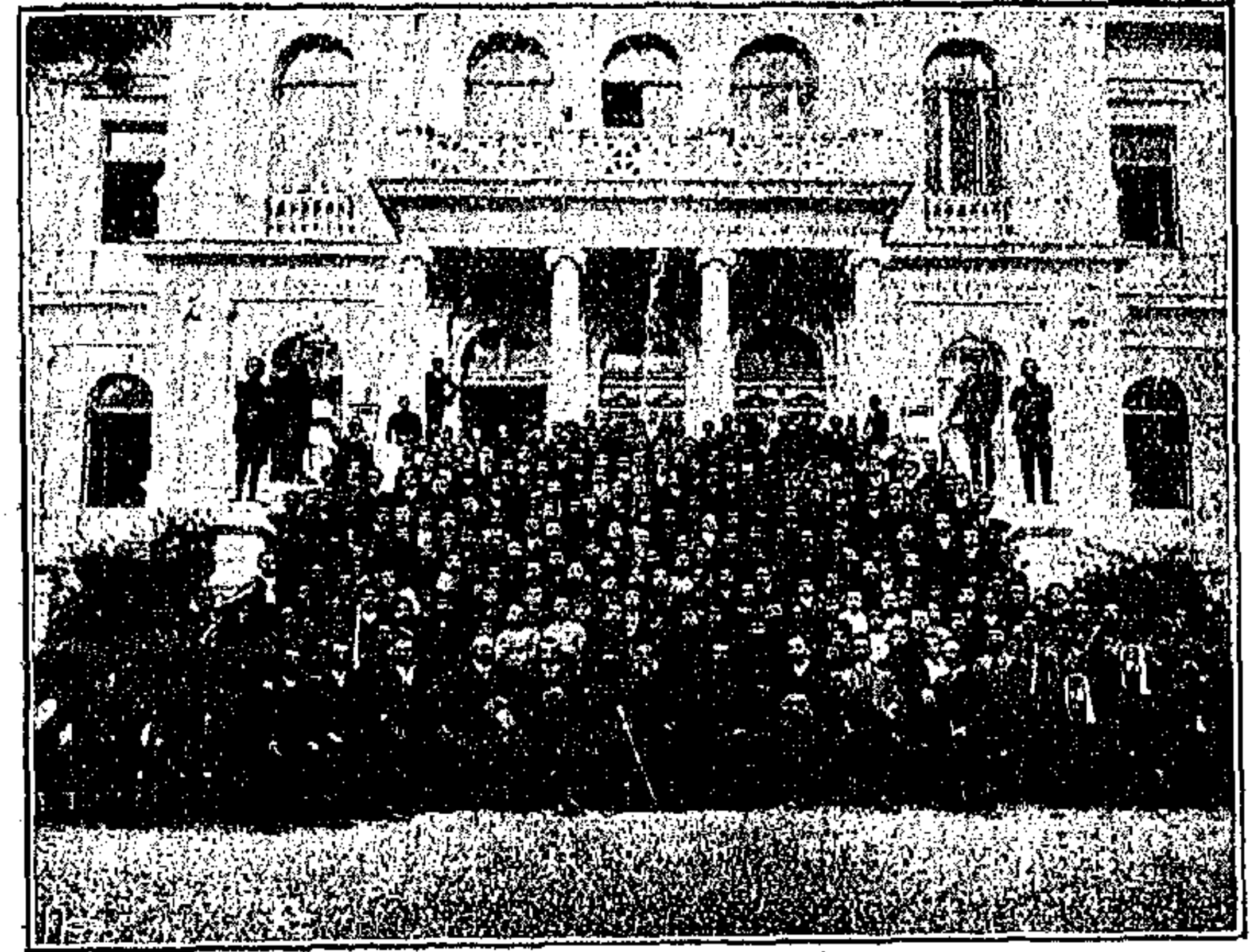
Ἰδρυτῆς καὶ διευθυντῆς αὐτοῦ εἶναι ὁ Μουσταφᾶ Τεφφῆκ Ἐφφέντης.

Ἐν τῇ Σχολῇ λειτουργεῖ καὶ Τμήμα Ἐμπορικόν, ἰδρυθὲν πέρυσιν, ἐκ δύο τάξεων, ἐν αἷς φοιτῶσι μόνον 8 μαθηταί, ἐξ ὧν ὁ εἷς χριστιανός.

26) **Τερκεκῆ Μεκτεμπε (Σχολεῖον Προόδου)**. — Καὶ τοῦτο

εἶναι ἰδιωτικὴ σχολή, ἰδρυθεῖσα πρὸ 28 ἐτῶν, εἶναι δὲ πλήρης Ἀστικὴ Σχολὴ μετὰ 3 γυμνασιακῶν τάξεων.

Διαιρεῖται εἰς ἀρρεναγωγεῖον, ἔχον δέκα τάξεις καὶ εἰς παρθεναγωγεῖον μὲ 7 τάξεις. Λειτουργεῖ δὲ παρὰ τὸ Κασιμιὲ (Υζαμιον τοῦ Ἀγ. Δημητρίου). Μαθητάς ἔχει ἐξωτερικούς μετὰ πληρωμῆς (ἀπὸ 5 ἕως 10 φράγκα κατὰ τριμηνίαν) 230, ἄνευ δὲ πλη-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ρωμῆς 36, αἰκοτρόφους 21 (ἐξ ὧν 4 χριστιανοί). ἦτοι ἐν τῷ συνόλῳ 287.

Ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ φοιτῶσιν ἐφέτος μαθήτριάι πληρῶνουςαι 218, ἄνευ δὲ πληρωμῆς 49, ἦτοι 267. Ἐκ τούτων 7 εἶναι χριστιαναί.

Σημειωτέον ὅτι τὸ Τερκεκῆ διατηρεῖ καὶ παράρτημα (Ἀστικὴν Σχολὴν) ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Ἀγ. Τριάδος, ἐν ᾧ φοιτῶσι μαθηταί μόνον 58.

Β') ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

1) *Γερμανική Σχολή* (Deutsche Schule). — Ἡ σχολή αὕτη ἰδρύθη κυρίως χάριν τῶν τέκνων τῶν ὑπαλλήλων τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων τῷ 1888. Ἦτο δὲ πλήρης Ἀστική Σχολή μέχρι τοῦ σχολ. ἔτους 1904 — 05, περιέχουσα 8 τάξεις. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσετέθη εἰς ταύτην καὶ προπαρασκευαστικὴ σχολή, εἰς ἣν γίνονται δεκτοὶ μαθηταί, ὑπερβαίνοντες τὸ ἕνατον ἔτος τῆς ἡλικίας των, μόνον δὲ ξένοι (χάριν τῶν ὁποίων καὶ ἰδρύθη), ἵνα τὸ ταχύτερον ἐξασκῶνται πρὸς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, κατατάσσονται δὲ μετὰ ταῦτα εἰς ἣν τάξιν ἐπιτρέπουσιν αἱ καθόλου γνώσεις των.

Ἡ σχολή συντηρεῖται ὑπὸ Συλλόγου (Deutscher Schulverein), τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐκλέγουσι τὸ διοικητικὸν αὐτῆς συμβούλιον, ἀποτελούμενον κατὰ μὲν τὸ σχολ. ἔτος 1904 — 05 ἐξ 11 μελῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι πάντοτε ὁ ἱερεὺς τῆς εὐαγγελικῆς κοινότητος, καὶ εἰς ἔμπορος, Γερμανὸς ὑπήκοος, κατὰ δὲ τὸ λήξαν σχολ. ἔτος 1906 — 07, μόνον ἐξ 8. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν δὲ τοῦ συμβουλίου λαμβάνεται πάντοτε φροντίς, ὥστε τὰ μέλη αὐτοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν νὰ εἶναι Γερμανοί, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ Ἀυστριακοί.

Τὸ συμβούλιον συνεδριάζει ἀπαξ τοῦ μηνός. Εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ παρακάθεται καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς, ὅστις εἰς ὅλα τὰ διεξαγόμενα κατὰ τὰς συνεδριάσεις ζητήματα ἔχει συμβουλευτικὴν μόνον ψήφον. Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου κατὰ τὸ παρελθόν σχολ. ἔτος 1906]07 ἦτο ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, γραμματεὺς δὲ ὁ ἀρχιμηχανικὸς καὶ προϊστάμενος τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, ταμίας δὲ γενικῶς γραμματεὺς τῆς Τραπεζῆς Θεσσαλονίκης.

Πόρους ἡ σχολή ἔχει τὰς συνδρομὰς τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου — ἕκαστον μέλος πληρώνει κατ' ἔτος ὡς συνδρομὴν μίαν λίραν Τουρκίας —, τὰς προαιρετικὰς προσφοράς ἢ δωρεὰς — τῷ 1904]05 αἱ προαιρετικαὶ προσφοραὶ ἀνῆλθον εἰς 4,180 γρ., τῷ 1905]06 εἰς 4,205, τῷ 1906]07 εἰς 7,029 —, τὰς εἰσπράξεις ἐκ χοροῦ, διδομένου ὑπὲρ τῆς σχολῆς κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον τοῦ ἔτους — ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ δοθέντος ἐν τῇ αἰθροῦσῃ τῶν Ὀλυμπίων τῇ 8]21 Ἰανουαρίου 1907 ὑπὲρ τῆς σχολῆς εἰσπρά-

χθησαν 193 $\frac{1}{2}$ λίραι Τουρκίας, ἐνῶ ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ παρελθόντος ἔτους 1905]06 εἰσπράχθησαν 162 $\frac{1}{2}$ —, τὰ διδάκτρα — οἱ κατατασσόμενοι εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν σχολὴν ξένοι (μὴ Γερμανοί) πληρώνουσιν 20 φράγκα κατὰ μῆνα. — Ὡς δὲ μανθάνομεν ἐκ τῆς λογοδοσίας, τῆς ἀναγνωσθείσης τῇ 3]16 Μαρτίου 1907, τοῦ προέδρου τοῦ λήξαντος σχολ. ἔτους, ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις ἔδωκεν εἰς τὸν Σύλλογον χορήγημα ἐξ 9.187 $\frac{1}{2}$ γροσίων καὶ ἡ Γερμανικὴ 8,025 γροσίων, ἐξ ὧν 2,750 (500 μάρκα) πρὸς ἴδρυσιν Γυμναστηρίου.

Ἐδαπανήθησαν δὲ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς σχολῆς τῷ 1904]05 112,297,42 γρ., τῷ 1905]06 142,067,50 γρ., τῷ δὲ 1906]07 144,159 γρ.

Τὸ προσωπικὸν τῆς σχολῆς ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, ἐκ 4 διδασκάλων καὶ 6 βοηθῶν διδασκάλων, διδασκόντων ξένας γλώσσας, ἦτοι τὴν νέαν ἐλληνικὴν (ὁ κ. Λάζαρος Ἀντωνιάδης, καθηγητὴς ἐν τῷ ἡμετέρῳ γυμνασίῳ), τὴν ἀγγλικὴν, τὴν τουρκικὴν, τεχνικὰ τινὰ μαθήματα, πλὴν τῶν ἐν τῷ προγράμματι περιεχομένων, τὰ ἐργόχειρα (ὑπὸ δεσποινίδος).

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ τρία τελευταῖα σχολ. ἔτη παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς. Τῷ 1904]05 ἐνεγράφησαν μαθηταὶ 100, μαθήτριάς δὲ 60, ἦτοι 160 ἐν τῷ συνόλῳ (Ἐκ τούτων Ἕλληνες ἦσαν 25, ἐξ ὧν τρεῖς τέκνα Ἑλλήνων ὑπηκόων, Βούλγαροι 3, Ἴταλοι 10, Ἀλβανοὶ 2, Τοῦρκοι 11 — ὑπήκοοι δὲ ὀθωμανοὶ ἐν τῷ συνόλῳ 68 —) κατὰ δὲ τὸ 1905]06 ἐνεγράφησαν μαθηταὶ μὲν 98, μαθήτριάς δὲ 54, ἦτοι 152 (ἐκ τούτων Ἕλληνες ἦσαν 26 — ὑπήκοοι Ἕλληνες 2 — Βούλγαροι 4, Τοῦρκοι 15, Ἴταλοι 11, Ἀλβανοὶ 2, Ἀρμένιοι 4 — ὑπήκοοι δὲ ὀθωμανοὶ ἐν τῷ συνόλῳ 67 —) κατὰ δὲ τὸ 1906]07 ἡ σχολή ἐνέγραψε μαθητὰς μὲν 95, μαθητριάς δὲ 65, ἦτοι 164 (Ἕλληνες 28, ἐξ ὧν ὑπήκοοι Ἕλληνες 4, Βούλγαροι 6, Τοῦρκοι 16, Ἴταλοι 10, Ἀλβανοὶ 2, Τοῦρκοι ὑπήκοοι ἐν τῷ συνόλῳ 64).

Τὰ μαθήματα ἀρχίζουσι τακτικώτατα κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου, αἱ δὲ θεριναὶ διακοπαὶ περίπου μετὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου (κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον). Μέχρι δὲ τοῦ 1904]5 πρῶτην μαθηταὶ τῆς σχολῆς περὶ τοὺς 42 προσελήφθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σιδηροδρόμων, ἐξ ὧν 7 ἢ 8 Ἕλληνες.

Προσθέτομεν ἐν τέλει, ὅτι τὰ μέλη τοῦ σχολικοῦ Συλλόγου

(τοῦ συντηροῦντος τὴν σχολὴν) βαίνουνσι σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττούμενα, ἀφ' οὗ κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1904|5 ἀνῆρχοντο εἰς 85, κατὰ τὸ 1905|6 εἰς 76, κατὰ δὲ τὸ παρελθόν σχολ. ἔτος 1906|7 εἰς 72. Τὴν ἐλάττωσιν ταύτην ἀναφέρει ὁ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς σχολῆς ἐν τῇ λογαροδοσίᾳ αὐτοῦ τῆς 3|16 Μαρτίου 1907.

2) Ἐνωτέρα Γερμανικὴ σχολή (Deutsche höhere Schule). — Σκοπὸς τῆς σχολῆς ταύτης, ἰδρυθείσης κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐν Θεσσαλονικῇ παροικίας τῆ συνδραμῆ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως, ἣτις ἐχορήγησε χάριν τῆς σχολῆς ταύτης ἐπίδομα 1000 μάρκων. Διευθυντὴς αὐτῆς εἶναι κληρικὸς Γερμανός, διδάσκαλος δὲ ἡ κυρία αὐτοῦ καὶ μία ἄλλη, κληθεῖσα ἐπὶ τούτῳ ἐκ Γερμανίας.

Μαθητὰς καὶ μαθητρίδας ἔχει νῦν ἡ σχολὴ περὶ τοὺς 30, μεταξὺ τῶν ὑποίων καὶ Ἑλληνες.

Πλησίον τῆς σχολῆς ταύτης λειτουργεῖ καὶ παρεκκλήσιον τῶν Λουθηρανῶν διαμαρτυρομένων.

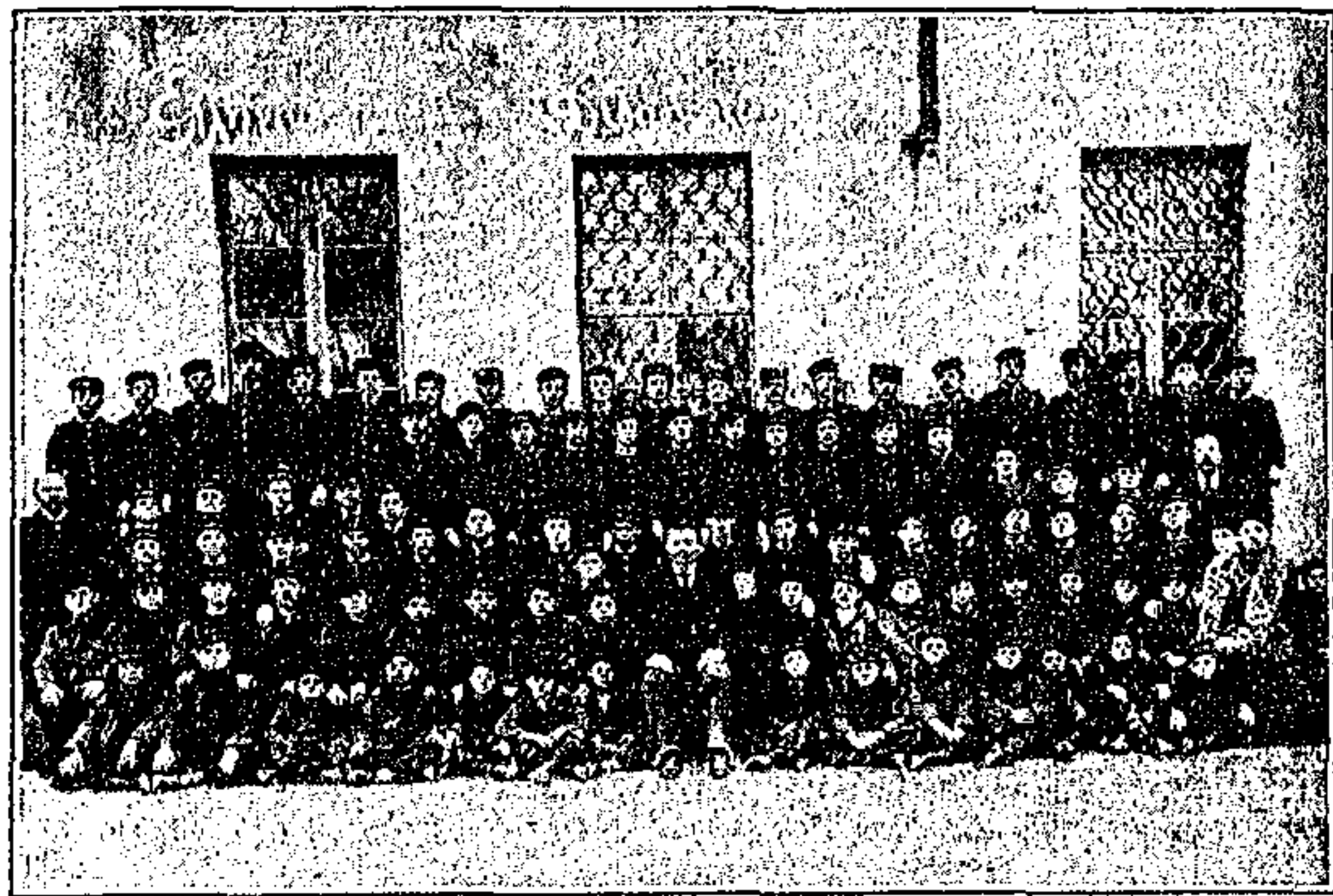
Γ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΙΤΑΛΙΚΑ

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις διατηρεῖ οὐκ ὀλίγα σχολεῖα πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἡπείρους τοῦ κόσμου. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ ἐδρεύει ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, ὡς προέδρου, ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ Ἰπουργείου τούτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐξόχους κατεχόντων διοικητικὰς θέσεις ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔχουσι δὲ τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐπιθεωρητὰς 6, ὑπαγομένους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ἐν ἐκάστη δὲ πόλει ἢ χώρᾳ τὴν ἀμεσον διοίκησιν τῶν σχολείων τούτων ἔχει ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ, ἧς πρόεδρος εἶναι ὁ πρᾶξενος (ἢ πρεσβευτῆς) τῆς Ἰταλίας.

Τοιαῦτα σχολεῖα, συντηρούμενα ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦντα, εἶναι ἐν Κερκύρᾳ τρία, ἐν Πάτραις ἓν καὶ ἐν Ἀθήναις ἓν.

Πλὴν τούτων λειτουργοῦσι πολλαχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἄλλα ἰταλικά σχολεῖα, ἅτινα λαμβάνουσιν ἐπιχορήγησιν τινα, μικρὰν

ἢ μεγάλην, παρὰ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Τοιαῦτα ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι οὐκ ὀλίγα. Ἐν Λαυρίῳ, ἐπὶ παραδείγματι, λειτουργοῦσιν ἰταλικά σχολεῖα δύο, ἐπιχορηγοῦμενα ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως, ὧν τὸ ἓν εἶναι τῆς ἰταλικῆς παροικίας τῆς πόλεως ταύτης, τὸ δὲ ἕτερον, ἀρρένων, ἰδρύθη ἢ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ Σερπιέρη. Ἰταλικὸν σχολεῖον λειτουργεῖ καὶ ἐν Ἐργαστηρίοις, ἐν παλαιᾷ Σύρῳ, ἐν Ἐρμουπόλει, ἐν Πάτραις, ἐνθα λει-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΥΠΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

τουργεῖ πλὴν τούτου καὶ ἄλλη δημοτικὴ σχολὴ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συντηρουμένη, ἐν Τήνῳ, ἐν Ζακύνθῳ.

Πλεῖστα εἶναι τὰ ἰταλικά σχολεῖα καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, τὰ λαμβάνοντα παρὰ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν. Τὰ σχολεῖα ταῦτα σκοποῦσιν ἀναμφιδύτως τὴν κράτυνσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἐγκατεστημένοις μετανάσταις.

Τὰ λαμβάνοντα παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν σχολεῖα εἶναι ἰδρύματα ἢ ἰδιωτῶν ἢ παροικιῶν ἢ ἐταιρειῶν ἰταλικῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἐδρευουσῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι ἡ διοί-

κησις τῶν σχολείων τούτων δὲν εἶναι πανταχοῦ ἢ ὅλων ἢ αὐτῆ, ποικίλει δὲ ἀναλόγως τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ὄχι ἰταλικά σχολεῖα διδάσκεται ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα, ὅτινα διὰ τοῦτο λαμβάνουσι παρὰ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν τινὰ (ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης, ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῷ Κρητικῷ Λυκείῳ, ἐν τῷ Γυμνασίῳ, ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Χωροφυλακῆς ἄλλοτε, ἐν τῷ ὀθωμανικῷ Γυμνασίῳ Χανίων, ἐν τῇ νυκτερινῇ σχολῇ τῆς αὐτῆς πόλεως). Ἐν Τουρκίᾳ δὲ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ταῖς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώραις τῆς Ἀφρικῆς πλεῖστα εἶναι τὰ λειτουργοῦντα ἰταλικά σχολεῖα, κυβερνητικὰ καὶ μὴ. Καὶ κυβερνητικὰ μὲν εἶναι (ἐν Τουρκίᾳ): ἐν Κωνσταντινουπόλει 8, ἐν Ἰωαννίνοις 2, ἐν Σκόδρᾳ τῆς Ἀλβανίας 5, ἐν Αὐλῶνι 3, ἐν Δυρραχίῳ 3, ἐν Βηουττῷ 4, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 6, ἐν Καῖρῳ 8, ἐν Πέερτ-Σαίτ 3. Ἐν Τύνιδι δὲ λειτουργοῦσιν ἀνώτερα ἰταλικά σχολεῖα, ἰσόβαθμα καὶ ὁμότιμα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Τριπόλει τῆς Βαρβαρίας καὶ ἐν Σμύρῃ.

Τὰ δὲ λαμβάνοντα παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν σχολεῖα ἐν Τουρκίᾳ εἶναι ἐπίσης πλεῖστα καὶ σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς χώρας αὐτῆς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ σχολεῖα ἰταλικά, ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως συντηρούμενα, εἶναι:

1) Ἡ **πρακτικὴ καὶ ἐμπορικὴ σχολὴ Οὐμβέρτος Α'**, εἰς ἣν εἶναι προσηρτημένον καὶ κλασικὸν τμήμα, ὡς καὶ μουσεῖον ἐμπορικὸν καὶ ἀξιόλογος βιβλιοθήκη.

Μέχρι τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1888—1889 ἡ σχολὴ αὕτη ἦτο ἰδιωτικὴ· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐποπτεῖαν αὐτῆς ἀνέλαβεν ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις.

Ἡ σχολὴ αὕτη συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης ἐν Θεσσαλονίκῃ. Οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῆς κατέλαβον θέσεις εἰς ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα, ἢ ἀνέλαβον δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Τὸ χορηγούμενον ὑπὸ τῆς σχολῆς ταύτης δίπλωμα παρέχει τὸ δικαίωμα τῆς κατατάξεως, ἄνευ ἐξετάσεως, εἰς ἀνωτέραν ἐμπορικὴν σχολὴν τῆς Ἰταλίας καὶ εἶναι ἰσότιμον πρὸς τὸ δίδόμενον ὑπὸ πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς ἐν Ἰταλίᾳ. Παρέχει πρὸς τούτοις τὸ δικαίωμα τῆς κατατάξεως εἰς Λύκειον κλασικὸν ἰταλικόν.

Μαθήματα διδασκόμενα ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ εἶναι ἡ ἰταλική,

ἡ τουρκικὴ, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ γλῶσσα, τὰ μαθηματικά, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ ἱστορία τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ γεωγραφία, ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, στοιχεῖα ἀστικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ δικαίου, ἰχθυογραφία, καλλιγραφία, γυμναστικὴ καὶ λογιστικὴ, ἔχει δὲ καὶ τὸ μάθημα τῆς πρακτικῆς ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἀσκήσεως, δι' ἧς οἱ μαθηταὶ πρακτικῶς διδάσκονται τὴν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν γένει.

Ἐν τῷ κλασικῷ τμήματι διδάσκεται καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ.

Ἡ τουρκικὴ, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ διδάσκονται εἰς ὅλας τὰς τάξεις.

Ἡ σχολὴ ἔχει καὶ βιβλιοθήκην πλουσίαν, ἣτις ἰδρύθη τῷ 1891 ὑπὸ τῶν καθηγητῶν καὶ τινῶν ἐξεχόντων τῆς ἰταλικῆς παροικίας ἀνδρῶν, συνεπληρώθη δὲ μετὰ ταῦτα χάρις εἰς τὴν μέριμναν τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Κέκτηται δὲ πλὴν τῆς βιβλιοθήκης καὶ μουσεῖον ἐμπορικὸν καὶ συλλογὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὡς καὶ συλλογὴν ὀρυκτῶν.

Διὰ τὴν εὐδόκιμον αὐτῆς λειτουργίαν ἡ σχολὴ ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ μεταλλίου κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Τυρίνου (1898) καὶ κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μιλάνου (1906).

Ἡ σχολὴ ἔχει τέσσαρας τάξεις, 9 δὲ καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, πλὴν τοῦ διευθυντοῦ, ὅστις ἐτήσιον μὲν μισθὸν ἔχει 3,480 λίρας ἰταλικᾶς, ἀποζημιῶσιν δὲ διὰ τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμονὴν τοῦ 1100 λίρας καὶ ἐπίδομα ἴδιον διὰ τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ ὡς διευθυντοῦ καθήκοντα 800 λίρας.

Ἐνεγράφησαν δὲ μαθηταὶ κατὰ τὸ	1902—3	98
»	»	»
»	1903—4	96
»	»	»
»	1904—5	96
»	»	»
»	1905—6	100
»	»	»
»	1906—7	102

2) **Βασιλικὴ σχολὴ τῶν ἀρρένων.** Αὕτη ἔχει διδασκάλους 10 καὶ διευθυντήν.

Περιλαμβάνει 5 τάξεις. Οἱ τυχόντες τοῦ ἀπολυτηρίου αὐτῆς δικαιούνται νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ εἰς τὸ κλασικὸν τμήμα αὐτῆς. Διδάσκεται δὲ ἐν αὐτῇ ἡ ἰταλικὴ, ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ γεωμετρία, στοιχειώδεις περὶ ἐμπορίου γνώ-

σεις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἡ καλλιγραφία, ἡ ἰχνογραφία, ἡ γυμναστική, ἡ γαλλικὴ γλῶσσα (εἰς ὅλας τὰς τάξεις), ἡ τουρκικὴ γλῶσσα (εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις), τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμιλούμενον ἑβραϊκὸν ἰδίωμα κτλ. (ὥραι ἐργασίμοι ἀπὸ τῆς 8—12 π. μ. καὶ ἀπὸ τῆς 1—4 μ. μ.) Τοσοῦτον δὲ ηὐδοκίμησε μέχρι τοῦδε τὸ σχολεῖον τοῦτο, ὥστε εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Τουρῖνου (1898) ἔτυχε χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς Οὐδίνης μεταλλίου ἀργυροῦ ἐπιχρῦσου (1903) καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μιλάνου (1906) μεταλλίου χρυσοῦ. Ἡ σχολὴ καὶ πρότερον λειτουργοῦσα, υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ κράτους τῷ 1888.

Ἐφοίτησαν δὲ ἐν αὐτῇ

τὸ 1902—3	μαθητὰι	280
» 1903—4	»	248
» 1904—5	»	252
» 1905—6	»	263
» 1906—7	»	281

3) Βασιλικὴ δημοτικὴ σχολὴ θηλέων μετὰ τμήματος προσηρημένου ἐπαγγελματικῶν μαθημάτων.

Αὕτη ἔχει διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας μετὰ τῆς διευθυντρίας ἐν συνόλῳ 6.

Ἐν αὐτῇ ἐφοίτησαν τὸ 1902—3	μαθήτριαι	120
» 1903—4	»	159
» 1904—5	»	170
» 1905—6	»	113
» 1906—7	»	180

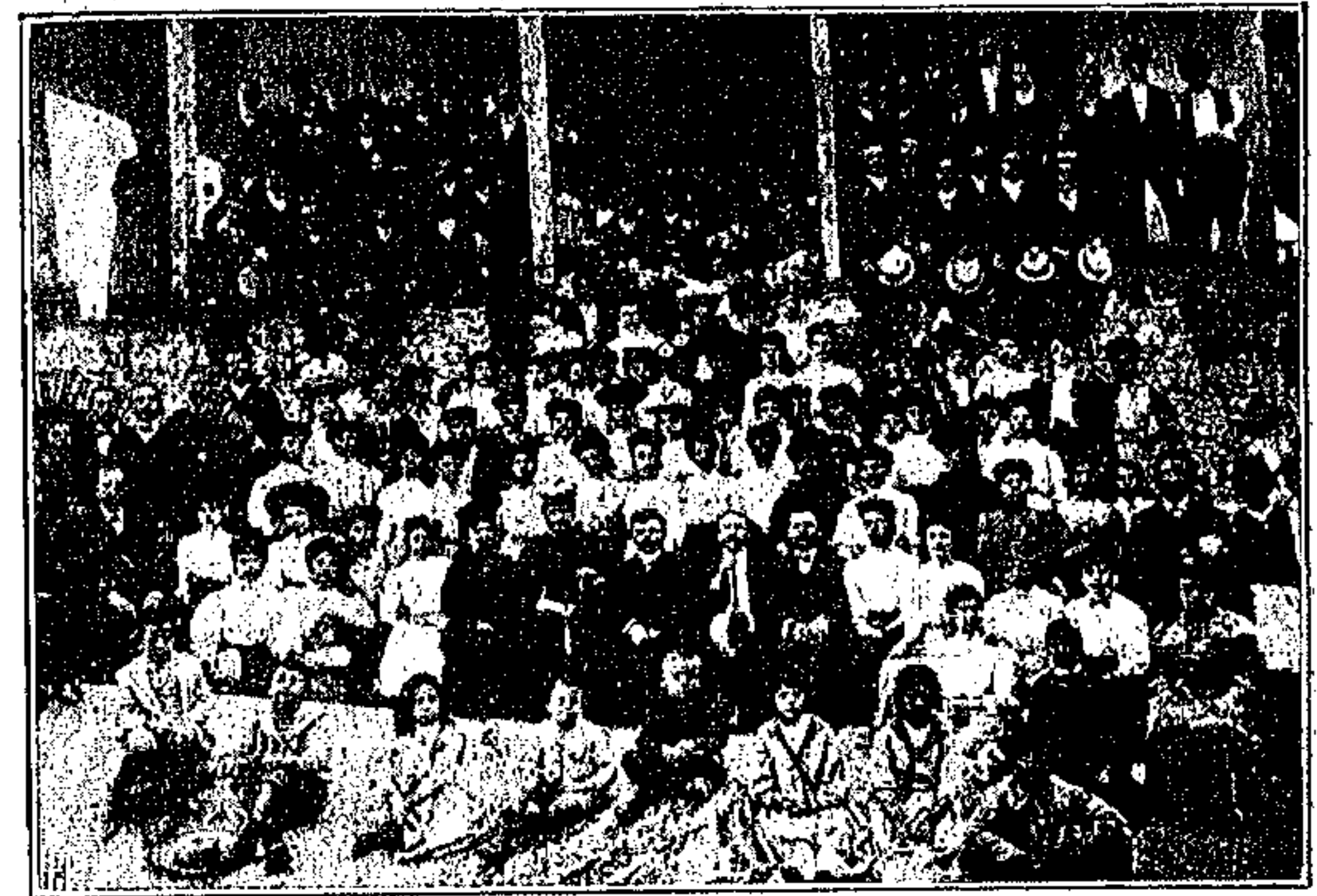
4) Δημοτικὴ σχολὴ τῶν θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον.

Αὕτη ἔχει μετὰ τῆς διευθυντρίας 4 διδασκαλίσσας. Νήπια δὲ εἶχε·

τὸ 1902—3	90
» 1903—4	100
» 1904—5	122
» 1905—6	84
» 1906—7	100

Ἡ σχολὴ αὕτη ἐλκύει πολὺ τὰς συμπαθείας τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πρὸ πάντων τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν αὐτῆς, διότι καὶ καλῶς ὀργανωμένη εἶναι καὶ κατ' ἀρίστην μέθοδον λειτουργεῖ.

Ὀφείλονται δὲ τὰ καλὰ ταῦτα ἀποτελέσματα εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν προσωπικὸν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν νοήμονα καὶ δραστήριον διευθύντριάν τῆς.

Διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Θεσσαλονίκης Ἑλληνικῶν εκπαιδευτηρίων.

Ἡ σχολὴ ἔχει πέντε τάξεις καὶ ἀσκεῖ τελείως τὰς μαθητριάς αὐτῆς εἰς τὴν ῥαπτικὴν καὶ εἰς τὸ κέντημα. Συχνάκις δὲ ἡ διευθύντρια αὐτῆς δίδει διαλέξεις, εἰς ἃς ἡ εἴσοδος εἶναι ἐλευθέρη, καὶ αἵτινες παρακολουθοῦνται ὑπὸ πολλῶν.

Ἰδρύθη τὸ 1888.

5) Μαθήματα ἑσπερινὰ ἰχνογραφίας.

Τὰ μαθήματα ταῦτα ἰδρύθησάν ὑπὸ ἰδιώτου, συνεπικουρούσης τῆς ἰταλικῆς παροικίας, ἵνα δωρεὰν διδάσκωνται οἱ Ἴταλοι ἐργάται.

Τὰ μαθήματα ταῦτα παρηκολούθησαν

τὸ 1902—3	μαθηταὶ	80
» 1903—4	»	72
» 1904—5	»	77
» 1905—6	»	85
» 1906—7	»	40

Πλὴν τούτων ἐν Θεσσαλονίκῃ λειτουργεῖ καὶ

6) Ἡ δημοτικὴ σχολὴ τῶν θηλέων τῆς περιγυπίσης Ὑολάνδης.

Ἡ σχολὴ αὕτη πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἦτο ἰδιωτικὴ. Ἦδη συντηρεῖται ὑπὸ τῆς ἐταιρείας τοῦ Δάντη Ἀλιγιέρη, χορηγεῖ δὲ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐπίδομά τι ἢ ἰταλικὴ κυβέρνησις ὡς καὶ ἡ ἰταλικὴ ἐν Θεσσαλονίκῃ παροικία.

Εἰς αὐτὴν φοιτῶσιν ἰταλόπαιδες μόνον, τέκνα κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰταλῶν ἐργατῶν, κατοικούντων εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Βαρδαρίου.

Οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης λαμβάνουσι δωρεὰν τὸ γεῦμα ἐν αὐτῇ.

Ἔχει διευθύντριαν καὶ τρεῖς διδασκάλισσας.

Διδάσκεται δὲ πρὸς τούτοις ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ὑποχρεωτικῶς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους, ἧτις λειτουργεῖ ἐν τῷ ἰταλικῷ νοσοκομείῳ καὶ ἧτις ἔχει μαθητὰς καὶ μαθητρίδας 23, ὡς καὶ ἐν ἐτέρᾳ σχολῇ, συντηρουμένη ὑπὸ τινος ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους, εἰς ἣν φοιτῶσι μαθηταὶ 50.

Εἰς τὰ ἰταλικά ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα συγκαταλέγομεν καὶ τὰς ἰταλικὰς βιβλιοθήκας.

Βιβλιοθήκαι ἰταλικαὶ ἰδρύονται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ὑπὸ τῆς ἐταιρείας Δάντη Ἀλιγιέρη. Τοιαύτας ἔχει καὶ ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ δημοτικὴ σχολὴ θηλέων τῆς Περιγυπίσης Ὑολάνδης καὶ ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

Δ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Διεθνὲς ἀγγλικὸν παρθεναγωγεῖον (international School).

Ἰδρύθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1907 ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν, οἵτινες, 30 περίπου τὸν ἀριθμὸν ὄντες,

διατηροῦσι καὶ παρεκκλήσιον (παρὰ τὸ ἐλληνικὸν γυμνάσιον) (1) καὶ προστατεύεται ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, ἐστάλη εἰς Ἀγγλίαν ἡ διευθύντρια αὐτοῦ, ἧτις εἶναι Ἀγγλίς, ἵνα συλλέξῃ παρ' ἰδιωτῶν ἐράνας.

Σκοπὸν ἔχει τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο τὴν διάδοσιν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης· διδάσκεται δ' ὅμως ἐν αὐτῷ καὶ ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἐλληνικὴ, ἧτις ὅμως δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Εἶναι δὲ περίπου ἡμιγυμνάσιον, ἔχει 5 τάξεις, 8 διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας καὶ μαθητρίδας 50, ἐξ ὧν Ἑλληνίδες 28, Βουλγαρίδες 1, Ἀρμένισσαι 3, Ἑβραῖαι 8, Τουρκίς 1, Αὐστριακὴ 1 καὶ Ἰταλίς 1.

Ἐν τῷ αὐτῷ παρθεναγωγείῳ δίδονται καὶ μαθήματα ἀγγλικῆς γλώσσης ἐσπερινά, εἰς ἃ συχνάζουσι καὶ 6 μαθηταὶ τοῦ ἡμετέρου γυμνασίου, 3 ἀξιωματικοὶ Τοῦρκοι, ὀλίγοι Ἑβραῖοι καὶ ἄλλοι. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι εἶναι διηρημένοι εἰς δύο τάξεις. Εἶναι δὲ ἐν τῷ συνόλῳ 45.

Προσθέτομεν ἐνταῦθα ὅτι μέχρι τοῦ παρελθόντος σχολ. ἔτους ἐλειτούργει (ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ γυμνασίου) καὶ ἕτερον ἀγγλικὸν σχολεῖον τῆς Σκωτικῆς ἱεραποστολικῆς ἐκκλησίας, τὸ καλούμενον παρθεναγωγεῖον Γρόσμπερ, ὅπερ προορισμὸν εἶχε τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ἑβραίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἀπήρτησεν ἐπιμόνως παρὰ τῶν γονέων, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ἐφοίτων εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, νὰ ἀποσύρωσιν αὐτὰ, ἀφ' οὗ μίαν τῆς σχολῆς μαθήτρια Ἑβραία ἐδήλωσεν ὅτι θὰ προσέλθῃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν, ἡ σχολὴ μὴ ἔχουσα μαθητρίδας ἐκλείσθη. Ἐν τῷ οἰκῆματι τῆς σχολῆς ταύτης γίνεται νῦν κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ Σάββατον, εἰς ὃ προσέρχονται Ἰουδαῖοι πρὸ πάντων οὐκ ὀλίγοι.

Ε') ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ

Ἀμερικανικὴ γεωργικὴ σχολή. Ἡ σχολὴ αὕτη λειτουργεῖ πλησίον τῶν Καπουτσίδων (χωρίον πρὸς Α τῆς Θεσσαλονίκης καὶ

1) Ἕλληνες διαμαρτυρούμενοι ὑπάρχουν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τοῦ 1870, ἀφ' οὗ χρόνου ὠργανώθησαν εἰς ἐκκλησίαν.

ήμισιαν ώραν μακράν αὐτῆς) καὶ εἶναι κυρίως ὀρφανοτροφεῖον, ἐν ᾧ συντηροῦνται 18 βουλγαρόπαιδες. Ἰδρύθη τῇ πρωτοβουλίᾳ διδάκτορος τινος Ἀγγλοῦ, ὅστις περιελθὼν τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν, κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ ἐράνους καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ὀρφανιζομένων ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας βουλγαροπαίδων Μακεδόνων. Κατώρθωσε μάλιστα νὰ ἰδρύσῃ καὶ ἐπιτροπὴν ἐν Ἀμερικῇ, ἣτις συναθροίζει ἐράνους πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς ταύτης.

Παρόμοιον σχολεῖον διατηροῦσιν οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ἐν Μοναστηρίῳ. Ἐν γένει δὲ καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν ὑπάρχουσι πολλά ἐυαγγελικαὶ ἀποστολαί, ὡς λέγονται, συντηροῦσαι 25 περίπου σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσι 500 μαθηταί. Αἱ ἀποστολαὶ αὗται προστατεύονται ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξενείου τῆς Ἀμερικῆς.

ΣΤ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΑΛΛΙΚΑ

Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ διατηρεῖ ἐν Θεσσαλονίκῃ :

- 1) Δύκειον ἀρρένων.
- 2) Σχολεῖον θηλέων.
- 3) Ἐμπορικὴν σχολήν, ἰδρυθεῖσαν τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ Guiraud.

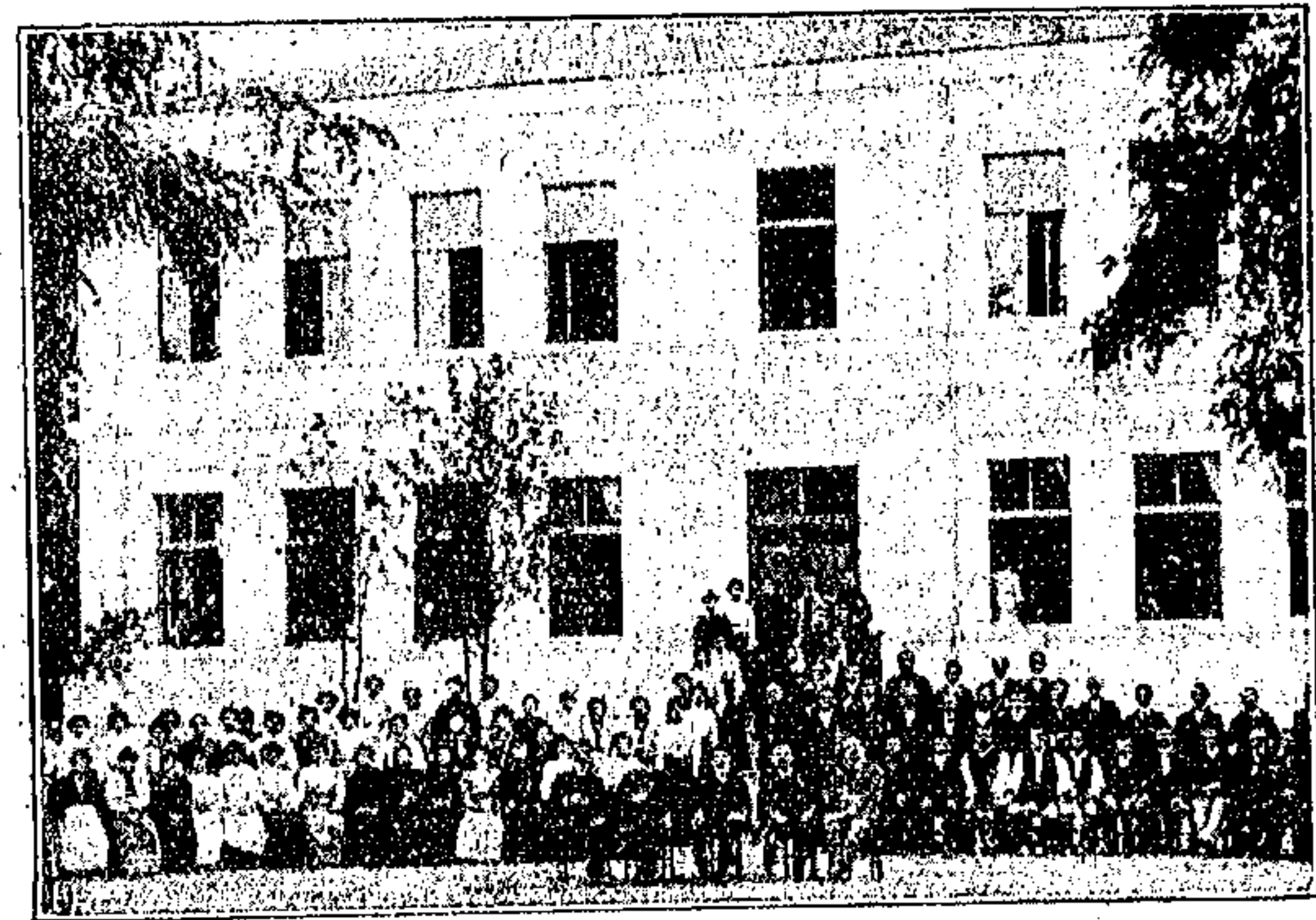
Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ λαϊκῆς ἀποστολῆς τῷ 1906, προήγαγε δὲ τοσοῦτον, ὥστε τῇ 1)13 Δεκεμβρίου 1907 τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶχον 410 μαθητάς.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ γίνῃ λεπτομερὴς περὶ τῶν σχολείων τούτων λόγος, ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα περὶ τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, τῆς διατηρούσης ταῦτα.

Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ (mission laïque) εἶναι μεγάλη γαλλικὴ ἐταιρεία, τὴν ἑδραν αὐτῆς ἔχουσα ἐν Παρισίοις, ἣτις σκοπεῖ νὰ διαδώσῃ τὴν γαλλικὴν παιδείαν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ξένων χωρῶν. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ διὰ διατάγματος τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας ἀπὸ 7)21 Αὐγούστου 1997 ἀνεγνωρίσθη ὡς σωματεῖον δημοσίας ὠφελείας. Συντηρεῖ δὲ ἐν Παρισίοις διδασκαλεῖον καὶ συνεργάζεται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἐν γένει ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις βοηθεῖ πολλαχῶς τὸ ἔργον τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς. Κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον ἀπέστειλεν εἰς Τουρκίαν καὶ Ἀνατολήν τὸν καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν Σαρ-

βῶνῃ καὶ πρόεδρον τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, ἵνα μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τῶν γαλλικῶν σχολείων τῶν χωρῶν τούτων. Οὗτος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Προῦσαν, εἰς Σμύρνην, εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν. Διελθὼν δὲ καὶ διὰ Θεσσαλονίκης ὠμίλησεν ἐν τῷ θεάτρῳ παρὰ τὸν Λευκὸν λεγόμενον Πύργον ἐνώπιον πολυπληθοῦς καὶ διεθνοῦς ἀκροατηρίου. Εἶπε δὲ μεταξύ ἄλλων, ὅτι ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ ἐπιδιώκει νὰ διαδώσῃ τὰς ἰδέας τῆς συγχρόνου Γαλλίας, τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς ἐρεῦνης καὶ τὰς ἐπιστη-

Διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Μοναστηρίου Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

μονικὰς γνώσεις, τὴν ἀνεκτικότητά, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀδελφότητα, τὴν φιλαλληλίαν, νὰ συντελέσῃ δὲ καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ, προσέθηκεν ἐντόνως, ἀποφεύγει καὶ ἀποτροπιάζεται τὸν προσηλυτισμὸν.

Πρὸς τούτοις ὁ πρόεδρος τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς ἐντολήν εἶχε νὰ μελετήσῃ τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας, τὰς ἐν χρήσει ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὰ τρία ἐν Θεσσαλονίκῃ γαλλικὰ σχολεῖα, ἅτινα ἔχει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ γαλλικῆς ἀποστολῆς.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἔχουσι γενικὸν διευθυντὴν ἀπόφοιτον τοῦ ἀνωτέρου διδασκαλείου τῶν Παρισίων καὶ ὑφηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων.

Διδάσκουσι δὲ εἰς αὐτὰ 36 καθηγηταί, ἐξ ὧν 22 ἔχουσι διπλῶμα ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως. Εἶναι δὲ ὑπάλληλοι τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀπεσπασμένοι εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Θεσσαλονίκης τῇ ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας τῆς δημοκρατίας.

Τὸ γαλλικὸν λύκειον σκοπεῖ νὰ παρασκευάσῃ τοὺς νέους ἐκεῖνους, οἵτινες θέλουσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἐλευθέριον στάδιον, νὰ γίνωσι δηλαδὴ ἐπιστήμονες. Παρασκευάζει δ' ὅμως καὶ ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, οἵτινες θέλουσι νὰ λάβωσι μόρφωσιν τινὰ ἐγκυκλοπαιδικήν, ἀνωτέραν.

Τὸ λύκειον ἔχει 9 τάξεις. Ἐκ τούτων δύο εἶναι προπαρασκευαστικαί· τέσσαρες μετὰ τὰς δύο προπαρασκευαστικὰς ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον κύκλον ἐγκυκλίων σπουδῶν, τρεῖς δὲ ἄλλαι, αἱ αἰ ἀνώτεραι, τὸν δεύτερον κύκλον ἐγκυκλίων σπουδῶν.

Οἱ περατώσαντες τὸν πρῶτον κύκλον ἔχουσιν ἤδη γνώσεις ἀποτελούσας ὅλον τι πλήρες. Ἄλλ' ἐὰν θέλωσι νὰ ἐπεκτείνωσιν ἀκόμη περισσότερο τὰς γνώσεις των, δύνανται ν' ἀκούσωσι καὶ τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου κύκλου ἐν τῷ λυκείῳ, ἢ καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τῆς γαλλικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς (περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω).

Οἱ διακούσαντες τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου κύκλου λαμβάνουσιν ἀπυλυτήριον. Μὲ τοῦτο ἐφωδιασμένοι, δικαιοῦνται νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Ἀθήναις, — ἐξετάσεις δὲ μαθητῶν, περατωσάντων τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν γαλλικῷ λυκείῳ, γίνονται κατ' ἔτος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, — καὶ ἐπιτυχόντες λαμβάνουσι διπλῶμα τελειοφοίτου, δυνάμει δὲ αὐτοῦ ἐγγράφονται εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ξένα Πανεπιστήμια.

Ἐν τῷ λυκείῳ διδάσκεται ἡ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία ἡ γαλλικὴ, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ (ἀμφότεραι ὑποχρεωτικαί), ἡ ἰταλικὴ, ἡ ἀγγλικὴ, ἡ ἑλληνικὴ κτλ. ὡς προαιρετικαί, ἡθικὴ (ἀντικαθιστῶσα τὸ ἱερὸν παρ' ἡμῖν μάθημα), μαθηματικά, φυσικὰ, χημεία, φυσικὴ ἱστορία, ἱστορία καὶ γεωγραφία, καταστιχογραφία, ἰχνογραφία, καλλιγραφία κτλ. Τὸ λύκειον δέχεται μόνον ἐξωτερικοὺς μαθητάς.

Ἐν τῷ λυκείῳ φοιτῶσιν ἐφέτος καὶ δύο Ἑλληνίδες.

Τὸ δὲ σχολεῖον τῶν θηλέων σκοπεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὰς τροφίμους αὐτοῦ μόρφωσιν γενικὴν. Ταυτόχρονον ὅμως καταρτίζει καὶ νηπιαγωγούς καὶ διδασκαλίσσας. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ προέβη ἤδη εἰς διαβήματα, ἵνα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σχηματισθῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις θὰ ἀπονεύμῃ ταιαῦτα διπλώματα, τὰ ὑποῖα θὰ ἔχωσιν ὄλον καὶ τὰ ἐν Γαλλίᾳ κύρος. Τάξεις τὸ σχολεῖον τοῦτο ἔχει 7, ἐξ ὧν αἱ δύο πρῶται εἶναι προπαρασκευαστικαί, αἱ μετ' αὐτάς τρεῖς ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον κύκλον τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν, αἱ δὲ ὑπολειπόμεναι δύο τὸν δεύτερον, τὸν καὶ ἀνώτερον κύκλον, τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν.

Αἱ μαθήτριά, αἱ περατώσασαι τὸν πρῶτον κύκλον, δικαιοῦνται νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις πρὸς ἀπόκτησιν διπλώματος νηπιαγωγῆς. Τὸ διπλῶμα τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον εἰς ἐκείνας, αἵτινες περατώσασαι τὸν δεύτερον κύκλον ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι διπλῶμα διδασκαλίσσης.

Ἐν τῷ σχολείῳ διδάσκεται ἡ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία, ἡ γερμανικὴ γλῶσσα (ὑποχρεωτικὴ), ἡ τουρκικὴ, ἡ ἀγγλικὴ κτλ. (προαιρετικαί), ἡ ἠθικὴ, ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία, ἡ ὑγιεινὴ, ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἡ ἀριθμητικὴ, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἡ μουσικὴ, ἡ ἰχνογραφία, ἡ καλλιγραφία, ἡ κοπτικὴ, τὸ κέντημα κτλ.

Ὅλαι αἱ μαθήτριά εἶναι ἐξωτερικαί.

Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο εἶναι προσηρτημέναι καὶ δύο τάξεις νηπιαγωγείου, εἰς ὅ γίνονται δεκτὰ παιδιὰ ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Προσθέτομεν ἐνταῦθα ὅτι ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1908 τὸ λύκειον τῶν ἀρρένων, ὡς καὶ τὸ σχολεῖον τῶν θηλέων θὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν ἰδιοκτῆτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ, τὸ ὁποῖον ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ ἀνεγείρει ἐν τῇ συνοικίᾳ Χαμηδιῆ ἐπὶ θέσεως ἐξόχως καλῆς.

Ὅμιλοῦμεν νῦν καὶ περὶ τοῦ τρίτου ἐκπαιδευτηρίου, τοῦ συντηρουμένου ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς.

Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ εἶναι διηρημένη εἰς δύο κύκλους. Ἐν τῷ πρώτῳ, περιλαμβάνονται 4 τάξεις, μεταδίδονται γνώσεις γενικαί καὶ δὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, τῆς τουρκικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς (ὑποχρεωτικῶν), τῆς ἀριθμητικῆς, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας κτλ. Διδάσκεται δὲ πρὸς τούτοις, προαιρετικῶς, καὶ ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ἀγγλικὴ, τὸ

ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης ἱμιλούμενον ἰσπανικὸν ἰδίωμα κτλ.

Ὁ δεῦτερος κύκλος περιλαμβάνει τρεῖς τάξεις, εἰς ἃς οἱ μαθηταὶ δέχονται μὲν μόρφωσιν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν, διδάσκονται δὲ τὴν γαλλικὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν (ὑποχρεωτικὰς), τὴν ἑλληνικὴν κτλ. (προαιρετικὰς), τὰ ἐμπορικὰ μαθηματικά, τὴν καταστιχογραφίαν καὶ τὴν λογιστικὴν, ἐμπόριον, μεταφορὰν, ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν (εἰς διαφόρους γλώσσας), ἐμπορικὴν νομοθεσίαν, γεωγραφίαν ἐμπορικὴν.

Οἱ περατώσαντες τὸ ἕνατον ἔτος τῶν σπουδῶν εἶναι ἱκανοὶ μετ' ἐξέτασιν νὰ λάβωσι δίπλωμα. Ἐχουσι δὲ καὶ γνώσεις τοσαύτας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ λάβωσι μέρος εἰς ἐπιχειρήσεις κερδοσκοπικὰς, ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς, τραπεζιτικὰς, ὡς καὶ θέσεις εἰς τὰς τραπεζὰς, τὰς λειτουργούσας ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἄλλ' ὑπάρχει ἐν τῷ σχολεῖν τούτῳ καὶ τάξις μεσάζουσα, ἐν ἣ κατατάσσονται ὅσοι δὲν ἔχουσι γνώσεις ἱκανὰς τῆς γαλλικῆς γλώσσης, κατατάσσονται δὲ, ἀποπερατώσαντες αὐτήν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ δευτέρου κύκλου.

Τέλος προσθέτομεν, ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προσηρτήθη καὶ μία τάξις νηπιαγωγείου, ἐν ἣ γίνονται δεκτὰ παιδιὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Φοιτῶσι δὲ ἐν τῷ ἐμπορικῷ σχολεῖν ἀνέκαθεν Ἕλληνες, ἐφέτος 13 ἐν συνόλῳ, Βούλγαροι δὲ 2 μόνον.

Ἄλλα σχολεῖα γαλλικά, λειτουργοῦντα ἐν Θεσσαλονίκῃ εἶναι τὰ ἑξῆς:

4) Σχολὴ τῶν Φρέριδων (Ecole de Saint Vincent de Paul).

Ἡ Σχολὴ αὕτη δέχεται μαθητὰς συμπληρώσαντας τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας των ἐσωτερικοῦς, ἡμιτροφίμους καὶ ἐξωτερικοῦς. Παρέχει δὲ ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἔχει ὅμως καὶ ἐμπορικὸν τμήμα. Ἰδρύθη τῇ 2)14 Ὀκτωβρίου 1888.

Τῷ 1895 ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἡ Σχολὴ ἐγκατεστάθη εἰς μεγάλην οἰκίαν παρὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν. Προσετέθη οἰκοτροφεῖον καὶ ἐπεξετάθη τὸ πρόγραμμα.

Τὰ ἐμπορικὰ μαθήματα ἐκαλλιεργήθησαν μετὰ περισσοτέρας ἐπιμελείας ὡς καὶ αἱ νεώτεραι γλώσσαι. Ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ εἶναι ὑποχρεωτικαί.

Τὸ Σχολεῖον ἀριθμεῖ νῦν 8 τάξεις, ἐξ ὧν μία, ἡ εἰδικὴ κα-

λουμένη, καταρτίζει εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, οἵτινες ἐμορφώθησαν εἰς ἄλλο σχολεῖον, δὲν εἶναι δὲ κάτοχοι τῆς γαλλικῆς. Ἐμπορικὰ μαθήματα διδάσκονται καὶ εἰς τὰς 8 τάξεις.

Ἐκ τῶν 240 μαθητῶν 75 εἶναι καθολικοί, 74 Ὀρθόδοξοι (Ἕλληνες 28, Βούλγαροι 16), 25 Τούρκοι, 66 Ἑβραῖοι.

Τὸ προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ ὑποδιευθυντοῦ, 18 καθηγητῶν τῆς γαλλικῆς, 2 τῆς γερμανικῆς, 1 τῆς τουρκικῆς, τῆς ἀρμενικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς.

Ἑλληνικὸν κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον Μοναστηρίου.

5) Ἐνοριακὴ Σχολὴ (Ecole paroissiale).

Τρεῖς ἀδελφοὶ ὑπηρετοῦσι καὶ ἐν ἄλλῳ τινι σχολεῖν ἐνοριακῷ, ὅπερ ἀπέχει μόνον 5 λεπτὰ τῆς σχολῆς τῶν Φρέριδων. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἔχει 3 τάξεις, παρέχει διδασκαλίαν ἐν γαλλικῇ μόνον γλώσσῃ καὶ δέχεται μαθητὰς μόνον πτωχοῦς. Ἐφέτος δ' ἀριθμεῖ 70.

Τῷ 1901 ἡ Σχολὴ αὕτη ἀπεχωρίσθη τοῦ Κολλεγγίου, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν αὐτῆς πύξῃθη τόσον, ὥστε νὰ ἔχη ἡ Σχολὴ ἀνάγκην ἰδιαιτέρας διευθύνσεως.

6) Σχολὴ Καλογραιῶν.

Σκοπεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὰς νεάνιδας μόρφωσιν θετικὴν καὶ ἀνατροφὴν τελείαν, ὡς λέγεται ἐν τῷ κανονισμῷ, βασιζομένη ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Αἱ ἀπολυόμεναι λαμβάνουσι πτυχίον διδασκαλίσσης, ὅπερ ἐπι-

τρέπει συγχρόνως εἰς αὐτάς νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἀνωτέρας σπουδᾶς.

Τὰ μαθήματα ἀρχίζουσι τὴν 1|14 Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσι κατὰ τὸ τέλος Ἰουλίου.

Δέχεται μαθητρίκας ἐσωτερικάς ἀντὶ 25 λιρῶν Τουρκίας, ἡμιτροφίμους ἀντὶ 12 1/2 λιρῶν καὶ ἐξωτερικάς ἀντὶ 5 λιρῶν.

Τὰ δὲ νήπια τὰ κατατασσόμενα εἰς τὸ προσηρτημένον νηπιαγωγεῖον πληρώνουσι μόνον 2 1/2 λίρας δι' ὀλόκληρον τὸ σχολικὸν ἔτος.

Μαθητρίκας ἔχει 106, ἐκ τῶν ὁποίων ἑλληνίδες τινές, βουλγαρίδες, διαμαρτυρόμεναι, καθολικαί.

7) **Σχολεῖον τοῦ Ζεϊτινλικίου.** — Συντηρεῖται ὑπὸ τῶν Λαζαριστῶν, τρέφει δὲ 27 βουλγαρόπαιδας ὀρφανούς καὶ ὀλίγους καθολικούς. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σχολείου τούτου λειτουργεῖ καὶ ἱεροσπουδαστήριον πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν καθολικῶν βουλγάρων. Τὸ ἱεροσπουδαστήριον ἔχει 56 μαθητάς.

Σ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΕΒΡΑΪΚΑ

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ ἀλληλοβοήθεια (Alliance Israélite) συντηρεῖ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ 7 σχολεῖα.

1) **Σχολὴν ἀρρένων,** ἰδρυθεῖσαν τῷ 1873.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται ἐμπορικὰ μαθήματα, συνδεδυασμένα μετὰ τῶν μαθημάτων τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἀστικῆς σχολῆς. Ἡ σχολὴ ἔχει 57 μαθητάς. Διδάσκονται δ' ἐν αὐτῇ ἐμπορικὰ ὑπὸ ἐνὸς διδασκάλου, ἡ γαλλικὴ (ὑπὸ 7 διδασκάλων), ἡ ἑβραϊκὴ (ὑπὸ 2), ἡ τουρκικὴ (ὑπὸ 1), ἡ ἀγγλικὴ (ὑπὸ 1), ἡ ἰταλικὴ (ὑπὸ 1) καὶ ἡ γερμανικὴ (ὑπὸ 1). — Αἱ δύο τελευταῖαι δὲν εἶναι ὑποχρεωτικά.

2) **Παρθενγωγεῖον,** ἰδρυθὲν τῷ 1874.

Ἐχει 431 μαθητρίκας, διευθύντριαν καὶ δύο διδασκαλίσσας, δύο ἄλλας διδασκαλίσσας τῆς ραπτικῆς, μίαν τῆς ἰταλικῆς καὶ 8 βοηθοὺς.

3) **Δημοτικὴν Σχολὴν ἀρρένων,** ἣτις ἔχει 272 μαθητάς, 2 καθηγητάς τῆς τουρκικῆς, 3 τῆς γαλλικῆς καὶ 3 τῆς ἑβραϊκῆς.

4 καὶ 5) **Δύο δημοτικὰς Σχολὰς τῶν θηλέων,** ἐξ ὧν ἡ μία ἐν τῇ συνοικίᾳ Καλαμαριάς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητριῶν ἀνέρχε-

ται εἰς 250. Τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα ἔχουσιν ἑκαθὲ μίαν διευθύντριαν, 4 διδασκαλίσσας τῆς ραπτικῆς καὶ 4 βοηθοὺς.

6) **Νηπιαγωγεῖον.** Ἀριθμεῖ 352 μαθητάς καὶ μαθητρίκας, μίαν διευθύντριαν, 9 διδασκαλίσσας ἢ βοηθοὺς, μίαν διδασκαλίσαν τῆς ραπτικῆς καὶ μίαν τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας.

7) **Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν τῶν θηλέων.** — Ἰδρύθη τῷ 1887. Ἐχει 360 μαθητρίκας. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκεται ἡ ραπτικὴ, τὸ κέντημα, ἡ κατασκευὴ πέλων (γυναικείων), στηθιδέσμων, γυναικείων ἐνδυμάτων κτλ.

Ἡ **Ἰσραηλιτικὴ ἀλληλοβοήθεια** συντηρεῖ πλὴν τούτων, ἀπὸ τοῦ 1887, σχολὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν ἀρρένων, ἐν ᾗ διδάσκονται τέχνας 52 ἐν συνόλῳ μαθητευόμενοι, ἐξ ὧν 22 τὴν λεπτουργικὴν, 6 τὴν σιδηρουργικὴν, 5 τὴν τορνευτικὴν, 4 τὴν μαρμαρογλυφικὴν, 4 τὴν τυπογραφίαν κτλ.

Ταυτοχρόνως εἰς τοὺς μαθητάς τούτους διδάσκονται στοιχεῖα καταστιχογραφίας, ἰχνογραφίας, κλπ. κατὰ τὰ νυκτερινὰ μαθήματα.

Οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ ὅλων τούτων τῶν σχολείων καὶ οἱ μαθητευόμενοι τῆς Ἐπαγγελματικῆς σχολῆς διαιτῶνται τὴν μεσημβρίαν ἐν τοῖς σχολείοις δαπάνῃ τῆς ἐταιρείας. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν σχολείων τούτων ἀνέρχεται εἰς 112,800 φρ., ἐξ ὧν αἱ 50.000 εἰσπράττονται ἐκ τῶν διδάκτρων.

Σύνδεσμος τῶν ἀποφοίτων τῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων. —

Ὁ Σύνδεσμος οὗτος τῶν πρώην μαθητῶν τῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων τῆς Ἰσραηλιτικῆς Ἀλληλοβοηθείας σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπικουρῇ τὰ σχολεῖα, νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν του, νὰ δημιουργῇ μεταξὺ αὐτῶν δεσμοὺς φιλίας.

Τὰ μέλη αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 200. Ὁ σύνδεσμος ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, κέντρον συνεντεύξεων, φιλαρμονικὴν κτλ. Διοργανώνει διαλέξεις φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς, δίδει ἐορτάς, παρέχει τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν του εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος, ἀγρυπνεῖ πρὸ πάντων διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς τουρκικῆς, ἵνα δὲ προαγάγῃ τὴν σπουδὴν αὐτῆς ἱδρυσεν δύο βραβεῖα. Πολλάκις δὲ ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ κοινότητι Θεσσαλονίκης συνέλεξε συνδρομὰς ὑπὲρ Ἰσραηλιτῶν, καθ' ἕνα ἢ κατ' ἕλλον τρόπον δυστυχησάντων.

8) **Ἐμπορικὴ Σχολὴ Γαλλοεβραϊκὴ.** — Ἰδρύθη τῷ 1888, καὶ εἶναι ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἐχει μαθη-

τάς ἐσωτερικούς καὶ ἐξωτερικούς. Λειτουργεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Οὐν-Καπάν (παρὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου).

Δέχεται μαθητὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ κυρίως περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου. Ὑποχρεωτικὴ γλῶσσα, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων, εἶναι ἡ Γαλλικὴ, ἡ Τουρκικὴ, ἡ Ἑβραϊκὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ, προαιρετικὴ δὲ ἡ Ἀγγλικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ παρέχονται καὶ γνώσεις εἰδικαὶ περὶ τῶν ἐμπορικῶν κλάδων, οἵτινες ἐνδιαφέρουσι πολὺ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν κίνησιν καθόλου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐμπορίου.

Η΄) ΣΧΟΛΕΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ

1) *Γυμνάσιον Βουλγάρων.* — Ἀπαντα τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδείσεως ἐν Μακεδονίᾳ εἶναι πρακτικὰ λύκεια, ἔχοντα πρόγραμμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν Γερμανικῶν Realschulen. Τοιοῦτον εἶναι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπερ κεῖται ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἰδρῦθη δὲ μετὰ τὴν ἐπισημοποίησιν ἐπὶ οἰκοπέδου, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ἄλλοτε ἡ οἰκία τοῦ ὁμογενοῦς Ἀναστασίου Γιαννοῦλη, εὐπόρου Θεσσαλονικέως, ὅστις ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς τοὺς Βουλγάρους πρὸ 27 περίπου ἐτῶν.

Τὸ Γυμνάσιον διευθύνει ὁ Χρῆστος Δάντσεφ. Καθηγηταὶ διδάσκουσιν ἐν αὐτῷ 12, μαθηταὶ δὲ φοιτῶσιν, ἐξωτερικοὶ μὲν 101, οὐδὲν πληρώνοντες, ἐσωτερικοὶ δὲ 26, ἐξ ὧν 5 ἄνευ πληρωμῆς καὶ 21 πληρώνοντες ὡς δίδακτρα 14 λίρας ἑτησίως.

Τὸ Γυμνάσιον κέκτηται αἴθουσαν τῆς φυσικῆς, συλλογὴν πρὸς διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἱστορίας, χημικὸν ἐργαστήριον, βιβλιοθήκην ἀξιόλογον, ἀποτελουμένην ἐκ Γαλλικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ Γερμανικῶν συγγραμμάτων.

2) *Βουλγαρικὸν παρθεναγωγεῖον.* — Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ γυμνασίου καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ κεῖται τὸ βουλγαρικὸν παρθεναγωγεῖον, ἀνεγερθὲν ἐπὶ οἰκοπέδου, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ἡ οἰκία τοῦ Μιχαήλ μπέν, πλουσιωτάτου Σερραίου Ἑλληνοσ, ἐγκατεστημένου ἀπὸ ἐτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

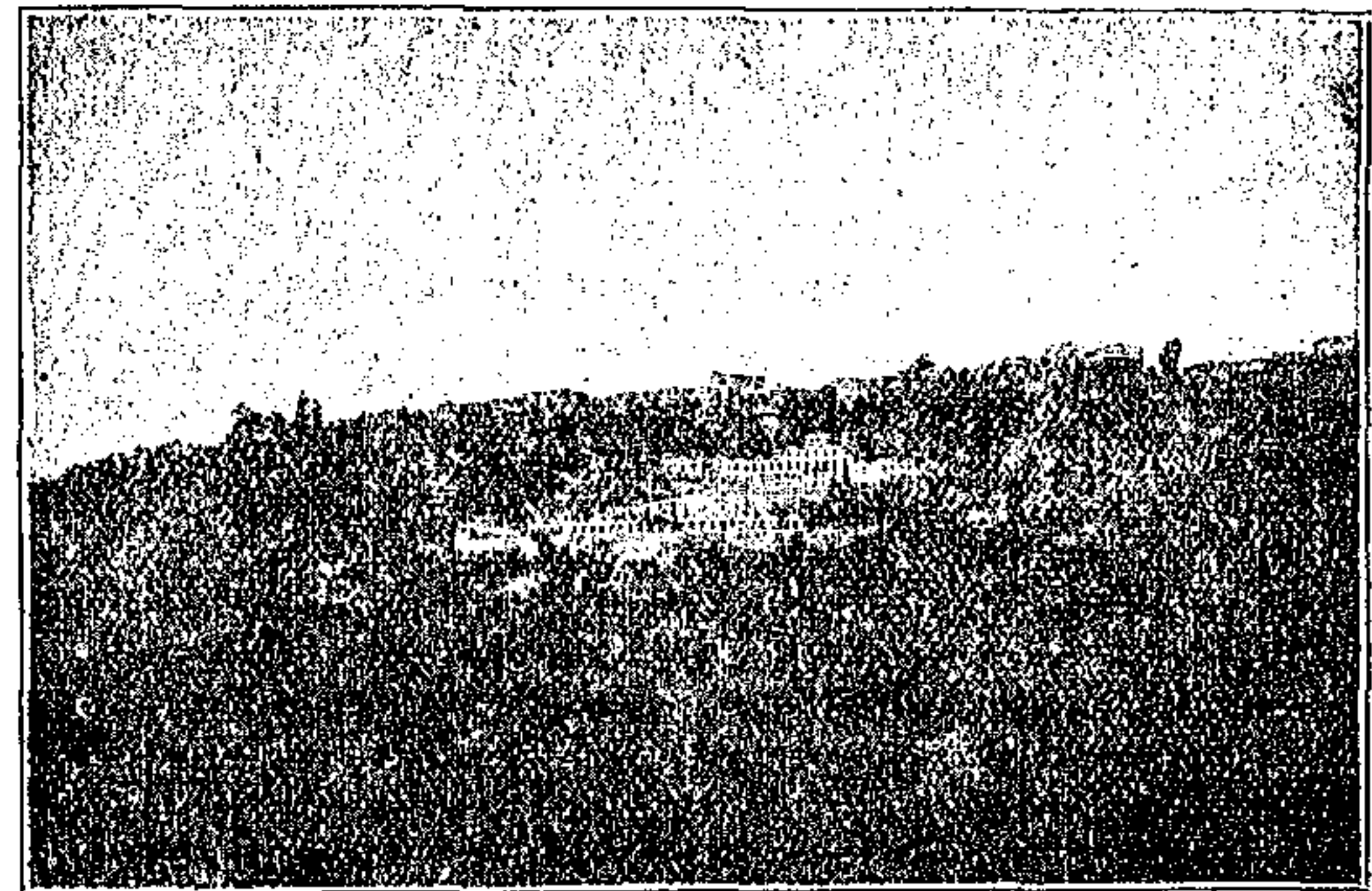
Τὸ παρθεναγωγεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ κ. Τάνεφ, ἔχει δὲ διδασκάλους καὶ διδασκαλίσας 13, μαθητριάς ἐσωτερικάς, αἵτινες

πληρώνουσιν 14 λίρας ἑτησίως, 69, ἐξωτερικάς δὲ, ἄνευ πληρωμῆς φοιτῶσας, 114.

3) *Βουλγαρικὴ Ἐμπορικὴ Σχολή.* Ἰδρῦθη ἐφέτος ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Καζαντζιζλάφ. ἔχει δὲ τρεῖς τάξεις καὶ μαθητὰς 36, οἵτινες πληρώνουσιν ὡς δίδακτρα λίρας 9 ἑτησίως.

4) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολὴ Βαρδαρίου.* ἔχει μαθητὰς 37 καὶ μαθητριάς 33.

5) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολὴ ἐν ἀγίῳ Ἀθανασίῳ.* ἔχει μαθητὰς 125 καὶ μαθητριάς 104.

ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝ. ΚΛΩΣΤΗΡΙΟΝ ΕΝ ΕΔΕΣΣΗ

6) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολὴ Χαμητιέ.* ἔχει μαθητὰς 66 καὶ μαθητριάς 87.

Θ΄) ΣΧΟΛΕΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ

Ρουμανικὴ Ἐμπορικὴ Σχολή. Ἡ σχολὴ αὕτη λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1899. ἔχει δὲ ἐφέτος μαθητὰς 80. Λειτουργεῖ δὲ ἐκτὸς τῆς σχολῆς ταύτης διὰ χρημάτων ρουμανικῶν καὶ τὸ νηπιαγωγεῖον τῶν Βλάχων, εἰς ὃ φοιτῶσι 40 παῖδες καὶ 20 κοράσια.

Γ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΕΡΒΙΚΑ

Καὶ οἱ Σέρβοι δὲν ὑστεροῦσι, μολονότι ὀλιγάριθμοι διαμένουσιν ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῆς διεθνoῦς καθόλου σχολικῆς κινήσεως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Συντηροῦνται δὲ ὑπ' αὐτῶν τὰ ἐξῆς σχολεῖα :

1) *Ἀστική Σχολή* (άνωτέρω), ἔχουσα 13 καθηγητάς καὶ διδασκάλους καὶ 140 μαθητάς.

2) *Ἀστική σχολή θηλέων*, ἔχουσα μαθητριάς 63. Τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα λειτουργοῦσιν ἐπὶ ἑδοῦ κεντρικῆς (ἥτις κοινῶς καλεῖται δεύτερος μῶλος). Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριάς τῶν σχολείων τούτων στρατολογοῦνται ἐκ τῶν σερβιζόντων χωρίων τῆς βόρειου Μακεδονίας ἢ καὶ . . . ἐξ αὐτῆς τῆς Σερβίας! Διότι Σέρβοι ἐλάχιστοι εἶναι ἐγκατεστημένοι ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἰκογένειαί περί τὰς 100 μόλις, ὡς αὐτοὶ οἱ Σέρβοι ἰσχυρίζονται.

3) *Νηπιαγωγεῖον ἐν τῇ συνοικίᾳ Βαρδαρίῳ* μετὰ 25 μαθητῶν.

4) *Νηπιαγωγεῖον ἐν τῇ συνοικίᾳ Χαμητιέ* μετὰ 12 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν.

ΙΑ') ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΡΜΕΝΙΚΟΝ

Ἀπό τινων ἐτῶν, 15 περίπου, εἶναι ἐγκατεστημένοι ἐν Θεσσαλονίκῃ ὀλίγα ἄρμενικαὶ οἰκογένεια. Αὐταὶ ἐκκλησιάζοντο εἰς τὰς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ ἐκάλουν ἡμετέρους ἱερεῖς πρὸς τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν των καθηκόντων (γάμων, βαπτίσεων, κηδειῶν κτλ.). Ἀλλὰ πρὸ 18 ἐτῶν μετέτρεψαν εἰς παρεκκλήσιον ἰδιωτικῆς οἰκίας δωμάτιον, ἐκάλεσαν ἱερέα ἰδικόν των καὶ συνέπηξαν οὕτω μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ἄρμενικὴν κοινότητα.

Ἡ κοινότης αὕτη, δεχθεῖσα καὶ τινὰς ἄλλους Ἀρμενίους, ἐξ ἄλλων χωρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας προσελθόντας κατὰ τὰς ἄρμενικὰς ἰδίως παραχὰς, κήξῃθη ὁπωςδήποτε, ὥστε τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀρμενίους ὑπολογίζουσιν εἰς 300 ψυχάς.

Πέρυσιν δὲ ἐπερατώθη καὶ ἴδιος ἄρμενικὸς ναός, ἰδρυθεὶς ἐν τῇ νεοσυστάτῳ συνοικίᾳ Χαμητιέ (πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως), ἀρκούντως κομψὸς καὶ εὐπρεπής.

Ἐκτίσθη δὲ ὁ ναὸς οὗτος διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐν πόλεσι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Αἰγύπτου διαμενόντων Ἀρμενίων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον περιώδευσεν ὁ ἱερεὺς τῆς κοινότητος.

Παρὰ τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ ὑκοδομήθη καὶ σχολή, ἥτις μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους δὲν ἐλειτούργει, διότι δὲν ὑπῆρχον πόροι. Ἐφέτος ὅμως ἐκλήθη διδάσκαλος καὶ ἤρχισε καὶ τῆς σχολῆς ἡ λειτουργία, ἥτις ἔχει 18 μαθητάς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 10 Ἰουλίου 1908.

ΠΑΝΤ. Μ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
Γυμνασιάρχης ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ὀφείλομεν νὰ ἐμολογήσωμεν, ὅτι πλὴν τῶν μνημονευμένων ἄνωτέρω ἑβραϊκῶν σχολείων λειτουργοῦσι καὶ ἄλλα ἐν Θεσσαλονίκῃ, περί τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθημεν, μεθ' ὅσας καὶ ἂν κατεβάλομεν προσπάθειας, νὰ ἔχωμεν ἀσφαλεῖς καὶ ἐξηκριβωμένας εἰδήσεις. Ἐπίσης γαλλικὰ σχολεῖα, παρθεναγωγεῖα (τῶν Καλογραιῶν) λειτουργοῦσι καὶ ἄλλα, ἐν μὲν ἡ δύο εἰς τὰς ἐξοχικὰς συνοικίας (εἰς τοὺς Πύργους) καὶ ἐν ἴσως ἀκόμη ἐντὸς τῆς κυρίως πόλεως. — Προσθέτομεν πρὸς τούτοις ὅτι οὐ πρό πολλῶν μηνῶν ἐθεμελιώθη ἀπέναντι τοῦ Ἰδαδιέ, καὶ δὴ ἐπὶ οἰκοπέδου, τοῦ ὁποίου τίτλους ἰδιοκτησίας παρουσιάζει ἡ ἰδική μας κοινότης, Ἐμπορικὴ σχολή, τῆς ὁποίας τὴν συντήρησιν ἀνέλαβε τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτάτον. Ἄλλων σχολείων ἴδρυσις, εἴτε τουρκικῶν, εἴτε εἰς ἄλλην τινὰ φυλὴν ἀνηκόντων, εἶναι μὲν πιθανή, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν μάλιστα τοῦ Συντάγματος, δὲν εἶναι ὅμως εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον γνωστή. Ἀπόκειται εἰς τοὺς φιλοτίμους Θεσσαλονικεῖς νὰ ἐρευνήσωσι τὸ πρᾶγμα, ἵνα συμπληρώσωσι τὴν παροῦσαν πραγματείαν, τῆς ὁποίας αἱ εἰδήσεις δὲν συνελέγησαν— ἅς μοι ἐπιτραπῇ νὰ τὸ εἶπω— ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν.

Ἐν Χίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1909.

Π. Μ. Κ.

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ

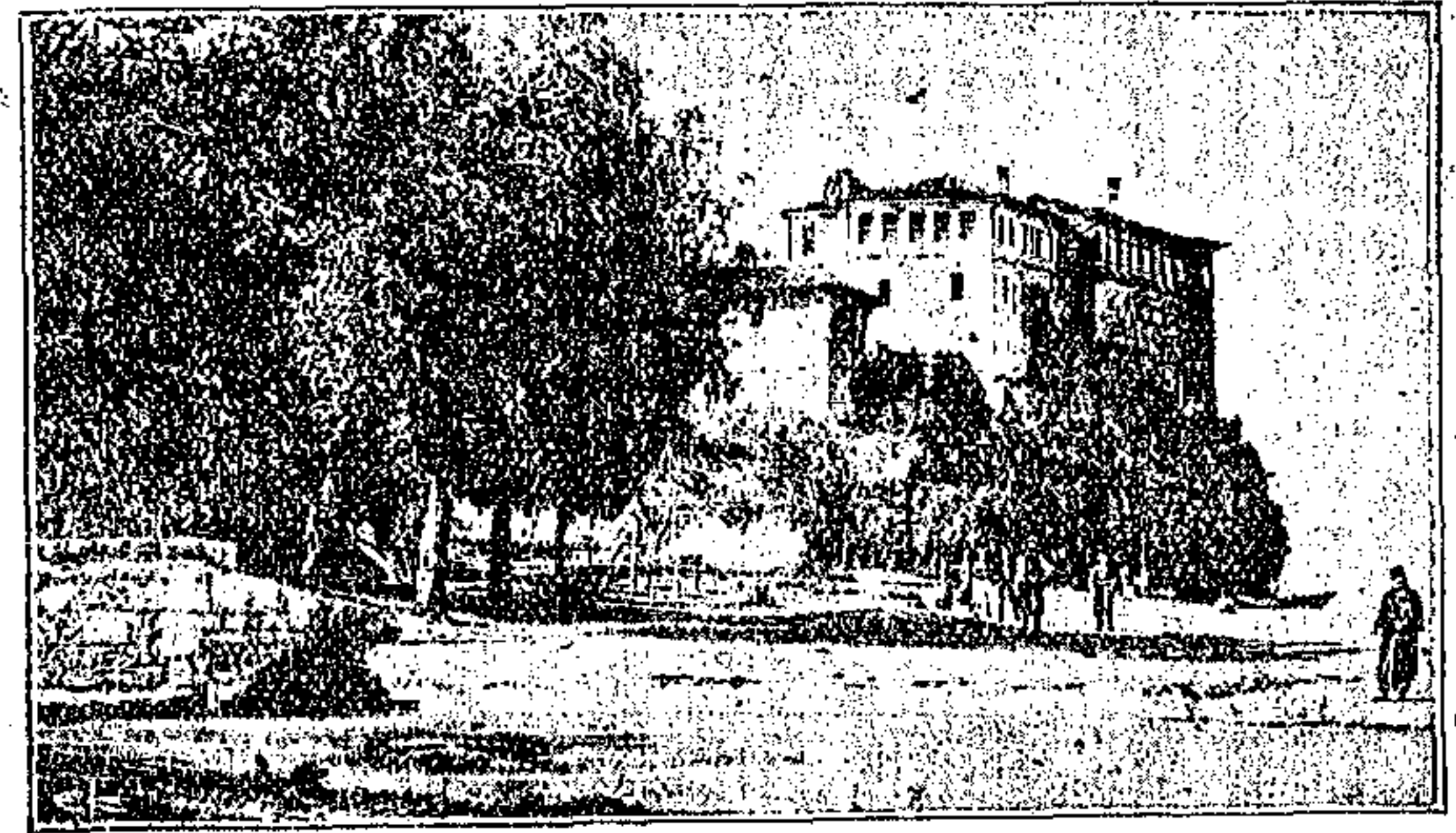
Ὁ καθηγητὴς μακαρίτης Μ. Δήμιτσας ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ εἰς τὴν « Ἀρχαίαν Γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας » τῷ 1870 ἤρχειτο ἀναγράφων ἀπόφανσιν τοῦ κορυφαίου τῶν γεωγράφων Μαρνερτ ἔχουσαν ὧδε : « Κρεῖττον γινώσκωμεν τὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς παραλλῆλα καὶ τὰς τῆς Ἀσίας μεσογαίας ἢ τὰς τόσων ἐγγύς ἡμῖν κειμένας χώρας τῆς Εὐρώπης ἥτοι τὴν Ἠπειρὸν, Ἰλλυρίαν καὶ Μακεδονίαν » καὶ ἀκολουθῶν τοῦ διασημοῦ ἱστορικοῦ G. Grote, λέγοντος : « Ἡ γεωγραφία τῶν χωρῶν, ἃς πάλαι ποτ' ὤκουν τὰ μεγάλα τῶν Ἰλλυριῶν, Μακεδόνων, Παιόνων καὶ Θρακῶν ἔθνη, ἤκιστα καὶ νῦν εἰ γινώσκεται, εἰ καὶ περιηγητῶν ἔρευναι οὐ σμικρὸν συνεβάλλοντο ὑπὲρ τῆς αὐτῶν γνώσεως ».

Κατὰ τὰς τελευταίας ὄμως δεκαετηρίδας πλεῖστοι Εὐρωπαῖοι καθηγηταί, ἀρχαιολόγοι καὶ γεωγράφοι, πολιτικοὶ ἄνδρες διπλωμάται καὶ ἔμποροι διῆλθον τὴν Μακεδονίαν, σχεδὸν δὲ πάντες οὗτοι ἐπεσκέφθησαν καὶ τὴν περιώνυμον μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, κειμένην ἐπὶ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης. Καὶ ἀρχαιολόγον μὲν, ἐκ τῶν ἑκατοντάδων ἐπισκεπτῶν, ἀναφέρομεν τὸν διευθυντὴν τοῦ ἐν Κω)πόλει Ῥωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Οὐσπένσκη μετὰ τῆς πολυμελοῦς συνοδείας του, γεωγράφον δὲ τὸν Σέρβον καθηγητὴν κ. Σρίκ, πολιτικούς καὶ διπλωμάτας ἀπὸ τῶν διευθυντῶν τοῦ Βαλκανικοῦ Κομιτάτου ἀρχόμενοι δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἑκατοστῆς πρὸξένων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων προσβειῶν καὶ προξενείων κ.λ.π., ἱστορικὸν δὲ ὡς σπουδαιότερον ἀναφέρομεν τὸν μακαρίτην καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰένας H. Gelzer. Ἐννοεῖται ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπισκεπτῶν τούτων, ἂν μὴ πάντες, δὲν βραδύνουσι νὰ δημοσιεύσωσιν ἐν οἰκωδῆποιε εἶδει τοῦ τύπου ὅσας ἐντυπώσεις ἐκ Μακεδονίας ἀποκομίζουσιν.

Τὰ δημοσιεύματι ταῦτά εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐθνολογικά, ὡς τὸ τοῦ Gelzer « Vom heiligen Berge und aus Makedonien », τὸ φιλοβουλγαρικώτατον τοῦ ἄγγλου δημοσιογράφου Brailsford ὀγκῶδες βιβλίον « Macedonia » τῆς Miss Durham « The burden of the

Balkans », τὰ τοῦ καθηγητοῦ Σβίικ καὶ ἄλλα ἀναρίθμητα διαφόρων ἀποχρώσεων δημοσιεύματα.

Ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ἰθὺς ἰθέμενοι, ἐπανειλημμένως διερωτῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς τίνας ἄρα γ' ἔνεκα τοσαύτη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία τῶν ἡμετέρων περὶ τῶν μερῶν μας ; Ἐκτὸς τοῦ Κλεάνθους Νικολαΐδου, οἱ λοιποὶ τῶν ἡμετέρων οἱ περὶ Μακεδονίας γράφοντες ἢ οὐδέποτε ἐπεσκέφθησαν τὴν Μακεδονίαν ἢ μόνον ἐν πέντε ἢ ἕξι ἡμέραις διῆλθον δι' ἀπάσης τῆς Μακεδονίας, θεώμενοι αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν τοῦ σιδηροδρομικοῦ εἰσμοῦ. Καθηγηταί τινες δὲ καὶ δὴ

ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ

Βυζαντινολόγοι, περὶ ἰταλικῶν τοῦ μεσαίωνα πόλεων πολλαπλᾶς καὶ ποικίλας διατριβᾶς καὶ διαλέξεις ποιούμενοι, ἀπαξιοῦσι νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ ἐξετάσωσι τὴν πρὸ τῆς ὀνός των χώραν, ἐιτῶ μάλιστα τυγχάνουσιν οὗτοι καὶ συγγραφεῖς ἱστοριῶν τῆς Μακεδονίας, κλ.

Μήτοι τοσοῦτον βάρβαρος χώρα εἶναι ἡ Μακεδονία ἢ μηδὲν οὐκ ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπομένως στερεῖται ἱστορικοῦ παρελθόντος ;

Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὀχθῆς τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἀνυψοῦται ὡς συνέχεια καὶ γλῶσσα τοῦ ὄρους Λιβανίσκου λόφος μέγας δὲ βράχος καθήκει εἰς τὴν λίμνην. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου κεῖται ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ.

Ἡ Λυχνίτις ἢ Λυχνίς λίμνη (λίμνη τῆς ἀρχαίας Λυχνιδού, τῆς σήμερον Ἀχρίδος καλουμένης) κεῖται εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Μέλανος Δρελλωνος ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον πάλαι ποτὲ κατώκουν οἱ Δασσαρίται. Εἶναι ἡ δευτέρα λίμνη τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου κατὰ τὸ μέγεθος, διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ λίμνη τῆς Σκόδρας (ἢ Δαβεῆτις) κατέχει ὀλίγον τι μείζονα ἐπιφάνειον, ἀλλ' εἶναι ἡ καλλίωτη τῶν λιμνῶν διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονίας, παραβαλλομένη μόνον πρὸς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης κατὰ τοῦτο ὑπότινων περιηγητῶν (Pouqueville, A. Boué κ.ά.). Χεῖμαρροι μὲν εἰσρέουσι πολλοὶ εἰς τὴν λίμνην, ἀενάως δὲ εἰσέρχεται καὶ κατὰ μῆκος ἀπὸ νότιου πρὸς βορρᾶν διέρχεται αὐτὴν ὁ Μέλας Δρελλων, ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίας. Ὁ ἰχθυοφόρος οὗτος ποταμὸς πηγάζει (1) παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ καὶ διερχόμενος τὴν Λυχνίτιδα, καθ' ἃ υἱς Ἀλφειὸς τὸ πέλαγος σχίζων καὶ πρὸς τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἠρέμα ὑπερνηχόμενος (2), ἐξέρχεται αὐτῆς, κατὰ τὴν βορειαν ὄχθην, παρὰ τὴν κωμόπολιν Στρούγαν. Ἐν τῷ πυθμένι (3) τῆς Λυχνίτιδος ὑπάρχουσι πηγαὶ ἀπαύστως ὕδωρ ἀναβλύζουσαι· τοσοῦτον δὲ διαυγὲς εἶναι τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ὥστε ὑπὸ πάντων τὸ ὄνομα τῆς λίμνης. Λυχνίτις καὶ Λυχνίς θεωρεῖται (4) ὡς πιστὴ ἐξεικόνις τῆς πραγματικῆς λαμπρότητος αὐτῆς. Τοιούτου δὲ ὄντος τοῦ ὕδατος τῆς λίμνης, ὑγιεροῦ τε καὶ εὐγεύστου, εὐκόλως καθορᾷ τις παρὰ τὰς ὄχθας τὸν πυθμένα καὶ τοὺς νηχομένους ἰχθύς. Τὰ εἶδη τῶν ἰχθύων τῆς Λυχνίτιδος εἶναι περίπου 15, διακρίνονται δὲ διὰ τὸ μέγεθος, τὴν γευστικότητα καὶ οὐσίαν. Οἱ ἰχθύες

1) Fel. Beaujour, 1. p. 340 «Le Drin naît au pied du monastère St Naoum, traverse... et en sorte vers le bourg de Strouga. On regarde la source de St Naoum une des plus belles de la Grèce».

2) Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28.

3) Τὸ μέγιστον μέχρι τοῦδε καταμετρηθὲν βάθος τῆς λίμνης εἶναι περίπου 280 μέτρων κατὰ Σβλικ.

4) A. Boué, V. t. 1. p. 76. «La dénomination de Lychnidus, de Lychnis, translucide, lui était bien due, puisqu'on aperçoit les poissons au fond de l'eau depuis 50 à 60 p. de hauteur». Tafel Egnat. p. 30. «Cujus aquae limpidissimae (perlucidae) esse vultunt». Pouqueville t. 3. p. 62. «Ses eaux limpides comme le cristal des fontaines, qui lui méritent le nom de Lychnis ou transparent, permettent d'apercevoir par dix jusqu'à 14 brasses sou fond sablonneux».

οἷτοι ἐκδομονὴν ἄλλοτε καὶ τὰς αὐτοκρατορικὰς τοῦ Βυζαντίου τραπέζας (1), νῦν δὲ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου μεταφέρονται. Τῶν λαμπρῶν δ' ἐγγέλεων ἡ ἄγρα τελεῖται εἰς μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ ἐκ τῆς λίμνης ἐξόδῳ τοῦ Δρελλωνος ποταμοῦ καὶ παρ' αὐτὴν μέχρι τοῦ χωρίου Ἐγγελάται (τουρκιστὶ Ἐχλιν καὶ κοινῶς Λίν). Διὰ ταῦτα πάντα ἡ Λυχνίτις, μολονότι σχεδὸν παντελῶς στερεῖται τεχνητῶν καλλονῶν, δικαίως παραβάλλεται πρὸς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης ὑπὸ πολλῶν τε ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ A. Boué, λέγοντος (2) «Celle comparaison paraît d'autant plus naïve»

ΑΧΡΙΣ ΚΑΙ Η ΛΥΧΝΙΤΙΣ ΛΙΜΝΗ

«... telle que les eaux bleues du lac d'Ochrida l'emportent peut-être en transparence sur celles du Rhône à sa sortie du lac Suisse» καὶ τοῦ H. N. Brailsford, ὑπερθεματίζοντος ὑπὲρ τῆς Λυχνίτιδος.

Ἡ σήμερον ὑπάρχουσα Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ φαίνεται ἰδρυθεῖσα πρὸ τοῦ 13ου μ.Χ. αἰῶνος, ἔκτοτε δὲ πιθανῶς χρονολογεῖται καὶ ὁ νῦν ἐκ σωζόμενος ναὸς αὐτῆς, βυζαντινοῦ ἔθους.

1) Θεοφυλακτ. Ἐπιστ. 1β' καὶ A. Boué V. t. 3. p. 461.

2) Voyage t. 1. p. 76.

Ὁ ἐν Ἀγίοις Πατῆρ ἡμῶν Νασούμ ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους Μιχαὴλ τοῦ Μεθύσου, τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, ἐν ἔτει 842-867, ὅτε καὶ ὁ Μεθόδιος καὶ Κλήμης διέτριβον εἰς τὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας, Πανορίας, Γερμανίας καὶ Μυσίας, ἀγωνιζόμενοι νὰ φωτίσουν μὲ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τὰ ἄγροικα ἔθνη τῶν Γερμανῶν, Πανοριῶν, Μυσῶν καὶ Βουλγάρων, τὰ ὅποια ἐπλανῶντο μὲ λίθους καὶ μὲ ξύλα ἀνὰ χεῖρας καὶ ὑφ' ὧν τὰ πάνδεινα ἐπέμειναν, βάσανα, φυλακὰς κτλ.

Ὁ Ὅσιος Νασούμ, ὡς ἱεραπόστολος ἀγωνισθείς, ἤγρευσε πρὸς τὴν πίστιν ἄπειρα πλήθη Μυσῶν καὶ τὰ ἀτίθασα τῶν Βουλγάρων φύλα, θῆρας ὑπάρχοντα, τοῖς προβάτοις συνέμιξεν ἐν τῇ μάντρᾳ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ Ἀπολυτίκιον καὶ Κάθισμα τοῦ Ὁσίου. Ἄλλ' οἱ μετέπειτα αἰῶνες καὶ μάλιστα ὁ εἰκαστὸς αἰὼν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ ὡς θηρία ἀτίθασα τῶν Βουλγάρων φύλα, καίτοι Χριστεπώνυμα ἤδη, μένουσι πάντοτε ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἀνθρωπιοῦ βαθμίδι, δι' ἐμπρησμάτων καὶ δολοφονιῶν ἐνσπείροντα τὴν φοβικὴν ἐν Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ, Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νασούμ, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἰς τὴν Μητρόπολιν Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν, διοικητικῶς δὲ εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀχρίδος καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τὴν ἐφορείαν Ἐπιτροπῆς τῆς εὐαρίθμου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀχρίδος κατώρθωσε μέχρι τῆς σήμερον νὰ διαφυλάξῃ τὸ Χριστιανικὸν καὶ Ἑλληνικὸν αὐτῆς γόητρον. Κειμένη ἐπὶ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης, εἰς τὴν ἀτικρὺ τῆς Ἀχρίδος ὄχθην, εἶναι ὄχυρον φρούριον κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν, οἷτις πολλὰκις κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς δεκαετηρίδας ἐδοκίμασαν εἰς μάτην νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου. Καὶ κατὰ τὸ προπαρελθὸν δὲ καὶ παρελθὸν θέρος ἠθέλησαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ πείραμα οἱ ἐκ Σόφιας καὶ Ἀχρίδος δῆθεν προσκυνηταί, ἀλλ' ἀπέτυχον οὐκ ἐλαφρῶς. Ὡς προμαχῶν κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νασούμ ἔχει πολλὴν σημασίαν, καθ' ὅσον μάλιστα ὡς τόπος ἱερὸς καὶ ὡς ἀσκησιεῖον τῶν φρενοπαθῶν, τιμᾶται ὑφ' ὄλων τῶν περιόικων χωρίων, κωμοπόλεων καὶ πόλεων, παντὸς θρησκευματος. Πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς ψευδανασιτίας τοῦ 1903 ἄπειρον πλήθος συνέρρεεν εἰς τὴν Μονὴν ἐκ πάντων τῶν περιχώρων καὶ ἐκ μακρονῶν μάλιστα μερῶν ἵνα ἐφορτάσῃ, κατὰ τὴν ἐτήσιαν τῆς 20 Ἰουλίου πανήγυριν, τὴν μνήμην τοῦ θαυματουργοῦ Ὁσιομάρτυρος, καὶ προσκυνήσῃ τὸ λειψάνον

αὐτοῦ. Ἢδη, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος, ἡ πανήγυρις τοῦ Ὁσίου Νασούμ προσλαμβάνει καὶ πάλιν τὸν πρότερον λαμπρὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Οἱ Θεσσαλονικεῖς, Μοναστηριῶται, Κορυθαῖοι κτλ. διὰ κοινῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ὥρασαν καὶ φιλόξενον Μονὴν τοῦ Ὁσίου Νασούμ εὐχαρίστους θὰ ἀπεκόμιζον ἐντυπώσεις. Ἡ μαγευτικὴ αὕτη Μονὴ εἶναι ἀξία μείζονος προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ὁμογενῶν, πᾶς δὲ ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δύναται αὕτη καὶ δέον οὖν τῷ χρόνῳ ν' ἀποβῇ ὁ φάρος καὶ τὸ στήριγμα τῶν περὶ τὴν Λυχνίτιδα ὁμογενῶν.

Κατ' Αὐγουστον 1909.

Σ.Ρ.Μ.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἄφιν' οὐ λόκουσ παστρουμᾶ ; (1)

Σὶ ξένου φασεῖ ἄλλας μὴ εἶχνης. (2)

Τοὺν ἀράπ' κὶ ἂν τοὺν πλένεις, τὰ σαπούνηα σ' χαμένα πααίν' (3).

Ἀντάμα οὐμιλοῦμι κὶ ἀχώρηα κουβιντζάξουμι. (4)

Ὅχι κόκου μ' αὐγὸ (5).

Σὰν τὰ λάχανα 'ς τοῦ τακάλι (6).

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστῆς τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

1) Ἐπὶ τῶν λαιμάργων κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ἐπὶ τῶν σπατάλων καὶ ἀσώτων, τῶν μὴ προνοούντων περὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ παροιμία λέγεται.

2) Ἐπὶ τῶν ἀναμειγνυμένων εἰς ξένας ὑποθέσεις.

3) Ἐπὶ τῶν μὴ δεχομένων συμβουλᾶς.

4) Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀπροσεξίας ἀποκρινομένων ἀλλ' ἂντ' ἄλλων.

5) Κόκου=ὠόν, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν μικρῶν παιδῶν. Ἐπὶ τῶν ταῦτά λεγόντων καὶ πραττόντων.

6) Ἐπὶ τῶν μετ' ἀκαταστασίας διεξαγόντων τὰς ὑποθέσεις των.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΓΡΟΙ

ΤΟ ΝΤΑΟΥΤ-ΜΠΑΛΙ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΥΤΟΥ

Πεντεκαίδεκα Διός μεγάλου ένιαυτοί παρήλθον άψ' ού χρόνου είπόν που ότι ή Μακεδονία, και μετά τās έρεύνας ξένων (ήμέτεροι ούδέν ή μικρόν, ως μή ώφελε, και έφρόντισαν και ήροντ(ζουσι), τυγχάνει άλλως τε και τοπογραφικώς και αρχαιολογικώς σχεδόν terra incognita, τό δή λεγόμενον, ούσα.

Θαρρών τις δύναται να είπη ότι καθόλου τοιαύτη ή ιστορικωτάτη χώρα διατελεί δυστυχώς έτι και νύν ούσα, εάν δύο μάλιστα αύτής κτίσματα, τήν Θεσσαλονίκην και τās Σέρρας, εξαιρέση του λόγου: εύτυχώς περι τών πόλεων τούτων κατά τὰ τελευταία ταύτα έτη πλείστα και σπουδαιότατα έμάθομεν πράγματα εκ τε επιγραφών και χειρογράφων και έξ άλλων μνημείων.

Αύτοί δή οι περι τήν Θεσσαλονίκην άγροί είναι σχεδόν άνεξερεύνητοι, έτι δέ και νύν έτει σωτηρίω τῷ 1909 γινώσκομεν ήμεις περι αύτῶν ού πάνυ τι πλείονα ή όσα πρό 70 όλων έτῶν έγίνωσκεν ό σοφός ιστορικός Tafel, ό εν τῷ περι τής Θεσσαλονίκης έργῳ αύτου έν σελ. 232—316 περι τῶν άγρῶν τής πόλεως διαλαβών. Τεκμήριον δέ μεταβαίνων έγώ τῇ 27 Μαΐου εις τό μόλις δύο ώρας τής Θεσσαλονίκης (πρός βορρᾶν) απέχον Νταούτ-Μπαλί, όπως άντιγράψω δύο άνεκδότους επιγραφάς(1), ούδαμῶς ύπώπτευον ότι έν τῷ γειτονικωτάτῳ τούτῳ χωριδίῳ, ού οικίαι τινές διακρίνονται έξ αύτῆς τής Θεσσαλονίκης, πολλά και λόγου άξια όά άνεκάλυπτον λείψανα άρχαίου Ῥωμαϊκού πολιτισματίου.

Τό χωριδίον σύγκειται έξ έννέα (τῶν πλείστων Τουρκικῶν) τσιφλικίων (ζευγηλατειῶν) (2), εκτεταμένων κατά τās κλιτύς και

τούς πρόποδας άδένδρου λοφοσειράς και περίξ μικροῦ άραιῶν οικίσκων συστήματος, και εκ 30 οικογενειῶν, 18 μὲν Πατριαρχικῶν, 12 δέ Ἐξαρχικῶν. Ἡ εκκλησία, του άγίου Ἀθανασίου, κείται μακράν του συνοικισμοῦ έν τοίς άγροίς: καυθεία έτει τῷ 1860 άνιδρύθη τῷ 1862, έν αύτῇ δέ ένφοδομημένον είναι (έξωθεν έν τῇ βορειοανατολικῇ γωνίᾳ) τό απόκομμα (λευκοῦ μαρμάρου) τό φέρον τήν 1 επιγραφήν, εκ χρόνων Ῥωμαϊκῶν τῶν πρώτων:

1

>ιος Ταυρ<ος> Χάρμ<ος>

εις μνή>μην τό άγγελιον.

Ἐνωθεν δέ τῆς μεσημβρινῆς και τῆς δυσμικῆς θύρας κείται επιμήκη θραύσματα (λευκοῦ μαρμάρου) φέροντα κομψότατα άνάγλυφα κοσμήματα βοτρυῶν και φύλλων, πάντως τέχνης Χριστιανικῆς: παραπλήσια κοσμήματα, ένια και σταυροειδῆ, φέρουσιν άλλα δύο θραύσματα (λευκοῦ μαρμάρου) ένφοδομημένα έν τῷ ύδρομύλῳ και έν τῇ κρήνῃ του τόπου, όστις κοινῶς «Βρύσες» ή «Ἀγιασμός» καλεΐται: τό δεύτερον τουτο όνομα κυρίως προσήκει τῷ όπισθεν τῆς κρήνης ιδρυμένῳ μικροτάτῳ παρεκκλησίῳ τῆς άγίας Παρασκευῆς, έν ᾧ και ὕδωρ (άγιασμα) ρεΐ υπό τήν γῆν.

Πολλῶ πλείονα είναι τὰ λείψανα γλυπτῶν μαρμάρων Ῥωμαϊκῶν χρόνων: πλὴν του παρατεθέντος ενεπιγράφου απόκομματος του άγγελίου (πάντως όστοθικίου) κείται έν οικίαις και κατά γῆς πολλά τεμάχνη κίωνων και άλλων γεγλυμμένων πραγμάτων (λευκοῦ τε και έγχωρίου ψαίου μαρμάρου), έν δέ τῷ ειρημένῳ Ἀγιασμῷ και λάρνακες και λαρνάκων πώματα.

Μεταγενεστέρων Ῥωμαϊκῶν χρόνων είναι αι ενεπιγράφοι στήλαι 2 (λευκοῦ μαρμάρου) και 3 (έγχωρίου μαρμάρου): κείται δέ ή μὲν έν τῷ μύλῳ δίκην ύπερθύρου τῆς έξόδου του ύδατος (τό άνοιγμα τουτο κοινῶς παρ' ήμίν ζουριό καλεΐται), ή δέ (όγκωδεδότατη) έν άγρῷ ζευγηλατειῶν (φωτογρ). Τῶν γραμμάτων τῆς δευτέρας τῶν στήλῶν τὰ λείποντα διά σιδηρῶν όργάνων έξηφάνισαν πρό 32 έτῶν ξένοι τινές επιτήδες εκείσε μεταδάντες, αι αύταί.

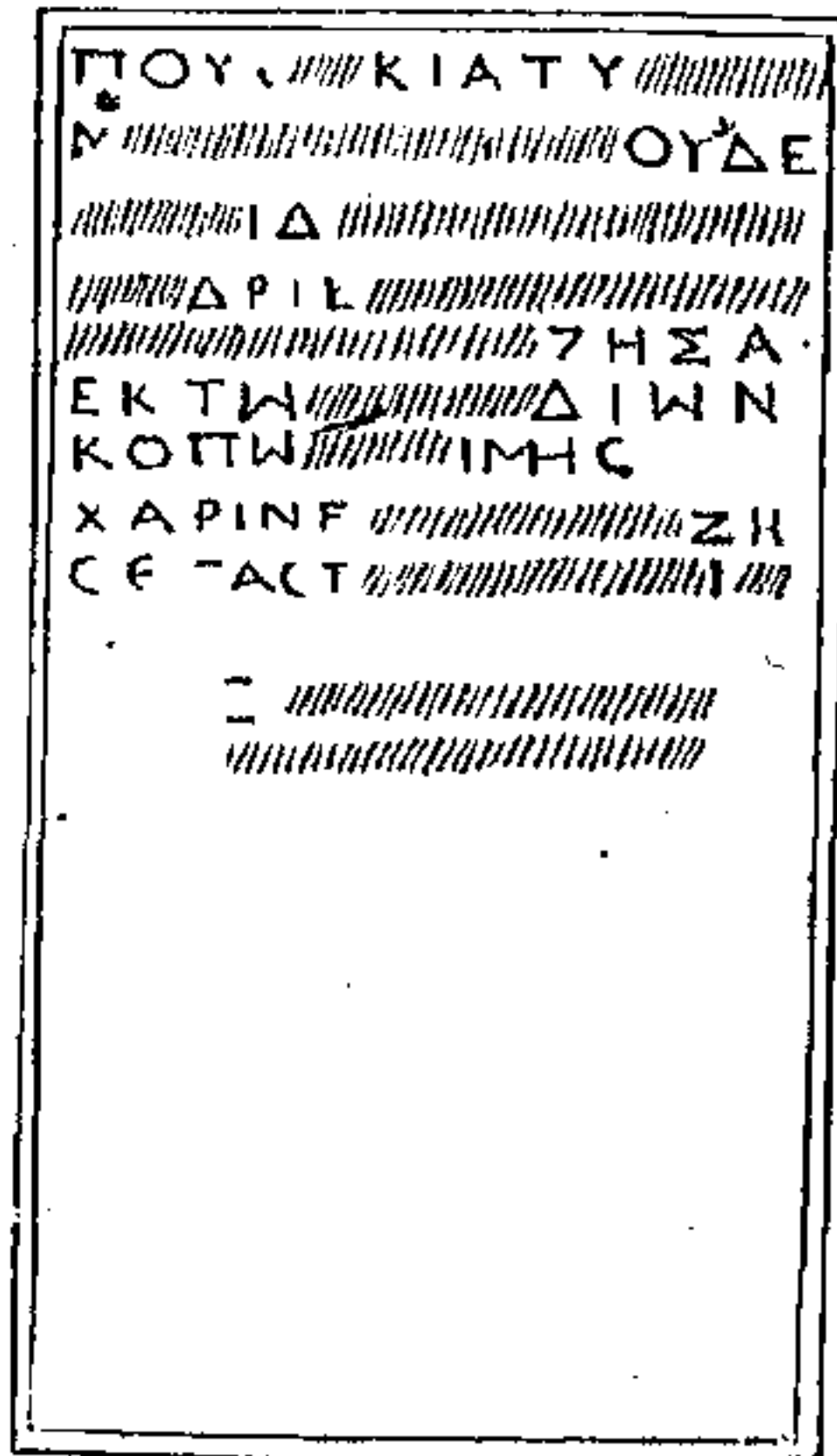
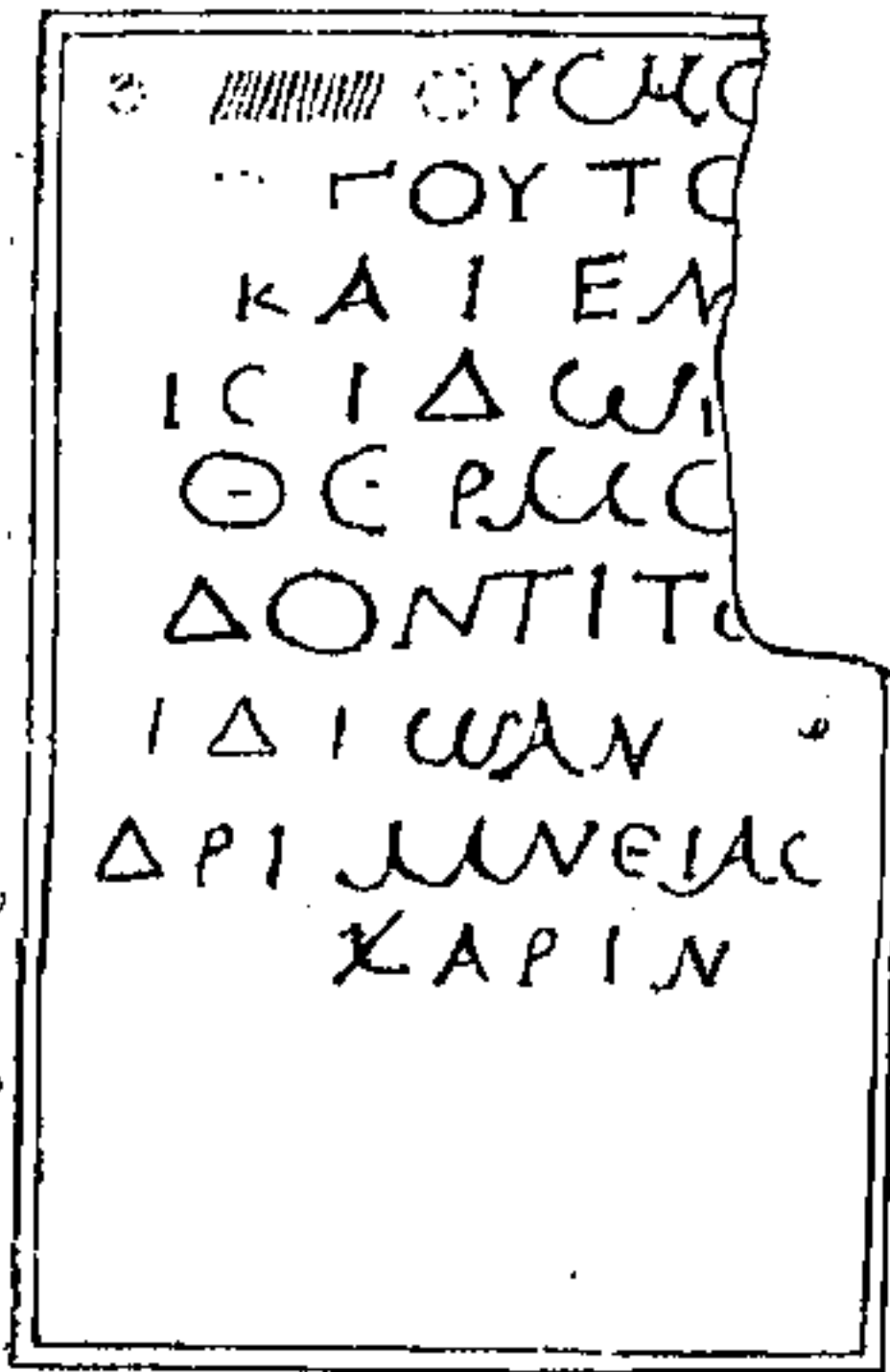
1) Τήν πρώτην περι αύτῶν είδησαι όρείλω εις τήν προθυμίαν του φίλου κ. Σ. Ἀσπεριάδου, γενικοῦ γραμματέως του ένταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενείου.

2) Σφάζεται ή όραία λέξις, ζευγαλατειό, έν Μακεδονία.

δὲ ἀσεβεῖς χεῖρες τέλεον ἐξεκόλασαν τὴν ἐπιγραφὴν τρίτης ὀγκώ-
δους στήλης ἐν ἑτέρῳ κειμένης ἀγρῷ:

2

3

.. ουσμ<φ..> | ὄγου
τ<φ> | καὶ Ἐν <νίφ>
| Ἰσιδώ <ρφ> | Θεσμ-
<ώ> | δοντι τ<φ> |
Ἰδλω ἀν | δρι μνείας | χάριν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Στ. 1 Που <σι> κία Τυλ-
<λτα>, στ. 4 <ἀν> δρι,
στ. 6—8 ἐκ τῶ <ν> <ι>
δλων | κόπω <ν> <μνή>
μης | χάριν.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ὁ Π. Παπαγεωργίου ἀντιγράφων ἐπιγραφάς.

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἀκούσας ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος παρεπονείτο ἐναντίον του,
διότι γεννᾶ παῖδας ἐκ πολλῶν γυναικῶν, εἶπε· λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔχεις
πολλοὺς ἀνταγωνιστὰς περὶ τῆς βασιλείας, γενοῦ καλῶς κἀγαθός, ἵνα
μὴ δι' ἐμὲ λάβῃς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ διὰ σεαυτὸν. Ἐκέλευε δ' αὐτὸν
να προσέχη εἰς τὸν Ἀριστοτέλη καὶ να φιλοσοφῇ, ὅπως, εἶπε, μὴ
πολλὰ τοιαῦτα πράξῃς, διὰ τὰ ὅποια ἐγὼ μεταμέλομαι ὅτι τὰ ἔπραξα.

(Πλουτάρχου).

Ὁ Φίλιππος κατατάξας ἓνα τῶν φίλων τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τοὺς
δικαστὰς, ἔπειτα παρατηρήσας ὅτι ἔβαπτε τὸν πῶργονα καὶ τὴν κε-
φαλήν, ἀπεδίωξεν εἰπών, ὅτι τὸν ἄπιστον εἰς τὰς τρίχας δὲν κρίνει
ἀξιόπιστον εἰς τὰ πράγματα.

(Πλουτάρχου)

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ ΕΚ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

(Βραβευθείσα κατὰ τὸν β' διαγωνισμόν τῆς γλωσσικῆς
Ἑταιρείας ἐν Ἀθήναις).

Α' ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΣΜΑΤΑ

I. Ο ΠΟΘΟΣ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΟΥ

Ὡ; πότι νᾶμ' ὑπόμινους, ὡ; πότι νὰ ὑπουμένου
κ' οἱ ψυχουγοί μ' ἀρματουλοί κ' ἰγὼ ἀκόμα κλέφτης;
Ἰέρασ' οὐ μαῦρούς μ' ἰέρασα, δὲν μπόρ' νὰ πιρπατήσου,
δὲν μπόρ' νὰ σύρου τᾶρματα, τὰ γέρημα τσιαπράζια,
δὲν μπόρ' νὰ σύρου τοῦ ψουμί, τὴ γέρημη τὴν κάπα,
κὶ τοῦ σπαθί τοῦ διμισκί μὲ ν' ἀσιμείνι τὴ χουφτα.
Πότι νὰρθῆ κανας κιοός, νὰρθῆ κανα ἰντάτι, (1)
νὰ γκρημισιοῦν οἱ φυλακές, νὰ τσακισιοῦν οἱ μπράγκις, (2)
νὰ πάρου δίπλα τὰ βοννά, δίπλα τὰ κουρφουβούνια
κὶ νὰ σουρίξου κλέφτικα, νὰ παίξου τὴ φλουέρα μ',
νὰ μαζουχιοῦν οἱ ἀρματουλοί, νὰ μαζουχιοῦν οἱ κλέφτις
κὶ τότες μας ὅλοι μαζί νὰ πᾶμι ἰὰ τὴν Πόλι.

2. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ (3)

Τοῦ κροῖμα νᾶχ' ἡ Ρούμιλη, τοῦ κροῖμα οἱ Μουραῖτις,
ποῦ ἰήκουσαν πανάστασι, ποῦ ἰήκουσαν κιοφάλι.
Ἰχαλάστηκαν ἰνεὰ χουριὰ κὶ δικαπέντι κάστρα,
ἰχαλάστηκιν ἡ Νιάουσιτα, ποῦ ἦταν ξιακουσμένη.

1) ἰντάτι λέξις Τουρκικῆ=βοήθεια.

2) μπράγκις λέξις Τουρκικῆ=δεσμά.

3) Τὸ ἄσμα τοῦτο περιέχει τὴν καταστροφὴν τῆς Ναούσης, συμβᾶσαν τῇ
9ῃ Ἀπριλ. 1822. Δύο ὁμοία ἄσματα δημοσιεύονται ἐν τῇ ἀπαναστάσει καὶ
καταστροφῇ τῆς Ναούσης» ὑπὸ Ν. Γ. Φιλιππίδου ἐν σελ. 76—77, ἀλλὰ μὲ
πολλὰς παραλλαγὰς. Τὸ παρὸν δημοσιεύεται ὅπως ἀκριβῶς ἄδεται ἐν Σιατίστῃ.

Ἰῆραν μανοῦλλις μὲ πιδιὰ κὶ πιθιοῖς μὲ νύφρις,
Ἰῆραν κὶ μὲ νυφροῖπουλλη, τὰ τέλια ἔς τὰ μαλλιά της.
Πέντι πασιάδρις τὴν κρατοῦν κὶ τρεῖς τὴν παραστέκουν
κ' ἓνα μικρὸ μπιόιπουλλου τὴν σέρον' ἀποῦ τοῦ χέρι.
«Πιρπάτα, μῆλού μ' κόκκινου κὶ μουσοχουμισμένου,
μῆναν τὰ ῥουῖχα οἱ βαροῦν, μῆναν ἡ φουρισιά σου ;»
«Οὔδι τὰ ῥουῖχα μὲ βαροῦν μῆδι κ' ἡ φουρισιά μου,
μόν' μὲ βαρεῖ τοῦ ντέρτι μου κ' ἡ ἀντρουπὴ τοῦ κόσμου.
Μὲ ἰχώρησις ἰπ τοῦν ἄντρα μου κὶ ἀποῦ τοῦν καλό μου.»
«Ἄντραν μπέην κὶ ἄν ἔχασις, πασᾶς θέλ' νὰ σὶ πάρη.»
«Σῶπα, σῶπα, βρουμότουρκι, σῶπα, παλιαρβανίτη,
κάλλια νὰ ἰδῶ τοῦ αἵμά μου ἔς τὴ γῆς νὰ κουκκινίση,
παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τουρκους νὰ τὰ φιλήση.»

3. Η ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΛΑ (1)

Δώδικα χρόνους ἔκαμιν ἀρματουλὸς κὶ κλέφτης.
Μὲ Κυριακὴ, μὲ Πασχαλιά, μὲ ἰπλομηνη ἡμέρα,
ἰβγῆκι νὰ παίξου τοῦ σπαθί, νὰ ῥίξου τοῦ λιθάρι.
Κ' ἡ κόρ' ἀποῦ τοῦ βρόντιου της κὶ ἀπ' τοῦν πουλὸν ἀρμό της
ἰκουπῆκαν τὰ τσιαπράζια της κὶ ἰφάνκαν τὰ βυζιά της.
Καένας δὲν τὴν ἰλόιασιν, καένας δὲν τὴν εἶδιν,
ἓνα μικρὸ κλιφτοῖπουλλου τὴν εἶδιν κὶ ἰλάει.
«Τ' εἶδρις, τ' εἶδρις, κλιφτοῖπουλλου, κὶ μοῦ χαμουιλάεις ;»
«Εἶδα τοῦν ἡλιου κῶλαμπιν κὶ τοῦ φηγγάρ' πᾶσιτράφι.»
«Σῶπα, σῶπα, κλιφτοῖπουλλου, κὶ μὴν τοῦ μαριυρήσης.
Θὰ σοῦ χαρίσου τᾶρματα τὰ φλουρουκαπνισμένα.»
Τοῦν ἔλασιν, τοῦν ἰλάνμπιν κὶ ἔς τοῦν οἰντᾶ (2) τὸν ἰῆριν,
μὲ ντουφικιά σᾶν τοῦδουκιν, πικρὴ φαρμακουμένη,
ἰόμοιν (3) τοῦ στόμα τ' αἵματα, τὰ χεῖλλί του φαρμάκι,
κὶ ἔς τοῦ σακκί τοῦν ἰμάζουνιν κὶ ἔς τοῦ ποτιάμ' τοῦν ῥίχνει.

1) Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἀναφέρονται ἐν σελ. 130 καὶ 131 τῆς Συλ-
λογῆς τοῦ Passow δύο ὁμοία ἄσματα, ἀλλὰ μὲ πολλὰς παραλλαγὰς.

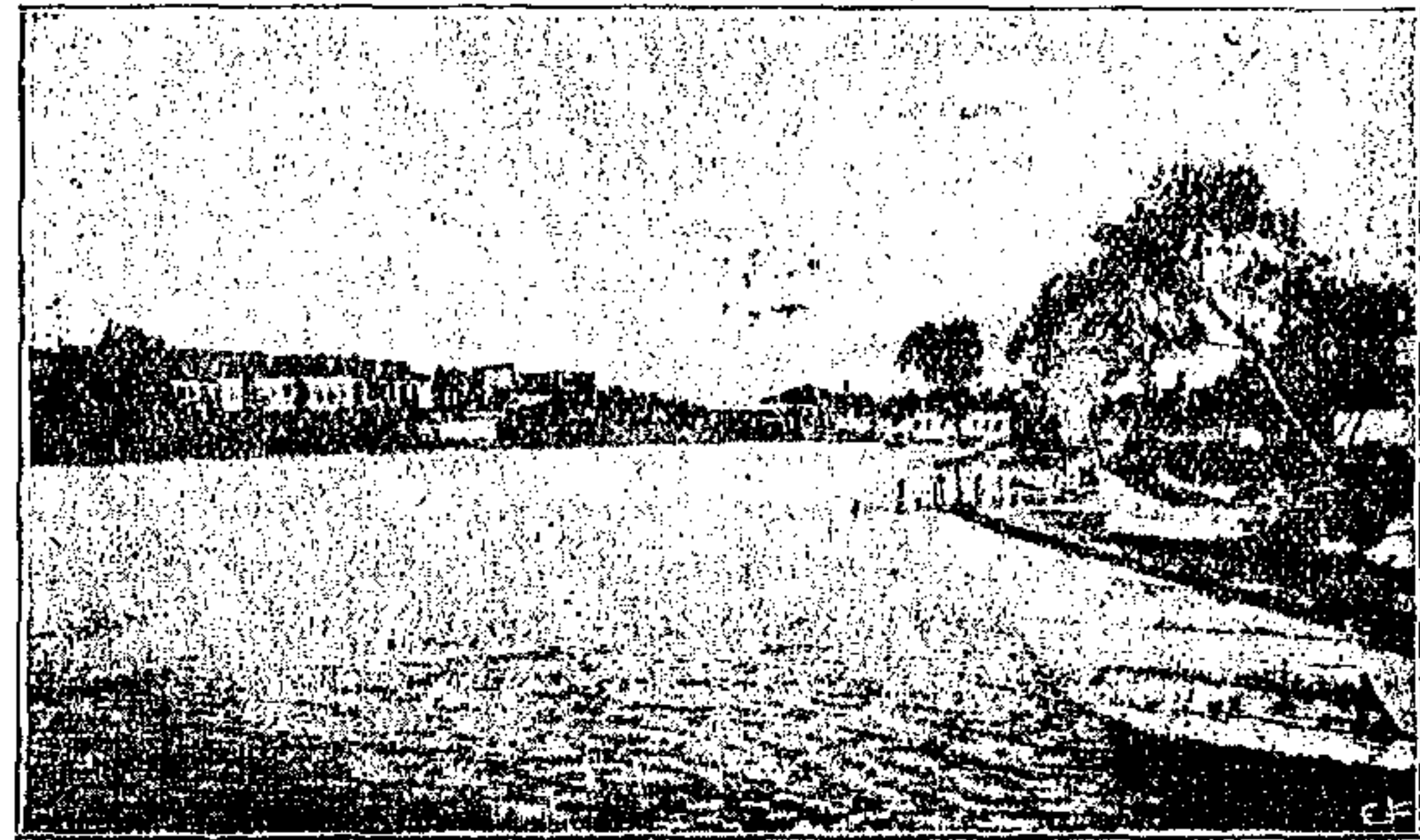
2) οἰντᾶς λέξις τουρκικῆ=δωμάτιον. 3) ἰόμοιν=γέμισεν.

4. ΦΟΝΟΣ ΑΔΕΛΦΟΥ (1)

Οὐ Μήλιους οὐ πρᾶματιφίης, οὐ Μήλιους οὐ στρατιώτης
 σέρειν μουλάρα δώδικα κὶ μοῦλλις δικαπέντι,
 σέρειν κὶ μιὰ μοῦλλα χρουσῆ ἔς τᾶοίμι φουρτουμένη,
 ἔς τᾶοίμι κὶ ἔς τὸν μάλαμα κὶ ἔς τὸν μαργαριτάρι.
 Ἐς τὸν δρόμου ὅπου ἴπῃνιν, ἔς τὸν δρόμου ποῦ ποαίνει
 μόν' τραγουδοῦσιν κ' ἔλιγιν, μόν' τραγουδεῖ κὶ λέγει:
 « Καλότυχα νισεῖς βουνά, ποῦ κλέφτις δὲ βασιτᾶτι ».
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουσιν, τοῦ λόγου δὲν τοὺν εἶπιν,
 νὰ κὶ νοὶ κλέφτις πῶρχουντι, τρεῖς μαχιριές τοὺν ἔχουν·
 ἢ μιὰ τοὺν παίρνει ἔς τᾶοματα, κ' ἢ ἄλλη ἔς τὰ τοιαπράξια,
 ἢ τριτὴ ἢ φαρμακιρὴ ἀνάμισα ἔς τὰ στήθια.
 Τοῦ στόμα τ' αἷμα ἴόμισιν, τᾶχειλλί του φαρμάκι.
 Οἱ κλέφτις τοὺν ἔξιταξαν κὶ τοὺν πουλυξιάζουν.
 « Τοῦ τίνους εἶσι, μπρὲ πιδί, τοῦ τίνους, παλληκάρι »;
 « Ἡ μάνα μ' ποῦ τὰ Γιάννινα, ἀφέντης μ' ποῦ τὴν Ἄρτα·
 ἔχ' ἀδιρφὸν μικρότιρον, νάρματουλὸν κὶ κλέφτην ».
 « Ἴο' εἶσι, Μήλιον μ' ἀδιρφέ, ἴσ' εἶσι, παλληκάρι »;
 Ἐς τίς πλάτις του τοὺν ἔρριχνιν κὶ ἔς τοῦ ἵατροῦ τοὺν ἴπῃνει.
 « Γιᾶτριφι, ἵατρέ μ', τοὺν ἀδιρφό μ' κὶ ὅσα φλουριὰ ξουδιάσου ».
 « Ἀδιρφό σου δὲ ἵαιρεύιτι κὶ τὰ φλουριὰ σ' μὴ χάνης ».
 Ἐς τίς πλάτις του τοὺν ἔρριχνιν, ἔς τοῦ σταυρουδρόμ' τοὺν ἴπῃνει
 κὶ τοῦ μαχαῖρὶ τ' ἔβγανιν κὶ ἔς τὴν καρδιά του κρούει
 κὶ ἴπῃσαν κὶ τοὺς ἔθαψαν μέσα ἔς τοῦ σταυρουδρόμι.
 Τῶνα ἴφνιρῶοιν κάλαμους, κὶ τᾶλλον κυπαρίσσι.
 Λυγουβιργάει οὐ κάλαμους, φιλάει τοῦ κυπαρίσσι.
 « Ὅσοι διαβάτις κὶ ἂν πιροῦν ὄλοι θαῦμα τοῦ κάμου, »
 « Ἰὰ τᾶνι μάνα κὶ πιδί, Ἰὰ τᾶν' ἀνιρόυνου; »
 Δὲν εἶνι μάνα κὶ πιδί, δὲν εἶν' ἀνιρόυνου,
 μόν' εἶν' ὁρὸ ἀδιρφάκια.

5. Η ΣΤΑΜΟΥΛΟΥ

Σταμούλου ἴπῃνιν Ἰὰ νιρὸ μι τὴν καρδαρουπούλλα,
 τοὺν ἴσκιου ἴσκιου π' ἴπῃνιν, τοὺν ἴσκιου ποῦ πααίνει,
 μὴ τὴν μαρᾶν' οὐ κουρτζαχτός, νὰ μὴ τὴν ψῆσ' οὐ ἴλιους.
 Τουρκόιπουλλου τὴν ἀκλουθεῖ μι δρό σπαθιά ἔς τὰ χέρια.
 « Σταμούλου, δό μας φίλημα, Ἰὰ δό μας μαῦρα μάτια ».
 « Πῶς νὰ σοῦ δώσου φίλημα, πῶς νὰ σοῦ δώσου μάτια; »
 Ἴσ' εἶσ' ἕνα Τουρκόιπουλλου κ' ἰγὼ μιὰ ὄουμιουπούλλα,
 ἴσ' ὁθὰ πάρης μιὰ κυρὰ κ' ἰγὼ ἕνα Ῥουμιόπκου,
 ἴσ' ὁθὰ πάνης ἔς τοῦ τζιαμί κ' ἰγὼ ἔς τὴν ἐκκλησιά μου.

Η ΣΤΡΟΥΓΑ

(Κωμόπολις ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς Λυχνίτιδος λίμνης).

1) Ὁ Passow ἀναφέρει ἐν σελ. 366—367 τὸ ἔραμα, ἀλλὰ μὲ πολλὰς παραλλαγὰς, ἀφ' οὗ καὶ ὄνομα Γιάννης ἔχει ἀντὶ Μήλιος.

7. ΚΑΤΑΡΑ ΑΠΑΤΗΘΕΙΣΗΣ (1)

Μιά ξοῦγα, μιὰ σινόρρουγα, ἔς ἓνα σινὸ σουκάκι,
ἰκεῖ καθόταν μιὰ γρηά, καθόταν κ' ἓνας γέρους,
εἶχαν κ' ἓνα κακὸ σκυλλί κ' ἓνα καλὸ κουρίτσι
κρυφουναγκαστρουμένου.

Ἐ τὸν παραθύρι κάθιι, τοὺς μῆνις λουγαριάζει,
ποιὸν μῆνα ἀγκασιρῶθηκιν, ποιὸν θέλει νὰ ἰννήσιι.
«Ἰνάρι μ', ἔννα τοῦ πιδι τοῦ κρυφαγκαστρουμένου,
Φλιβάρι μ', φλέβις ἀνοιξι ἔς τὰ δόγια ἔς τὰ βυζιά μου,
ἰὰ νὰ βυζιάξου τοῦ πιδι, τοῦ κρυφαγκαστρουμένου.
Μάρτι μ', μι τὰ ξόιδα σου, Μάϊ μ', μι τὰ λουλούδια σ',
ἰὰ μάτιμι αὐτὸν τοῦ νιό, τοῦν νιό ποῦ μ' ἀγαποῦσιν,
ποῦ μι φιλοῦσιν κ' ἔλιγιν «γλυκερὰ ποῦν' ἡ ἀγάπη»
κὶ τῶρα μ' ἀπαράτησιν ὅαν καλαμιὰ ἔς τοῦν κάμπου.
Βάλι φουτιὰ ἔς τὴν καλαμιὰ, μαυρίξ' οὐ κάμπους δλους,
ἔτσι κ' ἰγὼ ἡ καρδοῦλλά μου μαῦρ' εἰν' κὶ ξαχνιασμένη.
Σὶ κυπαρίσσι ν' ἀνιβῆ κὶ χαμπηλά νὰ πέση,
ὅαν τοῦ γυαλι νὰ ῥαῖσιτῆ, ὅαν τοῦ κιοῖ νὰ λυῶση,
πέντι ἰατροὶ νὰ τοῦν τηροῦν κὶ δέκα μαθητάδις
κ' ἰγὼ διαβάτρα νὰ πιρῶ νὰ τοὺς καλημιρῶσου.
«Καλῶς τα κάμιι, ἰατροί, καλῶς τοὺς μαθητάδις.
Ἄν κόφτουν τὰ ξουράφια σας, κρεάτια μὴ λυπᾶσι.
Ἰγὼ ἔχου κὶ λινὸν πανὶ σαράντα πέντι πῆχισ,
Τὶς πέντι βάλτι τις ξανθί, τὶς δέκα ἰὰ φυτίλια,
τὶς ἄλλις ἀπουδέλοιπις βάλτι τις ἰὰ σάβανου».
Κὶ αὐτὸς τὴν ἀπουκρίθηκιν ἀπ' τοῦ ἰατροῦ τὰ χέρια.
«Μουρῆ σκύλλα, μούρ' Οὐβραϊά ἀναθιματισμένη,
δὲν ἦταν κροῖσις νὰ μι πᾶς, κροιάδις νὰ μι κροῖνης,
κὶ μ' ἔρριξις εἰς τοῦν Θεὸ κὶ ἰατριὰ δὲν ἔχου ; »

1) Με ἀρκετὰς παραλλαγὰς ἀναφέρει ἕμοιον ᾄσμα ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ὁ Passow.

8. Η ΑΠΑΤΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Γιακούπησ κὶ ὅταν κίνησιν κὶ ἔς τοῦ παζάρ νὰ πάνη,
λιανὴ βρουχή τοῦν ἐπιασιν κὶ ἔς τὴ Μαρία πάνει.
«Καλήμιρὰ σ', Μαρία μου» «καλῶς τουν τοῦ Γιακούπη».
«Μαρία μ', ποῦν' οὐ ἄντρας σου, ποῦ εἰν' οὐ Παναϊώτης ; »
«Οὐ Παναϊώτης δὲν' ἰδῶ, ἰπάσιιν νὰ κυνηγήση,
»νὰ φέρη γύρου τὰ βουιά, γύρου τὰ κουρφοβούνια,
»νὰ φέρ' ἀλάφια ζουντανά, ἀρκούδια σκουτουμένα,
»νὰ φέρ' τοῦν ἀλαφοῖπουλλου νὰ παίζ' οὐ Κουσιαντάκις.»
»Σιούκου, Μαρία μ', κὶ ἄλλαξι, σιουλλισον κὶ ἀρματώσου,
»σιρῶσι ψηλά ἔς τοῦ μπασιουντιᾶ,(1) κὶ ἀνασι τὰ καντήλια,
»ἀνασι δώδικα κιοιὰ κὶ δικουχιῶ λαμπάδις.
«κ' ἔλα κουντὰ μου πλάγιασι, νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντόμα».
Κὶ οὐ Παναϊώτις ἀγνάντιριν ἀποῦ ψηλὴ ῥαχοῦλα.
«Θέ μου, τί φέγγν τὰ σπῆττα μου, τί φέγγ' οὐ μπασιουντιᾶς μου;(2)
Μῆναν ἡ μάνα μ' πέθανιν, μῆναν κάνα πιδι μου,(3)
μῆναν Μαρία, ἰφάσιουσιν νὰ κάμη τοῦν νιόν της ;»(4)
Κὶ κίνησιν κὶ ἰπάσιν ἰπουκάτ' ἔς τὰ παραθύρια(5)
ἄκουσιν ἔλοια κροισανά, σμπόρου(6) ποῦ δρῶ ἰνουμάτιοι.(7)
«Ἐ τὸν Θεὸ σ', ἔς τὸν Θεὸ σ', Μαρία μου, ἔς τὴν πίστ' ὁποῦ
[πιστεύεις,
τοῦ ποῖδς εἰνι καλύτιρους ἀποῦ τοῦν Παναϊώτη ; »
»Ἐ τὴν ἰμορφιά, ἔς τὴν ἰγνωμιὰ κάλλιᾶ ἰν' οὐ Παναϊώτης,
ἔς τοῦ φίλημα, ἔς τὰγκάλιασμα διαβαίν' ἡ σουλιανιά σου».

1) Μπασιουντιᾶς λέξις τουρκικὴ=αἴθουσα.

2) Ἡ κατ' ἄλλην ἐκδοσιν τὸ δεῦτερον ἡμιστίχιον : «τί λάμπ' οὐ νουβου-
ρός μου».

3) Ἡ ἄλλως : μῆναν Μαρία δὲν μπαρεῖ, μῆναν κάνα πιδι μου.

4) Ἡ ἄλλως : μῆναν ἡ μάνα μ' πέθανιν κὶ λάμπ' οὐ νουβουρός μου.

5) Ἡ ἄλλως : τοῦ μαῦρου καθδαλίκιδιν, ἔς τὴν πόρτα ξιπιζεύει.

6) Σμπόρος=συνδιάλεξις.

7) Ἡ ἄλλως ὁ στίχος οὗτος λέγεται : κὶ ἄκουσιν ἔλοια κροισαῖα κὶ Τούρ-
κιχη κουδέντα.

« Ἐλασι, κοῦρβά μ, ἔλασι, ὅσου νὰ σέβου μέσα » (1).
 Κι τοῦ σπαθᾶκι τ' ἔξουριν, λιανὰ λιανὰ τὴν κάμνει
 κὶ 'ς τοῦ σακκὶ τὴν 'μάζουριν, 'ς τοῦ μύλου τὴν πααίνει.
 « Ἄλιθι, μύλι μ', ἄλιθι, τῆς κούρβας τοῦ κουρμάκι »,
 βγάνιν τᾶλεῦρι κόκκινου κὶ τοῦ νεροῦ μιλάνη,
 ἴὰ νᾶρχουντ' οἱ γραμματικοὶ νὰ πέρουν τὴ μιλάνη,
 ἴὰ νᾶρχουντι νοὶ γέμουρφισ νὰ παίρνουν κουκκινάδι.

9. ΦΟΝΟΣ ΑΠΑΘΗΣΑΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

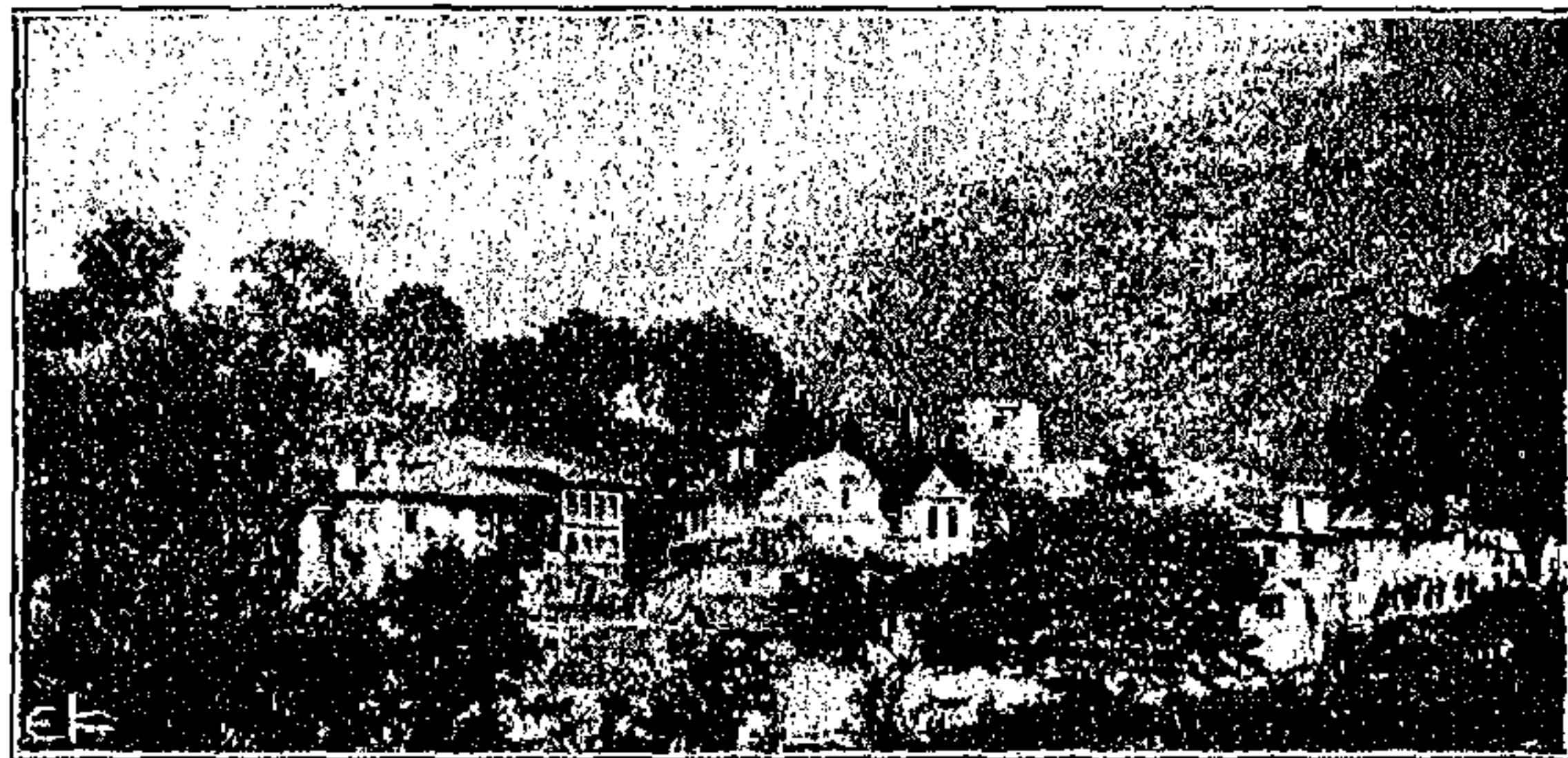
« Θά σι σκοιτώσου σκύλλα, σκύλλα Κατιρινιώ,
 ποῦ ἤρθα κὶ σι βρῆκα μὲ τοῦ Ζαχυριανό » (2).
 « Ἄκούς, ἀκούς, μώρ μάνα, τί λέει οὐ ἄντρας μου,
 νὰ μὲ σκοιτώση λέει, κριμα 'ς τὰ νιάτα μου ! »
 Μή μὲ σκοιτώνης, ἄντρα μου, ἔχου τρία πιδιά,
 τὰ δερὸ τᾶχου 'ς τὰ χέρια, τοῦ τρίτου 'ς τὴν κοιλιά ».
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουιν κὶ τοῦ μαχαῖρι βγάζει
 κὶ 'ς τὴν κοιλιά τὴν δίνει, 'ς τοῦν τόπου τὴν ἀφίνει.
 ὄντας τὴν ἱκατέβαζαν ἀπὸ τὴ σκάλα τῆς,
 'ς τοῦ αἵμα βουτυγμένα τὰ μαξιλάρια τῆς.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τοῦ μαχαλαῖ,
 ὄναικισ κὶ κούρτσια ἴτραβοῦσαν τὰ μαλλιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὰ μαγαζειά,
 ὄσιαστίσαν οἱ μπακάλιδισ κὶ ἀφῆσαν τὰ ζυγιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὰ χασαπειά,
 ὄσιαστίσαν οἱ χασάπιδισ κὶ ἀφῆσαν τὰ σφαχιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὴν ἱκκλησιά,
 ὄσιαστίσαν οἱ παπάδισ κὶ ἀφῆσαν τὰ χαριά.

1) Ἡ ἄλλως : πές του, πές του, Μαρῖα μ', ὅσου ἴὰ νᾶρθου μέσα.

2) Ζαχυρικνός=παραφθορὰ τοῦ Ζαχυριανός.

10.

'Σ τῆς μανιζουράνας τῶν ἀνθῶ
 πλάγια ν' ἀπουκοιμθῶ,
 ἔμ λιγάκι ὕπνου νὰ πάρου,
 τὴν ἀγάπη μου νὰ εὔρου.
 Εἴνουρου(1) εἶδα 'ς τοῦν ὕπνου μου,
 εἴνουρου κὶ 'ς τοῦν ξύπνου μου,
 νοῦνους ἴὰ νὰ σιφανώσου,
 δερὸ πουλλάκια νᾶνταμώσου.

ΜΟΝΗ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ

(Ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους).

Μὲ προσκαλοῦνι 'ς τὴ χαρά,
 βάσια, καρδιά μου, δυνατά,
 νοῦνους ἴὰ νὰ σιφανώσου,
 δερὸ πουλλάκια νᾶνταμώσου.
 Παντρεῦιτ' ἡ ἀγάπη μου,
 τοῦ κάμνει ἴὰ ἰνάι μου,
 κὶ παίρνει τοῦν ἰχθρό μου,
 ἴὰ ἰνάι τοῦ δικό μου.

1) εἴνορον=ὄνειρον, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν συλλαβῶν.

Βάζου σιφάνι ἴπὸν φλουρί,
βάσιτα, ψυχὴ μου, δυνατή,
ἔμ λαμπάδις ἀπ' αἰσίμι,
ἔλιους κ' ἰλημουσύνη.
"Αἶ μ' Νικόλα εἶτουνα,(1)
δὲν μ' ἔπιρσις νὰ ἴγλύτουνα,
αἶ μ' Γιώργι καρβαλάρη,
σιεῖλ' τοῦ χάρου νὰ μι πάρη.

II. Η ΞΕΝΙΤΕΙΑ

Βουλειοῦμι μιά, βουλειοῦμι δρό, βουλειοῦμι τρεῖς κὶ πέντι,
βουλειοῦμι νὰ ξιντιφιτῶ πολὺ μακροῦν ἔς τὰ ξένα.
"Οσα βουνα κὶ ἄν ἰδιαβῶ, ὄλα τὰ παραγγέλνου
«βουνα μ', νὰ μὴ χιουνισητι, κάμποι μ', μὴ παχρησισῆτι,
ὄσου νὰ πάνου κὶ ἰαρθῶ οὐπίσου νὰ γυρίσου».
Βορίσκου τὰ χιόνια ἔς τὰ βουνα, τοὺς κάμπους παχρησισμένους
κὶ πάλι οὐπίσου ἴγυρσις ἔς τὰ ἔρημα τὰ ξένα,
κὶ ἔπιασα ξένις ἀδιοφῆς κὶ ξένις παραμάνις,
γὰ νὰ μοῦ πλέν τὰ ῥοῦχά μου, τὰ ἔρημα τὰ σκουτιά μου.
Τὰ πλένου μιά, τὰ πλένου δρό, τὰ πλένου τρεῖς κὶ πέντι,
κὶ ἀποῦ τις πέντι κ' ἕσσιρα τὰ ῥίχνου ἔς τοῦ σουκάκι
«Πάρι, ξένι μ', τὰ ῥοῦχά σου, τὰ ἔρημα σκουτιά σου
ἰδῶ τοὺς ξένους δὲν τοὺς κλαῖν κὶ οὐδὲ τοὺς παρηχώνου,
οὐδὲ μανούλας κλάματα κὶ ἀδέφια μοιοιουλόγια».

Β ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

I.

Πουλλάκι εἶχα ἔς τοῦ κλουβί, τοῦχα καλὰ κλεισμένου,
τοῦ τάϊζα τὴ ζάχαρι, τοῦ τάϊζα τοῦ μόσχου.
Κὶ ἀποῦ τοῦ μόσχου τοὺν πουλὺ κὶ ἀποῦ τὴ μυροδζά του
λοκανταλλισκιν τοῦ κλουβί κὶ ἴφύγιν τοῦ πουλλάκι.
Σιμά του τοῦ ἀκουλουθῶ μὲ τοῦ κλουβί ἔς τὰ χέρια,
«γύρσις πῆσου, πλλάκι μου, γύρσις ἔς τοῦ κλουβί σου».
"Σὰν ἡ πιρδίκα τοῦ λαλεῖ, ἴσὰ δικουχτοῦρα κλαῖει.
«Ποῦ πῆς, ποῦ πῆς, πουλλάκι μου κὶ ἀγρουμπιριστιράκι μου;»
«Ἰκεῖ ποῦ πῆσαι, μανούλά μου, κανέναν δὲν λουιάζου.
Κίνα κὶ ἔλα μιά βραδζά, ἕνα Σαββάτου βράδου,
φκειάσι τὰ νύχια σου τσαπιά, τις ἀπαλάμις φηράρια,
ῥίξι τοῦ χῶμα ἔς τὴ μιά μιρζά κὶ τὰ σανίδζα ἔς τὴ ἄλλη,
ῥίξι κὶ τοῦ σάβανου ἔς τὰ ἔρημα τὰ πουδάρια.
"Αν εἶμι ἄσπρους κὶ ἄλικους, σκύφι χιρέτησές μι,
κὶ ἄν εἶμι μαῦρους κὶ ῥαχνῆς, ὕρνα κὶ σκέπασές μι».

2.

Μάνα κ' νίδς ἰκάθουνταν ἔς ἕνα προουκιφαλάκι,
ἡ μάνα ἴκρατοῦσιν τοῦ κηρί, κὶ οὐ Κώστας ξιφυράει.
«Ἰσὺν πιθαίνεις, Κουσταντιῆ, κ' ἴμμένα ποῦ μ' ἀφίνεις;
τὴ νύφ' ἀπ' ἀρραβώνισις ποῦδς θέλει νὰ τὴν πάρη;»
«Δὲν κλαῖς, μάνα μ', τὰ νιῶτά μου, δὲν κλαῖς τὴ λιβιντζά μου,
μόν' κλαῖς τὴ νυφιδζά σ' ποῦδς ἄλλους νὰ τὴν πάρη;»
Κ' ἡ νύφ' ἀποῦ τοὺν πόνου της κὶ ἀπ' τοὺν πουλὺ σιβντζά της,
ἔς τοῦ παραθῦρ' ἰκάθουνταν τὴ θάλασσ' ἀγναντεύει.
Βλέπει καράβια ἔς τοῦ γκαλό, καῖκια ποῦ διαβαίνου,
βλέπει τοῦ Κώστα τᾶλουγου, οὐ Γιάννης καρβαλάρης.
«Μάνα μ', τοῦ Κώστα τᾶλουγου, οὐ Γιάννης καρβαλάρης!»
«Ἔτοι σοῦ φάνκιν, κόρη μου, ἀπ' τοὺν πουλὺ σιβντζά σου».
Τοῦ λόγου δὲν ἀπδουσι, τοῦ λόγου δὲν τοὺν εἶπιν,
ἴα κὶ νοῦ Γιάννης ἴπῶφτασιν ἔς τοῦ ἄλουγου καρβάλα.
«Καλήμιρὰ σου, κόρη μου» — «Καλῶς τοῦ Γιάνν' ἀποῦρθιν».
«Γιάννη μου, ποῦν' οὐ Κουσταντιῆς κὶ ποῦνι οὐ καλός μου;»
«Κόρη μ', οὐ Κώστας πέθανιν, ἦρθα ἴα νὰ σὶ πάρου».
«Σύρι, Γιάννη μου ἔς τοῦ σπῆτι κὶ σύρι ἔς τοῦ καλό σου,
Γιάννη μ', δὲν παντρεύουμι κὶ ἄλλου ἀντρα δὲν σεαίρου,
κάλλια ἔς τὴ θάλασσα νὰ ἴμῶ ὡς τοῦ λιμὸ πνιγμένη
παρὰ κ' ἴγῶ νὰ παντριφῶ κὶ ἄλλου ἀντρα νὰ πάρου».

ἈΝΑΣΤ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΣ

Σιατιστεύς, καθηγητῆς τοῦ Τσοιυλείου Γυμνασίου.

1) εἶτουνας=γείτων.

Η ΠΡΑΧΑΙΑ ΠΕΛΛΑ⁽¹⁾

Τάδε λέγει ὁ Λίβιος περὶ ταύτης τῆς πόλεως.

Ἡ Πέλλα (ἢ ἀπὸ τοῦ Ἀρχελάου νεα πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος), ἔκειτο ἐπὶ ὑψώματος ἔχοντος ἀποψὴν πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν. Περιεκυκλοῦτο δὲ πανταχόθεν ὑπὸ ἔλους σχηματιζομένου ἐκ τῆς λίμνης, ἐξ ἧς ἐκρεῖ ὁ Λουδίας ποταμός· τὴν λίμνην δὲ ταύτην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ τὸ ἀπόσπασμα. Τὸ δ' ἔλος ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε θέρους τε καὶ χειμῶνος ἦτο ἀδιάβατον. Ἐντὸς αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ πλησιέστατον τῆς πόλεως μέρος ἐξεῖχεν ὡσπερ νῆσος τὸ βασιλικόν ἀνάκτορον ἐπὶ ἀναχώματος καὶ κρηπιδώματος, ὅπερ ἦν ἐκπάγλου κατασκευῆς καὶ τοσοῦτον στερεόν, ὥστε οὐ μόνον τὸ τεῖχος ἐβάσταζεν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὕδατος τῆς περικλυζούσης αὐτὸ λίμνης ἀπρόσβλητον ἔμενεν. Πόρρωθεν ἐφαίνετο ὡς συνεχόμενον μετὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως· ἀλλ' ἦν ἀπ' ἐκείνης κεχωρισμένον μὲν ὑπὸ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τειχῶν ῥέοντος ὕδατος, ἐζευγμένον δὲ μετὰ τῆς πόλεως διὰ γεφύρας· ὥστε οὔτε τῷ ἔξωθεν προσβάλλοντι πολεμῶ παρεῖχε πρόσσodon, οὔτε τῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τυχόν ἐκεῖ ἐγκλειομένῳ ἐξοδὸν ἄλλοθεν οὐδαμόθεν ἢ διὰ τῆς ῥαδίως φρουρουμένης γεφύρας. Ἐνταῦθα ἦτο καὶ ὁ βασιλικὸς θησαυρός.—Ὅσοι εἶδον ἢ μέλλουσι νὰ ἰδῶσιν ἰδίῳις ὄμμασι τὸν τόπον τοῦτον, ἀναμφιβόλως θὰ εὐρωσι τὴν μικρὰν ταύτην τοῦ Ῥωμαίου ἱστορικοῦ περιγραφὴν πρὸς τὸ πραγματικόν συνάδουσαν, ὅσον καὶ ἂν ὁ μακρὸς χρόνος ἠλλοίωσεν αὐτόν.

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 89.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαπραχθέντων ἐν τῷ Σαντζακίῳ Θεσσαλονίκης ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος μέχρι σήμερον.

1908

Ἰουλίου 13. Βούλγαρος ὄπαδός τοῦ Βοεβόδα Ἀπαστόλ ἐφόνευσεν ἐν Κουφαλίοις ἓνα ἡμέτερον ἐκ Λιβαδίων τῆς Καρατζόβας.

Ἰουλίου 24. Ἐνοπλοὶ Κομιτατζήδες μεταβάντες εἰς Κρίβαν συνέλαβον τὸν γέροντα ἱερέα Οἰκονόμον Παπαδημήτριον, διαμένοντα ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἔδειραν αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῶν ὑποκοπάνων τῶν ὄπλων των.

Αὐγούστ. 17. Ἐγένετο ἐπίθεσις ἐκ μέρους τῶν σχισματικῶν τοῦ χωρίου Ζάροβας κατὰ τοῦ καπετὰν Γιάννη, μεταβάντος ἐκεῖ μετ' ἀξιωματικοῦ Τούρκου καὶ ἄλλων ἡμετέρων ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μιᾶς πανηγύρεως, ἄνευ εὐτυχῶς ἀποτελέσματος.

Ὀκτωβρ. 15. Ἐν Πόζαρ τῆς Καρατζόβας ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὁ ἡμέτερος Γιοβάν, τοῦ ὀποῦ ἐξωρύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί.

Ὀκτωβρ. 28. Ἐφρονεύθη ὑπὸ Βουλγάρων, ἐνεδρευόντων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γκριτσίστης—Βαλάντοβον, ὁ ἐκ Βογδάντσης ἡμέτερος Γεώργ. Χρηστάτσης.

Νοβρίου 4. Ἐγένετο ὁ τραυματισμὸς τοῦ ὁμογενοῦς Χαρίση ἐν Κυλινδερῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Νοβρίου 15. Ἐγένετο ἐπίθεσις ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τοῦ ἐκ Βλαδόβου ἡμετέρου Βούδα καὶ δαρμὸς χωρικῶν ἡμετέρων ἐκ Βλαδόβου ὑπὸ Βουλγάρων Κομιτατζήδων.

Ἐστήθη ἐνέδρα κατὰ τοῦ ὁμογενοῦς ἱατροῦ Ἀντωνιάδου ἐκ Στρουμνίτσης ἄνευ ἐπιτυχίας.

Νοβρίου 15. Ὁ Βούλγαρος ὀπλαρχηγὸς Τράϊος Κουκούδας μετὰ 4 ἐνόπλων Κομιτατζήδων ἔδειραν τοὺς Ὀρθοδόξους χωρικοὺς τοῦ χωρίου Κάτω Κοπανοῦ, διότι παρέλαβον Ἑλληνα διδάσκαλον.

Δ)βρίου 24. Μίσθαρνα ὄργανα τῆς ῥουμουνικῆς προπαγάνδας ἐν Βερροία ἐδείραν ἀνηλεῶς τὰ τέκνα τῶν Ἑλληνοβλάχων ψάλλοντα τὰ κάλαντα καὶ ἔθραυσαν τὰς ὑέλους τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων των.

Δ)βρίου 25. Ἐν Κρίβα οἱ Βούλγαροι ἐδείραν τοὺς ἡμετέρους ἀμυνθέντας, ἵνα μὴ καταληφθῆ ἡ σχολή μας.

Ἐν Κάτω Κοπαιῶ ἐμφανίσθεις ὁ Βούλγαρος Κομιτατζῆς Τράϊος Κουκούδας μετὰ τῶν συντρόφων του ἐξέβαλε διὰ τῶν ὄπλων καὶ ὕβρεων βιαίως ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἱερέα καὶ ὄλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους κατὰ τὸν ἑσπερινόν.

Δ)βρίου 26. Ἐν Κονοταλίοις ἐγένετο ἀπόπειρα κατὰ τῶν ἡμετέρων Γιοβάν Νίκλη, ὅστις ἐπυροβολήθη δις ὑπὸ ἐνεδρευόντων Βουλγάρων κομιτατζήδων ἀνεπιτυχῶς.

Ἐν Κόνσκη ἐγένετο ὁμοίως ἀπόπειρα φόνου κατὰ τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου, πυροβοληθέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνεπιτυχῶς.

Ἐν Στρουμνίτση ἐγένετο ὁμοίως ἀπόπειρα φόνου κατὰ τοῦ ἡμετέρου Χατζῆ Γουγούση ὑπὸ Βουλγάρων.

Δ)βρίου 30. Ἐτραυματίσθη θανασίμως καὶ ἀπέθανε τὴν ἐπιούσαν ὁ ἐκ Βογδάντσης Ἑλληὺν Γεώρ. Κρισῆς ὑπὸ Βουλγάρων μετὰξὺ Βογδάντσης καὶ Γευγελῆς, οἵτινες συγχρόνως ἐφόνευσαν καὶ ἓνα παρευρεθέντα Τουρκὸν βοσκόν, ἵνα μὴ τοὺς καταδώσῃ. Ὁ ἀτυχῆς Κρισῆς ἦτο πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας.

Δ)βρίου 31. Ἐν Γεγειόρτση, Φούρκα, Σεχόβω, Ματσιακώβω καὶ Μουίν ἐγένετο ἐπίθεσις κατὰ ἡμετέρων ἀνευ εὐτυχῶς συνεπειῶν.

1909

Ἰανουαρ. 1. Οἱ σχισματικοὶ ἐν Κρίβα ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐπεμβάσης τῆς Τουρκικῆς περιπόλου ἐπῆλθε συμπλοκή, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη εἰς Ὀθωμανὸς χωροφύλαξ καὶ εἰς κομιτατζῆς Βούλγαρος.

Ἰανουαρ. 8. Ἐνῶ ὁ ἐκ Ριζαρτίου ἡμέτερος Λάζαρος Ἀλὰρ ἐπέστρεφεν ἐκ Πετρόβου εἰς τὸ χωρίον του ἐπυροβολήθη ἔξωθε τοῦ ὀθωμανικοῦ χωρίου Ἀσικλὰρ ὑπὸ δύο Βουλγάρων καὶ ἐτραυματίσθη ἑλαφρῶς.

Ἰανουαρ. 9. Οἱ σχισματικοὶ τοῦ χωρίου Κρίβας ἠπέλιθσαν

ὅτι θὰ φνεύσωσι τὸν ἡμέτερον διδάσκαλον, ἐὰν δὲν ἐγκατέλειπε τὸ σχολεῖον. Τῇ ἐπεμβάσει ὅμως τῶν ἀρχῶν τὸ σχολεῖον παρεδόθη εἰς τοὺς ἡμετέρους.

Ἰανουαρ. 15. Ἀπαντες οἱ βουλγαρίζοντες τοῦ χωρίου Μπαροβίτσας ἐπιτεθέντες ἐκτύπησαν τὸν Ὀρθόδοξον Τάγκον, πρόκριτον τοῦ χωρίου των.

Ἰανουαρ. 17. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας ἐπετίθησαν κατὰ τοῦ

Ἡ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῆ ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΒΛΑΤΕΩΝ

(Τσαοὺς Μοναστήρ. ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολ. τοῦ 1909 ἐν σελ. 105).

Ἑλληνοὺς ἱερέως, μεταβλίνοντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ λίθων καὶ πηλοῦ τραυματίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν πόδα.

Ἰανουαρ. 13. Ἐνῶ ὁ ἐκ Μπαροβίτσας ἡμέτερος ὄπλαρχηγὸς Τάγκυς ὄλως ἀνύποπτος εὗρίσκετο εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωρίου του, συνελήφθη ὑπὸ σχισματικῶν χωρικῶν, οἵτινες τῷ ἀφῆρσαν τὸ περιτρόφον του, τὸ ὠρολόγιόν του καὶ τὰς ἀργυρᾶς ἀλύσεις, ἃς ὡς ὄπλαρχηγὸς ἔφερεν.

Εἰς τὸ βουλγαρικὸν χωρίον τῆς Στρουμνίτσης Κουκλῆς χωρικὸς ἡμέτερος, ἐπειδὴ ἐτέλεισε τὸν γάμον του ἐν Στρουμνίτση ἐν τῇ

ἡμετέρα ἐκκλησία, συνελήφθη ἅμα ἐπέστρεψεν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐδέθη ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἀποχωρισθεὶς καὶ τῆς συζύγου του.

Ἰανουαρ. 19. Ἐν Τρεσίνο οἱ Βούλγαροι ἠπλισθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἡμετέρου Ν. Στογιάννου, ὅστις διήρχετο ἔξωθεν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τοῦ χωρίου. Ταῦτον ἔσωσαν παρατυχόντες Τούρκοι.

Ἀπεπειράθησαν οἱ Βούλγαροι ἵνα πυρπολήσωσιν ὅλον τὸ χωρίον περικυκλώσαντες αὐτό, ἀλλὰ διελύθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ συμπτώσεως ἀφιχθέντων τὴν στιγμὴν ἐκείνην χωροφυλάκων ἐκ Πόζαρ.

Ἰανουαρ. 20. Τὴν νύκτα κατεκρεουργήθη ἐν Πρεμποδίστη ἐλόκληρος ἡ ἑξαμελής οἰκογένεια τοῦ Ἑλλήνος ὀρθοδόξου Ἀθαν. Δήμου. Οἱ δολοφόνοι δὲν συνελήφθησαν. Πιθανώτατα εἶναι Βούλγαροι ἐκ Σουμπόσκαν, ὡς καὶ ἡ τουρκικὴ ἐφημερίς «Ζεμάν» ἀνέγραψεν.

Ἰανουαρ. 21. Ὁ ἐκ Κοσινόβου ὀρθόδοξος Ἑλληὴν Δ. Τσιτσίκος μεταβλίνων εἰς τὸ χωρίον Μπόζετς ἐδάρη καθ' ὁδὸν ὑπὸ κομιτατζήδων.

Ἰανουαρ. 22. Ὁ ὀρθόδοξος Ἰβάν Ἰτινος ἐκ Πετρόβου ἐπιστρέφων εἰς τὸ χωρίον του μετὰ τοῦ ἵππου του καὶ φορτίου ἀλεύρων, ὑπέστη καθ' ὁδὸν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους σχισματικῶν, ἀλλ' ἰδὼν τούτους μακρόθεν ἔρριψε κατὰ γῆς τὸ φορτίον καὶ ἠππεύσας διέφυγε τὸν θάνατον.

Ἰανουαρ. 24. Ἐνδεκα χωρικοὶ ὀρθόδοξοι ἐκ Λουμνίτσης ἐνῶ ἐπέστρεφον ἐκ τῶν ἐργασιῶν των εἰς τὸ χωρίον των ἐνέπεσαν εἰς ἐνέδραν Βουλγάρων καὶ κατεπυροβολήθησαν ὑπ' αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐπίθεσεως ἐφονεύθη εἰς τῶν ἡμετέρων καὶ ἐπληγώθη ἕτερος.

Φεβρ. 3. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας συνέλαβον τοὺς ἡμετέρους Ι. Παπαοικονόμου καὶ Χρ. Πάλλαν καὶ τοὺς ἀφήρσαν τὰ περιστροφή καὶ τὰ ὠρολόγια των.

Φεβρ. 3. Δύο ρουμουνίζοντες ἐν Λαμνίτση ἐπετέθησαν διὰ ξύλων κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ὅπως διασπείρωσι τὸν τρόμον καὶ ἀναγκάσωσι τοὺς μαθητὰς ν' ἀποχωρήσωσι τοῦ ἡμετέρου σχολείου καὶ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸ ρουμουνικόν· ἀλλὰ χωροφύλακες παρατυχόντες τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ οἱ ρουμουνίζοντες ἐπυρπόλησαν τὰ χει-

μάδια τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων Τάντσου Βλάϊκου καὶ Χρ. Πρόσιου, εἰς ἃ διεχέιμαζον τὰ πρόβατά των.

Φεβρ. 5. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας εἰσελθόντες διὰ τοῦ παραθύρου εἰς τὸ ἡμέτερον σχολεῖον ἀφήρσαν διάφορα σχολικὰ πράγματα, τὴν δ' ἐπομένην συλλαβόντες τὴν ἡμέτερον Γιαννίτην ἀφήρσαν τὸ ὠρολόγιόν του.

Τὴν νύκτα σχισματικοὶ ἑνοπλοὶ ἐπετέθησαν καθ' ἡμετέρων ἐν Καρυωτίσῃ. Εὐτυχῶς ἀπεκρούσθη ἡ ἐπίθεσις ἄνευ ἀποτελέσματος.

Φεβρ. 9. Τῇ 12ῃ ὥρα τῆς νυκτὸς περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν τοῦ ἐν Λουμνίτση ἱερέως Παπαχρήστου, πυροβολήσαντες κατ' αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ἐκ τῶν πυροβολισμῶν ἐπληγώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν χεῖρα ἡ πρεσβυτέρα τοῦ ἱερέως.

Φεβρουαρίου 10. Βουλγαρικὴ συμμορία συνέλαβεν ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καπλινιανη τοὺς ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου ἡμετέρους χωρικοὺς, ἀπειλήσασα ὅτι θὰ τοὺς ἐφόνευεν, ἐὰν δὲν ἀπέσυρον τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ ἐκ φόβου ἀποχώρησις ὅλων τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ σχολείου μας.

Φεβρ. 17. Ἐφονεύθη ἐν Νικήτῃ (Χαλκιδικῆς) ὁ ἡμέτερος Εὐάγγ. Λύκας.

Φεβρ. 20. Περί ὥραν 10ην μ. μ. ὁ ἡμέτερος ἐκ Γενιτσῶν οἰνέμπορος Γ. Ρεβυθιάδης διερχόμενος διὰ τῆς συνοικίας Ταχτά-Καλά Θεσσαλονίκης ἐπυροβολήθη δις ἀνεπιτυχῶς διὰ περιστρόφου ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου κομιτατζῆ Θωμᾶ Ταρτώφ, ὁπαδοῦ τοῦ ληστήρχου Ἀπαστόλ, διατρυπηθέντος τοῦ φεσίου ὑπὸ τῶν βληθεισῶν σφαιρῶν. Ὁ δράστης συνελήφθη ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐφυλακίσθη.

Φεβρ. 21. Ἐφονεύθη ἐν Λαριγκόβῃ ὁ Μιλτιάδης Γαλατσιάνος ὑπὸ τοῦ Τουρκαλβανοῦ καθάσῃ τῶν μεταλλείων Ἰσβόρου, ὅστις ἐσκύλευσε καὶ κατόπιν ἔκαυσε τὸν νεκρόν· ὁ δολοφονηθεὶς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνω τῶν 40 λιρῶν.

Φεβρ. 22. Οἱ ρουμουνίζοντες ἐπετέθησαν ἔξωθεν τῆς πόλεως κατὰ χωρικοῦ ἡμετέρου, ἐρχομένου ἐκ Ναούσσης, πληγώσαντες αὐτὸν ἐλαφρῶς δι' ἐγχειριδίου. Οἱ ρουμουνίζοντες τῆς Βερροίας γίνονται καθ' ἐκάστην προκλητικώτεροι, ἐπιτιθέμενοι καθ' ὁδὸν δι' ὕβρεων καὶ λίθων κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Φεβρ. 23. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Κατερίνης παρὰ τὸ Κεραμίδι πυροβοληθεὶς ἐξ ἐνέδρας ὑπὸ Τουρκαλβανοῦ ἐφα-

νεύθη ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Μπρατίνιτσα καταγόμενος ἡμέτερος Ἄθ. Κ. Λαλής. Ὁ δράστης ἐξηφανίσθη. Οἱ Βούλγαροι κομιτατζήδες συνελθόντες ἐν Βοδενοῖς ἀπεφάσισαν, διακηρύξαντες τοῦτο, ὅπως ἐξαφανίσωσι πάντα Ἑλληνα ἢ Τούρκον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς καθαρῶς βουλγαρικὰ χωρία.

Ἐν τῷ χωρίῳ Δαβιδόδω ὁ Βούλγαρος κομιτατζής Δημήτριος διέρρηξε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ ἁμογενοῦς Γιάννου καὶ ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ διὰ πελέκεως. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συμπλοκὴν ἐπληρώθη σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν ὁ Γιάννος. Ὁ Βούλγαρος Δημήτριος συλληφθεὶς ἐδικάσθη ἐν Γευγελῇ καὶ καταδικάσθη εἰς 20ήμερον φυλάκισιν.

Μαρτ. 9. Ἐφονεύθη ἐν Βασιλικοῖς καὶ ἔξωθεν τῆς οἰκίας τοῦ πρώην ἡμετέρου ἀντάρτου Νέστορος ὁ δεκαοκταετής Γεώρ. Παπαπαναγιώτου.

Μαρτ. 10. Ἐξωθεν τοῦ χωρίου Λουτροῦ Ἀλβανοὶ (Γκέγκηδες) ἀποτελοῦντες συμμορίαν ἐπυροβόλησαν ἐναντίον ἡμετέρων χωρικῶν ἐκ τοῦ ἄνω χωρίου, φονεύσαντες τὸν Μάρκον Χατζόπουλον καὶ τραυματίσαντες τὸν Ἀργ. Καράγκου.

Μαρτ. 14. Ἐν τῷ χωρίῳ Στράιτσα ἐρρίφθησαν πυροβολισμοὶ κατὰ τοῦ ἡμετέρου χωρίου, ὧν τινες διαηρήσαντες τὰ παράθυρα παρ' ὀλίγον νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐντὸς κατοικοῦντας ἡμετέρους διδάσκαλον καὶ διδασκάλισσαν. Εὐτυχῶς σπεύσαντες οἱ χωρικοὶ ἠνάγκασαν τοὺς πυροβολήσαντας νὰ ἀπέλθωσι, καὶ οὕτως ἔσωσαν ἐκ βεβαίου κινδύνου τὸν διδάσκαλον καὶ τὴν διδασκάλισσαν.

Μαρτ. 15. Ἐν Πετρίτση ὁ ἀρχικομιτατζής Ἀσὴν μετὰ τοῦ βουλγαροδιδασκάλου ἐν Σιρμπάνη Φιλίππου ἐφόνευσαν τὸν ἐκ Μελενίκου Κων. Τσάκην.

Μαρτ. 20. Ἐστήθη ὑπὸ Βουλγάρων ἐνέδρα ἐν Πετρίτση κατὰ τοῦ Φιλίππου Ἀνδρέου, ὅστις ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος.

Ἐφονεύθη ὑπὸ συμμορίας ἐκ Γκέγκηδων παρὰ τὴν Συκζάν τοῦ Καζᾶ Πολυγύρου ὁ Χριστόδ. Βρασταμηνός.

Μαρτ. 23. Περὶ τὴν 7ην ἑσπερινὴν ὥραν ἐδολοφονήθη ἐν Ναούσση ὁ ἐκ Κρήτης καταγόμενος Γ. Κουσαλάκης, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος παρέμεινεν ἐν Ναούσση, καταγινόμενος εἰς τὴν ἀλιεῖαν παρὰ τὸ Ζερβοχώρι ἐν τῇ λίμνῃ Γενιτσῶν.

Μαρτ. 29. Ἐφονεύθη ὑπὸ Βουλγάρων ἐν Κρουσόδω ὁ Στέργιος Παρίσης.

Ἀπριλ. 5. Ἐφονεύθη ὁ ἐκ Λαϊνῶν ἁμογενῆς Ἄθαν. Μπακρατσᾶς.

Ἀπριλ. 16. Οἱ βουλγαρίζοντες ἐν Τρεσίνω ἔθεσαν πῦρ εἰς τὸν Ὀρθόδοξον ναὸν τοῦ χωρίου των, ὅστις ἦτο κεκλεισμένος. Τὸ πῦρ ἐγένετο ἀντιληπτὸν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες τῇ βοήθειᾳ καὶ Τούρκων τινῶν τὸ ἔσβυσαν· εἶχε δὲ ἀποτεφρώσῃ τὴν θύραν καὶ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ.

Ἀπριλ. 19. Πέντε κομιτατζήδες ἐν Γρουψόδω ἐφόνευσαν κατὰ

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝ ΔΟΞΑΤΩ.

τινα γαμήλιον τελετὴν τὸν ἐκ Γενιτσῶν Χρ. Διδασκάλου, ἀποθανόντα ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἰταλικῷ νοσοκομείῳ καὶ κηδευθέντα ἐνταῦθα. Ἐν τῇ αὐτῇ τελετῇ ἐπληρώθη σοβαρῶς καὶ ὁ Ἄντ. Λεπίδας.

Ἀπριλ. 23. Ἐπυροβόλησαν κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἐν Γενιτσοῖς οἰκοτροφείου, ἣ δὲ σφαῖρα ἐνεσφηνώθη εἰς τι ἔξωθεν αὐτοῦ δένδρον.

Ἀπριλ. 26. Ἐφονεύθη ὑπὸ Ἀλβανῶν ὁ ἐκ Κουλακίης ἡμέτερος Βασ. Μυγδαλᾶς ἐπιστρέφων ἐκ τῶν ἀγρῶν του.

Ἄτερος ἁμογενῆς ἐκ Γιουντζίδας ἐπυροβολήθη ἐπίσης ἀνεπιτυχῶς.

Ἀπριλ. 28. Περὶ τὴν 9ην μ. μ. ἐγένετο ἀπόπειρα φόνου

κατὰ τοῦ ἐκ Βλαδόβου ἡμετέρου Χρ. Βόνδα ἐν Θεσσαλονίκῃ παρὰ τὴν συνοικίαν τῆς Ἀγ. Θεοδώρας. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ Βόνδας ἔλαβε δύο σοβαρὰ πλήγματα, ἐν διὰ μαχαίρας καὶ ἕτερον διὰ περιστρόφου καὶ ἄλλα μικρότερα.

Οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες Θ. Μικέζης, Παλιόσης καὶ Χατζῆ Στογιάννης, οἵτινες ἐφόνευσαν ἐν Γιουψόβω τὸν Χρ. Διδασκάλου, εἰσῆλθον ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Γενιτσῶν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν τεσσάρων φυγοδίκων, οἵτινες ἐπυροβόλησαν τὸν Σανδάσκην πρὸ ἕξ περίπου μηνῶν, ἀπετέλεσαν συμμορίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρώτου Θ. Μικέζη καὶ τρυμοκρατοῦσι τὰ περίξ χωρία.

Μαΐου 2. Ἐνῶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ πρώτου ἡμετέρου ὀπλαρχηγοῦ Λάζου Γκόνος ἐπέστρεφεν ἐκ Γκουμέντζης εἰς τὸ χωρίον του, ἔπεσαν εἰς ἐνέδραν πέντε κομιτατζῆδων ὀπλισμένων μὲ Μάνλιχερ, καθ' ἣν ἐσώθη εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως ὑπὸ δύο μικρῶν παιδίων. Πλέον τῶν εἴκοσι πυροβολισμῶν ἐρρίφθησαν ἐναντίον του.

Μαΐου 5. Ἐτέρα ἀπόπειρα ἐγένετο ἐναντίον τοῦ ἴδιου, καθ' ἣν καὶ πάλιν κατώρθωσε νὰ σωθῆ χάρις εἰς τὴν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐμφάνισιν τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου.

Μαΐου 6. Εὐρέθη ἐν Ρεσιτνικίοις φονευμένος ὁ ποιμὴν Στογιάννης.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν τῶν ποιμένων Σαρακατσαναίων εἰς Ξηρολίβαδον βουμουνική συμμορία ἐπιτεθεῖσα ἐκτύπησε δύο ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξηνάγκασε ν' ἀλλάξωσι διεύθυνσιν.

Οἱ βουμουνίζοντες Βερροίας μετέβησαν εἰς Ξηρολίβαδον καὶ κατεκρήμνισαν δέκα οἰκίας τῶν ἡμετέρων.

Μαΐου 16. Δύο Ἀλβανοὶ ἐν Φλωρίνῃ ἀπεπειράθησαν νὰ φονεύσωσι τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλλ. Λέσχης Σ. Σαπουντζῆν ἐντὸς τοῦ καφενεῖου. Ἀντὶ αὐτοῦ διαφυγόντος ἐπληρώθη σοβαρῶς ὁ ὑπάλληλος τοῦ καφενεῖου.

Μαΐου 18. Διπλῆ ἀπόπειρα φόνου ὑπὸ Ἀλβανῶν Γκέγκηδων ἐν Πορταργιᾷ τῆς Χαλκιδικῆς ἐγένετο κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου.

Μαΐου 24. Περί 8ην μ. μ. οἱ αὐτοὶ Βούλγαροι κομιτατζῆδες, οἱ φονεύσαντες ἐν Γιουψόβω τὸν Χρ. Διδασκάλου, ἐφόνευσαν ἐν Γενιτσοῖς τὸν Γρηγόριον Παπαδόπουλον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν καὶ Δράμας λαβόντα χώραν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 25ῃ Μαΐου 1909

ΔΕΜΙΡ ΙΣΣΑΡΙΟΝ

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον, κέντρον ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως καὶ ἔδρα χειμερι- νῆ τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου (1) τυγχάνον, εἶνε πολλήν ἀρχαία καὶ ἀνεκα- θεν Ἑλληνική, ὡς καταδεικνύται ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίων τειχισμάτων, φρου- ρίων καὶ ναυδρίου βυζαντινοῦ λελαξευμένου ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς ἀποτόμου ἀκροπόλεως, διασφύζοντος εἰσέτι λείψανα εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἀρχαίων ξημιταρίων ἀναγλύφων ἀνορυχθέντων πρὸ εἰκοσαστίας περίπου ἐκ τῶν πρὸς δυσμὰς αὐ- τῆς ἀγρῶν καὶ ἐπιμελῶς φυλαττομένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Κοινότητος.

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, καθότι εἶνε ἐκτισμένον εἰς τὸ δυτικώτατον ἄκρον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἔχει μεγάλην σημασίαν ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποινιν· καθότι χρησιμεύει ὡς προμαχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνακό- πτων τὰς βουλγαρικὰς ἐπελάσεις εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς ἀχαροῦς καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποινιν λαμπρᾶς πεδιάδος τῶν Σερρῶν. Ὡς κέντρον δὲ πολιτικὸν τε καὶ ἐκκλησιαστικὸν τῶν περὶ αὐτὸ Ἑλληνικῶν βουλγαροφώνων χωρίων Κρού- σόβου, Ρατόβου, Βεθέρνης, Λατρόβου, Καμαρότι, Σαβιάκου, Κιπροῖ, Κουμλίη, Βαρακλή καὶ Σπατόβου μεγίστην ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτῶν δύναμιν, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ τύχη αὐτῶν.

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες κα- τὰ τὴν παράδοσιν ἔνεκα τῆς ἀγτισιάσεως, ἣν εἶρον κατὰ τὴν ἄλωσιν ἀπεκά- λεσαν αὐτὸ Ντεμίρ-Χισσάρ ἦτοι Σιδηρόκαστρον, συνωκισθὴ ὑπὸ πολυαριθ- μῶν ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ συνέρρυσαν εἰς αὐτὸ, ὡς εἰς κέντρον, ἐκ τῶν περίξ βουλγαροφώνων χωρίων οὐκ ὀλίγαι οἰκογένειαι, ὡς καὶ ἐκ Μελενίκου, καὶ οὕτω ἐσχηματίσθησαν δύο Ἑλληνικαὶ συνοικίαι, ὧν ἡ ἄνω, ἢ κοινῶς λεγομένη Βαρόσι, συνεκεντρώθη ἐν ὀθωμανικῇ συνοικίᾳ, τῆς ὁποίας λείψανον παρήμενεν ἐν τέμνος σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τοῦτο καταρρεῦσαν καὶ ὀλι- γάρθμοι ὀθωμανικαὶ οἰκίαι εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς συνοικίας ταύτης περὶ ἕτερον τέμνος διασωζόμενον εἰσέτι, ἡ δὲ ἑτέρα, ἢ κοινῶς καλουμένη Κάτω Μαχαλάς, συνωκισθὴ ἐπίσης ἐν τινὶ ἐπαύλει ὀθωμανοῦ Βέη, τῆς ὁποίας λεί- ψανον σώζεται μέχρι σήμερον μεγάλη τις καμάρα ἐν τῷ κέντρῳ τῆς συνοικίας. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ συνοικία, ὡς δύναται νὰ εἰκασθῆ τις, θὰ ἔκειτο παρὰ τὸν ἀρχαῖον βυζαντινὸν ναόν, εἰς ὃ μέρος εὑρίσκεται σήμερον ἡ ἀγορά, καθόσον λείψανα τῆς συνοικίας ἐκείνης σώζονται μέχρι τῆς σήμερον 6—7 οἰκίαι Ἑλ-

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

ληγικαί κείμεναι παρά τὸν γαδόν. Πάντως ἐξετοπισθησαν ἐκεῖθεν οἱ Ἕλλη-
νες διὰ τὸ εὐάερον καὶ εὐνδρον τοῦ τόπου ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων Ὀθωμανῶν
καὶ κατέφυγον εἰς τὴν ἄνυδρον καὶ ἀπόκρημνον ἄνω συνοικίαν, ἐν ἣ καὶ σή-
μερον κατοικοῦσι.

Τὸ Δεμίρ Ἰσαρίον καίτοι περισφιγμένον ἔσωθεν μὲν ὑπὸ πυκνοῦ ὀθωμα-
νικοῦ πληθυσμοῦ, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ λυσσωδῶς καταπολεμοῦντος αὐτὸ βουλγα-
ρικοῦ στοιχείου, καὶ διὰ τῶν ἐκπαιδευτηρίων του καὶ διὰ τῆς ἐμπορικῆς του
ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ βουλγαροφώνων χωρίων εἰργάσθη κατὰ τὸ
ἐγὼν αὐτῷ πρὸς διάδοσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐπὶ ἐμπορικῆν καὶ οικονομικῆν ἐποικίαν δὲν διατελεῖ ἐν πολὺ ἀνθηρῶ κα-
ταστάσει· καθάσον κέντρον ἐμπορικόν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, δὲν δύναται νὰ
θεωρηθῆ· πλὴν τούτου συναγωνίζονται ἐν τῷ ἐμπορίῳ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στοι-
χεῖον καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ πρὸ 5 ἑτῶν ἐπεχείρησαν καὶ οἱ Βούλγαροι νὰ ἐμπο-
ρευθῶσιν ἐνταῦθα κηρύξαντες μάλιστα καὶ οικονομικὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἡμι-
τέρων· καὶ πράγματι ἐπὶ τινα χρόνον κατεπολέμησαν λυσσωδῶς τοὺς ἡμετέ-
ρους, εὐτυχῶς ὅμως, ὡς στέρουμένοι ἐμπορικῶ πνεύματος, διατελοῦσιν ἐν
ἀφανείᾳ, καλπερ ὑφιστάμενοι εἰσέτι· καὶ οὕτω μὲν ὅλας τὰς δυσχερείας ταύ-
τας οἱ Ἕλληνες κατορθοῦσι καὶ σήμερον ἐτι νὰ κατέχωσιν ἐν ταῖς χερσί των
τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ἀγορὰ Δεμίρ Ἰσαρίου παρουσιάζει τῷ ἔξω
ἐπισκέπτῃ χροιάν Ἑλληνικὴν. Μεγάλην εὐκόλλαν δύναται νὰ παράσῃ εἰς τὸν
ἐνταῦθα Ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν κύκλον καὶ νὰ συγκρατήσῃ αὐτὸν ἀκλόνητον ἀπέ-
ναντι τῶν συναγωνιστῶν του Ὀθωμανῶν καὶ Βουλγάρων ἢ σύστασις μικροῦ
παραρτήματος ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Πιστωτικοῦ οἴκου, εἰς δὲ τὸν χειρῶνακτα πλη-
θυσμὸν ἢ χρησιμοποίησις τῶν ἀφθόνων ἐνταῦθα ὑδάτων δι' ἰατροῦσας ἐνὸς
ἐργοστασίου.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Δεμίρ Ἰσαρίου συμποσοῦται εἰς 4700 κατοίκους, ἐξ ὧν
3000 Ὀθωμανοί, 1000 Ἕλληνες, 300 Τουρκόγυφτοι, 200 Κιρκάσιοι, 150
Χριστιανοὶ Ἀθίγγανοι καὶ 50 Βούλγαροι.

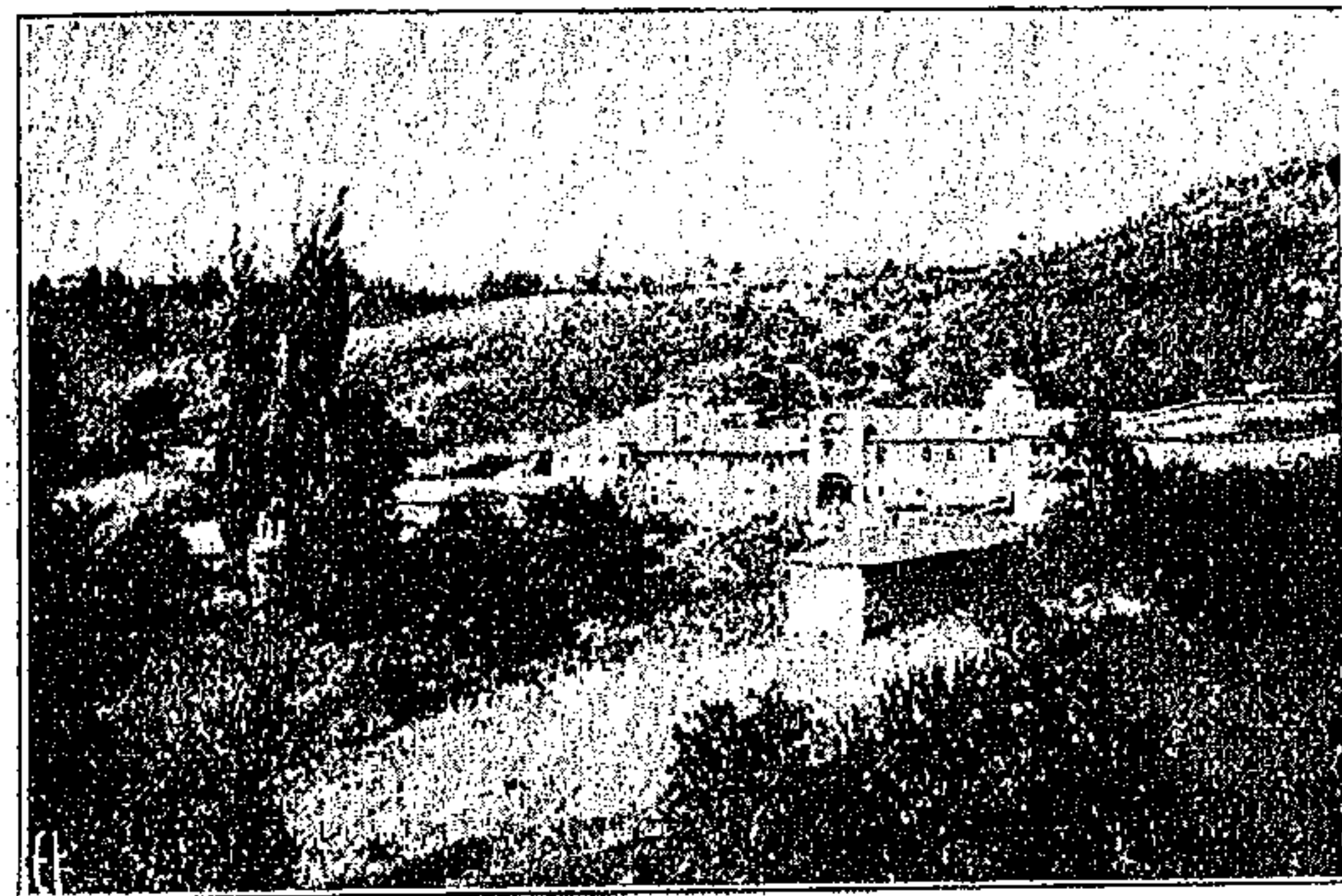
Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Δεμίρ Ἰσαρίου διατηρεῖ 3 σχολεῖα, Ἀστικὴν Σχο-
λὴν ἀρρένων μετὰ 60 μαθητῶν καὶ τριῶν διδασκάλων, ἰδρυθεῖσα ἀπὸ ἑκα-
τὸν ἑτῶν, Παρθενγωγεῖον μετὰ δύο διδασκαλισσῶν καὶ 90 μαθητριῶν καὶ
νηπίων λειτουργοῦν ἀπὸ 30ετίας καὶ ἕτερον Νηπιοπαρθενγωγεῖον ἐν τῇ κά-
τω συνοικίᾳ μετὰ μιᾶς διδασκαλισσῆς καὶ 30 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, λει-
τουργοῦν ἀπὸ 25ετίας. Ἐκκλησίαι ὑπάρχουσι δύο· Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου
Γεωργίου ἐν τῇ ἄνω συνοικίᾳ, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1841, καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Εὐαγ-
γελιστρίας ἐν τῇ κάτω συνοικίᾳ, ἰδρυθεῖσα ἑσχάτως τῷ 1906.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ
λοιπὰς κοινοτικὰς ἀνάγκας συμποσοῦται εἰς 250 περίπου λίρας. Πόροι τῆς Κοι-
νότητος εἶνε αἱ ἐκ τῶν δύο πυχκαρίων τῶν ἐκκλησιῶν εἰσπραξίαι καὶ τὰ ἐκ
τῶν τεσσάρων αὐτῆς καταστημάτων ἐνοίκιου, ἀνερχόμενοι ἐν συνόλῳ εἰς 140
περίπου λίρας.

Εὐεργέται τῆς Κοινότητος ὑπῆρξαν δύο· Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Συμέ-

τος, ὅστις ἐκ Μελενίκου ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ μετοικήσας ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ σιγρὰν
ἑτῶν εὐδοκίμως ὑπηρετήσας ὡς Ταμίης τῆς Κοινότητος ἀποθανὼν ἐν προβε-
βηκυλίᾳ ἡλικίᾳ τῇ 15ῃ Μαΐου τοῦ 1901 κατέλιπεν 100 λίρας ὑπὲρ τῶν Ἑλ-
ληνικῶν σχολῶν τῆς θεῆς αὐτοῦ πατρίδος, τὴν δὲ μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν του
ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Κοινότητα, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Ἱερὰ Μητροπόλις.
Πλὴν τούτου κατέλιπε καὶ 250 λίρας ὑπὲρ τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς γενετεί-
ρας του πόλεως Μελενίκου.

Ὁ ἀείμνηστος ἐπίσης Δημήτριος Χρ. Ἀλεξίδης, ὅστις ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ ἀπο-
βιώσας κατέλιπεν εἰς τὴν Κοινότητα δύο καταστήματα ἐν τῇ ἀγορῇ.

ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ

Ἑλληνομακεδόνες πεσόντες θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας ἐν τῷ τῆς
ἐθνικῆς ἀμύνης ἀγῶνι κατὰ τὸ τμήμα Δεμίρ Ἰσαρίου εἰσὶν οἱ ἑξῆς :

Ἐκ τοῦ χωρίου Σαβιάκου ὁ Μποζίκης Ἀγγέλου Λιόντα καὶ ὁ Μήτας
Μαζάνης, ἄνδρες μεσήλικες, φονευθέντες ἐν τῷ ὄρει Βέλε περὶ τὰ τέλη Σε-
πτεμβρίου τοῦ 1901. Ὁ Γεώργιος Ἀθανασίου Λιόντα πρόκριτος καὶ σημαῖον
μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σαβιάκου, ἀνὴρ ἡλικίας 45 ἐτῶν, τῇ 17ῃ Ἀ-
πριλίου 1902, διατροπηθεὶς διὰ μαχαίρων μεταξὺ Δεμίρ Ἰσαρίου καὶ Σαβιά-
κου. Ὁ Ἀγγελος Ἰωάννου Χασηριτζῆς διατρηθεὶς μαχαίρᾳ μεταξὺ τῶν ἀμ-
πελῶν Σαβιάκου τῇ 15ῃ Μαρτίου 1903. Καὶ ὁ Σπύσης Ντένας μονυχτῆρος Σα-
βιάκου καὶ ὁ Μήτας Κέπας φύλαξ τῆς Ἱ. Μονῆς Κούλας, διατρηθέντες δι' ἀμ-

φιστόμων μαχαιρών κατά την ἐκ Σερρών ἐπιστροφήν των τῆ 6ῃ Ἰουνίου 1906. Ἐκ Κρουσόβου ὁ Ἰωάννης Μπουρουβάνης μουχτάρης τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Κοινότητος διατηρηθεὶς μαχαίρᾳ ἐν τοῖς ἀγροῖς του περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1902. Ὁ Παπα-Γιάννης ἐφημέριος Κρουσόβου καὶ ὁ ἐκ Καταφυγίου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἑλληνοδιδάσκαλος Κρουσόβου Περικλῆς Ἀστεριάδης, ἐνθρονοὶ ὑποστηρικταὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πρωτεργάται τῆς Ἐθνικῆς δράσεως, ἐπιστρέφοντες ἐκ Σερρών εἰς Κρούσοβον διὰ Δεμίρη Ἰσσαρίου τῆ 19ῃ Ὀβριουίου 1905 καὶ εἰς ἐνέδραν βουλγάρων κομιτατζήδων ἐμπασόντες μεταξὺ Ἑλέσνιτσας καὶ Τουρβίσιτας ὑπέστησαν θάνατον μαρτυρικόν. Ὁ Βέλιος Δημητρίου Μιτσάκης τῆ 20ῃ Μαΐου 1906 ἐπριονίσθη ἐν τοῖς ἀγροῖς Κρουσόβου. Ἄλλος ὁρθόδοξος ἱερεὺς Κρουσόβου ὁ γηραιὸς καὶ ἥρωες Παπᾶ Χρήστος ἔξωθεν τῆς θύρας τῆς οἰκίας του ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ τῆ 28ῃ Ἰουνίου 1906 μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν διὰ πελέκων καὶ μαχαιρῶν κατεκρουεργήθη.

Ὁ ἐκ Δεμίρη Ἰσσαρίου Βασίλειος Ἰωάννου Γούναρης τῆ 24ῃ Νοεμβρίου 1904 ἐκάνη ζῶν, βληθεὶς εἰς κλίβανον ἐντὸς σάκκου ἐν Σουσίτση τῆς Ἐπαρχίας Μελενίκου.

Καὶ ὁ ἐξ Ἄνω Πορροῶν Ἑλλας Πένκας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1907 ἐφρονεύθη πληγείς διὰ πολυστρόφου ἐντὸς τῶν Πορροῶν περὶ ὥραν 12ην τῆς ἑσπέρας.

Ἄλητος ἡ μνήμη των.

Ἐν Δεμίρη Ἰσσαρίου 1909

Ὁ Διευθυντῆς τῶν Ἐκπαιδευτηρίων

Γ. ΣΤΙΒΑΡΟΣ

Νομοθέτης μέγας ἦν ὁ Σόλων καὶ μέγας πολιτικὸς ὁ Περικλῆς. Ἄλλ' ὁ μὲν Σόλων χρεῶν ἀποκοπήν ἐν Ἀθήναις ἐποίησεν, ὅπερ ὠνόμασε σεισάχθειαν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπέτισεν εἰς τοὺς δανειστὰς τὰ χρεῖα ὑπὲρ τῶν ὀφειλόντων· ὁ δὲ Περικλῆς φορολογῆσας τοὺς Ἕλληνας ἐκόσμησεν ἐκ τῶν χρημάτων μὲ ἰσρὰ τὴν Ἀκρόπολιν· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τὰ τῶν βαρβάρων χρήματα λαβὼν ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κελεύσας νὰ οἰκοδομήσῃσι ναοὺς θεῶν ἀπὸ μυρίων ταλάντων.

Πλουτάρχου.

ΡΕΣΝΑ

Γνωστὸν ὅτι αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ μεταβολαὶ χώρας τινὸς συντελοῦν ὥστε κῶμαι τινες ἢ χωρία τέως ἀσήμαντα νὰ προσλάβουν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα ἢ φήμην λόγῳ τῶν ἐν αὐτοῖς διαδραματισθέντων γεγονότων ἢ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸ κίνημα τὸ ἐπενεγκόν τὴν πολιτικὴν μεταβολήν. Οὕτω καὶ ἡ τέως ἄσημος κωμόπολις τῆς Μακεδονίας Ρέσνα ἀπὸ τῆς ἐπ' ἐσχάτων γενομένης ἐν Τουρκίᾳ πολιτικῆς μεταβολῆς θὰ καταλάβῃ σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον καὶ ὀργανισμὸν τῶν Νεοτούρκων. Διὸ δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον σύντομόν τινα περιγραφὴν τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἥτις παρουσιάζει πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, σὺ μόνον διότι ὑπῆρξε τὸ κέντρον τοῦ τελευταίου κινήματος, ἀλλὰ καὶ διότι ἠγωνίσθη καὶ ἀγωνίζεται πάντοτε μετὰ τόλμης κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ περισφίγξωσιν αὐτὴν πανταχόθεν.

Ἡ Ρέσνα κεῖται εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπώρειας τοῦ ὄρους τῆς Μακεδονίας Πετρίνου βορειοδυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου ἐπὶ τερπνῆς κοιλάδος διαρρομένης ὑπὸ ρυακίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ θέρος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξηραίνονται· ἐν τούτων τὸ μεγαλύτερον διέρχεται ὀλίγον ἔξωθεν τῆς Ρέσνης καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκολεμάρεκα (Μεγολοπόταμος). Συνδέεται δὲ ἡ Ρέσνα δι' ἀμαξιτοῦ μετὰ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Ἀχρίδος. Ὁ μεταβαίνων ἐκ Μοναστηρίου εἰς Ρέσναν διέρχεται κατ' ὄρχας διὰ τοῦ τουρκικοῦ χωρίου Κάζανι καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ Διαδατοῦ. Εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ Διαδατὸν τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς πανδοχείου κατεστραμμένου καὶ ἠρειπωμένου κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ πυρκαϊᾶς, ἐξ ἐνὸς στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ὅπου διαμένει μικρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, καὶ ἐκ μιᾶς ἐκκλησίας Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Θεομήτορα ἀφιερωμένης, ἥτις ὅμως ὡς διαφιλονικουμένη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παραμένει κλειστή. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ Διαδατοῦ πρὸς Ἀνατολὰς κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν βουλγαρικὴν ψευδοεπανάστασιν τοῦ 1903 εἶχε πύρποληθῆ ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα χωρία.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ρέσνης συμποδούμενοι εἰς 5 ἢ 6 χιλιάδας ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, σιδηρογυ-

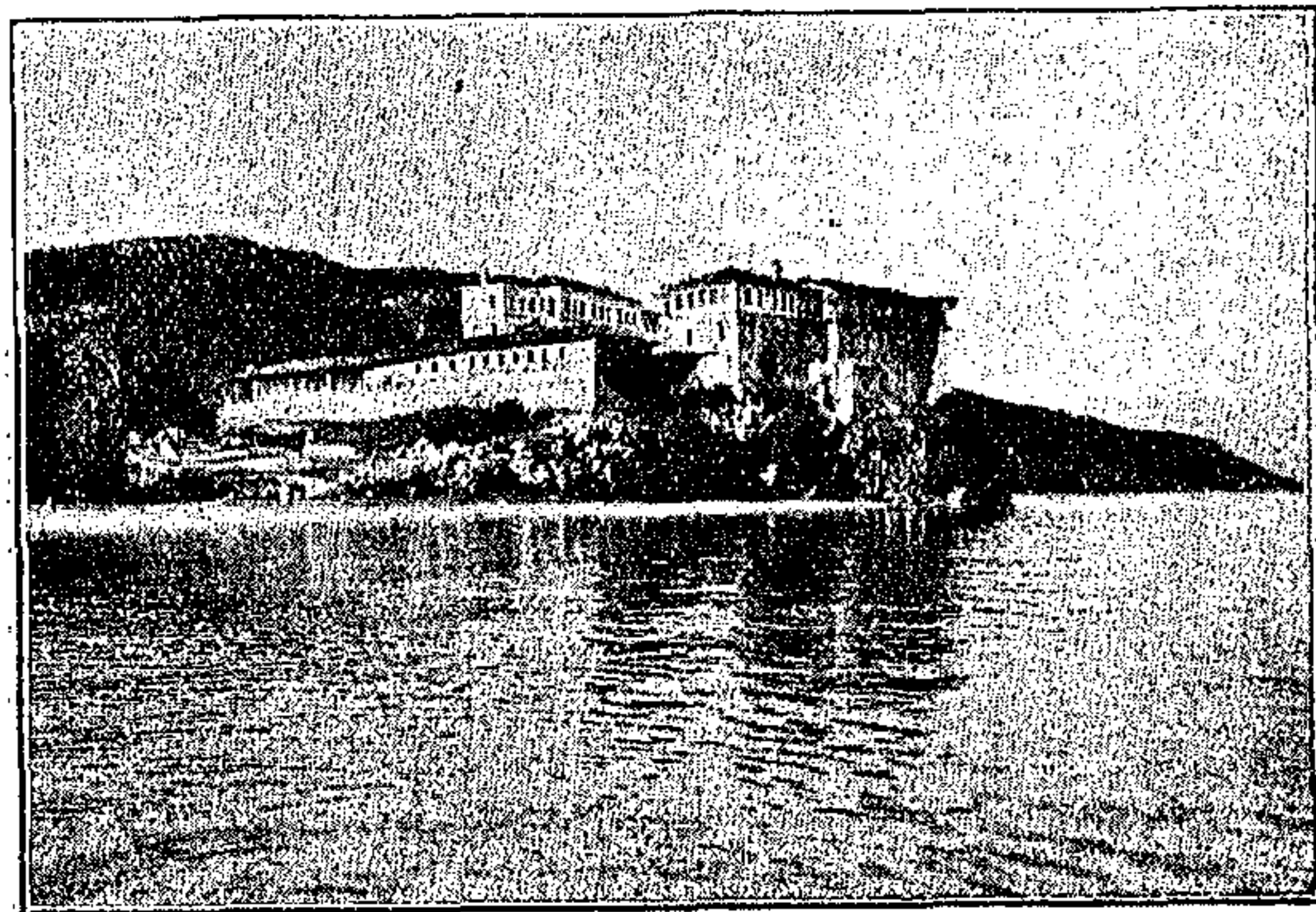
γίαν και άγγειοπλαστικήν, διότι τὸ χῶμα τῆς Ῥέσνης εἶναι καταλληλότατον πρὸς τοῦτο· πρὸ τινων μάλιστα ἐτῶν εἶχεν ἰδρυθῆ ἔξωθεν τῆς Ῥέσνης και ἐργοστάσιον εὐρωπαϊκῶν κεράμων, τὸ ὁποῖον ὁμως ἄγνωστον διὰ τινὰς λόγους ταχέως ἐγκατελείφθη και ἤδη ὑπάρχει μόνον τὸ κτίριον μετὰ τινων μηχανῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Πλησίον τοῦ ἐργοστασίου τούτου ὑπάρχουσι περὶ τὰ δέκα κεραμεῖα ἐξάγοντα ἀρκετὰς ἐγχωρίους κεράμους. Ἐν Ῥέσνῃ κατασκευάζονται διάφορα πῆλινα ἀγγεῖα, οἶον στάμνοι, μαγειρικά σκεύη και ἀντικείμενα στολισμοῦ.

Τῶν κατοίκων τῆς Ῥέσνης τὸ τρίτον περίπου εἶναι Ὀθωμανοὶ και Ἀθίγγανοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνας, Βούλγαροι ὑπερέχοντες κατὰ τὸν πληθυσμόν, ὀλίγοι Βλάχοι και ἐλάχιστοι Σέρβοι προσηλυτισθέντες ἐσχάτως ὑπὸ τῆς σερβικῆς προπαγάνδας.

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης διετῆρει ἀνεκαθεν ἀρρεναγωγεῖον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1869 ἔχει και παρθεναγωγεῖον. Τὸ ἀρρεναγωγεῖον κείμενον πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς κωμοπόλεως συνέχεται και ἀποτελεῖ ἐν κτίριον μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ σχολείου. Τὸ κτίριον τοῦτο ἀνῆκεν ἄλλοτε ὀλοκλήρον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα· οἱ Βούλγαροι ὁμως, οἵτινες προσεπάθουν και προσπαθοῦσιν εἰσέτι πᾶν Ἑλληνικὸν νὰ σφετερισθῶσι και καταστρέψωσι, κατῶρθωσαν νὰ ἀρπάσωσι τὸ ἡμισυ αὐτοῦ. Οἱ αὐτοὶ προσεπάθησαν διὰ παντοίων μέσων νὰ σφετερισθῶσι και τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, και πολλάκις μάλιστα ἤλθον εἰς χεῖρας πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλ' οὐδὲν κατῶρθωσαν· διὸ και ἐκτίσαν ἰδίαν ἐκκλησίαν. Διὰ τὸ παρθεναγωγεῖον δὲν ἔχει κτισθῆ ἀκόμη ἰδίον κτίριον, ἀλλ' ἐνοικιάζεται οἰκία. Εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα φοιτῶσι περὶ τοὺς 120 μαθητὰς και μαθητριάς διδασκόμενους ὑπὸ τεσσάρων διδασκάλων και δύο διδασκαλισσῶν· ἔχει δὲ τὸ μὲν ἀρρεναγωγεῖον ἑξ τάξεις ἀστικῆς σχολῆς, τὸ δὲ παρθεναγωγεῖον τέσσαρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν κατὰ τὸν χειμῶνα αὐξάνεται, διότι προσέρχονται τὰ τέκνα πολλῶν βλαχοποιημένων, οἵτινες ἐγκαταλείποντες τὰς ἐπὶ τῶν ὀρέων καλύβας αὐτῶν ἔρχονται νὰ διαχειμάσωσιν ἐν Ῥέσνῃ.

Οἱ Βούλγαροι ἔχουσι περὶ τοὺς 150 μαθητὰς και μαθητριάς. Οἱ δὲ Βλάχοι ἀποτελοῦντες δέκα περίπου οικογενεῖας ἰδρυσαν κατὰ τὸ 1900 σχολεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 15 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων διδασκόμενους ὑπὸ διδασκάλου και μιᾶς διδασκαλισσῆς. Τέλος δ' οἱ Σέρβοι ἰδρυσαν και αὐτοὶ κατὰ τὸ 1905 σχολεῖον ἔχον ἐν συνόλῳ 8 ἢ 10 μαθητὰς και μαθητριάς. Ἐν Ῥέσνῃ ὑπάρχουσι και ἀρκετοὶ Ἀθίγγανοι, οἵτινες εἶναι κυρίως σιδηρουργοί, κατὰ τὸ θέρος ἐκτελεῦντες και ἄλλας διαφόρους ἐργασίας ἐπὶ μισθῷ.

Ἐσχάτως ἰδρύθη ἐν Ῥέσνῃ και στρατῶν ἐπὶ τινος λόφου, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα "Καστανεῖαι,, ἕκ τινων μεγάλων καστανεῶν ἐπ' αὐτοῦ κειμένων. Εἰς τὸν λόφον τοῦτον ἐξέρχονται κατὰ τὰ βαῖράμια ὄλοι σχεδὸν οἱ Μωαμεθανοὶ και διασκεδάζουσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἴδοντες και χορεύοντες μετὰ τυμπάνων και ψήνωντες ἀρνία. Αἱ Καστανεῖαι εἶναι πολὺ ὠραία τοποθεσία, διότι ἐκεῖθεν βλέπει τις ὀλοκλήρον τὴν κωμόπολιν και τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης, ἥτις παρουσιάζει τερπνοτάτην θέαν ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν ἐν αὐτῇ διεσπαρμένων ἀγρῶν, χωρίων και δένδρων· ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἶναι ἀληθῆς παράδεισος. Ἐν Ῥέσνῃ

ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ (ὁδὸς σελ. 184)

ἐκάστη σχεδὸν οἰκία ἔχει και κῆπον, και ὡς ἐκ τούτου μακρόθεν ὀρωμένη ἡ Ῥέσνα φαίνεται ὀλοκλήρος ὡς κῆπος.

Καθ' ἕκαστον Σάββατον τελεῖται ἐν Ῥέσνῃ τὸ καλούμενον παζάρι, καθ' ὃ συνέρχονται χωρικοὶ ἐξ ὄλων τῶν πέριξ χωρίων πρὸς ἀγορὰν και πώλησιν τῶν προϊόντων αὐτῶν.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1903 ὁ Βούλγαρος ὀπλαρχηγὸς Τσακαλάρωφ μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ και πολλῶν χωρικῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε συναθροίσει ἐκ διαφόρων χωρίων, ἐσχεδίασε νὰ καταλάβῃ τὴν Ῥέσναν και ὑψώσῃ ἐν αὐτῇ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς

ἡμέραν δὲ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου ὄρισεν ἐν Σάββατον. Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν παρατηρεῖτο ζωηρὰ κίνησις ἐν Ῥέσνῃ, διότι ὅλοι οἱ χωρικοί, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὸν Βούλγαρον ὀπλαρχηγόν, εἶχον ἔλθει, διὰ νὰ ἀγοράσωσι πέδιλα. Περὶ τὴν 11ην λοιπὸν μετὰ μεσημβρίαν ἐπλησίασεν ὁ Τσακαλάρωφ εἰς τὰς Καστανέας καὶ ἤτο ἕτοιμος νὰ εἰσέλθῃ. Μαθὼν ὅμως ὅτι περὶ τὴν ἑσπέραν εἶχεν ἔλθει μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα, δὲν ἐτόλμησεν, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς πυροβολισμούς ἐπὶ δύο περιποῦ ὥρας. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀπάντησαν εἰς τοὺς πυροβολισμούς τούτους, ἐξῆλθον δὲ μόνον δύο χωροφύλακες, οἵτινες καὶ ἐφονεύθησαν. Οἱ Βούλγαροι ἔκαυσαν καὶ ἓνα ἀχυρῶνα, καὶ μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα ἀνεχώρησαν ἀπρακτοὶ καὶ διελύθησαν.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1908 ἡ Ῥέσνα, ἔλαβεν ἱστορικὴν σημασίαν, διότι ἐγένετο τὸ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ καταφύγιον τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας λαβόντων τὰ ὅπλα Νεοτούρκων ἐν αὐτῇ παρέμενε ὁ πολὺς ταγματάρχης Νιαζὴ βέης καὶ ἐκεῖ ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἀγωνιστῶν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου Ὀσμάν πασᾶς, ὅστις κατὰ τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἰουλίου ἀπήχθη ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὡς εἶχε, μετὰ τοῦ κοιτωνίτου.

ΚΩΝΣΤ. ΞΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ἐάν ὁ πέμψας εἰς τὸν κόσμον τὸν Ἀλέξανδρον δαίμων δὲν ἀνεκάλει αὐτὸν ταχέως, εἰς νόμος θὰ ἐκυβέρινα πάντα τοὺς ἀνθρώπους· καὶ πρὸς ἐν δίκαιον θὰ διωκοῦντο ὡς πρὸς κοινὸν φῶς. Νῦν δὲ ἀνήλιον ἔμεινε τὸ μέρος τῆς γῆς, ὅσον δὲν εἶδεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Πλουτάρχου.

Ὅτε ὁ πατήρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φίλιππος διετροπήθη ὑπὸ λόγχης τὸν μηρὸν ἐν Τριβαλλοῖς, καὶ διέφυγε μὲν τὸν κίνδυνον, ἐλυσεῖτο δὲ διὰ τὴν χωλότητα, θάρρει, πάτερ, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἔξελθε φανερά, ἵνα κατὰ πᾶν βῆμα ἐνθυμήσῃ τὴν ἀρετὴν.

Πλουτάρχου.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ἦταν μιὰ φουρὰ κ' ἓναν κερὸ 'ς τ'ς Κουρφούς (Κέρκυραν) ἕνας ἄρχοντας πουλὺ ζινκίντς (πλούσιος)· εἶχε ἓνα μόναχου πιδί, κί σὰ μόναχου ποῦ τοῦχαν τάγαποῦσαν πουλὺ κί μάνα τ' κί οὐ πατέρας τ'· ὅ,τι 'γύριβι τῶδναν, ὅ,τι ἤθιλι τῶκαμναν. Μιὰ μ'έρα τ'ς εἶπει : θέλου νὰ μ' ἀφήκητι νὰ πάνου νὰ γκιζηρίσου (περιηγηθῶ) τόπου. Τῶδουκαν τοῦ πιδί μιὰ χουφτα λίρις κ' ἓνα καράβι θάμα! κί πουλλοὶ δοῦλ(οι). Ἀπ' τς πουλλαῖς τς μιργαῖς ἀπ' 'πάει 'πάει κί 'ς τ' Σαλονί(η). Ἄμα ἔγῃκι ἀπ' τ' θάλασσα 'ς τ' Σαλονί(η) τί νὰ διοῦν τὰ μάτια τ' πρῶτα κί πρῶτα. Εἶδαν κ'· τι Οὐβραῖοι ποῦ 'χτυποῦσαν (ἔδερνον) ἓναν πιθαμένου χριστιανόν. Τοῦρθι τοῦ πιδί ἀποῦ μέσα ἀπ' 'ν καρδιά πουλὺ ἄχαρα κί δὲ ἔάσταξι κί τς εἶπει: Γιατί χτυπᾶτι τὸν πιθαμένου κί δὲν τὸν παραχώνιτι; Οἱ Οὐβραῖοι εἶπαν, Ἐτσι θέλουμι. Τότι τοῦ καλὸ πιδί εἶπει: Δέ μ' τὸν πλάτι (πωλεῖτε) ἱμένα αὐτὸν τὸν πιθαμένου; Σ' τὸν πλοῦμι (πωλοῦμεν). — Πόσου; — Διακόσις λίρις. — Τς ἔδωκι τς διακόσις τς λίρις, ἔβγαλι τὸν πιθαμένου ἀπ' τὰ χέρια τς, τὸν παράχουσι 'ς μιὰ μιργιά κί 'γύρσι ἓνα κ' ἓνα γιὰ ν (τὴν) Κέρκυρα πάλι, γιατί εἶχε σώσ(ει) τὰ γρόσια. Ἦρθι πάλι 'ς τς γουνεῖδισ τ' κί τς εἶπει τὰ ὅσα ὅλα.

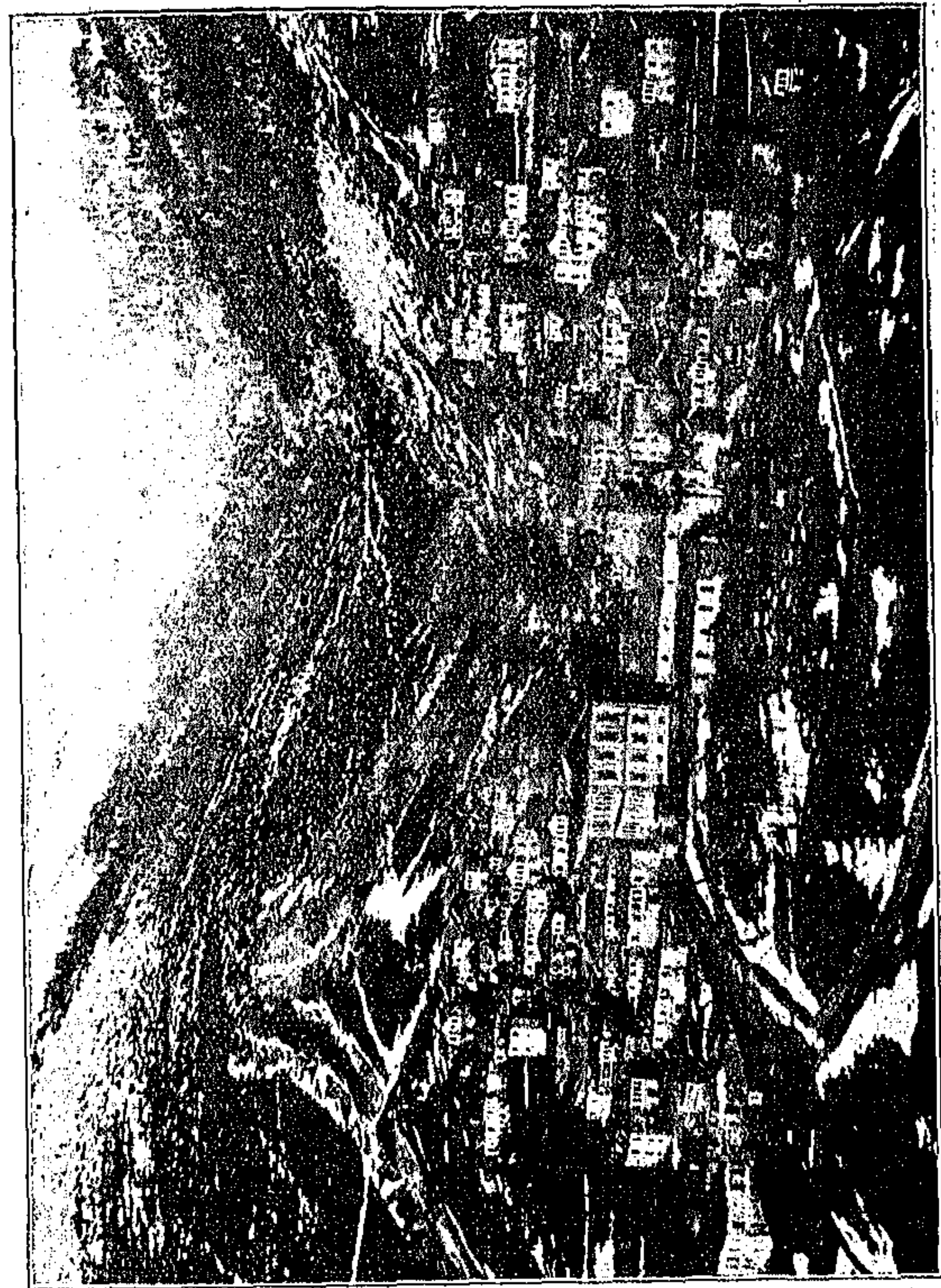
Ἦ μάνα τ' κί οὐ πατέρας τ' δὲν τοῦ μάλουσαν πῶδουκι τόσις λίρις γιὰ ἓναν πιθαμένου, γιατί εἶχαν πουλλαῖς λίρις· 'χάρκαν ἀπ' οὐχι τόσ(η) καλὴ καρδιά τοῦ πιδί. Τοῦ πιδί αὐτό εἶχε πουλι σιβτάν (πόθον) νὰ ταξειδεύ(η), καθὼς εἶπαμι, μέσ' 'ς τ' θάλασσα. Ἦ μάνα τ' κί οὐ πατέρας τ' τοῦπαν : Γὲ μ (υἱέ μου), σὰ θέλς νὰ ταξειδεύς μέσ' 'ς τ' θάλασσα, πρέπ(ει) νὰ μάθς νὰ κουλιουμπᾶς.

Τοῦ πιδί ἔμαθι πουλὺ καλὰ νὰ κουλιουμπᾶ, δὲν τῶθγινη καγκάνας (κανεῖς) ἀμπρουστά 'ς τὸν κουλύμπι. Μιὰ μ'έρα πάλι 'ς λέγ(ει): Θέλου νὰ κάμου ἓνα ταξειδὶ ὡς τ' Βινιτιᾶ (Ἐνετῖαν). Τοῦ 'τοίμασαν πάλι τοῦ πιδί μὴ καράβι τρανό, μὴ χουσιμικίαρέοι κί μὴ ναῦτ(οι) καλοὶ κί 'κίντσι (ἀνεχώρησεν). Τοῦ πιδί εἶχε τώρα ἀπάν' ἀπ' εἶχουσι χρόνια. Ἦταν ἓνα παλληκάρ(ι) νὰ 'χς δηὸ μάτια νὰ

τοῦ ἰδῆς. Αὐτὸ μουνάχου τ' κουμάντιον (διηύθυνε) τοῦ καράβι.
 'Πῆρι 'ν ἠύκῃ (τὴν εὐχὴν) ἀπ' τς γουνεῖδισ τ' κί 'κίντσι. 'Α-
 γέρας 'τραβοῦσιν ἀπ' ἀχπίσου (ὄπισθεν=οὐριος). 'Σ τῇ στρατά
 (εἰς τὴν ἑδὸν) 'σταύρουσαν (συνήτησαν) ἓνα ἄλλου καράβι. Αὐτὸ
 ἤρχουνταν ἀπ' 'ν 'Αγγλία. 'Αμα 'ζηούγουσαν πουλὺ πουλὺ σιμά
 (ἐπλησίωσαν), 'κὺτταξι τοῦ πιδὶ κ' εἶδι ὅτι οὐ καπιτάνιους ἀπ'
 τ' ἐκεῖνου τοῦ καράβι ἦταν ξιρούμιους (γνωστός) καὶ φίλους τ'.
 'Καλημιρίσκαν κί 'κουβέντσιασιν οὐ ἓνας μὶ τοὺν ἄλλουν, ἀντά-
 μουςαν τὰ καράβιά τς, τὰ 'σταμάτσαν, 'χίρσαν νὰ γλυκουκου-
 βιντιάζουν, σέφκι (εἰσῆλθε) 'ς ἐκεῖνου τοῦ καράβι κί τοῦ 'γκιζέρ-
 σι (τὸ περιῆλθε). Μίσσα 'ς αὐτὸ εἶδι δρό πουλὺ ἔμουρφα κουρί-
 τσια. 'Ελαμπαν ἀπ' 'ν οὐμουρφιά. Εἶχαν βούχα (φορέματα)
 πουλὶ ἀρχουντ(ι)κά. Τὰ κουρίτσια αὐτὰ εἶχαν κί μιὰ δούλα, κί
 σιμά 'ς αὐτὰ τὰ κουρίτσια 'κάθονταν ἓνας κλέφτς μὶ τς φουστα-
 νέλις. Τοῦ πιδὶ 'ρώτσι τοὺν καπιτάνιου ἀπ' τοῦ καράβι τί κου-
 ρίτσια εἶν' αὐτὰ; Τί γυρεῖ(ει) ἱκεῖ 'ς αὐτὰ ἱκεῖνους οὐ λέραβους
 (λερωμένος); 'Ακσι, φίλι μ', εἶπι οὐ καπετάνιους; Αὐτὰ τὰ κου-
 ρίτσια τ'ἔκλιψιν αὐτὸς οὐ κλέφτς, κί αὐτὸς μ' ἔχ(ει) πληρουμένου
 νὰ τὰ πάνου μὶ τοῦ καράβι μ' ὅπ' θέλ(ει) αὐτός.

Τότε τοῦ πιδὶ σηκώνιτι, πηγαίν(ει) σιμά 'ς τοὺν κλέφτ(η) κί
 τοὺν λέγ(ει). «Δὲν τὰ πλᾶς αὐτὰ τὰ κουρίτσια;» — «Τὰ πλῶ» —
 «Πόσου;» — «Δρό χιλιάδισ λίρις» — «Νά τις». Βγάν(ει) τοῦ πιδὶ δρό
 χιλιάδισ λίρις κί τς δίν(ει) κί πέρν(ει) τὰ κουρίτσια κί γυρνάει
 πάλι 'ς τς Κουρφούς, 'ς τς γουνεῖς τ', 'μουλουγάει τὰ ὅσα ὅλα κί
 παίρν(ει) ἓνα τρανὸ μπράβου (εὐγε) ἀπ' τς γουνεῖδισ τ, γιατί 'ξα-
 γόρασι τὰ κουρίτσια. 'Πέρασι κάμπουσους κίρς ἀπ' τοῦ γύρισμά
 τ'. Μιὰ 'μέρα λέγ' ἡ μάνα τ' : «Γέ μ', ἦρθι κίρς γιὰ 'παν-
 τρειά. Δὲν πέρνς, γέ μ', αὐτὸ τοῦ κουρίτσι ἀπ' 'ξισκλάβουσις;
 τοῦ τρανήτιρου;» — «Ὅπους λὲς ἰσὺ μάνα κί οὐ πατέρας ἔτσι ἄς
 γέν(η)». Τοῦ 'πῆρι τὸ κουρίτσι γ(υ)ναῖκα.

'Πέρασι λίγους κίρς κί τοῦ πιδὶ 'θέλτσι πάλι νὰ ταξειδέ-
 ψ(η). 'Θέλτσι νὰ πάη πάλι 'ς τὴν Βινιτιὰ πούχι 'ποφασίσ(ει) κ'
 εἶχι κινήσ(ει) κί ἀρχήτιρα κί δὲν εἶχι πάει. Τοῦ κουρίτσι ἄμα
 ἄκσι ὅτι θὰ πάη 'ς τὴν Βινιτιὰ, εἶπι 'ς τοὺν ἀντρα τ' : «'Α-
 κσι, ἀντρα μ, ἰγὼ εἶμι θυγατέρα τ' Βασιλεῖα τς Βινιτιὰς· ὡς
 τὰ τῶρα δὲν 'ς τοῦπα· τῶρα 'ς τοῦ λέγου. 'Εγὼ, γιὰ (ἰδοῦ) πῶς
 'βρέθηκα μέσ' 'ς τοῦ καράβι ἀπ' μ' εἶδισ. 'Ιγὼ εἶχα κατ(ι)βῆ 'ς τοῦ
 λιμάνι νὰ ξιχάσου ἀντάμα μὶ 'ν ἀδερφή μ'. 'Ικεῖ πῶς 'στέκουμά-

Χωρίον κείμενον ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καστορίας εἰς Φλώριαν ἀγοῦσης ὁδοῦ, 'Εγ-
 ταῦθα ἐδολοφονήθη ὁ ἐθνομάρτυς Παπᾶ Σιαυρος, ὁ δὲ Μόδεστος ἀνήγειρε
 μεγαλοπρεπεῖς σχολὰς ἀρρένων καὶ θηλέων. 'Ιδὲ Μακεδον. 'Ημερολόγιον τοῦ
 1908 Σελ. 113 καὶ ἐξῆς.

·σταν ἔαφνικὰ μᾶς ἄρπαξαν κὶ μᾶς ἔβαλαν μέσα ἔς ἱκεῖνου τοῦ καράβι ἀπ' μᾶς ἑγλύτους ἀπ' τ' ἱκεῖνον τὸν κλέφτι(η). Νὰ ἴφτον γιὰ (τοῦτον δὲ) τοὺν σταυρὸ κὶ νὰ τοὺν ἔχῃ κριμασμένου μέσα ἔς τὰ στήθια σ', κὶ ἄμα ζυγώσ(η)ς σιμὰ ἔς τοῦ γιᾶλο κὶ φανῆ τοῦ παλάτι τ' πατέρα μ', ν' ἀνοίξ(η)ς τὰπάνου τοῦ ρούχου γιὰ νὰ φανῆ οὐ σταυρός. Ἄμ' ἱκεῖ σιμὰ ἔς τὸ γιᾶλο ἄμα ἰδῆς φουρτοῦνα τρανή, γιὰτὶ κάμν' ἱκεῖ ὅλη ἡμέρα φουρτοῦνα, νὰ ρίξ(η)ς σίδηρου μέσσα ἔς τ' θάλασσα κὶ θάρθῃ διαταγμένου καράβι νὰ σὶ πάρ(η). Ὁλα αὐτὰ τᾶκσι (τὰ ἤκουσεν) οὐ νεῖος ἱκεῖνος κὶ ἴφλτσι (ἐφίλησε) τοῦ χέρι ἀπ' τς γουνεῖδισ τ' κὶ ζήτησι ν' ἠύκῃ τς κὶ κίντσι γιὰ τῆ Βινιτιά. Ἄμα ζιούγουσι σιμὰ ἔς αὐτὴν κὶ φάγκι (ἐφάγη) τοῦ παλάτι, ἔβγαλι ἔς τοῦ φανιρὸ κ' ἔλαμψαν οἱ διαμαντόπιτρις. Οὐ Βασιλεῖας ἔτχι νὰ κάθητι ἱκεῖν τὴν ὥρα ἔς τοῦ μπαλκόνι τ' κὶ ἄμα εἶδι ἀπὸ μακρὰ ἀκόμα μὶ τοῦ ντουλπίτ (τηλεσκοπίον) ἱκεῖνον τοῦ σταυρὸ, πουλὺ σιουμπίσι(1) (πολὺ ἀνησύχησε) ἕνα κ' ἕνα διάταξι νὰ πάη τοῦ διαταγμένου τοῦ καράβι νὰ καρτιρίσ(η) κὶ νὰ τοῦ φέρουν ἱκεῖνον ἀπουῆ κριμασμένου τοῦ σταυρὸ ἴσια ἔς αὐτόν.

Ἔτσι γῆγκι (ἔγινε) πῶς εἶπι οὐ βασιλεῖας.

Ἄμα τοὺν εἶδι οὐ βασιλεῖας, κύταξι τοὺν σταυρὸ κὶ τοὺν ῥώτσι (τὸν ἠρώτησε) ἀποῦ τοὺν βρῆκες αὐτόν τοῦ σταυρὸ ;» Τότι τὰ μουλάισι τὰ ὅσα ὅλα. Οὐ βασιλεῖας ἄμα ἔκσι ὅλα αὐτὰ, τοὺν πῆρι τοῦ παράπονου κὶ ἀγκάλιασε τοὺν γαμπρό τ' ἀπ' τοῦ γλύτουςι τὰ κουρίτσια τ' ἀπ' τὰ κλέφτικα τὰ χέργια.

Δὲ χάν(ει) κερὸ οὐ βασιλεῖας τοὺν τοιμάζ' ἕνα καράβι βασιλικό, τοῦ γιουμών(ει) καλούδια (καλὰ πράγματα χρειώδη), βάν(ει) μέσα παλληκάργια καραβουκέρδισ, στέλν(ει) κὶ τοὺν τρανήτιρου τοὺν γιᾶβέρ τ' νὰ πᾶν ἀντάμα μὲ τοὺν γαμπρό τ' νὰ φέρν τς θυγατέρις τ' κὶ τς γουνεῖδισ τ' γαμπροῦ τ', γράφτ(ει) κ' ἕνα γράμμα ἔς τοὺν σ(υ)μπέθερό τ' κὶ ἔς τῆ σ(υ)μπιθερά τ' κὶ τς παρακαλάει νάρθοῦν κὶ θὰ τς ἔχ(η) ἴσαν ἀδέρφια τ', θὰ τς ἔχ(η) μέσ' ἔς τοῦ παλάτι.

Ἔνα κ' ἕνα κίντσαν ὅλ(οι) ἀντάμα κ' ἔφτασαν ἔς ν' Κέρκυρα. Ἄμα ἔκσαν αὐτὰ τὰ καλὰ χαμπάργια, ὅλ(οι) ἀγλήγουρα ἑμάσαν (ἠτοιμάσθησαν) κὶ κίντσαν γιὰ τν' (τὴν) Βινιτιά. Οὐ γιᾶ-

1) Τουρκικὴ λέξις = ὑπώπτευσεν.

βέρς αὐτὴν τ' θυγατέρα τ' βασιλεῖα ν' ἀγαποῦσι πουλὺ κ' ἠθίλι νὰ ἴνπάρ(η) αὐτός, ἀν δὲν τὴν ἔκλιφταν ἀπ' ἐκεῖ κὶ ἀν δὲν ἴπαντρέβουνταν μὲ ἄλλουν. Ἐ τ' στράτα ποῦ ἴπιρπατοῦσαν μέσα ἔς τ' θάλασσα τοῦ ἠρθι κακιά ἰδέα νὰ πνίξ(η) τοὺν γαμπρό τ' βασιλεῖα κὶ νὰ πάρ(η) ὕστια αὐτός τ' βασιλουποῦλλα κὶ γύριβι κερὸ νὰ κάμ(η) τοῦ κακό. Μιὰ νύχτα κατὰ τ' βαθιὰ τῆ χαργῆ προυτοῦ νὰ σ(η)κουθοῦν οἱ ἄλλ(οι) ἀπ' τοὺν γύπνου, σ(η)κώθηκισ οὐ γαμπρός τ' βασιλεῖα γιὰ νὰ κυττάξ(η), τί ἀγέραν θὰ νάχουν γιὰ τοῦ ταξεῖδι τῆς ἡμέρας ποῦρχουνταν.

Ἰκεῖ ποῦ ἴπέκουνταν κὶ κύτταξι ἔς ν' ἄκρα ἀπ' τοῦ καράβι(η) τοὺν ἄμπουξι μέσ' τ' θάλασσα οὐ γιᾶβέρς, κὶ οὐ γαμπρός τ' βασιλεῖα ἔπισι βαθιὰ μέσ' ἔς τ' θάλασσα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν καλὸς κουλυμπητής, βγῆκε μακρὰ μακρὰ ἔς ἕνα γέρημου (ἔρημον) νησί. Οὐ γιᾶβέρς κουσέβ(ει) (τρέχει) ὕστια κὶ σκούζ(ει) (φωνάζει) κὶ ξυπνάει τς ἄλλους κὶ τς λέγ(ει), αὐ γαμπρός τ' βασιλεῖα ἱκεῖ πῶς κύτταξι τᾶστρα κὶ τ' θάλασσα ἔπισι μέσ' ἔς τ' θάλασσα κὶ πνίχκι.

Ἔνα κ' ἕνα τᾶβαλαν ἔς τς φωναῖς κὶ ἔς τὰ σκούγματα : κλαῖν, μαδιούντι, σκουτώθηκαν ἀπ' τὰ κλιάματα, ἄμα ὅλα χαμένα οὐ νεῖος δὲν φάλν(ου)νταν. Ἔνα κ' ἕνα ὕστια τραβοῦν μαῦρα πανιά ἔς τοῦ καράβι κὶ ἄμα ἔφθασαν ἔς τοὺν βασιλεῖα εἶπαν τοῦ κακό ποῦ γίνκι (ἔγινε). Τότι οὐ βασιλεῖας βάν(ει) μαῦρα φουρέματα, κόφτ(ει) μαῦρα κὶ γιὰ τ' θυγατέρα τ' κὶ γιὰ τ' συμπιθιργιά τ', παρηγόρσι κὶ τ' θυγατέρ τ' κὶ τὰ πιθιρκά τς. Ἐ τοὺν πατέρα κὶ ἔς τ' μάνα τ' γαμπροῦ τ' εἶπι οὐ βασιλεῖας: «Τὸσ(η) τύχ' ἦταν τῶρα ἴσεις πάλι πιθιρκά θὰ νάστι τ' κουρτσιοῦ μ' πάλι τοῦ ἴδιου τοῦ πηρέτ κὶ τ'ν (τὴν) ἴδια μπουρεψῆ θὰ νάχ(η)τι μέσα ἔς τοῦ παλάτι, τέτοια π' χάλ' νάχ(η)τι (ποῦ ἠθέλετε ἔχη) κὶ ἀν ζοῦσι τοῦ πιδί σας.

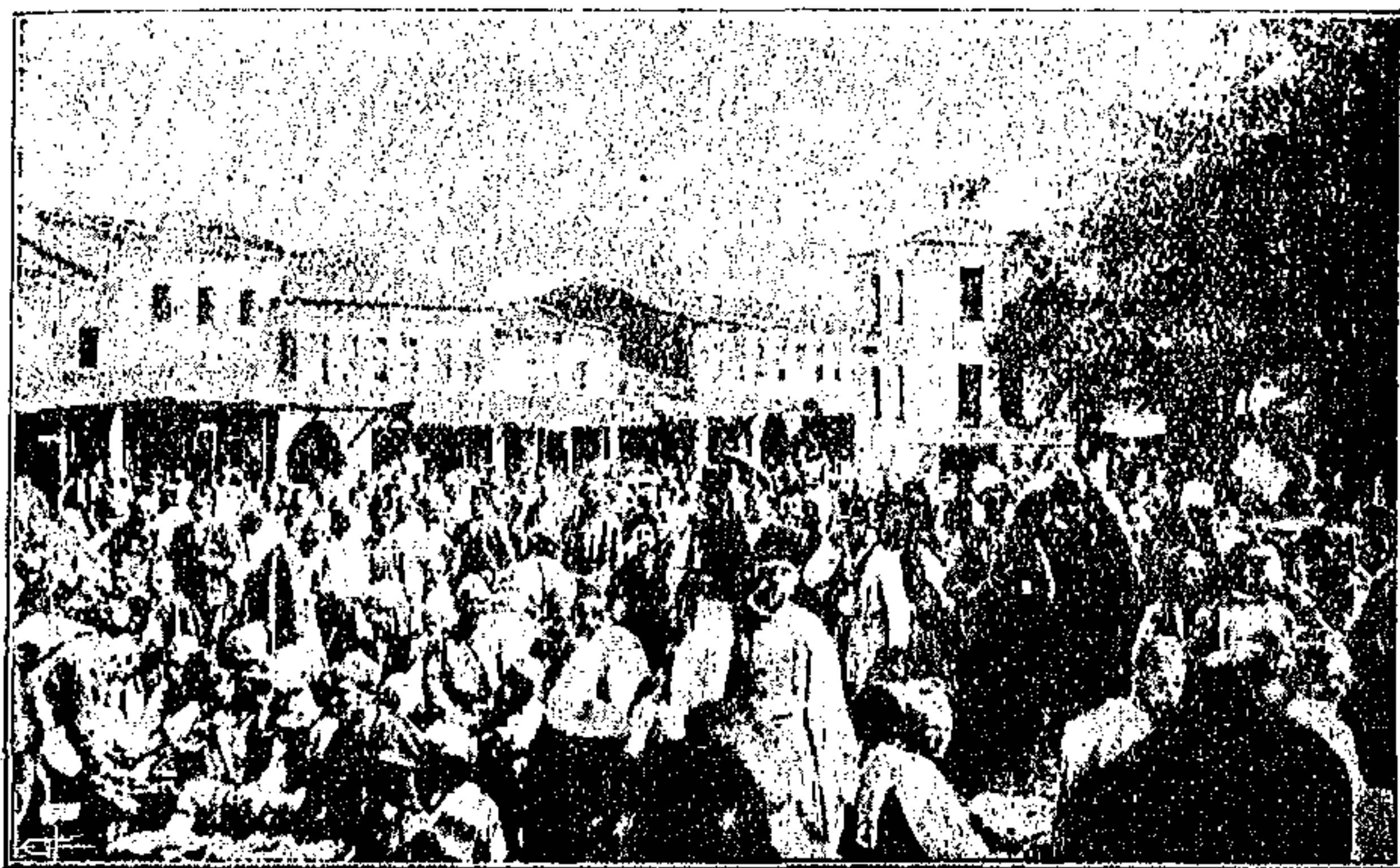
Ἰέρασαν δὲ χρόνια, τρία, τέσσαρα. Οὐ βασιλεῖας μιὰ ἡμέρα λέγ(ει) ἔς τοῦ κουρίτσι τ' ν' ἀποφασίσ(η) νὰ δευτερουπαντριφτῆ. Τοῦ κουρίτσι δὲν ἠθίλι πουθινὰ κὶ πουθινὰ ν' ἀκούσ(η) γιὰ δευτερι(η) παντρεῖα, ἄμα ἴσαν ἠθίλι ἔτσι οὐ πατέρας τ, μπουροῦσι νὰ κάμ(η) ἀλλοιῶς ; ἔστριξι. Ποῖόν γαμπρόν νὰ βρῆ οὐ βασιλεῖας ἄλλουν ἀπ' τ' ἐκεῖνον ἀπ' τ' γύριβι κὶ πρῶτᾶ ; ποῖόν ἄλλουν ἀπ' τοὺν πρῶτον γιᾶβέρ τ'; Γίνκι ἠ ἀπόφασι νὰ ξαναπαντριφτῆ ἠ θυγατέρα τ' βασιλεῖα. Τ' χαρὰ ν' ἀρχίντσαν 15 ἡμέρις ἀρχίτιρα ἀπ' τοῦ στεφάνουμα.

Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὸν βασιλεῖα κι τ' βασιλουπούλλα κι τς ἄλλους οὐλῆς κι ἄς ῥθούμι (ἔλθωμεν) ἔς τὸν πνιγμένον. Αὐτός, ὅπως εἶπαμι παραπάνου, βγήκε ἔς ἓνα γέριμου νησι. Ἰκεῖ ἔπερασι τέσσαρα χρόνια ἔτρωγι μόνουν ρίζις κι χουρτάριχ κι ἄγρια φρούτα· τὰ στράνια τ' (τὰ φορέματά του) εἶχαν γέν(η) κουμμάτια, οὐλου λώπκατις (1) (ράκη).

Μιὰ μέρα ἰκεῖ ποῦ κάθ(ου)νταν μέσα ἔς ἓνα λόγγου (δασώδης καὶ κρημνώδης τόπος· ὄρα καὶ τὴν Λατιν. λέξιν Longus) βγαίν(ει) ἀνυπάντυχα ἓνας γέρους κι λέει: «Αὐταῖς τς ἔμερις παντρεύῃτι ἡ γυναῖκα σ' κι πέρν(ει) ἰκεῖνον ἀπ' σ' ἄμπουξι μέσ' ἔς τ' θάλασσα. Γιὰ νὰ ν' προυφτάις, σὰ θέλς, νὰ αὐτὸ γιὰ τοῦ καρβάκι ἀποῦνι ἔς τοῦ γιχλὸ ἀπ' τοῦ νησι κι τράβα γλήγουρα.

Ἐνα κ' ἓνα οὐ νεῖος ἰκεῖνους, μπαίν(ει) μέσα ἔς τοῦ καρβάκι κι φτάν(ει) ἔς τὰ παλάτια τ' βασιλεῖα. Δὲ φανιρώθκι ἓνα κ' ἓνα, ἀλλὰ καμῶθκι πρῶτα σὰ ζουτλιάρς (ἐπαίτης). Ἔτσι πῶς ἦταν αὐτὸς καταξισχισμένους κι ἀπῆρέτητους, οὔτι κὰν τς πᾶνι οὐ νοῦς νᾶνι αὐτός. Τοῦν ἔδουκαν κουμμάτια ἀπ' τ' χαρά κι τοῦν ἄφκαν νὰ κάθῃτι ἔς μιὰ σκέπασι, ἔς ἓνα χαγιάτι, μέσα ἔς ἓνα αὐλή τ' βασιλεῖα. Μόνκι (μόνον) τοῦ σκλάκι τ' τοῦν ἀγρόντσι (ἐγνώρισε) αὐτὸ τοῦ σκλάκι τοῦχαν φέρ(ει) ἀπ' ἓνα Κέρκυρα. Ἡ γυναῖκα τ', ἄς γένταν (ἐγένετο) ἡ χαρά τς, ἄς γένταν τέτοις τοιμασιές, αὐτὴ οὐλου λύπ(η) ἦταν, γιὰτὶ δουκιοῦνταν (ἐνεθυμείτο) τοῦν πρῶτον ἀντρα τς ἀπ' τοῦν ἄαρροῦσι πνιγμένον. Οἱ δοῦλ(αι) κ' οἱ δοῦλις μιὰ μέρα εἶπαν ἔς τοῦν ζουτλιάρ(η), ἔλα κι σύ, σκουντὲ (κακομοίρη), νὰ κάμς κᾶναν παρὰ δλειχ (ἐργασίαν). Κάτσι κι κλῶθι (γύριζε, στρέφε) τοῦ σουγλι αὐτὸ μὲ τοῦ ψῆμα, τοῦ σφαχτό. Κ' ἔκατσι κ' ἔκλουθι κι ἀποῦ μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά τ' τοῦν ἦταν (ἦλλον) ἄχαρα κι ζόρι τρανὸ (διότι ἐβρῆθει καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ὑπανδρείαν τῆς γυναικὸς του). Κι ὅταν δὲν τοῦν κῦτταξι καένας, ἔχυνι δάκουχ πικρά, ἀμα ἓνα κ' ἓνα τὰ σφουγκζι γιὰ νὰ μὴ τοῦν δῆ καένας κι τοῦν ἀγρουν(σ)η (γνωρίση), γιὰτὶ δὲν ἤθιλι ἀκόμα νὰ γρουντσστῆ (νὰ γνωστῆ) ποιὸς ἦταν. Ἡ δοῦλά τ' ὅμως ἀποῦχι φέρ(ει) ἡ μάνα τ' κι οὐ πατέρας τ' κ' ἡ γυναῖκά τ' ἀπ' ἓνα Κέρκυρα, ἔβαλι ὑπουψία κι πᾶε σιμά τ' κι τοῦν κῦτταξι μὲ πούλλη περιέργεια· τ' φαίνταν (τῆ ἐφαινε-

το) σάματι ἦταν (ὡς ἐὰν ἦτο) αὐτός, ἔσάματι ἦταν ἄλλους, ἀμα πλειότιρου ἔσάματι ἦταν αὐτός· ἀλλὰ νᾶνι αὐτός πάλι τ' φαίνταν ἀπίστευτου, γιὰτὶ τοῦν ἔξερι γιὰ πνιγμένον. Ἰκεῖ πῶς ἔκλουθι τοῦ ψ(η)τό, κῦτταξι μιὰ λούζνα (οὐλήν) ἔς τοῦ χέρι. Αὐτῆ ἡ λούζνα εἶχε πουμεν(ει) ἀποῦ μικρὸ πιδι ἀκόμα, γιὰτὶ μιὰ φουρά εἶχε ἔς τὰ χέργια ψουμὶ κ' ἓνα γουρούνη τ' ἄρπαξι τοῦ χέρ τ' μαζὺ μὲ τοῦ ψουμὶ κι τοῦ δάγκουσι τοῦ χέρι, κι ἄς εἶχε γιὰτριφτῆ, κι ἄς εἶχε πιδάσει τόσους κίρος, ἡ δαγκουσιὰ (ἡ οὐλή) ἀκόμα φαίν(ου)νταν.

ΑΓΟΡΑ ΚΟΡΥΤΣΑΣ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον 1909 σελ. 283).

Ἄμα εἶδι αὐτὴν τ' λούζνα κι τὰ δάκρυα ἀπόχυνεν οὐ ζένους, κῶσσιψι (ἔτρεξεν) ἡ δοῦλα ἰκεῖν(η) ἀπ' οὔχι τρανέψ(η) ἔς ἓνα (εἰς τὴν) Κέρκυρα μέσα ἔς ἐκείνου τοῦ σπῆτι κι ἦρθι ἔς τὴν κυρὰ τς τ' χῆρα ἀπ' χάλ' νὰ παντριφτῆ κι τ' λέγ(ει): «Ἐῖς, αὐτὸς οὐ ξένους ἀπ' οὔνι οὐ πρῶτους οὐ ἀντρας σ'· ἔλα νὰ τοῦν παρακυττάξ(η)ς». Αὐτὴ ἄς κι δὲν ἔπιστευι, πάλι πᾶε κι τοῦν κῦτταξι ἰκεῖ, ποῦ ἔψηνε τοῦ σφαχτό. Τότι αὐτὸς δὲ μπόρισι νὰ βαστάξ(η) πλειότιρου· γύρσι, κῦτταξι λούζνα κι ἀμα εἶδι ὅτι

1) Τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶνε τὸ λῶπος=δέρμα, φόρεμα, ἐξ οὗ λωποδύτης.

δὲν τὸν ἐγλυπαν ἄλλ(οι), εἶπι 'ς τὴ γυναῖκά τ': «Τί μὶ κυττάϊζ' ἔτσι; ἰγὼ εἶμι οὐ ἄντρας σ', 'γλύτουμεσα γιατί ἤξηυρα νὰ κουλιουμπῶ ὑστிரὰ σ' τὰ λένου τῶρα μὴ λές 'ς κανένα ὅτι εἶμι ἰγὼ μόνου ἀμα νυχτώσ(η) διχτάξι κρυφὰ ἀπ' ὄλους νὰ μὴ λούσουν, νὰ μὴ μπερπερίσουν, νὰ μὴ στείλ(η)ς 'ς ἕναν οὐντὰ φουρέματα καλὰ ν' ἀλλάξου κὶ τοῦ βράδι νὰ μὴ στείλ(η)ς 'ς τοῦ τρανὸ τοῦ τραπέζι ἀπ' θᾶνι οὐ πατέρας κὶ ὄλ' οἱ τρανοί, κὶ νὰ γυρέψης ἀπ' τὸν πατέρα σ' ὑστிரὰ ἀπ' τοῦ ψουμὶ καθ' ἕνας ἀντὶ νὰ πῆ 'πόνα τραγοῦδι νὰ πῆ 'πόνα παραμῦθι. Ὅλα γίνκαν (ἔγιναν) ἔτσι. Σ' τοῦ δεῖπνου ἦταν μέσα κὶ οὐ γιαθέρς 'π' χάλ' νὰ γέν(η) γαμπρός τοῦ ταχιά (τὴν ἐπαύριον).

Εἶπι οὐ βσιλειῶς ἕνα παραμῦθι, εἶπι οὐ βυζίρς, εἶπι οὐ γαμπρός οὐ γιαθέρς, ἦρθ' ἡ ἀράδα νὰ πῆ κὶ οὐ ξένους ἀπ' τὸν εἶχι στείλ(η) ἡ βσιλουποῦλλα. Προυτοῦ ν' ἀρχέψ(η) νὰ 'μουλουγάη τοῦ παραμῦθι εἶπι 'ς τὸν Βσιλειῶ. «Ἀφέντ(η) Βσιλειῶ, θὰ μουλουγήσου κ' ἰγὼ ἕνα παραμῦθι, ἀμα νὰ κλείσουν πρῶτα τς πόρτις, γιὰ νὰ μὴ βγῆ καγκάνας (κανεῖς) ὄξου, κ' ἰκεῖ 'π' θὰ 'μουλουγῶ ἰγὼ τοῦ παραμῦθι, νὰ μὴ ἀφήσης ὄσου κὶ ἄν σὶ παρακαλέσ(η) νὰ βγῆ κάνας (τις) ὄξου. Ἐτσι ἄς γέν(η), εἶπι οὐ βσιλειῶς. Κὶ ἀρχίντσι 'σάν παραμῦθι νὰ 'μουλουγάη τὰ θκά τ' τὰ χάλια.

Ἄμα ἔφτασι 'ς ἰκεῖνου τοῦ μέρους ἀπ' χάλ' νὰ 'πῆ πῶς οὐ Γιαθέρς τὸν ἔρξι κάτ' ἀπ' τοῦ καράβι, 'χίρσι νὰ κουκκινίζ(η) κὶ νὰ συκλιτίζητι' οὐ Γιαθέρς καμῶθκι ὅτ' εἶχι ἀνάγκ(η) νὰ βγῆ ὄξου νὰ κάμ(η) τοῦ νιρό τ', καμῶθκι ὅτι τὸν κόφτ(ει) ἡ καρδιά τ', ἀλλὰ ὄλα χαμένα, δὲν τὸν ἄφκι οὐ βσιλειῶς νὰ βγῆ. Τῶρα καταλαβέντι κὶ μουνάχ(οι) σας τί γίγκι.

Οὐ Βσιλειῶς ἀγρόντσι τὸν γαμπρό τ', ἄρπαξι ἀπ' τοῦ λιμὸ τὸν κακοῦργου γιαθέρ τ' κὶ τὸν ἔκουψι τὰ χέργια κὶ τὸν ἔρξι 'ς τ' φυλακὴ ὄσου ποῦ 'πέθανι. Χάρκαν πουλὺ πουλὺ κὶ 'ζοῦσαν χαριτουμένα ὄλοι μέσ' 'ς τὰ παλάτια κὶ 'μεῖς μέσα 'ς τὴν καλύβια 'κόμα καλλίτερα.

Ἐν Λουριζίφ τῆς Ἐπαρχίας Σισανίου.

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις «Γλωσσικῆς Ἐταιρείας» βραβεύσεως Συλλογῆς τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ (1)

*Ποιὸς εἶδε τὰ Χριστούγεννα βαριά σὰν τὸ μολύβι,
ποιὸς εἶδε Φῶτα σκοτεινὰ καὶ Πασχαλιὰ θλιμμένη;*

Κοιμήσου, ἀγαπημένη,

'μπρός σου μὴ τὰ θωρῆς...

*Χιόνια παντοῦ ποῦ βάφηκαν μ' αἷμα πολὺ χυμένο,
τρομάρα γύρω καὶ οὐρλιασμα, περνοδιαβαλουν λύκοι,*

Κόρη μου, τέτοια φρένη

κοιμοῦ νὰ μὴ θωρῆς...

Λουλούδι ἄς ἦταν ἡ ζωὴ ξερὸ καὶ μαραμένο,

ἀλλ' ὄχι νὰ 'ναι σπάραγμα, μαρτύριο λυσσασμένο

Καὶ σὺ τ' ὀρφανεμένο

'μπρός σου νὰ τὸ θωρῆς...

*Κλαίω, κὶ ἄν τόσο σ' ἀγαπῶ, ποῦ κόρη σ' ἔχω κάνει,
ἐλληνοσπαῖδι σ' ἠθελα, μαχαῖρι νὰ σοῦ δώσω,*

Νὰ σεταχτῆς, ὡ πόσο

βαρὺς ἐκδικητῆς!

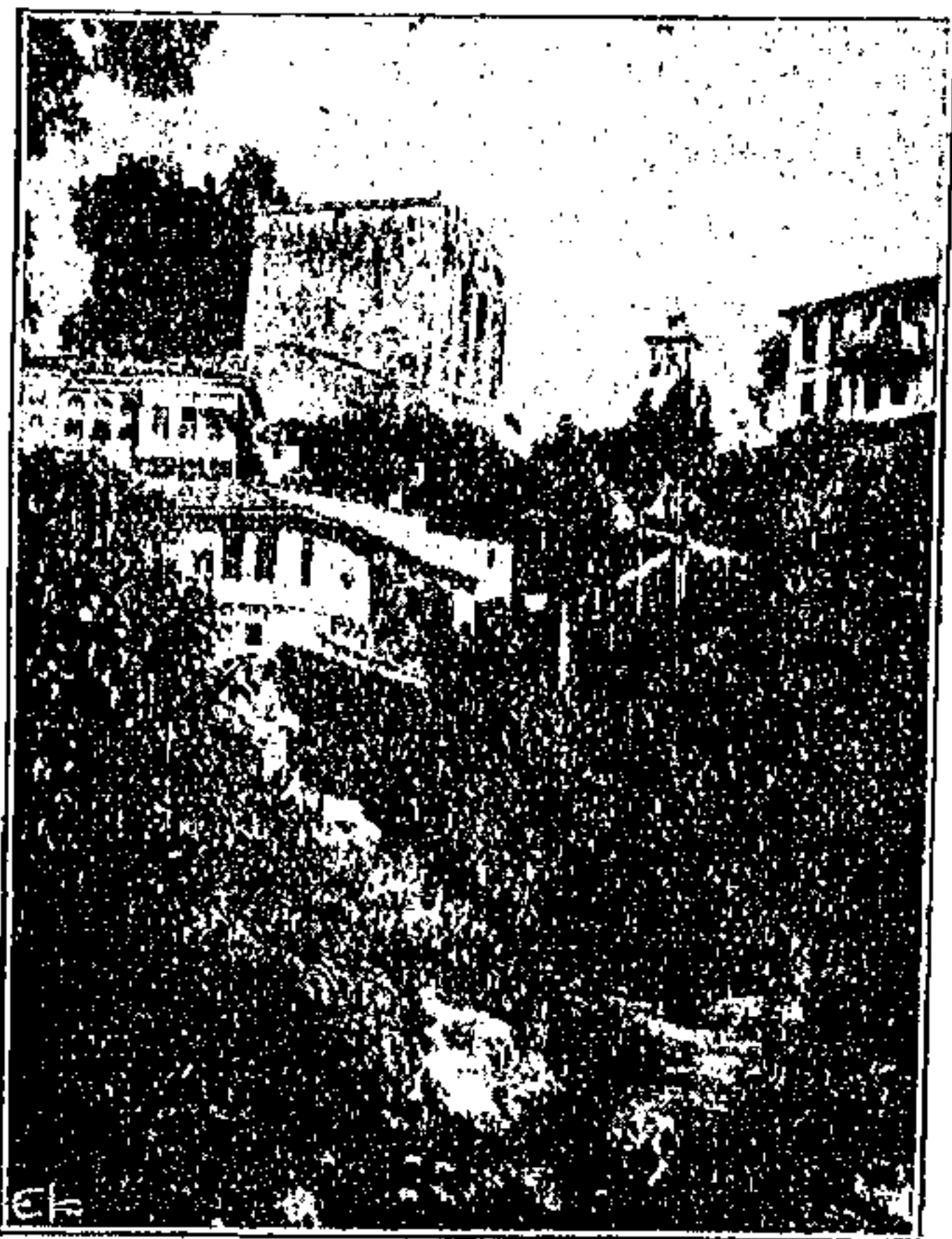
Κ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

1) Ἐκ τῶν ἄρτι ἐκδοθέντων «Νανουρισμάτων».

Ο ΒΑΛΤΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΩΝ (1)

Πρὸ τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἐσταμάτησεν ὁ ἀγωνιστῆς ὁ καλὸς μὲ τὸ μικρὸν σῶμα καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἥρωος, ἀλλ' ὑπόπτερος, ὡς αἰετός, παρέκαμψε τὸ θεῖον ὕψος.

Μὲ μίαν ὄμως μικρὰν ἀπογοήτευσιν.

ΒΕΡΡΟΙΑ (Βυζαντινὸς Πύργος).

Ἔως τῶρα ἐπίστευεν εἰς τὰς γεωγραφίας τῶν σχολείων, αἱ ὁποῖαι διετείνοντο ὅτι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς ἐλευθέρας πατρίδος μας εἶναι ὁ Ὀλυμπος· καὶ ὄμως ἀντελήφθη ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν ὄρεων εὗρισκετο εἰς ξένον ἔδαφος καὶ μάλιστα μετὰ τὸ 97, ὅτε μᾶς ἐπῆραν οἱ ἐχθροὶ πολλὰς ὑπορσίας του.

Ὅπως ὁ οὐριὸς ἀνεμὸς κολπώνει τὸ ἱστίον ὑποσχόμενος καλὸν ταξίδιον καὶ γλυκεῖαν κἀθόδον εἰς λιμένα καὶ ἀσπασμοὺς καὶ ἐπιτυχίας σκοπῶν ἰσρῶν, τοιοῦτοιτρόπως μία Ὀλυμπιακὴ πνοή, ἐνδόσω

ἄφηγεν ὀπίσω του τὸ χιονισμένον ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὡς λευκὸν βῆθρον τῆς Μακεδονίας του, τὸν ἐνεψύχωνε ψιθυρίζουσα ὀνόματα θεῶν καὶ ἡμιθέων, τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Νικοτσάρα, τοῦ Βλαχάβα, οἱ ὁποῖοι τὸ κατάρκησαν.

Ἐπροχώρει. . . Καὶ ὄμως τοὺς καλυτέρους ὁλωνοὺς τοὺς διαφρεύδει ἕνας. . . βάλτος.

Ὅστις ἐναρμονίζει τὴν καρδίαν του μὲ τὸ ἀγέρωχον καὶ ὑψηλὸν τῶν ὄρεων δὲν ὑποπιεῖται ὅτι ὑπάρχουν ταπεινοὶ βάλτοι.

Καὶ τὸ ἐπίβουλον αὐτὸ πλάσμα τῆς ὕλικῆς φύσεως, ὁ Βάλτος, εἶναι καὶ δυσκολώτερον ἀπὸ τὴν τραχεῖαν χαράδραν, ἐπιφοβώτερον τοῦ ἀποιόμου βράχου, πλεον ἀδιέξοδον ἢ ὁ σὺδενδρος λόγγος. Ὅταν εὗρεθῆς εἰς τὸ κράτος του, δὲν παλαίεις μὲ τὴν δυσκολλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀηδίαν. Πνοὴ δηλητηριώδης, κάποιον γλοιῶδες αἰσθημα πλανᾶται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ σιάσιμα νερά του, εἰς τοὺς βρωμεροὺς θάμνους του, ποῦ ἀπομυζοῦν τὸν βόρβορον.

Προχωρεῖς ἐν βῆμα καὶ βυθίζεσαι, ἀγωνίζεσαι τὰ ξεκολλήσης τὸν δεξιόν σου πόδα καὶ ὀλισθαίνεις μὲ τὸν ἄλλον. Καὶ τότε σοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούεις τὴν ψυχὴν τοῦ τέλματος νὰ σοῦ φωνάζῃ ἐν ἀπαλαίον « Ἄλι ! », εἶδος καγχασμοῦ κατὰ τῆς ἐπιμονῆς σου καὶ τῆς ἰεράς σου ἰδέας, ἧτις οὐ ἐσουρε μέχρις ἐνὸς βάλτου.

Τὴν ἐνθουσιαστικὴν πορείαν του ἐσταμάτησεν ὁ Βάλτος τῶν Γενιτσῶν, ἡ Λουδία λίμνη, εἰς τὴν ὁποῖαν εἰσβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμὸς, ἐξέρχεται δ' ἐκ τοῦ ἄλλου τῆς ἄκρου καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀνάγκη βαρεῖα ὡς χίλιοι τόννοι τὸν ἐπίεξε τὰ προχωρήσει, ἀλλὰ τὸ τέλμα τοῦ συνεκέντρωσεν ἀπιστεύτους δυσκολίας. Πόθος ἰσχυρὸς ὡς ὁ χάλυψ τοῦ ἐδίοιει τὰ σιτήθη καὶ τὸν ἐσουρε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδόν, ἣν ἔλαβεν ἄλλοτε ὁ Νικοτσάρας, ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Τέλματος, ὁ ἐπιδρομεὺς ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο κρυμμένος ἐντὸς αὐτοῦ, τοῦ ἀπήντα διὰ συμπυροκροτήσεων καὶ εἰρωνιῶν :

— Ἔως ἐδῶ εἶναι τὸ Ρουμλοῦκι ! ἔλεγεν ὡς ἀουνειδῆτος γεωγράφος ὁ Βάλτος αὐτὸς χωρίζει κατὰ τὰ δικά μας μέρη καὶ τὰ ἀνόητα ὄνειρά σας. . .

Τρέμων τότε ἐνεθυμήθη τὸ τραγικὸν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον τὸν ἐσουρεν ἕως ἐδῶ ἐπάνω, τὴν δυστυχῆ ἐκείνην παρθένον, τὴν Ῥοδόπην, ἧτις τοῦ ἐζήτει ἄμεσον βοήθειαν. . .

Καὶ μὲ λύσσαν ὀργῆς καὶ ἀνυπομονησίας ἐβρουχήθη εἰς τὰ ὀλίγα του παλληκάρα :

— Ἐμπρός ! ἢ ἐκεῖνοι ἢ ἐμεῖς !

Ἡμέρας, ἐβδομάδας ἐπάλασε ἔχασε τὸ κόκκινον χρῶμά του, τὴν παιδικὴν του ὠραιότητα καὶ μαῦρος, ἄγριος ἐπροχώρει βῆμα

1) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου « Ῥοδόπη ».

πρὸς βῆμα νὰ καθαρῶσι τὰ μιάσματα ποῦ ἐφώλευον εἰς τὸν Βάλτον.

Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον διότι οἱ Βούλγαροι, πολυάριθμοι καὶ διαωργανωμένοι ὡς ἦσαν, εἶχον ἰδρύσει καλύβας ἐκεῖ μέσα, καὶ περὶ αὐτῶν προχώματα, ἐγνώριζον κρυφίας διαβάσεις, εἶχον ἀκάτια, καὶ προμηθείας πολλὰς τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων εἰς μυστικὰς ὁπὰς καὶ λόχμας.

Ἐνέπνευσε φόβον εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐκυρίευσσε προχώματα, ἐπυρπόλησε μίαν καλύβην τὸ ἀκλόνητον θάρρος του. . . ἄλλ' ὅμως τὰ παλληκάρια του ἐθερίζοντο ἀπὸ τὰς καταστρεπτικὰς σφαῖρας νιουντουμ καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, ὁ ἴδιος εἶχεν ἤδη ἄχρηστον τὸ ἓνα του χέρι πληγωθεὶς, καὶ κατειρώγειτο ὑπὸ πυρετοῦ. . . Δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο παρὰ νὰ ἀποθάνῃ. Ἐμπρός! ἢ ἐκεῖνοι ἢ ἐμεῖς!

Ἄλλ' ἐκάμφθη ὁ ἦρωας. Δὲν ἔπρεπε νὰ γινῆ τάφος του ὁ ἀπαίσιος αὐτὸς βάλτος, ἀλλὰ τὸ βουνὸ τοῦ ὄνειρου του . . .

Διὰ τοῦτο ὑποχωρεῖ σύρων τοὺς πληγωμένους συντρόφους του. . . Τρέχει εἰς τὰ περὶ χωρῖα, καλεῖ τοὺς κατοίκους καὶ κραυγάζει μὲ πόνον:

— Παιδιά, τί κάθεσθε; ὁ αἷμος αὐτὸς βάλτος ἐγέμισε Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ζητοῦν μὲ αὐτὸν νὰ φράξουν τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν!

Καὶ ὅταν εἶδε νὰ τοῦ λέγουν ἀπὸ δεξιαν ἢ ἀπὸ ἄλλειψιν φιλοπατρίας ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ καθαρῶσθῃ τὸ τέλμα, καὶ μερικὸι σχισματικοί, τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώριζε, νὰ τὸν ἀποτρέπουν τεχνηέντως, αὐτὸς, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγον, διὰ εἰς τὰ ἐνθουσιώδη στήθη του οἶονεῖ ἐκάλπαζον ἀκράτητοι ἀραβικοὶ ἵπποι, ἀπέκρουεν εἰς ἓνα τοῖχον τὸ κάτωχρον πρόσωπόν του συντειριμμένος ἀπὸ ἀδυναμίαν καὶ ἤρχισε νὰ χύνη πύρινα δάκρυα ἐνθυμούμενος τὸ τραγικόν του ὄνειρον, τὴν ἑλληνοπούλαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐσφαγίαζον μακρὰν οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος του καὶ δὲν τὸν ἄφηγεν ὁ βουλγαρίζων αὐτὸς βάλτος τῶν Γενιτσῶν(1) νὰ πηδήσῃ νὰ τὴν σῶσῃ.

Κ. Γ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

1). Ἰδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 332 καὶ ἐξῆς, καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 185 καὶ ἐξῆς.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΝ

Τὸ Περιστέριον εἶνε ὁ ὑψηλότερος καὶ προτελευταῖος κρῖκος ἐν τῇ βορείᾳ ἄκρᾳ τῆς ὄρεινῆς ἀλύσεως τοῦ Βαρνοῦντος τῆς διευθυνομένης ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

Εἶνε ὄρος ἀρχέγονον γρανιτικὸν ἀπολήγον εἰς τρεῖς πλησίον ἀλλήλων κορυφάς, ὑψουμένας εἰς 2360 περίπου μέτρα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης καὶ μόνον ἐπ' ὀλίγους μῆνας τοῦ ἔτους στερουμένας ἐντελῶς χιόνων.

Ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὡς ἐν μαγευτικῷ πανοράματι βλέπει τις πρὸς Δ. τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος καὶ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὰ ὄρη Πέτρινον καὶ Γαλίτσιστα, κωλύοντα τὴν ἀποψιν τῆς λίμνης Ἀχρίδος, τὴν πεδιάδα Ρέσνης, τὴν λίμνην Πρεσπῶν, τὸ ὄρος Ξηροβοῦνι, κωλύον τὴν ἀποψιν τῆς πεδιάδος τῆς Κορυτσᾶς, τὸ ὄρος Μοράβαν καὶ νοτιώτερον τὸ Γράμμος.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Βαρνοῦντος βλέπει τις ἐπίσης ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὰ ὄρη Κρουσόβου. Περλεπέ, Γκοπεσίου, τὴν πόλιν Μοναστήριον, τὴν πεδιάδα Πελαγωνείας, τὸ ὄρος Μορίχοβον, κωλύον τὴν ἀποψιν τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ γύρος τῶν προπόδων τοῦ ὄρους ἀπαιτεῖ ἡμερονύκτιον τακτικῆς πορείας καὶ πλέον.

Ἡ ἀνατολικὴ κλιτὺς ἐνιαχοῦ εἶνε λίαν ἀπότομος· παρουσιάζει κρημνοὺς καὶ βάραιθρα μεγάλα κατερχόμενα ἐκ τῶν κορυφῶν μὲ ὑπερύψηλα καὶ ἔσωθεν κλίνοντα τειχώματα· ἀπὸ τούτων τὸ θέαμα εἶνε λίαν ἐπιβάλλον συνάμα καὶ ἱλιγγιῶδες.

Τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὄρους εἶνε βραχῶδες· ποῦ μὲν οἱ βράχοι εἶνε συσσωρευμένοι μεγάλοι καὶ ἀλλεπάλληλοι εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν, κατ' ἣν οὐδὲν ἄλλο βλέπει τις πλὴν τῶν βράχων τούτων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν κοιλοτήτων ἢ σπηλαίων, ποῦ δὲ οἱ βράχοι εἶνε ὀλιγώτερον μεγάλοι καὶ ἀραιότερον διεσκορπισμένοι· μεταξὺ τούτων φύεται χόρτος ὑψηλὸς καὶ ἀνθεκτικὸς σχηματίζων στρωματοειδῆ φυτικὴν γῆν. Οὗτος εἶνε ἡ κυρία τροφή

τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους διαιτωμένων ὠραίων καὶ ῥαδινῶν ἀντιλοπῶν (αἰγάγγρων), αἵτινες κοινῶς λέγονται *ἀγριογίδες*.

Αὗται ἀπαντῶσιν ἐκεῖ κατὰ μικρὰς ἀγέλας· ἀγρυπνοὶ φρουροὶ τῆς ἀγέλης ἴστανται ἐπὶ τῶν βράχων οἱ γηραλεώτεροι ἄρρενες, στρέφοντες κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τὴν ἐπὶ μακροῦ τραχήλου ὠραίαν κεφαλὴν των· ἰσχυρὸς τῶν ῥωθίωνων συριγμὸς εἶνε ἢ κροῦσις τοῦ κώδωνος τοῦ κινδύνου· ἀμέσως τότε ἡ ἀγέλη ἀκολουθεῖ εἰς γραμμὴν τοὺς ἀρχηγούς καὶ πολλάκις προχωρεῖ ταχύτατα περιφρονοῦσα τὰ παρουσιαζόμενα φυσικὰ κωλύματα.

Οἱ κυνηγοὶ τῶν αἰγάγγρων, ὅταν διακρίνωσι μακρόθεν ἀγέλην τινά, ἵνα προσεγγίσωσιν αὐτήν, ἔρπουσι πολλάκις ἐντὸς τῶν βράχων, προσέχουσι δὲ νὰ μὴ προξενῶσιν μηδὲ τὸν ἐλάχιστον κρότον, κρατοῦντες τρόπον τινὰ τὴν ἀναπνοὴν των. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως γίνονται ἀντιληπτοὶ καὶ ἡ ἀγέλη ἐντὸς ὀλίγου ἐξαφανίζεται· νέα τότε ὀδύσσεια χείρων τῆς πρώτης ἀρχίζει διὰ τὸν κυνηγόν· ἀποτυφλούμενος δὲ ἐνίοτε οὗτος ὑπὸ τῆς μανίας τῆς ἐπιτυχίας προχωρεῖ ἀσυναισθητῶς εἰς μέρη ἐπικίνδυνα· αἴφνης βλέπει ἑαυτὸν ἐνώπιον κρημνῶν, τρέμει ἀναλογιζόμενος τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερπηδήσεως αὐτῶν καὶ καταρᾶται τὴν ὄραν, καθ' ἣν ἐξῆλθεν εἰς κυνήγιον, ὀρκιζόμενος ὅτι, ἐὰν ἐσφῆξοτο, οὐδέποτε ὁ πούς του θὰ ἐπάτει τὰ ὅσον ἐπιβλητικὰ τόσον καὶ ἐπίφοβα ταῦτα μέρη· τέλος ἐντεινῶν τὰς δυνάμεις του ὑπερπηδᾷ τὰ κωλύματα καὶ σώζεται· μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἢ καὶ αὐθημερόν ἐπὶ τῇ θείᾳ ἀγέλει δὲν εἶνε παράδοξον νὰ κινδυνεύσῃ παρομοίως ἢ καὶ χειρότερον κίνδυνον.

Ἄν δέ ποτε εὐτυχῆσῃ νὰ φονεύσῃ αἰγάγγρον τινά, τότε ἀρχίζει δι' αὐτὸν ἄλλη βάσανος· ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν φέρῃ ἀκέραιον εἰς τὸ χωρίον του, ἵνα τὸν θαυμάσωσι πάντες. Πρὸς τοῦτο εἶνε ἀνάγκη, ὅπως αὐτὸς μόνος ἢ μετὰ τῶν ὀλίγων συνοδῶν του τὸν φέρῃ ἐπὶ ὥρας διὰ τῶν βράχων εἰς τὸν κατήφορον. Τὸ βάρος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐντοσθίων δυνατὸν ν' ἀνέρχεται μέχρι τῶν 30 ὀκάδων, καὶ ὅμως ὁ κυνηγὸς κατορθώνει τὸν σκοπὸν του. Ὡ νεότης, νεότης, πρὸ οὐδενὸς πτοεῖσαι, πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρεῖς.

Τὸ διὰ τῶν κυνῶν κυνήγιον τῶν αἰγάγγρων εἶνε ὀλιγώτερον ἐπίπονον, ἀλλὰ παρουσιάζει ὀλιγωτέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν κυνηγῶν εἶνε μικρὸς.

Μεγάλα θηρία πλὴν τῶν ἀντιλοπῶν ἀπαντῶσιν, ἀλλὰ σπανιώτερον, οἱ λύκοι καὶ ἡ ἄρκτος.

Δάσος δὲ κυρίως ὑπάρχει μόνον ἐπὶ τῶν Β. καὶ ΒΑ. κλιτύων

ΑΙΓΑΓΓΡΟΣ

τοῦ Περιστερίου ἀνωθεν τοῦ Μεγαρόβου μέχρις ἀποστάσεως 600 περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν κορυφῶν. Εἶνε δὲ τοῦτο ἐξαισίον δάσος, ἱκανῶς μέγα, ἀποτελούμενον ἀπὸ κατακορύφους πεύκας καὶ ἑλάτας ὕψους μέχρις 20 μέτρων καταλληλοτάτας διὰ τὴν οἰκοδο-

μικρὴν καὶ δι' ἰστούς. Σποραδικῶς δὲ ἀπαντᾷ ἡ ὄξειά, ἡ σκλή-
θρα, ἡ σημύδα, ἡ λεπτοκαρυά. Ἐντὸς τοῦ δάσους ἐνδiciaται
ὁ σκίουρος καὶ ὑψηλότερον τὸ κουνάβιον. Πολλάκις βλέπει τις
τὸν σκίουρον ἀναρριζώμενον ἐπὶ τῶν δένδρων, πηδῶντα ἀπὸ
κλάδου εἰς κλάδον καὶ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον.

Τὸ θέρος ἀφθονα χαμαικέρασά τέρπουσι τὴν ὄρασιν, τὴν
γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν· εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα μέρη ὁ μικρὸς
πυξόμορφος θάμνος μυρτίλλις (*Wacciniun Myrtillus*) ἀποτε-
λεῖ πράσινον τάπητα, ὕψους 10—15 ἑκατοστομέτρων, κατεστιγ-
μένον μὲ τὰς βαθυκυάνους εὐγευστοτάτας αὐτοῦ ῥάζας, μεγέθους
μπιζελίου, τὰ κοινῶς μαυραδάκια λεγόμενα, ἔτι δὲ ὑψηλότερον
ἀπαντᾷ ἀραιῶς καὶ ἡ σμεουριά.

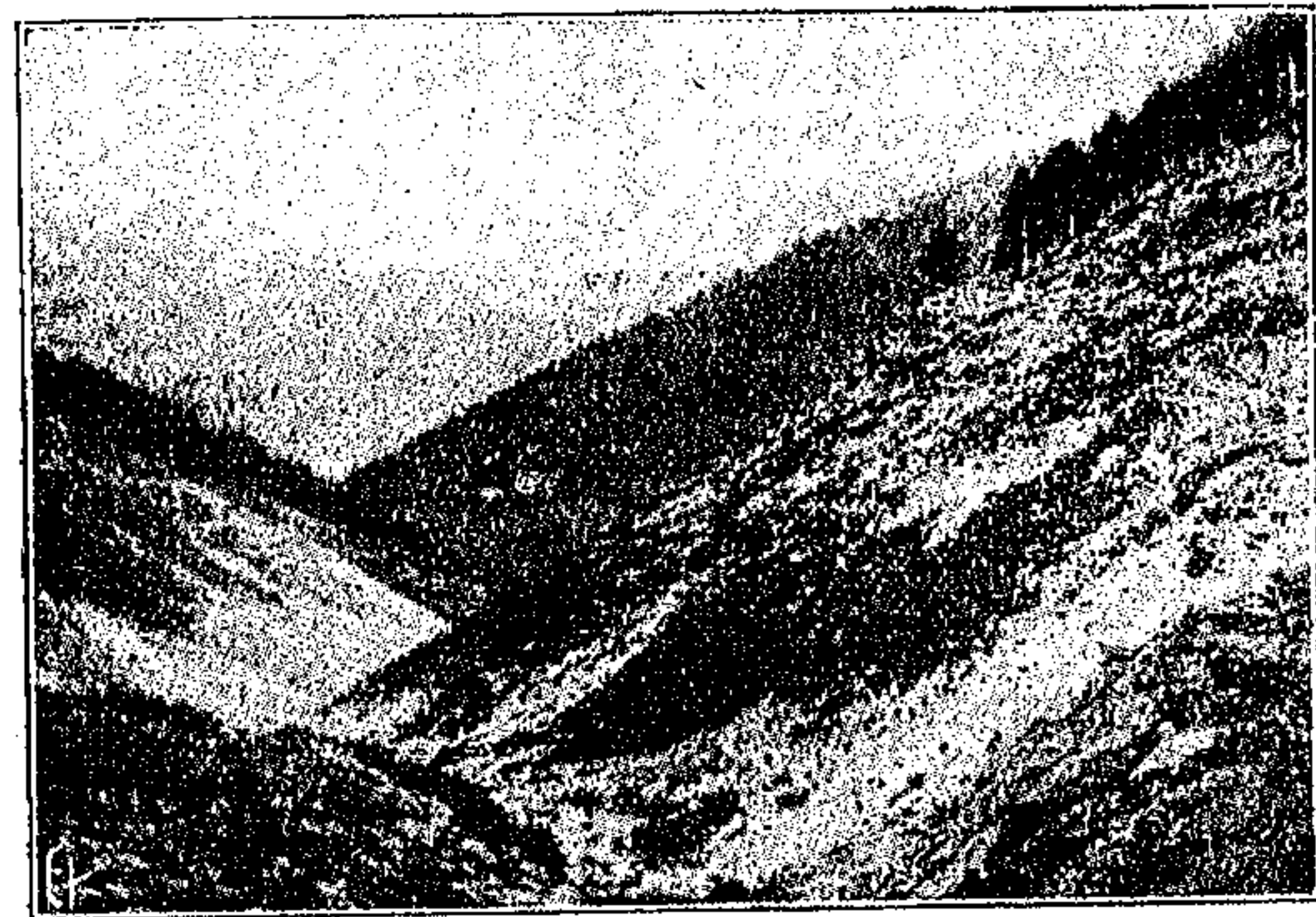
Αἱ πηγαὶ εἶνε πολυάριθμοι· τὸ ὕδωρ αὐτῶν εἶνε ἀφθονον,
διαυγέστατον καὶ ψυχρότατον ἀποτελοῦν χειμάρρους, οἷτινες πρὸς
Δ. μὲν ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν λίμνην Πρεσπῶν, πρὸς δὲ τὰλλα
μέρη ἀρδεύουσι δύο λεκανοπέδια, τὸ ἐν ἀπὸ Διαβατοῦ μέχρι Μο-
ναστηρίου πλάτους μιᾶς ὥρας περίπου καὶ μήκους τριῶν ὥρῶν,
κείμενον Β. καὶ ΒΑ. τοῦ Περιστερίου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ λοφο-
σειρᾶς τινος, ἣτις ἀποτελεῖ ἴσως τὴν νοτιωτάτην διακλάδωσιν
τοῦ Σκάρδου, τὸ δὲ ἕτερον στενότερον ἀπὸ Νιζοπόλεως διὰ Δι-
χόβου μέχρι Μοναστηρίου, κείμενον Ν. καὶ ΝΑ. τοῦ Περιστερίου
μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν συνεχομένων νοτιωτέρων κρίκων τοῦ Βαρ-
νοῦντος. Τὰ δύο ταῦτα λεκανοπέδια ἐνοῦνται κατὰ τὸ Δίχοβον
καὶ ὕστερον κατέρχονται μέχρι Μοναστηρίου, ἐκβάλλοντα ἀπὸ κοι-
νοῦ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πελαγονείας. Λήγοντος τοῦ Μαΐου
καταπλημμυροῦσι τὸ ὄρος τὰ ποιμνία τῶν Σαρακατσάνεων καὶ
τῶν ἐγχωρίων Βλαχοποιμένων, τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν ἐν
Θεσσαλίᾳ χειμαδιῶν αὐτῶν.

Πολλὰ δὲ τοποθεσίαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἐχρησί-
μευσαν ὡς κρησφύγετα καὶ ὄρηθηρια τῶν ἠρώων Ἑλληνομα-
κεδόνων ἐκδικητῶν ἰδίως δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ Μακρῆ, τοῦ βασιλέως
τούτου τοῦ Βαρνοῦντος.

Τῷ 1903 Βουλγαρικὴ συμμορία ἑκατονταμελῆς περίπου
ἐχρησιμοποίησε ταῦτα ὄρηθηρια, ἀναμφιβόλως παρασκευάζουσα
τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεγαρόβου· ἀλλὰ τὴν 20 Σεπτεμβρίου
1903, περικυκλωθέντος τοῦ ὄρους ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐνόμισε
καλὸν νὰ συγκεντρωθῇ περὶ τὴν πρώτην κορυφὴν (τὴν ἀνατο-
λικωτέραν), ἐκεῖ δὲ μετὰ ἀσήμαντον ἀντίστασιν 8—9 ὥρῶν σχε-

δὸν ἐξωντώθη τελείως· μόνον ἐπὶ τῆς πρώτης κορυφῆς ἐντὸς
τῶν βράχων εὔρον τὸν διὰ λόγῃς θάνατον περὶ τοὺς 50
ἀνδρας ἐκ τῆς συμμορίας ταύτης.

Συχνάκις δὲ τὸ θέρος ἐπίλεκτα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινό-
τητος Μοναστηρίου ἢ καὶ ἐπίσημοι ξένοι διοργανοῦσιν ἐκδρομὰς
εἰς τὸν ὀνομαστὸν «Λάκκον». Οὗτος εἶνε λίμνη ἑλλειψοειδῆς, τῆς
ὁποίας ἡ μεγαλειτέρα διάμετρος ἔχει μῆκος 300 περίπου μέτρων,
ἡ δὲ μικροτέρα 200· κεῖται ἐπὶ ὄροπέδιον νοτίως τῶν κορυ-
φῶν εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπ' αὐτῶν καὶ 600 περίπου μέ-

ΤΑ ὄρη τοῦ Μεγαρόβου „ΚΡΥΟΝΕΡΙ“

ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ ΔΡΑΓΟΡ

τρα χαμηλότερον. Ὑπάρχει ἰδέα ὅτι τὸ βάθος τοῦ Λάκκου εἶνε
ἀμέτρητον, ὅτι, ἐὰν διερρηγνύετο τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, θὰ κατέκλυζε
τὸ Μοναστήριον· ἡ δὲ παράδοσις λέγει ὅτι ποιμενικὰ ἀντικεί-
μενα ῥιφθέντα ἐντὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον εἰς τοὺς καταρῥάκτας τῆς
Ἐδέσσης (τῶν Βοδενῶν).

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα βεβαίως εἶνε μῦθοι· πρὸ ἐτῶν ἐπιχειρή-
σας τὴν καταμέτρησιν αὐτοῦ εὔρον ὅτι τὸ βάθος δὲν ὑπερβαίνει
τὰ 8 μέτρα.

“Ὅσον δ’ ἀφορᾷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Λάκκου φαίνεται ἀναμφίβολον ὅτι ἐν τῷ πυθμένι αὐτοῦ ἀναβρῦει πηγὴ ὕδατος, συσσωρευομένου ἐκ τῶν κορυφῶν καὶ εἰσχωροῦντος εἰς ἀρκετὸν βάθος ὑπ’ αὐτάς. Τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ πληροῦν τὸν Λάκκον ἐξέρχεται ἐκ τινος πηγῆς ὑπὸ τὰς κλιτύας τῶν χειλέων τοῦ Λάκκου διευθυνόμενον πρὸς τὸ Μοναστήριον.

Συνήθως δὲ οἱ ἐκδρομεῖς διανυκτερεύουσιν εἰς κοιλότητα ὑπὸ ἀφρόντου ὕδατος διαδρῶμένην ὀλίγον κάτωθεν τῶν κορυφῶν πρὸς Β. αὐτῶν, τὴν λεγομένην «Λάκκον τοῦ Ροκοτινίου»: ἀφοῦ διέλθωσιν ἐκεῖ μίαν ἀλησμόνητον νύκτα, τὸ λυκαυγὲς ἀνέρχονται εἰς τὰς κορυφάς, ἵνα θαυμάσωσιν ἐκεῖθεν τὸ μεγαλοπρεπὲς φαινόμενον τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας: ἀκολούθως ἐκεῖθεν διευθύνονται πρὸς τὸν Λάκκον.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῇ 1 Ἰουνίου 1909.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΙΖΑΣ

Δ. Μ. καθηγητῆς τῶν φυσικομαθηματικῶν
τοῦ γυμνασίου Μοναστηρίου ἐκ Μεγαροβίου.

“Ὁ Πλάτων μίαν γράψας πολιτείαν οὐδένα ἔπεισε νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὴν διὰ τὴν μεγάλην αὐστηρότητα. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ ἑβδομήκοντα σάββητος κτίσας ἐν βυρβάροις ἔθνεσι καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν μὲ Ἑλληνικὰς ἀρχὰς καὶ διοικήσεις, ἀπήλλαξε τὰ ἔθνη ἐκείνα τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους διαίτης. Καὶ τοὺς μὲν Πλάτωνος νόμους ὀλίγοι ἀναγινώσκουσι, τοὺς δὲ Ἀλεξάνδρου μυριάδες ἀνθρώπων μεταχειρίζονται.

Πλουτάρχου

“Ὅτε δ’ Ἀλέξανδρος διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον ἐθεᾶτο τὴν Τροίαν ἀναπολῶν τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις, προσῆλθέ τις τῶν ἐγχωρίων ὑποσχόμενος νὰ τῷ δώσῃ τὴν λύραν τοῦ Πάριδος, ἐὰν ἤθελεν. Οὐδεμίαν ἀνάγκην ταύτης ἔχω, εἶπεν δ’ Ἀλέξανδρος: διότι κατέχω τὴν τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἀνεπαύετο, ἕδωκ’ κλεινὰ κατορθώματα ἀνδρῶν.

Πλουτάρχου

ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ (1)

Τὸ Μεγάροβον εἶνε ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Ἑλληνικῶν βλαχοφώνων κωμοπόλεων τῆς Μακεδονίας.

Ἀριθμεῖ 500 περίπου οἰκογενεῖας καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν ΒΑ. προπύλων τοῦ Περιστερίου πρὸς Δ. τοῦ Μοναστηρίου εἰς δίκωρον ἀπ’ αὐτοῦ ἀπόστασιν καὶ εἰς ὕψος 1000 περίπου μέτρων ὑπεράνω τῆς θαλάσσης (400 περίπου μέτρα ὑπεράνω τοῦ Μοναστηρίου).

Κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τὸ 1760 τὸ Μεγάροβον καὶ τὰ περίεξ ἦσαν ἰδιοκτησίαι τινὸς Ρουσιέμ Βέη ἐκ Μοναστηρίου: κατοκεῖτο ὑπὸ πέγτε... ἐξ μόνον βουλγαροφώνων οἰκογενειῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Λήγρις: τὸ ὄνομα Μεγάροβον πιθανώτατα ἦτο βουλγαρικόν (ἐκ τοῦ magare=ὄνος). Ἡ δὲ βουλγαρικὴ γλῶσσα ἐνταῦθα εἶνε λείψανον τῆς ἀρχαίας ἐπὶ τῶν μερῶν τούτων βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς. Οἱ Ἰθαγενεῖς Ἑλληνικοὶ Μακεδονικοὶ πληθυσμοὶ τοὺς ἐπιδρομεῖς ἐθεώρουν ὡς εὐτελέστατα ὄντα καὶ μετεχειρίζοντο αὐτοὺς διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν των, οὐδέποτε ἐρχόμενοι πρὸς αὐτοὺς εἰς ἐπιμίξιαν: ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὡς ἐκ τῆς συχρῆς μετ’ αὐτῶν συναναστροφῆς, τῶν ἐπισκηψάντων δευνῶν, τῆς ἀκηδίας τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ἐμφύτου περὶ τὴν ἀντιλήψιν δυνάμειος αὐτῶν οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀπώλεσαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὡς λαλουμένην καὶ εὐκόλως ἔλαβον τὴν τῶν ἐπιδρομῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἢ ἐκμάθησις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἦτο ἔργον ὑπεράνθρωπον(2). Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξμεταλλεύθησαν δεινῶς οἱ πανσλαβισταὶ διὰ νὰ παραστήσωσιν ὅτι πάντες οἱ βουλγαροφῶνοι εἶνε βουλγαρικῆς καταγωγῆς, καὶ κατώρθωσαν πολλὰ Ἑλληνικὰ βουλγαροφῶνα χωρία νὰ προσηλυτίσωσι πρὸς τὸ ὄχλομα: ἐπίσης διὰ τοῦ ἴδιου μέσου προσπαθοῦσι νὰ προσηλυτίσωσι καὶ τὰ ὑπολειπόμενα εἰσέτι πολλὰ Ἑλληνικὰ βουλγαροφῶνα χωρία, τὰ ἐμμένοντα πιστὰ εἰς τὰ πάτρια, παραβλέποντες καὶ διαστρέφοντες τὰ Ἑλληνικὰ φρονήματα, ἔθιμα καὶ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, μεταχειριζόμενοι καὶ τὴν ἀγρίαν δολοφονίαν, δούκις δὲν πεῖθει τὸ ἐπιχείρημα τῆς λαλουμένης γλώσσης: παραβλέπουσιν ὅτι οὐδαμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαντᾷ Σλαβικὴ ἐπιγραφή καὶ καταστρέφουσι μαριωδῶς τὰς συγχρότα ἀνακαλυπτομένας Ἑλληνικὰς ἀλλ’ ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ἐλέγομεν ὅτι περὶ τὸ 1760 τὸ Μεγάροβον κατοκεῖτο ὑπὸ 5—6 βουλγαροφώνων οἰκογενειῶν ἢ κτίσις ὅμοιος τοῦ Μεγαροβίου κυρίως: ἐγένετο ἐπὶ τῆς Ἑλληνι-

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 227 καὶ ἐξῆς.

2) Περὶ τούτου ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολ. τοῦ 1909 σελ. 261.

κῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1770 τῆς ὑποκινηθείσης ὑπὸ τῆς 'Ρωσσίας· τότε οἱ τουρκαλβανοὶ ἐπωφεληθέντες τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἀναβρασμὸν τῶν Μαιμαθανῶν εὖρον εὐκαιρίαν νὰ ἱκανοποιήσωσι τὸ ληστροικὸν αὐτῶν ἔθνητικον· ἀκάθεκτοι ἐπέπεσαν, ἐλήστευσαν καὶ ἠρῆμισαν τὰ νοτίως τοῦ Γράμμου ἀκμάζοντα τότε βλαχόφωνα χωρία: Νίτσιαν, Νικολίτσιαν, Φούσιαν, Βηριτιάνικ, Λινοτόπι, ὅπερ οἱ 'Οθωμανοὶ ἐκάλεσαν Ζαγὰρ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ τοῦ Ζαχαρίου, τοῦ μετατραπέντος εἰς τζαμίον· παρομοίως ἐπαθον καὶ τὰ γειτονικὰ τῆς Κολόνιας χριστιανικὰ ἀλβανόφωνα χωρία. Τότε ἐγένετο ἡ πρώτη καὶ κυρία καταστροφὴ τῆς Μοσχοπόλεως, (1) τοῦ ἀνθους τούτου τῶν χριστιανικῶν βλαχοφώνων κοινοτήτων, καὶ τοῦ Βυθκουκίου, τοῦ ἀνθους τῶν χριστιανικῶν ἀλβανοφώνων.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ληστευθέντων, καὶ ἰδίως οἱ εὐπορώτεροι καὶ οἱ μᾶλλον μεμορφωμένοι μετέβησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας· πολλοὶ τούτων ἐσχημάτισαν ἰδιαιτέρους νέους συνοικισμοὺς εἰς ἀπρόσιτα μέρη. Οἱ Νιτζιῶται ἰδίως καὶ οἱ Ν. πολιτσιῶται συνακλόθησαν τὸ πλεῖστον ἐν Κρουσόβῳ· οἱ δὲ πλεῖστοι Μοσχοπολίται ἐγκατεστάθησαν ἐν Μοναστηρίῳ, ἀποτελέσαντες τὸν πυρῆνα τῆς νῦν 'Ελληνικῆς κοινότητος Μοναστηρίου, ἐπαυξήθητα ὕστερον διὰ μεταναστεύσεως νέων Κρουσοβιτῶν, Μεγαροβιτῶν καὶ ἄλλων βλαχοφώνων(2).

Τότε συνήκισαν τὸ Μεγάροβον κυρίως Λινοτοπίται μετ' εὐαρίθμων ἀλβανογλώσσων τῆς Κολόνιας καὶ τοῦ Βυθκουκίου. Κύριον ἐπάγγελμα τῶν βλαχοφώνων μεταναστῶν ἦτο ἡ βιομηχανία, ἡ ἔραπτική καὶ τὸ ἐμπόριον πάντων σχεδὸν τῶν ἐγχωρίων μαλλίων βιοτεχνικῶν προϊόντων· ἐγκαίρως συνέπηξαν ἐν Μοναστηρίῳ ἰδίαν ἀγοράν, ἣτις ὑφίσταται καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Βλαχ-Τσαροῦ, δευτερευόν δ' ἐπάγγελμα εἶχον τὸ ἐν γένει ἐμπόριον, τὴν χρυσοχοικίην, τὴν κτηνοτροφικίην.

Ὀλίγον δὲ χρόνον μετὰ τὸ 1800 οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπωφεληθέντες τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Αλή πασᾶ ἀνωμαλιῶν ἐκ νέου ἀφώρμησαν κατὰ τῶν ἀνω μνημορευθέντων χριστιανικῶν χωρίων καὶ πόλεων καὶ συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Τότε κατεστράφη καὶ ἡ Γράμμοστα κειμένη εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Γράμμου καὶ ἀριθμοῦσα 3,000 περίπου οἰκογε-

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 48.

2) Ἐθνωφελές ἔργον ὅα ἦτο ἡ ἐπιτόπιος μελέτη τῶν βλαχοφώνων συνοικισμῶν ὑπὸ εἰδημόνων προσώπων πρὸς ἐξιχνίασιν τῆς ἱστορίας αὐτῶν χάριν αὐτοῦ τοῦ ζητήματος καὶ πρὸς κατὰπολέμησιν τῶν ἀνακριθειῶν, ὡς διαδίδουσι οἱ πολέμοι οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι οἱ βλαχοφώνοι, οἱ ἐλληνικώτατοι οὗτοι πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας, ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν μετὰ τῶν Δακσοκυθῶν τῆς Ρουμανίας. Περὶ τούτου ἰδὲ Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν τῆς Κουσοβλαχικῆς γλώσσης ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολαΐδου, πρῶην Γυμνασιάρχου, ἐν Ἀθήναις 1909.

νειῶν· αὕτη ἦτο ἡ ἀκρόπολις εὐτως εἰπεῖν τῶν βλαχοφώνων τῶν διατηρησάντων τὸ ἀρχαῖον ποιμενικὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα, διακρινομένη διὰ τὸ ἀνδροπρεπὲς καὶ ῥωμαντικὸν παράστημα τῶν κατοίκων τῆς. Δέκα περίπου οἰκογένειαι ἀρχιποιμένων (τσελνικάδων) τῆς Γράμμοστας ἐγκατεστάθησαν εἰς Μεγάροβον ὡς καὶ τινες διακεκριμέναι οἰκογένειαι τοῦ Βυθκουκίου. Περὶ δὲ τὸ 1845 ἡ ἐκ τῶν τσελνικάδων οἰκογένεια Δόγα μετεκάλευσεν ἐκ τῶν παρὰ τὸ Γρόμμος μερῶν 10—15 οἰκογενείας τῶν λεγομένων ἀλβανιτοβλάχων, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἔμμισθοι βοσκοὶ τῶν ποιμνίων των. Οἱ ἀλβανιτοβλαχοὶ ἀποτελοῦσι βλαχοφώνον φυλὴν τῆς κατωτάτης βαθμίδος. Οὕτω λοιπὸν συνετέλεσθη ὁ συνοικισμὸς τοῦ Μεγαροβίου.

ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

Ἐν τῇ νῆα αὐτῶν πατρῷδι οἱ μετανάσται ἐμφορούμενοι ὑπὸ τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας, φιλεργίας, δικαιοσύνης καὶ ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς των γοργῶ τῷ βήματι ἔβαινον πρὸς τὰ πρόσω. Μέχρι τοῦ 1800 πολλαὶ οἰκίαι, περικαλλεῖς διὰ τὸν χρόνον ἐκείνον, ἀνηγέρθησαν προκαλοῦσαι τὸν θαυμασμὸν τῶν γειτόνων καὶ 13 νερόμυλοι ἀκτίσθησαν παρὰ τὴν νοτιαν ἄκρην τῆς κωμοπόλεως ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Δραγῶρ, τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν ἀναβρουόντων ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πρόποδων τῆς πρώτης κορυφῆς τοῦ Περιστερίου. Ἐπίσης πρὸ τοῦ 1800 ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Οἰκονόμος Παπαδημήτριος, ὅστις τότε αὐτοδικαίως ἦτο καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς κοινότητος· οὗτος ἐξηγόρασε παρὰ τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος τότε Ρουσιέμ βέη, τὸ οἰκισθὲν μέρος, τὸ ὑπεράνω τῆς κωμοπό-

λεως μέρος τοῦ βουνοῦ μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ δάσους, πολὺ πιθανὸν δὲ καὶ τοὺς λειμῶνας τοὺς ἀποτελοῦντας πεδινὴν ἔκτασιν οὐχὶ μικρὰν πρὸς Α. τῆς κωμοπόλεως· οἱ λειμῶνες οὗτοι δίδουσιν ἐτησίως 1000 περίπου ἀμάξας χόρτου, ὅστις χρησιμεύει πρὸς τροφήν τῆς δι' ἑκάστην σχεδὸν οἰκογένειαν ἀπαραίτητον ἀγελάδος. Ἀργότερον οἱ Μεγαροβίται ἐλθόντες εἰς διαστάσεις πρὸς τὴν οἰκογένειαν Δόγα, κατόπιν πολυδαπάνου δίκης, ἐγένοντο κύριοι καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ βουνοῦ, ὅπερ ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἀγοράσῃ παρὰ τοῦ μνημονευθέντος Ρουστὲμ βέη.

Τὰ δὲ στοιχειώδη Ἑλληνικὰ γράμματα πρὸ τοῦ 1800 ἐδίδασκεν ὁ μνημονευθεὶς Οἰκονόμος Παπαδημήτριος, ὅστις ἦτο διδάσκαλος καὶ ἐν τῇ παλαιῇ πατρίδι· ἀλλὰ πρῶτος μνημονευόμενος δημοδιδάσκαλος περὶ τὸ 1800 εἶνε ὁ Μωρόκης· τῷ 1845 ἐουσιήθη καὶ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ πρῶτος ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Κοζάνης Νικοκλῆς, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι λίαν διακεκριμένοι σχολάρχαι. Τῷ 1860 ἐουσιήθη καὶ Παρθενωγεῖον· πρώτη διδάξασα ἐν αὐτῷ εἶνε ἡ Αἰκατερίνη Βενιζέλου. Τῷ 1873 ἐουσιήθη καὶ Νηπιαγωγεῖον ὑπὸ τῆς ὀλίγων ἐτῶν βίον ἀριθμούσης Ἀδελφότητος «ἡ Ἐλπίς» (1873—1882). Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐπὶ πολλὰ συναπτά ἔτη ὑπερῆχον τῶν ἐν Μοναστηρίῳ· εἰς αὐτὰ ἐφοίτων καὶ τινες μαθηταὶ ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Μακεδονίας προσερχόμενοι· συνετηροῦντο δὲ μόνον δαπάνῃ τῶν Μεγαροβιτῶν ἀμιλλωμένων εὐγενῶς ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς αὐτῶν. Διακεκριμένοι ἔμποροι καὶ λόγιοι Μεγαροβίται ἐγένοντο ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν τούτων· τινὲς ἠκολούθησαν καὶ ἀνωτέρας σπουδᾶς καὶ διεκρίθησαν ἐν αὐταῖς· νομοματὰ δὲ, παιδευθεῖσα ἐν σχολείῳ ἔχοντι μίαν μόνην γυμνασιακὴν τάξιν, περὶ τὸ 1890 διωργάνωσας μετ' ἐπιτυχίας θεατρικὰς παραστάσεις.

Ζῶν δὲ τεκμήριον τοῦ ὑψηλοῦ φρονήματος καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν Μεγαροβιτῶν εἶνε ὁ σωζόμενος ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, οὗτινος ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη τῷ 1835 παρὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς κωμοπόλεως. Εἶνε ἐκ τῶν καλλιτέρων ναῶν τῆς Μακεδονίας, ὑπὸ ἔποψιν στερεότητος, σχεδίου καὶ ἀπλέτου καταναγασμοῦ. Τὸ εἰκονοστάσιον αὐτοῦ ἐκ ξύλου καρναῖς εἶνε ἐκτάκτου τέχνης ὑπὸ ἔποψιν λεπτότητος καὶ κομψότητος. Εἶνε ἔργον τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν, οἵτινες κατεσκεύασαν τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ Κρουσόβου. Ἡδὴ δὲ ματὰ τὴν βέβηλον ἀποτέφρωσιν τοῦ ναοῦ τούτου (1903) τὸ εἰκονοστάσιον Μεγαρόβου εἶνε ἐν Μακεδονίᾳ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του.

Τὸ δὲ κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῶν πατρῶν ζήλος τῶν Μεγαροβιτῶν ἦν ἀνέκαθεν ἄσβεστος. Τινὲς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἣς τὴν ἔκβασιν πάντες ἠκολούθησαν μετὰ παλμῶν καρδίας. Τῷ 1859 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Κεφαλλῆνος φυγάδος Σταματίου Παπήρη ἐουσιήθη ἐν Μοναστηρίῳ σωματεῖον σκοπὸν ἔχον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ τῆς ἰδέας τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὴν καταπολέμησιν τῆς τότε ἀρχομένης ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργείας τοῦ πανσλαβιστικοῦ κομιτάτου. Πλείστα μέλη τοῦ σωματείου τούτου ἦσαν ἐκ Μεγαρόβου· ὁ ἐκ Μεγαρόβου Μηνᾶς Βίστας ἦτο τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον τοῦ σωματείου, μετ'

αὐταπαρνήσεως ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τοῦ σωματείου. Ἄλλοι Μεγαροβίται διαπρέποντες μεταξὺ τῶν μελῶν ἦσαν ὁ Νικόλαος Ζιοῦζος ὁ συνθέσας κατάλληλον ποίημα κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ σωματείου, καὶ ὁ μελοποιήσας αὐτὸ Δημ. Λάλας, ὁ Γεώργιος Μάλτος, ὁ Δημ. Παπαθεοχάρους ἐκ Τυρνόβου. (1) (Τὸ Τύρνοβον εἶνε κωμόπολις ἔχουσα τὸν αὐτὸν περίου πηλυσμὸν καὶ τὴν αὐτὴν ἰστορίαν· κεῖται πρὸς Α. τοῦ Μεγαρόβου καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ χειμάρρου Δρυγῶρ, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως ἀναγκαιῶς θὰ νομισθῇ τις ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως).

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΝ ΜΕΓΑΡΟΒΩΙ

Ὁ ποιητὴς Laffon ἐσχάτως ἐπισκεφθεὶς τὰς δύο κωμοπόλεις ἐκ τοῦ προχείρου συνέταξε τὴν ἐξῆς στροφὴν :

«Μεγάροβο καὶ Τύρνοβο χωρὶά χαριτωμένα
ποῦ ἕνα ποτάμι σᾶς ἔχει χωρισμένα
νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ σμιξήτε καὶ ἕνα νὰ γενῆτε
καὶ ἐκείτους ποῦ πονεῖτε μεγάλους νὰ ἰδῆτε».

Μεταξὺ τῶν εἰς τὰ κάτεργα τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταλέντων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ σωματείου συγκαταλέγονται ὁ Μηνᾶς Βίστας, ὁ Ν. Ζιοῦζος καὶ ὁ Δ. Παπαθεοχάρους· τούτων ὁ Βίστας ἀπέθανεν ἐν αὐτοῖς τῷ 1862, ὁ δὲ Γ. Μάλτος ἔμεινε φυγάς ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ τινα ἔτη.

Τῷ 1902 πολλοὶ νέοι Μεγαροβίται μετέσχον τῆς δῆθεν ἐπαναστάσεως τῶν Βουλγάρων, νομισάντες ὅτι αὕτη ἐστρέφεται ἀποκλειστικῶς κατὰ τῆς ἀπεχθοῦς

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 224 καὶ ἐξῆς.

ἀπολυταρχίας ἀμέσως ὅμως ἀπεσύρθησαν, ὅτε εἶδον ὅτι μόνην βλάβην οἱ Βούλγαροι εἶχον τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

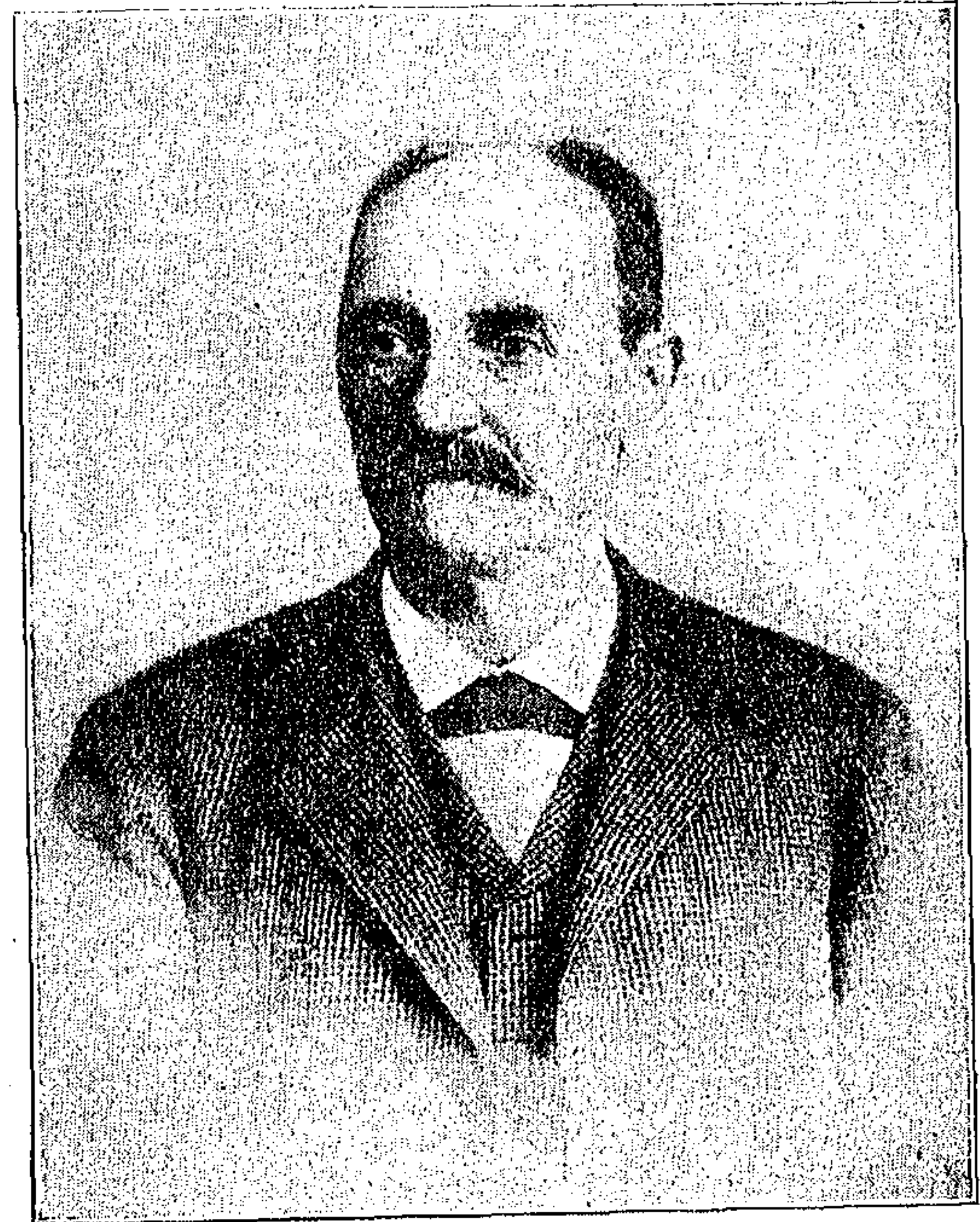
Τεκμήριον δὲ τραγὸν τῆς εἰς τὰ πάτρια ἐμμονῆς τῶν Μεγαροβιτῶν εἶνε καὶ ἡ τύχη τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας ἐν Μεγαρόβω.

Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1858 ἰδρύθη τὸ Μακεδονικὸν Ρουμανικὸν κομιτῆτον τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ καθηγητοῦ Tsernafesco, τοῦ ἐκδότου τῆς Σάλπιγγος τῶν Βαλκανίων Caesar Polias, τῶν ἐκ Βλαχοκλεισούρας τῆς Μακεδονίας ἀδελφῶν Γώγον καὶ Ζήση Σιδηρήτου, τοῦ ἐκ Τυρνόβου Μιχαὴλ Παπαθεοδώρου καὶ τῇ πρώτῃ γενναίᾳ χρηματικῇ συνδρομῇ τοῦ Κατάκοβιτις. Τὸ κομιτῆτον τοῦτο διὰ πρώτην φοράν διώρισε ἑωμουνοδοιδάκαλον τὸν ἑλληνομιθῆ Χατζηδημήτριον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Τυρνόβῳ· περὶ τὸ 1880 ἐουσιτήθη ἑρμανικὴ σχολὴ καὶ ἐν Μεγαρόβῳ· ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ σχολαὶ αὗται οὐδέποτε ἐξῆλθον τῆς φνισζωικῆς κατωστάσεώς τιν' οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη τὸ ἀφειδῶς παρεχόμενον ἑρμανικὸν χρυσίον ἢ τὸν προσηλυτισμὸν ὀλλῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης ἀτόμων. Κατ' ἀρχάς ὁ λαὸς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐθεώρει ἄσκοπα καὶ γελοῖα· κατόπιν δέ, ὅτε εἰ ὀλλοὶ ἑρμανίζοντες ἤρχισαν τὰ γεννώσι σκιάδαλα, ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς μεμολυσμένα ὄντα καὶ τελείως τοὺς ἀπεστρέφειτο· ὡς παράδειγμα ἀναφέρω τὸν ἐκ Χρουπίστης κ. Μῆσεν, λατρὸν, νῦν ἑωμοῦνον βουλευτὴν Κορυθαῖς. "Ὅτε ἀφίκετο ἐνταῦθα, πρῶτον μέλημα ἐθεώρησε τὰ ἐπισκεφθῆναι τὸν πρὸς μητρὸς θεῖόν του Τυρνοβίτην Στέργιον Ταχούλαν, ὃν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν εἶχεν ἰδῆ· ἀλλ' οὗτος τὸν ἀπέπεμψεν εἰπὼν ὅτι ὄχι μόνον δὲν τὸν δέχεται ἀλλὰ καὶ τὰς σκεύδας, ἃς ἐπάτησαν οἱ ἑρμανικοὶ πόδες, θ' ἀντικαταστήσῃ διὰ νέων πρὸς ἀπολύμανσιν τῆς κατοικίας του.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας βεβαίως ὀφείλεται εἰς τὸν θερμὸν ζῆλον τῶν Μεγαροβιτῶν ὑπὲρ τῶν πατροπαραδότων Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῶν πατρῶν ἐν γένει. Προθυμότητα καὶ ἐπανειλημμένως συνεισέφερον ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῆς Κοινοτήτος ἐν γένει. Δὲν ἐστερήθη δὲ καὶ εἰς τὸν Μεγαρόβον. Μεταξὺ τούτων τὴν ὑψηλὴν θέσιν κατέχει ὁ ἀειμνηστὸς Στέργιος Στυλείδης. Οὗτος νέος ἔτι ὄν ἐγκατεστάθη ἐν Ρουμανίᾳ τὸ ἐμπόριον μετερχόμενος· ἐκεῖ ἐθησαύριζεν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του. Τῷ 1883 ἀνήγειρε νηπιαγωγεῖον, ἀμέσως ἔπειτα κατέθηκε παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ δωρεὰν ἐξ 100,000 περλίπου δραχμῶν εἰς χρεώγραφα ἐν διόματι τῆς Ἑλλην. Ὀρθοδόξου Κοινοτήτος Μεγαρόβου, ὅπως ἐκ τῶν τόκων συντηρῶνται τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ παρθεναγεῖον, ἅτινα ἔκτοτε ἐπωνομάσθησαν Στυλείδεια. "Ἐνεκα ὁμως τῆς ἐπελθούσης ὑστερον ὑποτιμήσεως τῶν Ἑλλην. χρεωγράφων, ἠναγκάζετο, ἐνόσω ἔξη, νὰ συμπληροῖ τοὺς ἐλαττωθέντας τόκους τοῦ κεφαλαίου τούτου μέχρις 150 εἰκοσοφράκων, ὧν ἀνάγκην εἶχον τὰ εἰρημμένα ἰδρύματα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐδήλωσεν ὅτι καὶ τὴν λοιπὴν περιουσίαν του ἀνερχομένην, ἂν δὲν ἀπατώμαι, εἰς 200,000 φρ. θὰ κατίθετεν εἰς τὴν ἔθνικὴν Τράπεζαν ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ πρὸς συντήρησιν λατροῦ καὶ φαρμα-

κειου, καὶ διὰ κατόπιν, διὰ πρώτην φοράν, θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του· ἡ χαρὰ τῶν Μεγαροβιτῶν ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἀποθεωτικὴν ὑποδοχὴν

ΣΤΥΛΕΙΔΗΣ

θὰ ἔκαμνον εἰς τὸν μέλλοντα τὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν δόξαν τόσον ἠγάπησεν.

Ἀλλὰ δυστυχῶς [ἡ φήμη] αὕτη ἐπληξε καὶ τὰ ὦτα τῶν ρουμανιζόντων

καὶ μάλιστα λίαν ἀλγεινῶς ἐκμανέντες οὗτοι κατέβαλον ἐν Βουκουρεστίῳ προσπαθείας, ὅπως ματαιωθῆ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἱερᾶς τοῦ Στυλίδου ἀποφάσεως· κινδυνεύων ὁ πρεσβύτερος ἠναγκάσθη λάθρα νὰ φύγῃ εἰς Ἀθήνας, ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο φίλων του καὶ συναποκομιζῶν ὅλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν του, ἣν εἶχε μεταβάλει εἰς μετρητὰ καὶ χρεώγραφα, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸν ἴσχυιστον διακαῆ πόθον του. Ἄλλ' ἐκεῖ μετὰ τινὰς μῆνας τῇ 1905 εἰς ἡλικίαν 90 περίπου ἐτῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἔχων τὴν ἰδέαν ὅτι ἐξετελέσθη ὁ πόθος του· ἀλλὰ τοῦτο φεῦ δὲν ἦτο ἀληθές· οἱ περὶ αὐτὸν ἀσχοροκερδέστατα ἐκμεταλλευθέντες τὰ γηρατεῖα καὶ τὴν ἀσθενείαν του ἐσφραγίσθησαν τὴν περιουσίαν του κατὰ τρόπον ὥστε ὁ Στυλίδης οὐδεμίαν ὑποψίαν νὰ εἶχεν ὅτι δὲν κατετέθη αὐτῇ ἐν ὀνόματι τῆς Κοινότητος Μεγαρόβου· ἴσως κατόπιν μέρους τῆς περιουσίας του περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐπεμβάσης Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τοῦτο ἀκόμη δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ. Ὅπως καὶ ἐν ἔξῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ Στυλίδης κατετάχθη εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐνεργετῶν τοῦ Ἔθνους· κατὰ τὴν κηδεύειαν ἠξιώθη τῶν ἀρμοζουσῶν τιμῶν ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ θὰ μένῃ αἰωνίως ἀνεξίτηλον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Μεγαροβιτῶν· κατ' ἔτος τὴν ἐπέτειον τῆς ὀνομαστικῆς αὐτοῦ ἑορτῆς τελεῖται πάνδημος ἐπιμνημόσυνος τελετὴ ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἄπὸ τοῦ 1890 ἤρχισεν ἐπιφοβος περίοδος διὰ τὸ μέλλον τοῦ Μεγαρόβου· αἱ καλλίτεραι οἰκογένειαι, οἱ κύριοι δηλ. μοχλοὶ τῆς προόδου, ὡς ἐκ τῆς φερόσας τῶν περιστάσεων ἐξεπατρίζοντο ἀλλεπαλλήλως, ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῇ ξένη καὶ ἰδίως ἐν Μοναστηρίῳ, εἰς τρόπον ὥστε νῦν αἱ ὑπολειπόμεναι τῶν ἀρχαίων σημαινουσῶν οἰκογενειῶν ν' ἀριθμῶνται ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρός. Ἄλλ' ὁ φόβος διὰ τὸ μέλλον τῆς ὅλης Κοινότητος ἀπεδείχθη ὑπερβολικός.

Οἱ παλαιοὶ νερόμυλοι μετεβλήθησαν ἀπὸ ἐτῶν εἰς μικρὰ ἐργαστάσια γαϊτανίων, ζωναρίων, κλωστικῆς, ὑφαντουργίας σιγαζακίων καὶ ἀμπάδων· ἐκεῖ εὐρίσκουσιν ἀνακούφισιν 100 περίπου οἰκογένειαι.

Τὸ ἐμπόριον τῶν ἐν Βλάχ-Τσαρσίη Μεγαροβιτῶν πάντοτε βαίνει καλῶς, ἀλλὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κυρίως ὀφείλει εἰς τὰς ἐργατικὰς χεῖρας τῶν ἐν Μεγαρόβῳ ἀπόρων γυναικῶν. Ἐπὶ τῶν ἀκραδάντων τούτων βάσεων στηριζομένη ἡ Κοινότης χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω, προσπαθοῦσα νὰ μὴ ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀρχαίας εὐκλείας. Κανονισμὸς κατάλληλος συνστάχθη τῆς Κοινότητος διοικουμένης ὑπὸ τετραμελοῦς ἐφοροεπιτροπῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου· οἱ πόροι αὐτῆς ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 500 περίπου λίρας προσερχομένας ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Στυλίδου, ἐκ τῆς βοσκῆς τοῦ βουνοῦ, τῆς ξυλικῆς τοῦ δάσους, τῆς ἐπιχορηγήσεως τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξ ἐνοικίων κ.λ.π.

Νῦν λειτουργοῦν τὰ ἐξῆς ἐκπαιδευτήρια· ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ Α' γυμνασιακὴ τάξις τῶν ἀρρένων, ἑξατάξιον δημοτικὸν τῶν θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον. Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα μορφοῦνται τὴν πατριὸν μόρφωσιν πλέον ἢ 400 τέκνα τῆς πατρίδος, θεωροῦντα ἀμάχητα νὰ συνδιαλέγωνται ἐν ἄλλῃ

γλώσση πλὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Πλέον ἢ 30 ἀπόφοιτοι τοῦ παρθεναγωγείου συμπληρώσασαι τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν τῷ κεντρικῷ παρθεναγωγείῳ Μοναστηρίου μεταλαμπαδεύουσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα χωρία τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας.

Νέαν δὲ ζωὴν προσέλαβεν ἡ Κοινότης διὰ τῆς Ἀδελφότητος τῆς συσταθείσης τῷ 1895 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐπιτροπὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου», τῆς ἀπὸ τινος μετατραπέυσης εἰς «ἐπιτροπὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου». Οἱ συστήσαντες αὐτὴν εὐάριθμοι νέοι κύριον σκοπὸν εἶχον τὴν διόρθωσιν τῶν ἐλλειπῶν ὁδῶν τῆς κομποπόλεως καὶ τὴν περίθαλψιν ἀπόρων πολιτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐπιτύχωσι κυβερνητικῆς ἀδείας πρὸς σύστασιν ἀδελφότητος, συνεννοηθέντες μετὰ τῆς κεντρικῆς ἐφοροεπιτροπῆς τοῦ ἁγ.

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δημητρίου παρέλαβον τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τὴν κειμένην ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ Μεγαρόβου ἐπὶ ἐδάφους κεκλιμένον καὶ ὀλίγον ἐξέχοντος ὑπὲρ τὸ Μεγάροβον, ἀπέναντι ἐτησίως ἐπιχορηγήσεως 1500 γροσίων καὶ ἐκύστησαν τὸ σωματεῖον «Ἐπιτροπὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου» συντάξαντες καὶ τὸν κανονισμὸν αὐτοῦ.

Ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶνε· 1) Ὁ ἐξωραϊσμὸς τῆς Μονῆς καὶ αὐξήσις τῶν πόρων αὐτῆς. 2) Ἡ διόρθωσις τῶν ὁδῶν τῆς κομποπόλεως ὑπὸ ἐποπικῆς ὑγείας καὶ καλλωπισμοῦ. 3) Ἡ περίθαλψις ἀπόρων πολιτῶν. Ἐξετέλεσε δὲ ἡ ἐκασταυτὴ ἐπιτροπὴ θαυμασίως τὸν προορισμὸν τῆς. Ἢδη τὰ ἔσοδα, ἅτινα τὸ πρῶτον ἔτος ἦσαν 10—15 περίπου λίραι ἀνέρχονται εἰς 100—120 δι' αὐτῶν αἱ ὁδοὶ μετεμορφώθησαν, ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ἥτις ἰδρυθεῖσα τῷ 1871

ἐκινδύνευε νὰ γένη ἐρελίπιον, κατ' ἔτος ἐξωραΐζεται καὶ γίνεται περίβλεπτος τοποθεσία, πολλοὶ ἄποροι ὑπεστηρίχθησαν, ἢ ἐπιχορηγήσεις τῶν σχολείων ἠδὲ ἐξήθη εἰς 2200 γρ., ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 350 περίπου λιρῶν εἰς ἀκίνητα καὶ εἰς καταθέσεις μετρητῶν παρὰ τραπεζῇ ἐσχηματίσθη, αὐξάνον κατ' ἔτος διὰ τοῦ καθαροῦ περισσεύματός του καὶ διὰ 15 000 τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐσόδων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων μελῶν καὶ ἐκ τῆς Μονῆς. Ἡδὴ ἡ πρόοδος προβλέπεται πολὺ μεγαλειότερα ὡς καὶ ἡ ἐλπὶς νὰ σχηματισθῇ σημαντικὸν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, ὅπερ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ χρησιμεύσῃ γενναῖον στήριγμα τῶν κοινοτικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν δεινὴν τοῦ ἔθνους ἐν Μακεδονίᾳ δοκιμασίαν οἱ Μεγαροβίται ἐδείχθησαν ἐν τοῖς πρώτοις ὑποστηρικταὶ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης· ἀλλ' ἡ ἀμυνα αὕτη καὶ ἡ ζωὴ των ὡς καὶ ἡ τύχη τῶν ἐκδικητικῶν σωμάτων, τῶν λαμβανόντων ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν Μεγαροβιτῶν ἐκινδύνευον ἐκ μέρους τῶν ἐν Μεγαρόβῳ ρουμανιζόντων· δὲν παρήρξατο ἐβδομάς χωρὶς ἢ κυβέρνησις νὰ διενεργῇ μίαν τοῦλάχιστον ἐρευναν εἰς διαφόρους συνοικίας τῆς κομποπόλεως πρὸς ἀνακάλυψιν Μακεδόνων ἐκδικητῶν· ἀρκετοὶ Μεγαροβίται ἐπανελημμένως ὑπέστησαν τὰ δεινὰ τῶν δικαστηρίων καὶ φυλακῶν· ὁ ἀρχηγὸς Μακρῆς ἐσπέραν τινὰ κατερχόμενος ἐκ τῶν βορείων προπόδων τοῦ Περιστερίου, ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν σιρατιωτῶν, στηθεῖσαν τῇ καταγγελίᾳ τῶν ρουμανιζόντων καὶ τῶν ἐν Τυρνόβῳ Τουρκαλβανῶν· ἐκεῖ ὁ Μακρῆς ἀπώλεσε τὸν ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἓνα λαμπρὸν παλληκάρι, τὸν ἐκ Σμύρνης Λάμπρον, δι' ὃν ἐκλαυσε σὺμπασα ἡ Κοινότης· θὰ κατεσφραγετο δὲ ὅλον τὸ σῶμα, ἂν δὲν ἐξέπληττε τοὺς ἐνεδρευόντας ἰσχυρὰ ὁμοβροντία τοῦ σώματος τοῦ Γερογούδα τοῦ κατὰ σύμπτωσιν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὀλίγον ὑψηλότερον διανυκτερεύοντος· εἰς τὴν αὐτὴν ἐνέδραν προηγουμένως ἐμπεισῶν εἶχεν ἐκπνεύσῃ διὰ λογισμῶν πιθανῶς τῶν προδοτῶν λαμπρὸς τις νέος ἐκ Τυρνόβου, υἱὸς μονογενῆς, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Γούδα, ὅπου πιθανῶς εἶχε μεταβῆ ὡς ἀγγελιοφόρος. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀμύνης οἱ Μεγαροβίται ἀπέκλεισαν τοὺς ρουμανιζόντας ἀπὸ τοὺς φούρνους, τὰς δ' ἀγέλαδας αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀγέλην τῆς Κοινότητος, ἐγκατέλιπον δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην καὶ οἱ ἀγωγιᾶται οἱ καθ' ἑκάστην ἐκ Μοναστηρίου τὰ χρειώδη μεταφέροντες. Ἀλλ' ὅτε ἐφάνη ὁ μέγας ἐκ μέρους αὐτῶν κίνδυνος, σύσσωμος καὶ δεινὴ ἐπανεστῆ κατ' αὐτῶν ἡ νεολαία καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ πάντα, νὰ κλείσωσι τὸ σχολεῖόν των, ὅπερ πρὸ τινος εἶχον ἀγοράσῃ ἀντὶ 500 περίπου λιρῶν, καὶ νὰ ἐκπατριωθῶσιν εἰς Ρουμανίαν καὶ Μοναστήριον, ὅπου τρέμουν ὡσάντις σκεφθῶσι τὴν παλινδυσίαν εἰς τὸ κατ' αὐτοὺς ρουμανικὸν μὲν ἀλλὰ παράφορον καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μαινόμενον Μεγάροβον. Ἀμάρτημα δὲ θὰ ἔπραττον, ἂν δὲν προσέθετον ἐδῶ ὅτι ὁ θερμὸς τῆς νεολαίας ἐνθουσιασμὸς ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν κάλλιστον εἰκοσιπενταετῆ νεανίαν Δ. Γεωργ Τσιάπανον, ὅστις μόνον

προορισμὸν τοῦ βίου του ἔθετο τὸ ἀκαμάτως καὶ ἐχεφρονέστατα ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς πατρίδος.

Οὕτως ἐξέλιπεν ἀπὸ τοῦ Μεγαρόβου (ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Τυρνόβου) τὸ διαρκὲς σκάνδαλον, ἢ διαρκῆς ἐστία μολύνσεως, τὸ στοιχεῖον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ ἀνυπολογίστους καταστροφάς. Οἱ Μεγαροβίται ἤδη ἐλεύθεροι, ἀνεγόλητοι φροντίζουν διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Κοινότητος κατὰ τοὺς πόθους των καὶ ἐν ἀρμονίᾳ πάντοτε πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου συνταγματικοῦ καθεστώτος· ἡ νεολαία μετὰ τόσων ἐτῶν πάροδον ἤρχισεν ἐφέτος νὰ δίδῃ θεατρικὰς παραστάσεις, οἱ συκοφάνται ἐξέλιπον, ἢ δὲ κυβέρνησις δὲν ἔχει ἀφορμὴν νὰ ἐνασχολῆται μὲ τὸ Μεγάροβον.

Ὁ ἥρωας Γ. ΜΑΚΡΗΣ μετὰ τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ τοῦ σώματος.

Καὶ ἄλλαι ὁμογενεῖς κοινότητες, ὅπου ἐνεδρεύει ὁ ἐπικίνδυνος ρουμανικὸς σάραξ, οὐδέποτε θὰ ἴδωσι τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν, ἐὰν μὴ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Μεγαροβιτῶν· ἡ ἀρχῆς δέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιφέρῃ ἐκεῖ δρι-στικὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος νέον γεγονός ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ καταδειχθῇ ἢ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀφοσίωσις τῶν Μεγαροβιτῶν.

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας σχεδὸν πρὸς Β. τοῦ Μεγαρόβου κεῖται γεωργικὸν σλαυόφωνον χωρίον, ἀριθμοῦν 60 περίπου οἰκογενεῖας, τὸ Ρουκτινίον, ὅπερ νῦν εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ ἐκ Τυρνόβου Ἰσλάμ ἀγῶ. Ἐκεῖ προσωρινῶς ἔμενον διάφοροι τῶν μεταναστευουσῶν βλαχοφώνων οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑστερότερον ἐγκαθίσταντο εἰς Μεγάροβον καὶ Μοναστήριον· τοῦτο εἶπε πατὴρ καὶ τῶν μεγίστων ἐδεργετῶν τοῦ Μοναστηρίου, τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Θεοχάρους

Δημητρίου· ανέκαθεν δὲ διετέλει τοῦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Μεγαρόβου· μάλιστα ἐκ τοῦ φόβου τῶν κομιτατζήδων τοῦ ὀλίγου βορειότερον κειμένου χωρίου Τσάπαρι, ὅπερ εἶνε τὸ προπύργιον τῶν σλαυφῶνων τῶν λεκανοπεδίου, καὶ ἐπ' ἑλλπίδι ἐξαγορᾶς τοῦ κτήματος παρὰ τοῦ Ἰσλιμ' ἀγᾶ, τῷ 1907 ἐπὶ ἓν ἔτος ὀλοκλήρον τὸ χωρίον εὔρε φιλόξενον ἄστυον ἐν Μεγαρόβῳ. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 1908 συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου ἐγκατεστάθησαν οἱ χωρικοὶ πάλιν ἐν Ρουκοτινῶν· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος ὁ Μουχιάρης τοῦ χωρίου καὶ τις ἄλλος χωρικός ἐξαγορασθέντες παρὰ τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, διὰ διαφόρων μέσων καὶ ἰδίως δι' ἀπειλῶν ἠγάγησαν τὸ χωρίον ἢ ἀποπύσῃ τὴν οὐδοδοξίαν καὶ νὰ ἀσπασθῇ τὸ σχίσμα· ἐπέτυχον δὲ τοῦτο καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχον νὰ κάμωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ γυναῖκας, καθ' ὅσον οἱ πλείονες τῶν ἀνδρῶν ἀπεδήμουν· ἐπρόκειτο δὲ ἡμέραν τινὰ Κυριακὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Βουλ. Κομιτάτου ἐκ Μοναστηρίου μετὰ ἱερέως ἑλάν πρῶτ' νὰ μεταβῇ εἰς Ρουκοτινίον καὶ νὰ λειτουργήσῃ σλαβιστῶν σῶμα κομιτατζήδων θὰ ἐοικασμένε παρὰ τὸ χωρίον διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον· ἀλλ' εὐτυχῶς Ρουκοτινῶνται τινες ἐμήνησαν ταῦτα εἰς Μεγάροβον. Ἀμέσως πολλοὶ νέοι ὀπλισθῆσαν καὶ νύκτωρ συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ πρεσβυτέρων, ἐν οἷς καὶ ὁ γηραιὸς Κωνσ. Μάλτος, μετέβησαν εἰς Ρουκοτινίον. Ἐνθαρρυνθέντες οἱ χωρικοὶ ἐφανέρωσαν τὰ συμβάντα καὶ κακὴν κακῶς ἀπέμπεσαν τὴν μετ' ὀλίγον ἐλθοῦσαν ἐκεῖ ἐκ Μοναστηρίου βουλγαρικὴν ἐπιτροπὴν. Οὕτως ἔκτοτε τὸ χωρίον παραμένει πιστὸν καὶ ἀρωσιωμένον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Ἔσχον δὲ οἱ Μεγαροβίται τὸ εὐτύχημα νὰ ἰκανοποιηθῶσι πληρέστατα διὰ τὰς τόσας ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος συνεισφορᾶς. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἠξιώθησαν ἰδιαιτέρας ὀλως τιμῆς :

Τῇ 18 Ἰουλίου 1908 περὶ τὸ δειλιῶν ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ Περιστερίου τῶν ὑπερκειμένων ἀμέσως πρὸς Ν. τοῦ Μεγαρόβου κατήρχετο ὀρητικῶς πρὸς τὴν κομῆσιν μακρὰ γραμμὴ ἀνδρῶν πυροβολούντων, ὧν ἠγεῖτο ἀνὴρ ὑψηλὸς κρατῶν κυρτὸν τὸ σῶμα χάριν ἀσφαλείας ἐν ταχείᾳ καθόδῳ· ἦτο τὸ σῶμα τοῦ ξακουμένου ἀρχηγοῦ Μακρῆ· ἐν ἀκαρεῖ ἢ εἰδησις μετεδόθη εἰς τὰ δύο χωρία· πάντες ἐξήρχοντο εἰς προὔπαντησιν· ἀντάρται καὶ ὄλον τὸ πλῆθος ἐν φρενίτιδι συνεκεντροῦντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγ. Δημητρίου· γράται γυναῖκες κλαίονσαι ἐνηγκαλίζοντο τὰ παλληκάρια, τὰ ὅποια πιθανῶς πολλάκις εἶχον ἰδῆ τὴν νύκτα, χαίρουσαι ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτῶν.

Τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας συνεκεντροῦντο εἰς Μεγάροβον μὲ τὰ σώματά των ἐκ Μοριχόβου οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ Καροβίτης, Βολάνης, Τσητσος...

Αἱ ὑποδοχαί, οἱ πυροβολισμοί, ἡ σκοπευτικὴ δύναμις τῶν ἀνταρτῶν, οἱ χοροὶ καὶ τὰ ἔσομα, ἢ χάρα τῶν δύο κομῆσεων εἶνε ἀνώτερα πάσης περιγραφῆς. Αἱ δύο κομῆσεις διήλθον μίαν ἀλησιμόνητον ἑβδομάδα· κατόπιν ἀπαξάπαντες μετὰ σημαῶν κατέβησαν εἰς Μοναστήριον, ὅπου ἐγκαρδιωτάτη καὶ ἐπιβλητικωτάτη ὑποδοχὴ ἀνέμενε τὰ σώματα ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῇ 12 Ἰουνίου 1909

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΙΖΑΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΘΥΜΑΤΑ ΕΝ ΓΕΥΓΕΛΗ, ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙΞ ΑΥΤΗΣ

1. Τὴν ἑσπέραν τῆς 22 Ἀπριλίου τοῦ 1881 ὁμᾶς Βουλγαρικὴ ἐνεδρεύουσα ἐν ἀποκέντρῳ θέσει τῆς πολίχνης ἐπετέθη κατὰ τοῦ **Χατζῆ Ζαφειρῆ**, ἀκλονήτου στύλου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ

Ἑλληνισμοῦ. Ἐνταῦθα συνήφθη ἀγῶν, καθ' ὃν ἔπεσον μὲν τινες τῶν αἰμοχαρῶν τοῦ ἡμετέρου Γένους ἐγθρῶν, ἀλλ' ἐπληρώθη καὶ ὁ Ἑλληνικωτάτην ψυχὴν ἔχων Χατζῆ Ζαφειρῆς, ὅστις μετὰ 9 ἡμέρας, ἦτοι τῇ 1 Μαΐου, ἀπεβίωσεν εὐχαριστημένος, διὰ καὶ τῶν αἱματηρῶν ἐπιθέσεων, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σχισματικῶν τῷ 1897, καταλιπὼν τέκνα πολυειδῶς ὑπηρετοῦντα τὸν Ἑλληνισμόν.

ΧΑΤΖΗ-ΖΑΦΕΙΡΗΣ

3. Ὁ **Χρῆστος Ναοῦμ Τσητσος**, ἄριστον τέκνον τοῦ εὐάνδρου Κρουσόβου, ἦτο τῶν καλλιτέρων καὶ ἑλληνοπρεπεσιτάτων κατοίκων τῆς Γευγελῆς. Οἱ σχισματικοὶ τῆς κομποπόλεως ταύτης μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἀποτελεσματικὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δρασίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ ἐν μέσῃ ὁδῷ τὴν ἑσπέραν τῆς 25 Μαΐου 1898 καὶ ἀφῆκαν αὐτὸν νεκρόν.

4. Ὁ **Δημήτριος Κυβερνίδης**, πρόκριτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἰατρὸς ἔξοχος, διεκρίνετο διὰ τὰ φιλοπάτριδα, ἀχραιφνῆ καὶ φιλόανθρωπα αὐτοῦ αἰσθήματα. Ἐπανερχόμενον μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἰατρικοῦ αὐτοῦ καθήκοντος εἰς πᾶ-

ὅτι, ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος.

2. Ὁ **Γεώργιος Βαφόπουλος**, γενναῖος πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας μεταβαίνων εἰς τὸ πλῆσιον τῆς Γουμένιτσας χωρίον Τσοῦλλοβον, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν προσβολῶν

σγοντα άνθρωπον εις την οικίαν του περί ὥραν 10 τῆς νυκτός τῆς 3 Δεκεμβρίου τοῦ 1898 ἐδο-
λοφόνησαν οἱ αἰ-
μοχαρεῖς Βούλ-
γαροι.

5. Ἡ *Αἰκα-
τερίνη Χατζη-
γεωργίου* ὑπῆρ-
ξε διδασκάλισσα
ἐν τῷ οὐ μακρᾶν
τῆς Γευγελῆς χω-
ρίῳ Γκρητοῖστη
ἐπὶ ἰκανὸν χρό-
νον. Οἱ κομιτα-
τζῆδες πεντάκις
ἐξεδίωξαν αὐτὴν
τριπλάσιοι τὸν ἀριθμὸν κομιτατζῆδες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν κα-

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΗΤΣΟΣ

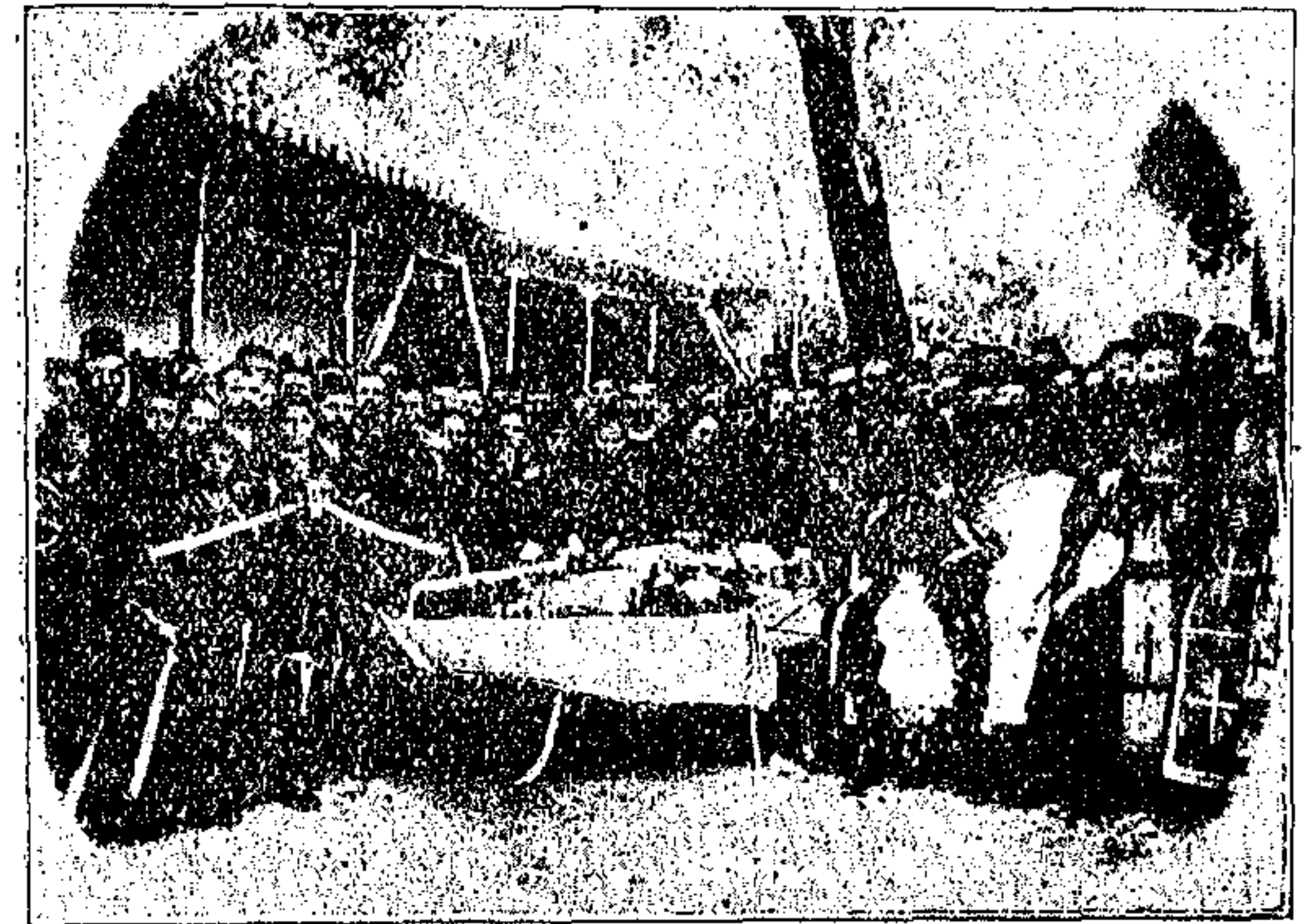
ἐκεῖθεν, ἀλλὰ πεν-
τάκις καὶ αὐτὴ
ἐπανῆλθεν εἰς τὸ
ἀγαπητὸν τῆς
σχολεῖον. Τελευ-
ταῖον μάλιστα
ἐγκατέστησεν αὐ-
τὴν ἐκεῖ μικρὸν
σῶμα Ἑλληνο-
μακεδόνων. Δὲν
εἶχον ἀπομα-
κρυνθῆ ἀκόμη
τοῦ χωρίου οἱ ἀ-
ποτελοῦντες τὸ
μικρὸν τοῦτο σῶ-
μα ἄνδρες, ὅτε

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΕΛΛΗΣ

τοίκων τοῦ χωρίου, διότι ἐδέχθησαν πάλιν τὴν διδασκάλισσαν,

ἀλλὰ κακοὶ κακῶς ἀπεδιώχθησαν. Μετὰ πέντε ὁμοῦς ἡμέρας, ἦτοι τῇ
14 Ὀκτωβρίου 1904, πληροφορηθέντες ὅτι τὸ χωρίον ἦτο κενὸν
ὑπερασπιστῶν ἐπέστρεψαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγρίου βοεβόδα
Λεῶνε, ὅπως κορέσωσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκδικήσεως. Μαθόντες δὲ
ὅτι ἡ διδασκάλισσα μετὰ τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν τῆς κατέφυγεν
εἰς οἰκίαν τινά, προσῆλθον ἐκεῖ καὶ δι' ἀπειλῶν ἀπήτουν νὰ παρα-
δοθῶσιν εἰς αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διδασκάλισσα καὶ οἱ ἀκόλουθοι
αὐτῆς οὐ μόνον περιφρονητικῶς ἀπήντησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ περί-
στροφάτων ἐκένωσαν κατ' αὐτῶν, οἱ κομιτατζῆδες ἔβρισαν πῦρ εἰς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς οἰκίας καὶ κατέκαυσαν αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ
τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκεκλεισμένων, ἦτοι τῆς Αἰκατερίνης Χατζηγεωρ-
γίου, τοῦ οἰκοδεσπότη Ἀγγέλου Σήσκου, τῆς συζύγου τούτου
Βασιλικῆς, τῆς θυγατρὸς τῶν Ζαχαρούλας, τοῦ συγγενοῦς τῶν
παντοπώλου Κ. Σουνίδου, τῆς θυγατρὸς τούτου Ἀνδρομάχης καὶ
τοῦ Γρηγορίου Μηλόβα.

6. Ἐνῶ ὁ *Νικόλαος Δ. Μπέλλης* εὗρισκετο τὸ θέρος εἰς τὰ
ἐξοχικὰ λειβάδια ἐπιτηρῶν τὰς ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ ἐκτελου-

μένας εργασίας, στίφος κομιτατζήδων επέπεσε κατ' αὐτοῦ, διότι ἐνέμενε στεροῶς ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ. καὶ τῇ 5 Ἰουλίου 1905 ἐδο-
λοφόνησεν αὐτὸν ἐκεῖ, ἔνθα οὐχὶ πολὺ πρότερον εἶχεν ἀποπει-
ραθῆναι νὰ δολοφονήσῃ καὶ τὸν διακεκριμένον ἀρχιερατικὸν ἐπί-
τροπον αἰδεσιμώτατον Λεόντιον Οἰκονόμου.

7. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1905 δολοφό-
νος βουλγαρικῆ μάχαιρα ἔστειλεν εἰς τὸν ἄδην τὸν νεανίαν Χα-
τζῆ Γεώργιον Χατζηκρήστου διὰ τὸν ὑπέροχον αὐτοῦ πατριωτι-
σμὸν καὶ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

8. Τῇ 1 Μαρτίου 1906 ἐδολοφονήθη ὁ ἐκ Λουμνίτσης Στέ-
φανος Ἀθ. Παπαστεφάνου εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἔτων ὑπὸ τῶν
ἄλλων τοῦ Γένους ἡμῶν ἐχθρῶν, τῶν Ῥωμύνων.

Ἐν Ἀλμυρῷ Θεσσαλίας 1907.

ΑΣΤΕΡΙΟΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἄποὺ σκἀλλὶ διαρμάτ' ἐνιτι; (1)

Τοὺν Αὐγουστοῦ μὲ τὰ ἴτουδήματα, τοὺ Μάϊ μὲ δυὸ κάπυς. (2)

Μητρουζῆς φακιδόλι ἔπαισιν
ἰνυζὰ προυγόνια σκότουσιν. (3)

Ἐπισιν ἡ βέργα
κί' οὐ ὑφαντῆς ἴς ἦν τσέργα. (4)

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβεύσεως κατὰ
τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστας τοῦ κ. Ἀναστ.
Γ. Δαζάρου καθηγητοῦ].

1) Ἐπὶ τῶν κακῶν τῶν εἰς οὐδὲν χρησίμων.

2) Σκῶπτει ἡ παροιμία τοὺς βαρέως ἐνδεδυμένους κατὰ τὸ ἔαρ καὶ θέρος.

3) Δεικνύει ἡ παροιμία τὴν κακίαν καὶ ἀστοργίαν τῶν μητρουζῶν.

4) Ἐπὶ τῶν περατούντων τὰς ἐργασίας των καὶ ἀμερίμως κατακλινομέ-
νων.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

«Ἀληθινωτάτη παιδεία καὶ γυμνασία πρὸς
τὰς πολιτικὰς πράξεις ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας
μάθητις».

Πολύβιος

Ὁ Περσεὺς ἦτο ὁ τελευταῖος γόνος τῆς δυναστείας, ἧς ἀρχη-
γὸς ἐγένετο Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, καὶ δὴ υἱὸς τοῦ Φιλίππου
ἐκείνου, ὅστις κατὰ τὸν Πλούταρχον ἠιθῆσεν ἐν τοῖς μάλιστα τῶν
βασιλέων εἰς μειράκιον ὦν καὶ παρῆχεν ἐλπίδας ὅτι θάνασθήσῃ τὸ
παλαιὸν ἀξίωμα τῆς Μακεδονίας καὶ μόνος θάνασθήσῃ τὴν δύναμιν
τῶν Ῥωμαίων, ἧς ἤδη πάντα ἠπεῖλει. Ἄλλ' ἠττηθεὶς ἐν τῇ με-
γάλῃ μάχῃ περὶ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας τῷ 197 π.Χ.
ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τότε μὲν ἐπιτῆξε καὶ ἐπέτρεψε πάντα τὰ καθ'
ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις. Ὑστερον δὲ βαρέως φέρων τὸ πρᾶγμα καὶ
νομίζων ὅτι τὸ βασιλεύειν χάρις Ῥωμαίων ἦτο ἴδιον αἰχμαλώτου
τροφῆν ἀγαπῶντος μᾶλλον ἢ ἀνδρὸς ἔχοντος φρόνημα καὶ θυμὸν,
ἐμελέτα πόλεμον κατ' αὐτῶν καὶ παρεσκευάζετο ἐπὶ τοῦτον λάθρα
καὶ πανούργως, πληρῶν τὰς ἀποθήκας ὀπλων καὶ χρημάτων καὶ
οἴτου. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πολεμικά του σχέδια
ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας τελευτήσας· διότι ἀνεῖλεν ἀδίκως τὸν ἕτερον
τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δημήτριον ὑπακούσας εἰς τὰς διαβολὰς τοῦ χεί-
ρονος, δηλ. τοῦ Περσέως.

Οὕτως ἐκλιπόμενος τοῦ Δημητρίου ἐκληρονόμησεν ὁ Περσεὺς
μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐχθρὰν, ἣν οὐδ' ὁ
πατὴρ αὐτοῦ πολλῶν κρείττων ὦν θὰ ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ αἰσίως,
πολλῶν δ' ἦτον ὁ υἱὸς διὰ μικρότητα καὶ μοχθηρίαν ἡθους, κατε-
χόμενος ὑπὸ παθῶν τε παντοδαπῶν καὶ νοσημάτων, ἐν οἷς ἐπρώ-
τευσεν ἡ φιλαργυρία. Ἄλλ' ὅμως καίπερ ὦν ἀγενῆς καὶ ταπεινός,
εὐρῶν ἀκμαίαν τὴν δύναμιν τῶν Μακεδόνων καὶ τελείας τὰς πολε-
μικὰς παρασκευὰς, ἀνέλαβε τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καὶ πολλὸν
χρόνον ἀντέσχεν, ἀποκρούσας καὶ στρατηγούς καὶ ὑπατικούς ἀνδρας
τῶν Ῥωμαίων καὶ στρατεύματα καὶ στόλους μεγάλους, τινὰς δὲ

καὶ νικήσας, ἕως οὗ ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀνὴρ νοῦν ἔχων καὶ πράγμασι χρῆσθαι μεγάλοις ἐπιστάμενος. Τοῦτο ἐγένετο τὸ τέταρτον εἶος τοῦ πολέμου (ἦτοι τῷ 168 π. Χ.), ἀρξαμένον ἀπὸ τοῦ 171 π. Χ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ὅστις ἐν βραχεῖ χρόνῳ οὖν τάχει καὶ μετ' ἀσφαλείας ἐκομιθῆ εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ τοῦτο μὲν ἀποδοτέον εἰς τὴν καλὴν αὐτοῦ τύχην, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀλλ' ἡ διεξαγωγή τοῦ πολέμου καὶ ἡ περιφανὴς νίκη ἀποδοτέα τὸ μὲν εἰς τὴν δξύτητα τῆς τόλμης, τὸ δὲ εἰς τὸ θάρρος ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ εἰς τὴν χρῆσιν λογισμῶν ἀρετίων, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λεγομένην τοῦ ἀνδρὸς εὐτυχίαν, ἐκίς ἐὰν λέγη τις ὅτι ἀγαθὴ τύχη τοῦ Αἰμίλιου περὶ τὰ πράγματα ἐγένετο ἢ τοῦ Περσέως φιλαργυρία, ἣ τις τὰς λαμπρὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας τῶν Μακεδόνων ἀνέτριψε καὶ καιέβαλε, πρὸς ἀργύριον ἀποδειλιάσαντος. Ἐὰν ὁ Περσεὺς ἤθελε τὰ θουιάσῃ χρήματα κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ κοινῆ εἰς τὰς ἐλευθέρους πολιτείας καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ πολιτευομένους, πάντες καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βασιλεῖς, ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι, θὰ συνέπραττον αὐτῷ. Δαιμονοβλάβειαν ὀνομάζει τὴν ἀποτύφλωσιν ταύτην τοῦ Περσέως ὁ Πολύβιος. Ἀπόλεσε τὴν πολύτιμον ἐπικουρίαν τῶν περὶ τὸν Ἰστρον ὤκημέτων Γαλατῶν, οἳ ἐκαλοῦντο Βασιάρηαι, ὑπὸ τοῦ συμφύτου πάθους τῆς φιλαργυρίας τυφλωθεῖς. Οὗτοι ἦλθον κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ εἰς μέγα πλῆθος, ὄντες δὲ ὑψηλοὶ μὲν τὰ σώματα, θαυμαστοὶ δὲ τὰς μελέτας, μέγιστοι δὲ καὶ λαμπροὶ ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἀπειλαῖς, ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ ἐλπίδα, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν θὰ ὑπομείνωσιν, ἀλλὰ θὰ ἐκπλαγῶσιν τὴν ὄψιν αὐτῆν καὶ τὴν κίνησιν ἔκφυλον οὔσαν καὶ δυσπρόσοπτον. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς, φίλος πιστότερος τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἢ τῆς βασιλείας, πρὸς τὸ γινόμενον τοῦ χρυσοῦ πλῆθος, ὃ ἀπῆτουν οἱ ἡγεμόνες τῶν Βασταρνῶν, ὀλιγγιάσας καὶ παραφρονήσας ὑπὸ μικρολογίας ἀπέριψε καὶ ἐγκατέλιπε τὴν συμμαχίαν, ὡς περὶ οἰκονομῶν, οὐ πολεμῶν Ῥωμαίοις, καὶ λογισμὸν ἀποδώσας ἐκείνοις, καθ' ὧν ἐπολέμει καὶ ἐν ᾧ ἔλαβε τὰ ὄπλα πρὸς τηλικαύτην δύναμιν, διεμέτρει καὶ παρασημαίνει τὸ χρυσοῦν, φοβούμενος νὰ τὸ ἐγγίῃ, ὡς εἰ ἦν ἀλλότριον. Καὶ ταῦτα ἐπραττεν, ἐπιφέρει ὁ Πλούταρχος, οὐχὶ τῶν Ἰνδῶν τις οὐδὲ ἐκ τῶν χρηματολογούντων Φοινίκων γερονῶς, ἀλλὰ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου ἀρετῆς μεταποιούμενος, οἵτινες φρονούντες ὅτι τὰ πράγματα ἀγοράζονται διὰ τῶν χρημάτων, οὐχὶ τὰ χρήματα διὰ τῶν πραγμάτων, πάντων ἐκράτησαν. . . . Ὁ δὲ Περ-

σεὺς ἀμύθητον πλοῦτον κατέχων δὲν ἠθέλησε νὰ σωθῆ δι' ὀλίγων χρημάτων, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν κομισθεῖς ὡς πλούσιος ἀιχμάλωτος νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὅσα διὰ τῆς φειδοῦς καὶ φιλαργυρίας δι' αὐτοὺς ἐτήρησε.

Διὰ τῆς αὐτῆς φιλαργυρίας κατέστησε καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυριῶν Γένθιον ἑαυτοῦ πολέμιον. Τριακόσια τάλαντα ὑπέσχετο εἰς αὐτόν, ὅπως ἀναλάβῃ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καὶ ἦλθον πρέσβεις εἰς Πέλλαν ἵνα τὰ παραλάβωσιν. Ἐμειρήθησαν ἐκεῖ τὰ χρήματα καὶ ἐσφραγίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Γενθίου. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἐπεμψεν ὁ Περσεὺς δέκα τάλαντα μόνον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Γένθιος πεισθεὶς ὅτι ἔχει ἃ ἤτησεν, ἐκίνησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπατηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Περσέως καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐγκαταλειμμένος ἀνηρηπάγη ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ (ἐνίς τριάκοντα ἡμερῶν) μετὰ τέκνων καὶ γυναικὸς καὶ ἀδελφῶν ὡς ἀπὸ νεοτιᾶς ὑπὸ Λευκίου Ἀνικίου πεμφθέντος ἐναντίον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως.

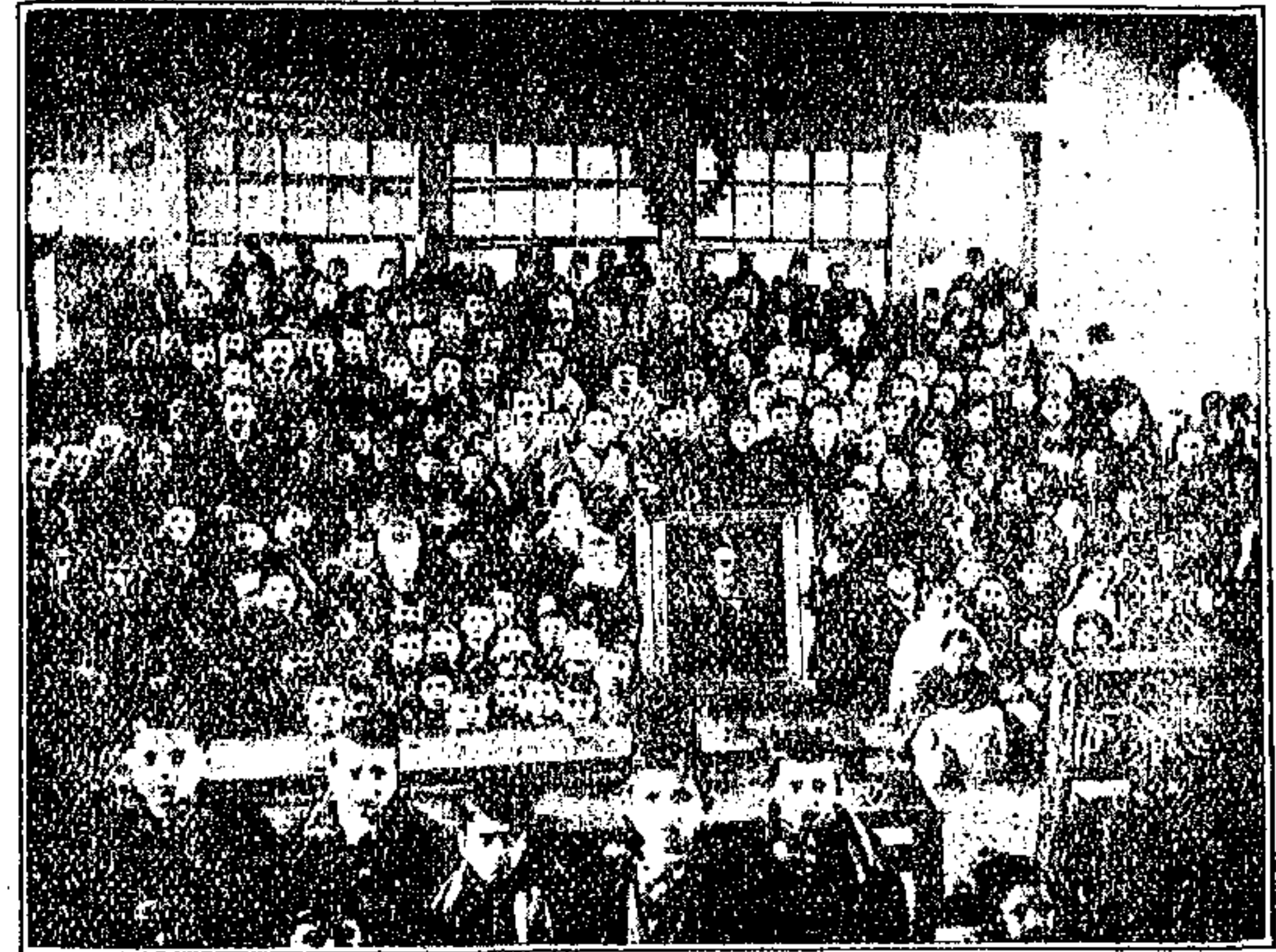
Ἐπὶ τοιοῦτον ἀντίπαλον ἔλθων ὁ Αἰμίλιος Παῦλος αὐτοῦ μὲν κατεφρόνει, τὴν δ' ὑπ' αὐτῷ πολεμικὴν παρασκευὴν καὶ δύναμιν ἐθαύμαζε. Διότι ὁ Περσεὺς εἶχεν ἵππεῖς μὲν τετρακισχιλίους, πεζοὺς δ' εἰς φάλαγγα σχεδὸν τετρακισμυρούς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἐχθροῦ ὁ Περσεὺς ἠθέλε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Πύδναν καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναμένῃ τὸν ἐχθρόν. Ἀλλ' οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, οἵτινες τὸ ἐντιμότερον ἐθεώρουν καὶ ἀσφαλέστερον, ἀνέπειθον αὐτόν νὰ δώσῃ μάχην λέγοντες ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν ὄφειλε νὰ ἔχη πεποίθησιν· διότι αὕτη, σύμφυτον ἤδη κτήμα τῶν Μακεδόνων, ὑπὸ τῶν ἰσχυροτάτων καὶ ἰερωτάτων ἐλατηρίων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρχόντων κινουμένη θὰ ἐξάψῃ τοὺς ἀνδρας εἰς γενναῖον ἀγῶνα, ἀμυνομένους ὑπὲρ τῶν ἰερῶν βωμῶν, ὑπὲρ ἰδίων ἐστιῶν, ὑπὲρ τῶν ναῶν, περὶ οὓς ἡμάχη θὰ συνεκροτεῖτο, ὑπὲρ γονέων καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων, τέλος ὑπὲρ βασιλέως ἐφορῶντος ἕκαστα καὶ προκινδυνεύοντος. Τούτοις ἀναπεισθεὶς ὁ βασιλεὺς παρεσκευάσθη εἰς μάχην πρὸ τῆς Πύδνης κατὰ τὸ πεδίον, τὸ ὅποιον διαρρέουσιν οἱ ποταμοὶ Αἴσων (Μαυρονέρι) καὶ Λεύκας (Πέλεκας). Ἐκεῖ ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ Αἰμίλιος. Κατὰ τὴν ἐφοδὸν, ὅτε εἶδεν ὁ Αἰμίλιος τὴν τε δῶμην τοῦ συνασπισμοῦ τῆς τῶν Μακεδόνων φάλαγγος καὶ τὴν τραχύτητα τῆς προσβολῆς τῶν σαρισῶν, ἐκπληξίς κατέλαβεν αὐτόν καὶ δέος, καθότι οὐδὲν ἕως τότε εἶχεν ἰδεῖ θέαμα φοβερώτερον, καὶ πολλάκις ἕστερον ἐν Ῥώμῃ

ἐμέμνητο τοῦ πάθους ἐκείνου καὶ τῆς ὄψεως. Ἀλλὰ τότε πρὸς τοὺς μαχομένους ἐπιδεικνύων ἑαυτὸν ἰλαρὸν καὶ φαιδρὸν ἄνευ κράτους καὶ θώρακος παρήλαυνεν ἔφιππος. Ὁ δὲ Περσεύς, ὁ στρατηγὸς τοῦ περιφήμου ἐκείνου σώματος τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος, — «Ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, λέγει ὁ Πολύβιος (κατὰ τὸν Πλούταρχον), τῆς μάχης ἀρχὴν λαμβανούσης, ἀποδειλιάσας εἰς πόλιν ἀφιππάσαιο, σκηψάμενος Ἡρακλεῖ θύειν, δειλὰ παρὰ δειλῶν ἱερὰ μὴ δεχομένῳ μῆδ' εὐχὰς ἀθεμίτους τελοῦντι. Θεμιτὸν γὰρ οὐκ ἔστιν οὔτε τὸν μὴ βάλλοντα κατευστοχεῖν οὔτε τὸν μὴ μένοντα κρατεῖν οὔθ' ὄλως τὸν ἄπρακτον εὐπραγεῖν οὔτε τὸν κακὸν εὐδαιμονεῖν. Ἀλλὰ ταῖς Αἰμίλιου παρῆν εὐχαῖς ὁ θεὸς ἠῦχετο γὰρ κράτος πολέμου καὶ νίκην δόρου κρατῶν καὶ μαχόμενος παρεκάλει σύμμαχον τὸν θεόν». Ἢ φοβερὰ ἐκείνη φάλαγξ ἠτιήθη· οἱ Μακεδόνες κατεκόπησαν ὅσοι ἔμειναν, τῶν δὲ φευγόντων πολλοὶ ἐφονεύθησαν, ὥστε τὸ μὲν πεδίον καὶ ἡ ὑπώρεια ἐπληρώθη νεκρῶν, τοῦ δὲ Λεύκου ποταμοῦ τὸ ρεῦμα διήλθον οἱ Ῥωμαῖοι τῇ ἐπιούσῃ τῆς μάχης εἰς μεμειγμένον αἵματι, διότι λέγεται ὅτι ἐφονεύθησαν ὑπὲρ δισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους. Ἐξακισχίλιοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καταφυγόντες εἰς Πύδναν, πεντακισχίλιοι δὲ ἐξωγήθησαν ἐκ τῶν φυγῆ διασκορπισθέντων. Τοιαύτην ὀξυτάτην κρούσιν ἔλαβεν ὁ μέγιστος οὗτος ἀγὼν· ἡ μάχη ἤρξατο τὴν ἐνάτην ὥραν, πρὸ δὲ τῆς δεκάτης ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ὁ δὲ Περσεύς κατέφυγεν εἰς Πέλλαν, ἵνα μεριμνήσῃ περὶ τῶν θησαυρῶν του ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένος· ἐκ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ μόνον πεντακόσιοι Κρηῖτες, οὐχὶ δι' εὐνοίαν, ἀλλ' εἰς τὰ χρήματα προσηλωμένοι, ὥσπερ αἱ μέλισσαι εἰς τὰ κηρία· διότι πάμπολλα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐκ Πέλλης ἦλθεν εἰς Ἀμφίπολιν, ἐκεῖθεν δὲ ἐκδιωχθεὶς καὶ μετακομίσας τὰ χρήματα αὐτοῦ καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον εἰς τὰς ἐν τῷ Σιτρομόνιόρμουσας λέμβους, κατέβη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ποταμὸν, ὅθεν διεπεραιώθη εἰς Σαμοθράκη καὶ κατέφυγεν ἰκέτης εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων. Ἐκ Σαμοθράκης ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Αἰμίλιον, ἐλθόντα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ἀμφίπολιν, ἀλλ' αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ, ἅτε ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων «Ὁ βασιλεὺς Περσεύς τῷ Ὑπάτῳ Παύλῳ χαίρειν». Δευτέρα ἐπιστολὴ φέρουσα μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς ἀπλοῦ ἰδιώτου περιεῖχε τὴν παράκλησιν, ἣτις καὶ εἰσηκούσθη, νὰ πέμψῃ ὁ Αἰμίλιος ἄνδρας, μεθ' ὧν νὰ συνομιλήσῃ περὶ τῆς καταστάσεως

καὶ τῆς τύχης του. Οἱ ἀποσταλέντιες ἄνδρες οὐδὲν κατώρθωσαν, διότι ὁ Περσεύς ἐπέμενε νὰ διατηρήσῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ Παῦλος ἀπῆτει νὰ παραδοθῇ αὐτὸς τε καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ εἰς τὴν σκέπη καὶ τὸν ἔλεον τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ προσωρμίζετο ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν Ἰναῖον Ὀκτάβιον εἰς Σαμοθράκην. Ἐντῷ δὲ καὶ οὗτος μάτην ἠγωνίζετο νὰ πείσῃ τὸν Περσεύα νὰ παραδοθῇ τὸ μὲν δι' ἀπειλῶν, τὸ δὲ

Ἐπιμνημόσυνος τελετὴ τοῦ εὐεργέτου τοῦ Μοναστηρίου Δημητρίου.

(Ἰδὲ Μακεδον., Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 170).

δι' ἐλπίδων, ὁ νεαρὸς Ῥωμαῖος Λεύκιος Ἀτίλιος, ἰδὼν τοὺς Σαμοθράκας συνειλεγμένους εἰς ἐκκλησίαν ἐζήτησε παρὰ τῶν ἀρχῶν τὴν ἄδυσαν νὰ ἀποτελεῖται πρὸς τὸν λαὸν ὀλίγας λέξεις· λαβὼν δὲ ταύτην εἶπεν· «Εἶναι ὀρθὴ ἢ ἐσφαλμένη, φίλοι Σαμοθράκες, ἡ πληροφορία ἡμῶν ὅτι ἡ νῆσος αὕτη καὶ ὄλον αὐτῆς τὸ ἔδαφος εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον;» Ἀφοῦ δὲ πάντες ἀνωμολόγησαν αὐτῷ τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου, ἠρώτησεν ἐκεῖνος· «Διατί λοιπὸν ἐμίλανεν αὐτὸν δολοφόνος βάρβαρος τὰς χεῖράς του εἰς τὸ αἷμα τοῦ βασιλέως Εὐμέ-

νους ; καὶ ἐπειδὴ πάντοτε ἐν ταῖς θυσίαις πᾶς ὁ μὴ ἔχων καθαρὰς τὰς χεῖρας ἐκβάλλεται, διατί θέλετε νὰ μολύνηται τὸ ἁγιώτατον ὑμῶν ὑπὸ δολοφόνου, οὐ αἱ χεῖρες ἀποσιτάζουσιν αἵματος ;» Ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα τοῦ Περσέως κατὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐν Δελφοῖς διὰ τοῦ Εὐάνδρου εἶχε καταστῆ ὑπὸ τῆς φήμης γνωστὴ εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Διὰ τοῦτο οἱ Σαμοθράκες βαθέως αἰσθανόμενοι τὸ ὄνειδος, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Περσέα τὸν βασιλέα αὐτῶν Θεώνδαν, ἵνα εἴπῃ αὐτῷ « Ὁ Κρήης Εὐάνδρος κατηγορεῖται ἐπιφόνου. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι συνεκάλουν δικαστήριον δι' ἐκείνους, οἵτινες ἐτόλμων νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὸ ἱερόν μὴ ἔχοντες καθαρὰς τὰς χεῖρας. Ἐὰν ὁ Εὐάνδρος ἔχῃ τὴν συνείδησιν, ὅτι εἶναι ἄθῳος, ἄς ἔλθῃ νὰ ἀπολογηθῆ. Ἄλλ' ἐὰν δὲν τολμᾷ νὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἄς ἄρῃ τὸ κοινὸν σκάνδαλον ὡς πρὸς τὸ ἱερόν καὶ ἄς μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ». Ὁ Περσεὺς καλέσας κατ' ἰδίαν τὸν Εὐάνδρον συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ μὴ παραδοθῆ εἰς τὸ δικαστήριον, φοβούμενος μήπως ὁ καταδικασθεὶς παραστήσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ ὡς τὸν αἴτιον τοῦ ἀνοσιουργήματος. Ὑπέδειξε δὲ αὐτῷ ὅτι ὤφειλε νὰ ὑποστῆ ἐκούσιον θάνατον. Ὁ Εὐάνδρος προφασίζόμενος ὅτι δέχεται τοῦτο, ἐβουλεύετο νὰ δραπέτεύσῃ. Ἐννοήσας ὁ Περσεὺς τὸν σκοπὸν του, διέταξε νὰ φονευθῆ ὁ Εὐάνδρος. Μόλις διεπράχθη ἡ δολοφονία αὕτη καὶ ἐνεθυμήθη ὅτι ἐφορτώθη αὐτὸς τὴν τῷ Εὐάνδρῳ ἐπικρεμαμένην ποινὴν δημοσίᾳ, ὅτι ἐκείνος μὲν ἐτραυμάτισεν ἐν Δελφοῖς τὸν Εὐμένην, αὐτὸς δ' ἐφόνευσεν ἐν Σαμοθράκῃ τὸν Εὐάνδρον καὶ μόνον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπιπτεν ἡ ἐνοχὴ, ὅτι ἐμίανε δι' ἀνθρωπίνου αἵματος τοὺς δύο ἀγιοτάτους ἐπιγῆς ναοὺς, τὸν ἐν Δελφοῖς καὶ τὸν ἐν Σαμοθράκῃ. Τὸ ὄνειδος τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἔδει νῦν ν' ἀποτινάξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πείθων διὰ χρημάτων τὸν Θεώνδαν, ἵνα εἴπῃ εἰς τὸν λαὸν ὅτι ὁ Εὐάνδρος ἰδίᾳ χειρὶ ἀπέθανεν.

Ἄλλὰ τὸ ἀνήκουστον τοῦτο ἀνοσιούργημα τὸ διαπραχθὲν πρὸς τὸν μόνον αὐτῷ ἀπομείναντα φίλον, ὃν ἐν πολλαῖς καὶ ποικίλαις περιπέτλαις εὗρε πιστόν, διήγειρε πάντων τὸ μῖσος ἐναντίον του. Πάντες σχεδὸν ἐγκατέλιπον αὐτὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ σκεφθῆ περὶ φυγῆς. Ἐστράφη τότε πρὸς τὸν Κρήτια Ὀροάνδην, ὅστις ἐγίνωσκε τὰ παράλια τῆς Θράκης, παρακαλῶν νὰ τὸν παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖον καὶ τὸν φέρῃ πρὸς τὸν βασιλέα Κότυν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὸ πλοῖον τὰ ἀναγκαιοῦντα ἐφόδια καὶ χρήματα, ὅσα λίθρα ἠδύνατο νὰ μετακομισθῶσι. Περὶ δὲ τὸ με-

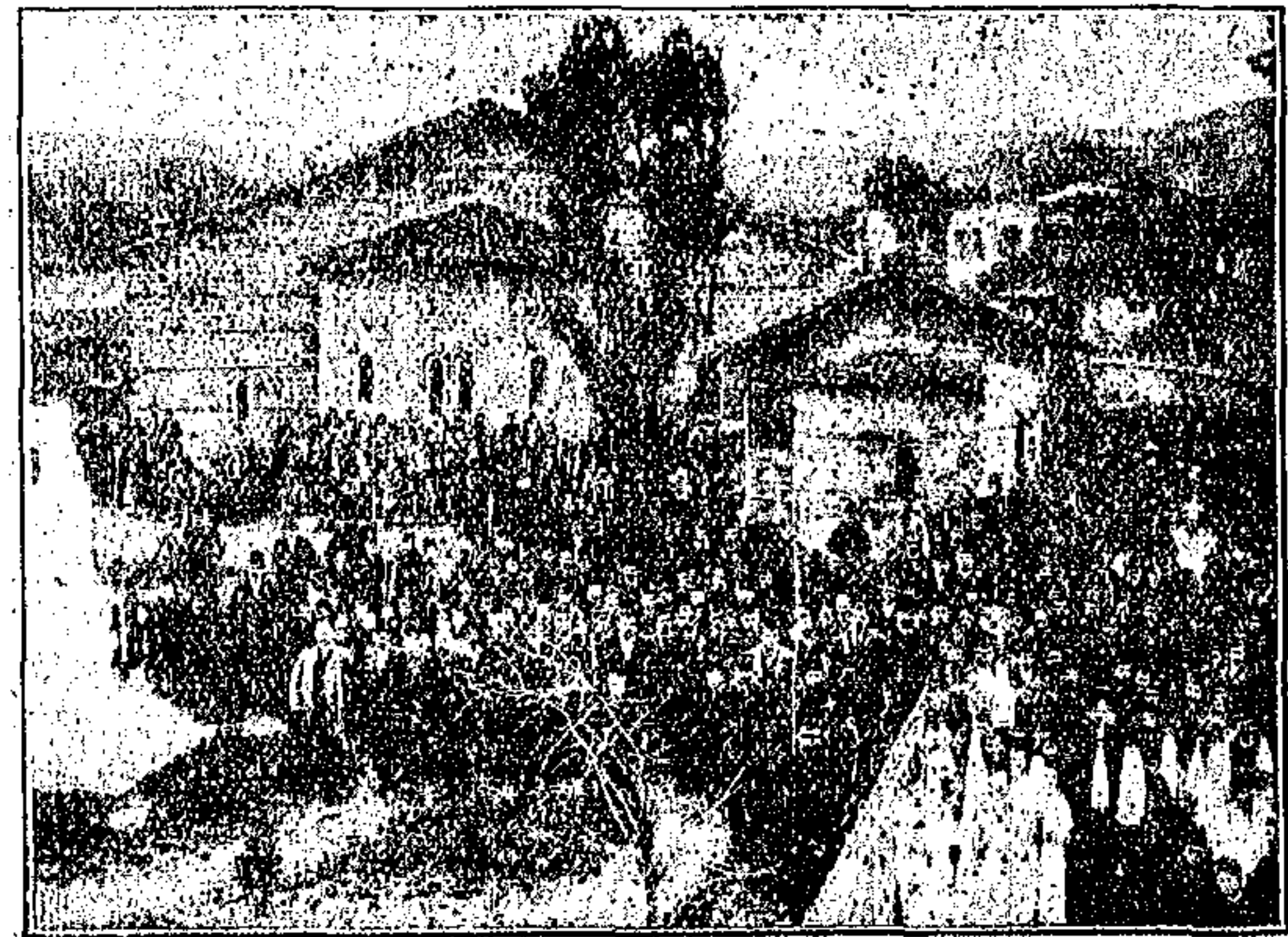
σονύκτιον ἦλθε καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πρὸς τῷ Δημητρίῳ λιμένα μετὰ μεγάλων βασάνων διὰ στενῆς θυρίδος καταβιβάσας ἑαυτὸν καὶ τὰ παιδιά καὶ τὴν γυναῖκα ἄλλ' ὁ Ὀροάνδης ἐν τῷ μεταξὺ κρητισμῷ χρησάμενος ἀπέπλευσεν. Ὁ δὲ Περσεὺς οἴκτιστον στεναγμὸν ἀφῆκεν, ὅτε τις εἰς αὐτὸν πλανώμενον παρὰ τὸν αἰγιαλόν, κατιδὼν τὸν Ὀροάνδην ἔδειξεν ἤδη πελάγιον πρὸς τὴν Κρήτην πλέοντα· διότι ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα· καὶ πάσης ἐλπίδος ἔρημος ὑπεχώρει φυγῇ πρὸς τὸ τεῖχος μετὰ τῆς γυναικός, προφθάσας τοὺς ἰδόντας αὐτὸν Ῥωμαίους, καὶ ἐκρύβη ἐν τινι σκοτεινῇ γωνίᾳ ἐγγὺς τοῦ ἱεροῦ. Πάντες ὅσοι ἔμειναν μετ' αὐτοῦ ἠτόμολόγησαν ἐξ ἀνάγκης πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· τὰ δὲ παιδιά τοῦ βασιλέως συλλαβὼν παρέδωκεν ὁ Ἴων, ὅστις πάλαι μὲν φίλος αὐτοῦ ἦτο, τότε δὲ προδότης γενόμενος ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, ὡς θηρίον ἀλισκομένων τῶν τέκνων, νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς κρατοῦντας ἐκείνων μετὰ τοῦ κρεσβυιάτου υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, ὃς μόνος ἔμεινε παρ' αὐτῷ, καταρώμενος τὴν τύχην καὶ τοὺς θεοὺς, οἷς ἀνήκε τὸ ἱερόν, διότι οὐδεμίαν βοήθειαν παρέσχον τῷ ἱκέτῃ, καὶ νὰ καταθέσῃ γονυπειῶν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ὀκταβίου τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον ἤρπασεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ δολοφονηθέντος ἀδελφοῦ του, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Σαμοθράκης, ὡς ἐὰν οἱ θεοὶ ἤθελον νὰ τιμωρήσωσιν αὐτὸν πρὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ Πλούταρχος μεμφόμενος αὐτὸν παρατηρεῖ, ὅτι τότε μάλιστα ἔδειξεν, ὅτι ἦν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κακὸν ἀγεννέστερον τῆς φιλαργυρίας, ἢ φιλοψυχία, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀπώλεσεν ὁ μόνον ἡ τύχη καταλείπει εἰς τοὺς ἀτυχήσαντας, τὸν ἔλεον. Ἐντεῦθεν ἐκομισθῆ εἰς τὸ ἐν Ἀμφιπόλει στρατόπεδον πρὸς τὸν ὑπαίον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην αἰχμάλωτος αὐτὸς τε καὶ τὰ τέκνα του καὶ οἱ τῶν Μακεδόνων μεγασιᾶνες μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν μείζονα τῶν 15 ἐτῶν. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας ὕστερον καὶ ὁ Αἰμίλιος περαιωθεὶς εἰς Ἰταλίαν ἀνέπλεε τὸν Τίβερην ποταμὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς (τῆς τοῦ Περσέως) ἐκκαιδεκῆρους διακεκοσμημένης ὄπλοις αἰχμαλώτοις καὶ φοινικίαι καὶ πορφύραις, τὰ δὲ πλήθη τῶν Ῥωμαίων ὑπήντων αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ συνδραμόντα ὡσπερ εἰς θέαν θριαμβικῆς πομπῆς, καὶ ἐτέλεσε θριαμβὸν μεγαλοπρεπέστατον, τοῦ ὁποῖου τὴν περιγραφὴν ὀφειλομένον νὰ ἐπισυνάψωμεν ἐνταῦθα, διότι οὗτος ἦν ὁ μέγας κρῖσιμος θριαμβὸς τῆς δύσεως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, οὗ κεφαλὴ τότε ἦν τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας. Ὅτι δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὡς τοιοῦτον ἐθεώρουν τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐδήλωσε τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ

τὴν κατὰ λυαίν αὐτοῦ οἱ νέοι ἐν Ῥώμῃ ἐνέπεσον εἰς ἀκρασίαν βίου μεγάλην πρῶτα καὶ μάλιστα, διότι ἐδόκουν πλέον ἀδύηρον αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν περὶ τῶν ὄλων ἐξουσίαν, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος.

Ὁ μὲν δῆμος, διηγείται ὁ Πλούταρχος, καταλαβὼν τὰ ἱππικὰ θέατρα, τοὺς καλουμένους κίρκους, καὶ περὶ τὴν ἀγορὰν ἱερὰ πηξάμενος καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως καταλαβόντες, ὅθεν θὰ διήρχετο ἡ πομπή, ἐθεῶντο καθααῖς ἐοϋῆσι κεκοσμημένοι. Πάντες δὲ οἱ ναοὶ ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ σιεφάνων καὶ θυμιαμάτων πλήρεις, ὑπηρεταὶ δὲ πολλοὶ καὶ θραβδονόμοι τοὺς ἀτάκτως συρρέοντίας εἰς τὸ μέσον ἀποδιώκοντες παρῆχον τὰς ὁδοὺς ἀναπεπταμένας καὶ καθαράς. Ἡ θριαμβευτικὴ πομπὴ κατενεμήθη εἰς τρεῖς ἡμέρας· καὶ ἡ μὲν πρώτη μόλις ἐξήρκεσεν εἰς τὴν παρέλασιν τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀλγυαλῶτων ἀνδριάντων καὶ γραφῶν καὶ κολοσσῶν ἐπὶ ζευγῶν πενήκοντα καὶ διακοσίων κομιζομένων. Τῇ δ' ὑστεραῖα ἐπέμποντο ἐπὶ πολλῶν ἀμαξῶν τὰ κάλλιστα καὶ πολυτελέστατα τῶν μακεδονικῶν ὄπλων, ἀποστίλβοντα ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, ἐκ τέχνης δὲ οὕτω πως συνηροσμένα, ὥστε νὰ φαίνωνται ὅτι χύδην καὶ αὐτομάτως συνεφορήθησαν, κράνη μετ' ἀσπίδων καὶ θώρακες μετὰ κνημίδων καὶ κρητικὰ πέλται καὶ θρακικὰ γέρορα καὶ φαρέτραι μετὰ χαλινῶν ἱππικῶν ἀναμεμειγμένα καὶ ξίφη γυμνὰ διὰ μέσου τούτων ἐξέχοντα καὶ σάρισαι παραπεπηγυῖαι, εἶχον δὲ σύμμετρον κενὸν ἐν τῷ μετὰ τὰ ὄπλα, ὥστε νὰ συγκρούωνται πρὸς ἀλλήλα καὶ νὰ παράγωσι τραχὺν καὶ φοβερὸν κρότον καὶ μηδὲ νενηκημένων ἢ ὄψις αὐτῶν νὰ εἶναι ἀφοβος. Μετὰ δὲ τὰς ὄπλοφόρους ἀμάξας ἠκολούθουν τρισχίλιοι ἄνδρες φέροντες νόμισμα ἀργυροῦν ἐντὸς ἀγγελίων ἐπιακοσίων πενήκοντα τριταλάντων, ὧν ἕκαστον τέσσαρες ἄνδρες ἐκόμιζον· ἄλλοι δὲ ἐβάσταζον κρατῆρας ἀργυροῦς καὶ φιάλας καὶ κύλικας, καλῶς πάντα διακεκοσμημένα πρὸς θέαν.

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν εὐθὺς ἀπὸ πρωίας ἐπορεύοντο σαλπικαὶ σαλπίζοντες μέλος οὐχὶ πομπικόν, ἀλλ' ἐκεῖνο, δι' οὗ ἐν ταῖς μάχαις παροτρύνουσι ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι. Μετὰ δὲ τούτους ἦγοντο ἑκατὸν εἴκοσι βόες ἐστεμμένοι καὶ χρυσοκέρωτες πρὸς τὴν θυσίαν. Κατόπιν τούτων ἐπορεύοντο οἱ τὸ χρυσοῦν νόμισμα φέροντες, εἰς ἀγγεῖα τριτάλαντα μεμερισμένον, ὡς καὶ τὸ ἀργύριον· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀγγελίων ἦσαν ἐβδομήκοντα ἑπτὰ. Τούτους ἠκολούθουν οἱ τὴν ἱερὰν φιάλην βασιτάζοντες καὶ οἱ φέροντες τὰς ποι-

κικονύμους φιάλας καὶ τὰ ἐπιγραπέζια χρυσώματα τοῦ Περσέως. Μετὰ τούτους ἤρχετο τὸ ἄρμα τοῦ Περσέως καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὸ διάδημα τοῖς ὄπλοις ἐπικείμενον. Εἶτα μετὰ μικρὸν διάλειμμα ἦγοντο τὰ τέκνα τοῦ βασιλέως δοῦλα καὶ οὖν αὐτοῖς τροφῶν καὶ διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν δεδακρυμένων ὄχλος, οἵτινες αὐτοὶ τε ὤρεγον τὰς χεῖρας εἰς τοὺς θεατὰς καὶ τὰ παιδιά ἐδίδασκον νὰ ἱκετεύωσιν. Ἦσαν δ' ἄρρενα μὲν δύο, θῆλυ δὲ ἓν, μὴ αἰσθανόμενα παρὰ πολὺ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν διὰ τὴν ἡλικίαν· διὸ καὶ μᾶλλον

ΤΕΛΕΤΗ ΑΓΙΑΣΜΟΥ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑΙ

διήγειρον τὸν ἔλεον διὰ τὴν ἀναισθησίαν, πρὸς ἣν ὑπέστησαν μεταβολήν, ὥστε ὁ Περσεὺς νὰ βαδίξῃ σχεδὸν παρορῶμενος· τοσοῦτον ἐξ οἴκτου προσήλωσαν εἰς τὰ νήπια τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ δάκρυα πολλοὶ ἔχυσαν, πάντες δὲ εἶχον τὴν θέαν μεμειγμένην ἀληθῶς καὶ χάριτι, ἕως οὗ τὰ παιδιά παρῆλθον. Αὐτὸς δὲ ὁ Περσεὺς ἐπορεύετο κατόπιν τῶν τέκνων καὶ τῆς περὶ αὐτὰ θεραπείας, φαῖδον μὲν ἱμάτιον ἐνδεδυμένος καὶ κρηπίδας ἔχων ἐπιχωρίους, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν ὅμοιος πρὸς ἄνθρωπον

ἐκθαμβον καὶ παραπεπληγμένον καὶ ἐξεσηκώτα τῶν φρενῶν. Τῷ δὲ Περσεῖ ἠκολούθει χορὸς φίλων καὶ συνήθων, ὧν τὰ πρόσωπα ἦσαν βεβαρημένα ὑπὸ τοῦ πένθους, καὶ πρὸς τὸν Περσέα ἀεὶ βλέποντες καὶ δακρύνοντες ἐνεποίουν εἰς τοὺς θεωμένους τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὴν ἐκείνου τύχην μᾶλλον ὠλοφύροντο, ἐλάχιστα περὶ τῶν καθ' ἑαυτοὺς φροντίζοντες. Μετὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ ἐκομίζοντο χρυσοὶ στέφανοι τετρακόσιοι, οὓς αἱ πόλεις ἀριστεῖα τῆς νίκης τῷ Αἰμίλιῳ μετὰ προσειῶν ἔπεμψαν. Ἐπειτα αὐτὸς ἤρχετο ὀχούμενος ἐπὶ ἄρματος διαπρεπῶς κεκοσμημένου, ἀνὴρ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἐξουσίας ἀξιοθέατος, ἀλουργίδα χρυσόπαστον φορῶν καὶ δάφνης κλῶνα τῇ δεξιᾷ προτείνων. Ἐδαφνηφόρει δὲ καὶ σύμπας ὁ στρατός, τῷ μὲν ἄρματι τοῦ στρατηγοῦ κατὰ λόχους καὶ τάξεις ἐπόμενος, ἕδων δὲ ἄλλοτε μὲν ᾤδᾶς τινὰς πατρῖους ἀναμειγμένας γέλωτι, ἄλλοτε δὲ παιᾶνας ἐπινικίους καὶ τῶν κατορθωμάτων ἐπαίνους εἰς τὸν Αἰμίλιον περιβλεπτον ὄντα καὶ ζηλωτὸν ὑπὸ πάντων, οὐδενὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἐπιφύθονον.

Ὁ Αἰμίλιος, καίπερ οἰκτιρῶν τὸν Περσέα διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης καὶ πολὺν πρόθυμος ὢν νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ, οὐδὲν ἄλλο κατάρθωσεν ἢ τὴν μετάστασιν ἐκ τῆς εἰρκτικῆς εἰς τόπον καθαρὸν καὶ φιλανθρωποτέραν δαιταν, ἧτιοι εἰς Ἄλβαν, φρούριον ἐφ' ὑψηλοῦ πάγου ἰδρυμένον παρὰ τὴν λίμνην Φουκίαν, ὅπερ πολλάκις διὰ τὸ εὐερεὲς ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀντὶ φρουρᾶς, ἐν ἧ καθείργοντο οἱ φυλακῆς δεόμενοι. Ἐνταῦθα φρουρούμενος, ὡς μὲν οἱ πλείστοι γράφουσιν, ἀπεκαρτέρησεν, ἔνιοι δὲ ἰστοροῦσιν, ὅτι οἱ φυλάσσοντες αὐτὸν στρατιῶται δι' οἰανδῆποτε αἰτίαν θυμωθέντες κατ' αὐτοῦ, δὲν ἄφινον αὐτὸν νὰ κοιμηθῇ καὶ εὐθύς ὡς τὸν ἔβλεπον νυστάζοντα ἐκ παντὸς τρόπου ἐκράτουν αὐτὸν ἐγρηγορότα, ἕως οὗ τοιοῦτοτρόπως ἐξαντληθεὶς ἐτελεύτησεν. Ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ἐπιζήσας, ἐγένετο εὐφυῆς τορευτῆς καὶ λεπτουργός, ἐκμαθὼν δὲ τὴν λατινικὴν ἐχρημάτισεν ὑπογραμματοῦς τῶν ἀρχόντων, ἐπιδέξιός τε καὶ χαρῆς περὶ τὴν ὑψηροσίαν ταύτην ἀναδειχθείς.

Τοιοῦτον ἄδοξον καὶ αἰσχρὸν καὶ ὀδυνηρὸν τέλος ἔλαβεν ὁ Περσεὺς ὁ ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου θρόνου τῆς οἰκουμένης καθίσας. Τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, τῆς φιλοψυχίας καὶ τῆς μικρολογίας κατέπνιξεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πᾶν ἄλλο ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς αἰσθημα καὶ φρόνημα μέχρι τοσοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ἐν ᾧ κινδύνου τῆς πατρίδος νὰ ἔχη καιρὸν νὰ μεριμιᾷ περὶ σωτηρίας

τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, ἐν κινδύνῳ ἐσχάτης αἰσχύνης νὰ σκέπτηται περὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἰδίου σαρκίου καὶ τῶν τέκνων του. Ἡ φιλοστοργία πρὸς τὰ τέκνα ἀληθῶς εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη καὶ καθήκον ἱερὸν οὐ μόνον τῶν ἰδιωτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλέων, οἵτινες ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ εἶναι. Ἀλλὰ τῆς πατρὶδος ἄρδην ἀπολλυμένης, πῶς δύνανται ταῦτα νὰ σωθῶσιν, αἰσχρῶς δὲ σωζόμενα ποίαν ἠδονὴν τοῦ βίου θὰ εὐρίσκωσιν ἐν τῇ δουλείᾳ καὶ αἰχμαλωσίᾳ; Πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἄρα, ὡς ἀνθρωπίνην σάρκα φορῶν, φιλεῖ ἑαυτὸν· ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν φιλοτιμίαν νὰ προλάβῃ τὴν ἐσχάτην αἰσχύνην καὶ νὰ μὴ ὑπομείνῃ νὰ διαπομπευθῇ ἐν τῷ θριάμβῳ τοῦ νικητοῦ κατὰ τρόπον διεγείραντα τὸν βαθὺν καὶ ἀκατάσχετον οἰκτον καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του νικητῶν. Τὸ χρῆμα ἀφ' ἑτέρου ἀποτελοῦν μὲν τὴν βίαν πάσης βιοτικῆς οἰκονομίας καὶ κινήσεως, ἀναπτύσσει τὴν ἔμφυτον ὁρμὴν τῆς φιλοχρηματίας καθόλου· ἀλλ' αὕτη δὲν πρέπει ν' αὐξάνῃ μέχρι φιλαργυρίας, ἧτις γίνεται ῥίζα πάντων τῶν κακῶν.

Ὁ φιλάργυρος Περσεὺς, ἐκ παντὸς τρόπου τὸ χρῆμα θεραπείων, ἐπέζησε νὰ ἴδῃ αὐτὸ ἔνθεν μὲν ἀρπαζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἑρητῶς Ὀροάνδου, τὸν δὲ λοιπὸν θησαυρὸν αὐτοῦ κοσμοῦντα τὸν θριάμβον τοῦ νικητοῦ καὶ ὡς λείαν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ῥώμης εἰσκομιζόμενον, ὅπερ καὶ πάντων τῶν ἄλλων βασιλέων, Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, τοὺς θησαυροὺς ἐχώνευσε. Τοιοῦτος ὢν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς ἐνδόξου Μακεδονίας, ἀντὶ νὰ προσενέγκῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ θυσίαν ὑπὲρ τοιαύτης πατρίδος, ἀντὶ νὰ ἐπισφάξῃ ἑαυτὸν ἐπ' αὐτῆς πεπτωκυίας κατὰ τινα μοῖραν πεπερωμένην — διότι κατὰ τὸν Πολύβιον «ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἐν ἔκλινε μέρος καὶ πάντα γέυειν ἠνάγκασε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν», δηλονότι τὴν κοσμοκρατορίαν τῶν Ῥωμαίων — προαιρεῖται τὴν ἄδοξον καὶ αἰσχρὰν ζωὴν καὶ λαμβάνει τὸ ἐκ τῆς ἀϋπνίας οἰκτιστον καὶ ὀδυνηρότατον τέλος, ἦν οἱ φύλακες παρεσκεύαζον αὐτῷ ἀποστερούμενοι ἴσως ὀφειλομένων χρηματικῶν τιμῶν φιλοδωρημάτων. Ἐθνη τοιοῦτους ἠγέτας ἔχοντα δὲν σφάζονται, οὐδ' αὐτὰ τὰ ἄλλως ἀκμαῖα ἔτι καὶ εὐρωστα, οἳ οἱ ἦσαν καὶ οἱ Μακεδόνες τότε, ὧν ἡ φάλαγξ ἐνεποίησε τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ ἄληστον ἐντύπωσιν, ἀπείρως δὲ χαλεπώτερον τὰ πάσης φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ πολεμικῆς δυνάμεως ἐνδεῆ.

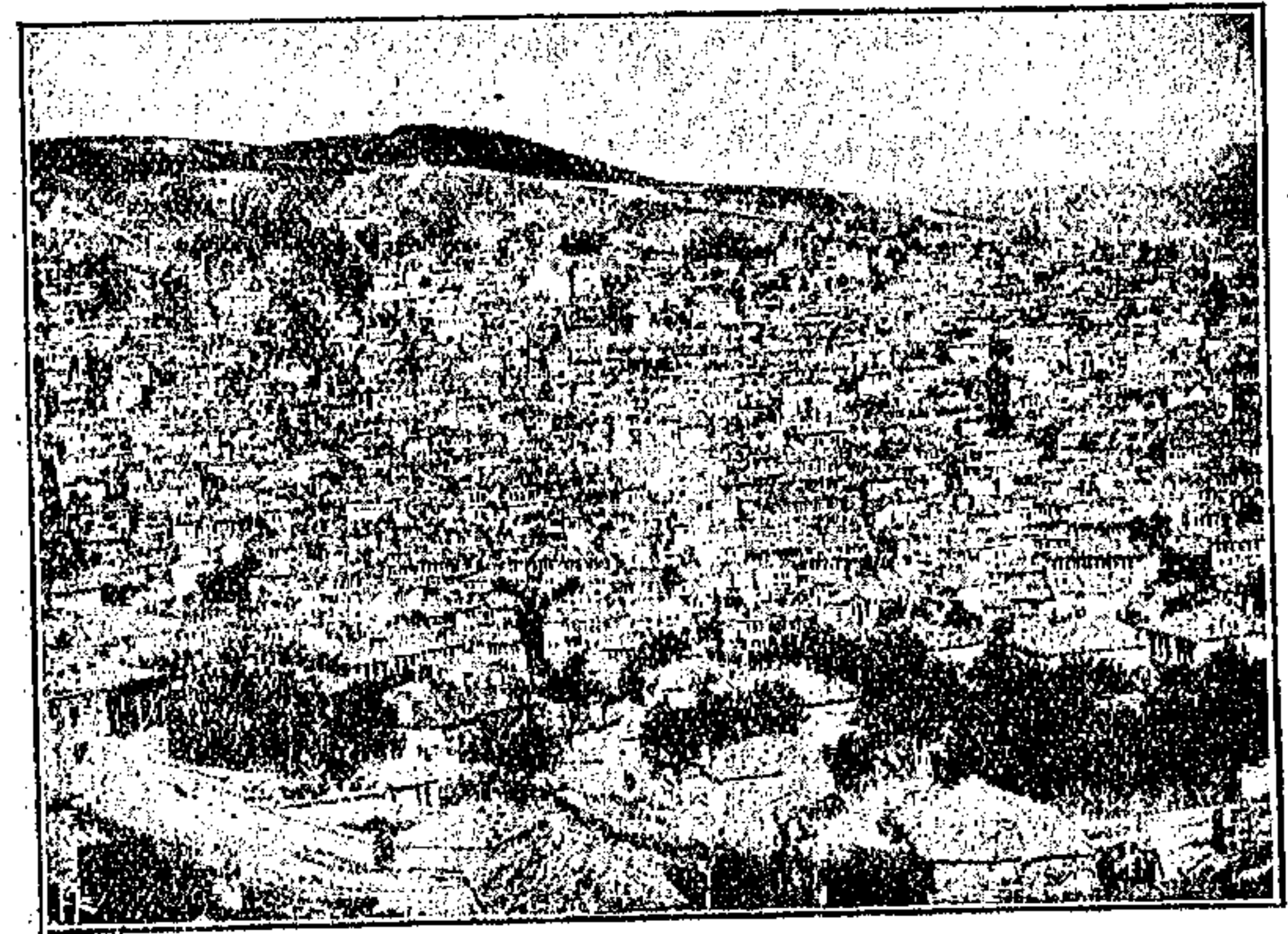
ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΤΟΥ ΦΕΡΑΙΟΥ

Καί υπό ἄλλων, ἀλλά καί υπό τοῦ κ. Α. Ἀρβανίτου ἐν τῇ εἰκονογραφημένῃ αὐτοῦ Μακεδονία ἐσχάτως ἐγράφη ὅτι ὁ Ρήγας ὁ Φεραίος ἢ Βελεστινλῆς ἦν Κουτσόβλαχος ἢ Ἑλληνόβλαχος τὴν καταγωγὴν. Ὁ ἀδέσποτος αὐτός θρύλος ἀνεγράφη καί ἐν τῷ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένῳ ὄργάνῳ τοῦ Ρουμουνικοῦ Κομιτάτου, τῷ Ρουμούνῳ τοῦ Πίνδου.

Ἄλλ' ὁ Ρήγας ἐγεννήθη ἐξ Ἑλλήνων γονέων καί ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἐν Βελεστίνῳ Οἰκονομάδων, οἰκογένειαν λευτικὴν, ἐν ἣ τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου διαδοχικῶς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετεδίδοτο. (1) Ὁ θρύλος ὅτι ὁ Ρήγας ἦτο Ἑλληνόβλαχος προῆλθε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς πνευματικῆς συγγενείας, ἣν εἶχεν ἡ οἰκογένεια τούτου πρὸς τοὺς Πεισιωτέους, βλαχοποιμένους (Ἰσελιγγάδες) ἐκ Γράμμουσσας τῆς Μακεδονίας, αἵτινες μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν κατήρχοντο τὸν χειμῶνα εἰς Θεσσαλίαν καί διεχειμάζον παρά τὸ Βελεστίνον. Τραγικαὶ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 συνέδεσαν κατὰ τύχην στενότερον τὴν οἰκογένειαν τῶν Οἰκονομάδων πρὸς τοὺς Πεισιωτέους. Τόσον ὀλίγα εἶνε γνωστὰ ἡμῖν περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθελουσίας, ὥστε τὰ ἀκόλουθα πιστεύομεν ὅτι μετ' ἐνδιαφέροντος θέλουσιν ἀνγχνωσθῆ.

1) Τοῦτο παρατηρεῖται πολλαχοῦ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Παισιγνωστον τὸ παράδειγμα τοῦ πολλοῦ ἐκ Τσαριτσίνης Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Περιεργίαι χάριν σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ἐν Σελίτση, κωμοπόλει τῆς ἐπαρχίας Σισανίου, ὑπάρχει οἰκογένεια, ἐν ἣ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα ἐπὶ δύο ἐκατονταετηρίδας ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετεδίδοτο. Ὁ πρῶτος τῆς οἰκογενείας ἦν Παπαθεοδῶρος τις περὶ τὰ μέσα τῆς 17ης ἐκατονταετηρίδος ζῶν, ὡς ἐκ τινος σημειώσεως ἐπὶ βιβλίου φέροντος τὸν τίτλον «Τόμος καταλλαγῆς» συνάγεται, ὁ δὲ τελευταῖος πάλιν ἐκαλεῖτο Παπαθεοδῶρος. Οὗτος ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῳ γήρατι τῷ 1871 ἐν Σελίτση, ἀφ' οὗ ἐν νεαρωτέρῳ ἡλικίᾳ ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ ἡγεμόνος Μίλοσκι τῆς Σερβίας. Τοῦ Παπαθεοδώρου τούτου ἕγγονοι εἶνε οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξαιρέτου μνήμης ἀπολαύοντες τραπεζίται ἀδελφοὶ Ναοῦμ.

Τοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀγῶνος τοῦ 1821 μετέσχε καί τὸ Βελεστίνον, ἐπαναστατήσαν διὰ τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Καπετάν Μπασδέκη. Οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοῦντες εὐάριθμοι Τούρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσι καὶ κατέφυγον εἰς τὸν ἰσχυρὸν Πύργον (Κούλιαν). Ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας ἐπελθόντος μετὰ Βασιβουζούκων ἐκ Λαρίσης τοῦ Χασάν-Πασσᾶ, ὁ Μπασδέκης ἀνεχώρησεν ἐγκαταλιπὼν εἰς τὴν τύχην του τὸ Βελεστίνον, τὸ ὁποῖον ἄνευ ἀντιστάσεως περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Δηώσεις,

ΚΡΟΥΣΟΒΟΝ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγ. τοῦ 1908 ἐν σελ. 202).

σφαγαὶ καὶ αἰχμαλωσίαι ἐπεσφράγισαν τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς βραχείας ταύτης ἐπαναστάσεως. Παις δεκατριετῆς τῆς φηθείσης οἰκογενείας τῶν Οἰκονομάδων, Παναγιώτης καλούμενος, διαφυγὼν τὴν σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν κατέφυγεν εἰς τὴν Μονὴν Σενιάν, ἣς ὁ ἡγούμενος ἐδέχθη καὶ περιέθαλψεν αὐτόν. Μετὰ τινος ἡμέρας κατῆλθεν οὗτος μετὰ τοῦ ἡγουμένου εἰς Βόλον, ἐνθα παρά τῶν Πεισιωτέων, οὓς συνήντησεν ἐνταῦθα, ἔμαθε τὴν οἰκτρὰν τύχην τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὁ ὀκταετῆς ἀδελφὸς καὶ ἡ ἑξαετῆς ἀδελφὴ ἠχμαλωτίσθησαν παρά τῶν

Τούρκων, καὶ ὅτι τὴν μὲν μητέρα κατώρθωσαν οἱ Πεισιωτέοι νὰ ἐξαγοράσωσι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ ἐξισλαμίσθησαν, μὴ δεχθέντος τοῦ Χασάν-Πασσᾶ λύτρα δι' αὐτούς. Σημειωτέον ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Παναγιώτου ἦν ἀνάδοχος (Νουᾶ) τῶν τέκνων τῆς οἰκογενείας Πεισιώτα.

Μετά τινος ἡμέρας ὁ μικρὸς Παναγιώτης κατῆλθε καὶ πάλιν εἰς Βόλον, ἵνα κατὰ γενομένην συμφωνίαν συναντήσῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἡ μήτηρ φοβουμένη μὴ καὶ οὗτος αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπέμενε ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μονήν, ἀλλ' οὗτος ἀμετάπειστος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτῆς καὶ συνώδευσε εἰς Ριζόμυλον, ἔνθα κατῴκει αὕτη. Ἐντεῦθεν δὲ μετά τινος χρόνον ἠκολούθησε τοὺς Πεισιωτέους ἐπανερχομένους μετὰ τῶν παιμένων αὐτῶν εἰς Γράμμοσταν. Εἰς τὴν πρὸ τῆς Χρουπίστης Σμῖξιν, ἔνθα ἡ ἀπόρρυσις τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Καστορίας χύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ὁ μικρὸς Παναγιώτης ὡς Θεσσαλὸς καὶ ἀγνοῶν τὴν κουτσοβλαχικὴν ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ Ἀλβανῶν Ντερβεντζήδων, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν Πεισιωτέων ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἐν Χρουπίστη διοικητοῦ. Ὁ Παναγιώτης βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐν Βογατσικῶ, πόλει τῆς ἐπαρχίας Σισανίου, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1890.

Καὶ ὑπὸ τῶν Πεισιωτέων, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου ὠμολογεῖτο ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Οἰκονομάδων, ἐξ ἧς καὶ ὁ Ρήγας, ἦτο γνησίᾳ Φεραϊκὴ μεταχειριζομένη ἐν τῷ οἴκῳ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἀγνοοῦσα τὴν Κουτσοβλαχικὴν.

Ἐν Καστορίᾳ τῇ 8 Αὐγούστου 1909.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΦΕΡΑΙΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Φίλιππος Καπετανόπουλος κατήγετο ἐκ Κατρανίτσης τῆς Μακεδονίας πλησίον μὲν τῆς Ναούσης κειμένης, ἀλλ' ὑπαγομένης εἰς τὴν διοίκησιν Σερβίων. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, μολοντί ἀπαίδευτος, ἔτρεφε τὸν διακαῆ πόθον, ὅπως ἴδῃ αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους υἱοὺς του μεμορφωμένους καὶ πεπαιδευμένους οὕτως, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ φανῶσι χρήσιμοι εἰς τὴν Πατρίδα. Ὁ Καπετανόπουλος τὰ πρῶτα γράμματα ἤκουσεν εἰς τὸ ἐν τῇ πατρίδι του λειτουργοῦν δημοτικὸν σχολεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποφοιτήσας μετέβη ἀκολούθως εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως φοιτήσῃ εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἑλλ. Γυμνάσιον. Κατὰ τὸν μαθητικὸν του βίον ἐν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τῇ πατρίδι του ἔδειξε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα δείγματα πατριωτισμοῦ, ὥστε δικαίως οἱ καθηγηταὶ αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι «ἐκ τοῦ Καπετανοπούλου πολλὰ θὰ ὠφελήθῃ ἡ Πατρίς». Εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γυμνάσιον ἤκουσε τὰ μαθήματα καὶ τῆς Δ' τάξεως, εἶτα δὲ θελήσας νὰ ἐκμάθῃ τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐνεγράφη εἰς τὸ τουρκικὸν τῆς πόλεως ταύτης Γυμνάσιον, ἐξ οὗ μετὰ πενταετῆ φοίτησιν ἔλαβεν ἀπολυτήριον, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ δημοσίαν τινὰ θέσιν. Ἀλλὰ ἐπιθυμῶν νὰ τύχῃ εὐρύτερας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, ἠρνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν προσφερομένην αὐτῷ δημοσίαν θέσιν καὶ ἀπεφάσισε νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρ-

ΦΙΛ. ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

κικόν Πανεπιστήμιον, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν φαρμακευτικὴν Σχολήν. Λαβὼν δὲ μετὰ διαιτῆ ἐν τῷ εἰρημένῳ Πανεπιστημίῳ φοίτησιν τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐξασκῆ τὸ φαρμακευτικὸν ἐπάγγελμα, ἐγκατεστάθη ἐν Βοδενοῖς. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ, καθόσον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ἔδαφος τῆς ἐθνικῆς δράσεως ἦτο λίαν περιορισμένον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ εἰς τὸ μέγα ὄνειρόν του, ὅπως λάβῃ ἐνεργὸν μέρος πρὸς καταπολέμησιν καὶ ἐκμηδένισιν, εἰ δυνατόν, τοῦ ἀπαισίου τῶν Βουλγάρων ἔργου.

Μὴ δυνηθεὶς δὲ παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας του νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν μέγαν αὐτοῦ ζῆλον, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Μοναστήριον, ὅπου ἠλπιζεν ὅτι ἐκεῖ θὰ σβέσῃ τὴν ἀκόρεστον αὐτοῦ δίψαν, θὰ δυνηθῆ δηλ. νὰ καταπολεμήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὸ πρὸ καιροῦ ἀρξάμενον καταστρεπτικὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἔργον τῶν Βουλγάρων καὶ ἐκπληρῶσῃ πλέον τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ ὄνειρα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς του δὲν ἤργησαν νὰ ἀντιληφθῶν οἱ ἀντίπαλοί του, καὶ διὰ τοῦτο δι' ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς συνίστων εἰς αὐτὸν νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος ἐναντίον των, ἂν ἐπεθύμει νὰ μὴ εὔρῃ τὴν τύχην τοῦ πρὸ ὀλίγου χρόνου δολοφονηθέντος τότε ἐθνομάρτυρος Θ. Μόδη. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀπειλῆς ταύτης ἀπήτησαν καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς πληρωμὴν τριάκοντα λιρῶν. Ὁ Καπετανόπουλος ἐκώφευσε εἰς τὰς ἀπειλὰς τῶν θρασυδείλων ἀπογόνων τοῦ Κρούμου, οὐδόλως λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπαίτησιν των ταύτην καὶ ἐξηκολούθησε κραταιῶς κατ' αὐτῶν ἐργαζόμενος. Οἱ Βούλγαροι μὴ ἀναμένοντες τοιαύτην ἀνδρικήν ἐκ μέρους τοῦ Καπετανοπούλου στάσιν καὶ διαβλέποντες ἐν τῷ προσώπῳ του ἀντίπαλον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, ἀπεφάσισαν ὅπως ὅσον τάχιον θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὰ δολοφονικὰ αὐτῶν ὄργανα. Πρὸς τοῦτο ἀνέβησαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰς θάνατον ὑπ' αὐτῶν καταδίκης εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐμπίστων αὐτῶν, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τὸ φαρμακεῖον τοῦ Καπετανοπούλου, ὅπως δῆιδεν ἀγοράσῃ φάρμακα, φρονεῦσθαι αὐτόν. Δυστυχῶς ὅμως δι' αὐτοὺς ὁ Καπετανόπουλος ἀπουσίαζεν ἐκ τοῦ φαρμακείου του τὴν ὥραν ἐκείνην, ἣν ὁ δολοφόνος εἶχεν ἐκλέξει πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπαισίου ἔργου του. Ἄλλὰ αἰμοχαρῆς, ὡς ὅλοι οἱ ὀμόφυλοί του, ἀντὶ νὰ φύγῃ ἀπρακτος, φρονεῖ τὸν ἐν τῷ φαρ-

μακείῳ ὑπάλληλον τοῦ Καπετανοπούλου καὶ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ἐξεμάνη ὁ Καπετανόπουλος διὰ τὴν ἀνανδρον ταύτην δολοφονίαν. Δὲν ἦτο πλέον δυνατόν εἰς τὸν κρίσει εὐγενῆ καὶ ἱπποτικὸν χαρακτῆρά του νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου συνεχίζων τὸν εἰρηρικὸν κατὰ τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν του ἀγῶνα. Ἦθελε νὰ ἐκδικηθῆ ὄχι μόνον τὸν φόνον τοῦ ὑπαλλήλου του ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸ μικροῦ ἐπισυμβάντα τοιοῦτον τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος Θ. Μόδη, μεθ' οὗ στενότατα συνεδέετο. Διὰ τοῦτο ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἀειμνήστου ἐθνομάρτυρος Παύλου Μελά, ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ καταταχθῆ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ δράσῃ ὡς ὀπαδὸς αὐτοῦ.

Μολονότι δὲ ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον μόνον ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συζήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἐν τούτοις ἀπέκτησεν ἀμέριστον τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν του. Δυστυχῶς ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἐκπληρῶσῃ τὴν ἐνόρκως δοθεῖσαν εἰς τὴν ἑρᾶν ψυχὴν τοῦ ἄλλου ἐθνομάρτυρος Μόδη ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἐξεδικεῖτο τὸν φόνον αὐτοῦ. Διότι μετὰ εἰκοσιτετράωρον, ὡς εἶπομεν, ἀπὸ τῆς συναντήσεως μετὰ τοῦ Π. Μελά, τῇ προδοσίᾳ τῶν Βουλγάρων, συνεπλάκη τὸ Ἑλλην. Σῶμα μετὰ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν δὲ ταύτην πληγωθεὶς βαρέως εἰς τὴν ὀσφυακτὴν χώραν, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς λοιποὺς συντρόφους του, οἵτινες κατῶρθωσαν νὰ διαφύγωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετ' αὐτῶν παραλαβὴ καὶ τοῦ Καπετανοπούλου θὰ ἐκώλυε τὰ μέγιστα τὴν φυγὴν αὐτῶν, ἐπομένως καὶ τὴν σωτηρίαν των, διὰ τοῦτο τῇ διαταγῇ τοῦ ἀρχηγοῦ ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσιν αὐτὸν εἰς τινα παρακειμένην χαράδραν, παρ' ὅλας τὰς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν του παρακλήσεις ὅπως τὸν ἀποκεραλίσωσι, διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ ζῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Θ ΜΟΔΗΣ

Κακῇ τύχῃ ὅμως ἀνεκαλύφθη ὑπ' αὐτῶν καὶ κατεσφάγη ἀνηλεῶς πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου κατελαμβάνοντο, ὅσκις καὶ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ Καπετανοπούλου ἤκουον.

Τοιοῦτον εὗρε τέλος τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1904 ὁ λίαν συμπαθὴς καὶ ἀτρόμητος ἦρως Φ. Καπετανόπουλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπώλεια προξένησε θλίψιν καὶ μέγαν πόνον ὅχι μόνον εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς περιφέρειας Μοναστηρίου, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ του ἔχασαν ἀνδρειότατον καὶ μεγαλόθυμον ἐκδικητήν.

ΑΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΖΥΓΟΝ, ΤΟΥ

25 Σεπτεμβρίου 1904, Ἐν Λαχόβφ.

... Μόλις σήμερον ἤμπορῶ νὰ σοῦ γράψω ἡμην φοβερὰ ἀπησχολημένος. Διὰ τοῦτο τὸ ἡμερολόγιον θὰ τὸ συνεχίσω ἄλλοτε. Ἦδη σοῦ λέγω ὅτι μὲ ὄλας τὰς δυσκολίας τῆς ἐργασίας, τοὺς κινδύνους αὐτῆς καὶ τὸν φοβερὸν καιρὸν (βρέχει συνεχῶς ἐπὶ 23 ἡμέρας καὶ κοιμώμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ βροχὴν) εἶμαι, ἂν ὅχι ἐνθουσιασμένος, πολὺ εὐχαριστημένος. Ὁ Καούδης ἐξωλόθρευσε εἰς Κορέστια οὐκ ὀλίγους κακούργους. Προχθὲς δὲ συμπλακείς μὲ 80 κομίτας, αὐτὸς μὲ 20, ἐφόνευσε 5 ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπλήρωσε 15, χωρὶς νὰ πάθῃ τις ἐκ τῶν ἰδικῶν του. Ἐνεκα δὲ τῆς παρουσίας μου ἢ μᾶλλον τοῦ Σώματός μου ἐδῶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν οἱ κάτοικοι τῆς Πρεκοπάνας. Τὴν 18 εἰς τὴν Ἑλληνικωτάτην Μπελκαμένην 7 γονεῖς ἀπέσυραν τὰ 7 τέκνα των, τοὺς μόνους μαθητὰς τῆς ῥουμανικῆς σχολῆς. Τὸν Ῥουμᾶνον διδάσκαλον καὶ ταυτοχρόνως κομιτατζῆν ὑπεχρέωσα νὰ φύγῃ ἐντὸς ἐβδομάδος, ἂν θέλῃ νὰ ζήσῃ. Αὐτὸς ἔφυγε τὴν ἐπαύριον.

Αὐτὰ εἶναι τὰ καλά. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι ὁ ἐνθουσιώδης καὶ κάλλιστος νέος Φίλιππος Καπετανόπουλος φαρμακοποιὸς ἐν Βι-

τωλίοις καὶ μέλος τῆς διοικήσεως τῆς Ἀμύνης ἐπιμείνας νὰ ἔλθῃ μαζί μου ἐφρονεύθη τῇ 19 ἐν Νερετίῳ ἐν συμπλοκῇ, ἦν μὲ τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἔσχον. Ἴδου πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα. Ἀπὸ τὴν Μπελκαμένην ἐπήγαμεν 30 τὸν ἀριθμὸν εἰς Νερέτι, ὅπως τιμωρήσωμεν τῶν 5 ἀτυχῶν ἐκείνων θυμάτων τοὺς φονεῖς, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ κακουργῶσι.

Ἦτο Κυριακὴ πρωί ἡμεῖθα ἐτοιμοὶ νὰ τοὺς συλλάβωμεν πάντας ἐξορμώντες ἐξ οἰκίας τινός, ὅπου ἡμεῖθα κορυμμένοι, πρὸς τὴν πλατεῖαν, ὅπου ἦσαν ὅλοι αὐτοί, ὅτε βλέπομεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου 90 — 100 νιζάμιδες καὶ 30—40 ἵππεῖς. Πρὶν προφθάσω νὰ τοὺς συγκρατήσω 5—6 ἀπειροπόλεμοι καὶ δειλοὶ ἐκ τοῦ Σώματός μου ἀνοίγουν τὴν ὀπισθίαν θύραν καὶ τρέχουν πρὸς τὸ ὑπερκείμενον ὕψος. Τοὺς ἀκολουθοῦσιν ὅλοι. Ἐν τῇ οἰκίᾳ μένω ἐγὼ καὶ ὁ Στρατινάκης. Ὅταν ἐφθάσα καὶ ἐγὼ εἰς τὰς ὑπαιρέας τοῦ βουνοῦ, ἦσαν ἤδη ὅλοι διεσπαρμένοι, τινὲς μάλιστα εἶχον προχωρήσει τόσον πολὺ, ὥστε μὲ τὸν Στρατινάκη τοὺς ἐξελάβομεν ὡς κομίτας πρὸς στιγμὴν. Ὅταν ἐφθάσα εἰς τὴν κορυφὴν λόφου ὑπερκειμένου τοῦ χωρίου, ἐστράφη καὶ μὲ τὰ γυαλιά μου ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσέλθει καὶ γίνετο ἀφαντος ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐνῶ ἡμην ἐκεῖ ὄρθιος, αἴφνης δέχομαι μίαν συμπτύσσον ἰσχύον πρώτης τάξεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι ἐκρύπτοντο ὀπισθεν τῶν οἰκιῶν. Τότε φρυσικᾶ ἐζήτησα νὰ προφυλαχθῶ, καὶ προχωρῶν πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ ἀποκεκαλυμμένου ἐδάφους, ἐφθάσα τὸν δυστυχεῖ Φίλιππον, ὁ ὁποῖος, ἀσυνήθιστος εἰς τοιοῦτους κόπους, φορτωμένος δὲ μὲ ὀπλισμὸν καὶ κάπαν, εἶχεν ἐντελῶς ἀποκάμει. Τὸν ἐνεθάρρυνα καὶ τοῦ εἶπα νὰ περάσῃ ἐμπρὸς μου, ὅπως τὸν βοηθῶ. Οἱ Τούρκοι βλέποντες ἡμᾶς πλησιεστέρους τῶν ἄλλων μᾶς ἔρριψαν βροχὴν βλημάτων. Ἀπορῶ καὶ τώρα πόσον ὀλίγον ἐπικίνδυνος εἶναι ὁ πόλεμος, διότι τεῦτο ἐβάσταξε τοῦλάχιστον ἐπὶ δύο λεπτά, κατὰ τὰ ὁποῖα βεβαίως ἄνω τῶν 200 σφαιρῶν ἔπεσαν ἐκεῖ γύρω μας. Ἐπλησιάζομεν ἤδη μίαν ὀφρύν, ὀπισθεν τῆς ὁποίας θὰ ἐκρυπτόμεθα, ὅτε ὁ Φίλιππος πληγώνεται εἰς τὸν ἀριστερὸν μηρὸν. Ἡ σφαῖρα διατρύπῃ τὸν μηρὸν καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ὑπογάστριον πολὺ πλησίον τῆς κλειδώσεως τοῦ μηροῦ. Ὁ ἀτυχὴς πίπτει καλῶν εἰς βοήθειαν. Ἐγὼ, ὁ ἴδιος εἶμαι σχεδὸν ἐξηντημένος, διότι ὁ ἀνήφορος εἶναι φοβερός. Ἐν τούτοις τὸν σύρω ἀπὸ τῆς χειρός του μὲ ἀπόγνωσιν ὑπὸ τὴν βροχὴν

αὐτὴν τῶν σφαιρῶν καὶ τὸν φέρω εἰς τὴν ὄφρυν. Ἐκκεῖ καλῶ τοὺς ἄλλους εἰς βοήθειαν τοῦ πληγωμένου, ἀλλ' εἴτε δὲν ἐννοοῦν, εἴτε τοὺς ἐμποδίζει τὸ πυκνὸν πῦρ, δὲν ἔρχονται· μόνον ὁ γενναῖος Λαμπρινὸς (1) ἔρχεται καὶ τὸν σηκώνομεν. Τὸν φέρομεν εἰς μίαν πυκνοφυτευμένην χαράδραν καὶ τὸν κρύπτομεν καλὰ εἰς τοὺς θάμνους. Δὲν ἔχω κανὲν φάρμακον νὰ τοῦ ἀφήσω. Τοῦ λέγω νὰ κάμη κουράγιο καὶ θὰ ἔλθω πίσω. Προχωρῶ μὲ τὸν Λαμπρινόν. Οἱ Τούρκοι δὲν προχωροῦν ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς μαίνονται μὲ τὰ πυρά των. Εὐτυχῶς ἔρχεται μία καταχνιὰ φοβερὰ καὶ μᾶς καλύπτει. Σταματῶμεν ὅλοι ἀνωθεν τοῦ Νερετίου. Ἔχω ἀπόφασιν νὰ καταβῶ, ἀλλὰ περὶ τὸ ἐσπέρας γυναῖκες μᾶς λέγουν ὅτι ὁ στρατὸς ἔμεινε καὶ ἔβαλε σκοπούς. Ἀναχωρῶ λοιπὸν τάχιστα (ἀφοῦ συνέστησα εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ὑπάγουν νὰ τὸν εὔρουν), ὅπως ἀλλαχόθεν τοῦ στείλω βοήθειαν (2).

Περὶ τοῦ Φιλίππου Καπετανοπούλου γράφει τὰ ἐξῆς ὁ Παῦλος Μελάς ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ του ληφθέντι μετὰ τὸν θάνατόν του :

Παρασκευὴ 17 Σεπτεμβρίου 1904.

Ἄφικτις τὴν νύκτα εἰς Μπελκαμένην.

Εἰσερχόμεθα εἰς δύο μεγάλα δωμάτια μὲ πολὺ φῶς καὶ μὲ μεγάλας πυράς εἰς τὸ τζάκι. Ἐκεῖ μᾶς ἀναμένει ὁ (λαμπρός), ὁ (ἐκτακτὸς ἄνθρωπος καὶ πατριώτης), ὁ καὶ ἕνας νέος ἐκ Βιτωλίων Φίλιππος Καπετανόπουλος. Μετ' ὀλίγον ἐμὲ καὶ τὸν . . . μᾶς ὀδηγοῦν διὰ πολλῶν μυστηριωδῶν διαδρομῶν καὶ κρεμαστῶν κλιμάκων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐκεῖ ἐγνώρισσα καλλίτερα τὸν ἐκ Βιτωλίων νέον. Εἶναι τριακοντούτης, ὑψηλός, ὠραῖος καὶ συμπαθέστατος. Εἶναι φαρμακοποιὸς καὶ ὀνομάζεται Φίλιππος Καπετανόπουλος. Εἶναι αὐτὸς ὁ γράψας μοι χθὲς ἐκ Νεβέσκης καὶ παρακαλῶν νὰ ἐπισπεύσω τὴν εἰς

1) Ὁ Λαμπρινὸς Βρανᾶς ἔπεσεν ἥρωικῶς εἰς τὴν Μπελκαμένην τὴν Μεγ. Παρασκευὴν τοῦ 1905.

2) Ὁ ἀτυχὴς ὁμοῦ Καπετανόπουλος εἶχεν ἀποθάνει ὅταν τὸν εὔραν αἱ γυναῖκες.

Μπελκαμένην ἀφίξιν μου, διότι οἱ Βούλγαροι τῶν περιχώρων ἤρχισαν νὰ τὴν ἀπειλοῦν. Εἶναι μέλος τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ τριμελοῦς συμβουλίου τῆς Ἀμύνης καὶ ἦλθεν ὅπως καταταχθῆ εἰς τὸ Σῶμά μου. Καὶ ἐγὼ καὶ οἱ παριστάμενοι προσπαθοῦμεν νὰ τὸν ἀποτρέψωμεν, ἀλλὰ δὲν ἀκούει κανένα· εἶναι ἤδη ἔτοιμος μὲ τὸ ὄπλον καὶ τὴν κάπαν του.

Σάββατον 18 Σεπτεμβρίου 1904. Μπελκαμένη—Νερέτι.

. Ὁ Καπετανόπουλος δὲν κρατεῖται ἀπὸ τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἔγκαιρον ἀφίξιν τοῦ Σώματος, διότι εἶχεν ἀπελπισθῆ πλέον (μᾶς ἐπερίμενον πρὸ 20 ἡμερῶν) καὶ ἐπρόκειτο σήμερον νὰ ἐπιστρέψῃ, ὡς ἔλεγεν, ἐντροπιασμένος εἰς Μοναστήριον. Εἶναι τόσον λεπτὸς ὥστε φοβοῦμαι μήπως δὲν ἀνιέξῃ εἰς τὰς κακουχίας, ἃς ὑφιστάμεθα.

Τὸ ἀπόγευμα εἰς τὴν ὠρισμένην ὥραν εἰσηλθὲν αἰφνιδίως τὸ Σῶμα εἰς τὸ χωρίον προξενήσαν μέγαν φόβον εἰς τοὺς χωρικοὺς. Ἐστάθη εἰς τὸ μεσοχώρι, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασα καὶ ἐγὼ μὲ τὸν ὡς νὰ εἰσηρχόμεν ταυτοχρόνως μὲ τὸ Σῶμα. Ὅλοι μὲ κυττάζουν μὲ ἀνησυχίαν καὶ περιέργειαν, ἐγὼ τοὺς χαιρετῶ μὲ εὐγένειαν καὶ ἀνοικτόκαρδα. Ἀμέσως λαμβάνουν θάρρος, μὲ πλησιάζουν καὶ μὲ δάκρυα χαρᾶς χαιρετοῦν τὸν πρῶτον Ἕλληνα καπετάνιον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἐμελλε νὰ συγκροτήσῃ τὴν παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχην, παρεκίνησε τοὺς Μακεδόνας νὰ δεῖπνῶσιν ἀφθόνως καὶ νὰ φέρωσι πάντα εἰς τὸ μέσον τὰ τρόφιμα, διότι αὐριοῦν θὰ δεῖπνήσωσιν ἐκ τῶν πολεμίων.

(Πλουτάρχου).

ΠΕΡΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ

Ἄμύντας Α' ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλληρος πατὴρ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 540—498. Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν φυγὴ τοῦ τυράννου Ἴππλου συμπέπτει ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου τοῦ Ἀμύντου Ὁ Ἀμύντας Α' προσήνεγκε κατὰ τὸν Ἡρόδοτον(1) τῷ Ἴππῳ φεύγοντι (510) ἐξ Ἀθηνῶν τὸν Ἀνθεμοῦντα, πόλιν τοποθετουμένην ἐν τῇ Χαλκιδικῇ παρὰ τὰ Βασιλικά ἢ Γαλάτιστα, ὡς καταφύγιον. Ὁ Ἴππῳ ὅμως ἀποκρούσας τὴν προσφορὰν τοῦ Μακεδόνοσ βασιλέωσ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν Σίγειον τῆσ Τρωϊκῆσ χώρασ, ὅπερ εἶχε κυριεύσει ὁ Πεισίπτρατοσ παρὰ τῶν Μυτιληναίων. Ὁ ἐν τῇ Θράκῃ ἐναπολειφθεὶσ μετὰ τὴν ἐπὶ τοὺσ Σκύθασ ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου στρατηγὸσ Μεγάβζοσ, ὑποτάξασ κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου βασιλέωσ τὴν ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ Παιονίαν ἦτοι τοὺσ Σιροπαίονασ καὶ Παιόπλασ(2), ὧν πρωτεύουσα ἦν ἡ Σίρισ, νῦν Σέρραι (3), πέμπει ἐπτὰ Πέρσασ τῶν δοκιμωτάτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰς Μακεδονίαν πρὸσ τὸν βασιλέα Ἀμύνταν Α', ἵνα ζητήσωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου βασιλέωσ Δαρείου γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖον ὑποταγῆσ. Ὁ δὲ Ἀμύντασ ἐδίδου τὰ ζητούμενα καὶ παρασκευασάμενοσ δεῖπνον μεγαλοπρεπέσ ἐδέχετο τοὺσ Πέρσασ φιλοφρόνωσ. Κατὰ τὴν ἐστίασιν αἱ Πέρσαι μεθυσθέντεσ ἐζήτησαν κατὰ τὴν ἐν Περσίᾳ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν παρὰ τοῦ φιλοξενούντοσ βασιλέωσ νὰ εἰσαχθῶσι καὶ παρακαθίσωσιν ἐν τῷ συμποσίῳ παλλακαὶ καὶ κουριδία γυναῖκεσ τοῦ Μακεδόνοσ βασιλέωσ. Τὴν αἴτησιν τῶν Περσῶν καὶ περ ἀντικειμένην τοῖσ Μακεδονικοῖσ ἤθεσι δὲν ἐτόλμησεν ὁ Ἀμύντασ ν' ἀποκρούσῃ. Αἱ γυναῖκεσ τῶν

1) V, 94.

2) Οἱ Σιροπαίονεσ καὶ οἱ Παιόπλαι ἦταν Θράκεσ καὶ εἰσ τὴν Θράκην τότε ὑπαγόμενοι.

3) Σίρισ καλουμένη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VIII, 115), κατὰ δὲ τὸν Στέφ. Βυζάντιον Σίρρα, τὸ ἐθνικὸν Σιρραῖοσ, κατὰ δὲ τὸν Τ. Λιοῦιον Σίραι.

ἀνακτόρων κληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέωσ Ἀμύντου ἦλθον καὶ ἐκάθισαν ἐφεξῆσ ἀπέναντι τῶν Περσῶν, εἶτα διαταχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέωσ ἀναγκαζόμενου ἐκάθισαν πλησίον τῶν Περσῶν, οἵτινεσ οἰνόφλυγεσ ἤδη ἤρξαντο ἀσχημονοῦντεσ. Ὁ Ἀμύντασ ἐβλεπε μετὰ δυσφορίασ μὲν τοὺσ ἀσχημονοῦντασ Πέρσασ, ἀλλὰ φοβούμενοσ ἡσύχαζεν ὁ δειλὸσ βασιλεύσ δὲν ἦτο ἱκανὸσ νὰ φυλάξῃ

ΟΔΟΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ

τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὁ υἱὸσ τοῦ Ἀμύντου Ἀλέξανδροσ παρῶν καὶ βλέπων ταῦτα, νέοσ ἔτι ὢν, δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὴν ὕβριν ταύτην. Διὸ δυσφορῶν εἶπε πρὸσ τὸν πατέρα αὐτοῦ νὰ ἀπέλθῃ ν' ἀναπαυθῇ, αὐτὸσ δὲ παραμένων θὰ παράσχῃ ταῖσ ξένοισ πάσαν περιποίησιν. Ὁ Ἀμύντασ καίτοι ἐνόησεν ὅτι ὁ υἱὸσ αὐτοῦ Ἀλέξανδροσ ἦν ἀκράτητοσ ἐξ ὀργῆσ καὶ ὅτι ἐμελλε νὰ νεωτερίσῃ τι, ὅμως ἀναγκασθεὶσ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεμακρύνθη ἀπελθὼν,

ἵνα ἀναπαυθῆ. Προσποιηθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι θέλει κατὰ πάντα νὰ δειχθῆ φιλόξενος πρὸς τοὺς Πέρσας, εἶπεν — ὦ ξένοι, ὦρα τῆς κοίτης σχεδὸν εἶνε· ἄφετε τὰς γυναῖκας ταύτας ν' ἀπέλθωσι καὶ λουσθῶσι, λουσάμεναι δὲ νὰ ἔλθωσι πάλιν. Ταῦτα εἶπε, συνήρουν δὲ οἱ Πέρσαι. Καὶ τὰς μὲν γυναῖκας ἀπέπεμπεν εἰς τὸν γυναικῶνα, ἰσαριθμούς δὲ λειογενελοὺς νεανίας σκευάσας διὰ γυναικείας ἐσθῆτος καὶ ἐγχειρίδια δούς εἰσήγαγεν εἰς τὸ συμπόσιον, λέγων ὦ Πέρσαι, καὶ ὅσα εἶχονεν καὶ ὅσα ἦν δυνατόν ἐξευρόντες νὰ παρέχωμεν, πάντα ὑπάρχουσιν ὑμῖν, καὶ τὸ μέγιστον πάντων, ἐπιδαφιλευόμεθα ὑμῖν τὰς μητέρας καὶ τὰς ἀδελφάς ἡμῶν, ἀναγγείλατε δὲ καὶ τῷ πέμψαντι βασιλεῖ ὅτι ἀνὴρ Ἕλλην, Μακεδόνων ὑπαρχος, εὖ ὑμᾶς ἐδέξατο καὶ τραπέζην καὶ κοίτην. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλέξανδρος παρακαθίζει ἐκάστῳ Πέρσῃ Μακεδόνα νεανίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα γυναικός. Ἀφοῦ ἤρξαντο οἱ Πέρσαι νὰ ψύξωσι τῶν εἰσαχθέντων νεανιῶν, ἐσφάγησαν. Οὕτως, οἱ ἑπτὰ Πέρσαι καὶ πολλοὶ θεράποντες αὐτῶν ἠφρανίσθησαν· ζήτησις δὲ μεγάλη τῶν σφαγέντων τούτων ἀνδρῶν ἐγένετο ἐκ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δούς χρήματα πολλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν Γυγαίην τῷ Πέρσῃ Βουβάρῃ, ὅστις ἦν ὁ ἐπισημότερος ἐκ τῶν ζητούντων τοὺς ἀπολεσθέντας Πέρσας, ἐκάλυψε τὴν πρᾶξιν καὶ ὁ θάνατος τῶν Περσῶν τούτων ἐσιγήθη (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος Α' (498—454) εἶνε τὸ εὐγενέστερον καὶ προσφιλέστερον πρόσωπον ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἱστορίᾳ μετὰ τὸν συνώνυμον ἀπόγονον αὐτοῦ Μέγαν Ἀλέξανδρον. Εἰσῆλθε δὲ νέος ἔτι ὢν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνδόξως διατάξας νὰ φονευθῶσιν οἱ ἀποπειραθέντες ν' ἀτιμάσωσι τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι ἑπτὰ Πέρσαι. Ὅτε δὲ κατῆλθεν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἵνα ἀγωνισθῆ ἐν τῷ στάδιον, οἱ μετ' ὧν ἐμελλε ν' ἀγωνισθῆ Ἕλληνες ἠθέλησαν ν' ἀποκλεισῶσιν αὐτὸν λέγοντες ὅτι δὲν εἶνε ἀγὼν βαρβάρων, ἀλλ' Ἕλλήνων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποδείξας ὅτι κατῆγετο ἐξ Ἀργούς τῆς Ἀρκαδίας, ἐκρίθη ὅτι εἶνε Ἕλλην καὶ μετέσχε τοῦ ἀγῶνος, κληρωθεὶς δεύτερος καὶ ἀγωνισάμενος μετὰ τοῦ πρώτου λαχόντος (2). Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος εἶχε μεταθέσει τὴν πρωτεύουσαν

τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἐξ Ἐδέσσης εἰς τὴν Πύδναν κειμένην ἐν τῇ Πιερίᾳ.

Ὅτε ὁ Μαρδόνιος ἐξεστράτευσε τὸ πρῶτον (492) κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ παραπλέων τὸν Ἄθω ἔπαθεν ἐκ τρικυμίας πανωλεθρίαν, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς στρατοπεδευόμενος ἐν Μακεδονίᾳ, προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπεσόντων Βρυγῶν Θρακῶν, ὑπέστη πολλὰς ἀπωλείας, καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἐτραυματίσθη. Ἀλλ' ὅμως καὶ μετὰ τοιαύτην πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν οἱ Μακεδόνες δὲν διέφυγον τὴν δουλοσύνην. Ὁ Μαρδόνιος δὲν ἀπῆλθε τῆς Μακεδονίας πρὶν ὑποχειρίους ἐποίησε τοὺς Μακεδόνας. Τὸ δεύτερον ἤδη ὑποτάσσεται ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Πέρσας, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μεγαβάζου, εἰς οὐ τοὺς ἀπεσταλμένους ἔδωσαν οἱ Μακεδόνες γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη. Τὸ τρίτον ὑποτάσσεται ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν Μακεδόνων αὐτοῦ κατατάσσεται μὲν ἐν τῇ τοῦ Ξέρξου ἀπειραρίθμῳ στρατιᾷ, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κάρδια αὐτοῦ ἔπαλλε ὑπὲρ τῶν ἑμφορῶν Ἑλλήνων. Διὸ ἔπεμπε κρύφα ἀγγέλους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, συμβουλεύων αὐτοὺς νὰ καταλίπωσι τὴν δίοδον τῶν Τεμπῶν, ἣν εἶχον καταλάβει, ὅπως κωλύσωσι τὴν εἰσβολὴν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου εἰς Θεσσαλίαν, λέγων ὅτι ἦν κίνδυνος μὴ καταπατηθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐπερχομένης Περσικῆς στρατιᾶς, σημαίνων ἅμα τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πλοίων. Ταῦτα συνεβούλευεν ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς εὖνους ὢν τοῖς Ἕλλησιν (2). Κατὰ τὴν διὰ τῆς Μακεδονίας διάβασιν τοῦ Ξέρξου ὁ βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν καὶ τῆς Κρηστωνικῆς (3), Θραξ, οὔτε αὐτὸς ὑπετάχθη τῷ Ξέρξῳ, ἀλλ' ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τὴν Ῥοδόπην πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἀπηγόρευσε νὰ στρατεύσωσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτοι δὲ ἀπειθήσαντες ἐστρατεύοντο μετὰ τοῦ Ξέρξου. Ἐπεὶ δὲ ἐπανῆλθον ἀβλαβεῖς ἐξ ὄντες, ὁ πατὴρ αὐτῶν ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν υἱῶν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην (4).

1) Ἡρόδ. VII, 108.

2) Ἡρόδ. VII, 173.

3) Βισαλτία εἶνε ἡ νῦν περιφέρεια Νιγρίτης, Κρηστωνία δὲ ἡ περιοχὴ Σωχοῦ καὶ Λιγκοδάνης.

4) Ἡρόδ. VIII, 116.

1) Ἡρόδοτος V, 17—22.

2) Ἡρόδ. V, 22.

Ἡ Βισαλτία καὶ ἡ Κρηστωνία ἦσαν ὑποτεταγμέναι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ βασιλείᾳ Θρακῶν, δὲν ἀπετέλουν τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον, ἀλλ' ἦσαν θρακικαὶ χῶραι.

Μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κομίζει προτάσεις περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου πρὸ τοῦ δευτέρου ἐμπρησμοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης (479) (1). Τὸ δὲ ἐπώνυμον φιλέλλην εἶνε λαμπρὰ ἐκδήλωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ φρονήματος αὐτοῦ (2), ἐσήμαινε δὲ ἡ λέξις φιλέλλην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις "Ἕλλησι τὸν φιλογενῆ Ἕλληνα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀγαπῶντα μόνον τὴν ἑαυτοῦ πόλιν (3). Ἀναγκάζεται μὲν Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου ν' ἀντιπαραταχθῆ ἐν Πλαταιαῖς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, προσέρχεται ὁμῶς νύκτωρ ἔπιππος τὴν προτεράλιαν τῆς μάχης πρὸς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων ζητῶν νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς τοὺς στρατηγοὺς. Πρὸς τοὺς προσελθόντας στρατηγοὺς ἔλεγεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών· «ἔρχομαι ἐνταῦθα κηδόμενος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Διότι καὶ ἐγὼ αὐτός εἰμι Ἕλληνα καὶ ἀντ' ἐλευθέρας δὲν ἐπιθυμῶ δεδουλωμένην νὰ βλέπω τὴν Ἑλλάδα. Λέγω λοιπὸν ὅτι τὰ σφάγια δὲν εἶνε αἴσια τῷ Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιᾷ. Ἀπεφάσισε δὲ ὁ Μαρδόνιος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ νὰ πολεμήσῃ πρὸς ὑμᾶς· διότι φοβεῖται μὴ συλληθῆτε περισσύτεροι· πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. Ἐὰν δὲ ὁ Μαρδόνιος ἀναβάλῃ τὴν μάχην, ἐγκαρτερεῖτε μένοντες, διότι ὀλίγων ἡμερῶν σιτία ὑπολείπονται αὐτῷ. Ἐὰν δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ἀποθῆ κατ' εὐχὴν, παρακαλῶ νὰ φροντίσητε καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἐλευθερίας, διότι ἕνεκα Ἑλλήνων οὕτω παράβολον ἔργον ὑπὸ προθυμίας ἀνέλαβον ἔλθων ἐνταῦθα, θέλων νὰ δηλώσω ὑμῖν τί σκέπτεται ὁ Μαρδόνιος, ἵνα μὴ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπέσωσιν οἱ βάρβαροι καθ' ὑμῶν. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.» Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑαυτοῦ παράταξιν· οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπανεληθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον τῷ Πausανίᾳ ἃ ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου (4).

1) Ἡρόδοτος VIII, 136, 143.

2) Ἡρόδ. V 22. Σχολ. Θουκ, I, 57. Ἀρποκρ. ἐν λέξει Ἀλέξανδρος.

3) Ἀποδείξεις περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ὑπὸ Γεωρ. Χατζιδάκι ἐν σελίδι 80—81.

4) Ἡρόδ. IX, 45.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐπήνεγκον ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντου τὴν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος προσέγγισιν.

Ὅτε οἱ Μυκηναῖοι πολιορκούμενοι τῷ 468 ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐξέλιπον κατ' ἀνάγκην τὴν πόλιν, τῶν σιτίων ἐπιλιπόντων αὐτούς, τοῦ δήμου τὸ πλεῖστον εἰς Μακεδονίαν καταφεύγει παρ' Ἀλέξανδρον, ᾧ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου ἐνεπιστεύθη τὴν ἀγγελίαν περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (1).

Ἡ ὑπερβάλλουσα πνευματικὴ ἐπίδοσις τῶν Ἑλλήνων μετὰ

Μακεδονικὴ φάλαγξ ἐκ μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς ἐν Γεωργελλῇ Σχολῆς γυμναζομένων ἐν τῇ αὐλῇ.

τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἐπίδραξ καὶ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Εἰς Μακεδονίαν προσκαλεῖται ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ πρῶτον ὁ ποιητὴς Πινδαρος, ὅστις ἔλθων διέτριψε πολὺν χρόνον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πορθῶν τὰς Θήβας (335) μόνον τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου διέταξε νὰ φεισθῶτι κελεύσας νὰ ἐπιγράψωσι «Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ»

1) Πυσαν. VII, 25.

τὴν στέγην μὴ καίετε», διότι τὸν πρόγονον αὐτοῦ καὶ ἑμῶνυμον Ἀλέξανδρον ἐπήνεσε τὸν Φιλέλληνα ἐπικληθέντα (1).

«Οἰκτρῶς ἐπόρθησεν Ἀλέξανδρος τὰς Θήβας, πυρπολῶν σύμπασαν οἰκίαν πλὴν Πινδάρου. στέγην εἰπὼν μὴ καίετε μουσοποιῦ Πινδάρου· ἐπήνεσε γὰρ Ἀλέξανδρον πρόγονον ἐκείνου» (2).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθανὼν τῷ 454 κατέλιπε τέσσαρας υἱούς, τὸν Ἀλέξανδρον, Φίλιππον, Ἀμύνταν καὶ Περδίκκην.

(Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου Μακεδονικῆς Ἱστορίας).

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Σεπτέμβριον 1909.

ΑΘ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, καθηγητῆς.
Μακεδῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε τις τῶν φίλων του ἐζήτησε προῖκα διὰ τὰ θυγάτριά του, διέταξε νὰ τῷ δώσωσι πενήτημοντα τάλαντα. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι δέκα τῷ εἶναι ἀρκετὰ, Διὰ σέ, ὅστις τὰ λαμβάνεις, εἶναι ἀρκετὰ, ἀλλὰ δι' ἐμέ, ὅστις τὰ δίδω, οὐχί.

Εἰς δὲ τὸν Ἀνάξαρχον τὸν φιλόσοφον διέταξε τὸν διοικητὴν νὰ δώσῃ ὅσα καὶ ἂν ζητήσῃ· ἐπειδὴ δὲ ὁ διοικητὴς εἶπεν, ὅτι ζητεῖ ἑκατὸν τάλαντα, Καλὰ κάμνει, εἶπε, διότι γνωρίζει, ὅτι ἔχει φίλον καὶ δυνάμενον καὶ θέλοντα νὰ προσφέρῃ τόσον μεγάλου δωρεάς.

Ἐν δὲ τῇ Μιλήτῳ θεασάμενος πολλοὺς ἀνδριάντας ἀθλητῶν νικησάντων εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ Πυθικοὺς ἀγῶνας, Καὶ ποῦ ἦσαν τὰ μεγάλα ταῦτα σώματα, εἶπεν, ὅτε οἱ βάρβαροι τὴν πόλιν ὑμῶν ἐπολιόρησαν;

(Πλουτάρχου)

1) Δίων Χρυσ. 2, 33.

2) Τάσις Χιλ. VII, 413.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

1819—1873

«Εἰ δὲ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν».

(Ξενοφῶντος Ἀπομνημ. Β', α', 28).

Τὸ ἐκ τῶν τοῦ Ξενοφῶντος λόγιον τοῦτο τοῦ Προδίκου παρενετίθετο ἐν διατριβῇ περὶ ἱστορικοῦ θέματος, ἣν μοι ὑπηγόρευεν ἐν ἔτει 1853, ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, μαθητὴ αὐτοῦ ὄντι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς ἐμὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσέθηκε κατὰ τὸ οἰκεῖον ἀδιῶ ὕφος· «Ἀκούεις αὐτό, παιδί; πρέπει νὰ τὸ ἐγχαράξῃτε οἱ νέοι εἰς τὴν ψυχὴν σας, ὡς κέντρον πρὸς ἄμιλλαν εἰς τὸν βίον σας». Προσάκεις ἐν τῷ μετὰ ταῦτα, ὄριμος γενόμενος, ἐμνήσθην τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ διδασκάλου μου, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀγῶνων, οὓς διεξάγει ὁ καθόλου Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν ἐκάστοτε ἀναδεικνυομένων μεγάλων τέκνων του!

Καὶ ἀληθῶς, μεταξὺ τούτων ἐπιφανῆ κατέχων θέσιν καταλέγεται καὶ ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, ὅστις ἐν τῷ περιπετειώδει ἀπὸ τῆς νεαρῶτατης αὐτοῦ ἡλικίας καὶ πολυκαμάτω βίῳ ὡς σκοπὸν ἔθετο τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν, εἴτε ὡς διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, εἴτε ὡς συγγραφεὺς παντοίων ἐπιστημονικῶν διατριβῶν, ἀναγομένων εἰς ἐκπαιδευτικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά, ἀρχαιολογικά καὶ γλωσσικά θέματα, εἴτε ὡς ὁργανωτὴς τῆς πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἐθνικῆς δράσεως, εἴτε ἀπὸ διπλωματικῆς σκοπιᾶς διευθύνων τὴν Προξενικὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν, ὅτε καὶ ἀγωνιζόμενος τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐν Σέρραις τῆς Μακεδονίας, ἔπεσεν ὡς καλὸς τῆς Πατρίδος στρατιώτης. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ δεῖν νὰ παραμείνῃ ἀγήρως καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ ἐν γένει ὡς ὑπόδειγμα τοῖς τεταγμένοις, ἵν' ἀκολουθήσωσι τὸν τίμιον ἐκείνου ἀγῶνα, ὃν διεξάγει ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνένδοτος, ἀκατα-

πόνητος, ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1453, ὑποχωρῶν πολλάκις εἰς τῶν πραγμάτων τὴν φορὰν. οὐδέποτε πίπτων, οὐδὲ κύντων τὸν αὐχένα, διότι ὄρθιον αὐτὸν τηρεῖ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ἐλλοχεύων πολλάκις καὶ τὰς προσφόρους περιστάσεις καταδοκῶν, ἵνα ἀνακύνῃ ῥωμαλεώτερος καὶ ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ἐν τῇ διαρροῦσει τῶν αἰώνων. "Ἔθνος τοιαύτην διεξάγον πάλην πρὸς πάντα, δὴ ἀπαντιᾷ ἐπιπροσθούνη τὸ ἐθνικὸν ἔργον του, δὲν εἶναι προωρισμένον εἰς θάνατον, ἢ δὲ ἐπὶ τὴν ζωτικότητα ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ πῶς ἀποτελεῖ τὴν ἀκατάβλητον ἠθικὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους!

"Ἴσως ὑπὸ τοιαύτης τινὸς ἰδέας κατείχεται καὶ ὁ Σολωμός, ὅταν ἔγραφεν εἰς τὸ ἀειλὲς μεῖναν, δυστυχῶς, ποίημά του «τὸ Μεσολόγγι ἢ οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι»:

»Μητέρα μεγαλόψυχη, στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα

»Κὴ ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριον ζοῦν πάντα τὰ παιδιὰ σου

»Μὲ λογισμὸ καὶ μ' ὄνειρον....

Τὸ αἶσθημα τοῦτο ὁ Παπαδόπουλος διδάσκων ἐζήτει νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁμιλητῶν του, οὗς ἤθελε νὰ διαπλάσῃ πολίτας τῆς Μεγάλης Πατρίδος, διότι εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον προσήρχοντο τρόφιμοι ἐκ παντοίων κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὅπου τότε εὐμαῖο ἦ Ἑλληνικὴ παιδεία. Ἐκ τῆς αὐτῆς πεποιθήσεως ὠρμαῖο καὶ ὁ ἀείμνηστος Τρικούπης, ὅτε ἐν ἔτει 1892, ἐν τέλει θαυμασίας ἀγορεύσεώς του ἐν τῇ Βουλῇ, ἐβροντοφώνησε τὸ περίφημον ἐκεῖνο «ἢ Ἑλλὰς προώρισται νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ».

Τὸ σάλπισμα τοῦτο ὑπῆρξε πάντοτε τοῦ δουλεύοντος Γένους ὁ στεναγμὸς, εἴτε ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἀπὸ τῶν ὁρέων τῶν ἀρματωλῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ γραπτοῦ καὶ ἐνδιαθέτου λόγου τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διεσπαρμένων τέκνων του.

Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀνήκει εἰς Μακεδονικὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ ρεῦμα τῶν οὐρανίων φυλῶν δὲν ἠπέλπει εἰς ἀπορροφήσιν τέλεον τὸν Ἑλληνισμόν. Γεινηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1819 ἐκ πατρὸς Γεωργίου Παπαῦ καὶ μητρὸς Μαρίας Θεμέλης, ἧς ὁ πατὴρ, τραπέζιτης, ἐθαναιώθη δι' ἀγχόνης ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐκκρηξίν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, διετῆς μάλιστα ἔμεινεν ὄρφανός πατρός, ὑποστὰς μετὰ τῆς μητρὸς

αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν φυλακῇ κάθειρξιν, ὁπόθεν δι' ἐνεργειῶν πιστῆς ψυχοκόρης ἀποδράντες μετέβησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ Πετροπούλῳ, ἐμπορευομένων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀνετράφη καὶ ἐγεύθη τὰ πρῶτα νάματα σιερρῆς παιδείσεως ἐν τῷ σχολείῳ τῶν Γάλλων Λαζαριστῶν, ἐκμαθὼν τελείως τὴν Γαλλικὴν καὶ Λατινικὴν, κατόπιν δὲ ἐν Σύρῳ μετοικήσας μετὰ τοῦ θείου, ἔνυχε διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς ἁριστοῦ ἐν τῷ αὐτόθι γυμνασίῳ, τοῦ Νεοφύτου Βάμβα.

Ὁ θεῖος προώριζεν αὐτὸν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ιατρικῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Παρίσιον ἐν ἔτει 1836. Ἄξιον δ' ἀναγραφῆς ἐνταῦθα εἶνε, ὅπως καταδειχθῆ ὅποια τὴν καρδίαν τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου κατείχον πατριωτικὰ αἰσθήματα, καταλείποντος τὸ πρῶτον τὴν Ἑλλάδα μόλις δεκαεπταετοῦς, τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ σημειωματαρίου του ἀναγραφὴν παρ' αὐτοῦ.

«ὦ παμφιλτάτη πατρίς μου!

«Ἄν οἱ λογισμοί μου ἀπομακρυνθῶσι ποτε ἀπὸ τῆς τύχης σου, εἰς τὰ σκότῃ τοῦ Ἄδου, ἐνθα ὁ ἐνάρztος ἀναπαύεται, ἐκεῖ ἢ δακρυσμένη σου ὄψις ἄς ἔλθῃ νὰ καταταράξῃ τὴν ἡσυχίαν μου καὶ ἢ Ἐρρινὸς μὲ τὴν μάστιγά της ἄς πλήξῃ τὴν ἐπιόρκον καρδίαν μου!

Ἐν τῷ ἐπιγράμματι τοῦτω πρὸς τὸ ἰνδαλμὰ τῆς Πατρίδος ἀντικατοπτρίζεται ὅλη ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου καὶ ἡ κατόπιν πατριωτικὴ αὐτοῦ δραῖσις, διότι, ὅπως οἱ νεανίαι ἐγκαταλείποντες τὴν γενέτειραν ἀποχωρίζονται τῆς ἐκλεκτῆς

ΓΡΗΓ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

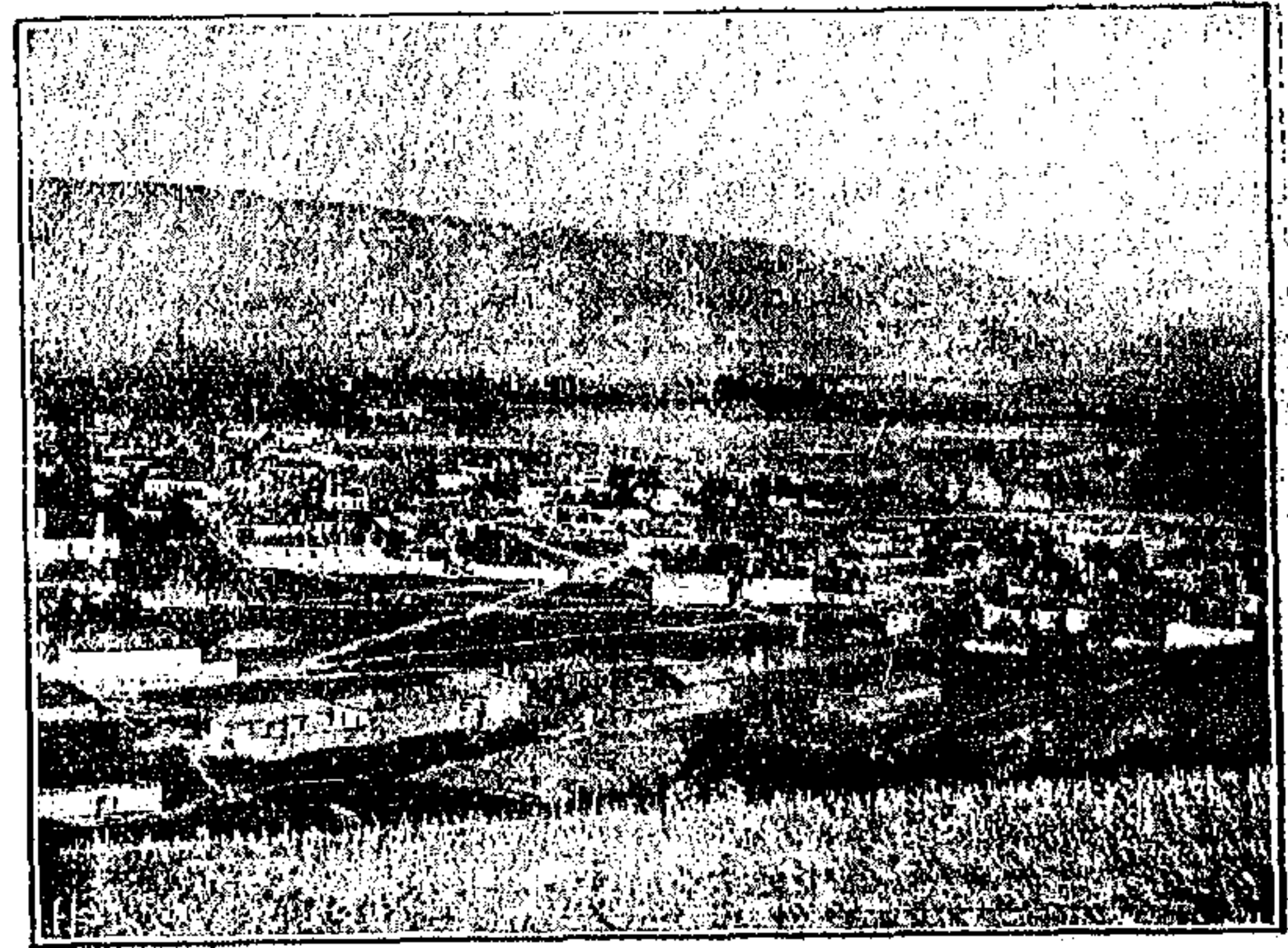
τῆς καρδίας των καὶ πρὸς αὐτὴν στρέφουσι τοὺς λογιῶμούς των, ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἠτένιζε πρὸς τὴν πατρίδα ὡς μόνην πληροῦσαν τὴν καρδίαν του καὶ ὤμνυε πρὸς αὐτὴν τὸν ὄρκον ἐκεῖνον τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἱατρικῆς οὐδόλω; συνεβιβάζετο πρὸς τὰς κλίσεις τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου, ὅστις φύσει ἔρρεπε πρὸς τὰς φιλολογικὰς, φιλοσοφικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. "Οὐδὲν καὶ πρὸς τὸν θεῖον καὶ χορηγὸν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς διάσπασιν, ἵνα δὲ πορίσῃται τὰς τῆς συντηρήσεώς του ἐν Παρισίοις δαπάνας, ἀνέλαβε τὸ ἔργον διορθωτοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἐντύπων παρὰ τῷ μεγάλῳ ἐκδότῃ τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων Φιρμίνῳ Διδότῳ, καὶ οὕτω ἐξηκολούθει τὰς φιλοσοφικὰς σπουδὰς του, γνωρισθεὶς μετὰ τῶν τότε ἀκμαζόντων ἐν ταῖς ἐπιστήμασι μεγάλων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν, τοῦ Βιλεμαίνου, τοῦ Κουζίνου, τοῦ Κυβιέρου καὶ εἴ τινος τοιούτου. Βραδύτερον ὁ θεῖος μετέγνω καὶ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὸν ἀειψὸν χορηγὸν.

Ἐν ἔτει 1839 ἔειχε νὰ παρεπιδημῇ ἐν Παρισίοις ὁ ἡγεμὸν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Γκίκας, ὅστις ζητῶν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ σπουδαζόντων Ἑλλήνων τὸν κατάλληλον διὰ τὴν θέσιν ἰδιαιτέρου αὐτοῦ γραμματέως καὶ διδασκάλου τῶν ἀνεπιῶν αὐτοῦ, προσέλαβε, κατ' ὑπόδειξιν τῶν καθηγητῶν του, τὸν Γρηγόριον Παπαδόπουλον. Βραδύτερον δὲ διώρισεν αὐτὸν μέλος τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημαϊκοῦ Λυκείου τοῦ ἀγίου Σάββα καὶ Ἐπόπτην τῶν Σχολείων τῆς Ἡγεμονίας. Πρὸς τοῦτο ὁ Παπαδόπουλος ἐπεσκέφθη, ἵνα ἐκεῖθεν πορισθῇ πρακτικὰ διδάγματα, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην καὶ τὰς Ἀθήνας (1841). Τότε ὁ Παπαδόπουλος ἐγνώρισε καὶ διὰ σιενῆς φίλης συνεδέθη πρὸς τὸν ἔξοχον πατριώτην Βλάχον φιλόλογον, τὸν Ἡλιάδην Ροδαλάσκον, εἰς ὃν ὁ Ἡγεμὸν Γκίκας εἶχεν ἀναθέσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰς δὲ τὸν Παπαδόπουλον τῶν τῆς δημοτικῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀνεπιῶν τοῦ Ἡγεμόνος Γκίκα ὑπῆρξε καὶ ἡ κατόπιν διάσημος συγγραφεὺς ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δώρα Ἰστριας (Dora d'Istria), Ἑλένη Γκίκα, ἣ συζευχθεῖσα τὸν πρίγκηπα Ἰωάννην Μασσάλοκην, τῆς ὁποίας τὴν ἐκπαιδεύσιν ἐπεμελήθη ὁ Παπαδόπουλος, ἐνοσταλάξας εἰς τὴν ψυχὴν τῆς τὴν πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἄλλην θύραθεν παιδείαν ἀγάπην. Μετ' εὐ-

γνωμοσύνης δ' αὐτὴ ἀνεμιμνήσκειτο πάντοτε τοῦ διδασκάλου τῆς καὶ ἀλληλογραφίαν πρὸς αὐτὸν διετήρει. Ἐπισκεφθεῖσα δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1860, περιῆλθεν αὐτὴν μετὰ τοῦ Παπαδοπούλου καὶ πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν συνέγραψεν ἐξ ἐμπνεύσεως τοῦ διδασκάλου τῆς.

ΚΟΡΥΤΣΑ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 σελ. 283).

Ἐκθρονισθέντος τοῦ ἡγεμόνος Γκίκα ἐν ἔτει 1842 (1) ὁ Παπαδόπουλος ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Γερμανίαν, παραμείνας παρ' αὐτῷ.

1) Ὁ Ἀλέξανδρος Γκίκας διεδέχθη τὸν ἀδελφὸν του Γρηγόριον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας, διορισθεὶς Ὁσποδάρης τὴν 21 Μαρτίου 1834 ὑπὸ τῆς Τουρκίας, τῇ ἐπινεύσει τῆς Ῥωσσίας, ἥτις, εἰσαλοῦσα, κατέχευε τότε στρατιωτικῶς τὰς δύο παριστρίους ἡγεμονίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Γκίκας ἦτο γενναῖος, ἀφιλοκερδής, φύσει φιλελεύθερος καὶ ἀγαθῶν προθέσεων, ἀλλὰ φοβούμενος τοὺς Ῥώσσους δὲν ἐτόλμα ν' ἀκολουθήσῃ τὴν βλαχικὴν νεολαίαν εἰς τὰς φιλελευθέρας ἀρμάς τῆς. Κατόπιν σφοδρᾶς ἀντιπολιτευσεως ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐκραγόντων ἐπαναστατικῶν κινήματων, ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς τῷ 1842.

δύο ἔτη. Κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐπεσκέφθη τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευτήρια, ἵνα ἐν τῷ καταλληλοτέρῳ τούτων εἰσαχθῶσιν οἱ ἀντιστοιχοῦντες τοῦ ἡγεμόνος πρὸς ἐκπαίδευσιν. Καὶ ἐκ ταύτης αὐτῆς τῆς ἀφορμῆς ὁ Παπαδόπουλος ἐμελέτησε τὸ προσήκον τῇ Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὸν καὶ παιδαγωγικὸν σύστημα. Ἐκτοτε δὲ συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου πρὸς εὐκολλίαν ἰδίως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ Ἀνατολῇ, ὧν τὰ τέκνα δὲν ἠδύναντο, πρόσηβοι καὶ ἔφηβοι, τὰ ἔλθωσιν εἰς Ἀθήνας πρὸς φοίτησιν εἰς τὸ Γυμνάσιον, τὸ μόνον τότε ὑπάρχον, ἀπροσιάτευτοι καὶ ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐπιτηρήσεως. Ἀγαθὴ δὲ συγκυρία πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ Παπαδοπούλου ἐγένετο ἢ πρόσκλησις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1844), ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐγνώριζε καλῶς τὸν Παπαδόπουλον καὶ ἐπεθύμει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἐκπαιδευτικούς καὶ παιδαγωγικούς σκοπούς. Οὕτω ὁ Γκιγκας ἀπεφάσισε νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ χάριν τῆς Ἑλλάδος, ἐναγκαλιοθεῖς δ' αὐτὸν τῷ εἶπε· «μακαρίζω τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον θὰ ὑπηρετήσῃς» καὶ ἔθηκεν ἰδίᾳ χειρὶ εἰς τὸν κόλπον του τὸ βαρύτεμον ὠρολόγιόν του εἰς ἀνάμνησιν.

Ἦτο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Γκιγκας ἐκ τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων, οἵτινες ὀπωδήποιε ὠφέλιμοι ἀπέβησαν εἰς τὴν Βλαχίαν, τοὺς ὁποίους ὅμως οἱ νῦν Ρωμοῦνοι μετὰ περιφρονήσεως καλοῦσι Φαναριώτας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐγχωρίους αὐτῶν ἡγεμόνας, καὶ ὡς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν τῶν ἡγεμονιῶν, ὡσαυτεῖ τῶν Τούρκων τοπαρχῶν ἢ διοικήσεως θὰ εἶχεν ἀποβῆ ταῖς ἡγεμονίαις τῆς παρὰ τὸν Ἰστρον χριστιανικωτέρα !...

Ὁ Μαυροκορδάτος, ἅμα κατελθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Παπαδόπουλον, μετεχειρίσθη εἰς διπλωματικὴν ἀποστολὴν παρὰ τοῖς Οὐγγροῖς, μετ' ὧν διετέλει εἰς συνεννοήσεις περὶ συννομολογήσεως συνθήκης συμμαχίας. «Πήγαινε», εἶπεν εἰς τὸν Παπαδόπουλον, «νὰ μεταλάβῃς πρῶτα καὶ ἔλα ὕστερα νὰ ῥάψω ὁ ἴδιος εἰς τὸν ῥέπενδύτην σου τὰ μυστικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα θὰ πάρῃς μαζί σου.»

Ὁ Παπαδόπουλος ἐξετέλεσε τὴν κινδυνώδη ἀποστολὴν, καθ' ὁδὸν δὲ ἐκινδύνευσεν ν' ἀποθάνῃ προσβληθεὶς ἐκ χολέρας κατὰ τὴν διὰ τῆς βορείας Μακεδονίας διάβασιν. Ἀλλ' ἀνεληθόντος εἰς

τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κωλέτη ἢ περαιτέρω πρὸς τοὺς Οὐγγρούς ἐνέργεια ἐγκατελείφθη.

Ὁ Παπαδόπουλος ἅμα κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διορίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον (1844), βραδύτερον δὲ καθηγητὴς τῆς καλλιτεχνικῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνεῖον (1848), διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1863. Κάποτε ἐτίμησαν τὰς παραδόσεις του περὶ καλλιτεχνίας εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ οἱ βασιλεῖς τοσοῦτον ἦσαν αὐταὶ ὀνομασται, προσομοιάζουσαι μᾶλλον πρὸς διαλέξεις· διότι ἢ ἀπὸ καθέδρας διδασκαλία τοῦ Παπαδοπούλου κατέθελγε τοὺς ἀκροατάς του. Στωμύλος καὶ εὐφραδής, καλλίλογος καὶ καλλιπέης, πεπρωκισμένος δι' ἰσχυρᾶς μνήμης, πολυμαθὴς καὶ κάτοχος γνώσεων ποικίλων, κοσμοπολίτης, ἕτε ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας περιελθὼν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, διήνθιζε τὴν ὀμιλίαν του δι' εἰκόνων καὶ μεταφορῶν, αἵτινες ἐτήρουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ προσηλωμένην εἰς τὸ σιτόμα του σπανίως ἔρριπτε τὸ βλέμμα εἰς τὰς σημειώσεις του, αἵτινες πυκναὶ καὶ γεγραμμέναι διὰ χαρακτῆρος, ὃν ἐκεῖνος μόνος ἐγνώριζε ν' ἀναγινώσκῃ καὶ οὕτως δεῖγμα ἔστω ἡ παρατιθέμενη ὑπογραφή του,

ὠμοίαζον πρὸς σημεία ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὅτε ἐδίδασκεν ἱστορίαν, πολλάκις κατήρχετο τῆς ἔδρας καὶ περιπατῶν μετὰ τὰς χεῖρας ὑπισθεν συμπλεγμένας, οἷον εἰ ἀπήγγελλε λόγον παρὰ μάθημα. Καίτοι μικρὸς τὸ σῶμα, ὅμως ἐπεβάλλετο ἐκ τοῦ αὐστηροῦ αὐτοῦ ἠθους εἰς τοὺς μαθητάς. Πολλάκις ἤκουσα τὸν ἀείμνηστον Τρικούπην εὐφρόμως ἀναμιμνησκόμενον τῆς διδασκαλίας τοῦ Παπαδοπούλου, ὡς καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Γυμνασίῳ, οὗ καὶ ἐκεῖνος διετέλεσε μαθητῆς.

Τὴν ἰδέαν περὶ ἰδρύσεως Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, ἀξίου τοῦ ὀνόματος, ἐπραγματοποίησεν ὁ Παπαδόπουλος ἐν ἔτει 1849, παραλαβὼν συνεργάτην καὶ τὸν Σταυρόπουλον, καθηγητὴν τῶν

Φυοικῶν Ἐπιστημῶν, ἄριστον μεταξὺ τῶν τότε, ἀλλὰ προώρως καταβλήθέντα ἐκ δεινῆς νόσου. Τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐνάρετος τῶν μαθημάτων τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτηρίου ἐγένοντο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1849 ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Δουλοῦ οἰκίᾳ, κατὰ τὴν Πλάκην, ὅπου τότε συνεκεντροῦντο αἱ Ἀθῆναι. Βραδύτερον δέ, κατὰ τὸ 1856, ἐκτίσθησαν τὰ ὄπισθεν τοῦ Πανεπιστημίου κτίρια, ὅπου ἐγκατεστάθη τότε τὸ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτήριον, ταῦτα περιελθόντα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἀπὸ τοῦ 1863 περικλείουσι τὸ Φυσιολογικὸν Μουσεῖον, τὸ Ἄναιομεῖον, τὴν Ἀστυκλιτικὴν καὶ τὸ οἰκόπεδον, ὅπου ἀνηγέρθη κατόπιν ἡ εὐρεῖα τῆς Νομικῆς Σχολῆς αἰθουσα.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον συνέρρεον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ πολλοὶ νέοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος. Ἐστελλόν οἱ πατέρες τοὺς υἱοὺς αὐτῶν νὰ γευθῶσι τὰ νάματα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ παρὰ τὸν Ἰλισσόν, ἵνα ἀναπνεύσωσι τὸν ἐλεύθερον ἀέρα καὶ ἀποκομίωσιν εἰς τὰς πατρίδας των ἐπανερχόμενοι τὴν πρὸς τὴν Μητροπόλιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπην, τὴν συμφυᾶ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὴν θεμελιώδη βάσιν, ἐφ' ἧς στήριζεται ἡ ἀνθρωπίνη ἀνάπτυξις καὶ ἡ τῶν κοινωνιῶν ἐξέλιξις. Ποσάκις ἐν τῷ κατόπιν βίῳ ἄφατον ἠσοθάνθην χαράν, ὅσάκις ἔτυχε νὰ συναντήσω ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ συντρόφιμον τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτηρίου καὶ ν' ἀναπολήσωμεν τὰς ἡμέρας τῆς νεότητος! Πρῶτος δ' ἤρχειο εἰς τὸ στόμα ἡμῶν ὁ Παπαδόπουλος, οὗ πάντες μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης ἀνεμνησκόμεθα.

Ὁ Παπαδόπουλος ἐδημοσιογράφευ ἐνίοτε καὶ εἰς τὸν «Αἰῶνα» τοῦ Φιλήμονος ἐπὶ θεμάτων φλεγόντων, ἀλλ' ἦτο δριμύς πρὸς τοὺς ξένους καὶ τ' ἄρθρα του ἀπήρρεσκον πρὸς τὴν Αὐλήν· εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἀπεδίδοτο ὁ μὴ διορισμὸς του ὡς καθηγητοῦ εἰς τὸ Παιδευτικὸν, ὅπου θὰ ἐλάμπρυνεν οἰανδήποτε ἔδραν καὶ ἂν κατελάμβανεν. Ἀπέσχε δ' ἐπιμελῶς ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν. Τῇ ἐπιμόνῳ ὁμως τοῦ ἀεληγεώργη ἀπαιτήσῃ (πρώην καὶ τούτου μαθητοῦ του ἐν τῷ Γυμνασίῳ) ἐδέχθη θέσιν τμηματάρχου ἐν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείῳ (1870), ἐκείθεν δὲ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς ἀγρύπνως ἐπεσκόπει τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως τοῦ Πανσλαβισμοῦ τὰς ἐνεργείας, ὃν ἐθεώρει τὸν ἄσπονδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐχθρὸν καὶ ἐφοβεῖτο τὴν ὅσπην αὐτοῦ, ὅπως ὁ φίλος του Ἰλιάδης Ραδουλέσκου, ὅστις εἰς τὰς Ἀναμνήσεις του (Souvenirs

et impressions d'un proserit, Paris, 1850), ἐξόριστος ἐν Παρισίοις, προεκάλει τὴν προσοχὴν τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ εἰς τὸ χαῖνον πρὸ τῶν ποδῶν των βάραθρον, τὸ ἔτοιμον νὰ τοὺς καταπῆ καὶ ὅπερ ὀνομάζεται Πανσλαβισμὸς. Ἄλλ' οἱ Ρουμοῦνοι ἐπιτυχόντες, χάρις εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ἐθνικοτήτων ἔμμονον πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ', τὴν ἔνωσιν τῶν ἡγεμονιῶν καὶ συνταχθέντες εἰς Βασίλειον καὶ ὁσημέραι προαγόμενοι, κατέστησαν προπύργιον κατὰ τῆς πρὸς τὴν χώραν των ὅσπης τῶν Σλαύων, ὧν τὴν διοίκησιν εἶχον πολλάκις δοκιμάσει.

Ἀπὸ τῶν ἰδεῶν τούτων ἀγόμενος ὁ Παπαδόπουλος ἐσχεδίαζεν ἀπὸ τοῦ 1866 τὴν οὐστάσιν Συλλόγου, ἀποστολὴν ἔχοντος τὴν διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὅπου ὁ Παπαδόπουλος διεώρα τὸν κίνδυνον ἐπιειμένον ἐκ τῆς γεινιάσεως καὶ τῆς ἐγκατασπορᾶς βουλγαροφώνων πληθυσμῶν. Τὴν πραγματοποίησιν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου κατώρθωσεν ἐν ἔτει 1869 τῇ βοήθειᾳ ἀνδρῶν ἐκ τῶν κρατίστων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῷ πλούτῳ καὶ τῇ κοινωνικῇ ὑπεροχῇ, οἷοι ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, ὁ Κωνστ. Δόσιος, ὁ Μάρκος Ρενιέρης, ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος, ὁ Π. Ρομπότης, ὁ Κωνστ. Παπαροηγόπουλος, ὁ Κ. Μουρούζης, ὁ Λέων Μελάς, ὁ Γ. Βασιλεῖου, ὁ Παῦλος Λάμπρος, ὁ Κ. Ν. Κωσιτῆς, ὁ Χαρίλ. Τρικούπης κλπ, τῇ κοινῇ συμπράξει τῶν ὁποίων ἰδρύθη κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1869 ὁ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος, τοῦ ὁποῦ προῦτος Πρόεδρος ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του (1873), ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ὁ δραστηριώτερος αὐτοῦ ἐργάτης· διότι ὁ Παπαδόπουλος ἦτο φύσει ἀκαταπόνητος, ὀργῶν πρὸς ὃ ἀνελάμβανεν ἔργον, ἀεικίνητος καὶ διὰ τῆς εὐγλώττου ὀμίλλας του πείθων καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του προσεταιριζόμενος τοὺς ἀκρωμένους. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτε ἐν ἔτει 1871 ἦλθον ἐκ Κερκύρας, ὅπου διετέλουν Ἐφέτης, εἰς Ἀθήνας καὶ μετέβην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἵνα χαιρετήσω τὸν παλαιὸν διδάσκαλόν μου, εὔρον αὐτὸν ἔχοντα ἐπὶ τοῦ γραφείου αὐτοῦ ἀνεπτυγμένον τὸν χάριν τῆς Μακεδονίας καὶ ἀναπτύσσοντα ἐν συναρπαζούσῃ ὀμίλλᾳ πρὸς περισιῶτας τὰς περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικῆς δράσεως ἰδέας του, τοὺς πιθανοὺς κινδύνους, τὰ ἐπιπροσθούνητα εἰς τὸ ἔργον στοιχεῖα καὶ τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐμνήσθην ἡμε-

ρῶν ἀρχαίων, ὅτε ἠκροώμην αὐτοῦ διδάσκοντος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ. Ἐπὶ τοῦ Χάρτιου διὰ μολυβδώσεων πολυχρόμων εἶχε χαράξει ζώνας ἐπιρροῆς καὶ ἐπὶ τούτου ἀνέπτυσε τὰς ἰδέας του.

Ὁ Σύλλογος, ἅμα ἰδρυνθεὶς, προεκάλεσε τὰς ὑπονοίας ξένης Δυνάμεως περὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς ἐνεργείας του, καὶ ἐζητήθησαν ἐξηγήσεις καὶ παρενέβη καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς πρὸς λῆξιν τοῦ διπλωματικοῦ τούτου ἐπεισοδίου.

Ὁ Σύλλογος παρέσχεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν πολυτίμους ὑπηρεσίας, χωρῶν ἐπὶ τὰ ἔχνη, αἵνα ἐχάραξαν οἱ συνοτήσαντες αὐτόν. Ἀλλὰ ἐν ἔτει 1885 ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ τοῦ Διοικητικοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔκτοτε καὶ τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ μέσα καὶ ἡ καθόλου ἐνέργεια ἐχαλαρώθη. Ἐντὺ χάως ὅμως γενναῖοι χορηγοὶ ἐκ τῶν ἔξω ἔσπευσαν εἰς ἀρωγὴν αὐτοῦ καὶ αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἐτιονώθησαν. Ἀυπηρὸν μόνον εἶνε τανῦν, ὅτι ἠραιώθησαν εἰς βαθμὸν ἐμπνέοντα τὴν ἀποθάρρυνον ἐν τῷ ἔργῳ, αἱ ἔξωθεν χορηγίαι καὶ τὰ πρῶην πλούσια κληροδοτήματα τῶν ὁμογενῶν.

Ὁ Παπαδόπουλος διετέλεσε καὶ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου (1862) καὶ Σύμβουλος παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, διότι ἐν τοῖς παιδαγωγικοῖς ἦτο τότε εἰδικὸς καὶ βαθὺς γνώστης τῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας δεομένων, ἐκδοῦς καὶ πολύτιμον περὶ παιδαγωγικῆς Ἐγχειρίδιον δι' ὃ καὶ καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ συνειστάθησαν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὰ προγράμματα τῶν σπουδῶν τοῦ Διδασκαλείου, τοῦ Ἀρσακείου, τοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ Ἀμαλείου καὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα. Ἀλλὰ τὸν Παπαδόπουλον ἀπησχόλησεν, ὡς εἰκόσ, καὶ τὸ περὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλληνίδος γυναικὸς ζήτημα, διότι δὲν ἐλάνθανεν αὐτὸν ὅτι ἡ γυνὴ ἀποτελεῖ τὴν κρηπίδα τῆς οἰκογενείας καὶ τὸν ἀριστον παράγοντα τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς. Ἐφ' ᾧ ἐν ἔτει 1866 ἀπήγγειλε λόγον θαυμάσιον δημοσιευθέντα ἐν τῷ Ἀθηναίῳ «Περὶ γυναικὸς καὶ Ἑλληνίδος», τοῦ ὁποῦ ἄξιον εἶνε νὰ ἀναδημοσιευθῇ ἐνταῦθα ἢ ἐξῆς παράγραφος: «Εἰς τὴν γυναῖκα ἀπόκειται τὸ μέλλον τῆς Παιδείδος, διότι πᾶν τὸ μὴ ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας ἐξερχόμενον δὲν ἐπιδρῶ εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Ἡ γυνὴ λειανεὶ τὴν ἡτραχύτητα τῶν ἠθῶν ἡμῶν, καθηδύνουσα τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, διαπλάττουσα τοὺς τρόπους ἡμῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ θέλει ἀποξέσει τὸ σκαίδν καὶ ἐμπνεύσει φυσικὴν χάριν εἰς τὸν λόγον, διότι ἡ

»τεχνητὴ γλῶσσα τῶν λογίων μόνον διερχομένη διὰ τῶν χειλέων αὐτῆς θέλει ἀποβάλλει τὴν ψυχρὰν καὶ ἀριστοκρατικὴν αὐτῆς ἠδυσκαμψίαν.»

Ὅθεν τοῦ Ἐργαστηρίου τῶν Ἀπόρων γυναικῶν καὶ τοῦ πρώτου τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν Συλλόγου αὐτὸς ἔδωκε τὴν ἰδέαν καὶ ἔθηκε τὰς βάσεις, συντάξας ὁ ἴδιος καὶ τὸν ὄργανισμὸν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Σύλλογος οὗτος εὐδοκιμεῖ ὑπὸ τὴν φιλοπόλιδα καὶ εὐεργετικὴν διοίκησιν εὐγενεσιάτων δεσποικῶν, διδάσκων τέχνας, τέως ἀγνώστους τῷ ἐν Ἑλλάδι γυναικείῳ φύλῳ. Ἀπασχολεῖ ἑκατοντάδας ἐργατῶν, αἷς παρέχει οὕτω τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ ἐκλύτου βίου, ἐχρησίμευσε δὲ καὶ ὡς ὑπόδειγμα πρὸς ἰδρυσιν ὁμοίων Συλλόγων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Καὶ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Ὁδείου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ὁ Παπαδόπουλος, «οὐχὶ ἀπλῶς ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Σχολεῖον Μουσικῆς, ἀλλ' ὅπως συντελέσῃ ἰδίως εἰς τὴν μόρφωσιν μουσικοῦ αἰθοῦματος ἐν Ἑλλάδι, συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνος καὶ ὅπως περιοώσῃ τὰ πολυτιμώτατα καὶ ἀρχαῖα μελικὰ θέματα, τὰ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ σιόματος εἰς στόμα μεταδοθέντα, γνωστῆς οὔσης τῆς ἐπιμονῆς. δι' ἧς τὰ μελικὰ θέματα παραμένουσι μετὰ αἰῶνας ὅλους παρὰ τοῖς λαοῖς, καὶ τέλος ὅπως ἐξυψώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν πρὸς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ περιωπῆν».

Τέλος τοῦ Παπαδοπούλου τὴν ἐπωφελεῖ σὺμπραξιν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἐν ἔτει 1870 τελέσει τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, συμφώνως τῇ διαθήκῃ τοῦ ἀειμνήστου Ἐθαγγέλου Ζάππα. Ὁ Παπαδόπουλος μετὰ τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ προγράμματος τῶν ἀγώνων, ὄρισαντες τὸ εἶδος τῶν ἀγωνισμάτων καὶ τὴν ὀνοματολογίαν αὐτῶν. Διετέλεσε δὲ ὁ Παπαδόπουλος μέλος τῆς διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ δὲν συνιστᾶτο Σύλλογος ἄνευ τῆς ὀδηγίας καὶ συμβουλῆς αὐτοῦ.

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Παπαδόπουλος κατέχει ὁμολογουμένως σπουδαίαν θέσιν μεταξὺ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του. Ἐγραψε μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας καὶ χάριτος. Ἡ βαθεῖα αὐτοῦ γνώσις τῶν θεμάτων, περὶ ἃ ἠσχολεῖτο, καθίστα τὸν κάλαμον αὐτοῦ ῥέοντα ἀπροσκόπτως, ὥστε σπανίως παρίστατο ἀνάγκη διορθώσεως τῶν γεγραμμένων. Τοῦτο ἴσως συνετέλεσεν ὥστε ἐν μέσῳ τῶν

παντοίων ιδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀσχολιῶν νὰ καταλίπη ἀξιό-
ζήλους διατριβὰς καὶ μονογραφίας, ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἰσὶν αἱ
ἑξῆς :

1) Περὶ σχέσεως τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν
(γαλλιστὶ ἐν Βουκουρεστίῳ, 1840) λόγος ἐναρκτήριος τῶν μαθη-
μάτων ἐν τῷ Λυκείῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα.

2) Ἐπίκρισις τῆς Ἱστορίας Δευῆ (ἐν Ἀθήναις 1845).

3) Καλλιτεχνιολογία μετὰ πινάκων.

Δοκίμιον καλλιτεχνιολογικῆς Ὀνοματολογίας.

Ἀρχιτεκτονική.

Ἑλληνικὴ Καλλιτεχνιολογία πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ
Πολυτεχνείου.

Καλλιτεχνικὴ μυθολογία.

Τεχνοποιική.

(Διθρογραφημένα)

4) Περὶ τοῦ Θρασυλλείου μνημείου (1850).

5) Περὶ τοῦ Λυσικρατείου μνημείου (1852).

6) Περὶ Δημοσθένους καὶ τῆς ἐν τῷ Βασιλικῷ κήπῳ ἀνασκα-
φείσης μαρμαρίνης κεφαλῆς (1855).

7) Περιγραφή σφραγιδολιθῶν ἀνεκδότων (1855).

8) Περὶ σφραγίδος εἰκονιζούσης τὸν Θεόα (1858).

9) Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1859) (με-
ταφρασοθέν καὶ γαλλιστὶ).

10) Περὶ τοῦ ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνισμοῦ (1859).

11) Περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Πνυκῆς (1861).

12) Ἀρχαιολογία Σύρον, κατόπιν γενομένων ἐκεῖ ἀνασκαφῶν
καὶ ἀνακαλύψεως νεκροταφείου (1864).

13) Περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης (1865).

14) Ἄσματα τῶν ἐν Κοροικῇ Ἑλλήνων (1865).

15) Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν Μάνη Στεφανοπούλων, χρο-
νογραφία (1865).

16) Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε',
τόμοι δύο (1865).

17) Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ἱταλικῆς ἐπὶ τῆς δημοτικῆς γλώσ-
σης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (1866).

18) Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σχολῆς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν προγενε-
στέρων Ἑλληνικῶν Σχολείων (1866).

19) Περὶ γυναικὸς Ἑλληνίδος (1866).

20) Δοκίμιον πρακτικῶν παιδαγωγικῶν ὁδηγιῶν.

21) Περὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.

22) Ἐκθέσις τῶν Ἑλληνοδικῶν τοῦ 1870 κατὰ τὴν τέλει τῶν
τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

(Συναγωγὴ Καλλιτεχνίας).

23) Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως, γαλλιστὶ,
αἰτήσῃ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν Γαλλίᾳ Δουρουῆ
(1867).

24) Ὁ περὶ Ἑλληνικῶν Σχολείων νόμος. Σημειώσεις περὶ Ἑλ-
ληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τοῦ Διδασκαλείου (1863).

25) Ὑπόμνημα περὶ Διδασκαλείου καὶ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι
δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα (1870) εὔρε τὸν Παπαδόπουλον ἐν τῷ
Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν Δεληγεώργην Πρωθυπουρ-
γὸν καὶ Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν τούτῳ αἱ συμβου-
λαὶ τοῦ Παπαδοπούλου καὶ ἡ δρᾶσις του ὑπῆρξαν πολύτιμοι. Ἡ
δημιουργηθεῖσα ἐκ τοῦ σχίσματος κατάστασις ἐδέειτο συντόνου ἐπὶ
τόπου ἐνεργείας καὶ ὁδηγιῶν πρὸς τοὺς Προξένους ἐμπεριστατω-
μένων καὶ λεπτιμερῶν. Ἐκρίθη ἀναγκαῖον καὶ σκοπιμώτερον νὰ
σταλῆ εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην ὁ Παπαδόπουλος, ὡς ὁ πάν-
των ἀρμοδιώτερος πρὸς τοιοῦτον ἔργον· ἀλλ' αἱ ἀντενέργειαι ξένης
καὶ πάλιν Δυνάμεως ἐπήνεγκον τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς, ἥτις
μόνον κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1873, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Δελη-
γεώργη, κατορθώθη νὰ πραγματοποιηθῆ.

Τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου τῆς Μητροπόλεως ἔβαινε θαυμασίως·
ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ φωνῆ ἐπειθε καὶ συνεκίνηε καὶ οἱ παραπλανη-
θέντες βουλγαρόφωνοι Ἕλληνες, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθοδο-
ξίαν, ἠσπάζοντο τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτῶν τοὺς ἐμμέναντας ἀκλονή-
τους εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των. Ἐν Σέρραις εὐρισκόμε-
νος ὁ Παπαδόπουλος, ἔγραψε πρὸς τὴν σύζυγόν του : « Ὅσον με-
»λειῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ζητήματα, πείθομαι διὰ αἱ Σέρραι δύ-
»νανται νὰ ὁργανωθῶσιν εἰς σπουδαιότατον προπύργιον τοῦ Ἑλ-
»ληνισμοῦ. Ἦνε σημεῖον ἐπικαιρότατον διὰ τοῦτο σκέπτομαι, ὅτι
»βραδύτερον θὰ χρειασθῆ ν' ἀφήσω τὴν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ θέσιν
»μου καὶ νὰ ἐγκατασταθῶμεν ὅλοι ἐδῶ οἰκογενειακῶς. Ἄλλ' ἐδῶ

»ὡς ἀπλοῦς Πρόξενος πρέπει νὰ διευθύνω τὰς ἀνὰ τὴν Μακεδο-
νίαν ἐθνικὰς ἐργασίας».

Ἄλλὰ δὲν ἐπρόφθασεν ὁ θερμὸς πατριώτης νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του ! Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ χειμὼν ἦτο ἐκτάκτως ὀριμύς. Ἐν μέσῳ Δεκεμβρίου ὁ ἀκαταπόνητος ἐργάτης τῆς ἐθνικῆς ιδέας ἐξηκολούθει περιοδεύων. Καταληφθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ πυκνῆς χιόνος καὶ μείνας ἐπὶ ὥρας ἐκτεθειμένος εἰς ὀριμὸν ψῦχος, προσεβλήθη ὑπὸ λοχυρᾶς βρογχίτιδος, ἀφοῦ ἤδη ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ ταξιδίου εἶχε προσβληθῆ ἔκ διαταράξεων, αἵτινες ἔδωκαν κατόπιν ἀφορμὴν νὰ πιστευθῆ ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ Βουλγάρων. Οὕτως ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς νοσηλείαν εἰς Σέρρας. Τοῦτου γνωσθέντος ἐν Ἀθήναις ἐστάλη ἐπὶ τούτῳ ἀιμόπλοιοι εἰς Καβάλλαν καὶ μετέφερον αὐτὸν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἡ νόσος ἐτράπη ἐπὶ τὰ χεῖρα. Ὁ ἰατρὸς Μιχαὴλ Παπαδόπουλος, πατριώτης ἐνθέρμος καὶ ἐνθους αὐτοῦ συνεργάτης, ἐξετάζων αὐτὸν ὠχρίασεν : « Ὁχρῖς », πῶ λέγει ὁ Παπαδόπουλος, « διότι διέγνωσας ὅτι ἀποθνήσκω ; » Στρατιώτης τῆς Παιτρῖδος ὀφείλω τὴν ζωὴν μου εἰς αὐτήν· μόνον τῆς οἰκογενείας μου ἢ ἀνάμνησις μὲ κάμνει νὰ πονῶ. »

Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀπέθανε τὴν 23 Δεκεμβρίου 1873. Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν συγκίνησις ἐπὶ τῇ εἰδήσει τοῦ θανάτου του ὑπῆρξε μεγάλη. Ἐν Ἀθήναις δὲ οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ τὴν ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ζητήμασι πατριωτικωτάτην αὐτοῦ δρασίαν, ἐθρήνησαν τὴν ἀπώλειαν τοιοῦτου ἀνδρός. Ἡ κηδεῖα του γενομένη ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπῆρξε δημοτελεσιάτη, συνοδεύοντος τὴν ἐκφορὰν του καὶ τοῦ Βαλῆ Θεσσαλονίκης Μιδαὰτ Πασᾶ, ὄλου τοῦ Προξενικοῦ Σώματος καὶ τουρκικοῦ στρατοῦ, πάντων τῶν σχολείων, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν τουρκικῶν καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ, μεθ' οὗ ὁ Παπαδόπουλος διειτέλει ἐν συνεννοήσει πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς.

Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ χάριν τιμῆς ἐτάφη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ ὀπισθεν τοῦ ἁγίου βήματος, ὁ δὲ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Βικικιώτης κατερχόμενον τὸ φέρετρον αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον ἐκάλυψε διὰ τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας.

« Οὐδεμίαν ἀναφέρομεν ὑπερβολὴν », ἔγραψεν ὁ Φιλήμων ἐν τῷ » Αἰῶνι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου, « λέγοντες, » ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι, ὅστις ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς ἐν τίσιν παλιρροῖαις διακυμαίνονται καὶ μεταξὺ τίνων ἐλπίδων καὶ φόβων δια-

» βιοῦσιν οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, οἱ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης, οἱ τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ τῆς Ἀλβανίας ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ οἱ τῆς Ρωμανίας. Οὕτως ὅσα ἐν τῷ Ἐξωτερικῶν ἀπειργάσατο εἰσὶ πολυτίμητα. Καὶ πῶς ἠθέληεν ἄνευ αὐτοῦ ἢ Ἑλλάς ἀναμιχθῆ εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα, πῶς εἰς τὸ Μοναστηριακὸν καὶ πῶς εἰς τὸ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων ; Ἄλλὰ καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθὰ προσεπόρισεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς μας ἢ εἰς ἑλληνικὴν τροπὴ τῆς πρὸς τὴν ὁμορον ἐπικράτειαν πολιτικῆς μας, ὑπὲρ ἧς οὐ μικρὸν συνειτέλεσεν ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, καὶ ταῦτα δὲν θὰ μείνωσιν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας » ἀμαρτύρητα. »

Τῶν συγχρόνων ἡ μαρτυρία εἶνε πασῶν πισσιότερα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Εἰς τὴν μετὰ στοργῆς εὐγνώμονος μαθητοῦ σκιαγραφίαν ταύτην τοῦ Παπαδοπούλου ὑπὸ τόσον ἐπιφανοῦς ἐν τῇ ἡμετέρῃ πολιτείᾳ ἀνδρός, ἐπιτραπήτω νὰ ἐπισυνάψωμεν ἐπιλόγου δίκην καὶ κρίσιν περὶ τοῦ αἰοιδίμου ἀνδρός, ἀπεσπασμένην ἐξ ἀνεκδότου βιογραφίας αὐτοῦ.

Ὁ βίος τοῦ Παπαδοπούλου ὑπῆρξε περιπετειώδης καὶ πολυκύμαντος, ὡς περιπετειώδεις καὶ πολυτάραχοι ἦσαν οἱ χρόνοι τῆς παιδικῆς καὶ νεαρᾶς αὐτοῦ πρὸ πάντων ἡλικίας. Εὐφυῆς, εὐστροφος, στωμύλος, ἐνθουσιώδης καὶ ὀργῶν πρὸς δρασίαν, ἐὰν ἐγεννᾶτο ὀλίγω πρότερον, θὰ ἦτο ἐκ τῶν πρωτοεργατῶν τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους. Εἶχεν ἐν τῷ αἵματι καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ πολλὰ τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἕτινα ἀποτελοῦσι τὸν συνωμότην καὶ τὸν ἐπαναστάτην, τὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ μεγάλης ιδέας, τὴν τόλμην, τὸ φιλοκίνδυνον καὶ τινα πρὸς περιπειτίας ὀρπὴν. Δὲν ἦτο ἐκ τῶν μονίμων καὶ σταθερῶν ἐκείνων φύσεων, αἵτινες δι' ὄλου αὐτῶν τοῦ βίου ἕνα μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκουσι καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ ἐνδελεχῶς ἀφιερώνουσιν ἀπάσας τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Διώκων διὰ τῆς φαντασίας ἰδεῶδες τι, ἀείποτε ἐκινεῖτο καὶ μεθίστατο, ὡς ἐὰν μὴ ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ καὶ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων. Καὶ τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πάντοτε ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἢ

Πατρίς, τὸ παρελθὸν κλέος, ἢ νῦν κατὰστασις καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς. Τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ὡς ὠραῖον Ἰνδαλμα ἐπιτερούγιζεν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ ὡς νεαροῦ μαθητοῦ, ἢ πολλαπλῆ καὶ ποικίλη δρᾶσις αὐτοῦ, ἀνδρὸς ἤδη καθεστηκότος, ταύτην ἔσχεν ὡς κύριον σκοπὸν, καὶ ἵνα ταύτην ὑψηρεῖσθαι, προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ μετὰ νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐπεχείρησε καὶ τὴν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν περιοδεῖαν ἐκείνην, ἣν ἐπήνεγκε καὶ τὸν πρόωρον αὐτοῦ θάνατον. Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ὑπῆρξε καὶ ἑξοχὴν μέγας Πατριώτης.

I. Δ.

ΚΣΤΕΙΡΕΥΤΟ ΔΑΚΡΥ

(Εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ πατρὸς μου, θανόντος αἰφνιδίως μακρὰν μας).

Ἐπάνω σὲ συντρίμματα ἐνὸς γυρμένου πλοίου
Μὲ πληγωμένη πτέρυγα μικρὸ πουλί θρηγεῖ·
Εἶναι μονάχο· κι' ὁ βορρειᾶς μὲ βογκητὸ θηρίου
Ἄγριεμένος ἀπαντᾷ, τοῦ πνίγει τὴ φωνή.

Ἀρματωμένο ἔσχιζε τὴ θάλασσα τὸ πλοῖο,
Μαῦρος τὸ ἦρε σίφωνα, γέρνει νὰ βυθισθῆ,
Καὶ τὸ πουλάκι τὸ μικρὸ ἔς τὸ κῦμα μέσ' τὸ κρῦο,
Μαζὺ μὲ τὸ περήφανο καρᾶβι θὰ χαθῆ

Καὶ δὲν λυπᾶται τὸ πτωχὸ ποῦ θάπτεται σὲ κῦμα,
Ἄχ! ἔκρυπτε ἔς τὰ στήθη του, τὸ πλοῖο κεραυνός·
Ἐστὸν πόλεμο ἐπήγαινε· τὴν ἀπ' τὸ μαῦρο μνηῖμα,
Πόλεμο πειὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμη ἔς τοὺς ἐχθρούς.

Ἐχθροὶ μας εἶναι οἱ Βούλγαροι· ἐπίβουλοι, κρυμμένοι,
Σὺν ὄρνεα νυκτερινὰ αἶμα νὰ πιοῦν ποθοῦν·
Ἐστὸ τὴ χώρα τὴν Ἑλληνική, τὴν πλέον δοξασμένη,
Τὰ γαμψωτὰ τὰ νύχια των νὰ μπήξουν προσπαθοῦν.

Σίφωνα εἶν' ἡ τύχη των· κἀθ' Ἑλληνα ποῦ ξεύρει
Τ' ἀπόκρυφά των σχέδια μὲ τόλμη νὰ νικᾷ,
Ἐξάπαντος ὦρα κακὴ καὶ μαύρη θὰ τὸν εὔρη,
Ἀρρώστεια ἀνεξίτητη, τὸν παίρνει ἔξαφνικά.

Καὶ τὸ πουλί ποῦ ζωντανὸ τὸ σκέπασε τὸ κῦμα,
Νὰ σᾶς τὸ πῶ δὲν εἰμπορῶ· γιὰ ἄδες τε με! εἶμι' ὄρφανό.
Τί εἶναι τώρα ἡ ζωὴ γιὰ μένα παρὰ μνηῖμα;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1874.

ἈΡΕΙΝΟΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Πέντι μῆνις ἔξι ὄδραχτα.
Κι πῶς τᾶγνιαις πλατῶνα;
Τᾶφκερσα ἔνυ κουβαράκι
Ἰσθα μί τς γάτας τοῦ κιφάλι,
τᾶβαλα μέσα ἔς τοῦ ντβάρι, (1)
ἄστι, μαῦρι νοικουκῦρη,
νὰ χαλάσσουμε τοῦ ντβάρι,
γὰ νὰ βροῦμι τοῦ κουβάρι,
αὐτὰ ἔχουν οἱ τιμπελίς. (2)

Πιρσ(ι)νὰ κουμμάτια, φιρισ(ι)νές δαγκουσές. (3)
Ἐποροὺς ἀφκερζέτι τὰ ἄθνα τ' ἀκούει. (4)
Τοῦ καλὸ τᾶρνι ποῦ δαδ μάνις βζαίν(ει). (5)
Ἐρσαν ἔν ἀλοῦπα κ' ἡ ἀλοῦπα ἔν οὐρά τς. (6)
Ἐλα τὰ γρούνια μζὰ μύτ' ἔχν. (7)

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατρίτης τοῦ κ. Ἀνάστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

1) λέξις τουργικὴ=τοῖχος.

2) ἐπὶ τῶν ὄκνηρῶν γυναικῶν ἡ παροιμία λέγεται.

3) ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ πραγμάτων, ἅτινα αὐτοὶ οἷς ἀνωφελῆ ἀπέβαλον.

4) ἐπὶ τῶν ὠτακουστῶν.

5) ἐπὶ τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, οὓς πάντες ἀγαπῶσι.

6) ἐπὶ τῶν ὄκνηρῶν.

7) ἐπὶ τῶν ὁμοίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1) Ἡ γέννησις καὶ ἀνατροφή αὐτοῦ.

Ἀλέξανδρος ὁ Γ', ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ κατακτητῆς τοῦ μεγάλου μέρους τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὁ ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ κατορθωμάτων ὀνομασθεὶς *Μέγας*, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου Νεοπτολέμου. Οἱ Ἕλληνες ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν καταγωγὴν ἐξ ἀρχαίων ἡρώων καὶ γενῶν. Ἐπίστευον δὲ ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς του κατήγετο ἀπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐκ δὲ τῆς μητρὸς του ἀπὸ τῶν Αἰακιδῶν, τουτέστι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ἀχιλλέως (1), τοῦ ἐνδοξατάτου ἥρωος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῷ 356 π.Χ. (ἦτοι πρὸ 2265 ἐτῶν) τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκάη ὁ λαμπρὸς καὶ πολυτελής Ναός τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ τῆς Μικρῆς Ἀσίας (2). Οἱ δὲ ἐν Ἐφέσῳ παρευρισκόμενοι Μάγοι ἐθεώρησαν τὸν ἐμπρησμόν τοῦτον ὡς προμήνυμα ἄλλης δυστυχίας πολὺ μεγαλητέρας· κτυπῶντες δὲ τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖράς των ἔτρεχον διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ ἐφώναζον δυνατὰ: «Ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἔφερεν εἰς τὸν Κόσμον μέγα κακὸν διὰ τὴν Ἀσίαν». Μόλις δὲ ὁ Φίλιπ-

1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, οὗτινος πατὴρ ὑπῆρξεν ὁ Πηλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ. Ἐπομένως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἐκ πατρὸς καὶ ἐκ μητρὸς ἦτο γνήσιος Ἕλλην καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνοδίκας ν' ἀγωνίζηται εἰς τὰ Ὀλύμπια.

2) Τὴν πρώτην τοῦ Ἐκατομβαιῶνος (16 Ἰουλίου) ὁ Ἡρόστρατος ἔκαυσε τὸν Ναὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, θέλων διὰ τοῦ ἐγκλήματος τούτου ν' ἀπαθανάτιση τὸ ὄνομά του. Τότε ὁ Μάγνης Ἡγεσίας, ἀδόκιμος τις ῥήτωρ, εἶπεν ὅτι ἦτο ἐπόμενον νὰ καῆ ὁ Ναός, διότι ἡ Ἀρτεμις ἠσχολεῖτο περὶ τὴν Ὀλυμπιάδα εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἀρτεμις ἐταυτίζετο μετὰ τῆς Εἰληθυίας, τῆς θεᾶς τοῦ τοκετοῦ.

πος εἶχε κυριεύσει τὴν Ποτίδαιαν (τὴν σημερινὴν Κασσάνδραν) συνέβη τὴν ἰδίαν ἡμέραν νὰ λάβῃ τρεῖς πολὺ εὐχαρίστους ἀγγελίας: μίαν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, δευτέραν, ὅτι ὁ στρατηγὸς του Παρμενίων εἶχε νικήσει τοὺς Ἰλλυριοὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γείτονες καὶ ἐχθροὶ τῶν Μακεδόνων, καὶ τρίτην, ὅτι ὁ ἵππος αὐτοῦ εἶχε νικήσει καὶ βραβευθῆ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐπίστευον ὅτι ὁ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις γεννηθεὶς υἱὸς ἦτο προωρισμένος πρὸς νικηφόρον ἡρωϊκὸν βίον καὶ ὅτι ὁ ἐμπρησμὸς τοῦ μεγίστου Ναοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐσήμαινεν ἀναμφιβόλως τὴν μέλλουσαν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου Ἀσιατικοῦ Κράτους ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ πατὴρ Φίλιππος πλήρης χαρᾶς καὶ ἐκπληκτος διὰ τὴν τόσῃν εὐτυχίαν ἐκράυγασεν: «ὦ θεοὶ! μετὰ τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας εὐτυχίας σταίλατέ μοι καὶ μικρὰν τινα δυστυχίαν», διότι ἐπίστευεν ὅτι ἡ τύχη φθονεῖ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀλλεπάλληλα εὐτυχήματα· οἱ δὲ μάντις προεῖπον ὅτι ὁ ὑπὸ τρεῖς νίκας γεννηθεὶς βασιλόπαις θὰ εἶνε ἀνίκητος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θέλοντες νὰ παραστήσωσι τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μέγαν ἥρωα καὶ ὑπεράνθρωπον ὄν, διηγοῦνται πολλὰ περιεργὰ συμβάντα, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶνε τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον. Ἡ Ὀλυμπιάς πρὸ τῆς νυκτός, καθ' ἣν ἐγείνε νύμφη, εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον τῆς ὅτι ἐγείνε βροντὴ μεγάλη καὶ ἔπεσε κεραυνὸς εἰς τὴν κοιλίαν τῆς, καὶ ὅτι πολὺ πῦρ ἀναφθὲν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς ἐξηπλώθη εἰς διαφόρους διευθύνσεις.

Δεύτερον. Ὁ Φίλιππος ὀλίγον μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ εἶδε καθ' ὕπνον ὅτι ἐπέθηκε σφραγίδα ἐπὶ τῆς κοιλίας τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ὅτι ἡ γλυφὴ τῆς σφραγίδος ταύτης εἶχεν, ὡς ἐνόμιζεν, εἰκόνα λέοντος, ἐκ τοῦ ὑποίου οἱ μάντις ἔκριναν ὅτι ἡ Ὀλυμπιάς θὰ γεννήσῃ παιῖδα τολμηρὸν καὶ ὅμοιον μὲ λέοντα κατὰ τὴν καρδίαν.

Ἐνῶ ἀκόμη ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο παιδίον, πολλάκις ἔδειξε σημεῖα μεγάλης φιλοδοξίας καὶ καρδίας, ἡ ὁποία δὲν ἐπέβητο εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς φρονίμους καὶ ὀρθοὺς λόγους. Διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ του Φίλιππος ἐφρόντισε μὲ πολὺν ζῆλον περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καθόσον ἐπίστευεν, ὅτι δὲν εἶνε ἀρκετὸν νὰ γυμνασθῆ ὁ υἱὸς του μόνον εἰς ἀπόκτησιν σωματικῶν δυνάμεων καὶ εἰς γνῶσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης. Ἐκτὸς δὲ τῶν διδασκάλων τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ῥητο-

ρικῆς καὶ τῶν ἄλλων παιδαγωγῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὸν υἱὸν του, προσεκάλεσε πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ μέλλοντος βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν περιφημότετον καὶ πολυμαθέστατον Σταγειρίτην φιλόσοφον (1), πρὸς τὸν ὁποῖον εὐθύς μετὰ τὴν γέννησίν του λέγεται ὅτι ἔγραψεν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας τὸν παρεκάλει ν' ἀναλάβῃ ἐν καιρῷ τὴν ἐκπαίδευσίν του· ἀΓνώριζε, ἔγραφε τότε πρὸς τὸν Μακεδόνα φιλόσοφον, ὅτι μοῦ ἐγεννήθη υἱός. Δισθάνομαι δὲ μεγάλην χαρὰν, ὅχι διότι ἀπέκτησα υἱόν, ἀλλὰ διότι ἀπέκτησα αὐτὸν εἰς τὰς ἡμέρας σου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνατραφῆς οὗτος καὶ θὰ ἐκπαιδευθῆ ἀπὸ Σέ, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ γείνη ἄξιος καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ καὶ θὰ εἶνε ἰκανὸς διὰ τὸν μέγαν προορισμόν, ὁ ὁποῖος θὰ εἶνε ἡ κληρονομία του».

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε τὸν Ἀλέξανδρον τί εἶνε δικαιοσύνη καὶ ἀρετή, τί πολιτικὴ καὶ βασιλικὴ τέχνη. Παρὰ τούτου ἐδιδάχθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὰ δυσκατάληπτα τῆς φιλοσοφίας ζητήματα, καὶ ἔλαβεν ἀντίγραφον διωρθωμένον τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει διδακτικὰ τῆς πολεμικῆς τέχνης καὶ τὰ ὁποῖα τόσον ἀγαπητὰ τῷ ἦσαν, ὥστε ἔθετεν αὐτὰ ἐμοῦ μετὰ τοῦ ξίφους ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ μεγίστην ἐπιμέλειαν ἠκολούθει τὴν διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ του διδασκάλου καὶ ἐδείκνυε μοναδικὴν φιλομάθειαν εἰς τὰς διαφόρους τέχνας καὶ ἐπιστήμας· ἠγάπα δὲ αὐτὸν καὶ ἐσέβετο οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ πατρὸς του, διότι, ἔλεγε, ἀπαρὰ μὲν τοῦ πατρὸς μου ἔλαβον τὴν ζωὴν, παρὰ δὲ τοῦ διδασκάλου μου τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν». Ταχέως δὲ διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνεπτύχθη εἰς τὴν βασιλόπαιδα πνεῦμα τολμηρὸν καὶ φρόνημα ὑψηλόν, τὸ ὁποῖον περιεφρόνει τὰς κοινὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου καὶ ἐπεδίωκεν ἕνα μόνον ὑψηλὸν σκοπὸν, νὰ πληρώσῃ τὸν κόσμον δόξης μεγάλων κατορθωμάτων.

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείκνυεν, ὡς καὶ ὁ πατήρ του, μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ὡς γνήσιος Ἕλληνας, δὲν παρημέλει τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, καὶ ὅτε ἀκόμη ἦτο παιδίον μικρὸν διεκρίνετο διὰ τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν του. Ἀλλ' ὅτε τὸν ἠρώτησαν μίαν ἡμέραν οἱ φίλοι του συνηλικιώται διατί δὲν

λαμβάνει μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας διὰ νὰ ἀγωνισθῆ εἰς τὸν δρόμον, ἀπεκρίθη μὲ ὑπερηφάνειαν: «θὰ ἔκαμνον τοῦτο, ἐὰν εἶχον βασιλεῖς ἀνταγωνιστάς.»

Ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ ἐδείκνυε πολλὴν ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην· ἂν καὶ ἦτο θερμὸς καὶ ἕρμητικὸς εἰς πολλὰ πράγματα, ὅμως δὲν παρεσύρετο εὐκόλως ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἡδονάς, ἀλλ' ἐδείκνυε πολλὴν μετριότητα εἰς τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Πολύ δὲ ἐνωρίς ἐγεννήθη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπιθυμία μεγάλη πρὸς δόξαν. Διὰ τοῦτο, ἑσάκις ἤρχετο εἰδῆσις, ὅτι ὁ πατήρ του Φίλιππος ἐκέρδισε μεγάλην νίκην ἢ ἐκυρίευσε πόλιν τινὰ ἔνδοξον, ἔχαιρε μὲν βεβαίως διὰ ταῦτα, ἀλλὰ μὲ πρόσωπον μελαγχολικόν ἔλεγε πρὸς τοὺς συνηλικιώτας του: «ὦ φίλοι, ὁ πατήρ μου θὰ κυριεύσῃ τὰ πάντα καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ κανέν μέγα καὶ λαμπρὸν ἔργον νὰ πράξω καὶ ἐγὼ μαζή σας». Ἐλεγε δὲ ταῦτα, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ὅσῳ περισσώτεραν δόξαν κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του, τόσῳ ὀλιγώτερα θὰ κατορθώσῃ μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ γενετῆς προωρισμένος δι' ἠρωικὰς πράξεις, ἔδειξε μεγίστην στρατηγικὴν εὐφυΐαν, ἐνθουσιασμόν ἀπειρον καὶ πεποίθησιν ἀκλόνητον εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν τύχην του. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐξωτερικόν του, τὸ στερεὸν βᾶδισμα, τὸ ζωηρὸν βλέμμα, ἡ οὐλὴ ἢ συνεστραμμένη κόμη, ἠμιαίζουσα πρὸς τὰς τρίχας τῆς χαίτης τοῦ λέοντος, καὶ ἡ δύναμις τῆς φωνῆς, ἐδείκνυε τὸν ἥρωα. Ὅτε δὲ ἐκοιμήτο, κατέθελε τὸς βλέποντας αὐτὸν ἡ γλυκύτης τοῦ προσώπου του, ἡ ἐρυθρότης τῶν παρειῶν του καὶ ἡ ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ κλίνουσα κεφαλή του.

Πολύ ἐνωρίς ἡ νεανικὴ ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὠνειρεύετο λαμπρὰς νίκας καὶ κατακτήσεις ἐν τῇ ἀπομεμακρυσμένῃ Ἀσίᾳ καὶ ἐκδικητικὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων ἠνωμένων ἐναντίον τοῦ βρῦχάρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος πρότερον εἶχε καταστρέψει Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ναοὺς τῶν Ἑλλήνων. Διό, ὅτε ποτὲ ἦλθον πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἐνῷ οὗτος ἀπουσίαζεν, ὁ Ἀλέξανδρος, παιδίον ἔτι ὢν, ἐξένιζεν αὐτούς. Ἀφοῦ δὲ ἀπέκτησε πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα, δὲν τοῖς ἀπηύθυνε παιδικὰς ἐρωτήσεις περὶ πολυτελῶν σκευῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἀνκητόρων καὶ τῶν τοιοῦτων πραγμάτων, ἀλλ' ἠρώτησεν αὐτοὺς πόσον εἶνε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἄνω Ἀσίαν καὶ πῶς δύναται τις νὰ πορευθῆ ἐκεῖ· ὁποῖός τις εἶνε ὁ βασιλεὺς ὡς πρὸς τοὺς πολέμους καὶ ποῖα εἶνε ἡ στρατιωτικὴ δύνα-

1) Ἴδὲ Μακεδόν. Ἡμερολ. τοῦ 1909 σελ. 18

μεις τῶν Περσῶν. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ πρέσβεις ἐθαύμασαν καὶ ἐξεπλάγησαν καὶ εἶπον, ὅτι ἡ φημιζομένη ἰκανότης τοῦ Φιλίππου εἶνε μηδαμινὴ ὡς πρὸς τὸ τολμηρὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

2) Ἡ δάμασις τοῦ Βουκεφάλου.

Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἵππικὴν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐνωρὶς εἶχεν ἀσκηθῆ καὶ ἐπιτηδειότατος εἰς αὐτὴν ἦτο πάντων τῶν ἄλλων συνηλικιωτῶν καὶ πρεσβυτέρων, ἀποδεικνύει ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον ἐδάμασε τὸν περίφημον ἵππον Βουκέφαλον. Θεσσαλὸς τις δηλ. Φιλόνεικος ὀνομαζόμενος, ἔφερε ποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸν βασιλέα Φίλιππον τὸν βουκέφαλον, διὰ τὸν ὅποιον ἐζήτηε πολὺ μεγάλην τιμὴν, 13 τάλαντα, ἧτοι πλεόν τῶν 50,000 δραχμῶν. Ὁ δὲ Φίλιππος διέταξε τότε τοὺς καλλιτέρους τοῦ ἵππεις νὰ φέρωσι τὸν ἵππον ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου μετέβη καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς στρατηγούς του καὶ ἄλλους ἀκολουθούς, διὰ νὰ ἐξετάσωσι καὶ δοκιμάσωσιν αὐτόν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν ἵππειων ὁ εἰς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπεχείρησαν ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸν ἵππον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος τοῖς ἐφαίνετο ἄγριος, καθόσον δὲν ἔφινεν αὐτοὺς ν' ἀναβῶσιν ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑψώνετο ὄρθιος ἐπὶ τῶν δύο τοῦ ποδῶν εὐθὺς ὡς τὸν ἐπλησιαζόν, πάντες εἶπον ὅτι εἶνε ἀδάμαστος καὶ ἐντελῶς ἄχρηστος. Τότε δὲ ἀγανακτήσας καὶ ὁ Φίλιππος διέταξε ν' ἀπομακρύνωσι τὸν ἵππον ὡς ἄχρηστον. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις παρευρίσκειτο ἐκεῖ, εἶπε μὲ μεγάλην του λύπην: «Ὅπόσον λαμπρὸν ἵππον ἀποφασίζουσι νὰ χάσουν, διότι ἔνεκα τῆς ἀνικανότητος καὶ δειλίας των δὲν δύναται καὶ δὲν γνωρίζουσι νὰ τὸν μεταχειρισθῶσιν». Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν πατέρα του ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἔδειαν νὰ τὸν δοκιμάσῃ καὶ αὐτός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Φίλιππος ἐσιώπησε, θεωρήσας τὴν παράκλησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου παιδικὴν καὶ ἀνόητον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος πολλάκις ἐπανελάβε τὴν παράκλησιν καὶ ἐπανειλημμένως ἔδειξε τὴν λύπην του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἵππου καὶ κατηγόρει τοὺς ἵππεις ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους, ὁ Φίλιππος εἶπεν εἰς αὐτόν: «Κατηγορεῖς, Ἀλέξανδρε, τοὺς πρεσβυτέρους σου, ὡς ἐάν σὺ ἤξευρες περισσότερα ἢ ὡς ἐάν ἠδύνασο καλλίτερον νὰ μεταχειρίζησαι ἵππον». — «Τοῦτον τοῦλάχιστον, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, δεικνύων τὸν βουκέφαλον, θὰ μετεχειριζόμεν καλλίτερον

Η ΔΑΜΑΣΙΣ ΤΟΥ ΒΟΥΚΕΦΑΛΟΥ

πάντων τούτων τῶν ἰππέων σου». — «Καὶ ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃς ;» εἶπε τότε ὁ Φίλιππος, «ποῖαν τιμωρίαν στέργεις νῶ σοὶ ἐπιβά- λωμεν διὰ τὴν προπέτειαν καὶ αὐθάδειάν σου ;» — Μὰ τὸν θεόν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, αἶμαι πρόθυμος ἐγὼ νῶ πληρώσω τὸ τίμημα τοῦ ἵππου». Ἐπὶ τοῦτο λοιπὸν πάντες ἐγέλασαν δυνατὰ, ὁ δὲ Φίλιππος, πλήρης θάρρους ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν ἄδειαν νῶ δοκιμάσῃ τὸν βουκέφαλον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὐθύς πλησιάσας εἰς τὸν ἵππον ἔλαβε τὰς ἡνίας του καὶ ἔστρεψεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἥλιον, διότι, ὡς φαίνεται, εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ ἵππος ἐβλεπε κάτω τὴν σκιάν του νῶ σαλεύῃ καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβεῖτο καὶ ἐταράσσετο. Ἐπειτα δὲ ἔτρεξεν ὀλίγον μαζῆ μετὰ τὸν ἵππον παρὰ τὸ πλευρὸν του, θωπεύων αὐτὸν μετὰ τὴν χειρὰ του, ἐφ' ὅσον τὸν ἐβλεπεν ἐξηγριωμένον. Κατόπιν ὁμοίως ἀφῆκεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νῶ πῆσῃ ὁ μανθῦας του, ἐπήδησε ταχέως καὶ ἐπιτηδείως ἐπάνω του καὶ ἐκάθισε στερεῶς ἐπὶ τοῦ σάγματος. Ἀφοῦ δὲ ἐμάζευσε ὀλίγον τὰς ἡνίας, ἔσφιγγε τὸν χαλινὸν χωρὶς νῶ μαστιγώσῃ ἢ κτυπήσῃ τὸν ἵππον μετὰ τοὺς πτεριστήρας καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν νῶ τρέξῃ. Ὅτε δὲ παρετήρησεν ὅτι ὁ ἵππος δὲν εἶνε πλέον ἄγριος ὡς πρότερον, καὶ ὅτι πολὺ ἐπεθύμει νῶ τρέξῃ, ἐχαλάρωσε τὰς ἡνίας καὶ τῶ ἔδωκε δρόμον. Καὶ ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ἄνθρωποι τούτου κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστενοχωροῦντο καὶ ἐλυποῦντο σιωπῶντες ἀπὸ φόβου μήπως ὁ ἵππος ῥίψῃ κάτω τὸν βασιλόπαιδα καὶ τὸν κατασυντρίψῃ· ἀλλ' ὅτε παρετήρησαν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διηύθυνε τὸν βουκέφαλον κατὰ τὴν θέλησίν του καὶ διέκριναν ὅτι ἐπέστρεφε μετὰ θάρρος καὶ ὑπερηφάνειαν, οἱ μὲν ἄλλοι ἠλάλαζον καὶ συνέχαιρον τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὸ κατόρθωμά του, ὁ δὲ Φίλιππος λέγεται ὅτι καὶ ἐδάκρυσε ὀλίγον ἀπὸ χαρᾶν, ἐφίλησε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τῶ εἶπεν: «Υἱέ μου, ζήτει ἄλλο βασίλειον, τὸ ὁποῖον νῶ εἶνε ἄξιον σοῦ. Ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ. Εἶνε πολὺ μικρὰ διὰ σέ.» Αὕτη ἦτο ἡ εὐχὴ τοῦ Φιλίππου πρὸς τὸν υἱὸν του, ὅστις ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν ἐν τὸς ὀλιγίστων ἐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέκτησε τὸν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἰππεὺς ἠδυνήθη νῶ δαμάσῃ καὶ ὁ ὁποῖος ἔφερεν αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐκστρατείας του μέχρι τῆς Ἰνδίας.

3) Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνων μέρος εἰς τὰ τῆς πολιτείας.

Καὶ ἐν πολέμοις πολὺ ἐνωρὶς ἔλαβε μέρος ὁ Ἀλέξανδρος καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας. Ἐνῶ δηλ. εὕρισκετο ἀκόμη εἰς

τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ Φίλιππος, ὅστις εἶχεν ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Βυζαντίων, τῶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Κράτους μετὰ πλήρη ἐξουσίαν νῶ κυβερνήσῃ αὐτὸ κατὰ τὴν ἰδίαν του κρίσιν. Ὡς ἐπίτροπος λοιπὸν τοῦ πατρὸς του ὁ Ἀλέξανδρος κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν τῆς γείτονος Θρακικῆς φυλῆς τῶν Μεδάρων, ἐκυρίευσε μίαν αὐτῶν πόλιν καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς βαρβάρους κατοίκους, ἐγκατέστησεν ἐκεῖ διαφόρους ἄλλους λαοὺς καὶ τὴν ὠνόμασεν Ἀλεξανδρούπολιν. Πρὸς τὴν δὲ δεκαοκταετῆς ὧν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας μάχην ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, καὶ, ὡς λέγεται, πρῶτος αὐτὸς ἐπιπεσὼν μετὰ ὄρμην εἰς τὰς τάξεις τῶν Βοιωτῶν, διέρρηξε τὸν Ἰερὸν Λάχον τῶν Θηβαίων καὶ πολὺ συνετέλεσε νῶ κερδίσῃ τὴν νίκην ὁ πατὴρ του. Δικαίως λοιπὸν ὁ Φίλιππος ὑπερηφανεύετο διὰ τὸν τοιοῦτον υἱὸν του, ἠγάπα αὐτὸν ὡς τὸν μέλλοντα ἐκτελεστήν τῶν σχεδίων του καὶ ἔχαιρεν ἐσάκις ἡκοὺς τοὺς Μακεδόνας αὐτὸν μὲν νῶ ὀνομάζωσι στρατηγόν των, τὸν δὲ Ἀλέξανδρον βασιλέα των.

4) Διατάραξις τῆς μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου ἀγάπης.

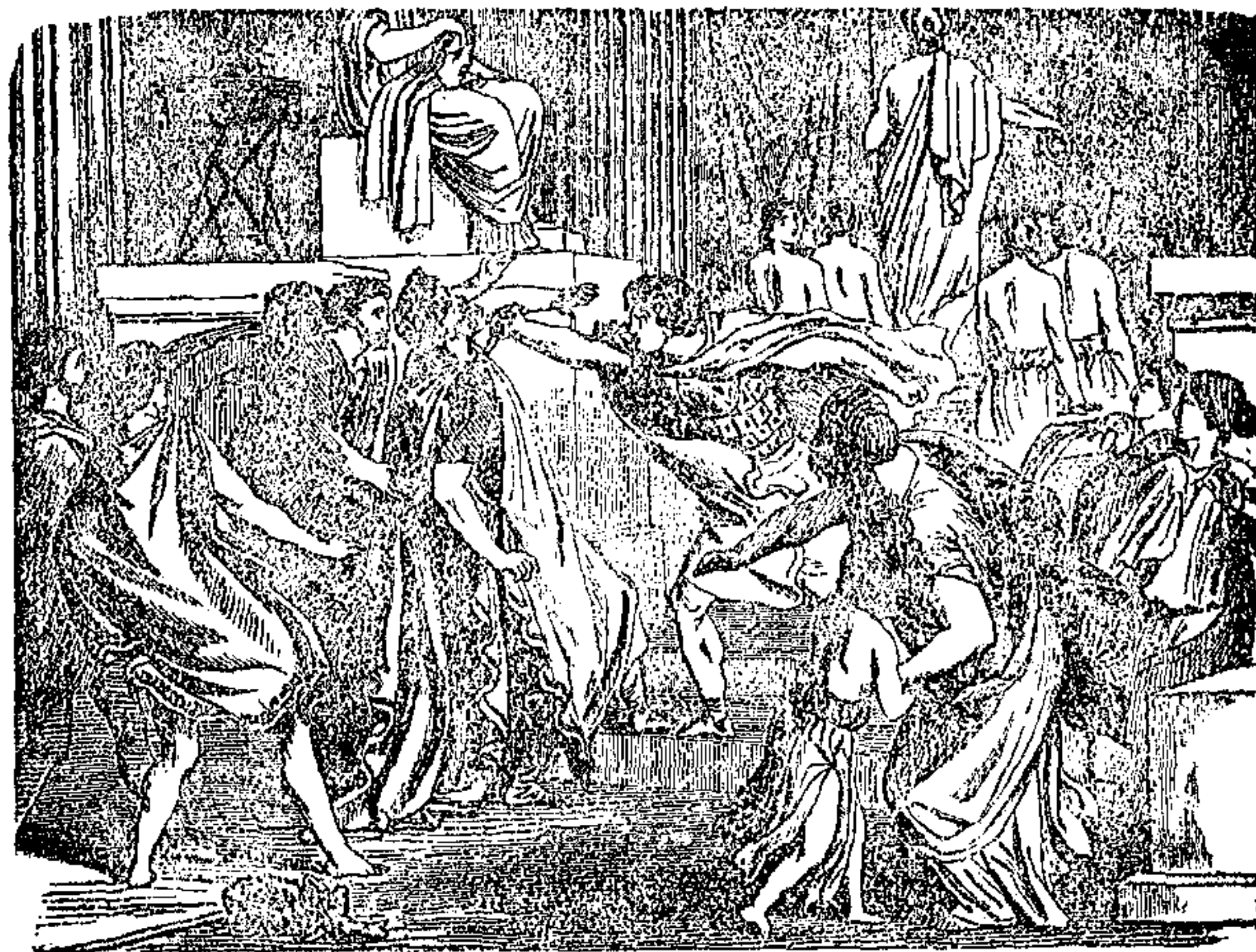
Ἄλλ' ἡ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀγάπη δυστυχῶς ὀλίγον ὑστερον διαταράχθη, διότι ὁ Φίλιππος ἀπεφάσισε νῶ λάβῃ ὡς νόμιμον σύζυγον καὶ δευτέραν γυναῖκα τὴν Κλεοπάτραν, ἀνεψιῶν τοῦ στρατηγοῦ του Ἀττάλου, καθόσον εἰς τοὺς Μακεδόνας δὲν ἦτο ἀσυνήθης ἡ πολυγαμία. Μία δὲ ἀπὸ τὰς αἰτίας τοῦ δευτέρου γάμου αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐξῆς.

Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε μεγάλη μερὶς ἀριστοκρατικῆ, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο καὶ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Φιλίππου εἶχεν ὁ θεῖος τῆς Κλεοπάτρας Ἀτταλος. Ἡ μερὶς αὕτη, μολοντί οἱ Μακεδόνες καὶ Ἑπειρῶται ἦσαν ὁμόφυλοι καὶ ὁμόγλωσσοι, ἐθεώρει τὴν Ὀλυμπιάδα ὡς ξένην καὶ ἐπιμόνως ἀπῆτει παρὰ τοῦ Φιλίππου βασίλισσαν ἐγχώριον Μακεδονίδα καὶ διάδοχον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου γνήσιον Μακεδόνα καὶ οὐχὶ ξένον, ὁποῖον ἐθεώρει τὸν Ἀλέξανδρον. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ διότι ὁ Φίλιππος ἐμπαθῶς εἶχεν ἀγαπήσει τὴν Κλεοπάτραν, ἐνυμφεύθη αὐτήν. Ἄλλ' ὁ γάμος οὗτος προεκάλεσε πολὺ λυπηρὰς σκηναίς, τῶν ὁποίων αἴτιος ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ Ἀτταλος, διότι, ἀφοῦ ἐμέθυσε εἰς

τὸ συμπόσιον τοῦ γάμου, προέτρεψε τοὺς συνδαιτημόνας Μακεδόνας νὰ παρακαλέσωσι τοὺς θεοὺς νὰ γεννηθῇ ἐκ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Κλεοπάτρας γνήσιος τῆς βασιλείας διάδοχος. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος, παροργισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀττάλου, ἀνέκραξεν : « Ἐγὼ λοιπόν, ὦ κακὴ κεφαλὴ, σοὶ φαίνομαι νόθος ; » καὶ εὐθὺς ἔρριψεν ἐναντίον του ὄπερ ἐκράτει εἰς χεῖρας ποτήριον. Ὁ Φίλιππος ἀκούσας ταῦτα καὶ θυμωθείς ἐπήδησεν ἐπάνω, ἔσυρε τὸ ξίφος ἐναντίον τοῦ υἱοῦ του καὶ ἤθελε τὸν διατρυπήσῃ με αὐτό, ἂν εὐτυχῶς ἕνεκα τῆς μέθης καὶ τῆς ὀργῆς του δὲν ἐκλονίζετο καὶ δὲν ἐπιπτε κατὰ γῆς. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος περιεγέλασεν αὐτὸν με πολλὴν ἀγανάκτησιν καὶ εἶπε πρὸς τοὺς Μακεδόνας : « Ἴδτε, φίλοι μου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ μίαν τράπεζαν εἰς ἄλλην χωρὶς νὰ πέσῃ, ἔκλινεν ἐτοιμασίας διὰ νὰ μεταβῇ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Ἀσίαν ».

Μετὰ τὴν λυπηροτάτην ταύτην σκηνὴν ἀπεχωρίσθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Ὀλυμπιάς ἀπὸ τὸν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Ἀττάλου παραδοθέντα Φίλιππον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διαμένωσιν ἐν Μακεδονίᾳ οἱ τόσον δεινῶς περιυβρισθέντες Ἀλέξανδρος καὶ Ὀλυμπιάς, μετέβησαν εἰς τὴν Ἡπειρον πρὸς τὸν συγγενῆ των βασιλέα Ἀλέξανδρον, τὸν ὁποῖον ὁ Φίλιππος ὡς γυναικᾶδελφόν του εἶχεν ὑποστηρίξει εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Καὶ ἡ μὲν Ὀλυμπιάς ἔμεινεν ἐν Ἡπείρῳ, διὰ νὰ ἐρεθίσῃ καὶ ἐξεγείρῃ κατὰ τοῦ Φιλίππου τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, διὰ νὰ παρακινήσῃ κατὰ προτροπὴν τῆς Ὀλυμπιάδος τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου πρὸς ἐκδίκησιν. Καὶ προσεπάθησε μὲν ἡ Ὀλυμπιάς νὰ πείσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Ἀλέξανδρον νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Φιλίππου, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν τὸ κατώρθωσεν. Δὲν παρήλθε δὲ πολὺς χρόνος καὶ ὁ Φίλιππος συναισθανθεὶς τὴν πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον γενομένην ἀδικίαν καὶ ὕβριν καὶ ἐννοήσας ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείας ἦτο ἀνάγκη εἰρήνης καὶ ἡσυχίας καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ Κράτει αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ συμφιλιωθῇ με τὸν υἱὸν καὶ τὴν γυναῖκά του. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον παρουσιάσθη κατάλληλος εὐκαιρία κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε εἶχεν ἔλθει εἰς Πέλλαν πρὸς τὸν Φίλιππον ὁ καλὸς καὶ ἐνάρετος φίλος αὐτοῦ Δημάρατος ὁ Κορίνθιος. Οὗτος μετὰ τὰς συνήθεις δεξιώσεις καὶ περιποιήσεις ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἂν ἔχωσιν ὁμόνοιαν μεταξὺ των οἱ Ἑλ-

ληνες, ἀπεκρίθη παλὺ ἐπιτυχῶς : « Τῷ ὄντι, ὦ βασιλεῦ, ἀρμόζει εἰς Σὲ νὰ φροντίζῃς περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφῶ τὸν ἰδικόν σου οἶκον ἐγέμισας με τόσας στάσεις καὶ τσαῦτα κακὰ καὶ ἀπεμάκρυνας ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ εἶνε οἱ πλησιέστατοι εἰς σὲ καὶ οἱ φίλτατοι ». Ἐκ τῶν εἰλικρινῶν καὶ φρονίμων τούτων λόγων τοῦ Δημάρατου συγκινηθεὶς καὶ ὠφεληθεὶς ὁ Φίλιππος, ἀνέστηκεν εἰς αὐτὸν νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὴν μετὰ τοῦ

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ἀλεξάνδρου συμφιλίωσιν. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Δημάρατου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἡ δὲ Ὀλυμπιάς ἔμεινεν ἐν Ἡπείρῳ πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου.

Ὁ εὐφυὴς καὶ προνοητικὸς Φίλιππος προετοιμαζόμενος διὰ τὴν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν καὶ προβλέπων ὅτι ἡ τῆς Ὀλυμπιάδος διαμονὴ ἐν Ἡπείρῳ ἠδύνατο νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν ἐνοχλήσεις, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἀπεικταίου ἐπόθει νὰ συμφι-

λιώθη και με την 'Ολυμπιάδα και με τον αδελφόν αὐτῆς. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ εἰς γάμον εἰς τὸν γυναικάδελφόν του και βασιλέα τῆς 'Ηπείρου 'Αλέξανδρον τὴν ἐκ τῆς 'Ολυμπιάδος θυγατέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν.

'Επειδὴ λοιπὸν προτίθετο ὁ Φίλιππος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντὶ τῆς 'Ασίας, ἀπεφάσισε νὰ τελέσῃ τῷ 336 π. Χ. τοὺς γάμους τούτων μεγαλοπρεπέστατα οὐχὶ ἐν τῇ νέᾳ τῆς Μακεδονίας πρωτεύουσῃ Πέλλῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑδρᾷ και ἱερᾷ τῶν Μακεδόνων πόλει, ἐν Αἰγαῖς (ἢ 'Εδέσση), ὅπου σήμερον κεῖνται τὰ Βοδενά. 'Αφοῦ δὲ ἐπέστρεψεν ἡ 'Ολυμπιάς ἐκ τῆς 'Ηπείρου, διέταξεν ὁ Φίλιππος νὰ γίνωσι μεγάλαι προετοιμασίαι διὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς του Κλεοπάτρας και νὰ ἐπιδειχθῇ μέγιστη πολυτέλεια, ἀνταξίᾳ τοῦ εὐτυχοῦς βασιλεῦς του, καθόσον ἡ ἐορτὴ αὕτη ἔχρησίμειε και ὡς τελετὴ διὰ τὸν ἐναντὶ τῶν Περσῶν πόλεμον. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην προετοιμασίαν πανταχόθεν τῆς 'Ελλάδος προσεκληθήσαν και συνέρρευσαν πρέσβεις, οἱ ὅποιοι ἔφερον εἰς τὸν Φίλιππον μεγαλοπρεπεῖς στεφάνους, και ἐτελέσθησαν ἀγῶνες μουσικοὶ μεγαλοπρεπεῖς και συμπόσιον λαμπρὸν ὄλων τῶν φίλων και ξένων. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν τοῦ συμποσίου ὄλον τὸ πλῆθος συνέρρευσε εἰς τὸ θέατρον, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο νύξ· ὅτε δὲ ἔγεινε ἡμέρα, ἐτελέσθη λαμπροτάτη πομπή, ἐν τῇ ὅποιᾳ διεκρίνοντο δώδεκα πολυτιμότερα ἀγάλματα τῶν θεῶν και δέκατον τρίτον τὸ τοῦ Φιλίππου πρὸς δῆλωσιν ὅτι οὗτος εἶνε σύνθρονος με ἐκείνους. Ὅτε δὲ ἐγένισε τὸ θέατρον, ὁ Φίλιππος φέρων λευκὸν ἱμάτιον και ἀπομακρύνας τοὺς σωματοφύλακας, καθόσον ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῶν 'Ελλήνων και δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς φυλακῆς τῶν δορυφόρων του, ἐπορεύετο εἰς αὐτὸ ἐπὶ ἀμάξης πολυτελεστάτης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του 'Αλεξάνδρου και τοῦ γαμβροῦ του 'Αλεξάνδρου.

'Αλλ' ἐνῶ πάντες ἐπήνουν και ἐμακάριζον αὐτὸν διὰ τὴν μεγάλην ταύτην δόξαν του και εὐτυχίαν, ἐντελῶς ἀπροσδοκῆτως ἔγεινε δολοφονικὴ ἐναντὶ τοῦ Φιλίππου ἐπίθεσις, ἐκ τῆς ὅποιᾳ ἐπῆλθεν ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν, ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα και σωματοφύλακός του Πausανίου, διότι δὲν ἱκανοποίησεν αὐτὸν ὑβρισθέντα ὑπὸ τοῦ 'Αττάλου και τῆς συζύγου του Κλεοπάτρας.

'Ο 'Αλέξανδρος, ὅστις ἦτο παρὼν κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς του, ἀνηγορεύθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν φίλων του βασιλεὺς τῷ 336 π. Χ. εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, μολονότι ὑπῆρχον και ἄλλοι, οἱ

ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι εἶχον δικαιώματα ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. 'Αφοῦ δὲ ἐπεθεώρησε και περιεποιήθη τὰ διάφορα σώματα τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ, ὠμίλησε πρὸς αὐτὸν ὡς φρονιμώτατος ἀνὴρ και ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διαφυλάξῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἀξιώματος τῆς βασιλείας και ἰδίως ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προκηρυχθεῖσαν ἐναντὶ τῆς 'Ασίας ἐκστρατείαν ἀπαραλλάκτως ὅπως ἐμελέτα νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ Φίλιππος. 'Αφοῦ δὲ ἐτέλεσε λαμπρότατα τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς του, διέταξε συγχρόνως αὐστηροτάτας ἀνακρίσεις πρὸς ἀνακάλυψιν και τιμωρίαν τῶν συνετόχων τοῦ Πausανίου. Ὡς συνετοχος τῆς δολοφονίας τοῦ Φιλίππου ἐθεωρήθη και ἡ 'Ολυμπιάς· ἀλλ' αὕτη οὐ μόνον ἀπηλλάγη πάσης τιμωρίας, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀλλὰ και πολλὴν ἐπιρροὴν διέτηρῃσεν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐτόχων οἱ μὲν ἐθανατώθησαν, οἱ δὲ ἔφυγον εἰς τὴν 'Ασίαν πρὸς τὸν Μέγαν βασιλέα, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε συντελέσει εἰς τὸ κακούργημα τοῦ Πausανίου. 'Αλλ' ἐκ τῶν πολλῶν τούτων φόνων δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ 'Αλέξανδρος ἦτο αἰμοδόρος ἀνθρώπος. Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε τόση ἀταξία ὡς πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ὥστε πάντες σχεδὸν οἱ βασιλεῖς ἠναγκάζοντο διὰ τῆς σκληρότητος νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν βασιλείαν των.

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

'Επειδὴ ὁ φιλόσοφος Ξενοκράτης δὲν ἐδέχθη τὰ πεμφθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου πενήτηκοντα τάλαντα, εἰπὼν ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν, ἠρώτησεν οὗτος, "Ἄν μὴδὲ φίλον ἔχει ὁ Ξενοκράτης"· διότι εἰς ἐμέ, εἶπε, μόλις ἤρκεσεν ὁ πλοῦτος τοῦ Δαρείου διὰ τοὺς φίλους.

'Ακούσας δὲ 'Αλέξανδρος ὅτι ἐλοιδορεῖτο ὑπὸ τινος, Βασιλικὸν εἶναι, εἶπεν, εὐεργετῶν τις νὰ κακολογῆται.

Εἰς Λάκωνα τὸν κωμωδόν, ἐμβάλλοντα εἰς τινα κωμωδίαν στίχον αἰτητικόν, γέλῃσας ἔδωκε δέκα τάλαντα.

(Πλουτάρχου).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΣΑΤΑΛΤΖΗΣ

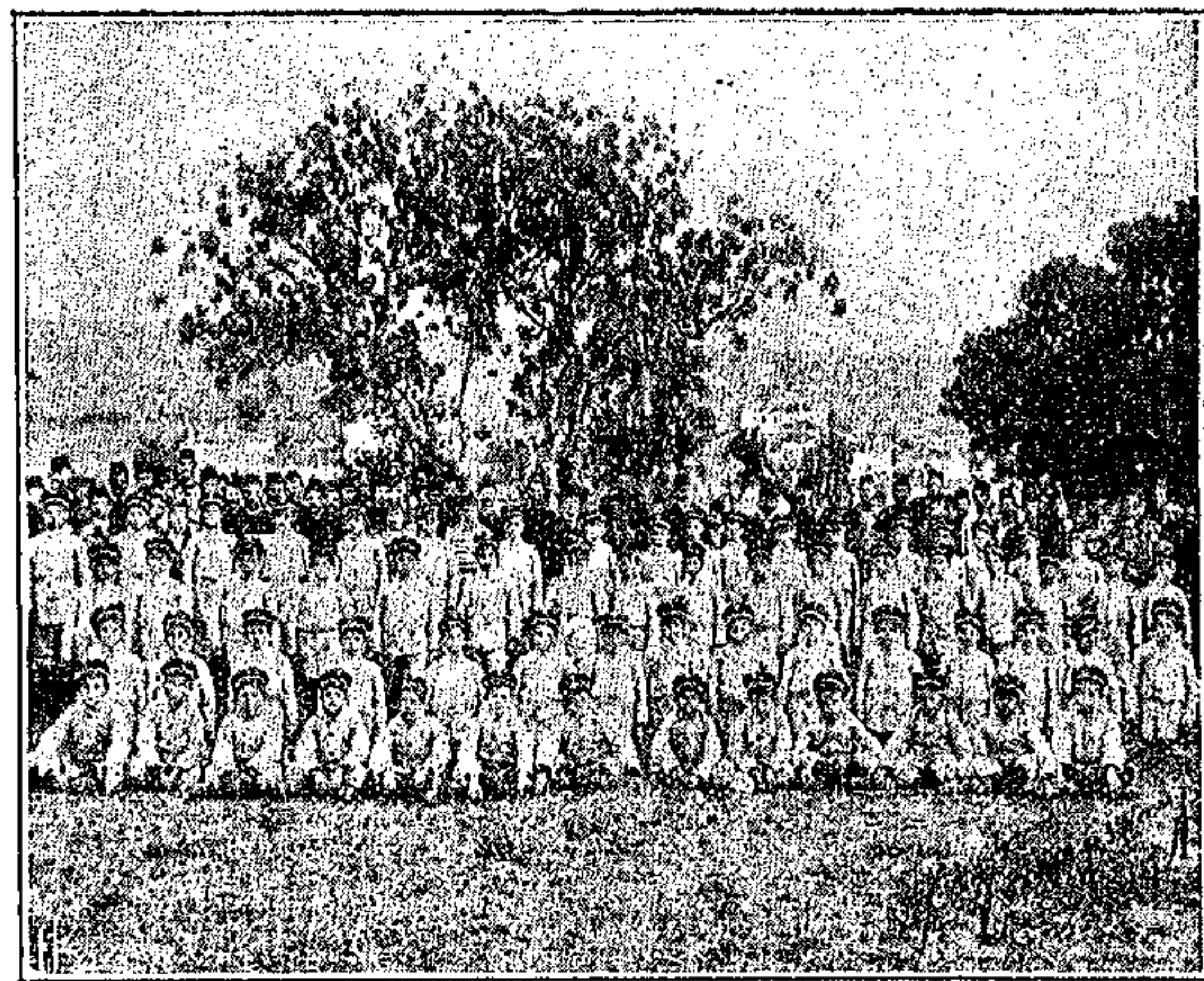
Ἡ κομόπολις Τσατάλτζα, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δράμας, κεῖται ἀνατολικῶς εἰς μονόωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν καὶ θεωρεῖται ἢ μᾶλλον ἀκμάζουσα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ κομοπόλεων, συγκεντροῦσα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν περισσότερον τῶν ἄλλων.

Πρὸς βορρᾶν αἱ διακλαδώσεις τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ψιλοῦ ὄρους Φαλακροῦ Μπόζ-Δαγ, ὅπερ μετὰ τοῦ Παγγαίου καὶ Μενοικίου περιστέφει τὴν εὐφορον τῆς Δράμας πεδιάδα, προσδίδουσιν αὐτῇ ὄψιν μεγάλου λεκανοπεδίου καὶ σχηματίζουν βαθεῖαν φάραγγα, δι' ἧς χεῖμαρρος ῥέων ὀρητικὸς καὶ χαράσσει εἰς στρώματα ἀμμολίθων ἀρκούντως βαθεῖαν τὴν κοίτην του διασχίζει τὴν κομόπολιν Τσατάλτζαν εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἐξ ὧν τὸ μεγαλείτερον ἀμφιθεατρικῶς ὑψοῦνται δεξιόθεν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ μετριάζων τὴν ὁρμὴν του καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὸ μεγαλοπρεπῶς ὑψούμενον καὶ σχῆμα τριγώνου διὰ βαθέος κυανοῦ χρώματος εἰς τὸν ὄριζοντα διαγράφον Πάγγαιον μετὰ πεντάωρον δρόμον χύνεται εἰς τὴν ἐλώδη λίμνην τῶν Φιλίππων. Ἐκ τοῦ χεῖμαρρου δὲ τούτου ἔχει ἡ Τσατάλτζα τὴν ἀρχαίαν προσωνυμίαν τῆς Χωριστή, ἀναφερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸν ἀρχαῖον Κώδικα τῆς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης (1), ὅπερ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὸ ἐκ παραδόσεως σωζόμενον «Χωριστιανή». Τὸ δὲ ἤδη ἐπικρατοῦν ὄνομα Τσατάλτζα μικρὸς κλάδος (ποταμοῦ) ἐλήφθη ἐκ τοῦ ποταμίου, ὅπερ πιθανῶς ἔρρεεν, ὅπου ἤδη ὁ χεῖμαρρος, καθότι καὶ θέσις ὑπάρχει, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχεν ὑδρομυλος.

Ἡ κομόπολις Χωριστή ἀκμάσασα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ πρὸ αὐτοῦ ἠρίθμει ἱκανὰς οἰκίας, τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀσχολουμένων οὐ μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν εὐφόρων αὐτῆς γαιῶν,

1) Ἴδὲ σελ. 201.

ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑποβοηθούσης εἰς τοῦτο τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της. Ἡ γονιμότης ὅμως τοῦ τόπου, παράγοντος παντὸς εἶδους προϊόντα, εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν κατακτητῶν· εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν κατάκτησιν μετεβλήθη ἢ κομόπολις εἰς προσοδοφόρον τσιφλίκιον ἐνὸς τῶν ἰσχυρῶν, μετ' ὃ ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ ἐκπατρισθῶσιν ἐκτὸς ὀλίγων. Αἱ ὑπολειφθεῖσαι τεσσαράκοντα οἰκογένειαι, ὡς ἡ παράδοσις διέσωσεν ἡμῖν, στε-

ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ ΤΣΑΤΑΛΤΖΗΣ

ρηθεῖσαι τῶν γαιῶν των ἠναγκάσθησαν, ὡς ἄλλοι εἴλωτες, νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς ἡδὴ τοῦ βέη γαίας ἀποδίδοντες αὐτῶ τὸ ἡμισυ τῶν προϊόντων, τοῦτο μὲν διότι τοῖς ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ βέη αὐτοῦ, τοῦτο δέ, ἵνα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἔχωσιν ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Ἐνῶ ὅμως ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἔζων, ἀναπολοῦντες τὴν προτέραν των εὐημερίαν, διετήρησαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων τὰς πατρικούς παραδόσεις, τὴν εὐσέβειαν, τὰ ἀρχαῖα ἠθῆ καὶ ἔθιμα ἀμετάβλητα καὶ διέσωσαν τὰ

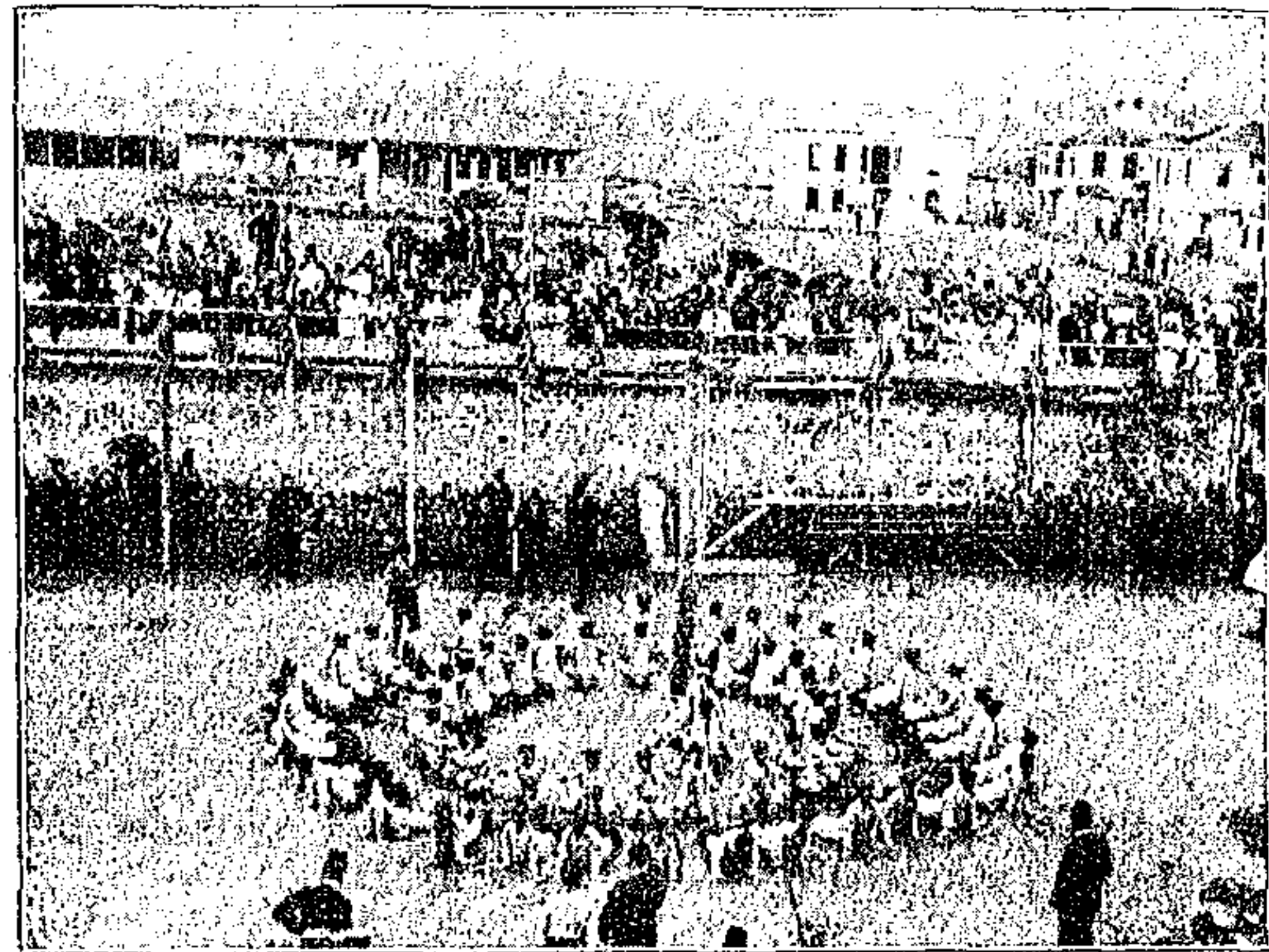
ἄσματα, τὰ ὅποια, προδίδοντα τὴν ἄλλοτε εὐτυχίαν τοῦ τόπου, ἔχουσι τι τὸ ἰδιάζον καὶ διαφέρουσι τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων καὶ αὐτῶν τῶν γειτονικῶν κωμοπόλεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Τσατάλτζης, ζῶντες λιτῶς καὶ οἰκονομικῶς, κατώρθωσαν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ κτίσωσιν ἰδίας οἰκίας, νὰ ἐξαγοράσωσι παρὰ τοῦ βέη τινὰς τῶν γαιῶν καὶ ν' ἀνακαινίσωσι τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς μόνον τὸ ἐκ ξύλου καρυδέας ἐντέχως κατεσκευασμένον εἰκονοστάσιον περιεσώθη. Ἄφ' οὗτου δὲ ἐγένοντο κύριοι γαιῶν καὶ διὰ τῆς φιλοπονίας των ἤρχισαν νὰ εὐπορῶσιν, ῥίπτονται ἀκράτητοι εἰς τὴν πρόοδον. Πρῶτον δὲ μέλημα αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀνέγερσις καταλλήλων κτιρίων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε νάρθηκος· οὕτω τῷ 1849 δι' ἐγχαρῶν ἐράνων ἔκτισαν σχολεῖον ἀρρένων καὶ θηλέων ὀλίγον μετὰ ταῦτα. Ὅποια δὲ καταπληκτικὴ ἐνταῦθα πρόοδος συνετελέσθη μαρτυροῦσι τὰ περικαλλῆ κοινοτικὰ ἰδρύματα καὶ τὰ κανονικῶς λειτουργοῦντα σχολεῖα. Οὕτω τῷ 1902 ἤρχισεν ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, δι' ἣν ἐδαπανήθησαν πλέον τῶν 3000 λιρῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἀξία τοῦ προὔπαρχοντος καὶ τοῦ ἄλλου δωρηθέντος ἰλικού δὲν ὑπελείπετο τῶν δαπανηθέντων χρημάτων.

Τῷ δὲ 1901 τῇ προτροπῇ τῆς Α. Σ. τοῦ ἁγίου Δράμας κ. Χρυσοστόμου ἰδρύθη Φιλότητος Ἀδελφότης ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἁγίου Γεώργιος», ἣτις κανονικῶς λειτουργοῦσα ἠδυνήθη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγαλοπρεπὲς ἀναγνωστήριον ν' ἀνεγείρῃ. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὸ ὄνομα μεγαθύμου τέκνου τῆς Πατρίδος, τοῦ κ. Στεργίου Μιχαηλίδου, εὐφίμως ἐμπορευομένου ἐν Σμύρῃ, ἐπιτίμου Προέδρου τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος, ποικίλας καὶ γενναίας παρασχόντος εὐεργεσίας τῇ Κοινοτικῇ. Τὸ δὲ παρελθὸν ἔτος εὐοιῶνως συνέστη ὁμιλος νέων δραματικὸς καὶ μουσικὸς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ὀμιλος Ἐρασιτεχνῶν ὁ Ἀπόλλων», πρὸς εὐδῶσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁποίου μεγάλως συντρέχει καὶ ἡ Κοινότης.

Τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Κοινοτικῆς ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἑπτατάξιον σχολὴν ἀρρένων, πεντατάξιον θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον, ἐν οἷς φοιτῶσι περὶ τὰ 300 ἄρρενα καὶ θήλεια. Ἐπίσης ἡ Κοινότης ἔχει ἰδρύσει Γυμναστήριον, ἐν ᾧ ἐξασκούμενοι οἱ μαθηταὶ ἀρκούντως ἐκπροσωποῦσι τὴν ἐν Τσατάλτζῃ πρόοδον ἐν τοῖς ἀγῶσι τῆς Δράμας. Ἡδὴ ἡ Κοινότης μελετᾷ τὴν ἰδρύσειν νέας

Σχολῆς, ἧς ὁ Προϋπολογισμὸς ἀνέρχεται εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν 3000 λιρῶν, ἐξ ὧν αἱ 1400 λίραι ἔχουσι κατατεθῆ εἰς τὴν Τρόπεζαν Ἀθηνῶν, τὸ δὲ ὑπολειπόμενον χρηματικὸν ποσὸν ἐξοικο-

Οἱ μαθηταὶ Τσατάλτζης ἐν τῷ γυμναστηρίῳ Δράμας κατὰ τοὺς γυμναστικοὺς ἀγῶνας τοῦ 1906 Ἀπριλλίου 23.

νομηθῆσεται ἐκ τῆς τοῦ καπνοῦ φορολογίας, εἰς ἣν οἱ φιλότιμοι, φιλόμουσοι καὶ εἰς πᾶν γενναῖον καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον πρόθυμοι κάτοικοι τῆς Τσατάλτζης αὐτοβούλως καὶ ἀγογγύστως ὑποβάλλονται, διακρινόμενοι κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων περιοικῶν ὁμογενῶν.

Γ. Π.

ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΠΕΡΙ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁ Νικόλαος Νικοκλῆς ἐγεννήθη ἐν Κοζάνῃ τῆς Νοτίου Μακεδονίας τῷ 1818 ἐκ πατρὸς Γεωργίου, διδασκάλου, καὶ μητρὸς Ἑλάδας. Ὀκταέτης γενόμενος παρεδόθη τῷ διδασκάλῳ Νικολάῳ Τριανταφυλλίδῃ, ἐπονομαζομένῳ Παπαδιδασκάλῳ, Σχολάρχῃ ἀποπερατώσας δὲ τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς, ἐγένετο διδάσκαλος πρῶτον μὲν ἐν Τυρνόβῳ (1) τῆς βορείου Μακεδονίας τῷ 1845, ἐνθα ἐπὶ δέκα μῆνας ἐδίδαξε. Νόσον δὲ λοιμώδους ἐνοσηφάσης

μετέβη εἰς τὴν νότιον Μακεδονίαν, γενόμενος διδάσκαλος τοῦ τε Λεοντίου Μητροπολίτου Σισανίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ ἕνδεος. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ διδάξῃ οὐχὶ ἄτομα ἀλλ' ὄλην νεολαίαν, μετέβη εἰς Ἰσορυσάν, ἐνθα ἐπὶ πέντε ἔτη ἐδίδαξε. Πειθόμενος δὲ ταῖς μητρικαῖς προτροπαῖς ἐπανῆλθεν εἰς Κοζάνην, ἐνθα ἐνυμφεύθη, καὶ εἶτα μετέβη εἰς Μεγάροβον (2) ὡς διευθυντῆς τοῦ ἀρτιστουάτου Ἑλληνικοῦ σχολείου. Μετὰ τετραετῆ δ' ἐνταῦθα διδασκαλίαν ἐπιθυμῶν νὰ μορφωθῇ ἐπιστημονικῶς μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνε-

γράφη ἐν τοῖς φοιτηταῖς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου. Μετὰ τριετῆ δ' ἐνναῦθα φοίτησιν ἤξιώθη διδασκαλικῆς ἕδρας ἐν τῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου Παπαδοπούλου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺν δρεγόμενος ἀριωτέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐνεγράφη φοιτητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Λειψίᾳ Πανεπιστημίου. Ἐπὶ διετίαν ἐνταῦθα διακούσας φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα καὶ συγγραψας Διατριβὴν περὶ τῆς τῶν Ἀλβανῶν ἢ Σκιπιὰρ αὐτοχθονίας, ἤξιώθη λαμπροῦ διδακτορικοῦ διπλώματος τῷ 1855. Ἐπα-

Ν. ΝΙΚΟΚΛΗΣ

1) Ἰδὲ σελ. 239 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 225.

2) Ἰδὲ σελ. 239 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 227.

νελθὼν δ' ἐκ Γερμανίας, τῇ προτάσει καὶ ὑποδείξει τῆς ἐπὶ τοῦ Βελλιείου κληροδοτήματος ἐπιτροπῆς, διορίσθη Γυμνασιάρχης ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐνθα ἐπὶ τριετίαν διηύθυνε τὸ ἐκεῖ Σχολαρχεῖον περιέχον καὶ Γυμνασιακὰς τάξεις. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Ἀθήνας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1858, ἐνθα μετὰ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Παπαδοπούλου καὶ Ἀναστασίου Κωνσταντινίδου συνέστησαν ἰδιωτικὸν Ἐκπαιδευτήριον τῷ δὲ 1859 διορίσθη Γυμνασιάρχης τοῦ ἀρτιστουάτου ἐν Μεσολογγίῳ Γυμνασίου, προτιμηθεὶς ἄλλων ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἀοιδίμου Θρασυβούλου Ζαῖμη. Μετὰ τριετῆ δ' ἐνταῦθα λαμπρὰν διεύθυνσιν τοῦ εἰρημένου Γυμνασίου καὶ διδασκαλίαν πλήρη πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἦτοι μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862, μετετέθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1863 ὡς καθηγητῆς τοῦ ἐν Πειραιεῖ Γυμνασίου καὶ μετέπειτα τοῦ Β' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

Ἀξίον λόγου ἔργον τοῦ μακαρίτου Νικοκλέους εἶνε ἡ συγγραφή καὶ ἐκδόσις τῶν οὐκ ἴσως Ἰνῆσιων τοῦ Δημοσθένους Φιλιππικῶν καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν μετὰ πλουσίων καὶ ἐμβρωτῶν σχολίων. Ἐνῷ δὲ ἠτοιμάζε νὰ ἐκδώσῃ καὶ τὸν Θουκυδίδην μετὰ κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων, ἠσθένησε καὶ τῇ 10 Μαΐου 1879 ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις.

X. Π.

ΚΩΜΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ (1)

(Χαλκιδικῆς)

«Ἄντρα μ', σκύλε μ', γρούνι μ', γάϊδαρε
«τὸ ποῖόν νὰ πρωτοκλάψω.
«Τὸν ἄντρα μου, τὸν γάϊδαρο,
«τὸν σκύλο ἢ τὸν γρούναρο».

Χήρα ταυτοχρόνως ἀπολέσασα καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα ὄντα, ἔκλαιεν αὐτὰ κατὰ τὸν ἄνωτέρω τρόπον.

1) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ κ. Ἀστερίου «εἰς τὴν Μακεδονίαν».

ΑΝΘΕΜΟΥΣ

(Λαγκαδάς)

Λαγκαδάς! Είνε πρωτεύουσα τῆς ὑποδιοικήσεως Λαγκαδᾶς ἐχούσης περὶ τὰς 70,000 κατοίκων ἀνήκει εἰς τὴν διοίκησιν (σαντζάκι) Θεσσαλονίκης καὶ κεῖται εἰς 19 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ ταύτης. Ὁ Λαγκαδάς εἶνε κωμόπολις μεσαιωνικῆ κατέχουσα μαγευτικωτάτην θέσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος τῆς Μυγδονίας· ἐγκατεσπαρμένη μέσα εἰς δασύλλια ἐξ ἰτεῶν καὶ πτελεῶν ὑψηλοτάτων, μέσα εἰς κήπους καταφύτους καὶ ἐξόχου ὠραιότητος καὶ δροσερότητος, προορίζεται δι' ἐξοχὴν σπανίαν καὶ εὐαρεστοτάτην καὶ διὰ βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον μέγα καὶ σπουδαιότατον, ἀλλὰ χρειάζεται ἡσυχίαν, χρειάζεται εὐνομίαν. Οἱ θανάσιμοι ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους μας κατανοήσαντες τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τοῦ Λαγκαδᾶ ἔρχισαν ἀπὸ τοῦ 1875 νὰ καταβάλλωσι δραστηρίους καὶ πυρετώδεις ἐνεργείας, ὅπως κατακτήσωσιν αὐτὸν καὶ τὰ περίξ Ἑλληνικώτατα χωρία μας, μεταβάλλοντες τὴν Μυγδονίαν καὶ τὴν πρώτην πνευματικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν εἰς Βουλγαρίαν καὶ κτῆμα τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων.

Συχνὰ μᾶς ἐπλησίασαν, ἐπεσκέφθησαν καὶ ὑπεσχέθησαν ποικίλοι ἀπόστολοι διαφόρων προπαγανδῶν, ὁ γνωστότατος τυχοδιώκτης Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ὁ ἀρνησίπατρις καὶ ἀρνησίθρησκος Παππαπέτρος, πρῶτος αὐτὸς ὑψώσας τὴν σημαίαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ συστήσας ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του Ζαρόβῳ βουλγαρικὸν σχολεῖον, κηρύττων γενρὰ καὶ φανερὰ τὴν νέαν ἐθνικότητα καὶ θανάσιμον μῖσος κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἐκτοξεύων μεγίστας καὶ πλείστας ὕβρεις κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, φονεύσας τέσσαρας προκρίτους ἀνθισταμένους καὶ ἐμμένοντας εἰς τὰ πάτρια ἐντὶς τῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὰ πτώματα ἐδέησε νὰ σταλῶσι πρὸς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αὐτὸς ὁ Παππαπέτρος εἶνε ὁ ἰδρύσας καὶ ἐν Λυγκοβάνι τὴν σχισματικὴν κοινότητα. Αὐτὸς ὁ ἔθλιος καὶ ἀντίχριστος εἶνε ὁ σπουδάσας πολλοὺς νέους καὶ νέας Ζαρόβου, Λυγκοβανίου, Ἀειθατίου, Βυσσώ-

κας, (1) Σωχοῦ κλπ. ἐν Βουλγαρικαῖς παιδευτηρίοις τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Σόφιας, οὓς κατόπιν μετεχειρίσθη ὡς ὄργανά του πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν καὶ ἐξευτελισμὸν τῆς ἐπαρχίας μας!! Πρέπει νὰ γραφῆ, λεχθῆ καὶ διαδοθῆ ὅτι αἰετοτε τὸ παλαιὸν κατηραμένον καὶ ἀπαισίας μνήμης καθεστῶς, αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ αἱ στηρίζουσαι τὴν ὑπαρξίν καὶ σωτηρίαν τοῦ κράτους τῶν εἰς τὸ πολιτικὸν δόγμα διαίρει τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ βεσίλευε, ἐβόηθουν καὶ συνέτρεχον τὸν Παππαπέτρον προθυμότατα καὶ τρυφερότατα εἰς τὴν ἰδρύσιν βουλγαρικῶν κοινοτήτων. Αὐτὸς αὐτὸς ὁ ἱερεὺς τοῦ διαβόλου ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ, κατηχήσῃ καὶ διδάξῃ τὰ δόγματα τῆς νέας ἐθνότητος τοῦ περιουσίτου λαοῦ τὸν ἐμὸν ἑλληνικώτατον πατέρα, τὸν θεῖόν μου Χριστόδουλον, πολλοὺς συγγενεῖς καὶ συμπολίτας μου, ἀλλ' οὗτοι ὡς ἄλλοι Σπαρτιάται ἀπέριψαν τὰς κατηραμένας προτάσεις καὶ ὑποσχίσεις του, τηρήσαντες τὴν ἱστορικὴν ἀγαπητὴν πατρίδα μας ἀγνήν Ἑλληνικὴν νύμφην, τὸ ἄνθος τῆς Μυγδονίας, μ' ὄλον τὸν βανδαλικὸν διωγμὸν καὶ σταυροφορίαν, ἣν ὑπέστημεν ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων καὶ Τούρκων... Ἀλλὰ πρὸς κέντρα οἱ ἐχθροὶ μας ἐλάκτισαν καὶ λακτίζουσι. Διότι ὁ συστηματικὸς καὶ ἀνίερος καθ' ἡμῶν πόλεμος, ἡ φυλάκισις καὶ ὁ ἀποφασισθεὶς φόνος τοῦ θεῖου μου Τόλα, σωθέντος διὰ γενναίου μπαχασίου ἐκ 200 λιρῶν καὶ τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐμογενοῦς Ἀλ. Ἀββότ, ἡ διάλυσις τῆς ἀδελφότητος «Φιλοπροόδου» καὶ ἡ φυλάκισις τοῦ δωδεκαμελοῦς Συμβουλίου αὐτῆς καὶ πλείστων προκρίτων καὶ νέων τῆς κωμοπόλεως μας διὰ τὰ Ἑλληνικὰ αἰσθήματά των, ὁ καταβιβασμὸς τῆς σημαίας τοῦ Σταυροῦ ἐκ τοῦ ξενοδοχείου καὶ πρακτορείου τοῦ κ. Σαραντοπούλου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς ἐκ τοῦ ξενοδοχείου τῆς κοινότητός διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ὑπάρχουν δῆθεν Ἕλληνες ἐν Λαγκαδᾶ, τέλος ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ψαζάδων ἀπὸ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἐκράτυνε, ἐφρονημάτισε καὶ ἐστερέωσε τὸν τῆς Μυγδονίας καὶ τῶν δύο λιμνῶν τῆς Ἑλληνισμὸν.

Ὡς εἶπομεν, ὁ Λαγκαδάς εἶνε σπουδαιότατον κέντρον καὶ θέσις καὶ σταθμὸς σημαντικώτατος ὑπὸ ὅλας τὰς ἐπόψεις, πηγὴ δὲ Σιλωᾶμ διὰ τῶν λουτρῶν καὶ ἰλυολούτρων του (2) διὸ καὶ ὀφεί-

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 σελ. 200.

2) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 236 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 σελ. 201.

λομεν τὴν πόλιν ταύτην πάση δυνάμει νὰ ἐνισχύσωμεν, πρέπει νὰ ὑποστηρίξωμεν τοὺς Λαγκαδιανούς εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα αὐτῶν, ὃν μετὰ τόσης ζέσεως καὶ θάρρους μάχονται καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἐπάρχει ἐνταῦθα τετράτακτος μικτὴ ἀστικὴ Σχολὴ μετὰ 230 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἡμιλοῦντων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Σχολῆς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη μεγίστη, ἐθνικὴ, νὰ κτίσουν νέον κτίριον, διότι τὸ ὑπάρχον εἶνε μικρὸν, σαθρόν, παμπάλαιον καὶ ἐτοιμόρροπον. Ἡ κοινότης μ' ὅλον τὸ ἀντίξουν τῶν περιστάσεων ἔχει ἐξοικονομήσει ἐκ τοῦ σχολικοῦ λαχείου, τῆς διαλυθείσης ἀδελφότητος καὶ ἐκ τῶν περισσευμάτων τοῦ Παγκαρείου τῆς ἐκκλησίας μας 450 λίρας τουρκικὰς κατατεθειμένας εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ τραπέζας Ἀνατολῆς καὶ Μυτιλήνης.

Οἱ τοῦρκοι ὀλιγώτεροι ἡμῶν ὄντες ἔχουσι δημοτικὸν τῶν ἀρρένων σχολεῖον διτάξιον μετὰ 50 μαθητῶν, ἀστικὸν (ρουζ ντιέ), μονοτάξιον σχολεῖον μετὰ 20 μαθητῶν, παρθεναγωγεῖον μονοτάξιον, ἐν ᾧ αἱ μαθήτραι διδάσκονται καὶ τὴν ταπήτουργίαν ὑπὸ Ἀρμενίας Ἰρηγοριανῆς, κληθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας, καὶ ἱερατικὴν Σχολὴν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τεμένους (δζαμί) μετὰ 15—18 μαθητῶν (σοφτάδων) ἔχόντων ἰδιαιτέρον ἱεροδιδάσκαλον τὸν (Μουφτῆν) πρὸ εἰκοσαετίας διευθυντὴν τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου. Ἄπαντα τὰ τουρκικὰ ταῦτα παιδευτήρια, τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, εἶνε θαυμάσια καὶ καθάρια.

Οἱ Ἑβραῖοι πάλιν ἔχουσι μίαν συναγωγὴν (χαβράν) καὶ ἐν ἀρρεναγωγεῖον. Νεκροταφεῖον δὲν ἔχουσι· διὸ τοὺς νεκρούς τῶν μεταφέρουσι καὶ θάπτουσιν εἰς Θεσσαλονίκην.

Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἀγορᾶς μας (τσαρσί) καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει εἰς τὰ λουτρά, εἶνε ὁ στρατῶν, κτίριον μέγα καὶ ὡραῖον μὲ πολλὰ δένδρα καὶ βρύσιν ἔχουσαν ἄφθονον πόσιμον ὕδωρ. Ὡς διοικητήριον χρησιμεύει ἡ τριώροφος κιτρίνη οἰκία χρεωκοπήσαντός τινος Ἑβραίου.

Περίξ τοῦ Λαγκαδᾶ γραφικώτατα ἐκτείνεται ἡ ὁμώνυμος πεδιάς μήκους 5 ὥρων καὶ πλάτους δύο καταστόλιστος, ἔχουσα πρὸς Β. μὲν τὰ χωρία Γκεβέζνα καὶ Κινόϊνα, πρὸς Δ. δὲ τὰ χωρία Ζαρὶ γιὰρ Μπαλάφτσιαν, πρὸς Ν. τὰ δάση τῶν λουτρῶν, τῆς λίμνης Ἀγίου Βασιλείου (Κορώνεια) καὶ Καβαλάρ, καὶ πρὸς Δ. τὰς

ἐλληνικωτάτας ἀμυγεῖς κωμοπόλεις Ντεμίργκλάβα, Μπάλτζιαν, Ἀειθάτιον (Λήτη), Λαγηνά κλπ. κλπ. Καταρδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Ἄρκι, πηγάζοντος ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Λαγανᾶ καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν λίμνην μας. Παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς 20 λεπτῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου γεφύρας κεῖνται τὰ εὐφορώτατα καὶ ὡραιότατα τσιφλικία Ἀρακλί (Ἑράκλεια) καὶ Σαράτς ἀνήκοντα καὶ κείμενα ἐν τοῖς γούνασι τῶν φιλελλήνων Ἀλβανῶν ἀδελφῶν Ἰσλιὰμ καὶ Γεφίλκ, πρότερον ὄντα κτήματα τῶν ἰμογενῶν Τζέκι καὶ Μπάμπι. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων τσιφλικίων εἶνε τὸ ἔλος τὸ τρέφον καὶ παράγον πολλὰς βδέλλας, ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τῶν ὁποίων ὁ εὐφύιστατος ἐπιχειρηματίας μεγαλουργὸς Τζέκις ἐκέρδησε πολλὰ χρήματα.

Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ κατὰ τὸ 1350 κατεδιώχθησαν καὶ κατετροπώθησαν οἱ Βούλγαροι, γλιχόμενοι καὶ τότε τῆς Μακεδονίας, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ· ὅπως δὲ τότε οὕτω καὶ τώρα κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἄμυναν εἰς τὸν ἴδιον τόπον οἱ Βούλγαροι τοῦ Ζαρέβου καὶ Κιλκισίου, θρασυθέντες καὶ θελήσαντες νὰ μολύνωσι καὶ πνίξωσι τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μυγδονίας, ἐταυφεκίσθησαν ὑπὸ τῶν γενναίων ὑπλαρχηγῶν Μακεδόνων καπετᾶν Γιάννη καὶ καπετᾶν Ἀνδρέα.

Ὡς ἐκ τῆς εὐφορίας καὶ τοῦ πλούτου τῆς ἐπαρχίας μας διεξάγει ὁ Λαγκαδᾶς σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ ἔχει τὴν πρώτην ἐβδομαδιαίαν ἀγορὰν (παζάρι) τῆς Μακεδονίας ἐκάστην τρίτην. Ἐχει χάνια ἕξ, τρία ξενοδοχεῖα εὐπρεπῆ, ὧν τὸ ἀριστον τὸ τοῦ κ. Γ. Σαραντοπούλλου, καφενεῖα καθαρὰ ἐστρωμένα καὶ ἐστολισμένα, ἀτμόμυλον, σαμολαδομύλους, ὠρολογοποιεῖα, φαρμακεία, ζαχαροπλαστεῖα, κεραμοποιεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, σχινοποιεῖα, οἶνοπνευματοπωλεῖα, παντοπωλεῖα, ὑφασματοπωλεῖα, ἀμαξοποιεῖα, ναυπηγεῖα, ἀποθήκας ἀνθράκων, ξυλικῆς, δερμάτων, γεννημάτων κλπ.

Τῷ 1892 συσταθεῖσα ἡ ἀδελφότης «Φιλοπρόδος» τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφοντος καὶ ἄλλων φιλοτίμων ἀνδρῶν ἠρίθμει 160 μέλη, ἐξ ὧν τὰ 50 ἦσαν τῶν περίξ χωρίων, καὶ εἰργάσθη λίαν ἐπωφελῶς ὑπὲρ τῶν Σχολείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ εἰρημένη ἀδελφότης, ἣτις συνήνου ἐν ἑαυτῇ τὸ ἄνθος τῶν Μυγδόνων, κατελύθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς κ. Λύγδας καὶ τὸ δωδεκαμελὲς Συμβούλιον ἐρρίφθη εἰς τὰς σκοτεινάς καὶ ὑγρὰς φυλακὰς τοῦ Λαγκαδᾶ, ὅθεν ἀπεφυλακίσθησαν κατόπιν πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ θυσιῶν.

Ἡ διάλυσις ὅμως αὕτη ἦτο, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων, μόνον τυπική, διότι ἡ ἀδελφότης, ἡ ὁμοιότητα καὶ ἡ συμφωνία τῶν ἐπαρχιωτῶν μας ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχη ἐν παντὶ ἐθνικῷ ζητήματι. Τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν, ὁπότε ὄλη ἡ Ἑλληνικὴ νεότης, οἱ πρόκριτοι, οἱ ἱερεῖς, οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ γραμματισταί, ξεφτέρια ἀτίμητα καὶ παλληκάρια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φωτιᾶς, οἱ ἀγροφύλακες κλπ. ἐπιστήσαντες τὴν προσοχὴν των εἰς τὰς ἐκ Βορρᾶ κατερχομένας ἀκρίδας καὶ κατασυντρίψαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν παρέδωσαν ἡμῖν τὴν Μυγδονίαν καθαρὰν καὶ πάλιν, ὅπως ἦτο καθαρὰ καὶ Ἑλληνική.

Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821 δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος καὶ ἀπαθὴς ὁ Λαγκαδᾶς μὲ τὰ Ἑλληνικώτατα χωρία του. Πλείστας καὶ μεγίστας καταστροφὰς ὑπέστη εἰς ἀνθρώπους καὶ κτήματα, φονευσθέντων καὶ ἐξανδραποδισθέντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάσης ἡλικίας. Ὁ στρατὸς κατηδάφισε τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν ἐκκλησίαν μας, ἐξ ἧς ὁ ἐκ πατρὸς πάππος μου καὶ ὁ Παππουκιρδεμὴρ ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσι τρεῖς εἰκόνας ἱστορηθείσας τῷ 1700. Αἱ τρεῖς αὗται εἰκόνας τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς κεῖνται ἐν τῇ νέᾳ Ἐκκλησίᾳ μας. Τὸ μόνον στήριγμα καὶ σωτηρία τότε τῶν Χριστιανῶν, καταδιωκομένων καὶ ὑβριζομένων καὶ σφαζομένων βανδαλικώτατα, ἦτο ἡ πόλις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν κατέφευγον καὶ χριστιανοὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ τότε μᾶς ἔσωζε τὸ τῆς θαλάσσης κράτος, τὰ καράβια μας μεταφέροντα τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν νῆσον Σύρον. Τότε ἐξισλαμίσθησαν καὶ ἐχάσαμεν τέσσαρας κωμοπόλεις, Λαχανᾶν, Κλέπε, Γκιρμίτς (Ξυλόπολιν), Φλαμούρ. Μεγίστην γενναιοψυχίαν καὶ ἡρωισμόν ἔδειξε τότε τὸ Φλαμούρι, τῶν πλείστων προτιμησάντων νὰ ἀποθάνωσιν ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀπώλεια αὕτη θὰ εἴνε παντοτεινή; Οὐχί. Εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ 1878, ἀρχιερατεύοντος τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ προξένου τῆς Ἑλλάδος ὄντος τοῦ εὐφροστάτου καὶ δραστηριωτάτου τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προξένων ἀοιδίμου Βατικιώτου, ἔλαβον μέρος καὶ ἐνεγράφησαν προθυμώτατα ἅπαντες οἱ τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ τῶν πέριξ χωρίων πρόκριτοι. Ἀντεπροσωπεύθησαν δὲ ἐπαρκῶς κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ 1885 καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἀτυχῆ ἡμῶν πόλεμον οἱ Μύγδονες, καθ' ὃν πολλοὶ διεκρίθησαν.

Ποικίλως συνδεόμεθα μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Αἱ πρὸς αὐτὴν σχέσεις μας εἴνε οἷαι τῆς μητρὸς πρὸς θυγατέρας. Ὁ Λαγκαδᾶς καὶ τὰ πέριξ χωρία εἴνε τὰ προάστεια τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὰ σχολεῖά μας ἔχαμεν καὶ ἐφαρμόζομεν τὸ πρόγραμμα τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς τῆς Μητροπόλεώς μας.

Κατ' Ἀύγουστον 1908.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, δ. φ.

ἘΣ ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΦΑΡΜΑΚΗΝ (ἰδὲ σελ. 63)

“Ὅποιο τραγοῦδι κι' ἂν σοῦ εἰπῶ θᾶνε μικρὸ γιὰ σένα.
Σὲ τραγουδοῦνε τὰ βουνά, ποῦ τᾶχει ποτισμένα
Τὸ δάκρυ τὸ Ἑλληνικό, τὸ αἷμα τὸ δικό Σου,
Καὶ ἡ πατρίδα ποῦ πλεξε τὸ φωτοστέφανό Σου!

Σὲ τραγουδοῦν τὰ ἔλατα καὶ τὰ ῥηλὰ πλατάνια,
Σὲ τραγουδοῦν ἡ ρεμματιές, ἡ ράχες, τὰ ρουμάνια.
Ἡ βρύσες νανουρίζουνε τὸν ὕπνο τὸν βαθύ Σου
Κ' οἱ κόσμοι θὰ ζηλεύουνε τὴ δόξα, τὴν τιμὴ Σου!

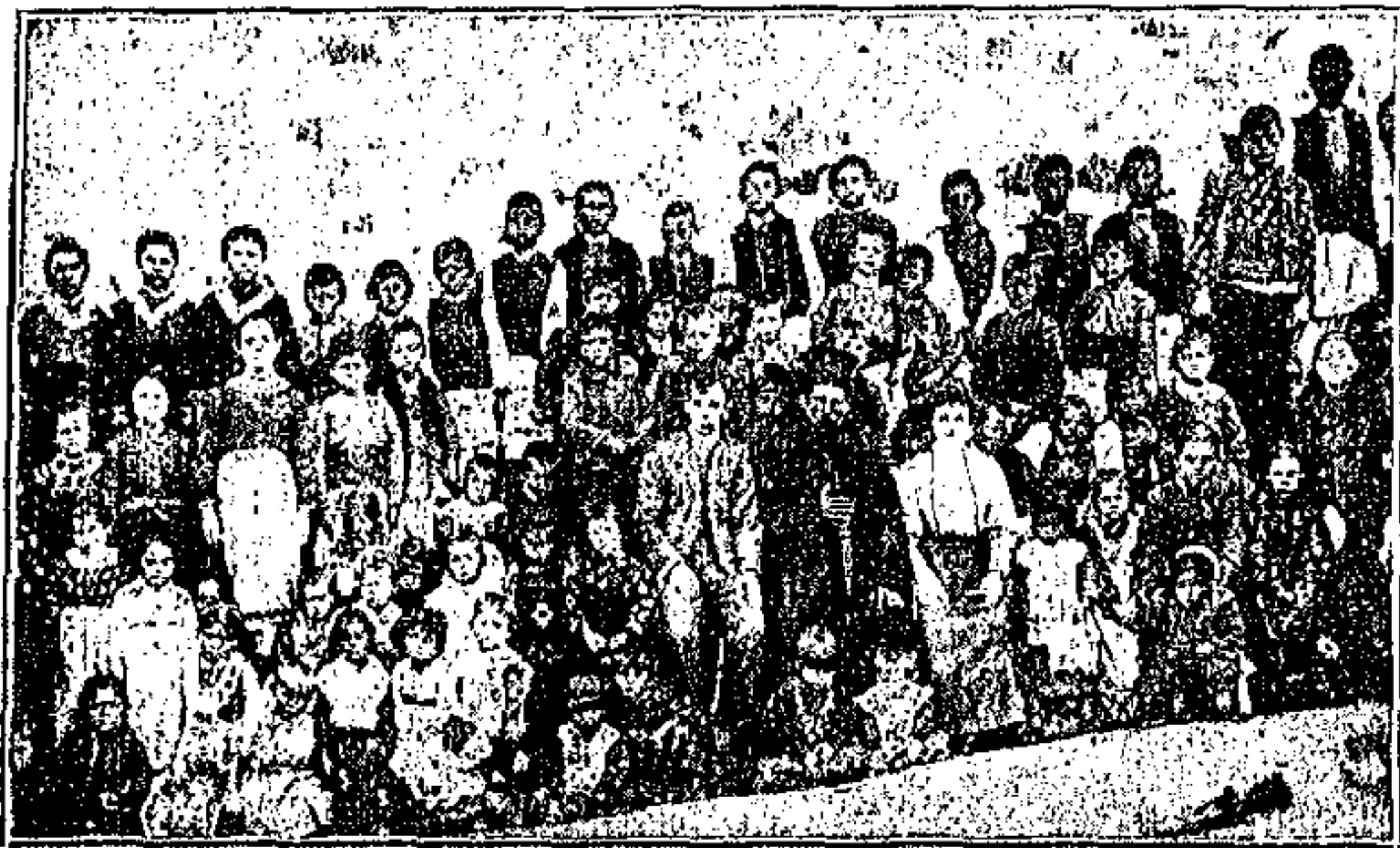
Γιὰ τὴν πατρίδα πέθανες, λεβέντη, τιμημένος,
Ὡμορφος καὶ ῥεπήφανος γαμβρὸς στεφανωμένος
Μὲ τὸ στεφάνι τῆς τιμῆς, γιὰ νυρικό στεφάνι,
Ποῦ ὁ χρόνος δὲν θὰ δυνηθῆ ποτὲ νὰ τὸ μαράνη!..

Πλέχτε στεφάνια μὲ ὄξυές, μὲ δάφνες, μὲ πουρνάρια
Τέτοια στεφάνια ἀξίζουνε σὲ τέτοια παλληκάρια...
Ἡ χώρα τ' Ἀλεξάνδρου μας γι' Αὐτὸν βαρεῖα βογκάει,
Καὶ κάθ' Ἑλληνικὴ καρδιὰ γι' Αὐτὸν βαθεῖα πονάει!..

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΚΕΛΕΠΟΥΡΗΣ

ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΝ (1)

Τὸ Στάρτσοβον, χωρίον Ἑλληνικώτατον παρὰ τὴν Πετρίτσην τῆς Μακεδονίας, ὑπάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Μελενίκου, ἀριθμῆι 200 περίπου οἰκογενείας, αἵτινες διηλοῦσιν ἀπαίσιτως τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν Στάρτσοβινῶν εἶναι γνωστός· οἱ γενναῖοι Στάρτσοβινοὶ πλειστάκις μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν συμμοριῶν πιεσθέντες

Ὁ ἱερεὺς, ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ διδασκάλισσα μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΥ

παντοιοτρόπως πρὸς ἀποσκίρτησιν εἰς τὸ σχίσμα, ἀντέστησαν ἔρωμένως κατ' αὐτῶν καὶ διετέλεσαν τέκνα πιστὰ καὶ ἀφρωσιωμένα τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πρὸς τῷ πατριωτισμῷ καὶ τῇ φιλομουσίᾳ των εἶναι μεγίστη, ἀπάντων ἀνεξαιρέτως ἀποστελλόντων τὰ τέκνα των εἰς τὴν Σχολήν. Οἱ Στάρτσοβινοὶ ἀσχολοῦνται περὶ τὴν γεωργίαν, διακρίνονται δὲ ἐπὶ εὐφυΐᾳ, φιλοπονίᾳ, καθαριότητι καὶ φιλοξενίᾳ.

Π. Δ.

1) Ἴδὲ «Σκέψεις καὶ Ἐντυπώσεις» ἐκ περιοδείας ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ Γ. Χατζηκυριακοῦ, καθηγητοῦ κτλ. Ἐν Ἀθήναις 1906.

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ (ὑπὸ Π. Δ.)

Τὸ Μελένικον, (!) πόλις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἰδρυθεῖσα καὶ πρὸς βορρᾶν τῶν Σερρῶν κειμένη, ἀπ' ὧν δεκάωρον ἀπέχει, εἶναι ἐκτισμένον ἐντὸς φαραγγῶν. Ἑλληνικώτατον ὄν καὶ πολλάκις σπουδαῖον πρόσωπον διαδραματίσαν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, τέτακται ἀσφαλὲς προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην. Περὶ τὰς 800 δ' ἀπαριθμοῦν οἰκογενείας, ἀπάσας Ἑλληνικάς, πλὴν ἐλαχίστων Τουρκικῶν, Βουλγαρικῶν μηδὲ ἑντὸς τῆς πόλεως ὑπαρχουσῶν, ἔχει ἀκμαιοτάτην Κοινότητα, ἣτις διατηρεῖ Κεντρικὸν Ἀρρεναγωγεῖον, ὅπερ περιλαμβάνει γυμνασιακὰς τάξεις καὶ ἀστικὴν σχολήν, Κεντρικὸν Παρθενγωγεῖον καὶ δημοτικὴν σχολήν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ποταμοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευομένων ἀνέρχεται εἰς 300 ἐν ὧν διδάσκονται δ' οὗτοι ὑπὸ ὀκτώ διδασκάλων καὶ 5 διδασκαλισσῶν.

Μέγας τῆς Κοινότητος Εὐεργέτης εἶναι ὁ ἐκ Μελενίκου ἀείμνηστος Ἀναστάσιος Παλατίδης ἰατρός, ἐν Βιέννῃ ἀποθανὼν, ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ὁποῖου ἀνερχομένων εἰς 200 λίρας ἔτησίως συντηροῦνται κατὰ μέγα μέρος τὰ ἐκπαιδευτήρια, ὧν δ' προϋπολογισμὸς εἶναι 350 λίραι.

Οἱ Μελενίκιοι, ὧν ἡ φιλομουσία τυγχάνει γνωστοτάτη, καίπερ μεγάλως δυσπραγοῦντες οικονομικῶς, ἴδρυσαν ἐκ θεμελίων ἐσχάτως μεγαλοπρεπέστατον ἀρρεναγωγεῖον, κτίριον ἀπαράμιλλον ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τε ἀρχιτεκτονικὴν καὶ στερεότητος ἔποιον. Ἡ συγκοινωνία μόνον δυστυχῶς τοῦ Μελενίκου εἶναι δύσκολος, διότι δίωρον ἔξωθεν αὐτοῦ ἡ ὁδὸς εἶναι λίαν ἀνώμαλος καὶ δύσβατος. Εὐτυχῶς κατόπιν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν κατοίκων ἀπεφασίσθη ἡ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, διακλαδώσεως τῆς μεγάλης τοιαύτης (Σερρῶν—Ἄνω Ἰζουμαγιᾶς), συνένωσις τοῦ Μελενίκου μετὰ τῶν πέριξ πόλεων καὶ κομποπόλεων.

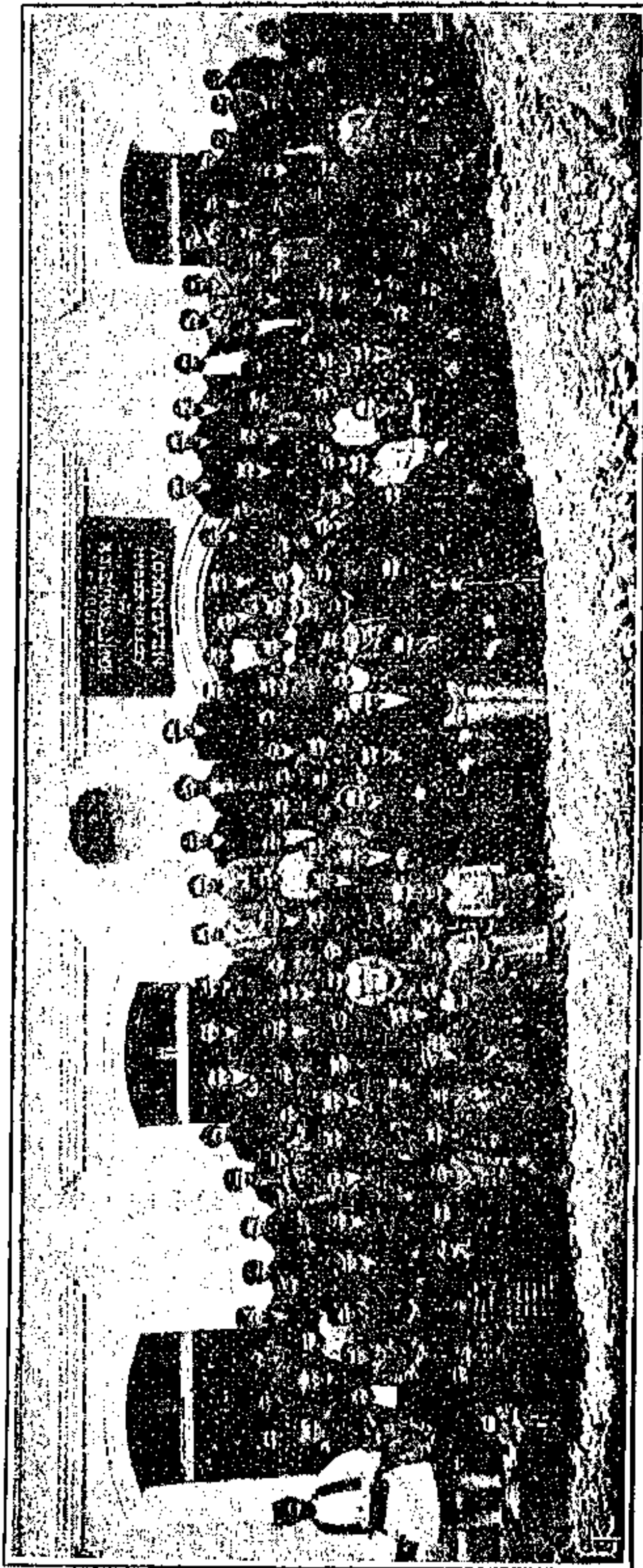
Οἱ Μελενίκιοι ἀσχολοῦνται περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμ-

Α. ΠΑΛΑΤΙΔΗΣ

1) Ἴδὲ σελ. 52 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

πέλων· τὸ μόνον δὲ προϊόν τῆς πόλεως τῶν εἶναι ὁ οἶνος καὶ

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΜΕΛΕΝΙΚΩΙ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ

τὰ διάφορα εἶδη αὐτοῦ καὶ τὸ ἀγνὸν οἶνόπνευμα (ῥακί).

ΒΕΛΙΚΩ ΤΡΑΪΚΟΥ

Ἡ ἐκ Γραδοβορίου τοῦ Βιλαετίου Θεσσαλονίκης καταγομένη Βελικὴ Τραΐκου ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 15ῃ Αὐγούστου 1904, πληγωθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ πατρικῇ αὐτῆς οἰκίᾳ.

Ἡ δυστυχὴς ἐπέζησεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ὅπως ἴδῃ τὸν ἐξηκον-

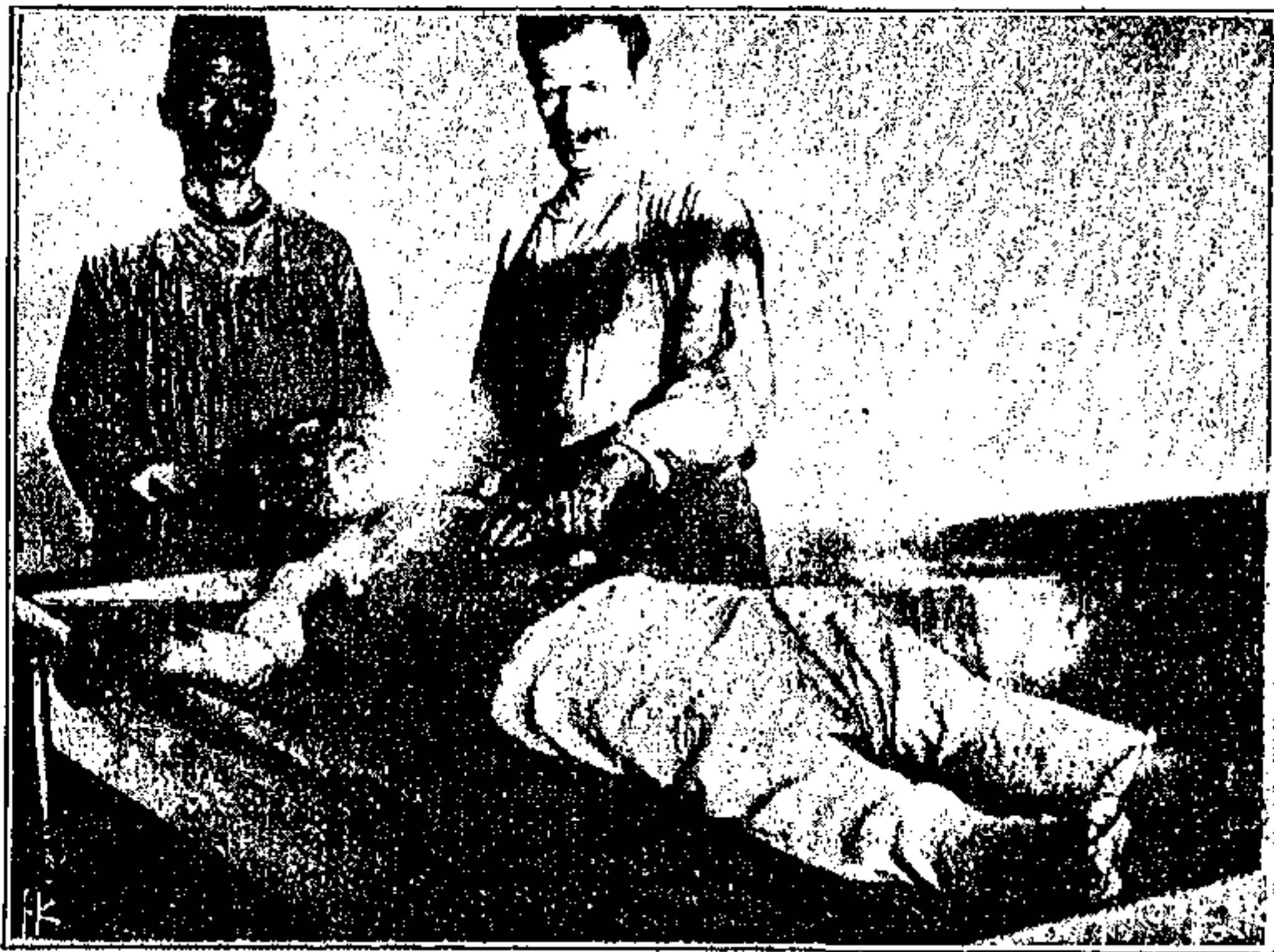
ΒΕΛΙΚΩ ΤΡΑΪΚΟΥ

ταετῇ αὐτῆς πατέρα φονεύμενον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες προηγουμένως κατεκρεούργησαν τοὺς δύο ἀδελφοὺς αὐτῆς Ἀνασιάσιον καὶ Στέργιον καὶ κατέκασαν τὰ πτώματα αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ τὰ λοιπὰ πνέοντος πατρὸς τῆς. Ὡς τὰ μὴ ἤρουν δὲ ταῦτα, ὅπως κορέσῃ τὰ ἄγρια αὐτῶν ἐνστικτα, κατέκασαν καὶ τὴν πατρικὴν αὐτῶν οἰκίαν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ βανδαλικοῦ τῶν ἔρ-

γον. Ταῦτα δὲ πάντα διέπραξαν οἱ δέλαιοι, διότι ὁ εἰρημένος ἐθνομάρτυς Τράϊκος ἐξηκολούθει παρὰ τὰς ἀπειλάς των στεροῶς ἐμμένων εἰς τὰ πατρία.

Ἡ Βελλίκω πληγωμένη κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν δημίων τῆς οἰκογενείας της καὶ πνέουσα τὰ λοιπὰ μετηνέχθη εἰς Θεσσαλονικίαν. Ἡ τῆς εἰρημένης πόλεως Ἑλληνικὴ Κοινότης, ἀναλογιζομένη τὴν ἰσρὰν ὑποχρέωσιν, ἣν εἶχε πρὸς τὸ ἀτυχὲς τοῦτο θῦμα τῆς Βουλγαρικῆς θηριωδίας, ἐκήδευσεν αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς θανοῦσαν ἐν τῷ Ἑλλ. Νοσοκομείῳ παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἰατρῶν, ὅπως σώσωσιν αὐτήν.

Α. Ν.

ΤΑΣΚΟΣ

Ὁ Τάσκος ἐκ Μοναστηρίου καταγόμενος, ἐπιστάτης τῆς παρὰ τὴν πόλιν ταύτην Μονῆς Λιδολάϊ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐμπρησμόν τῆς Μονῆς τῷ 1905.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἔπ' βρέχ(ει) φαίνιτι κ' ὄπ' χιουνί(ζει) ἀσπρί(ζει) (1).
 Γαμπρέ μ' ἴπου τ' εἶσι μύξαβους ;
 Εἶμι ἴπου τοῦ χειμῶνα.
 Ἰγὼ τέτυγον σὶ ξέρου κ' ἄπ' τοῦ καλουκαίρι (2).
 Κρού(ει) ἴν πόρτα ν' ἀκούσ(η) τοῦ παραθύρι (3).
 Ὅσου σ' ἴν καλουχόριβι, χιρνᾶς κ' συγκαθιζ(ει) (4).
 ἴπου καλὸ ἴπ' ἀχαμνὸ χρειάζιτι μ' σαρμάντζα ἴ τοῦ μανα-
 στήρι (5).
 Κάδι πέττους ἴ τὴν κουπερά τ' λαλεῖ (6).
 Ἐμ γαλάτα, ἔμ μαλάτα, ἔμ τ' ἄρνι θηλ(ν)κό (7).
 Τράνιπιν ἢ κουλουκῦθα, στράβουσιν κ' τοῦ λιμὸ (8).
 ἴπ' ἀχειλ(ι) ἴ ἀχειλ(ι) μαθαίν' χίλ(οι) (9).
 Τοῦ λύκου τοῦν ἰκούριβαν κ' αὐτὸς ἴλιγιν «πὸν, σκαπέτσαν
 τὰ πρόβατα» (10).

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβεύσεως κατὰ τὸν β' διαγωνισμόν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίσσης τοῦ κ. Ἀνάστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

- 1) Ἐπὶ τῶν προφανῶν πραγμάτων.
- 2) Μύξαβους=μυξάρης. Σκώπτει ἢ παροϊμία τοὺς ἀποδίδοντας τὰ διάφορα ελαττώματά των εἰς τοιαῖα περιστατικά.
- 3) Ὁμοίᾳ τῇ «Τὰ λέει ἡ νύφ' νὰ τ' ἀκούη ἡ πιθιρά».
- 4) Ἐπὶ τῶν ἐξερχομένων τῶν ὀρίων τοῦ δέοντος. Συγκαθίζω=χορεύω χορὸν τινα, λεγόμενον συγκαθιστόν· χιρνᾶς=ἀχιρνᾶς=ἀρχινᾶς=ἀρχίζεις.
- 5) Σαρμάντζα=λίκνον. Μᾶς διδάσκει ἡ παροϊμία νὰ εἴμεθα προνοητικοί.
- 6) Ἐκατὸς πρέπει νὰ πράττῃ ὅ,τι δύναται.
- 7) Ἐπὶ τῶν ἀπλήστων ἀνθρώπων ἡ παροϊμία λέγεται.
- 8) Ἐπὶ τῶν ὑπερηφανευομένων.
- 9) Πρέπει εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ εἴμεθα ἐχέμυθοι.
- 10) Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ λησμονήσωσι τὰς παλαιὰς ἐξεις.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΣΚΗΤΗΣ

ἔκ Σμύρνης καταγόμενος, διερμηνεὺς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη Γενικ. Προξενείου τῆς Ἑλλάδος ἐδολοφονήθη αὐτόθι ὑπὸ Βουλγάρων κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1908

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκη Ἐθνικός Σύνδεσμος, μέλλων νὰ τελέσῃ τῇ 7 Ἰουνίου 1909 ἐν τῷ Παπαφείῳ Ὀρφανοτροφείῳ ἑορτὴν ὑπὲρ ἔθνικοῦ σκοποῦ, μετεκαλέσατο ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου τὸν δαφνοστεφῆ παιητὴν κ. Γ. Στρατήγη, ὅστις κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμέραν ἀπήγγειλε πλὴν ἄλλων ποιημάτων του καὶ τὸν ἑξῆς

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Σὲ χαιρετῶ, τρισέβδοξοι τῶν Μακεδόνων χώρα,
Πρώτη κοιτίδα τῶν Θεῶν, τῶν ἡμιθέων πατρίς,
Κι' ἂν πρώτη ἐπάτησα φορὰ ἔς τὰ χόματά Σου τώρα,
Μὰ ἔς τὰ ὄνειρά μου ἀπὸ παιδί Σὲ βλέπω ὅλημερίς!

Τοῦ στοιχειωμένου βασιληᾶ ἁπερήφανη Ἀμαζόνα,
Ἄπ' τῆ μεγάλης Μάννα μας Σοῦ φέρνω ἓνα ἄσπασμό
Βρεγμένο μὲ τὸ δάκρυ της, κι' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα
Πρὸς τὸ θεύκτιστ' Ὀλυμπο βαθὺ χαιρετισμό.

Ὅταν μὲ δάκρυα ἐρράντιζα τὴν ἔθνική μου λύρα
Καὶ τοὺς καῦμούς Σου ἐτόνιζα σὲ θλιβερὸ σκοπὸ,
Ποιὰ τότε νὰ μοῦ τῶλεγε, ποιὰ εὐτυχισμένη Μοῖρα
Πῶς θάρθω τὰ τραγούδια μου κ' ἐδῶ νὰ Σοῦ τὰ ἴπῳ;

Ποιὸς τάχα νὰ μοῦ τῶλεγε πῶς θὲ νάρθῃ μιὰ ἡμέρα
Ποῦ σὲ παλάτι θὲ νὰ ἴδῳ τὰ ἔρμα Σου ὄρφανὰ
Καὶ τὴν φωνή μου θλιβερὴ θὰ στείλω ἔς τὸν αἰθέρα,
Ὅπου τὴν φέρει ἀντίλαλος σὲ κάμπους, σὲ βουνά;

Ποιὸς τάχα νὰ τὸ ἴσπευε πῶς θὰ γενῆ τὸ θάμα,
Νὰ ἴδῳ χιλιάδες ἀδελφοὺς ὀλόγυρά μου ἐδῶ,
Νὰ σμίξουνε τοὺς πόθους των μὲ τοὺς δικούς μου ἀντάμα,
Κ' ἐλεύτερος μὲ σύνταγμα τοὺς σκλάβους μου νὰ ἴδῳ;

Ποιὸς νᾶλεγε πῶς θὰ βλεπα ἔς τὰ χεῖλη σου κλεισμένο,
Ἄν τίγρι μέσα ἔς τὸ κλουβί, τὸ μαῦρο τὸ Φονηᾶ
Καὶ τὸ παλῆδ τὸ σύστημα μαζὺ του γκρεμισμένο
Ἄπὸ τὴ φιλελεύθερη νεώτερη γενηά;

Τοῦ στοιχειωμένου βασιληᾶ, πολὺπαθη Ἀμαζόνα,
Ἄπ' τῆ μεγάλης Μάννα μας Σοῦ φέρνω ἓνα ἄσπασμό
Βρεγμένο μὲ τὸ δάκρυ της, κι' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα
Πρὸς τὸ θεόκτιστ' Ὀλυμπο βαθὺ χαιρετισμό!

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

«Φανερόνομεν ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένοι καπετανεὶ τοῦ Ὀλύμπου ὅτι καθὼς προστάζει μας ὁ ἀγὼν καὶ ὁμιλήσαμεν διὰ τὸ πάρημιον τοῦ παιδιοῦ τοῦ κυρ ἀναστάση (σημ. ὁ Ἀναστάσης ἦτο ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τοῦ ἱατροῦ Λάζου ἔγγραφα) λοιπὸν μὲ τὸ νὰ μὴν ἐγνωρίσαμεν καταλεπτὸς τὴν ὑπόθεσιν διὰ τοῦτο καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅλοι ὁμογνώμως ὅπως δῆποτε ν' ἀπολυθῇ τὸ παιδί διὰ τὴν κλύση αὐτὸς ὁ μαντῆς ἰδὲ καὶ δὲν ἀπολυθῇ κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ τέλος ἐγνωρίζομεν ὅποιος τὸ ἔχει, τὸ ἔχει τὸ παιδί, ὅποιος θὰ φυλάττη αὐτὸ τὸ μπουλουκι ὅλοι ὁμογνώμως νὰ κατατρέχωμεν ἐκείνον καὶ νὰ τὸν ἀφανίσωμεν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς διὰ τοῦτο κάμνομεν κοινὸν γράμμα καὶ ὑποφαινόμεθα ὅλοι τῆς α'. Ἰουλίου 1829 ἔνεκα πρὸς τούτοις ἐσυμφωνήσαμεν ἀπὸ τὰ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ λύψουν αἱ παλαιαὶ καταχρήσεις ἀπὸ ἀναμεταξύ μας τόσον ἀπὸ σκλάβους ὅσον καὶ ἀπὸ πράγματα λοιπὸν ὅποιος φερθῇ διαφορετικὰ νὰ παιδέσθῃται! τὸ κοινὸν Γράμμας διορίζομεν νὰ φυλαχθῇ εἰς τὸ χεῖρ τοῦ Κ. δήμου Λαζόπλου διὰ ἀσφάλειαν».

Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο ἐρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἰ. Λάζου καὶ μαρτυροῦν τὸν ἱπποτισμὸν καὶ τὴν ὁμοφροσύνην τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρματωλικῶν χρόνων εἰς ζήτημα, ἀφερῶν τὴν τιμὴν τοῦ ἀρματωλικοῦ Σώματος, εἶχε παραδοθῆ ὑπὸ τῶν ἀρματωλῶν, συνελθόντων ἵνα ἀποφασίσωσι περὶ τῆς ἐνδιαλαμβανόμενης ὑποθέσεως, εἰς τὸν Δῆμον Λιῶλιου Λάζου, υἱὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπαγχονισθέντος ἐν μέσῳ τῶν δύο ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιῶν του τῷ 1818 καὶ πατρὸς τοῦ κ. Ἰ. Λάζου, ἀρχηγοῦ δὲ τοῦ ἀρματωλικοῦ Παλάτι Κόλλι, ἐνθα τὰ περιώνυμα Στενὰ τῆς Μονῆς Πέτρας.

Τὸ ἔγγραφο φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου, γαμβροῦ τῶν Λαζαίων, χιλιάρχου καὶ γερουσιαστοῦ, ἐπικληθέντος Ὀλυμπίου, μὲ σφραγίδα εἰκονίζουσαν τὴν περιστερὰν τοῦ Γεωρ-

γίου Σύρου, ἀρματωλοῦ Βερροίας, τοῦ Δήμου Λάζου, Θανάση Μπζιότα καὶ Ἀναγνώστου Μπζιότα, ἀδελφῶν ἀρματωλῶν Σερβίων, τοῦ Παναγιώτου Τζιάρα, ἀρματωλοῦ Ἐλασσῶνος καὶ υἱοῦ τοῦ Νικοτσάρα, τοῦ Πούλιου Ταμπάκη ἀρματωλοῦ, τοῦ Γιάννη Δερβέκα, Δήμου Τζαχέλα ἀρματωλοῦ τῆς πατρίδος του Ραψάνης, καὶ τοῦ Μιχάλη Πετσιάδα, ἀρματωλοῦ Λιτοχώρου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

Ὁ Γεώργιος Μιναδάκης ἢ Λιάπης ἐγεννήθη ἐν Ἀμπελακίῳ Ρεθύμνης (Κρήτης) ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν τοῦ 1896 καὶ 1897 καὶ διεκρίθη ἐπὶ γενναϊότητι. Ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Γ. Βάρδα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1904, ὅθεν ἔνεκα σοβαρᾶς ἀσθενείας ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1905, ἀναρρώσας δὲ ἐξῆλθεν ὡς ὀπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Π. Βέργαν τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδ. ἔ. Ἐπιστρέψας δὲ πάλιν εἰς Ἑλλάδα, ἐξῆλθε τὸν 7βριον τοῦ 1905 ἐπὶ κεφαλῆς 15 ἀνδρῶν, καὶ ἐφρονεῦθη πολεμῶν γενναίως μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Λέχοβον μετὰ 7 ἀνδρῶν του, τῶν ἄλλων συλληφθέντων, καὶ ἐλαχίστων διασωθέντων.

Γενναῖος, ἀκύπους, σώφρων καὶ πειθαρχικός. Τύπος ἀγνοῦ πολεμιστοῦ καὶ πατριώτου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Ἐφιέρωσις.	3
Διοικητικὸν Συμβούλιον.	4
Πρόλογος.	5
Κινητὰ ἔορτα. Φάσεις τῆς Σελήνης. Ἐκλείψεις κατὰ τὸ ἔτος 1910.	6
Μηνολόγιον.	7
Ὁ Βαρῶνας Κ. Μπέλλιος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἰ. Δελλίου.	19
Περὶ τοῦ θείου μύρου τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ Δ.Ι.Ο..	37
Δημήτριος Βικέλας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδου.	40
Περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Γ. Χατζιδάκι.	46
Σ τούτους Μακεδόνας ὑπὸ Γ. Κελεπούρη.	51
Φαιναὶ ἱστορικαὶ σελίδες Σερρῶν καὶ Μελενίκου ὑπὸ Χρονογράφου.	52
Παροιμίαι ὑπὸ Ἀναστ. Γ. Λαζάρου.	62
Ὁ ὄπλαρχηγὸς Ἡλίας Φαρμάκης.	63
Ἡ Μηλόβιστα μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ι. Χριστίδου.	65
Ἔθιμα ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ Α. Γ. Abbot κατὰ μετάφρασιν Ζήση Μ. Κοτιώνη.	68
Α' κατὰ τὸν τοκετόν.	68
Β' κατὰ τὴν βάπτισιν.	75
Τὸ ποτῆρι τοῦ Κρούμμ, ποίημα ὑπὸ Ι. Πολέμη.	83
Αἱ ἐν ἔτει 1895 καὶ 1908 ἐν Μοναστηρίῳ ἰδρυθεῖσαι Ἑλληνικαὶ Λέσχαι ὑπὸ Κλείτου.	85
Μία Κηδεῖα ἐν Μοναστηρίῳ ὑπὸ Περδίκκα Γρανικοῦ.	89
Πέτρος Χρήστου μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Γ. Μόδη.	94
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.	97
Μητρούσης μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Λιμιλίου Ἐλευθεριάδου.	98
«Μητρούσης » ποίημα ὑπὸ » »	101
Ἀπόφθεγμα Πλουτάρχου.	111
Ὑμνος τοῦ Παύλου Μελά ὑπὸ Ἀστερίου.	112
Ἡ Μάχη τῆς Ὀσνιτσάνης ὑπὸ Γ. Π. Π.	113
Θεόδωρος Ν. Δούμπας ὑπὸ Ἰ. Γοικοπούλου.	123
Χρούπιστα μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Δ. Κ. Ρούφου.	130
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.	137

	Σελίς
Μακεδονικὸς Ὑμνος ὑπὸ Ἀστερίου.	138
Σιάτιστα μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὑπὸ Α. Γ. Λαζάρου.	139
Κόρης πονηρία.	154
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.	154
Σχολεῖα Ἀλλοφύλων ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Π. Κοντογιάννη	155
Ἡ Μονὴ τοῦ ὁσίου Ναοῦμ μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἄρη.	184
Παροιμίαι Μακεδονικαὶ	189
Τὸ Νταούτ-Μπαλί κτλ. ὑπὸ Π. Παπαγεωργίου.	190
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	193
Λαογραφικὴ ὕλη ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας.	
Ἡ ἀρχαία Πέλλα κατὰ Λίβιον ὑπὸ Δ. Ι. Ο.	204
Δελτίον πολιτικῶν ἐγκλημάτων.	205
Δεμίρ Ἰσάριον ὑπὸ Γ. Στιβαροῦ.	213
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	216
Ῥέσνα ὑπὸ Κ. Ἀνδρεάδου.	217
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	220
Παραμῦθι ὑπὸ Ἀθαν. Ἰωαννίδου.	221
Μακεδονικὸ ὑπὸ Κ. Σ. Γούναρη.	229
Ὁ Βάλτος τῶν Γενιτσῶν ὑπὸ Κ. Σ. Γούναρη	230
Περιστέριον ὑπὸ Γ. Κίτσα μετὰ εἰκόνων	233
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	238
Μεγάροβον μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὑπὸ Γ. Κίτσα.	239
Βουλγ. θύματα ἐν Γευγελῇ μετ' εἰκόνων ὑπὸ Ἀστερίου	251
Παροιμίαι	254
Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Δ. Ι. Ὀλυμπίου	255
Τινὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου ὑπὸ Δ. Φεραίου	266
Φίλιπ. Καπετανόπουλος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἀ. Νικολαΐδου	269
Ἐπιστολαὶ Π. Μελά πρὸς τὴν σύζυγόν του.	272
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	275
Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλέλληνοσ ὑπὸ Ἀθ. Ἰωαννίδου.	276
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.	282
Γρηγόριος Παπαδόπουλος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Δ. Στεφάνου	283
Κρίσις περὶ τοῦ Γρ. Παπαδοπούλου ὑπὸ Ι. Δ.	297
Ἀστεῖρευτο Δάκρυ, ποίημα ὑπὸ Ἀρσ. Παπαδοπούλου.	298
Παροιμίαι	299
Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παιδικὴ ἡλικία μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Χαρίση Πουλίου.	300

	Σελίς
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.....	311
Περιγραφή Τσατάλτζης μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Ι. Π.....	312
Ἐλάχιστα περὶ Ν. Νικοκλέους μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Χ. Π..	316
Κωμικὸ μοιρολόγι ὑπὸ Ἀστερίου.....	317
Ἀνθεμοῦς ὑπὸ Ἡλία Δ. Γεωργιάδου δ. φ.....	318
Ἐ τὸν Καπετὰν Φαρμάκην, ποίημα ὑπὸ Γ. Κελεπούρη..	323
Στάρτσοβον μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Π. Δ.....	324
Μελένικον μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Π. Δ.....	325
Βελίκω Τράϊκου μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Α. Ν.....	327
Τάσκος μετ' εἰκόνας.....	328
Παροιμῖαι.....	329
Θ. Ἀσκητῆς μετ' εἰκόνας.....	330
Χαιρετισμὸς πρὸς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ Γ. Στρατήγη..	331
Ἐγγραφὸν ἱστορικόν.....	332
Καπετὰν Λιάπης μετ' εἰκόνας ὑπὸ Γ. Τ.....	333

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΣΧΕΤΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

	Σελίς		Σελίς
Μελένικον.....	23	Κλωστήριον ἐν Ἐδέσση.....	181
Κλεισοῦρα.....	27	Ἀχιεὺς καὶ ἡ Λυχνίτις λίμνη.....	186
Ἡ ἐν Κοζάνῃ ὁδὸς Μοναστηρίου.....	31	Ὁ Π. Παπαγεωργίου.....	193
Μελένικον.....	59	Ἡ Στρούγα.....	197
Ἡμιγυμνάσιον καὶ ἀστ. Σχολὴ Μελενίκου.....	61	Μονὴ Εἰκοσιφοινίσσης.....	201
Νιζόπαλις.....	71	Ἡ Μονὴ τῶν Βλατέων.....	207
Τύποι Νιζοπόλεως.....	77	Γυμναστικὴ ἐν Δαξάτω.....	211
Παγστ. πάχνη ἐν Μοναστηρίῳ.....	84	Μονὴ Προδρόμον παρὰ τὴν Μο- σχόπολιν.....	215
Γενικὴ ἀποφυγὴ Νιζοπόλεως.....	93	Μονὴ δόλου Ναούμ.....	219
Βελεσσά.....	112	Πισοδέριον.....	223
Γρεβενά.....	122	Ἄγορὰ Κορυτσᾶς.....	227
Οἰκία Κ. Δορτζή ἐν Κοζάνῃ κτλ.....	129	Βέρροια (Βυζαντινὸς πύργος).....	230
Ἐλασσών.....	138	Ὁ ἥρωας Γ. Μανρῆς.....	249
Ἐλλην. οἰκοτροφεῖον θηλέων ἐν Θεσσαλονίκῃ.....	157	Ἐπιμνημόσυνας τελετὴ τοῦ ἐνεργέτου Δημητρίου.....	259
Ἐλλην. Γυμνάσιον ἐν Θεσσα- λονίκῃ.....	161	Τελετὴ Ἀγιασμοῦ ἐν Βεργολῆ.....	263
Ἐλλην. Ὑποδιδασκαλεῖον ἐν Θεσσαλονίκῃ.....	165	Κρούσοβον.....	267
Διδακτικὸν προσωπικὸν κτλ.....	169	Θ. Μόδης.....	271
Διδακτικὸν προσωπικὸν κτλ.....	173	Ὁδὸς κωμοπόλεως Γευγελῆς.....	277
Ἐλληνικὸν κεντρικὸν Νηπια- γωγεῖον Μοναστηρίου.....	177	Μαθηταὶ τῆς ἐν Γευγελῆ Σχο- λῆς γυμναζόμενοι.....	281
		Κορυτσά.....	287